Eça de Queiroz
Coperta colecţiei de VASILE SOCOLIUC
FAMILIA MAIA
Episoade din viaţa romantica
Traducere şi postfaţă de MICAELA GHIŢESCU
Era de Queiroz
OS MAIAS (EPISODIOS DA VIDA ROMANTICA)
Fixação de texto de Helena Cidade Moura Edição „Livros de Brasil”, Lisboa

I

CASA ÎN CARE A VENIT să locuiască familia Maia la Lisabona, în toamna anului 1875, era cunoscută prin vecinătatea străzii Sfântul Francisc de Paula, ca şi în întregul cartier al Ferestrelor Verzi, drept Casa Buchetului, sau, pur şi simplu. Buchetul. În ciuda acestui nume proaspăt de locuinţă elmpenească, Buchetul, căsoaie întunecoasă cu ziduri severe, cu un şir de balcoane înguste cu grilaj de fier la etajul întâi, iar sus cu un rând timid de ferestruici situate chiar la marginea acoperişului, avea înfăţişarea mohorâtă de reşedinţă bisericească întâlnită la orice construcţie din timpul domniei Doñei Maria 1[1]: doar un mic clopot şi o cruce în vârf îi lipseau ca să semene cu un colegiu de iezuiţi. Numele de Buchetul i se trăgea desigur de la un pătrat din plăci de faianţă, pus în lăcaşul heraldic al blazonului ce n-a mai ajuns niciodată să fie aşezat la locul său, şi reprezentând un buchet – mare de floarea-soarelui legat cu o panglică pe care se distingeau literele şi cifrele unei date.

Buchetul stătuse mulţi ani nelocuit, cu pânze de păianjen pe bordurile uşiţelor de la parter, şi năpădit tot mai mult de paragină. În 1858, monseniorul Buccarini, nunţiu papal, sedus de gravitatea clericală a clădirii şi de pacea amorţită a cartierului, îl vizitase cu gând de a instala

1 Papă între anii 1513 şi 1521 ; protector al artelor, literelor şi ştiinţelor.

acolo nunţiatura; şi interiorul căsoaiei îi plăcuse, eu împărţirea sa ca de palat, cu plafoanele pictate şi pereţii acoperiţi de fresce în care trandafirii din ghirlande şi obrajii amoraşilor începuseră să pălească. Dar monseniorul, cu obiceiurile sale de bogat prelat roman, simţea nevoia să aibă, pe lângă locuinţa sa, arborii şi fântânile ţâşnitoare ale unei grădini luxuriante, pe când Buchetul poseda doar, la capătul unei terase din cărămidă, o biată grădină de zarzavaturi necultivată, lăsată în voia buruienilor, cu un chiparos, un cedru, o prăpădită de cascadă secată, un bazin înfundat cu moloz şi o statuie de marmură (în care monseniorul a recunoscut-o imediat pe Venus litereia) ce se înnegrea într-un ungher, sub lenta umezire a crengilor sălbăticite. În plus, chiria cerută de bătrânu' Vilaga, împuternicitul familiei Maia, i s-a părut atât de exagerată monseniorului, încât l-a întrebat zâmbind dacă-şi închipuia cumva că biserica mai trăieşte încă vremurile lui Leon al X-lea *K* Vilaga a răspuns că nici nobilimea nu mai e ca-n vremea lui João al V-lea[2], şi Buchetul a rămas mai departe nelocuit.

Această inutilă şandrama (cum îi spunea Vilaga junior, numit acum, după moartea tatălui său, administrator al familiei. Maia) a ajuns să aibă un rost abia la sfârşitul anului 1870, când s-au depozitat acolo mobilierul şi vesela provenite de la castelul familial din Benfica, o locuinţă aproape istorică, achiziţionată în sfârşit de un comandor brazilian, după ce ani de zile fusese scoasă la licitaţie. Cu acea ocazie se mai vânduse şi altă proprietate a familiei Maia, Tojeira; iar cele câteva persoane care-şi mai aminteau în Lisabona de neamul Maia şi ştiau că, de la Regenerare încoace, aceştia trăiau

2 Rege al Portugaliei între 1706 şi 1750 ; în timpul domniei sale în Portugalia au intrat bogăţii incalculabile, provenite de la minele de aur şi diamante din Brazilia.

retraşi la moşia lor de la Santa Olâvia, pe malul râului Douro, îl întrebaseră pe Vilaga dacă nu cumva erau ruinaţi.

— Încă mai au o bucată de pâine, ba chiar şi untul de uns pe ea, a spus Vilaga zâmbind.

Neamul Maia era o veche familie din Beira, dintotdeauna puţin numeroasă, fără ramuri colaterale, fără rubedenii – redusă acum la câoi bărbaţi: stăpânul casei, Alfonso da Maia, un bătrân, aproape străbun, mai vârstnic decât secolul, şi nepotul său, Carlos, care studia medicina la Coimbra.

Când s-a retras Alfonso definitiv la Santa Olâvia, venitul casei depăşea deja cincizeci de mii de cruzados; dar de atunci s-au mai adăugat economiile făcute în cei douăzeci de ani petrecuţi la ţară; mai venise şi-moştenirea de la o ultimă rudă, Sebastião da Maia, care din 1830 trăia singur la Neapole şi se ocupa de numismatică: – astfel că împuternicitul avea de ce râde, sigur de sine, când vorbea despre domnii Maia şi bucata lor de pâine…

Vânzarea Tojeirei fusese, e drept, recomandată de Vilaga; dar niciodată el nu se arătase de acord ca Alfonso să se descotorosească de Benfica – numai pe considerentul că zidurile ei cunoscuseră prea multe necazuri. Rezultatul era că familia Maia, cu Buchetul nelocuibil, nu mai poseda de fapt o Casă în Lisabona; iar dacă Alfonso, la vârsta lui, iubea liniştea de la Santa Olâvia, nepotul său, tânăr dedat plăcerilor şi luxului, care-şi petrecea vacanţele la Paris şi Londra, nu era dispus, după terminarea studiilor, să se înmormânteze pe malul stâncos al râului Douro. Şi, într-adevăr, cu câteva luni înainte ca acesta să fi părăsit Coimbra, Alfonso l-a uluit pe Vilaga anunţându-i hotărârea lor de-a veni să se instaleze la Buchetul. Împuternicitul a întocmit pe dată un memoriu în care înşira inconvenientele căsoaiei: cel mai mare era faptul că necesita atâtea lucrări şi atâtea cheltuieli; apoi, lipsa unei grădini avea să fie şi ea

resimţită de o persoană care pleca dintre crângurile de la Santa Olâvia; la sfârşit făcea şi aluzie la o legendă, după care zidurile Buchetului fuseseră dintotdeauna fatale neamului Maia, „chiar dacă (adăuga el într-o frază bine chibzuită) parcă mi-e şi ruşine să pomenesc de asemenea bazaconii în secolul acesta al lui Voltaire, Guizot şi al altor filosofi liberali…”

Alfonso a râs cu poftă de această frază şi i-a răspuns că motivele invocate erau excelente, dar că al totuşi dorea să locuiască sub acoperişurile ce-i aparţineau prin tradiţie; dacă se simţea nevoia unor lucrări, apoi să se facă, şi fără economie; cât despre legende şi presimţiri, era suficient să se deschidă larg ferestrele şi să se lase soarele să pătrundă înăuntru.

Aşa poruncea domnia-sa; şi cum era o iarnă uscată, sau şi început lucrările, sub conducerea unui oarecare

L eves, arhitect, mare politician, cumătru de-al lui Vilaga. Artistul acesta îl entuziasmase pe împuternicit cu proiectul unei scări somptuoase, străjuite de două statui ce simbolizau cucerirea Guineei şi a Indiei. Şi tocmai plănuia un belşug de veselă pentru sufragerie când, pe neaşteptate, şi-a făcut apariţia la Lisabona Carlos, însoţit de un arhitect-decorator de la Londra, şi, după ce a studiat cu el în grabă vreo câteva ornamentaţii şi câteva nuanţe de: ofe, i-a încredinţat pereţii Buchetului, ca să creeze acolo – punându-şi la încercare gustul – un interior confortabil, de un lux inteligent şi sobru.

Vilaga a resimţit cu amărăciune desconsiderarea faţă de artistul naţional; Es-teves s-a dus să urle la centrul său politic că asta era o ţară pierdută. Iar Alfonso a deplâns şi el concedierea lui Esteves, ba a cerut chiar să i se încredinţeze măcar construirea grajdurilor. Artistul era gata să accepte, dar a fost numit guvernator civil.

La capătul unui an, în cursul căruia Carlos a venit

des la Lisabona să colaboreze la lucrări, „să le adauge retuşurile sale estetice”, din vechiul Buchet nu mai rămăsese de cât faţada mohorâtă, de care Alfonso a cerut să nu se atingă nimeni, deoarece dădea caracter casei. Iar Vilaga n-a ezitat să declare că John Bull (cum îl numea el pe englez), fără cheltuieli /nemăsurate, folosindu-se până şi de antichităţile de la Benfica, făcuse din Buchetul „un adevărat muzeu”.

Ceea ce surprindea de la bunânceput era curtea interioară, odinioară atât de sumbră, golaşă, pardosită cu blocuri de piatră – acum strălucitoare, cu un pavaj în pătrăţele de marmură albe şi roşii, plante decorative, vase de Quimper, şi două lungi banchete feudale aduse de Carlos din Spania, sculptate în piatră, solemne ca nişte strane de catedrală. Sus, în anticamera capitonată ca o prăvălioară de stofe din Orient, se stingea orice forfotă de paşi; şi o împodobeau divane aşternute cu covoare persane, uriaşe tăvi maure cu reflexe arămii, o armonie de tonuri severe pe care se detaşa, în albeaţa imaculată a marmurei, statuia unei fete înfrigurate ce se înfiora, râzând, în timp ce vâra piciorul în apă. De-acolo pornea un larg coridor, ornat cu obiectele cele mai de preţ de la Benfica, lăzi gotice, vase din India, vechi tablouri cu subiect religios. Cele mai frumoase încăperi din Buchetul dădeau în acea galerie. În salonul mare, rareori folosit, capitonat tot cu un brocard de catifea de culoarea muşchiului de toamnă, se afla o frumoasă pânză de Constable[3], portretul soacrei lui Alfonso, contesa de Runa, cu tricorn de pene şi rochie roşie de englezoaică, la vânătoare, pe un fundal de peisaj înceţoşat. Un salon mai mic, alături, unde se făcea muzică, avea un aer de secolul al XVIII-lea, cu mobilele sale cu bucheţele aurii şi mătăsurile cu crengi strălucitoare: două tapiserii de

3 John Constable (1776—1837), pictor, unul dintre maeştrii peisajului.

Gobelins, decolorate, în tonuri cenuşii, acopereau pereţii cu păstori şi crânguri.

În faţă era sala de biliard, tapisată cu o piele modernă adusă de John Bull, unde, prin învălmăşeala de crengi verzi ca sticla, zburătăceau berze argintii. Şi alături se afla le *fumoir*, încăperea cea mai confortabilă din Buchetul: otomanele erau largi şi moi ca nişte paturi; iar confortul cald, puţin întunecos, al stofelor stacojii şi negre, era înveselit de culorile cântătoare ale vechilor faianţe olandeze.

În capătul coridorului se afla biroul lui Alfonso, capitonat cu damasc roşu, ca o veche odaie de prelat. Masa grea din lemn-negru rafturile joase de stejar sculptat, luxul solemn al legăturilor de la cărţi, totul avea înfăţişarea austeră a unei păci studioase – pusă şi mai mult în evidenţă de un tablou atribuit lui Rubens, veche relicvă a casei, un Christ pe cruce, reliefându-şi goliciunea de atlet pe un cer de apus frământat şi roşu. Lângă sobă, Carlos aranjase un colţişor pentru bunicul său, cu un paravan japonez brodat cu fir, o blană de urs alb şi un venerabil fotoliu în a cărui tapiţerie, pe urzeala decolorată a mătăsii, se mai zărea blazonul familiei Maia.

Pe coridorul de la etaj, împodobit cu portrete de familie, dădeau camerele lui Alfonso. Pe ale sale, Carlos şi le dispusese într-un colţ al casei, care avea intrare separată, şi ferestre dând spre grădină: erau trei cabinete în prelungire, fără uşi între de unite prin acelaşi covor; iar spătarele cu perne, mătasea care îmbrăca pereţii, îl făceau pe Vilaca să spună că astea, nu erau camere de medic ci, mai degrabă, de dansatoare!

Odată aranjată, casa a stat goală în vreme ce Carlos, cu studiile acum terminate, a făcut o călătorie lungă prin Europa; mi abia în ajunul sosirii lui, în acea frumoasă toamnă a anului 1875, s-a hotărât Alfonso să părăsească

Santa Olâvia şi să vină să se instaleze la Buchetul. De douăzeci şi cinci de ani nu mai văzuse Lisabona; iar, numai după câteva zile, i-a mărturisit lui Vilaga că suspina din nou după umbra de la Santa Olâvia. Dar la ce bun? Nu mai voia să trăiască despărţit de nepotul său; iar acum Carlos, cu ideile sale serioase de carieră activă, trebuia neapărat să locuiască la Lisabona... De altfel, nu-i displăcea Buchetul, deşi Carlos, cu pasiunea sa pentru luxul climatelor reci, făcuse risipă de tapiserii, de draperii şi catifele. Îi plăcea mult şi vecinătatea, acea dulce linişte de suburbie adormită la soare. Şi-i plăcea până şi grădiniţa. Desigur, era departe de grădina de la Santa Olâvia: dar avea un aer plăcut, cu floarea-soarelui crescând ţanţoşă lângă treptele terasei, chiparosul şi cedrul îmbătrânind alături ca doi prieteni trişti, şi Venus litereia, cu tonurile ei deschise de statuie de parc, părând să fi sosit acum de la Versâilles, din străfundurile Marelui Secol... Şi de când apa curgea din belşug, micuţa cascadă devenise şi ea delicioasă. În găoacea-i de scoici, cu cele trei blocuri de piatră aranjate ca nişte stânci bucolice, melancolizând acel fund de grădină expus soarelui cu un plâns de naiadă domestică, prelins picătură cu picătură în bazinul de marmură.

Ceea ce-i displăcuse la început lui Alfonso a fost vederea de pe terasă – de unde odinioară se putea cuprinde întreaga privelişte până la mare. Dar casele înălţate în jur, în anii din urmă, astupaseră acel minunat orizont. Acum o fâşie îngustă de apă şi de munte ce se zărea între două imobile cu cinci etaje, despărţite printr-o tăietură de stradă, alcătuia tot peisajul din faţa Buchetului. Şi totuşi Alfonso i-a descoperit până la urmă un farmec intim. Era ca o pânză marină într-o ramă cioplită din piatră albă, suspendată de cerul albastru, în faţa terasei, dezvăluind, în varietăţile infinite ale culorii şi luminii,

episoadele trecătoare ale unei liniştite vieţi de râu: uneori, vela unei ambarcaţiuni de Trafaria luneca elegant în vântul ce o atingea pişziş; alteori, o galeră cu toate pânzele sus intra tacticos. Favorizată de-o adiere, în roşeaţa înserării; sau melancolia unui mare pachebot, închis şi pregătit să înfrunte valurile, întrevăzut o clipă, pierind imediat, înghiţit parcă de marea incertă; ori, timp de mai multe zile în şir, în pulberea aurie a siestelor tăcute, silueta neagră a unui cuirasat englezesc… Şi totdeauna, pe fundal, petecul de munte verzui-negricios, în vârf cu o moară opritǎ, şi două case albe la nivelul apei, pline de expresivitate – când scânteind şi aruncând raze din geamurile aprinse în flăcări, când luându-şi la sfârşitul după-amiezii un aer gânditor, acoperite de trandafiriul tandru al apusului aproape asemănător cu roşeaţa pe un chip de om, când de o tristeţe înfiorătoare, în zilele ploioase, atât de singure, atât de albe, golaşe parcă sub vremea neprietenoasă.

Terasa comunica prin trei uşi-ferestre cu biroul – şi în acea frumoasă cameră de prelat s-a deprins curând Alfonso să-şi petreacă zilele, în colţişorul confortabil pe care i-l pregătise cu tandreţe nepotul lângă foc. Lunga şedere în Anglia îi insuflase dragostea pentru suavele trândăviri la gura sobei. La Santa Olâvia până în aprilie se făcea foc în căminuri, apoi acestea erau împodobite cu braţe de flori, ca un altar domestic; şi tot acolo, în mireasma şi prospeţimea aceea, îşi savura el cel mai bine pipa, pe Tacit sau pe iubitu-i Rabelais.

Totuşi, cum singur spunea. Alfonso era încă departe de a fi un bătrân friguros. La vârsta lui, fie vară, fie iarnă, de cum răsărea soarele, era în «picioare, ieşind imediat în grădină, după buna-i rugăciune de dimineaţă care consta de fapt dintr-un scăldat cu multă apă rece. Întotdeauna avusese o dragoste superstiţioasă pentru apă; şi obişnuia să spună că nimic nu era mai bun pentru om decât

savoarea apei, clipocitul şi vederea ei. Cel mai mult îl legase de Santa Olâvia marele ei belşug de ape vii, izvorânde, ţâşnitoare, liniştita oglindire a apei stătătoare, proaspătul murmur al apelor curgătoare… Şi acestei vii tonificări prin apă îi atribuia el faptul că se menţinuse astfel, de la începutul secolului, fără să cunoască vreo durere ori boală, continuând bogata tradiţie de sănătate a familiei sale, robust, rezistent la necazuri şi ani – care treceau peste el la fel de zadarnici, precum zadarnici treceau, peste stejarii săi de la Santa Olâvia, anii şi furtunile.

Alfonso era destul de scund, masiv, cu umerii pătraţi şi vânjoşi; iar prin faţa lui lată cu nasul acvilin, cu pielea colorată, aproape roşie, părul alb tuns scurt şi barba ca zăpada, ascuţită şi lungă, amintea, după cum spunea Carlos, de un viteaz din vremurile eroice, un Dom Duarte de Meneses sau un Alfonso de Albuquerque şi asta aducea surâsul pe buzele bătrânului, care nu uita să-i amintească nepotului, glumind, cât de mult înşală aparenţele!

Nu, nu era Meneses, nici Albuquerque; doar un străbun bonom care-şi iubea cărţile, comoditatea fotoliului, *xohist*ul la gura sobei. Adesea spunea singur că era doar un egoist: şi totuşi niciodată, ca acum, la bătrâneţe, nu fusese atât de profundă şi de largă mărinimia inimii lui.

O parte din venituri i se scurgeau printre degete, risipindu-se în înduioşate acţiuni caritabile. Tot mai mult îi îndrăgea pe săraci şi pe nevolnici. La Santa Olâvia, copiii alergau spre el de la poartă, simţindu-l plin de mângâieri şi răbdare. Tot ce trăia pe lumea asta merita dragostea lui – şi era dintre cei care nu calcă pe-un furnicar şi se milostivesc de setea unşi plante.

Vilaga spunea mereu că-i amintea de patriarhi, când îl găsea şezând aşa la gura sobei, în tunica-i roasă de diftină, senin, surâzător, cu o carte în mână, cu bătrânu-i

motan la picioare. Acest greoi şi uriaş motan de angora, alb cu pete galbene, era acum (de la moartea lui Tebias, superbul câine Saint-Bernard) credinciosul tovarăş al lui Alfonso. Se născuse la Santa Olâvia şi primise atunci numele de Bonificio; ajungând apoi la vârsta amorurilor şi a vânătorii, i se dăduse numele mai cavaleresc de Dom Bonificio de Calatrava; acum, somnoros şi obez, intrase definitiv în calmul demnităţilor ecleziastice şi era Reverendul Bonificio…

Traiul acesta nu se scursese totdeauna cu liniştea largă şi limpede a unui frumos râu văratic. Bunicul, ai cărui ochi se umpleau acum de-o lumină duioasă în faţa trandafirilor şi care-l recitea cu plăcere, la gura sobei, pe Guizot, fusese un timp, după opinia tatălui său, cel mai feroce iacobin din Portugalia! Şi totuşi, furia revoluţionară a bietului tânăr constase doar în a-i citi pe Rousseau, Volney, Helvetius şi *Enciclopedia*; în a lansa bombe lacrimogene în Adunarea Constituanta; şi în a merge, cu pălărie liberală şi cravată albastră, recitind în lojele masonice dezgustătoare ode către Arhitectul suprem al universului. Asta însă fusese suficient pentru a-l indigna pe tatăl său. Caetano da Maia era un portughez de modă veche şi drept credincios, care-şi făcea semnul crucii la auzul numelui de Robespierre şi care, în apatia sa de nobil cucernic şi bolnav, avea un singur sentiment viu – oroarea, ura faţă de iacobini, cărora le atribuia toate relele, ale patriei şi ale sale proprii, de la pierderea coloniilor până la crizele de gută. Ca să-i stârpească pe iacobini şi-a dăruit el dragostea inf; în lui Dom Miguell, mesia puternic şi restaurator i vi II Îl; aI… Şi tocmai îl să aibă un fiu iacobin, asta i se părea o iiuercare ce se putea asemui doar cu cele îndurate de Iov!

La început, în speranţa că băiatul se va cuminţi, s-a mulţumit doar să se încrunte şi să-i spună sarcastic – *celui-*

ne! Dar când a aflat că fiul lui, moştenitorul lui se amestecase cu gloata care/într-o noapte de serbări civice şi focuri de artificii, aruncase cu pietre în ferestrele întunecat e ale domnului legat al Austriei, trimis de Sfânta Alianţă, l-a considerat pe tânăr un Marat şi toată mânia lui a izbucnit. Guta crudă, ţintuindu-l în fotoliu, l-a împiedicat să-l lovească pe mason cu bastonul său indian, după legea unui bun tată portughez: dar s-a hotărât să-l izgonească din casa sa, iară rentă lunară şi fără binecuvântare, renegat ca un bastard! Pentru că francmasonul acela nu putea să fie sânge din sângele său!

Lacrimile mamei l-au înmuiat; mai cu seamă argumentele unei cumnate a soţiei sale, care locuia cu ei la Benfica, o cucoană irlandeză foarte instruită, Minervă respectată şi tutelară, care-l învăţase englezeşte pe băiat şi-l adora ca pe un bebeluş. Caetano da Maia s-a mărginit să-l surghiunească pe fiu-său la moşia de la Santa Olâvia: dar n-a încetat să deplângă, la pieptul preoţilor care veneau pe la Benfica, nenorocirea casei sale. Iar sfinţii părinţi îl consolau, afirmându-i că Dumnezeu, bătrânul Dumnezeu de la Ourique[4], n-avea să îngăduie niciodată ca un Maia să pactizeze cu Belzebuth şi cu Revoluţia! Iar, în lipsa lui Dumnezeu-Tatăl, era prezentă Maica Domnului a Singurătăţii, patroana casei şi naşa băiatului, gata oricând să săvârşească o frumoasă minune.

Iar minunea s-a săvârşit. După câteva luni, iacobinul, Maratul, se înapoia de la Santa Olâvia puţin pocăit, plictisit mai cu seamă de singurătatea aceea, unde ceaiurile brigadierului Sena erau încă şi mai triste decât mătăriile verişoarelor Cunha. Venea să-i ceară tatălui său binecuvântarea şi câteva mii de cruzados, ca să plece în Englitera, ţara aceea cu gazoane vii şi păr auriu, despre care atâta înorbise mătuşa Fanny. Taică-său l-a sărutat,

4 Cea mai bună rasă portugheză de cai de călărie.

scăldat în lacrimi, a acceptat tot cu înfrigurare, văzând în aceasta vădita, glorioasa intervenţie a Maicii Domnului a Singurătăţii! Şi însuşi părintele Jerónimo da Conceicão. Duhovnicul său, a declarat că miracolul nu era cu nimic mai prejos celui de la Carnaxide.

Alfonso a plecat. Era primăvară – iar Anglia înverzită toată, parcurile ei luxuriante, confortul îmbelşugat, armonia pătrunzătoare a nobilelor ei obiceiuri, rasa aceea atât de serioasă şi atât de puternică – l-au încântat. Iute şi degrabă a uitat de ura faţă de morocănoşii părinţi ai Congregaţiei catolice, de orele înfocate petrecute la cafeneaua Remolares recitându-i pe Mirabeau, şi de republica pe care voise s-o întemeieze, clasică şi voltairiană, cu un triumvirat de Scipioni şi serbări întru slăvirea Fiinţei Supreme, în timpul zilelor Abriladei[5] se afla la cursele de la Epsom, pe capra unei trăsuri, cu un nas mare fals, strigând urale înspăimântătoare – cât se poate de nepăsător faţă de fraţii săi francmasoni pe care la ora aceea îi hărţuia infantele cu ţepele, prin străduţele din Cartierul de Sus, pe vigurosu-i cal de Alter 1.

Taică-său a murit subit, iar el a trebuit să se înapoieze la Lisabona. Atunci a cunoscut-o pe Doña Maria Eduarda Runa, fiică a contelui de Runa, o brunetă frumoasă, plină de graţie şi cu o sănătate cam plăpândă. La sfârşitul doliului s-a căsătorit cu Ea. A avut un Fiu, şi-a mai dorit şi alţii; şi s-a apucat imediat, cu frumoase idei de patriarh tânăr, de nişte lucrări la micul castel de la Benfica, plantând crânguri în jur şi pregătind astfel bolţi şi umbre pentru descendenţii iubiţi care aveau să-i încânte bătrâneţele.

Dar nu putea să uite Anglia; şi i se făcea tot mai dor de ea în faţa acelei Lisabone migueliste pe care o vedea dezordonată ca un Tunis barbar; în faţa acelei aspre

5 Palatul de stat, situat în localitatea cu acelaşi nume, din conci

conjuraţii apostolice de călugări şi de birjari, ce făceau să răsune cârciumile şi capelele laolaltă; şi în faţa acelei plebe cucernice, murdare şi sălbatice, care se rostogolea de la sfânta cuminecătură direct în arenele de coride şi suspina furtunos după principele ce-i încarna atât de bine viciile şi patimile…

Acel spectacol îl indigna pe Alfonso da Maia; şi adeseori, în pacea unei serate între prieteni, cu micuţul pe genunchi, îşi exprima indignarea sufletului său cinstit. Desigur, nu mai visa ca în tinereţe o Lisabonă a lui Catone şi a lui Mucius Scaevola. Admitea chiar strădaniile nobilimii de a-şi menţine privilegiile istorice; dar îşi dorea o nobilime inteligentă şi demnă, ca aristocraţia conservatoare (idealizată de el din dragoste pentru Anglia) care ar fi dat în toate privinţele un îndreptar moral, formând moravurile şi inspirând literatura, trăind cu fast şi vorbind cu plăcere, pildă a unor idei înălţătoare şi oglindă a unor maniere patriciene… Ceea ce nu putea suferi era lumea de la Queluz 2, bestială şi josnică.

Asemenea spuse, abia rostite, îşi şi luau zborul spre Queluz. Iar când s-au reunit cortesurile generale, a năvălit la Benfica poliţia, „căutând hârtii şi arme ascunse 4.

Alfonso da Maia, cu fiul în braţe şi soţia tremurând lângă el, a urmărit impasibil şi fără a scoate un cuvânt percheziţia, sertarele sparte cu paturile puştilor, mâinile murdare ale cozii de topor răvăşind saltelele patului său. Domnul anchetator n-a descoperit nimic: a acceptat chiar să bea un pahar de vin în oficiu, şi i-a mărturisit majordomului „că erau vremuri foarte grele… Începând din acea dimineaţă, ferestrele micului castel au rămas închise; nu s-a mai deschis nici nobilul portal pentru a lăsa să treacă trăsura doamnei; iar peste câteva săptămâni, cu soţia şi fiul, Alfonso da Maia pleca spre Anglia şi spre surghiun.

Acolo s-a instalat cu mare lux, pentru o şedere îndelungată, în împrejurimile Londrei, lângă Richmond, în fundul unui parc, în suavele şi calmele peisaje din Surrey.

Graţie încrederii de care se bucura contele de Runa, fost favorit al Doñei Carlota Joaquina[6], azi consilier sever al lui Dom Miguel, averea nu-i fusese confiscată; astfel că Alfonso da Maia putea să trăiască în belşug.

La început emigranţii liberali, Palmela[7] şi grupul de la

Belfast" încă l-au mai văzut îngrijorându-se şi consumându-se. Sufletul său drept n-a întârziat să protesteze văzând menţinută separarea castelor, a ierarhiilor, chiar şi acolo, pe pământ străin, printre învinşii aceleiaşi idei – unde nobilii şi cgjisilierii trăiau în luxul Londrei, iar plebea, armata, după suferinţele din Galicia, sucomba de foame, de păduchi, de friguri, în barăcile de la Plymouth. A intrat imediat în conflict cu şefii liberali; a fost acuzat că ar fi vintist[8] şi demagog; în cele din urmă s-a dezis de liberalism. Atunci s-a izolat – fără să-şi închidă însă şi punga din care ieşeau monezile cu sutele… Dar când a plecat prima expediţie, şi s-au golit încetul cu încetul depozitele de emigranţi, a respirat în sfârşit uşurat – şi, după cum s-a exprimat, a simţit pentru prima dată că-i priieşte aerul Engliterei!

După câteva luni murea de apoplexie mama lui, care rămăsese la Benfica; iar mătuşa Fanny a venit la Richmond să întregească fericirea lui Alfonso cu judecata ei clară, buclele-i albe şi purtarea ei de înţeleaptă Minervă. Iată-l deci în plin vis, instalat într-o demnă reşedinţă

---

6 Regină a Portugaliei, inamică implacabilă a ideilor liberale (1775—1830).

7 Diplomat şi om de stat portughez, a contribuit la instaurarea regimului liberal în patria sa (1781—1850).

8 Partizan al Revoluţiei din 1820 (de la veinte, douăzeci).

englezească, printre copaci seculari, admirând vitele de lux cum pasc sau dorm pe întinsele păşuni, şi simţind că tot ce-l înconjoară e sănătos, puternic, liber şi solid – cum îi plăcea inimii lui.

A avut multe relaţii; a studiat nobila şi bogata literatură engleză; s-a interesat, cum se cuvenea oricărui nobil în Anglia, de cultură, de creşterea cailor, de operele de caritate, şi se gândea cu plăcere să rămână acolo pentru totdeauna, în pace şi ordine.

Numai că Alfonso îşi simţea soţia nefericită. Gânditoare şi tristă, tuşea întruna prin încăperi. Seara se aşeza la gura sobei, suspina şi tăcea…

Biata femeie! Dorul de ţară, de rude, de biserici o măcina. Lisaboneză get-beget, micuţă şi brunetă, nu se plângea, dar, cu un zâmbet palid, ajunsese să nutrească o ură surdă pentru pământul acela de eretici şi limba lor barbară: veşnic înfrigurată, înfăşurată în blănuri, privind cu spaimă cerul întunecat sau zăpada de pe copaci, nu-şi simţise niciodată inima acolo, ci departe, la Lisabona, în pieţele din faţa bisericilor, în cartierele bătute de soare. Cucernicia ei (cucernicia familiei Runa!), dintotdeauna mare, se exaltase, se exacerbase stârnită de ostilitatea contra „papislaşilor" pe care o percepea în juru-i. Şi nu era mulţumită decât: seara, când se refugia în pod cu servitoarele portugheze ca să recite rozariul ghemuită pe un covor din paie împletite – şi să guste acolo, printre acele Ave-Maria murmurate? în ţară protestantă, încântările Unei conjuraţii catolice.

Urând tot ce era englezesc, nu se învoise ca fiul ei, Pedrinho, să urmeze cursurile colegiului din Richmond. În zadar i-a argumentat Alfonso că era un colegiu catolic. Nu voia: un catolicism fără procesiuni, fără ruguri de sărbătoarea sfântului Ioan, fără icoane cu Patimile Domnului, fără călugări pe străzi, nu i se părea religie

adevărată. N-avea de gând să abandoneze ereziei sufletul lui Pedrinho al ei: şi pentru educaţia lui a cerut să fie adus de la Lisabona părintele Vasques, capelanul contelui de Runa.

Vasques îi preda declinările latine şi în special catehismul; iar pe chipul lui Alfonso da Maia se aşternea tristeţea când, înapoindu-se de la vreo vânătoare sau de pe străzile Londrei, din puternica rumoare a vieţii libere, auzea în camera de studiu vocea adormită a reverendului care întreba, ca din fundul pământului:

— Ci ţi duşmani are sufletul?

Iar micuţul, şi mai adormit încă, murmură:

— Trei. Lumea. Diavolul şi Carnea…

Bietul Pedrinho! Duşman al sufletului său era acolo doar reverendul Vasques, obez şi sordid, care râgâia din fundul fotoliului, cu batista de prizat pe genunchi…

Uneori Alfonso, indignat, intra în odaie, întrerupea studiul doctrinei, înşfăca mâna lui Pedrinho – ca să-l ia de-acolo să alerge cu el pe sub arborii de pe malul Tamisei, să-i risipească în lumina puternică a râului greaua povară a catehismului. Dar mama sosea din casă, îngrozită, să-l înfăşoare într-o pătură mare: pe de altă parte acolo, afară, copilul, obişnuit să stea pe genunchii servitoarelor şi prin unghere tapisate cu stofe, se temea da vânt şi de arbori: încet, încet, cu pasul dezolat, cei doi călcau în tăcere frunzele uscate – fiul înspăimântat de umbrele pădurii vii. Tatăl cu umerii încovoiaţi, gânditor, întristat de slăbiciunea fiului…

Dar cea mai mică strădanie a lui de a-l smulge pe băiat din braţele moleşitoare ale mamei, de lângă catehismul ucigător al părintelui Vasques, îi provoca pe dată gingaşei doamne accese de febră. Iar Alfonso nu se mai încumeta s-o contrarieze pe biata bolnavă, atât de virtuoasă, şi care-l iubea atât de mult! Atunci se ducea să i

se plângă mătuşii Fanny: înţeleaptă irlandeză punea semn cu ochelarii între paginile cărţii, vreun tratat de-al lui Addison sau poemele lui Pope, şi ridica melancolică din umeri. Ce putea ea să facă?…

În cele din urmă tuşea Mariei Eduarda s-a agravat, ca şi tristeţea spuselor ei. Începuse deja să vorbească despre „ambiţia ei cea de pe urmă”, anume să mai vadă o dată soarele! De ce nu s-ar întoarce la Benfica, la vatra lor, acum, că infantele fusese şi el surghiunit şi se încheiase o pace trainică? Dar la asta Alfonso nu ceda: nu voia să-şi mai vadă iar sertarele sparte cu paturile puştilor – iar soldaţii lui Dom Pedro nu prezentau pentru el garanţii mai mari decât cozile de topor ale lui Dom Miguel.

La vremea aceea s-a abătut o mare nenorocire asupra casei: mătuşa Fanny a murit de pneumonie în friguroasa lună martie; evenimentul a adâncit melancolia Mariei Kduarda, care o iubea foarte mult, pentru că era irlandeză şi. Catolică.

Ca s-o distreze, Alfonso a dus-o în Italia, într-o delicioasă vilă de lângă Roma. Aici nu-i lipsea soarele: îl regăsea punctual şi mărinimos în fiecare dimineaţă, scăldând din belşug terasele, aurind lauri şi mirţi. Şi apoi, acolo jos, printre marmuri, se afla tot ce era mai preţios şi mai şi mi pe lume – Papa!

Dar trista doamnă continua să scâncească. De fapt, tânjea după Lisabona, după novenele ei, după sfinţii din cartierul ei, după procesiunile ce treceau într-o rumoare de lentă penitenţă în după-amiezi însorite şi pline de praf…

A trebuit, ca s-o potolească, să se înapoieze la Benfica.

Acolo a început o viaţă de amărăciuni. Maria Eduarda se stingea încet, tot mai palidă în fiecare zi, petrecând săptămâni întregi nemişcată pe o canapea, cu mâinile străvezii încrucişate pe blănurile groase aduse din

Anglia. Părintele Vasques, punând stăpânire pe sufletul acela înspăimântat pentru care Dumnezeu era un tiran sălbatic, devenise cel mai de seamă personaj din casă. De altfel, Alfonso întâlnea la tot pasul, prin coridoare, alte chipuri bisericeşti, în râse de călugăr şi cu calote, şi recunoştea pe bătrânii franciscani, sau pe vreun slăbănog de capucin ce hoinărea ca un parazit prin cartier; casa întreagă avea un iz de paraclis; iar din camerele doamnei răzbătea necontenit, îndurerată. Şi vagă, o rumoare de litanie.

Toţi acei sfinţi bărbaţi mâncau şi beau la bucătărie din vinul său de Porto. Socotelile administratorului apăreau supraîncărcate cu pioasele rente lunare pe care le dădea doamna: un călugăr, Patricio, a pungăşit-o cu două sute de liturghii a câte un cruzado pentru sufletul lui Dom José[9]...

Procesiunea care-l înconjura la tot pasul îl arunca pe Alfonso într-un ateism feroce: ar fi dorit să vadă bisericile şi mănăstirile închise, statuile sfinte fărâmate în bucăţi cu toporul, reverenzii măcelăriţi... Când auzea în casă zvon de rugăciune, o lua la fugă, se ducea tocmai în fundul grădinii, sub plantele agăţătoare de pe boltă, să-l citească pe Voltaire; ori pleca să se răcorească la bătrânul său amic, colonelul Sequeira, care avea o moşie lângă Queluz.

Între timp, Pedrinho ajunsese aproape un bărbat. Rămăsese micuţ şi nervos ca Maria Eduarda, având prea puţin din rasa, din forţa neamului Maia; frumosu-i chip oval de un oacheş cald, doi ochi minunaţi şi irezistibili, oricând gata să se umezească, îl făceau să semene cu un superb arab. Se dezvoltase încet, fără curiozităţi, nepăsător faţă de jucării, animale, flori, cărţi. Nicio dorinţă puternică nu păruse vreodată să vibreze în sufletul acela

9 Rege al Portugaliei, supranumit „Reformatorul1', carp a domnit între 1751 şi 1777,

pe jumătate adormit şi pasiv; doar uneori spunea că i-ar plăcea mult să se întoarcă în Italia. Se contrazicea cu părintele Vasques, dar nu îndrăznea să iasă din cuvântul lui. Era nevolnic în toate; iar deprimarea necontenită a întregii sale fiinţe se rezolva când şi când în crize de neagră melancolie; stătea atunci zile în şir mut, veşted, galben, cu ochii în fundul capului, îmbătrânit înainte de vreme. Până aici, singurul lui sentiment viu, puternic, fusese dragostea pătimaşă pentru mama sa.

Alfonso intenţionase să-l trimită la studii la Coimbra. Dar, la gându.1 despărţirii de Pedro al ei, biata doamnă căzuse în genunchi în faţa lui Alfonso, bâiguind şi tremurând; iar el, fireşte, a cedat în faţa mâinilor ei imploratoare, a lacrimilor ce cădeau câte patru deodată pe bietul ei chip de ceară. Băiatul a rămas mai departe la Benfica, făcându-şi lentele plimbări călare, urmat de un servitor în livrea, începând deja să meargă să-şi bea rachiul de ienupăr prin cârciumile Lisabonei. Apoi a înflorit în structura lui o puternică înclinaţie spre amor (la nouăsprezece ani şi-a avut şi el micul său bastard.

Alfonso da Maia se consola gândindu-se că, în ciuda unor moliciuni atât de neplăcute, nu-i lipseau băiatului calităţi: era foarte isteţ, sănătos şi, ca toţi cei din neamul Maia, curajos; nu de mult risipise el singur pe stradă, cu biciul, trei bădărani înarmaţi cu bastoane, care-i spuseseră „statupalmă-barbă-eot”.

Când a murit mama lui, după o îngrozitoare agonie de bigotă, zvârcolindu-se zile în şir în spaima de infern, Pedro a avut, în durerea lui, aproape accese de nebunie. Făcuse isterica promisiune că, dacă mama scăpa, el avea să doarmă un an. De zile pe lespezile din curtea interioară; şi odată sicriul ridicat şi preoţii plecaţi, a căzut într-o melancolie sumbră, obtuză, lipsită de lacrimi, din care nu voia să iasă, întins pe pat cu faţa în jos, într-o încăpăţânate

de penitent. Multe luni nu l-a părăsit tristeţea; iar Alfonso da Maia îşi pierduse orice speranţă văzându-l pe băiatul acela, fiul şi moştenitorul său, cum se ducea zi de zi, cu paşi de călugăr, lugubru în doliul lui adânc, să viziteze mormântul mamei…

Durerea aceasta exagerată şi bolnăvicioasă a încetat în sfârşit; şi i-a urmat, aproape fără tranziţie, o perioadă de viaţă destrăbălată şi turbulentă, de chefuri banale, prin care Pedro, purtat de un romantism molatec, căuta să-şi înăbuşe, în bordeluri şi cârciumi, dorul de mama lui. Darexuberanţa aceasta neliniştită ce se descătuşase atât de subit, de tumultuos, în natura sa dezechilibrată, s-a epuizat şi ea repede.

La capătul unui an de desfrâu la restaurantul Marrare. Deisprăvi la pândele de tauri, de cai extenuaţi, de tropăiri din picioare la Teatrul São Carlos, au reapărut vechile lui cri ze de melancolie nervoasă; şi reveneau astfel zilele taciturne, lungi ca nişte deserturi, pe care le petrecea în casă, căscând prin încăperi, sau pe sub câte-un copac din grădină, culcat pe burtă, parcă aruncat în străfundurile amărăciunii. În acele perioade devenea şi bigot: citea *Viaţa sfinţilor*, lua sfânta Cuminecătură; pe scurt, manifesta toate acele bruscc depresiuni care, pe vremuri, îi mânau pe nevolnici la mănăstire.

Acest lucru îl mâhnea nespus pe Alfonso da Maia; ar fi prefi rat să-l ştie întorcându-se de la Lisabona în zori, istovit şi beat, decât să-l vadă ducându-se, indolent şi cu aerul bătrânicios, la biserica din Benfica.

Şi i se mai năzărise o idee care, involuntar, îl chinuia uneori; descoperise marea asemănare dintre Pedro şi un bunic al soţiei sale, un Runa de la care rămăsese un portret la Benfica; acest om ciudat, cu care erau de obicei speriaţi copiii din casă, înnebunise şi, crezându-se Iuda, se spânzurase de-un smochin”.

Dar într-o bună zi, toate excesele şi crizele au luat sfârşit. Pedro da Maia iubea! Era un amor de Romeo, născut pe neaşteptate dintr-un schimb de priviri fatal şi orbitor, una dintre acele pasiuni care asaltează existenţa, o pustiesc ca un uragan, smulgând voinţa, raţiunea, respectul uman, ca să le împingă de-a valma în prăpastie.

Într-o după-amiază, pe când se afla la Marrare, a văzut oprindu-se peste drum, la poarta salonului de mode Madame Levaillant, o caleaşcă albastră în care se afla un bătrân cu pălărie albă şi o doamnă blondă, înfăşurată într-un şal de caşmir.

Bătrânul, scund şi îndesat, cu barba foarte căruntă, tăiată pe sub bărbie, cu faţa pârlită, de fost marinar, şi aer stângaci, a coborât sprijinindu-se din greu de valet, de parcă l-ar fi paralizat reumatismul, şi a intrat târându-şi piciorul pe sub portalul croitoresei; iar ea, întorcând alene capul, s-a uitat o clipă spre Marrare.

Sub trandafiraşii care-i împodobeau pălăria neagră, părul blond, de un auriu roşcat, se unduia uşor pe faţa mică şi clasică; ochii minunaţi o luminau toată; de frig, carnaţia marmoreană devenea mai palidă; iar cu profilul ei grav de statuie, modelajul nobil al umerilor şi al braţelor încinse de şal – i-a părut lui Pedro în clipa aceea o fiinţă, nemuritoare şi suprapământeană.

N-o cunoştea. Dar un tânăr înalt, slăbuţ, cu mustăţi brunete, îmbrăcat în negru, care fuma sprijinit de celălalt canat al uşii, într-o poză de plictis, văzând interesul năvalnic al lui Pedro, privirea înfocată şi tulburată cu care urmărea caleaşca ce urca spre Chiado[10], s-a dus să-l apuce de braţ, i-a murmurat lângă obraz cu vocea-i groasă şi lentă:

— Vrei să-ţi spun numele, scumpul meu Pedro?

---

10 Piaţă din centrul Lisabonei, celebru loc de întîlnire al intelectualilor, oamenilor de artă şi cultură.

Numele, originea, datele şi evenimentele mai de seamă? O să-i oferi pentru asta amicului tău Alencar, însetatului tău Alencar, o sticlă de şampanie?

S-a adus şampania. Iar Alencar, după ce şi-a trecut degetele subţiri prin inelele părului şi peste vârfurile mustăţii, a început, sprijinindu-se de spătar şi trăgându-şi manşetele:

— Într-o aurie după-amiază de toamnă…

— Andre, i-a strigat Pedro chelnerului, lovind cu degetele marmura mesei, ia şampania de-aici!

Alencar a început să strige, imitându-l pe actorul Epifânio:

— Cum aşa! Fără să-mi potolesc setea buzelor?…

Bine, să rămână şampania; dar prietenul Alencar, uitând că e poetul *Vocilor Aurorei*, să dea lămuriri despre persoanele din caleaşca albastră într-un limbaj creştinesc şi concret!…

— Bine, dragul meu Pedro, bine!

Cu doi ani în urmă, tocmai când Pedro îşi pierduse mama, bătrânul acela, papa Monforte, irupsese într-o dimineaţă pe neaşteptate pe străzile şi în societatea Lisabonei în aceeaşi caleaşcă, având alături de el pe acea frumoasă fată. Nimeni nu-i cunoştea. Închiriaseră la Arroios un parter în micul palat al familiei Vargas; iar fata a început să se ducă pe la Teatrul São Carlos, făcând o impresie, o impresie să-ţi provoace anevrisme, nu alta, spunea Alencar! Când străbătea ea sala, umerii se plecau orbiţi de aureola emanată de acea făptură de vis, ce-şi trăgea cu un pas de zeiţă trena ei de curte, decoltată mereu ca la reprezentaţiile de gală, şi, deşi nemăritată, plină de bijuterii strălucitoare. Tatăl ei nu-i dădea niciodată braţul; venea în urmă, stânjenit, cu marea lui cravulii albă de majordom, părând mai negricios la faţă şi mai marinar în luminozitatea blondă pe care o răspândea

fata, adunat în sine şi parcă speriat, în mână cu binoclul, libretul, punga cu bomboane, evantaiul ei şi umbrela lui personală. Dar abia în lojă, când lumina cădea pe gâtul ei de fildeş. Şi pe cosiţele-i aurii, oferea ea cu adevărat carnaţia unui ideal al Renaşterii, a unui model pentru Tiţian… El, Alencar, în prima seară când o văzuse, exclamase, arărind-o pe ea şi pe celelalte, brunete obişnuite:

— Băieţi! E ca un ducat de aur nou printre pitaci vechi de pe timpul lui Dom João al VI-4 ea.

Magalhães, piratul acela necinstit, înserase vorbele de mai sus într-un foileton din *Portughezul*. Dar erau cuvintele lui Alencar!

Tinerii, fireşte, au început să mişune curând prin jurul micului palat de la Arroios. Dar niciodată în casa aceea nu se deschidea o fereastră. Servitorii întrebaţi spuneau doar că domnişoara se numea Maria, iar domnul, Manuel. În sfârşit, de la o slujnică, îmblânită cu şase monede de un pânto, s-a putut stoarce mai mult: bărbatul era tăcut, tremura în faţa fetei şi dormea într-un hamac; cât despre doamna, ea locuia într-un cuib de mătăsuri albastru-închis şi-şi petrecea ziua citind romane. Nu era suficient pentru a satisface lăcomia Lisabonei. S-a întreprins o anchetă metodică, dibace, răbdătoare… Iar el, Alencar, făcuse parte dintre investigatori.

Şi s-au aflat nişte orori. Papa Monforte era de fel din insulele Azore; foarte de tânăr, o lovitură de cuţit într-o încăierare, un cadavru la un colţ de stradă îl siliseră să fugă la bordul unui bric american. După un timp, un anume Silva, împuternicit al casei Taveira, care-l cunoscuse în Azore, aflându-se la Havana ca să studieze cultura tutunului pe care familia Taveira voia să-l implanteze în insule, l-a întâlnit acolo pe Monforte (care, pe adevăratul său nume, se chema Forte) rătăcind pe

cheiuri, în espadrile, căutând să se îmbarce pentru New Orleans. În povestea lui Monforte aici se căsca un gol. Se pare c-ar fi slujit câtva timp ca intendent pe o plantaţie din Virginia… în sfârşit, când a reapărut la lumina zilei, comanda bricul *Nova Linda* şi transporta negri spre Brazilia, Havana şi New Orleans.

Scăpase de crucişătoarele englezeşti, făcuse avere pe pielea africanilor, iar acum, bogat, om de lume, proprietar, mergea s-o asculte pe Corelli la Teatrul São Carlos. Totuşi această teribilă cronică, după cum spunea Alencar, obscură şi nedovedită, şchiopăta ici şi colo…

— Dar fata? a întrebat Pedro, care-l ascultase serios şi palid.

Asta nu mai ştia amicul Alencar. Cum de şi-o găsise el aşa, atât de blondă şi frumoasă? Cine-i fusese mamă?

I Revistă întemeiată în 1853 de scriitorul Alexandre Herculano.

Unde era ea acum? Cine o învăţase să-şi poarte cu o ţinută regească şalul ei de caşmir?…

— Acestea, scumpul meu Pedro, sunt

Secrete pe care nicicând să le ghicească nu poate Şireata Lisabonă, căci doar Domnul le ştie pe toate!

În tot cazul, când a descoperit Lisabona legenda aceea plină de sânge şi de negri, entuziasmul pentru domnişoara Monforte s-a mai domolit. La dracu'! Junonei îi curgea prin vine sânge de asasin, acea *beltă* a lui Tiţian era fiica unui negustor de negri! Cucoanele, încântate să poată dispreţui o femeie atât de blondă, atât de frumoasă şi cu atâtea bijuterii, au numit-o imediat „negustoreasa de negri"! Când îşi făcea acum apariţia la teatru, Doña Maria da Gama se prefăcea că-şi ascunde faţa după evantai, pentru că i se părea că vede pe fată (mai cu seamă când îşi punea splendidele-i rubine) sângele loviturilor de cuţit pe care le dăduse tăticuţul! Şi au calomniat-o îngrozitor.

Bunăoară, după ce au petrecut în Lisabona prima iarnă, cei doi Monforte s-au făcut nevăzuţi: ei bine, s-a zis imediat, cu furie, că erau ruinaţi, că poliţia îl urmărea pe bătrân şi alte o mie de ticăloşii… Când colo, bunul Monforte, care suferea de un reumatism articular, îşi urma foarte liniştit, în belşug, cura de ape în Pirinei… Acolo făcuse Melo cunoştinţă cu ei…

— Ah! Melo îi cunoaşte? a sărit Pedro.

— Da, scumpul meu Pedro, Melo îi cunoaşte.

După o clipă, Pedro a plecat de la Marrare; şi în seara a o i i, înainte de-a se înapoia acasă, în ciuda ploii reci şi mărunte, s-a dus să hoinărească vreo oră, cu imaginaţia aprinsă, prin jurul micului, palat Vargas, stins şi mut. Apoi, după două săptămâni, intrând la Teatrul São Carlos la sfârşitul actului întâi al *Bărbierului*, Alencar a rămas uluit văzându-l pe Pedro da Maia instalat în loja lui Monforte, în faţă, alături de Maria, cu o camelie stacojie la reverul fracului, la fel cu cele dintr-un buchet aşezat pe bordura de catifea.

Niciodată Maria Monforte nu păruse mai frumoasă: îşi pusese una dintre toaletele ei exagerate şi teatrale care ofensau Lisabona şi le făceau pe cucoane să spună că umbla îmbrăcată „ca o actriţă”. Rochia era din mătase de culoarea griului; în cosiţe îşi înfipsese doi trandafiri galbeni şi un spic, iar la gât şi pe braţe purta opale; tonurile acelea de recoltă coaptă, bătută de soare, contopindu-se cu aurul părului, iluminându-i carnaţia de fildeş, scăldându-i formele statuare, îi dădeau splendoarea zeiţei Ceres. În fundul lojei se întrezăreau lungile mustăţi blonde ale lui Melo, care făcea conversaţie cu papă Monforte – ascuns ca întotdeauna în colţul cel mai întunecos”.

Alencar s-a dus să observe „cazul” din loja familiei Gama. Pedro se înapoiase la fotoliul său şi, cu braţele

încrucişate, o contempla pe Maria. Ea şi-a păstrat un timp atitudinea de zeiţă nepăsătoare; apoi însă, în timpul duetului dintre Rosina şi Lindor, ochii ei albaştri şi adânci s-au aţintit de două ori asupra lui, grav şi îndelungat. Alencar a dat fuga la Marrare, gesticulând, urlând ştirea cea mare.

N-a trecut mult şi a început să se vorbească în toată Lisabona despre pasiunea lui Pedro da Maia pentru „negustoreasa de negri. Şi el i-a făcut curte public, după moda veche, postat la un colţ de stradă, în faţa micului palat Vargas, cu ochii aţintiţi spre fereastra ei, nemişcat şi palid de extaz.

Zilnic îi scria două scrisori pe câte şase file de hârtie – poeme dezordonate pe care se ducea să le compună la Marrare: toată lumea o cunoştea acum pe destinatara acelor pagini eu i-îndurile scrise des, care se îngrămădeau în faţa lui pe platoul cu rachiu de ienupăr. Dacă vreun prieten venea în uşa cafenelei să întrebe de Pedro da Maia, ospătarii îi răspundeau foarte firesc:

— Dom Pedro? îi scrie domnişoarei.

Ba chiar şi el, dacă prietenul se apropia, îi întindea mâna şi exclama radios, cu zâmbetul lui frumos şi sincer:

— Aşteaptă” un pic, băiete, tocmai îi scriu Mariei!

Bătrânii prieteni ai lui Alfonso da Maia care veneau să joace *whist* la Benfica, în special Vilaca, administratorul familiei Maia, plin de zel pentru demnitatea casei, n-au întârziat să-i aducă ştirea dragostei lui Pedrinho. De fapt.

Alfonso bănuia ceva: vedea în fiecare zi un servitor° 1 la moşie plecând cu un buchet mare din cele mai frumoase camelii culese din grădină; în fiecare dimineaţă, devreme, întâlnea pe coridor valetul ce se îndrepta spre camera domnişorului, adulmecând cu încântare parfumul unui plic cu sigiliu de ceară aurie; şi nu-i displăcea faptul că un sentiment oarecare, omenesc şi puternic, îl smulsese pe

fiul său din chefurile răsunătoare, de la jocurile de noroc, din melancoliile fără noimă în care reapărea neagra moleşeală…

Dar habar n-avea de numele, nici de existenţa familiei Monforte; iar amănuntele pe care i le-au dezvăluit amicii, lovitura de cuţit din Azore, biciul de intendent din Virginia, bricul *Nova Linda*, toată sinistra legendă a bătrânului l-au contrariat nespus pe Alfonso da Maia.

Într-o scară, când colonelul Sequeira, la masa de *whist*, povestea că-i văzuse pe Maria Monforte şi pe Pedro plimbându-se călare, „amândoi foarte bine şi foarte distine/ucs Alfonso, după o clipă de tăcere, a spus cu un aer plictisit:

— În sfârşit, toţi tinerii au amante… Aşa sunt obiceiurile, aşa e viaţa, şi ar fi absurd să vrei să opreşti asemenea lucruri. Dar pe femeia asta, cu un asemenea tată, nici ca amantă n-o găsesc nimerită.

Vilaga s-a oprit din amestecatul cărţilor şi, potrivindu-şi ochelarii cu ramă de aur, a exclamat speriat:

— Amantă! Păi bine, dar fata nu-i măritată, stăpâne, şi e o domnişoară cinstită!…

Alfonso da Maia îşi înfunda pipa cu tutun; mâinile au început să-i tremure; şi, întorcându-se către administrator, cu o voce care tremura şi ea puţin, a spus:

— Vilaga, nu cred că presupui că fiul meu ar vrea să se însoare cu fiinţa asta…

Celălalt a amuţit. Şi Sequeira a fost cel care a murmurat:

— Asta nu, e limpede că nu…

Şi jocul a continuat câtva timp în tăcere.

Dar Alfonso da Maia a început să fie nemulţumit. Treceau săptămâni întregi în care Pedro nu mai lua prânzul la Benfica. Dimineaţa, dacă-l vedea doar o clipă, când cobora pentru micul dejun, cu mănuşile gata puse,

grăbit şi ferchеş, întrebând cu glas tare dacă i se înşeuase calul; apoi, în picioare, dădea pe gât o gură de ceai, se interesa din fugă „dacă” tăticul voia ceva”, îşi aranja mustaţa în faţa marii oglinzi veneţiene de deasupra sobei, şi pleca radios. Alteori nu ieşea din camera lui toată ziua: cobora înserarea, se aprindeau luminile; în cele din urmă tatăl lui, nelinişstit, urca şi-l găsea întins pe pat, cu capul îngropat în braţe.

— Ce ai? îl întreba.

— Migrenă, îi răspundea cu un ton surd şi răguşit.

Şi Alfonso cobora indignat, înţelegând că toată acea îngrijorare laşă se datora vreunei scrisori care nu venise, sau poate vreunui trandafir oferit care nu fusese prins în păr…

Apoi, Uneori, între două pipe sau stând de vorbă în jurul mesei de ceai, prietenii săi făceau observaţii care-l îngrijorau, venind din partea unor persoane ce locuiau în Lisabona şi cunoşteau toate zvonurile – în timp ce el stătea acolo, fie iarnă, fie vară, între cărţile şi trandafirii săi. Bunul Sequeira, de pildă, care întreba de ce n-ar face Pedro o călătorie lungă de studii în Germania, în Orient? Ori bătrânul Luis Runa, vărul lui Alfonso care, în mijlocul unor spuse indiferente, izbucnea deodată, deplângând vremurile când prefectul de poliţie avea libertatea să expulzeze din Lisabona persoanele nedorite… Fără doar şi poate că făceau. Aluzie la domnişoara Monforte, fără doar şi poate că o socoteau periculoasă.

În timpul verii, Pedro a plecat la Sintra; Alfonso a aflat că familia Monforte închiriase acolo *o* casă. După câteva zile, Vilaca a apărut la Benfica, foarte preocupat: în ajun îl vizitase Pedro la birou şi-i ceruse lămuriri asupra proprietăţilor sale, asupra modului de a ridica bani. El îi spusese că în septembrie, ajungând la majorat, avea să intre în posesia moştenirii din partea mamei…

— Nu mi-a plăcut chestia asta, stăpâne, nu mi-a plăcut…

— Dar de ce, Vilaga? Băiatului i-or fi trebuind bani, o fi vrând să-i dea cadouri persoanei… Amorul e un lux scump, Vilaga.

— Să dea Domnul să fie aşa, stăpâne, să vă audă Dumnezeu!

Încrederea aceea atât de nobilă a lui Alfonso da Maia în orgoliul patrician, în amorul propriu al rasei fiului său, reuşea să-l liniştească pe Vilaga.

După câteva zile, Alfonso da Maia a văzut-o în sfârşit pe Maria Monforte. Luase prânzul la moşia lui Sequeira, lângă Queluz, şi-şi beau amândoi cafeaua pe terasă, când a intrat pe drumul strâmt care înainta de-a lungul zidului caleaşca albastră, cu caii acoperiţi de hamuri. Maria, adăpostită sub o umbreluţă stacojie, purta o rochie roz a cărei amploare, toată în clinuri, îi acoperea aproape genunchii lui Pedro, aşezat lângă ea; panglicile pălăriei, strânse într-o fundă mare care-i ascundea decolteul, era tot roz; iar faţa ei, gravă şi pură ca o statuie grecească de marmură, părea într-adervăr adorabilă, luminată de nişte ochi de un albastru închis, între acele tonuri trandafirii. Pe bancheta din faţă, aproape în întregime plină de cutii de la croitoreasă, *se* înghesuia Monforte, cu o pălărie mare de panama, pantaloni de doc, cu pelerina fiicei pe braţ şi umbrela între genunchi. Tăceau cu toţii, nu s-au uitat spre terasă; iar pe drumul verde şi răcoros caleaşca a trecut în balansări lenic, sub crengile care atingeau umbreluţa Mariei. Sequeira a rămas cu ceaşca de cafea la buze, cu ochii pierduţi, murmurând:

— Caramba! E frumoasă 1

Alfonso n-a răspuns: se uita cu capul în jos la umbreluţa aceea stacojie care se înclina acum peste Pedro, îl as (undea aproape, părea să-l învăluie cu totul – ca o

pată mare de sânge întinzându-se peste caleaşcă sub verdele trist al crengilor.

Toamna a trecut, a sosit iama, cât se poate de geroasă. Într-o dimineaţă, Pedro a intrat în biblioteca unde tatăl lui citea la gura sobei; i-a primit binecuvântai-ea, şi-a trecut un moment ochii peste ziarul despăturit şi, întorcându-se brusc spre el:

— Tată, i-a spus, străduindu-se să fie limpede şi hotărî!;, vin să-ţi cer învoirea să mă căsătoresc cu o domnişoară care se numeşte Maria Monforte.

Alfonso şi-a aşezat cartea deschisă pe genunchi şi, cu vocea gravă şi lentă:

— Nu mi-ai vorbit până acum despre asta… Cred că este fiica unui ucigaş, a unui negustor de negri, căreia i se mai spune şi „negustoreasa de negri”…

— Tată

Alfonso s-a ridicat în faţa lui, ţeapăn şi de neclintit ca însăşi întruchiparea onoarei domestice:

— Altceva ce mai ai de spus? Mă faci să roşesc de ruşine!

Pedro, mai alb decât batista pe care o ţinea în mână, a exclamat tremurând tot, aproape plângând cu sughiţuri:

— Ei bine, fii sigur, tată, că tot mă voi căsători!

A ieşit, trântind furios uşa. Pe coridor a strigat valetul, foarte tare, ca să-l audă şi tatăl, şi i-a dat poruncă să-i ducă geamantanele la Hotel Europa.

După două zile, Vilaga, cu ochii înlăcrămaţi, a venit la Benfica povestind că domnişorul se căsătorise în dimineaţa aceea şi, după câte îi spusese Sergio, împuternicitul lui Monforte, urma să plece cu mireasa în Italia.

Alfonso da Maia se aşezase tocmai atunci să-şi ia micul dejun, la gura sobei; în mijlocul mesei, într-un vas japonez, un buchet de flori se ofilea la căldura dogoritoare a focului; iar lângă tacâmul lui Pedro se afla numărul din

Ghirlanda, revista de poezie la care era abonat… Alfonso l-a ascultat pe împuternicit, grav şi mut. Continuând să-şi despăturească încet şervetul.

— Ai luat micul-dejun, Vilaga?

Împuternicitul, mirat de atâta seninătate, a bâiguit:

— Da, stăpâne…

Atunci Alfonso. Arătând spre tacâmul lui Pedro, i-a spus valetului:

— Poţi să ridici tacâmul acesta, Teixeira. De-acum înainte nu mai pui decât unul singur la masă… Stai jos, Vilaga, stai jos.

Teixeira, încă nou în casă, a ridicat nepăsător tacâmul domnişorului. Vilaca a luat loc. Totul în jur era corect şi calm ca şi în celelalte dimineţi când îşi lua micul-dejun la Benfica. Pe covorul moale paşii valetului nu făceau zgomot; focul trosnea vesel, aşternând tuşe de aur pe farfuriile lustruite; soarele discret care strălucea afară, în albastrul iernii, făcea să scânteieze cristale de ţurţuri pe crengile uscate; iar la fereastră papagalul, foarte „patuleia” 1 şi educat de Pedro, mârâia injurii împotriva fraţilor Cabrai2.

În cele din urmă, Alfonso s-a sculat în picioare; s-a uitat distrat spre parc, spre păunii de pe terasă; apoi, ieşind din încăpere, l-a luat de braţ pe Vilaca, s-a sprijinit pe el din greu, ca şi cum l-ar fi ajuns primul tremur al bătrâneţii şi, în părăsirea în care se afla, ar fi simţit acolo o prietenie sigură. Au înaintat tăcuţi pe coridor. În bibliotecă Alfonso a luat loc pe fotoliul său de lângă fereastră, a început să-şi înfunde pipa încet. Vilaga, cu capul în jos, se plimba de-a lungul rafturilor înalte, în vârful picioarelor, ca în camera unui bolnav. Un cârd de vrăbii a venit să ciripească o clipă pe crengile unui copac înalt ce atingea veranda. Apoi s-a lăsat un moment de tăcere, iar Alfonso da Maia a spus:

— Va să zică, Vilaga, Saldanha a fost concediat de la palat?

Celălalt a răspuns vag şi maşinal:

— Aşa-i, stăpâne, aşa-i…

Şi nu s-a mai vorbit de Pedro da Maia.

„Membru al partidului popular în timpul revoluţiei din t 846.

Antonio Bernardo da Costa Cabral şi José Bernardo da Silva aurul, oameni politici portughezi care au avut un rol importapt în luptele politice şi civile dintre 1334 şi 1851. Primul, de mai multe on ministru, a dus o politică opresivă, antipopulară.

João Carlos de Oliveira Daun, duce de Saldanha, mareşal şi mi) politic portughez, A luat parte activă la revoluţia din 1851.

Îl

ÎNTRE TIMP, PEDRO ŞI MARIA, fericiţi ca nişte eroi de roman, coborau spre Italia, în etape scurte, din oaş în oraş, pe drumul acela binecuvântat care merge de la florile şi recoltele câmpiei lombarde până la tandra patrie a romanţei, Neapole, albă sub cerul albastru. Acolo aveau de gând să-şi petreacă iarna, în aerul acela mereu călduţ, lângă o mare mereu liniştită, unde leneviile lunii de miere au o suavitate mai îndelungă… Dar, într-o bună zi, pe când erau la Roma, Mariei i-a venit chef să meargă la Paris. I se părea obositor să călătorească aşa, în legănatul caleştilor, numai ca să-i vadă pe *lazzaroni*[11] înfulecând la macaroane. Mult mai bine ar fi să locuiască într-un cuib capitonat, pe Champs-Élysées, şi să se bucure acolo de o frumoasă iarnă de dragoste! Parisul prezenta siguranţă, acum, de când cu prinţul Lodovic Napoleon… în afară de asta, vechea Italie clasică o plictisea: atâtea statui eterne de marmură, atâtea madone (cum spunea ea agăţându-se languroasă de gâtul

11 Cerşetori (it.).

lui Pedro) îi făceau capul să se învârtească! Ducea docul unei bune prăvălioare de modă, luminată cu gaz lampant, în plină rumoare de Bulevard... Şi-apoi, Italia asta, unde toată lumea conspira, o umplea de teamă.

Au plecat în Franţa.

f Familia Maia

Dar, în cele din urmă, Parisul acela încă răsculat, unde un vag miros de pulbere părea să mai rătăcească pe străzi, unde fiecare chip mai păstra încă o înflăcărare bătăioasă, i-a displăcut Mariei. Noaptea se trezea auzind *La Marseillaise*; găsea că poliţia avea un aer feroce; totul era trist; iar ducesele, bieţi îngeri, încă nu îndrăzneau să se plimbe prin Bois de Boulogne de teama muncitorilor, clica aceea nesăţioasă! în sfârşit, au rămas acolo până a venit primăvara, în cuibul pe care-l visase ea, capitonat în catifea albastră, dând spre Champs Élysées.

Apoi a început să se vorbească iar de revoluţie, de lovituri de stat. Admiraţia absurdă a Mariei pentru noile uniforme ale Gărzii Mobile îl enerva pe Pedro. Iar când ea a rămas gravidă, a fost nerăbdător s-o scoată mai repede din Parisul acela bătăios şi fascinant, s-o adăpostească în liniştita Lisabonă adormită sub soare.

Înainte de a pleca i-a scris totuşi tatălui său.

A făcut-o la sfatul, aproape la cererea Mariei. Faptul că Alfonso da Maia o respingea, o supărase nespus la început. Nu neînţelegerea domestică o mâhnea: dar acel „nu” injurios de nobil puritan îi stigmatiza în public, cu multă brutalitate, originea dubioasă! L-a urât pe bătrân; şi grăbise căsătoria, plecarea triumfală în Italia, ca să-i arate bine că genealogiile, străbunii goţi, orgoliile de familie nu valorau nimic în faţa braţelor ei goale... Acum însă, când urina să se întoarcă în Lisabona, să-dea serate, să-şi creeze

O curte, împăcarea devenea indispensabilă; tatăl acela retras la Benfica, în orgoliul lui ţeapăn din vremuri

apuse, avea să-i amintească necontenit, chiar printre oglinzile şi ţesăturile ei scumpe, de bricul *Nova funda*, încărcat cu lK”, n… Şi avea ambiţia să se arate Lisabonei la braţul socrului aceluia atât de nobil şi atât de decorativ, cu barba-i du vicerege.

— Spune-i că-l ador încă de pe-acum, murmură ea iiplic. ita peste bironaş, mângâind părul lui Pedro. Spune-i

1 i il. U’A o nă am im copil, îi voi da numele lui… Scrie-i o tu i moare frumoasă, haide!

!, h, iuţi adevăr, a fost frumoasă, a fost tandră scrisoarea lui lvdro către tatăl său. Bietul tânăr îl iubea. I-a vorbit emoţionat despre speranţa de-a avea un băiat; neînţeleljnM trebuiau să piară din jurul leagănului micuţului Maia care se pregătea să vină pe lume. Ca fiul cel mai mare ţii atinşienitorul numelui… îşi relata fericirea cu o efuziune I ragostit indiscret: povestea bunătăţii Mariei, a graţiilor ci, a instruirii ei umplea două pagini; şi-i jura că, d (* îndată ce avea să ajungă pe pământul Portugaliei, nu va înlir ia nicio oră să vină să se arunce la picioarele lui…

Într-adevăr, de cum a debarcat, a luat primul tren spre Benfica. De două zile, tatăl său plecase la Santa Olâvia: asta i s-a părut o ofensă şi l-a rănit adânc.

Atunci între tată şi fiu s-a făcut o prăpastie. Când i s-a născut o fiică, Pedro nu l-a mai anunţat, spunându-i dramatic lui Vilaga că „nu mai are tată!” Era o fetiţă drăguţă, durdulie, blondă şi roz, cu frumoşii ochi negri ai familiei Maia. Cu toate insistenţele lui Pedro, Maria n-a vrut s-o alăpteze; dar o adora nebuneşte; petrecea zile de-a rândul îngenuncheată lângă leagăn, în extaz, mângâindu-i cărniţa gingaşă cu mâinile încărcate de pietre scumpe, sărutându-i cu devoţiune picioruşele, cutişoarele coapselor, murmurându-i fermecată cuvinte de mare dragoste şi parfumând-o de pe acum, umplând-o cu

funduliţe.

Iar în mijlociii delirurilor acestora provocate de fetiţă, mocnea, mai amară, mânia împotriva lui Alfonso da, Maia. Se socotea insultată, pentru ea şi pentru îngeraşul pe care-l adusese pe lume. Îl înjura grosolan pe bătrân, numindu-l „cal nărăvaş” sau „bou sălbatic”…

Într-o zi, Pedro a auzit-o şi s-a scandalizat; ea i-a replicat aspru şi, în faţa chipului ei înflăcărat.pe care, din pricina lacrimilor, ochii albaştri păreau negri de furie, el n-a fost în stare decât să bâiguie, sfios:

— E tatăl meu, Maria…

Tatăl lui! Şi în ochii Lisabonei întregi o trata ca pe-o ibovnică! Putea el mult şi bine să fie nobil, purtările-i erau ca ale unui om de rând. Un „cal nărăvaş”, un „bou sălbatic”, şi nimic mai mult!…

Şi-a strâns fetiţa în braţe şi, înlănţuind-o, a izbucnit în lacrimi şi jeluiri:

— Nimeni nu ne iubeşte, îngerul meu! Nimeni nu te vrea! N-o ai decât pe mama ta! Se poartă cu tine de parcă ai fi bastat dă!

Pruncul, scuturat în braţele mamei, s-a pornit pe ţipat. Pedro a dat fuga, le-a înlănţuit pe amândouă într-o singură îmbrăţişare, înduioşat, umil; şi totul s-a încheiat cu o lungă sărutare.

Iar până la urmă, în inima lui a găsit îndreptăţită mânia aceea de mamă care-şi vedea îngeraşul dispreţuit. De altfel, până şi câţiva prieteni de-ai lui Pedro, Alencar, Dom. Loão da Cunha, oare începeau acum să frecventeze Arroius, râdeau de încăpăţânarea aceea de tată gotic, care stătea îmbufnat acolo, într-un fund de provincie, pentru că noră-sa n-avea strămoşi morţi la Aljubarrota 1! Dar cine mai era ca ea în Lisabona, atât de elegantă, de graţioasă, de primitoare? Ce dracu’! Lumea mergea înainte, se terminase cu trufia secolului al XVI-lea!

Însuşi Vilaga, într-o zi când Pedro i-o arătase pe micuţa adormită printre dantelele leagănului, s-a înduioşat, a lăcrimat, cum se pricepea el să lăcrimeze la comandă, şi a declarat, cu mâna la inimă, că asta era doar o încăpăţânare din partea domnului Alfonso da Maia!

— Păi, cu-atât mai rău pentru el! Să nu vrea să vadă im asemenea înger! a spus Maria în faţa oglinzii, aranjându-şi cu un gest cochet florile din păr. Las că nu ne lipseşte el nouă…

Şi nu le lipsea. În octombrie, când micuţa a împlinit un an, s-a dat un bal mare în casa din Arroios pe care ei o ºC upau acum în întregime şi care fusese remobilată fără e onomie. Iar cucoanele ce pe vremuri avuseseră oroare în… Negustoreasa de negri", Dona-Maria da Gama care-şi; im unsese faţa în spatele evantaiului, au venit acolo cu i «alele, amabile şi decoltate, gata s-o sărute, spunându-i „scumpo", admirând ghirlandele de camelii ce încadrau oglinzile de patru sute de mii de reali şi delectându-se cu îngheţatele servite din belşug.

Atunci a început o existenţă de serbări şi de lux care, după spusele lui Alencar, prietenul intim al casei, curtezanul doamnei, „aveau un uşor iz de orgie *distinguee* ca şi poemele lui Byron". Erau într-adevăr seratele cele mai vesele din Lisabona: se cina la ora unu cu şampanie; se băteau cărţile până noaptea târziu; se născoceau tablouri \ u în care Maria se arăta de o frumuseţe regească, în veşmintele clasice ale Elenei sau în somptuozitatea. Sumbră a doliului oriental al Iuditei. În serile mai intime, venea să fumeze cu bărbaţii o ţigaretă parfumată. Adeseori, în sala de biliard, izbucneau aplauze când ea îl bătea prin ea

1 Victorie decisivă a lui João I de Portugalia contra lui Juan i di Castilia, în 1385, una dintre cele mai glorioase din istoria portugheză.

ram bol francez pe Dom João da Cunha, marele tac al vremii.

Şi în mijlocul acelor serbări, străbătute de suflul romantic al Regenerării, se vedea întotdeauna pe-acolo papă Monforte, tăcut şi retras, eu înalta-i cravată albă, cu mâinile la spate, veghind prin colţuri, adăpostit lângă pervazurile ferestrelor, arătându-se doar ca să salveze vreo fofea de sfeşnic gata să se spargă – şi fără să-şi desprindă vreodată de la fiică-sa privirea ameţită de băutură şi senilă.

Niciodată Maria nu fusese atât de frumoasă. Maternitatea o făcuse parcă şi mai superbă; şi, într-adevăr, lumina înaltele saloane de ia Arroios cu chipu-i radios de Junonă blondă, cu diamante prinse în cosiţe, cu decolteul ei ca sideful şi laptele, în foşnetul mătăsurilor grele. Şi pe bună dreptate, voind să aibă, ca şi doamnele din vremea Renaşterii, o floare drept simbol, îşi alesese laleaua regală, opulentă şi înflăcărată.

Se citau rafinamentele luxului ei, lenjeria albă, dan –, telele ce valorau cât nişte moşii!… Putea să-şi permită! Avea un soţ bogat, şi, fără niciun scrupul, îi ruina, pe el şi pe papă Monforte…

Fireşte, toţi prietenii lui Pedro o. Iubeau. Cât despre Alencar, acesta se proclama în gura mare „cavalerul şi poetul ei”. Toată ziua era la Arroios, acolo îşi avea atelierul de lucru, prin saloanele acelea îşi rostea el frazele lui sforăitoare, pe sofalele acelea îşi trântea pozele lui melancolice. Avea să-i dedice Mariei (şi nimic nu era mai extraordinar decât tonul languros şi plângăreţ, privirea tulbure şi fatală cu care îi pronunţa el numele – MARIA!), avea să-i dedice poemul său, anunţat de atâta vreme, aşteptat atât de mult – *Floarea de martiriu*! Se citau chiar strofele pe care le compusese, după gustul cântător al timpului:

Văzutu-te-am azi noapte-n a sălilor splendoare.
Cu blondele-ţi cosiţe, zburdalnice-n viitoare…

Pasiunea lui Alencar era nevinovată; dar, dintre ceilalţi prieteni intimi ai casei, cu siguranţă că nu numai unul îi bâiguise de a. Declaraţii în budoarul albastru în care primea ea, la orele trei, printre vaze pline cu lalele; prietenele însă, chiar şi cele mai rele de gură, afirmau că niciodată favorurile ei nu depăşiseră un trandafir oferit lângă un pervaz de fereastră, sau o lungă şi suavă privire aruncată pe după evantai. Pedro începuse totuşi să treacă prin ceasuri grele. Fără a fi gelos, îl apuca uneori, pe neaşteptate, o scârbă de existenţa aceea de lux şi serbări, o dorinţă violentă de a-i da afară din salon pe toţi acei bărbaţi, prietenii săi intimi, care se îngrămădeau cu atâta înflăcărare în jurul umerilor decoltaţi ai Mariei.

Se refugia atunci în câte un colţ, pufăind furios din ţigară; şi în sufletul lui se învălmăşeau tot soiul de gânduri dureroase şi fără nume…

Maria se pricepea bine să descopere pe chipul soţului ei „aceşti nori”, cum spunea ea. Alerga spre el, îi luă amândouă mâinile, hotărâtă şi dominatoare:

— Ce ai, dragostea mea? Eşti indispus!

— Nu, nu-s indispus…

— Atunci uită-te la mine!… îşi lipea sânul ei frumos de pieptul lui; îşi prelingea mâinile de-a lungul braţelor lui, într-o mângâiere înceată şi fierbinte, de la încheieturi până la umeri; apoi, cu o privire galeşă, îi întindea buzele. Pedro culegea de pe de o lungă sărutare, şi se simţea consolat de orice.

În tot acest timp Alfonso da Maia nu ieşea din umbra de la Santa Olâvia, atât de uitat acolo, de parcă ar fi fost deja îngropat în cavoul familiei. Acum nu se mai vorbea de el la Arroios, „calul nărăvaş” îşi rodea singur îndărătnicia. Doar Pedro îl mai întreba când şi când pe Vilaga „ce mai

face tăticul”. Iar ştirile pe care le dădea administratorul aveau întotdeauna darul s-o înfurie pe Maria: tăticul era cât se poate de bine; avea acum un bucătar francez nemaipomenit; Santa Olâvia se umpluse de oaspeţi, Soqueirarandre da Ega, Dom Diogo Coutinho…

— „Boul sălbatic” se respectă! se ducea ea să-i spună, înciudată, tatălui ei.

Dar bătrânul negustor de negri îşi freca mâinile, satisfăcut de a-l şti astfel, fericit, la Santa Olâvia; pentru că niciodată nu încetase să tremure la gândul de a-l vedea vreodată ia Arroios, în faţa sa, pe nobilul acela atât de sever şi cu o viaţă atât de nepătată.

Când însă. Maria a mai născut un copil, de-astă dată un băieţaş, calmul ce s-a lăsat atunci peste Arroios a adus din nou în inima lui Pedro, foarte acut, imaginea tatălui părăsit în tristeţea de pe râul Douro. I-a pomenit Mariei de împăcare, temător, profitând de slăbiciunea convalescenţei. Şi mare i-a fost bucuria când Maria, după ce a stat un timp să se gândească, i-a răspuns:

— Cred că aş fi fericită să-l am aici…

Entuziasmat de asentimentul ei atât de neaşteptat, Pedro s-a gândit să plece la Santa Olâvia. Dar ea avea un plan mai bun: Alfonso, după spusele lui Vilaca, urma să se retragă în curând la Benfica; ei bine, se va duce acolo cu micuţul, îmbrăcată toată în Negru, şi deodată, aruncându-i-se la picioare, îi va cere binecuvântarea pentru nepotul său! Nu putea s-o refuze! Într-adevăr, nu putea; şi Pedro a văzut în gestul acesta o înaltă inspiraţie a maternităţii…

Ca să-l îmblânzească de pe acum pe tatăl său, Pedro a vrut să-i dea băieţaşului, numele de Alfonso. Dar cu asta Maria n-a fost de acord. Tocmai citea un roman al cărui erou era ultimul Stuart, aventurierul piincipe Carol Eduard; şi, îndrăgostită de el, de aventurile şi de nenorocirile lui, voia să-i dea fiului ei acest nume… Carlos

Eduardo da Maia! Un asemenea nume i se părea că ar cuprinde în el un întreg destin de amoruri şi fapte vitejeşti.

Botezul a trebuit să fie amânat: Maria se îmbolnăvise de angină. A fost însă o formă uşoară; după două săptămâni, Pedro putea deja să se ducă la vânătoare, la moşia sa de la Tojeira, în faţa oraşului Almada. Urma să lipsească două zile. Partida fusese aranjată numai de dragul unui italian, sosit atunci în Lisabona, un tânăr distins ce-i fusese prezentat de secretarul Legaţiei engleze, şi pe care Pedro îl simpatizase mult; spunea că ar fi nepot de-al principilor de Soria; şi fugise din Neapole, unde conspirase împotriva Burbonilor şi fusese osândit la moarte, Alencar şi Dom Joio Coutinho luau şi ei parte la vânătoare; s-a plecat în zori.

În seara aceea, Maria cina singură în camera ei, când a auzit trăsuri oprindu-se la poartă, *a* zarvă mare umplând scara; aproape imediat a apărut în faţa ei Pedro, tremurând şi palid:

— O mare nenorocire, Maria!

— Iisuse!

— L-am rănit pe tânăr, l-am rănit pe napolitan!…

— Cum aşa?

Un accident stupid!… Când să sară peste un şanţ, flinta s-a descărcat, iar glonţul, poc, s-a înfipt în napolitan! La Tojeira nu era posibil să i se dea îngrijiri, astfel că s-au înapoiat imediat la Lisabona. El, desigur, nu admisese ca străinul pe care-l rănise să se mai ducă la hotel: îl adusese la Arroios, îl instalase în camera verde de sus, trimisese după medic, după două infirmiere care să-l vegheze, şi eh iar el avea de gând să petreacă noaptea acolo…

— Şi el ce face?

— Un erou! „Zâmbeşte, spune că nu-i nimic, dar eu îl văd palid ca un mort. Un băiat adorabil! Asta numai mie mi se putea întâmpla, Doamne! Şi când te gândeşti că Alencar

stătea chiar lângă el… Mai degrabă să-l fi rănit pe Alencar, un prieten intim, de încredere! S-ar mai fi şi i-ls. Dar nu, poc, a trebuit să fie tocmai celălalt, străinul…

În clipa aceea a intrat în curte o trăsură.

— E medicul!

Şi Pedro a plecat pe dată.

S-a întors curând, mai liniştit. Doctorul Guedes aproape ea râsese de bagatela aceea, o uşoară lovitură de plumb în braţ şi câteva alice rătăcite prin coaste. Îi făgăduise că peste două săptămâni putea să se ducă din nou să vâneze la Tojeira; iar principele se şi apucase de fumat. Frumos băiat! Părea să-l simpatizeze pe papă Monforte…

Toată noaptea aceea, Maria a dormit prost, uşor agitată de gândul la principele acela entuziast, conspirator, condamnat la moarte, care se afla, rănit acum, deasupra camerei ei.

În zorii zilei – de cum ieşise Pedro ca să poruncească el personal aducerea de la hotel a bagajelor napolitanului – Maria şi-a trimis sus jupâneasa franţuzoaică, o frumoasă fată din Aiies, ca să întrebe din partea ei cum se simţea alteţa-sa şi „să vadă cum. Aţăta”. Arteziana s-a întors cu ochii strălucitori, spunându-i stăpânei, cu gesturi mari de provensală, că niciodată nu văzuse un bărbat atât de frumos! Parcă era chipul Domnului nostru Iisus Christos! Ce gât, ce albeaţă de marmură! încă era foarte palid; mulţumea mişcat pentru grija arătată de Madame Maia; şi rămăsese sprijinit de perne, citindu-şi ziarul…

Din acel moment, Maria n-a părut să se mai intereseze de rănit. Pedro era cel care venea în orice clipă să-i vorbească de el, entuziasmat de viaţa lui patetică de principe conspirator, împărtăşind deja ura lui faţă de Burboni, încântat de asemănarea de gusturi dintre ei, aceeaşi dragoste pentru vânătoare, pentru cai, pentru

arme. Acum, de îndată ce se crăpa de ziuă, urca în camera principelui în *robe-de-chambre* şi, cu pipa în gură, petrecea acolo ore întregi în bună camaraderie, preparând groguri fierbinţi, permise de doctorul Guedes. Îşi ducea acolo chiar şi prietenii, pe Alencar, pe Dom Joio da Cunha. Maria auzea râsetele lor, răzbătând de sus. Uneori se cânta la chitară. Iar bătrânul Monforte, în extaz în faţa eroului, nu înceta să-i vegheze culcuşul.

Cât despre arteziană, aceasta îşi făcea şi ea de lucru acolo în orice clipă, ca să aducă şervete dantelate, câte o zaharniţă pe care n-o ceruse nimeni, sau vreo vază cu flori ca să înveselească iatacul… în cele din urmă Maria, foarte serioasă, l-a întrebat pe Pedro dacă, pe lângă toţi prietenii casei, două infirmiere, doi valeţi, tatăl ei, Pedro – mai era nevoie în permanenţă şi de propria ei jupânească în camera alteţei sale!

Nu era nevoie. Dar Pedro a râs mult la gândul că arteziana se înamorase de principe. În cazul acesta, Venus îi era favorabilă. Napolitanul o găsea şi el picantă: *un tres joii brin de femrae*[12], spusese el.

Frumosul chip al Mariei păli de mânie. Socotea toate acestea de prost gust, grosolane, neruşinate! Pedro fusese într-adevăr un nebun că l-a adus aici, în intimitatea de la Arroios, pe străinul, fugarul, aventurierul acela! în plus, chefurile de sus, cu groguri fierbinţi, sunete de chitară, fără respect pentru ea, încă atât de nervoasă, slăbită de convalescenţă, o indignau! De îndată ce alteţa-sa se va putea aşeza pe pernele unei trăsuri, afară cu el, la han…

— Vai de capul meu! Iisuse! Vai de mine!… a strigat Pedro.

— Ba chiar aşa.

Şi desigur s-a purtat foarte sever şi cu arteziana, pentru că, în după. Amiaza aceea, Pedro a întâlnit-o pe fată

12 O femeiuşcă foarte drăguţă (fr.).

smiorcăindu-se pe coridor şi ştergându-şi cu şorţul ochii înroşiţi.

După câteva zile însă, napolitanul, acum convalescent, a vrut să se retragă la hotel. Nu dăduse ochi cu Maria; dar, drept mulţumire pentru ospitalitatea ei, i-a trimis un minunat buchet şi, cu o galanterie demnă de un principe artist al Renaşterii, un sonet în italieneşte făcut sul printre flori, la fel de parfumat ca şi de: o compara cu o nobilă doamnă din Siria, oferind picătura de apă din ulciorul ei cavalerului arab, rănit pe drumul încins de soare;

O asemuia cu Beatrice a lui Dante.

Asta li s-a părut tuturor de o rară distincţie, şi, cum a spus Alencar, o trăsătură à la Byron.

Apoi, la serata care s-a dat peste o săptămână cu ocazia botezului lui Carlos Eduardo, napolitanul şi-a făcut apariţia şi i-a impresionat pe toţi. Era un bărbat splendid, chipeş ca un Apolo, de o paloare de marmură scumpă: faarba-i scurtă şi încârlionţată, lungu-i păr castaniu, păr de femeie, ondulat şi cu reflexe aurii, despărţit după moda nazareeană – îi dădeau într-adevăr, cum spunea arteziana, o înfăţişare de Christ frumos.

A dansat doar un contradans cu Maria, şi i-a părut, într-adevăr, cam taciturn şi îngâmfat; dar totul la el fascina, chipul, misterul, până şi numele: Tancredo. Multe inimi de femei palpitau când el, sprijinit de canatul uşii, cu clacul în mână, cu melancolia aşternută pe faţă, emanând farmecul patetic al unui osândit la moarte, îşi plimba lent prin salon langoarea întunecată a privirii de catifea. Marchiza de Alvenga, spre a-l cerceta îndeaproape, i-a cerut braţul lui Pedro şi s-a dus să-i aplice, ca unei statui de marmură dintr-un muzeu, lornionul ei de aur.

— E straşnic! a exclamat ea. Parcă-i o icoană!... Şi sunteţi prieteni, chiar sunteţi prieteni, Pedro?

— Suntem ca doi fraţi de arme, doamna mea.

La aceeaşi serată, Vilaga l-a informat pe Pedro că tatăl său era aşteptat a doua zi la Benfica. Iar Pedro, de îndată ce s-au retras, i-a spus Mariei „să meargă să-i joace marea scenă tatii”. Ea însă a refuzat, invocând motivele cele mai neprevăzute, cele mai înţelepte. Se gândise mult! Recunoştea acum că una dintre cauzele acelei încăpăţânări a tatii – în ultimul timp îi spunea întotdeauna tata – era viaţa aceea extravagantă de la Arroios…

— Dar bine, draga mea, a spus Pedro. Doar nu facem orgii… Ne vin şi nouă câţiva prieteni…

Păi da, păi da… Totuşi, se hotărâse să ducă o viaţă mai liniştită şi mai domestică. Era chiar mai sănătos pentru copilaşi. Ei bine, voia ca tata să fie convins de această transformare „pentru ca împăcarea să fie mai uşoară şi veşnică.

— Lasă să mai treacă două, trei luni… Când va şti el că ducem un trai liniştit, îl voi atrage aici, n-ai grijă… Pe urmă, e bine să se întâmple asta când tăticul meu va fi plecat la băi, în Pirinei. Fiindcă bietul meu tătic, săracul, se teme de-al tău… Băiete, nu găseşti că-i mai cuminte aşa?

— Eşti un înger, a fost răspunsul lui Pedro, în timp ce-i săruta mâinile.

Maria a părut într-adevăr să-şi schimbe întregul fel de a fi. A suspendat seratele. A început să petreacă serile foarte restrâns, cu câţiva prieteni intimi, în budoarul ei albastru. Nu mai fuma; părăsise biliardul; şi, îmbrăcată în negru, cu o floare în păr, croşeta lângă lampă. Se cânta muzică clasică când venea bătrânul Cazoti. Alencar, imitând-o pe doamna lui, intrase şi el într-o perioadă de gravitate şi recita traduceri din Klopstock. Se vorbea cu seriozitate despre politică; Maria era adepta înflăcărată a Regenerării.

Şi în fiecare seară Tancredo era acolo, indolent şi frumos, desenând câte o floare pe care urma s-o brodeze ea. Sau ciupind la chitară cântece populare napolitane. Toţi îl adorau; dar nimeni mai mult decât bătrânul Monforte, care petrecea ore în şir, cufundat în cravata-i înaltă, contemplându-l înduioşat pe principe. Apoi brusc, se ridica, străbătea încăperea, se apropia de el să-l pipăie, să-l adulmece, să-l respire, murmurând în franceza lui de marinar:

— *Qa alier bien*... *Hein*? *Beaucoup bien*[13]... Acum cred...

Şi aceste bruşte impulsuri de afecţiune se comunicau, desigur, pentru că în asemenea momente Maria îi trimitea întotdeauna un surâs dulce tăticului ei sau venea să-l sărute pe creştet.

Ziua se ocupa de lucruri serioase. Organizase o utilă societate de binefacere, Opera pioasă a cuverturilor, cu scopul de a distribui la iarnă haine groase familiilor nevoiaşe; şi prezida în salonul de la Arroios, înarmată cu un clopoţel, reuniunile în care se elabora statutul, îi vizita pe săraci. Se ducea deseori la devoţiuni bisericeşti, îmbrăcată în negru, pe jos, cu un văl foarte şi-os pe faţă.

Splendoarea frumuseţii ei apărea acum voalată de o umbră emoţionantă de gravă duioşie: Zeiţa se idealiza în Madonă; şi nu rareori o puteai auzi suspinând fără motiv.

În acelaşi timp, pasiunea ei pentru fetiţă creştea. Împlinise pe-atunci doi ani, şi era într-adevăr adorabilă; în fiecare seară venea o clipă în salon, îmbrăcată ca o mică prinţesă; iar exclamaţiile, extazurile lui Tancredo nu mai conteneau! I-a făcut portretul în cărbune, cu estompa, în acuarelă; îngenunchea spre a-i săruta mânuţa trandafirie, de parcă ar fi fost un *bambino* sfânt. Iar Maria, în ciuda protestelor lui Pedro, dormea acum întotdeauna cu ea în

13 Asta mers bine,,. Aşa-i ? Mult bine (fr. incorectă).

braţe.

La începutul lui septembrie, bătrânul Monforte a plecat în Pirinei. Maria a plâns, atârnată de gâtul bătrânului, de parcă acesta. S-ar fi dus din nou în călătoriile sale prin Africa.

La cină însă a coborât gata consolată şi radioasă; iar Pedro a pomenit din nou de împăcare, părându-i-se nimerit momentul de a merge la Benfica să-l recupereze pentru totdeauna pe tatăl acela atât de încăpăţânat…

— Încă nu, a spus ea reflectând, cu privirea cufundată în paharul cu vin de Bordeaux. Tatăl tău e un soi de sfânt, încă nu-l merităm… Să lăsăm pentru la iarnă.

Într-o întunecată şi foarte ploioasă după-amiază de decembrie, în timp ce Alfonso da Maia citea în biroul său, a auzit cum se deschide uşa violent şi, înălţând ochii din carte, s-a trezit cu Pedro în faţa sa. Era plin de noroi, cu hainele vraişte, iar pe chipul său livid, sub părul zburlit, strălucea o privire de nebun. Bătrânul s-a ridicat în picioare, îngrozit. Iar Pedro, fără un cuvânt, s-a aruncat în braţele tatălui său şi a izbucnit într-un plâns nestăpânit.

— Pedro! Ce s-a întâmplat, băiatule?

Murise Maria, pesemne! O bucurie crudă l-a năpădit la gândul că fiul său scăpase pentru totdeauna de familia Monforte, se întorcea la el, aducea singurătăţii sale pe cei doi nepoţi, o întreagă descendenţă, bună de iubit! Şi repeta, ti emurând tot şi îndepărtându-l de la sine cu mare dragoste:

— Linişteşte-te, băiatule, ce s-a întâmplat?

Pedro s-a prăbuşit atunci pe canapea, aşa cum cade un trup mort[14]; şi, înălţând spre tatăl său un chip răvăşit, îmbătrânit, a spus, cuvânt cu cuvânt, cu glasul surd:

— Am lipsit din Lisabona două zile… M-am înapoiat azi de dimineaţă… Maria fugise de-acasă eu fetiţa… A

14 Evocare a celebrului vers din Infernul lui Dante.

plecat cu un bărbat, un italian… Acum, iată-mă!

Alfonso da Maia a rămas în faţa fiului său nemişcat, mut, ca o stană de piatră; şi faţa-i frumoasă, în care năvălise tot sângele, se acoperea, încetul cu încetul, de-o adâncă mânie. Dintr-o străfulgerare a întrezărit scandalul, oraşul batjocoritor, compătimirile, numele său târât prin noroi. Şi tocmai fiul lui, care, încălcându-i autoritatea prin legătura cu individa aceea, stricase sângele neamului, îi făcea casa de ruşine. Iar acum zăcea acolo, fără un strigăt, fără un acces de furie, fără un avânt brutal de bărbat trădat! Venea să se arunce pe divan şi să plângă jalnic! Asta l-a indignat; început să se plimbe prin cameră, ţeapăn şi aspra, încleştându-şi buzele ca să nu-i scape vorbele de mânie şi ocară ce stăteau să-i spargă pieptul agitat… Dar era tată, auzea lângă el plânsetele acelea cu sughiţuri de profundă durere; vedea cum tremură acel biet trup nefericit pe care-l legănase cândva în braţe… S-a oprit lângă Pedro, i-a luat grav capul între mâini şi l-a sărutat pe creştet, o dată, încă o dată, de parcă ar mai fi fost copil, redându-i atunci şi pentru totdeauna întreaga sa afecţiune.

— Ai avut dreptate, tată, ai avut dreptate, murmură Pedro printre lacrimi.

Pe urmă au tăcut amândoi. Afară, rafalele succesive ale ploii loveau casă, parcul, eu un vuiet prelung; iar arborii, pe sub ferestre, foşneau în vântul tăios al iernii.

Af onso a spart tăcerea:

— Dar unde au fugit, Pedro? Ce ştii, de fapt, fiule? Nu-i suficient numai să plângi…

— Nu ştiu nimic, a răspuns Pedro după un lung efort. Ştiu doar că a fugit. Eu am părăsit Lisabona luni. În aceeaşi seară a plecat şi ea de-acasă într-o trăsură, cu o valiză, cu caseta de bijuterii, o servitoare italiancă pe care o avea acum, şi cu fetiţa. A zis guvernantei şi doicii băieţelului că se duce să se întâlnească cu mine. Ele s-au

mirat, dar ce

! puteau să spună?... Când m-am întors, am găsit scrisoarea asta.

Era o hârtie acum murdară şi cu siguranţă de multe ori recitită în tot. Cursul zilei, boţită cu furie. Cuprindea aceste cuvinte;

E o fatalitate, plec pentru totdeauna cu Tancredo, uită-mă, fiindcă nu sunt demnă de tine, şi o iau pe Maria, că nu mă pot despărţi de ea.

— Dar băieţelul, unde e băieţelul? a strigat Alfonso.

Pedro a părut să-şi amintească abia atunci.

— E-aici, cu doica, l-am adus în trăsură.

Bătrânul a dat fuga; curând şi-a făcut din nou apariţia, ţinând în braţe copilaşul înfăşurat în lunga-i mantie albă cu ciucuri şi cu o boneţică dantelată pe cap. Era grăsuţ, cu ochii. Foarte negri, cu nişte adorabili obrăjori trandafirii. Ilâdea tot, gângurind, agitându-şi clopoţelul de argint. Doica n-a trecut pragul, plină de tristeţe, cu ochii în pământ şi cu o bocceluţă în mână.

Alfonso a luat încet loc în fotoliu şi şi-a aşezat nepotul pe genunchi. Ochii i se luminau de o puternică duioşie; părea să fi uitat de nenorocirea fiului său, de ruşinea casei; acum nu mai exista acolo decât feţişoara aceea fragedă, care-i saliva în braţe...

— Cum îl cheamă?

— Carlos Eduardo, a murmurat doica.

— Carlos Eduardo, va să zică?

L-a privit îndelung, căutând parcă să recunoască în el semnele neamului; apoi i-a luat mânuţele roşii care nu dădeau drumul clopoţelului, şi, foarte grav, ca şi cum copilul l-ar fi putut înţelege, i-a spus:

— Fită-te bine la mine. Eu sunt bunicul. Trebuie să-l iubeşti pe bunicul!

Şi, într-adevăr, auzind vocea aceea sonoră, micuţul şi-

a ridicat frumoşi i-i ochi spre el, serioşi deodată, foarte ficşi, neciând semn că – ar teme de barba căruntă; apoi a început să i se foiască în braţe, şi-a desprins mânuţa şi l-a ciocănit furios cu clopoţelul în cap.

Bătrânul zâmbea cu toată faţa la frageda lui veselie; l-a strâns la pieptu-i larg mult timp, i-a depus pe obraz o sărutare lungă, împăcată, înduioşată, prima lui sărutare de bunic, apoi, cu toată grija, i l-a pus din nou doicii în braţe.

— Du-te, doică, du-te... Gertrudes s-a şi apucat să-ţi aranjeze camera, du-te să vezi de ce mai ai nevoie.

A închis uşa şi a venit să se aşeze lângă fiul său, care nu se mişcase din colţul divanului şi nici nu-şi dezlipise ochii din podea.

— Acum răcoreşte-te, Pedro, povesteşte-mi totul... Gândeşte-te că nu ne-am mai văzut de trei ani, fiule...

— De mai mult de trei ani, a murmurat Pedro.

S-a ridicat, şi-a aruncat ochii spre parcul atât de mohorât sub ploaie; apoi, plimbându-şi-i trist prin bibliotecă, şi privit o clipă propriul său portret, făcut la Roma, la vârsta de doisprezece ani, îmbrăcat în catifea albastră, cu un trandafir în mână. Şi iar repeta, amar:

— Ai avut dreptate, tată, ai avut dreptate...

Încetul cu încetul, umblând de colo-colo şi oftând, a început să vorbească despre acei ultimi ani, iarna petrecută la Paris, viaţa la Arroios, intimitatea de care se bucura italianul în casa lor, planurile de împăcare, în sfârşit, scrisoarea aceea ticăloasă, neruşinată, în care se invoca fatalitatea şi i se arunca în faţă numele celuilalt!... în primul moment îl năpădiseră doar gânduri de răzbunare sângeroasă şi voise să-i urmărească. Dar i-a rămas o licărire de judecată. Ai1 fi fost ridicol, nu-i aşa? Desigur că fuga fusese pregătită dinainte, şi doar nu era să cutreiere acum toate hanurile Europei căutându-şi nevasta... Să facă o plângere la poliţie, să ceară să fie prinşi? O imbecilitate;

nimic n-o împiedica să se fi culcat deja cu celălalt… N-avea altceva de făcut decât s-o dispreţuiască. A avut câţiva ani o amantă frumoasă, care a fugit cu un bărbat. Adio! îi rămânea un fiu, fără mamă, cu un nume urât. Răbdare! Trebuia să uite, / să plece într-o călătorie lungă, poate în America; şi-o să vadă tatăl, se va înapoia mângâiat şi călit.

Spunea aceste lucruri înţelepte plimbându-se încet, cu ţigara stinsă în mână, cu o voce care începea să se calmeze. Deodată s-a oprit în faţa tatălui său cu un râs sec, o strălucire sălbatică în ochi.

— Întotdeauna mi-am dorit să văd America, şi acum e un bun prilej… E un prilej straşnic, ce zici? Pot chiar să mă naturalizez, să devin preşedinte, sau să crăp… Ah! Ah!

Da, mai târziu ai să te gândeşti şi la asta, fiule, a sărit bătrânul speriat.

În clipa aceea, în fundul coridorului, a început să sune încet clopoţelul pentru cină.

— Tot devreme cinezi, nu-i aşa? a spus Pedro.

A scos un oftat obosit şi încet, apoi a murmurat:

— Noi cinam la şapte…

I-a cerut atunci tatălui său să se ducă la masă. N-avea niciun motiv să nu cineze. El urca o clipă sus, în fosta lui cameră de burlac… Mai era şi-acum un pat acolo, nu-i aşa? Nu, nu voia să mănânce nimic…

— Să-mi aducă Teixeira un pahar de rachiu de ienupăr… Tot mai este aici Teixeira, bietul de el!

Şi văzând că Alfonso nu se ridica să plece, a repetat, pierzându-şi parcă răbdarea:

Du-te să iei masa, tată, du-te să iei masa, pentru numele lui Dumnezeu…

A ieşit. Tatăl i-a auzit paşii sus şi a desluşit zgomotul ferestrelor date în lături. Atunci s-a dus în sufragerie, unde servitorii, care aflaseră desigur de nenorocire de la doică, se mişcau în vârful picioarelor, cu încetineala tristă a unei

case în care se află un mort. Alfonso s-a aşezat singur la masă; dar tacâmul lui Pedro era din nou acolo; trandafiri de iarnă îşi scuturau petalele într-un vas japonez; şi bătrânul papagal, enervat din cauza ploii, se foia furios pe stinghia lui.

Alfonso a sorbit o lingură de supă, apoi şi-a tras fotoliul până lângă cămin; şi a rămas acolo cufundându-se tot mai mult în melancolicul amurg de decembrie, cu ochii la foc, cu urechile ciulite la vântul de sud-vest ce bătea în geamuri, cu gândul la toate grozăviile ce năpădeau astfel într-o patetică învălmăşeală pacea lui de bătrân. Dar în mijlocul durerii, oricât de profundă ar fi fost, întrezărea un punct, un colţişor din inima lui, unde ceva foarte suav, foarte tânăr, palpita cu prospeţimea unei renaşteri, ca şi cum de undeva, din străfundurile sale, ar fi ţâşnit, bolborositor, un izvor bogat de bucurii viitoare; şi întregu-i chip surâdea în faţa flăcării vesele, revăzând obrăjorul trandafiriu sub dantelele albe ale bonetei…

Între timp se aprinseseră luminile prin casă. Neliniştit acum, a urcat în camera fiului său; era cufundată în beznă, atât de umedă şi de rece de parcă ploaia ar fi căzut chiar înăuntru. Un fior l-a străbătut pe bătrân, iar când a chemat, vocea lui Pedro a venit din întunecimea ferestrei; stătea acolo, cu geamul deschis, aşezat afară pe vei andă, întors spre noaptea sălbatică, spre foşnetul întunecat al frunzişului, primind în faţă vântul, apa, întreaga asprime a iernii.

— Aici eşti, fiule! a strigat Alfonso. Servitorii or fi vrând să aranjeze camera, coboară un moment… Eşti ud leoarcă, Pedro.

Îi pipăia genunchii, mâinile îngheţate. Pedro s-a ridicat cu un fior, s-a desprins de el, enervat parcă de duioşia bătrânului.

— Vor să aranjeze camera, da? îmi face bine aerul,

îmi face atât de bine!

Teixeira a adus lămpi, iar în spatele lui a apărut valetul lui Pedro, care sosise chiar atunci de la Arroios cu o trusă mare de voiaj învelită în muşama. Cuferele le lăsase jos; venise şi birjarul, de vreme ce niciunul dintre stăpâni. Nu era acasă…

— Bine, bine, l-a întrerupt Alfonso. Domnul Vilaca o să meargă mâine acolo să dea toate ordinele.

Atunci valetul s-a dus în vârful picioarelor să depună trusa pe marmura scrinului; încă se Mai aflau acolo nişte flacoane vechi de toaletă de-ale lui Pedro; iar sfeşnicele de pe masă luminau patul mare şi trist de burlac cu saltelele îndoite la mijloc.

Nespus de aferată şi-a făcut aparfţia şi Gertrudes, cu braţele încărcate cu lenjerie de pat: Teixeira a bătut pute-mic pernele; valetul de la Arroios, punându-şi pălăria într-un colţ, a venit tot în vârful picioarelor să-i dea o mână de ajutor. Între timp Pedro, ca un somnambul, se întorsese pe verandă, cu capul în bătaia ploii, atras de întunecimea parcului ce se adâncea în jos cu un vuiet de mare înfuriată.

Atunci Alfonso l-a tras de braţ, aproape aspru.

— Pedro! Lasă-i să aranjeze camera! Coboară un moment!

Şi-a urmat maşinal tatăl în bibliotecă, muşcând ţigara stinsă pear” încă de după-masă o tot ţinea în mână. A luat loc departe de lumină, în colţul divanului, a rămas acolo mut şi amorţit. Mult timp doar paşii înceţi ai bătrânului, de-a lungul rafturilor înalte, întrerupeau tăcerea în care aţipea întreaga odaie. Jarul pierea în cămin. Noaptea părea să-le fi înăsprit. Se auzea deodată cum apa biciuieşte în geamuri, în rafale care, îndelungi, cu o rumoare îndărătnică, se scurgeau potop de pe acoperişuri; apoi s-a lăsat o linişte neagră, întreruptă doar de şuierul îndepărtat al vân**

l ului zbătându-se printre crengi; în tăcerea aceea, streşinile s-au pornit să plângă încetişor; şi imediat o coardă de furtună a început să bântuie şi mai furioasă, înfăşurând casa cu izbituri în ferestre, învârtejindu-se, urlând a jale, Asta-i o noapte ca în Anglia, a spus Alfonso aplecându-se să înteţească focul.

Dar la aceste cuvinte Pedro s-a ridicat, năvalnic. Cu siguranţă îl rănise gândul de-a o şti pe Maria departe, într-o cameră străină, cuibărită în patul adulterin în braţele celuilalt. Şi-a strâns o clipă capul între mâini, apoi a venit lângă tatăl său cu pasul şovăielnic, dar cu vocea foarte calmă: Sunt într-adevăr obosit, tată, mă duc să mă culc. Noapte bună… Mâine vom sta de vorbă mai mult.

I-a sărutat mâna şi a ieşit încet.

Alfonso a mai întârziat un timp acolo cu o carte în mână, fără să citească, atent numai la orice zgomot ar fi venit de sus; dar totul era cufundat în tăcere.

A bătut ora zece. Înainte de-a se retrage să se culce s-a dus în camera unde fusese aranjat patul doicii. Gertrudes, valetul de la Arroios, Teixeira erau cu toţii acolo şuşotind lângă scrin, în penumbra formată de o coală de hârtie ce fusese aşezată în faţa sfeşnicului; s-au retras în vârful picioarelor când i-au auzit paşii, iar doica a continuat să aranjeze în tăcere sertarele. În patul atât de vast, micuţul dormea ca un prunc Iisus obosit, strângând clopoţelul în mână. Alfonso n-a îndrăznit să-l sărute ca să nu-l deştepte din sonyr atingându-l cu barba-i aspră; dar i-a atins danteluţa cămăşii, i-a vârât aşternutul sub saltea, lângă perete, a aruncat o privire perdelelor, înduioşat, simţind cum toată durerea i se alină în umbra aceea de alcov în care dormea nepotul său.

— E nevoie de ceva, doică? a întrebat-o înăbuşindu-şi vocea.

— Nu, stăpâne…

Atunci, fără zgomot, a urcat în camera lui Pearo. Cum se zărea o dâră de lumină, a întredeschis uşa. Fiul lui scria, la lumina a doua luminări, cu trusa deschisă lângă el. A părut că se sperie când şi-a văzut tatăl: iar pe chipul lui îmbătrânit şi livid, două brazde negre făceau ca ochii să pară mai fulgerători şi mai duri.

— Scriu ceva, a spus el.

Şi-a frecat mâinile înfiorat parcă de Frigul din cameră, şi a adăugat:

— Mâine dis-de-dimineaţă trebuie să se ducă Vilaca la Arroios… Acolo sunt servitorii, mai am doi cai, în sfârşit, tot soiul de treburi. Tocmai îi scriam. La casa lui e numărul 32, nu-i aşa? Teixeira trebuie să ştie… Noapte bună, tăticule, noapte bună.

În odaia sa de lângă bibliotecă, Alfonso nu şi-a putut găsi liniştea, copleşit, cuprins de o îngrijorare care în fiecare moment îl făcea să se ridice de pe pernă, să tragă cu urechea; acum, în tăcerea casei şi a vântului care se domolise, răzbăteau de sus, rar şi necontenit, paşii lui Pedro.

S-au ivit zorile, Alfonso era gata să adoarmă – când, deodată, a răsunat în casă o împuşcătură. A sărit din pat, dezbrăcat şi strigând: în clipa aceea sosea şi un servitor cu un felinar. Din camera lui Pedro, încă întredeschisă, ieşea miros de pulbere; şi la picioarele patului, căzut cu faţa în jos într-un Jac de sânge ce mustea din covor, Alfonso şi-a găsit fiul mort, strângând în mână un pistol.

Între cele două luminări ce se stingeau, cu flăcărui palide, îi lăsase o scrisoare sigilată cu aceste cuvinte pe plic, scrise cu litere apăsate: *Pentru tata*.

Feste câteva zile casa de la Benfica s-a închis. Alfonso fu Maia pleca, împreună cu Nepotul său şi cu toţi servili rii, la moşia de la Santa Olâvia.

Când, în februarie, Vilaca a mers acolo să însoţească

Impui lui Pedro care urma să fie depus în cavoul familiei, nu şi-a puful reţine lacrimile văzând locuinţa aceea unde petrecuse atâtea Crăciunuri fericite. O husă neagră de finet gros acoperea blazonul cu stema, şi giulgiul acela părea să-şi fi revărsat toată negreala peste faţada mută şi castanii ce împodobeau curtea interioară; înăuntru servitorii, îndoliaţi, îşi înăbuşeau glasul; nu se vedea nicio floare în vaze; însuşi farmecul suntei Olâvia, şipotitul proaspăt al apelor vii prin bazine şi fântâni ţâşnitoare, avea acum cadenţa nostalgică a unui plânset. Şi Vilaga s-a dus să-l vadă pe Alfonso în bibliotecă, unde şedea cu ferestrele închise către blândul soare de iarnă, prăbuşit într-un fotoliu, cu faţa suptă sub părul crescut şi alb, cu mâinile… Labe şi neputincioase pe genunchi.

Împuternicitul s-a întors la Lisabona spunând că bătrânul nu mai avea niciun an de trăit.

III

DAR ANUL ACELA A TRECUT, şi alţii aşijderea.

Într-o dimineaţă de aprilie, în ajun de Paşti, Vilaga sosea din nou la Santa Olâvia.

Nu-l aşteptau atât de devreme; şi cum era prima zi cu soare din primăvara aceea ploioasă, stăpânii umblau pe moşie. Majordomul Teixeira, acum încărunţit, s-a arătat foarte mulţumit să-l vadă pe domnul administrator, cu care coresponda uneori, şi l-a condus în sufragerie unde bătrâna guvernantă Gertrudes, luată prin surprindere, a scăpat din mână un teanc de şerveţele ca să-i sară de gât.

Cele trei uşi-îerestre erau deschise spre terasa ce se întindea în soare, cu balustrada ei de marmură, înţesată de plante agăţătoare; iar Vilaga, înaintând spre treptele ce coborau în grădină, abia l-a putut recunoaşte pe Alfonso da Maia în acel bătrân cu barba ca zăpada, dar atât de zdravăn şi rumen, care urca aleea cu rodii ţinându-şi nepotul de mână.

Când a văzut pe terasă un necunoscut cu joben şi înfofolit într-un *ceiche-nez* de pluş, Carlos a alergat să se uite la el curios – şi s-a trezit ridicat în braţe de bunul Vilaga, care-şi scăpase din mână umbrela de soare şi-l săruta pe creştet, pe faţă, bâiguind:

— Oh! Băieţelul meu, scumpul meu băieţel! Ce drăguţ este! Ce mult a crescut…

— Păi cum aşa, Vilaga, fără să ne dai de ştire? exclamă Alfonso da Maia sosind şi el cu braţele larg deschise. Noi te aşteptam abia săptămâna viitoare, omule!

I Fular gros (fr.).

Cei doi bătrâni s-au îmbrăţişat; după o clipă ochii li s-au întâlnit, vioi şi umezi, şi amândoi s-au strâns iar în braţe emoţionaţi.

Lângă ei Carlos, foarte serios, zvelt, cu mâinile înfundate în buzunarele pantalonilor săi largi din flanelă albă, cu şapca din acelaşi material aşezată pieziş pe părul negru şi inelat, continua să se uite la Vilaga care, cu buza tremurătoare, după ce şi-a scos mănuşa îşi ştergea ochii pe sub ochelari.

— Şi nu te aştepta nimeni, niciun servitor, acolo, la râu! spunea Alfonso. În sfârşit, iată-te, – asta-i important… Dar cât eşti de zdravăn, Vilaga!

— Ce să mai spun de dumneavoastră, stăpâne! a bâiguit administratorul, înăbuşindu-şi un suspin. Niciun rid! Albit, da, dar cu o faţă de om tânăr… Mai să nu vă recunosc!… Când îmi aduc aminte cum v-am văzut ultima dată… Şi copilul! Ce mai boboc!…

A dat să-l mai îmbrăţişeze o dată pe Carlos, entuziasmat, dar băiatul a luat-o la fugă în râsete zgomotoase, a sărit de pe terasă, s-a dus să se agaţe de un trapez întins între arbori şi a rămas acolo, legănându-se în cadenţă, voinic şi drăguţ, strigând: „Tu eşti Vilaga!”

Vilaga, cu umbrela sub braţ, îl privea încântat.

— Frumos copil! îţi face plăcere să-l priveşti! Şi seamănă eu taică-său. Aceiaşi ochi, ochii neamului Maia, părul cârlionţat… Dar o să fie mult mai bărbat!

— E sănătos, e voinic, spunea zâmbitor bătrânul, netezindu-şi barba. Dar băiatul dumitale, Manuel, ce-a mai făcut? Pe când nunta? Haide, vino înăuntru, Vilaga, că avem multe de vorbit…

Au intrat în sufragerie, unde un foc de lemne în şemineul de faianţă se pierdea în subtila şi cuprinzătoarea lumină de-aprilie; porţelanurile şi farfuriile străluceau în bufetele de lemn-sfânt.1; canarii păreau nebuni de fericire.

Gertrudes, care rămăsese în aşteptare, s-a apropiat familiară, duioasă, cu mâinile încrucişate sub şorţul alb.

— Ei bine, stăpâne, asta chiar că-i o mare bucurie, să-l mai vedem o dată pe ingratul de dumnealui la Santa Olâvia!

Şi, cu o strălucire de simpatie pe faţa-i albă şi rotundă ca o lună bătrână, împodobită deja de cârlionţi albi:

— Ah! domnule Vilaga, acum lucrurile s-au schimbat! Până şi canarii cântă! Şi mai că aş cânta şi eu, dacă aş mai putea…

A ieşit, emoţionată brusc, gata să plângă.

Teixeira aştepta, cu un zâmbet superior şi mut care-i ajungea de la un vârf la celălalt al gulerului său înalt de majordom.

— Eu zic să pregătiţi odaia albastră pentru domnul Vilaga, nu-i aşa? a spus Alfonso. În camera în care dormeai dumneata de obicei stă acum vicontesa…

Atunci Vilaga s-a grăbit să întrebe de doamna vicontesă. Era o Runa, verişoară de-a soţiei lui Alfonso, care, pe vremea când o slăveau poeţii de Caminha, se măritase cu un boiernaş galician, domnul viconte de Urigo de la Sierra, un beţivan, o brută care-o şi bătea; mai târziu,

văduvă şi săracă, Alfonso o adăpostise din îndatorire de rubedenie, dar şi ca să existe o femeie la Santa Olâvia.

În ultimul timp îi mergea rău... Dar, uitându-se la ceas, Alfonso a întrerupt relatarea infirmităţilor ei.

— Vilaga, du-te să te pregăteşti, repede, în curând e prânzul.

Surprins, administratorul s-a uitat şi el la ceas, apoi la masa deja aşternută, cele şase tacâmuri, coşul cu flori, sticlele de Porto.

— Va să zică dumneavoastră acum prânziţi de dimineaţă? Eu ziceam că-i micul-dejun...

— Uite ce-i. Carlos trebuie să respecte un anumit program. Când se crapă de ziuă e deja în curte, ia micul-dejun la şapte şi prânzul la unu. Iar eu, în sfârşit, ca să pot supraveghea manierele băiatului...

— Iar domnul Alfonso da Maia, a exclamat Vilaga, îşi schimbă obiceiurile, la vârsta dumnealui! Ce înseamnă să fi bunic, stăpâne!

— Prostii! Nu-i asta... Adevărul e că-mi face bine şi mie. Să ştii că-mi face bine!... Dar grăbeşte-te, Vilaga, grăbeşte-te, că lui Carlos nu-i place s-aştepte... Poate vine şi abatele.

— Custodio? Nemaipomenit! Atunci, dacă-mi daţi voie...

Abia ajuns în coridor, majordomul, nerăbdător să stea de vorbă cu domnul administrator, l-a întrebat, descotorosindu-l de umbrelă şi pelerină:

— Sincer vorbind, cum ne găsiţi pe-aici, la moşie, domnule Vilaga?

— Sunt mulţumit, Teixeira, sunt mulţumit. Se poate veni cu plăcere la Santa Olâvia.

Şi, punându-şi familiar mâna pe umărul valetului şi clipind din ochiul încă umezit:

— Toate datorită băieţelului. L-a readus la viaţă pe

stăpân!

Teixeira a râs respectuos. Domnişorul, într-adevăr, era luată veselia casei…

— Eei! Dar cine cântă acolo? a exclamat Vilaga, oprinilu-se pe treptele scării, la auzul unui acord gemui de vioară.

— E domnul Brown, englezul, preceptorul domnişorului… Foarte priceput, e o plăcere să-l auzi; cântă uneori seara în salon, domnul judecător îl acompaniază la acordeon… Aceasta, domnule Vilaca, e camera dumneavoastră…

— Foarte drăguţă, da!

Lustrul mobilelor noi strălucea în lumina celor două ferestre, pe covorul albicios presărat cu floricele albastre; (iar perdelele, draperiile de creton repetau aceleaşi rămurele albăstrui pe un fond deschis. Confortul acesta proaspăt. Şi câmpenesc l-a încântat pe bunul Vilaca.

S-a dus imediat să pipăie creioanele, a frecat marmura de pe scrin, a încercat soliditatea scaunelor. Era mobilierul cumpărat la Porto, nu-i aşa? Ei bine, făcea elegant. Şi zău că nu fusese scump! Nici nu-şi închipuia! A mai. Lat apoi, în vârful picioarelor, să examineze două acuarele englezeşti reprezentând nişte vaci de lux, culcate pe iarbă, la umbra unor ruine romantice. Teixeira i-a atras atenţia, ru ceasul în mână:

— Luaţi se ma că aveţi doar zece minute… Domnişorului nu-i place s-aştepte.

Atunci Vilaga s-a hotărât să-şi desfăşoare cache-nez-ul; apoi şi-a scos vesta groasă de lână; iar prin cămaşa întredeschisă se mai vedea încă o flanelă stacojie, din cauza reumatismelor, precum şi scapularele de mătase brodată. Teixeira desfăcea curelele valizei; în fundul coridorului, vioara atacase „Carnavalul din Veneţia”; iar prin ferestrele închise. Se simţea aerul curat, răcoarea,

pacea câmpurilor, tot verdele lunii aprilie.

Vilaga, fără ochelari, puţin înfrigurat, îşi trecea vârful prosopului umezit peste gât, pe după urechi, şi spunea:

— Va să zică micuţului nostru Carlinhos nu-i place să aştepte, aşa-i? Se vede bine că el e cel care comandă aici… Răsfăţ şi pararăsfăţ, de bună seamă…

Dar Teixeira, foarte grav, foarte serios, l-a contrazis pe demnul administrator. Răsfăţ şi pararăsfăţ spunea domnul? Bietul băiat fusese crescut ca la cazarmă! Dacă i-ar povesti domnului Vilaga! Nici nu împlinise copilaşul cinci ani şi dormea singur într-o cameră, fără lampă de pat; şi în fiecare dimineaţă, plici, într-o cadă cu apă rece, uneori chiar când era ger afară… Şi alte sălbăticii! Dacă n-ai fi fost convins de marea dragoste a bunicului pentru copil, ai fi zis că voia să-l vadă mort. Dumnezeu să-l ierte, el, Teixeira, chiar aşa ajunsese să creadă… Dar, nu, se pare că era un sistem englezesc! îl lăsa să alerge, să cadă, să se caţere în copaci, să se ude, să facă însă! am, ca un copil de fermier. Şi pe urmă, stricteţea asta a meselor! Numai la ore anumite şi lucruri anumite… îl vedeai adesea cu ochii larg deschişi şi gura lăsându-i apă de poftă! Multă, multă asprime.

Teixeira a adăugat:

— În sfârşit, aşa a vrut Dumnezeu, a ieşit zdravăn. Dar să fim de acord cu educaţia care i s-a dat, asta niciodată, nici eu, nici Gertrudes.

S-a uitat iar la ceasul prins cu o panglică neagră peste vesta albă, a făcut câţiva paşi înceţi prin cameră; apoi, luând de pe pat redingota împuternicitului, i-a trecut cu peria peste guler, uşor şi din amabilitate, în timp ce spunea, lângă măsuţa de toaletă unde Vilaga îşi pieptăna cele două fire lungi de păr peste chelie:

Ştiţi dumneavoastră ce l-a învăţat profesorul englez de cum a venit? Vâslitul! Vâslitul, domnule Vilaga, ca pe-un

barcagiu! Fără să mai socotim trapezul, şi îndemânările de acrobat; eu despre asta nici nu vreau să vorbesc… Că sunt primul care o zic: Brown ăsta e om de treabă, tăcut, curat, excelent muzician. Dar i-am tot spus şi Gertrudei: poate să fie foarte bun pentru un englez, dar nu-i potrivit pentru educaţia unui nobil portughez… Nu e, şi pace. Duceţi-vă dumneavoastră numai să staţi de vorbă despre asta cu doamna Ana Silveira…

S-a auzit o bătaie înceată în uşă. Teixeira a amuţit. A intrat un valet, a făcut un semn către majordom, i-a luat respectuos redingota de pe braţ şi a rămas cu ea lângă toaletă, unde Vilaga, roşu şi grăbit, încă se mai lupta cu şuviţele rebele de păr.

Din uşă, Teixeira a-mai spus, cu ceasul în mână:

— E ora prânzului. Aveţi două minute, domnule Vilaga.

Peste o clipă a plecat şi administratorul, încheindu-şi haina pe scări.

Toată lumea se afla deja în sufragerie. Lângă cămin, unde butucii mistuiţi piereau în cenuşa albă, Brown parcurgeaun număr din *Times*. Carlos, călare pe genunchii bunicului, îi povestea o întreagă istorie cu nişte băieţi şi o încăierare; iar lângă el, bunul abate Custodio, cu batista de tutun de prizat uitată în mână, asculta, cu gura căscată, râzând părinteşte şi tandru. V

— Ia te uită cine vine, abate, i-a spus Alfonso.

Abalele s-a întors şi şi-a dat o palmă răsunătoare peste coapsă:

— Asta-i bună! Păi e Vilaca al nostru! Şi nimeni nu mi-a spus nimic! Piele şi oase mai eşti, omule!…

Carlos sărea pe genunchii bunicului, distrându-se foarte de îmbrăţişările îndelungi care alăturau cele două capete ale bătrânilor – unul cu şuviţele lipite pe chelie, celălalt cu o tonsură mare, croită într-o clădăraie de păr

alb. Şi cum ei, cu mâinile împreunate, continuau să se admire, să-şi cerceteze reciproc ridurile săpate de ani, Alfonso a spus!

— Vilaga! Doamna vicontesă…

Administratorul însă a căutat-o în zadar, cu ochii larg deschişi, prin încăpere. Carlos râdea, bătând din palme, iar Vilaga a descoperit-o în sfârşit într-un colţ, între bufet şi fereastră, aşezată pe un scăunel scund, îmbrăcată în negru, sfioasă şi liniştită, cu braţele durdulii atârnând peste obezitatea taliei. Faţa grasă şi moale, albă ca hârtia, ridurile gâtului i s-au acoperit brusc de roşeaţă; n-a găsit un cuvânt să-i spună lui Vilaca, şi i-a întins mâna umflată şi palidă, cu un deget înfăşurat într-o bucată de mătase neagră. Apoi a rămas să-şi facă vânt cu un evantai mare cu paiete, suflând din greu, cu ochii aţintiţi în poală, sleită parcă de efort.

Doi valeţi începuseră să servească supa, Teixeira aştepta, strecurat în spatele spătarului înalt al scaunului lui Alfonso.

Dar Carlos încă-l mai călărea pe bunică-său, voind să sfârşească altă poveste. Era vorba de Manuel, ţinea o piatră în mână… El la început avusese de gând să se împace cu ei; dar cei doi băieţi au început să râdă… Aşa că i-a gonit pe toţi…

— Mai mari decât tine?

— Trei găligani, bunicule, poţi s-o întrebi pe mătuşa Pedra… Ea a văzut tot, că era pe arie. Unul dintre ei avea o seceră…

— Bine, dom’le, bine, ne-am lămurit… Haide, descarcă. Se răceşte supa. Hopa! hopa!

Şi bătrânul, cu înfăţişarea lui radioasă de patriarh fericit, a luat loc în capul mesei, zâmbind şi spunând:

— E tot mai greu, nu mai merge să-l ţii în braţe.

Atunci l-a zărit pe Brown şi, ridicându-se din nou în

picioare, l-a prezentat pe împuternicit:

— Domnul Brown, amicul Vilaga… îmi cer iertare, n-am fost atent, e vina acelui cavaler de la coada mesei, domnul Carlos de Bagă-n-sperieţi!

Preceptorul, încheiat bine la lungu-i veston militar, a făcut înconjurul mesei, ţeapăn şi solid, ca să vină să-l scuture pe Vilaga cu un cutremurător *shake*-hands1; apoi, fără un cuvânt, şi-a reluat locul, a despăturit şervetul, şi-a

— Strângere de mână (engl.).

netezit formidabilele mustăţi, şi abia atunci i-a spus lui Vilaga, cu puternicu-i accent englezesc:

— Frumos zi… Glouriouz!

— O vreme de basm, a răspuns Vilaga salutând, intimidat de statura atletului.

Fireşte, în ziua aceea s-a vorbit despre călătoria de la Lisabona, despre bunele servicii ale poştalionului, despre drumul de fier care urma să se inaugureze!… Vilaga călătorise deja cu trenul până la Carregado.

— De mai mare groaza, nu-i aşa? a întrebat abatele oprind în aer lingura pe care tocmai o ducea la gură.

Bunul bărbat nu ieşise niciodată din Resende; şi toată lumea ce se întindea dincolo de penumbra paraclisului şi de copacii de pe terenul parohiei îl umplea de teroare de parcă ar fi fost turnul Babel. Mai ales acea cale ferată de care se vorbea atâta…

T «î cam face să te-nfiori, a afirmat Vilaga, cu experienţă. Orice s-ar zice, te cam face să te-nfiori!

Dar abatele se speria mai cu seamă de inevitabilele nenorociri datorate acelor maşini.

Vilaga a amintit atunci nenorocirile cu poştalionul. În accidentul de la Alcobaga, când s-a răsturnat totul, au fost strivite două surori de caritate! în sfârşit, cum o dădeai, tot periculos era. Puteai să-ţi rupi un picior şi plimbându-te prin odaie…

Abatele iubea progresul… Găsea chiar că progresul e necesar. Dar parcă prea se făcea totul. În grabă… Ţara n-avea nevoie de aceste invenţii; avea nevoie de drumuri bune…

Şi de economie! a spus Vilaga, trăgând spre el ardeiul.

— Bucelas? i-a murmurat peste umăr valetul.

Administratorul a ridicat paharul; odată umplut, i-a admirat în lumină culoarea frumoasă, l-a încercat cu vârful buzei, şi, clipind din ochi către Alfonso:

— E de-al nostru!

I în timpul aşa-numitei mişcări a Regenerării s-a iniţiat moderni zi a tehnică a Portugaliei prin construirea, începând din 1853, a mţt lol de căi ferate portugheze. Evenimentul a provocat, mari dezbateri publice între partizanii şi adversarii lui.

— Din cel vechi, a spus Alfonso. Întreabă-l pe Brown… Ce zici, Brown, e bun nectarul ăsta?

— *Magnifis*! a exclamat preceptorul cu o energie focoasă.

Atunci Carlos, întinzând braţul pe deasupra mesei, a cerut şi el nişte Bucelas. Şi argumenta că era sărbătoare, pentru că venise Vilagş. Bunicul i-a retezat-o scurt; băiatul îşi va primi paharul de Colares, ca de obicei, şi numai unul. Carlos şi-a încrucişat braţele peste şervetul ce-i atârna la gât, indignat de atâta nedreptate. Va să zică nu putea pune gura pe o picăturică de Bucelas nici ca să-l sărbătorească pe Vilaga? Frumos fel de-a primi oaspeţii la moşie… Gertrudes îi spusese că, fiindcă venise domnul administrator, trebuia să-şi pună după-masă, la ceai, costumul cel nou de catifea. Iar acum i se atrăgea atenţia că nu era niciun fel de sărbătoare, şi nici cazul să primească şi el puţin Bucelas… Nu mai înţelegea nimic.

Bunicul, care-i sorbea cuvintele, extaziat, şi-a luat

brusc o mână severă.

— „Pare-mi-se că dumneata sporovăieşti cam mult. Numai oamenii mari vorbesc în timpul mesei.

Carlos s-a retras imediat spre farfuria lui, murmurând foarte încet:

— Bine, bunicule, nu te supăra. Am să aştept până mă fac mare…

Un zâmbet s-a răspândit printre comeseni. Însăşi vicontesa, încântată, şi-a agitat leneş evantaiul; abatele, întorcându-şi faţa blândă, scăldată în extaz, spre băieţel, îşi strângea mâinile păroase la piept, atât de drăguţ i se părea; iar Alfonso tuşea pe după şervet, prefăcându-se a-şi şterge barba – ca să-şi ascundă râsul, admiraţia ce-i sclipea în ochi.

Atâta vioiciune l-a uimit şi pe Vilaga. A vrut să-l mai audă pe băieţel, aşa că, lăsându-şi tacâmul jos, i s-a adresat:

— Spune-mi, Carlinhos, cum merge cu învăţătura?

Băiatul, fără să-l privească, s-a aşezat mâi bine în scaun, şi-a vârât mâinile în cureaua de la flanelă şi a răspuns, pe un ton superior:

— Ştiu deja s-o mân pe Brfgida într-o parte.

Atunci bunicul, nemaiputându-se reţine, a izbucnit în râs, răsturnat pe spătarul scaunului: – Asta-i bună! He! he! Ştie s-o mâne pe Brigida într-o parte! Şi-i chiar aşa, Vilaga, ştie s-o mâne într-o parte… Întreabă-l şi pe Brown… Nu-i aşa, Brown? Şi mânza e nărăvaşă rău, dar straşnică…

— Bunicule, a strigat Carlos agitat, spune-i lui Vilaga, haide. Nu-i aşa că aş fi în stare să mân şi docarul?

Alfonso şi-a luat iar mâna severă.

— Nu zic nu… Poate l-ai mâna, dacă ţi s-ar da voie. Dar fă-mi plăcerea şi nu te mai umfla în pene cu vitejiile tale, fiindcă un bun cavaler trebuie să fie şi modest… Mai ales să nu-şi înfunde aşa mâinile sub burtă…

Între timp, bunul Vilaga, pocnind din degete, pregătea o observaţie. Nu exista, desigur, un talent mai de apreciat decât să călăreşti după toate regulile artei... Dar el voia să întrebe dacă micuţul Carlinhos făcea progrese cu Fedru, cu Titus Livişor...

— Vilaga, Vilaga, i-a atras atenţia abatele; agitând furculiţa în aer şi cu un zâmbet de cucernică maliţie, nu trebuie să i se vorbească despre latină nobilului nostru amic... Nu admite, găseşte că e ceva învechit... El, chiar dacă e...

— Mai ia nişte tocăniţă, haide, abate, a spus Alfonso, ştiu că e slăbiciunea dumitale, şi mai lasă latineasca...

Abatele i-a dat ascultare, încântat; şi, în timp ce alegea din sosul gros bucăţile mai bune de carne de pasăre, continua să murmure:

Începutul trebuie făcut cu buna noastră latinească, doar cu asta trebuie început... Asta-i baza; e cea mai bună bază!

— Nu! Latina mai târziu! a exclamat Brown, cu un gest energic. Mai întâi forrrţa! Forrrţa! Muşchii...

Şi a repetat, în două rânduri, agitându-şi formidabilii săi pumni:

— Mai întâi muşchii, muşchii!...

Alfonso îl aproba, grav. Avea dreptate Brown. Latina era un lux pentru erudiţi. „Nimic mai absurd decât să începi al învăţa pe un copil, într-o limbă moartă, cine a fost Fabius, regele Sabinilor, cazul fraţilor Grahi, şi alte daravele de-ale unui popor dispărut, lăsându-l în acelaşi timp neştiutor în legătură cu ploaia care-l udă, cu modul de preparare a pâinii pe care o mănâncă, şi cu toate celelalte lucruri din universul în care trăieşte...

— Bine, dar totuşi clasicii, s-a încumetat sfios abatele.

— Ce clasici! Prima datorie a omului e să trăiască. Şi

pentru asta trebuie să fie sănătos, şi puternic. Orice educaţie înţeleaptă în asta constă: să educi sănătatea, forţa şi deprinderile, să dezvolţi exclusiv animalul, să-l înarmezi cu o mare superioritate fizică. Ca şi cum n-ar avea suflet. Sufletul vine mai târziu… Sufletul e alt lux. Un lux pentru oameni mari…

Abatele se scărpina în cap, înfiorându-se.

— Instrucţia e necesară, a spus el. Nu găseşti, Vilaga? E drept că dumneavoastră, domnule Alfonso da Maia, aţi văzut mai multe în lumea asta decât mine… Dar în sfârşit, instrucţia…

— Instrucţia pentru un copil nu înseamnă să recite *Tityre, tu patulae recubans*[15]… înseamnă să cunoască fapte, noţiuni, lucruri utile, lucruri practice…

Dar s-a oprit aici, şi, cu ochiul strălucitor, cu un semn spre Vilaca, i l-a arătat pe nepotul său care ciripea englezeşte cu Brown. Erau cu siguranţă tot soiul de isprăvi vitejeşti, cu nişte încăierări cu băieţii, pe care tocmai i le relata însufleţit şi arătându-şi pumnii. Preceptorul aproba, răsucindu-şi mustaţa. Iar la masă – stăpânii, cu furculiţele în aer, în spate – valeţii, în picioare, cu şervetul pe braţ, cu toţii, într-o tăcere reverenţioasă, îl admirau pe băieţel cum vorbea englezeşte.

— Mare talent, mare talent, a murmurat Vilaga, înclinându-se către vicontesă.

Buna doamnă s-a îmbujorat, încercând să schiţeze un zâmbet. Părea astfel mai grasă, ghemuită toată pe scaun, tăcută, mâncând necontenit; şi, după fiecare înghiţitură de Bucelas, îşi făcea vânt, languroasă, cu marele ei evantai negru şi paietat.

Când Teixeira a servit vinul de Porto, Alfonso a închinat în sănătatea lui Vilaca. Toate paharele s-au ridicat, printre murmure amicale. Carlos a dat să strige

15 Citat din Egloga I a lui Vergiliu.

„Ura! i! Cu un gest dojenitor, bunicul l-a oprit la timp). Şi, în pauza care s-a făcut, micuţul a spus, cu mare” convingere:

— Bunicule, mie-mi place Vilaga. Vilaga e prietenul nostru.

— Aşa-i, şi de mulţi ani, stăpâne! a exclamat bătrânul împuternicit, atât de emoţionat că abia putea să ridice paharul.

Masa a luat sfârşit. Afară, soarele părăsise terasa şi parcul se întindea verde, în suavitatea văzduhului calm, sub cerul albastru-închis. În şemineu rămăsese doar o cenuşă albă; liliacul din vaze emana un parfum puternic, la care se amesteca cel al cremei de zahăr ars, aromată cu uit firicel de lămâie; valeţii, în jiletcile lor albe, aşezau serviciul, printre clinchete argintii; şi întreaga faţă de masă albă din damasc dispărea sub îngrămădeala desertului, tornurile aurii ale vinului de Porto strălucind printre competierele de cristal. Vicontesă, încălzită, îşi făcea vânt cu evantaiul. Părintele Custodio înfăşură încet şervetul, sutana lui roasă îşi arăta lustrul la cutele mânecilor.

Atunci Alfonso, zâmbind înduioşat, a rostit ultima închinare:

— Trăiască domnia-sa, domnul Carlos de Bagă-n-sperieţi!

— Trăiască domnul bunic! a spus şi micuţul, golindu-şi paharul până la ultima picătură.

Căpşorul cu păr negru, venerabilul chip cu barba ca zăpada îşi închinau reciproc paharele de la extremităţile mesei, în timp ce toţi zâmbeau, înduioşaţi de acel ceremonial. Apoi abatele, cu scobitoarea în gură, a adus prinos Domnului. Vicontesă, închizând ochii, şi-a împreunat şi ea mâinile. Iar lui Vilaga, care era credincios, nu i-a. Plăcut când l-a văzut pe Carlos că, fără să-i pese de

mulţumirile adresate Domnului, sare de pe scaun, vine să se arunce de gâtul bunicului şi-i spune ceva la ureche.

— Nu, dragul meu! Nu, dragul meu! zicea bătrânul.

Dar băiatul, îmbrăţişându-l mai strâns, îi argumenta înflăcărat, într-un murmur de răsfăţ dulce ca o sărutam, care avea să aştearnă pe chipul bătrânului o slăbiciune plină de îngăduinţă.

— Fie, pentru că e sărbătoare, a spus în cele din urmă, învins. Dar ai grijă, ai grijă…

Băiatul a început să sară în sus, să bată din palme, l-a apucat pe Vilaga de braţ, l-a făcut să se rotească, şi s-a pornit să cânte într-un ritm al lui personal:

— Bine-ai făcut că ai venit, bine, bine, bine!… Pe Teresinha am s-o aduc, inha, inha, inha!

— E logodnica lui, a spus bunicul, ridicându-se de la masă. Dumnealui are deja amoruri, e vorba de micuţa Silveira… Cafeaua pe terasă, Teixeira.

Ziua era îmbietoare, încântătoare, de un albastru suav, foarte pur şi foarte înalt, fără un nor. În faţa terasei, muşcatele roşii înfloriseră; frunzişul arbuştilor, încă foarte fraged, delicat ca o dantelă, părea să tremure la cea mai uşoară adiere; când şi când simţea o vagă mireasmă de violete, amestecată cu parfumul dulceag al florilor de câmp; fântâna ţâşnitoare cânta; iar pe aleile parcului, mărginite de merişor scund, pietrişul fin scânteia uşor în soarele sfios de primăvară târzie care învăluia până departe moşia verde, adormită la ora aceea de siestă într-o lumină proaspătă şi bălaie.

Cei trei bărbaţi au luat loc la masa pe care fusese aşezată cafeaua. În faţa terasei, Brown, cu o şapcă scoţiană pe ureche şi o pipă mare în gură, împingea în sus bara trapezului pe care se dădea Carlos în leagăn. Atunci bunul Vilaga a cerut îngăduinţa să se întoarcă cu spatele.

Nu-i plăcea să vadă exerciţii de gimnastică; ştia bine că nu era nicio primejdie; dar chiar şi la caii de circ săriturile, arcuirile, îl ameţeau; i se întorcea întotdeauna stomacul pe dos…

— Şi mi se pare imprudent, după prânz…

— Ei, aş! Nu face decât să se dea în leagăn… Ia te uită acolo!

Dar Vilaga n-a schiţat nicio mişcare, cu ochii în ceaşcă.

Cât despre abate, acesta admira, cu buzele întredeschise, uitând de ceşcuţa plină cu cafea pe care o ţinea în mână.

— Uită-te şi dumneata, Vilaga, a repetat Alfonso. N-are ce să-ţi facă rău, omule!

(I Familia Mala

— Bunul Vilaca s-a întors, cu un efort vădit. Micuţul, foarte sus în văzduh, cu picioarele bine înfipte pe bara leagănului, cu mâinile încleştate pe frânghii, cobora peste terasă, tăind spaţiul larg, cu părul fluturând; apoi se ridica iar, senin, crescând în plin soare: era tot numai un zâmbet; bluza lui, pantalonii se umflau în vânt; şi se vedea din fugă, strălucirea ochilor lui foarte negri şi foarte deschişi.

— Nu suport, nu-mi place! a spus Vilaga. Găsesc că-i imprudent!

Atunci Alfonsoa bătut din palme, abate/e a strigat: „Bravo, bravo”. Vilaga s-a întors să aplaude şi el, dar Carlos dispăruse; leagănul se oprea acum, cu oscilaţii lente; Iar Brown, reluându-şi exemplarul din *Times*, pe care-l pusese de-o parte pe piedestalul unui bust, a coborât spre parc, învăluit într-un nor de fum de pipă.

— Frumos lucru, gimnastica! a exclamat Alfonso da Maia, aprinzându-şi cu satisfacţie altă ţigară.

Vilaga auzise că ar slăbi mult pieptul. Iar abatele, după ce a tras o sorbitură din cafea, şi-a lins buzele şi şi-a

emis frumoasa lui frază, ticluită ca o maximă:

— Din educaţia asta ies atleţi, dar nu şi creştini. Am mai spus-o…

— Ai mai spus-o, abate, aşa-i! a exclamat Alfonso vesel. Mi-o spui în fiecare săptămână… Ştii ceva, Vilaga? Custodio ăsta al nostru îmi tot împuie capul să-l învăţ pe băiat catehismul. Catehismul, auzi dumneata!…

Custodio a rămas o clipă cu privirea aţintită asupra lui Aluno, dezolat, cu tabachera cu tutun de prizat deschisă, în mână; lip: „a de religiozitate a acelui bătrân nobil, stăpân al aproape întregii parohii, era una dintre amărăciunile lui.

Caleln anul, da, stăpâne. Chiar dacă o spuneţi aşa, în zel leM.M… Catehismul. Dar să nu mai vorbesc de calei hmn… Mai sunt şi altele. Iar dacă o spun de-atâtea ori, domnule Alfonso da Maia, e numai din dragoste pentru baiela.

Şi! la reînceput discuţia care revenea întotdeauna la cafea, ori de câte ori Custodio lua prânzul la moşie.

Itunul bărbat găsea îngrozitor ca la vârsta aceea un bălai a I U de frumuşel, moştenitor al unui nume atât de mare, cu viitoare responsabilităţi în societate, să nu-şi culma un doctrina religioasă. Şi i-a relatat apoi lui Vilaga întâmplarea cu Cecilia Macedo: această virtuoasă doamnă, soţie de scriitor, trecând prin dreptul porţii moşiei îl zărise într-o zi pe Carlinhos, îl chemase la ea, drăgăstoasă şi iubitoare de copii cum era, şi-l rugase să-i recite şi ei *Actul pocăinţei*. Şi ce a răspuns băieţaşul? Că n-a auzit niciodată despre aşa ceva! Asemenea lucruri erau făcute să te întristeze. Iar domnul Alfonso da Maia găsea că-i nostim, mai şi râdea! Dar să spună şi amicul Vilaga, aici de faţă, dacă era ceva de râs în asta. Nu, domnul Alfonso da Maia avea multe cunoştinţe şi străbătuse lumea întreagă; dar de un lucru nu-l putea convinge pe el, biet paroh care nici

măcar oraşul Porto nu-l văzuse încă, şi anume că ar exista fericire şi bună purtare în viaţă, fără morala catehismului.

Alfonso da Maia a răspuns, bine dispus:

— Şi ce l-ai învăţa dumneata, abate, dacă ţi-aş încredinţa băiatul? Că nu trebuie să furi bani din buzunarele altora, nici să minţi, nici să-ţi maltratezi inferiorii, pentru că asta este împotriva legii lui Dumnezeu şi duce direct în iad, nu-i aşa? Asta e?

— Mai e ceva…

— Ştiu, ştiu. Dar toate astea pe care i le-ai spune dumneata că nu trebuie să le facă, pentru că sunt păcate care-l supără pe Dumnezeu, el ştie că nu trebuie să le facă pentru că sunt lucruri nedemne de-un cavaler şi de-un om de omenie…

— Dar, domnul meu…

— Ascultă, abate. Toată deosebirea în asta constă. Eu vreau ca băiatul să fie virtuos din dragoste pentru virtute, şi cinstit din dragoste pentru cinste; nu din teamă de cazanele lui Scaraoţchi, şi nici din cauza momelii că va merge în împărăţia cerului…

Şi a adăugat, sculându-se şi zâmbind:

— Dar adevărata datorie a unui om de omenie, abate, este ca atunci când vine, după săptămâni de ploaie, o zi ca asta, să meargă să respire aerul curat de câmp, nu să stea aici şi să discute despre morală. Astfel că, sus! Iar dacă Vilaga nu-i prea obosit, haidem cu toţii să dăm o raită pe la ferme…

Abatele a oftat ca un sfânt care vede neagra nepioşenie a vremurilor lui Belzebut răpind tocmai cele mai bune animale din turmă: apoi s-a uitat la ceaşcă şi a sorbit cu delicii restul de cafea.

Când Alfonso da. Maia, Vilaga şi abatele s-au înapoiat din plimbarea lor prin parohie, se întunecase, luminile se

aprinseseră prin încăperi şi sosiseră deja doamnele Silveira, bogătaşele de pe moşia Lagoaga.

Doña Ana Silveira, nemăritată şi mai în vârstă, trecea drept înzestrata familiei, şi era o mare autoritate în Resonde în probleme de doctrină şi de etichetă. Văduva, Doña Kugenia, se mulţumea să fie o minunată şi domoală gospodină, plăcut de durdulie, bruneţică şi cu gene lungi; avea doi copii, pe Teresinha, „logodnica" lui Carlos, o felii;» slăbuţă şi vioaie cu părul negru ca cerneala, şi pe moştenitor, IDusebiozinho, un copil-minune de care se vorbea mult prin partea locului.

Încă din leagăn, remarcabilul băiat manifestase o edificatoare dragoste pentru cărţi şi pentru tot ce era ştiinţă. Încă mai mergea de-a buşilea când plăcerea lui era să şadă într-un colţ, pe un covoraş de paie împletite, înfăşurat într-o pătură, şi să răsfoiască volume *injolio*, plecându-şi căpşorul chel de savant peste literele pântecoase ale doctrinei celei drepte; şi, după ce a mai crescut, avea atâta minte, încât putea să stea ore în şir nemişcat pe un scaun, cu picioruşele atârnate, scobindu-se în nas; niciodată nu manifestase interes pentru o tobă sau o armă jucărie: dar i st; coseau caiete de hârtie, cu care precocele om de litere, sub privirile admirative ale mămicuţei şi. Măl işicăi îşi petrecea zile întregi desenând cifre, cu limbuţă sci iasă.

Astfel, în familie, i se sortise deja cariera: era bogat., avea să-şi ia mai întâi licenţa, apoi va deveni magistrat. Cuid venea la Santa Olâvia, mătuşa Anica îl instala imediat la masă. Lângă sfeşnic, ca să admire ilustraţiile din îi un volum uriaş şi somptuos, „Obiceiurile tuturor popoarelor din univers". Acolo se aşezase şi în seara aceea, îmbrăcat ca întotdeauna, în costum de scoţian, cu un pled în pătrăţele ţipătoare, roşii şi negre, atârnat în jurul gâtului şi prins pe umăr cu un dragon; ca să-şi păstreze aerul nobil

de Stuart, de viteaz cavaler de-al lui Walter Scott, nu-i scoteau niciodată bereta pe care se arcuia eroic o strălucitoare pană de cocoş; şi nimic nu era mai trist decât feţişoara lui încruntată pe care numeroşii limbrici aşterneau o moliciune şi o gălbejeală de unt, ochişorii lui pierduţi, de un albastru spălăcit, fără gene de parcă i le-ar fi ros ştiinţa, minunându-se de ţărăncile din Sicilia şi de războinicii crunţi din Montenegro sprijiniţi în flinte, pe culmi de munţi.

În faţa canapelei doamnelor mai şedea şi credinciosul lor amic, procurorul, un bărbat grav şi demn care de cinci ani tot chibzuia şi medita la căsătoria cu văduva Silveira, fără să ia odată o hotărâre, mulţumindu-se să cumpere în fiecare an încă o jumătate de duzină de cearşafuri, sau încă o bucată de pânză fină, ca să rotunjească trusoul casei. Aceste cumpărături erau discutate în casa doamnelor Silveira, lângă *brasero*; iar aluziile mascate, dar inevitabile, la cele două feţişoare de pernă, la dimensiunea cearşafurilor, la păturile miţoase cu care să se încălzească în luna ianuarie, în loc să-l înflăcăreze pe magistrat, îl umpleau de nelinişte. În zilele următoare era, preocupat – de parcă perspectiva sfintei taine a cununiei l-ar fi înfiorat ca obligaţia de a săvârşi o faptă de vitejie, bunăoară să apuce vreun taur de coarne, sau să înoate în bulboanele râului Douro. Atunci, sub te miri ce pretext, se amina căsătoria până la sfântul Mihail viitor. Şi uşurat, liniştit, respectabilul magistrat continua să le însoţească pe doamnele Silveira la ceaiuri, sărbători religioase sau vizite de condoleanţe, îmbrăcat în negru, afabil, serviabil, zâmbindu-i Doñei Eugenia, nedorindu-şi alte plăceri decât cele ale unei convieţuiri părinteşti.

De îndată ce Alfonso a păşit în cameră, i s-au adus la cunoştinţă nişte lucruri neplăcute: judecătorul şi doamna nu puteau veni pentru că pe magistrat îl apucaseră iar

durerile; iar doamnele Branco trimiseseră vorbă că-şi cer scuze, săracele, fiindcă era o zi de tristeţe la de acasă, împlinindu-se şaptesprezece ani de la moartea fratelui lor Manuel…

1 Vas rotund din metal umplut cu jăratec, care serveşte la încălzit.

— Bine, a spus Alfonso, bine. Dureri, tristeţe, fratele Manuel… Haideţi să facem noi o mică partidă de *vollarete* 1 în patru. Ce spui, magistrate?

Excelentul bărbat şi-a înclinat fruntea cheală, murmurând că „îi stătea la dispoziţie”.

— Atunci ia datorie, la datorie! a exclamat pe dată abatele frecându-şi mâinile, înflăcărat deja la gândul partidei.

Partenerii s-au îndreptat spre salonaşul de joc – despărţit de salon printr-o draperie, strânsă acum, care lăsa să se vadă masa verde şi, în nimburile de lumină ce cădeau prin abajururi, jocurile de cărţi desfăcute în evantai. Curând procurorul s-a înapoiat în salon, zâmbitor, spunând că „îi lăsase la o mică întrecere în trei”; şi şi-a reluat locul lângă Doña Eugenia, încrucişându-şi picioarele sub ac-aun şi mâinile pe pântece. Cucoanele tocmai vorbeau despre durerile domnului judecător. Îl apucau la fiecare trei luni: şi era condamnabilă încăpăţânarea sa de a nu vrea să consulte un medic. Şi asta cu atât mai mult cu cât se topea văzând cu ochii, se scofâlcea, se îngălbenea – în timp ce Doña Augusta, nevastă-sa, mânca pe săturate şi era tot mai roşcovană la faţă!… Vicontesă, îngropată toată în grăsime pe colţul canapelei, cu evantaiul deschis pe piept, a povestit un caz asemănător pe care-l văzuse în Spania: bărbatul ajunsese un adevărat schelet, iar nevasta, un butoi, când la început fusese exact invers; ba se mai şi făcuseră nişte versuri despre asta…

— Umorile, a spus melancolic procurorul.

Apoi s-a vorbit despre doamnele Branco; s-a amintit de moartea lui Manuel Branco, sărăcuţul, în floarea vâr. Stei! Şi ce băiat fără cusur! Ce băiat cu judecata limpede! Doamna Ana Silveira nu uitase, ca în fiecare an; a aprindă o candelă pentru sufletul lui şi să spună trei Tnlâlnosiru. Viconţesei i-a părut tare rău că nu-şi adune ic aminte... Tocmai ea, care-şi pusese în gând s-o facă!

Cât pe ce era să-ţi trimit vorbă! a exclamat Dona

A n i ci ud te gândeşti că bietele Branco atâta mai mulţumi... E pentru asta!

— Încă nu-i timpul pierdut, a observat magistratul.

Doña Eugenia a ridicat indolentă un ochi pe croşeta de care nu. Se despărţea niciodată şi a murmurat oftând:

— Fiecare cu morţii lui.

În tăcerea care s-a lăsat, s-a auzit din colţul canapelei alt oftat, al vicontesei, care-şi amintise, desigur, de nobilul de Urigo de la Sierra, şi murmura:

— Fiecare cu morţii lui...

Iar demnul procuror a sfârşit prin a spune şi el, după ce şi-a trecut gânditor mâna peste chelie:

— Fiecare cu morţii lui!

Începuse să-i podidească somnolenţa. În sfeşnicele aurite de pe console, flăcările lumânărilor se înălţau, drepte şi triste. Ewsebiozinho întorcea cu grijă şi măiestrie paginile ilustrate din *Obiceiurile tuturor popoarelor*. Iar în salonaşul de joc, prin draperia deschisă, se auzea glasul acum iritat al abatelui, mârâind. Cu o ciudă potolită: „Pas, că numai asta am făcut toată seara!”

În acel moment Carlos a năvălit în salon târându-şi după el logodnica, pe Teresinha, răvăşită toată şi îmbujorată de joacă; şi pe loc sporovăiala glasurilor lor a – reînsufleţit canapeaua ce moţăia.

Logodnicii se întorseseră dintr-un pitoresc şi

primejdios voiaj, iar Carlos părea nemulţumit de mireasa lui; se purtase cât se poate de urât: în timp ce el mâna poştalionul, ea ţinuse morţiş să se cocoaţe lângă el pe capră… Or, cucoanele nu călătoresc pe capră.

— Şi atunci el m-a trântit la pământ, mătuşico!

— Nu-i adevărat! mai e şi mincinoasă pe deasupra! La fel a făcut şi când am ajuns la han… Ea a vrut să meargă la culcare, dar eu n-am vrut… Când faci o haltă, într-o călătorie, primul lucru trebuie să te ocupi de animale… Caii erau asudaţi…

Glasul Doñei Ana a intervenit foarte sever:

— Bine, bine, gata cu prostiile! Aţi călătorit destul. Ia loc aici, lângă doamna vicontesă, Teresa… Uite cum îţi stă pieptenele în păr… Ce dezordine!

Niciodată nu-i plăcuse să-şi vadă nepoata, o fetiţă firavă de zece ani, jucându-se astfel cu Carlinhos. Băiatul acela frumos şi năvalnic, fără cunoştinţe de doctrină şi fără minte, o speria; şi prin închipuirea ei de fată bătrână treceau neîncetat gânduri bănuitoare de cine ştie ce ultragii pe care el i le-ar fi putut aduce fetiţei. Acasă, în timp ce o dichisea în vederea vizitei la Santa Olâvia, o tot bătea la cap să nu se ducă cu Carlos prin colţuri întunecoase şi. Să nu-l lase să-i atingă hainele!… Fetiţa, cu ochii ei foarte languroşi, spunea: „Da, mătuşico!” Dar, de cum ajungea la moşie, îi plăcea să-şi îmbrăţişeze soţiorul. Dacă tot erau căsătoriţi, de ce să nu aibă un bebeluş, sau să deschidă prăvălioară şi să-şi câştige viaţa printre săruturi? Fur-I unosul băiat însă nu visa decât războaie, patru scaune lansate în galop, călătorii prin ţări cu denumii! barbarele care le învăţase de la Brown. Ea, înciudată, văzându-şi mima atât de prost înţeleasă, îl numea catârgiu; el ameninţa s-o boxeze pe englezeşte; şi se despărţeau întotdeauna certaţi.

Dar când fetiţa s-a aşezat lângă vicontesă cu o

mutrişoară gravă şi cu mâinile în poală, Carlos a venit imediat. Şi s-a întins lângă ea, aproape răsturnat pe spătarul canapelei, bălăbănindu-şi picioarele.

— Haide, băiete, fii mai bine crescut, i-a mârâit foarte sec Doña Ana.

— Sunt obosit, am mânat patru cai, i-a replicat el obraznic şi fără să se uite la ea.

Deodată însă, dintr-un salt, s-a năpustit asupra lui Kusebiozinho, Voia să-l ducă în Africa, să lupte cu nişte sălbatici: şi îl trăgea de zor de frumosul său pled de cavaler scoţian, când mămica lui a intervenit iute, speriată:

— Nu. Cu Kusebiozinho nu, băiete! Sănătatea lui nu-i permite asemenea cavalcade… Carlinhos, acum îl chem pe bunicul!

Dar ICusebiozinho, la o smucitură mai puternică, se rosgolise jos, ţipând ca din gură de şarpe. S-a produs o învălmăşeală, o răvăşeală de nedescris. Mama, tremurând toată, ghemuită lângă el, l-a ridicat pe picioruţele-i moi.

a şters lacrimile mari când cu batista, când cu sărutări, plângând aproape şi ea. Procurorul, consternat, ridicase bereta ecosez şi-i netezea melancolic ţanţoşa pană de cocoş. Iar vicontesă îşi strângea cu amândouă mâinile sânul enorm, ca şi cum ar fi sufocat-o palpitaţiile.

Eusebiozinho a fost atunci aşezat cu mare grijă lângă mătuşica; iar severa doamnă, cu o strălfulgerare de mânie pe chipul supt. Ţinând evantaiul închis ca pe o armă, se pregătea să-l respingă pe Carlinhos care, cu mâinile la spate, ţopăia în jurul canapelei, râdea, rânjea spre Eusebiozinho, schimonosindu-se. Groaznic. Dar în momentul acela a început să bată ora nouă, şi în uşă a apărut silueta zveltă a lui Brown.

De cum l-a zărit, Carlos a dat fuga să se ascundă în spatele vicontesei, şi s-a pornit să strige:

— E încă prea devreme, Brown, azi e sărbătoare, nu

mă duc la culcare!

Atunci Alfonso da Maia, care nu se clintise la urletele sfâşietoare ale micului Silveira, a grăit din salonaş, de la masa unde se juca *voltarete*, cu glas sever:

— Carlos, fii bun şi te du la culcare.

— Oh, bunicule, azi e sărbătoare, doar a venit Vilaca!

Alfonso da Maia a lăsat cărţile jos, a străbătut încăperea fără un cuvânt, l-a apucat pe băiat de braţ şi l-a târât spre coridor, în timp ce el, cu călcâiele înfipte în podea, se împotrivea, protestând cu disperare:

— E sărbătoare, bunicule… Asta înseamnă răutate!… Vilaga poate să se şi supere… Oh, bunicule, nici nu mi-e somn!

O uşă care s-a închis i-a înăbuşit strigătele. Doamnele au criticat imediat atâta severitate; iată ceva de neînţeles; întâi bunicul îi permitea să-şi facă de cap, şi pe urmă îi refuza o frânturică de petrecere.

— Oh, domnule Alfonso da Maia, de ce nu l-aţi lăsat aici pe copil?

— Trebuie să ai metodă, trebuie să ai metodă, a bolborosit el, pălind singur de rigoarea sa.

Iar la masa de *voltarete*, apucând cărţile de joc cu mâinile care-i tremurau, încă mai repeta:

— Trebuie să ai metodă. Seara copiii se duc la culcare.

Doamna Ana Silveira, întorcându-se spre Vilaga – care-şi cedase locul domnului procuror şi venise să stea de vorbă cu cucoanele – a avut surâsul acela mut care-i încreţea buzele ori de câte ori vorbea Alfonso da Maia despre „metode”.

Apoi, sprijinindu-se de spătarul scaunului şi deschizând evantaiul, a declarat, plină de ironie, că, pesemne fiindcă avea inteligenţa scurtă, nu înţelesese niciodată avantajul „metodelor”… Era ceva englezesc,

după cum se spunea: poate că dăduse rezultate în Anglia; dar ori se înşela ea, ori Santa Olâvia se afla în regatul Portugaliei.

Iar cum Vilaga înclina timid capul, cu ţigara în mână, isteaţa cucoană, încet – pentru ca Alfonso să nu poată auzi de dincolo – s-a răcorit. Domnul Vilaga desigur că nu ştia, dar educaţia asta a lui Carlinhos nu fusese niciodată. Aprobată de prietenii casei. Deja prezenţa lui Brown, un eretic, un protestant, ca preceptor la familia Maia, provocase nemulţumire în Resende. Cu atât mai mult cu cât domnul Alfonso îl avea la dispoziţie pe sfântul abate Custbdio, atât de stimat, atât de erudit… Nu l-ar fi învăţat pe copil dibăcii de acrobat; dar i-ar fi dat o educaţie de nobil, l-ar i-i pregătit ca să facă faţă cu onoare în Coimbra, la studii.

În clipa aceea abatele, simţind un curent de aer, se ridicase de la masa de joc ca să tragă draperia; întrucât Alfonso nu mai putea să audă, Doña Ana a ridicat acum glasul:

— Şi unde mai puneţi că şi Custodio a fost foarte mâhnit, domnule Vilaga. Carlinhos, sărăcuţul, nu ştie un cuvânt de doctrină religioasă… Să vă povestesc numai ce s-a întâmplat cu doamna Macedo.

Vilaga ştia.

— Ah! ştiţi? Ţi-aduci aminte, viconteso? Doamna Macedo, accoa cu Actul Pocăinţei…

Vicontesă a oftat, ridicând, prin tavan, o privire mută spre cer.

— Groaznic! a continuat Doña Ana. Săraca femeie a venit la noi acasă, sufocată… Şi pe mine m-a impresionat. Ba chiar am şi visat treaba asta trei nopţi la rând…

A tăcut o clipă. Vilaga, stânjenit, ruşinat, îşi învârtea tabachera între degete, cu ochii în covor. Altă undă de somnolenţă a trecut prin încăpere; Doña Eugenia, cu

pleoapele grele, mai lua când şi când un ochi moale cu croşeta; iar logodnica lui Carlos, întinsă în colţul sofalei, adormise, cu guriţa deschisă şi frumosu-i păr negru răsfirat pe gât.

Doña Ana, după ce a căscat discret, şi-a reluat ideea:

— Şi unde mai puneţi că micuţul e foarte înapoiat. În afară de un pic de engleză, nu ştie nimic… N-are nicio cunoştinţă!

— Dar e foarte isteţ, stimată doamnă! a sărit Vilaca.

— Tot ce se poate, a răspuns sec inteligenta Silveira.

Şi, întorcându-se spre Eusebiozinho, care şedea lângă ea, nemişcat, de parcă ar fi fost de ipsos:

— Hai, fiule, spune-i tu domnului Vilaca versurile acelea frumoase pe care le ştii… Nu te intimida, haide!… Haide, Eusebio, fiule, fii drăguţ…

Dar băiatul, molâu şi mohorât, nu se dezlipea de fustele mătuşicăi; a trebuit să-l ridice ea, să-l spiijine, pentru ca acel copil minune să nu se prăbuşească de pe picioruţele-i slabe; iar mămica i-a făgăduit că, dacă spune poezioara, o să doarmă la noapte cu ea în pat…

Asta l-a decis: a căscat gura, şi ca dintr-un robinet deschis a început să curgă, printr-un firicel de glas, un recitativ lent şi bălos:

E noapte, astrul plin de doruri Străbate cerul plumburiu.

Chipu-i frumos i-ascuns de nouri.

Sub vălul umed. Alburiu…

A spus-o toată, fără o clintire, cu mânuţele atârnând, cu ochii spălăciţi aţintiţi asupra mătuşicăi. Mămica bătea tactul cu croşeta; iar vicontesă, încetul cu încetul, scăldată în langoarea melopeei, cu un zâmbet de prostraţie pe buze, închidea pleoapele.

— Foarte bine, foarte bine! a exclamat Vilaga impresionat, când a sfârşit Eusebiozinho, asudat tot. Ce

memorie! Ce memorie!… E un copil minune!…

Servitorii intrau cu ceaiul. Jucătorii încheiaseră partida; iar bunul Custodio, în picioare, cu ceaşca în mână, se plângea amarnic de modul cum îl jupuiseră partenerii.

Deoarece a doua zi era duminică şi liturghia se oficia devreme, doamnele s-au retras la nouă şi jumătate. Serviabilul procuror i-a oferit braţul Doñei Eugenia; un servitor de pe moşie le lumina drumul cu un felinar; iar valetul doamnelor Silveira îl purta pe braţe pe Eusebiozinho, care părea un colet întunecat, înfăşurat în pleduri, cu un şal pe cap.

După cină, Vilaga l-a mai însoţit o clipă pe Alfonso da Maia în bibliotecă unde acesta, după obiceiul englezesc, îşi lua întotdeauna coniacul şi apa gazoasă înainte de culcare.

În camera căreia rafturile vechi de lemn-negru îi dădeau un aer sever, domnea o amorţeală călduţă, în penumbra blândă, cu draperiile bine trase, un rest de foc în cămin şi globul lămpii aşternându-şi lumina senină pe masa încărcată de cărţi. Sub fereastră, izvoarele vii şipoteau tare în tăcerea nopţii.

În timp ce valetul aducea lângă fotoliul lui Alfonso, pe

O măsuţă joasă, paharele şi sticlele de apă gazoasă, Vilaca, cu mâinile în buzunare, în picioare şi gânditor, privea jăratecul buşteanului ce pierea în cenuşa albă. Apoi a ridicat capul, ca să murmure, parcă la întâmplare:

— Băieţelul acela e isteţ…

— Cine? Eusebiozinho? a spus Alfonso în timp ce se aşeza lângă cămin, înfundându-şi vesel pipa. Eu tremur tot când îl văd pe-aici, Vilaga! Lui Carlos nu-i place, şi s-a întâmplat odată ceva groaznic… Asta a fost acum câteva luni. Se făcea o procesiune, şi Eusebiozinho avea rol de înger… Doamnele Silveira, excelente femei, bietele de de.

1 au trimis aici ca să-l vadă vicontesă îmbrăcat în înger. El bine, n-am fost atenţi, şi Carlos, care-i tot dădea

târcoale, a pus mâna pe el, l-a aruncat la pământ şi, dragă Vilaga… În primul rând era gata să-l om oare pentru că nu poate să-i sufere pe îngeri… Dar cel mai rău n-a fost asta. Închipuie-ţi spaima noastră când ne-a apărut Eusebiozinho urlând după mătuşă-sa, cu părul vâlvoi, fără o aripă, cu cealaltă atârnându-i până la călcâie, spânzurătă de o sfoară, cu coroana de trandafiri înfundată până la gât, cu galoanele de aur, voalurile, paietele, tot veşmântul ceresc în zdrenţe!… în sfârşit, un înger jupuit de pene şi chelfănit. Îmi venea să-l strâng de gât pe Carlos.

A băut jumătate din paharul cu apă gazoasă şi, trecându-şi mâna prin barbă, a adăugat, cu o profundă satisfacţie:

— E dat dracului, Vilaca!

Administratorul, aşezat acum pe marginea scaunului, a schiţat un uşor râs fără Elas; apoi a rămas tăcut, cu ochii la Alfonso, cu mâinile pe genunchi, parcă pierdut în gânduri. A dat să deschidă gura, a mai şovăit, a tuşit uşor; şi a continuat să urmărească absent scânteile ce rătăceau pe buşteni.

Între timp Alfonso da Maia, cu picioarele întinse spre foc, reîncepuse să vorbească despre micul Silveira. Avea cu vreo trei, patru luni mai mult decât Carlos, dar îl scofâlcise, îl veştejise educaţia în stil portughez: la vârsta lui încă mai dormea în iatacul servitoarelor, nu-l spălau niciodată ca să nu răcească, umbla îmbrăcat ca într-o armură de flanele şi flaneluţe! îşi petrecea zilele în fustele mătuşă-sii, învăţând pe dinafară versuri, pagini întregi din *Catehismul perseverenţei*. Din curiozitate, deschisese şi el într-o zi cărţulia aceea şi văzuse acolo „că soarele se învârte în jurul pământului (ca înainte de Galileu), şi că Domnul Nostru dă în fiecare dimineaţă poruncă soarelui unde să se ducă şi unde să se oprească etc, Etc”. Şi astfel îi pregăteau un sufleţel de licenţiat…

Vilaga a râs din nou uşor şi fără glas. Apoi, hotărându-se parcă brusc, s-a ridicat, a pocnit din degete şi a spus aceste cuvinte:

— Ştiţi că a apărut Maria Monforte?

Alfonso, fără să-şi mişte capul sprijinit de spătarul fotoliului, a întrebat calm, învăluit în fumul pipei:

— La Lisabona?

— Nu, domnule, la Paris. A văzut-o Alencar, băiatul acela care scrie şi care era toată ziua bună-ziua la Arroios… A fost chiar la ea acasă.

Au tăcut. De ani de zile nu se mai pronunţase între ei. Numele Mariei Monforte. La început, când se retrăsese la Santa Olâvia, preocuparea arzătoare a lui Alfonso da Maia fusese să-i ia fetiţa cu care fugise. Dar la vremea aceea nu ştia nimeni unde se refugiase Maria cu principele ei: nici prin influenţa legaţiilor, nici cu bani serioşi daţi poliţiei secrete din Paris, Londra, Madrid, nu s-a putut descoperi „bârlogul fiarei”, cum spunea Vilaga pe atunci. Desigur că-şi schimbaseră amândoi numele; şi, date fiind firile lor boeme, cine ştie dacă nu rătăceau acum prin America, prin India, în regiuni mai exotice? Apoi, puţin câte puţin, Alfonso da Maia, descurajat de atâtea strădanii zadarnice, preocupat exclusiv de nepotul care creştea lângă el frumos şi voinic, înduioşat continuu de prezenţa lui, a uitat-o pe Monforte şi pe cealaltă nepoată, atât de îndepărtată, atât de vagă, ale cărei trăsături nu le ştia, al cărei nume abia-l cunoştea. Şi acum, deodată, iat-o pe Monforte apărând din nou la Paris! Iar bietul său Pedro era mort! Şi copilul acela care dormea la capătul coridorului nu-şi văzuse niciodată mama…

Se ridicase, se plimba prin bibliotecă, cu paşi grei şi înceţi, cu capul în jos. Alături de masă, lângă sfeşnic, Vilaga parcurgea una câte una hârtiile din servieta lui.

Şi o la Paris cu italianul? a întrebat Alfonso din

fundul întunecos al camerei.

Vilaga a ridicat capul din servietă şi a spus:

— Nu, domnule, e cu cine o plăteşte.

Şi cum Alfonso se apropia acum de masă, Vilaga, fără un cuvânt, a adăugat, întinzându-i o hârtie împăturită:

— Toate astea sunt foarte grave, domnule Alfonso da Maia, şi n-am vrut să mă bizui numai pe memoria mea.

1) e aceea i-am cerut lui Alencar, care e un băiat de treabă, să-mi relateze într-o scrisoare tot ce mi-a povestit. Astfel, avem un document. Nu ştiu mai mult decât ce stă scris aici. Puteţi să citiţi…

Alfonso a despăturit cele două file. Era o poveste simplă, pe care Alencar, poetul *Vocilor Aurorei*, stilistul *Elvirei*, o împodobise eu tot soiul de flori şi fireturi aurii ca pe o capelă în zi de sărbătoare.

Într-o seară, ieşind de la Maison d'Or, o văzuse pe Maria Monforte sărind dintr-un cupeu unde se aflase cu doi bărbaţi cu cravată albă; se recunoscusem imediat; o clipă rămăseseră şovăind, unul în faţa celuilalt, sub felinarul cu gaz, pe trotoar. Ea a fost cea care, foarte hotărâtă, râzând, i-a întins mâna lui Alencar, l-a invitat s-o viziteze, i-a dat adresa, numele de care trebuia să întrebe: Madame de l'Estorade. Iar în budoarul ei, a doua zi de dimineaţă, Maria Monforte i-a vorbit îndelung despre sine:

locuise trei ani la Viena cu Tancredo şi cu tăticul care venise după ei – şi care acolo, la fel ca şi la Arroios, continua să se strecoare prin colţurile încăperilor, plătind toaletele fiicei şi bătându-l duios pe amant cu palma pe umăr, precum odinioară pe soţ. Apoi se duseseră la Monaco; şi acolo, spunea Alencar, „în cursul unei drame pasionale sumbre pe care mi-a sugerat-o doar", napolitanul fusese omorât în duel. Tăticul murise şi el în acelaşi an, lăsându-i din toată averea lui doar câţiva bănuţi prăpădiţi şi mobilierul casei de la Viena; bătrânul se ruinase cu luxul

fetei, cu voiajurile, cu pierderile lui Tancredo la bacara. Stătuse apoi un timp la Londra; şi de-acolo venise să se instaleze la Paris, cu Monsieur de FEstorade, jucător şi spadasin, care i-a desăvârşit degradarea şi a părăsit-o apoi, lăsându-i acel nume de FEstorade, care lui îi devenise nefolositor pentru că urma să-l adopte pe acela, mai răsunător, de Viconte de Manderville. În sfârşit, săracă, frumoasă, bolnavă, pătimaşă, se cufundase în modul de viaţă al acelor femei al căror „prototip sublim şi simbol poetic" spunea Alencar, „este palida Marguerite Gautier, drăgălaşa Damă cu Camelii, şi cărora mult le va fi iertat, pentru că mult au iubit". Şi poetul încheia astfel: „Acum mai este încă în splendoarea frumuseţii, dar vor veni ridurile, şi atunci ce va zări în jurul ei? Trandafirii uscaţi şi însângeraţi ai cununii de soţie. Am ieşit din budoarul acela parfumat cu sufletul zdrobit, dragă Vilaga! Mă gândeam la bietul meu Pedro. Care zace acolo, sub raza lunii, între rădăcinile chiparoşilor. Şi, dezamăgit de cruzimea vieţii, m-am dus pe bulevard, să caut în absint o oră de uitare".

Alfonso da Maia a zvârlit scrisoarea cât colo, mai puţin scârbit de neruşinările din povestire, cât de sarbedele lirisme ale poetului.

Şi a început din nou să se plimbe prin încăpere, în timp ce Vilaca aduna cu sfinţenie documentul pe care-l citise şi răscitise, cuprins de admiraţie faţă de sentimentul, stilul, idealul acelor pagini.

— Dar fetiţa? a întrebat Alfonso.

— Asta nu mai ştiu. Alencar nu i-a vorbit de fetiţă, nici măcar nu ştia că ar fi luat-o cu ea, în Lisabona nimeni nu ştie. A fost un amănunt care a trecut neobservat în marele scandal. Dar, după părerea mea, fetiţa a murit. Căci altfel, urmăriţi-mi şi dumneavoastră raţionamentul... Dacă fetiţa trăia, mama avea dreptul să ceară moştenirea

ce-i revenea copilului… Ştie doar ce casă aveţi; trebuie să existe zile, şi în viaţa unor asemenea femei sunt chiar multe, în care-i lipseşte până şi o para… Sub pretextul educaţiei fetiţei, sau al hrănirii ei, ne-ar fi plictisit până acum… Scrupule n-are. Dacă n-o face, înseamnă că fata a murit. Nu vi se pare logic?

— Poate, a spus Alfonso.

Şi a adăugat, oprindu-se în faţa lui Vilaca, care se uita din nou la jăratecul stins şi-şi pocnea degetele:

— Poate… Să presupunem că au murit amândouă, şi să nu se mai vorbească despre asta.

Bătea miezul-nopţii, cei doi bărbaţi s-au retras fiecare în camera lui. Şi în zilele pe care le-a petrecut Vilaga la Santa Olâvia nu s-a mai rostit numele Mariei Monforte.

Dar în ajunul plecării administratorului spre Lisabona, Alfonso a urcat în odaia lui ca să-i înmâneze cadoul de Pa. Şti al lui Carlos pentru Vilaga Junior, un ac de cravată cu un minunat safir, şi i-a spus, în timp ce administratorul. Mişcat, bâiguia mulţumiri:

— Acum, altceva, Vilaga. Am stat şi m-am gândit. Am să-i scriu vărului meu Noronha, lui Andre, care locuieşte la Paris după cum ştii şi dumneata, şi am să-l rog s-o caute pe persoana aceea şi să-i ofere vreo zece, cincisprezece mii de contos de reali, dacă este dispusă să mi-o încredinţeze pe fiică-sa… Presupunând, desigur, că mai trăieşte şi te rog să afli dumneata de la acel Alencar adresa femeii, în Paris.

Vilaga n-a răspuns nimic, ocupat să aşeze între cămăşi, chiar în fundul valizei, cutiuţa cu acul. Apoi s-a ridicat şi a stat un timp în faţa lui Alfonso, scărpinându-şi bărbia, dus pe gânduri.

— Ce părere ai, Vilaga?

— Mi se pare riscant.

Şi şi-a expus motivele. Fetiţa trebuia să meargă pe

treisprezece ani. Era o femeiuşcă în toată puterea cuvântului, cu temperamentul şi caracterul deja formate, poate cu anumite obiceiuri… Probabil că nu vorbea portugheza. Dorul de maică-sa avea să fie cumplit… în sfârşit. Domnul Alfonso da Maia îşi aducea în casă o străină…

— Ai dreptate, Vilaga. Dar femeia e o prostituată, iar fetiţa e sânge din sângele meu.

În clipa aceea Carlos, a cărui voce îl striga pe bunicul de pe coridor, a dat buzna în odaie, cu părul zbârlit, roşu ca o rodie. Brown găsise un pui, de cucuvea! Să vină şi bunicul să-l vadă, îl căutase prin toată casa… Să mori de râs… Mic, urât, jupuit tot, şi cu doi ochi ca de om mare! Şi ştiau unde-şi avea cuibul…

— Vino repede, bunicule! Repede, pentru că trebuie să mergem să-l punem la loc în cuib, ca să nu se întristeze cucuveaua cea mare… Brown tocmai îi dă nişte ulei de

— Măsline. Vilaga, vino să vezi! Bunicule, pentru numele lui Dumnezeu! E atât de drăguţ! Dar repede, să nu-i observe lipsa cucuveaua cea bătrână.

Şi, pierzându-şi răbdarea în faţa încetinelii zâmbitoare a bunicului, a nepăsării lui faţă de îngrijorarea cucuvelei bătrâne, a luat-o la goană trântind uşa.

— Ce inimă bună! a exclamat Vilaga mişcat. Stă şi se gândeşte la dorul cucuvelei… Iar propria lui mamă nu simte niciun fel de dor. Totdeauna am spus-o, e o fiară!

Alfonso a înălţat trist din umeri. Ieşiseră deja pe coridor când, oprindu-se o clipă, a zis cu glas scăzut:

— Am uitat să-ţi spun, Vilaga. Carlos ştie că tatăl lui s-a sinucis…

Vilaga a făcut ochii mari de mirare. Aşa era. Într-o dimineaţă a intrat în bibliotecă şi i-a spus: „Bunicule, tăticul s-a omorât cu un pistol!” Pesemne că-i povestise vreun servitor…

— Şi dumneavoastră?

— Eu… Ce era să fac? I-am spus că da. În toate am ascultat de ce mi-a cerut Pedro în cele patru, cinci rânduri de scrisoare pe care mi le-a lăsat. A dorit să fie înmormântat la Santa Olâvia, aici l-am înmormântat. N-a vrut ca fiul său să afle vreodată de fuga maică-sii; de la mine cu siguranţă nu va afla niciodată. A cerut ca cele două portrete ale ei de la Arroios să fie distruse; după cum ştii, au fost luate şi distruse. Dar nu mi-a cerut să-i ascund fiului său care i-a fost sfârşitul. De aceea i-am mărturisit copilului adevărul: i-am spus că, într-un moment de nebunie, tăticul lui şi-a tras un glonte…

— Iar el?

— Iar el, a replicat Alfonso zâmbind, m-a întrebat cine-i dăduse pistolul şi m-a pisat toată dimineaţa să-i dau şi lui unul… Iată deci rezultatul acestei dezvăluiri: a trebuit să cer să mi se trimită de la Porto un pistol cu aer Comprimat…

Dar auzindu-l pe Carlos jos cum încă mai striga după bunicul, cei doi au grăbit paşii ca să meargă să admire micuţa cucuvea.

A doua zi Vilaga a plecat la Lisabona.

După două săptămâni, Alfonso primea o scrisoare de la administrator care-i aducea, odată cu adresa femeii Monforte, şi o dezvăluire neaşteptată. Se dusese din nou la Alencar acasă; iar poetul, amintindu-şi şi alte amănunte în legătură cu vizita sa la Madame de l’Estorade, îi povestise că în budoarul ei se afla un adorabil portret al copilului, cu ochi negri, păr de abanos şi o paloare de sidef. Tabloul l-a izbit, nu numai pentru că aparţinea unui mare pictor englez, ci şi pentru că, sub ramă, ca o danie funerară, atârna o frumoasă coroniţă din flori de ceară albe şi roşii. Alt tablou nu mai exista în budoar; o întrebase pe Maria Monforte dacă era vorba de un portret sau o fantezie. Ea îi

răspunsese că era portretul fiicei ei, care murise la Londra.

„Astfel s-au risipii toate îndoielile”, adăuga Vilaga. „I. Îi luă inj. Înş se află într-o patrie mai bună. Chiar *mult linii bunii* pentru ea!”

Alfonso în i lol i-a scris lui Andre de Noronha, Răspunsul a întârziat mult. Când a căutat-o vărul Andre pe Madame de l’Estorade, aceasta plecase de câteva săptămâni în Germania, după ce îşi vânduse mobilierul şi caii. Iar la Clubul imperial, din care făcea partea, un amic ce-o cunoştea bine pe Madame de l’Estorade şi viaţa galantă a Pari: „ului, i-a povestit că nebuna fugise cu un oarecare Calm-mi, acrobat la circul de iarnă de pe Champs-Élysées, bărbat nespus de chipeş, un Apolo de iarmaroc pe care toate cocotele şi-l disputau şi pe care pusese în sfârşit mâna femeia Monforte. Desigur că acuma cutreiera Germania cu trupa de căluţi.

Alfonso da Maia, scârbit, i-a trimis scrisoarea aceasta lui Vilaga, fără alte comentarii. Iar onorabilul bărbat a răspuns: „Domnia-voastră aveţi, dreptate, e groaznic: mai bine să presupunem că au murit cu toţii, şi să nu consumăm nici luminări pentru nişte morţi atât de jalnici…” Apoi, într-un post-scriptum, adăuga: „Se dă ca sigur că în curând se va deschide calea ferată până la Porto; în acest caz, cu îngăduinţa domniei-voastre, vom veni acolo, eu şi cu fiul meu, ca să vă cerem ospitalitatea pentru câteva zile”.

Scrisoarea aceasta a fost primită la Santa Olâvia într-o duminică, la ora prânzului. Alfonso a citit cu glas tare postscriptumul. Cu toţii s-au bucurat la gândul de a-l vedea pe bunul Vilaga în curând la moşie; şi s-a pomenit chiar de organizarea unui mare picnic, pe râu în sus.

Dar marţi seara sosea o telegramă de la Manuel Vilaca anunţând că tatăl său murise, în dimineaţa aceea, de apoplexie; după două zile au venit amănunte mai multe

şi triste. După micul-dejun, Vilaca simţise deodată că se înăbuşă şi că-l ia cu ameţeală: a mai avut puterea să meargă în camera lui să respire puţin eter; dar la înapoiere se clătina pe picioare, se plângea că vede totul în galben, şi s-a prăbuşit ca un sac, cu burta în jos, pe canapea. Mintea lui, care se stingea pentru totdeauna, s-a preocupat şi în clipa aceea de casa pe care o administra de treizeci de ani; a bâiguit, în legătură cu o vânzare de plută, nişte recomandări pe care fiul său nu le-a mai putut desluşi; apoi a scos un vaiet puternic; şi a mai deschis ochii doar ca să murmure, în ultima suflare, cele din urma cuvinte: „Salutări stăpânului!”

Alfonso da Maia a fost profund afectat de ştire, iar la Santa Olâvia, chiar şi printre servitori, moartea lui Vilaga a fost resimţită ca un doliu de familie. Într-una din serile acelea, bătrânul şedea în bibliotecă, foarte melancolic, cu un ziar uitat în mână, cu ochii închişi – când Carlos, care mâzgălea lângă el fel de fel de mutre pe o hârtie, s-a apropiat, i-a trecut un braţ pe după gât şi, înţelegându-i parcă gândurile, a întrebat dacă Vilaga nu va mai veni să-i viziteze la moşie.

— Nu, băiatul meu, niciodată. N-o să-l mai revedem niciodată.

Micuţul, între genunchii şi braţele bătrânului, se uita în covor şi, amintindu-şi parcă, a murmurat trist:

— Vilaga, bietul de el. „Pocnea din degete… Bunicule, unde l-au dus?

— La cimitir, băiatule, sub pământ.

Carlos s-a desprins atunci încet din îmbrăţişarea bunicului şi, foarte serios, cu ochii aţintiţi la el:

— Oh, bunicule! De ce nu pui să i se facă o capelă micuţă şi frumoasă, din piatră, cu o statuie, aşa cum are tata?

Bătrânul l-a strâns la piept, l-a sărutat mişcat:

— Ai dreptate, băiatule. Eşti mai inimos decât mine! Astfel bunul Vilaga şi-a avut mormântul la cimitirul de la Prazeres, împlinindu-se astfel suprema ambiţie a vieţii lui modeste.

Alţi ani liniştiţi au trecut peste Santa Olâvia.

Apoi, într-o dimineaţă de iulie, la Coimbra, Manuel Vilaga (acum administrator al casei) urca scările Hotelului Mondego unde trăsese Alfonso cu nepotul său, şi intra în încăpere, roşu, asudat, strigând:

— *Nemine*! *Nemine*! 1

Carlos îşi dăduse primul examen! Şi ce examen! Teixeira, care-i însoţise pe conaşi de la Santa Olâvia, a alergat la uşă. L-a îmbrăţişat aproape plângând pe băiat, acum mai înalt decât el. Şi frumos de pica în toga lui nou-nouţă

Su: „În cameră, Manuel Vilaga, gâfâind încă, ştergându-şi picăturile de sudoare, striga:

— Au rămas cu toţii uluiţi, domnule Alfonso da Maia! Până şi profesorii erau emoţionaţi. Ah! Iisuse! Ce talent!

O să fie un om mare, aşa spunea toată lumea… Şi ce facultate o să urmeze, domnule?

Alfonso, care se plimba de colo-colo tremurând tot, a

1 răspuns cu un zâmbet pe buze:

I În unanimitate; expresia latină completă este *nemine discrepante*.

— Nu ştiu, Vilaga… Poate că ne apucăm amândoi de drept.

Carlos s-a ivit în uşă, radios, urmat de Teixeira şi de celălalt valet care aducea şampanie pe o tavă de argint.

— Păi vino încoace, pezevenghiule, a spus Alfonso foarte palid, cu braţele deschise. A mers bine examenul, aşa-i?… Eu…

Dar n-a putut continuă: lacrimi perechi au început să i se prelingă în barba albă.

IV

CARLOS VOIA SA URMEZE MEDICINA. Şi, după cum spunea doctorul Frig ueiros, dintotdeauna se văzuse la băiatul acela o adevărată „vocaţie pentru Esculap”.

„Vocaţia” se revelase brusc, într-o zi când descoperise în pod, printre teancuri de cărţulii vechi, un sul pătat şi în vechil de planşe anatomice; petrecuse zile în şir deculindii 1. În lipindu-şi pe pereţii camerei ficaţi, mănunchiuri (În intestine, capete din profil „cu umplutura la vedere”. Ita într-o s-arii năvălise triumfător chiar în salon, ca să arate cucoanelor Silveira, lui Eusebio, o înspăimântai ca litografie cu un făt de şase luni în uterul matern. Di Îl.1 A nu s-a dat înapoi, cu un ţipăt, acoperindu-şi faţa cu evantaiul; iar procurorul, stacojiu şi el, l-a tras prudent pe Eusebiozinho între genunchii lui şi i-a pus mâna pe; l; ochi. Dar ceea ce le-a scandalizat mai mult pe cucoane a fost indulgenţa lui Alfonso.

Ei şi, ce mare lucru? spunea el zâmbind.

— Ce mare lucru, domnule Alfonso da Maia!? a exclamai Doi. A Ana. Nişte scârnăvii!

— În natură nimic nu e scârnav, scumpă doamnă. Scârnava e ignoranţa... Lăsaţi băiatul în pace. E curios să ştie şi – I cum e făcută biata asta de maşinărie pe dinăuntru, nimic mai lăudabil.

Doña Ana îşi făcea vânt, se sufoca. „Să permiţi asemenea orori în mâinile copiilor!...” Carlos a început să-i apară ca Un libertin „care ştia deja multe”; şi nu i-a mai îngăduit Ten sinhei să se joace cu el pe coridoarele de la Santa Olăvla.

Persoanele serioase însă, domnul judecător, abatele însuşi, deplângând, e drept, faptul că nu se manifesta cu mai multă reţinere, erau de acord că acest lucru dovedea la băieţel o mare înclinaţie pentru medicină.

— Dacă rămâne aşa, spunea atunci cu un gest

profetic doctorul Frigueiros, o să iasă din el un om de seamă!

Şi părea să rămână aşa.

La Coimbra, ca elev de liceu, Carlos îşi neglija cărţile de logică şi retorică, spre a se ocupa de anatomie; într-o vacanţă, după ce a deschis valizele, Gertrudes a luat-o la fugă îngrozită, văzând cum luceşte, alb, printre cutele unei haine, rânjetul unui craniu; iar dacă vreun slujitor de pe moşie se îmbolnăvea, Carlos răscolea imediat cazul prin vechi cărţi de medicină din bibliotecă şi nu se clintea de la capul patului, punând diagnostice pe care bunul doctor Frigueiros le asculta respectuos şi gânditor. În faţa bunicului îl numea de pe acum pe băiat „talentatul să u coleg”.

Neaşteptata carieră a lui Carlos (întotdeauna socotiseră că avea să-şi pună bereta de doctor în drept) era puţinaprobată printre credincioşii prieteni de la Santa Olâvia. Cucoanele – în special – regretau că un băiat, care creştea atât de frumos şi era un atât de bun călăreţ, avea să-şi risipească viaţa scriind reţete de emplastre şi mânjindu-şi mâinile în şiroaiele de la sângerări. Domnul judecător şi-a mărturisit chiar într-o zi neîncrederea în hotărârea domnului Carlos da IVI – aia de a se face „medic de-adevăratelea”.

— Asta-i bună! a exclamat Alfonso. Şi de ce, mă rog, să nu se facă medic de-adevăratelea? Dacă-şi alege o profesiune, atunci s-o exercite cu sinceritate şi ambiţie, ca şi ceilalţi. Eu nu-l educ ca să iasă un trântor, şi cu atât mai puţin un diletant; îl educ ca să devină util ţării sale…

— Totuşi, s-a încumetat judecătorul cu un zâmbet fin, nu vi se pare că mai există şi alte căi, tot importante, dar poate mai potrivite, prin care nepotul dumneavoastră să se facă util?…

— Nu văd care, a replicat Alfonso da Maia. Într-o ţară

unde ocupaţia generală este să fi bolnav, cel mai mare serviciu patriotic pe care-l poţi aduce este incontestabil să ştii să vindeci.

— Dumneavoastră găsiţi un răspuns la orice, a murmurat respectuos magistratul.

Iar tocmai ceea ce îl seducea pe Carlos la medicină era această viaţă „de-adevăratelea”, practică şi utilă: scările de urcat în fugă în clădirea unei vaste clinici, vieţile salvate cu o crestătură de bisturiu, nopţile de veghe la marginea unui pat, în mijlocul spaimei unei familii, în marile bătălii cu moartea. La fel cum, atunci când era mic, îi încântaseră formele pitoreşti ale viscerelor, tot astfel 31 atrăgeau acum, laturile militante şi eroice ale ştiinţei.

Într-adevăr, s-a înscris la facultate cu entuziasm. Pen- I i’ U aceşti ani lungi de studiu liniştit, bunicul îi pregătise o casă frumoasă la Celas, izolată, graţioasă ca un *cottage* 1 englezesc, împodobită cu obloane verzi, umbrită de arbori. Un amic de-al lui Carlos (un anume João da Ega) a numit-o Palatele de la Celas, din pricina unor rafinamente de lux pe vremea aceea rare printre studenţi, bunăoară covorul din salon, fotoliile de marochin, panopliile de arme şi valetul în livrea.

La început ioată splendoarea aceea i-a atras admiraţia niicii nobilimi, dar totodată suspiciunea democraţilor; and s-a aflat însă că stăpânul atâtor comodităţi îi citea pe Prituchon, Auguste Comte, Herbert Spencer, şi era şi el de părere; i ţara ar fi o „canalie abjectă” – cei mai neabătuţi dintre revoluţionari au început să vină în Pal. Ilele de la Celas cu aceeaşi familiaritate ca şi în camera lui Trovão, poetul boem, neclintitul socialist care, drept orice mobilă, poseda doar o rogojină şi o Biblie.

I după câteva luni, Carlos, simpatizat de toţi, îi împăcase pe (*landic*. *A* şi pe filosofi: şi-i transporta adesea în trăsura lui, cot la cot, pe Serra Torres, un monstru ce

fusese deja numit ataşat onorific la Berlin şi-şi punea seară de seară fracul, şi pe faimosul Craveiro care medita la *Moartea Satanei*, înfăşurat în pelerina lui din regiunea Aveiro, cu n căciula mare de lutru pe cap.

Palatele de la Celas, sub înfăţişarea lor trândavă şi cârn Iicneascâ, au devenit un focar de activităţi. În curte se practica gimnastică ştiinţifică. O veche bucătărie fusese transformată în sală de arme – deoarece în grupul lor. Crima trecea drept o necesitate socială. Seara, în sufragerie, câţiva băieţi serioşi făceau o partidă serioasă de *whist*; iar în salon, sub lustra de cristal, cu *Le Figaro şi l imes* şi reviste pariziene şi londoneze risipite pe mese.

Căsuţă de ţară (engl.).

cu Gamache la pian cântând Chopin sau Mozart, cu literaţi răsturnaţi prin fotolii – aveau loc discuţii zgomotoase şi înflăcărate în care Democraţia, Arta, Pozitivismul, Realismul, Papalitatea, Bismarck, Amorul, Hugo şi Evoluţia se înălţau toate pe rând în fumul tutunului, la fel de uşoare şi vagi ca şi el. Iar discuţiile metafizice, chiar certitudinile revoluţionare dobândeau o savoare mai rafinată datorită prezenţei valetului în livrea care destupa sticle de bere sau servea crochete.

Curând, firește, Carlos şi-a abandonat pe mese tratatele de medicină cu foile netăiate. Literatura şi arta, sub toate formele lor, l-au absorbit cu totul. A publicat sonete în *Institutul*, şi un articol despre Partenon; a încercat, într-un atelier improvizat, să picteze în ulei; şi a compus povestiri arheologice sub influenţa romanului *Scilammbă*[16]. În plus, îşi plimba în fiecare după-amiază cei doi cai. În anul doi ar fi primit un *E*[17] dacă n-ar fi fost atât de celebru şi bogat. S-a cutremurat, gândindu-se la mâhnirea bunicului; şi-a moderat atunci împrăştierea

16 Cunoscut roman al lui Gustave Flaubert.

17 De la reprovado, respins.

intelectuală, s-a ancorat mai mult în ştiinţa pe care şi-o alesese, şi. Imediat-a primit o menţiune. Dar avea în sânge veninul diletantismului; şi era menit, după spusele lui Joio da Ega, să devină unul dintre acei medici literaţi ce născocesc boli de care omenirea săracă cu duhul se şi grăbeşte să moară!

Uneori venea bunicul pentru câte o săptămână, două, la Celas. La început prezenţa lui, plăcută pentru cavalerii partidei de *whist*, dezorganizase discuţia literară. Băieţii abia mai îndrăzneau să întindă braţul spre paharul de bere; iar cuvintele de „dumneavoastră" în sus, „dumneavoastră" în jos îngheţau încăperea. Puţin câte puţin însă, văzân. Du-l că apare în papuci şi cu pipa în gură, că se întinde în fotoliu cu un aer simpatic de patriarh boem, că discută despre artă şi literatură şi povesteşte anecdote de pe vremea când. Fusese în Anglia şi Italia, au început să-l considere ca pe un camarad cu barbă albă. Au început atunci să vorbească în faţa lui despre femei şi chefuri. Nobilul bătrân, atât de bogat, care-l citise pe Michelet şi-l admira, a ajuns chiar să-i entuziasmeze pe democraţi. Iar Alfonso petrecea şi el acolo ore fericite, văzându-l pe Carlos al său centrul acelor tineri studioşi, idealişti şi talentaţi.

Carlos îşi petrecea vacanţa mare la Lisabona, iar uneori la Paris sau Londra: dar de Crăciun şi de Paşti venea întotdeauna la Santa Olâvia pe care bunicul, mai singur în prezent, se ocupa s-o înfrumuseţeze cu multă dragoste, în saloane se aflau acum superbe tapiserii de Arras, peisaje de Rousseau şi Daubigny, câteva mobile de lux şi de artă. De la ferestre, grădina oferea priveliştea nobilă a unui parc englezesc: printre suavele pătrate de gazon şerpuiau drăgălaşe, alei de nisip; printre frunzişurile verzi se zăreau statui de marmură; şi nişte graşi berbeci de lux dormeau pe sub castani. Dar viaţa în mediul acela

bogat nu mai era atât de veselă: vicontesă, din zi în zi mai gra: a, se cufunda într-un somn congestiv, imediat după prin/; iar Teixeira mai întâi, Gertrudes apoi, muriseră nmbii de pleurzie, ambii în timpul carnavalului; şi nu se mai vedea acum la masă nici chipul bonom al abatelui, cure zaci;» sub o cruce de piatră, printre micsandre şi trandafiri, de un an întreg. Judecătorul, cu acordeon cu tot, trecuse la tribunalul de apel din Porte; Doña Ana Silveira, foarte bolnavă, nu mai ieşea niciodată; Teresinha devenise o fetişcană urâtă, galbenă ca o lămâie; Eusebiozinho. Molâu şi morocănos, acum fără nici măcar o urmă din prima sa dragoste pentru cărţi şi litere, plecase să se însoare la Regua. Numai procurorul, uitat în ţinutul acela, rămaşi se neschimbat, poate doar mai chel, totdeauna afabil, iubind-o la fel pe flegmatica Doña Eugenia. Şi aproape în fiecare după-amiază bătrânul Frigueiros cobora de pe.pa sa aiw ftl poartă „ca să vină să stea la palavre cu colegul său.

Într-adevăr, vacanţele nu erau distractive pentru Carlos decât atunci când îşi aducea la moşie prietenul intim, pe marele Joio da Ega, pe care Alfonso da Maia îl îndrăgise mult, atât pentru el şi originalitatea sa, cât şi pentru faptul că era nepotul lui Andre da Ega, vechi amic din tinereţi şi care, la rândul său, fusese oaspete la Santa Olâvia.

Ega urma dreptul, dar încetinel, pe îndelete – când restanţier, când repetent. Mama lui, bogată, văduvă şi bigotă, retrasă lângă Celorico de Basto cu o fiică, de asemenea bigotă, văduvă şi bogată, avea doar vagi idei despre ce învârtise Joiozinho în tot acel timp la Coimbra. Capelanul o asigura că totul avea să se termine cu bine, şi că băiatul va sfârşi prin a-şi lua într-o zi doctoratul, ca şi tăticul şi unchiuleţul; iar făgăduiala aceasta îi era de ajuns bunei doamne, care se ocupa mai ales de boala ei de

stomac şi de micile comodităţi ale acelui părinte Serafim. Aprecia chiar faptul că fiul ei se afla la Coimbra, sau aiurea, departe de moşie, unde ar fi scandalizat lumea cu lipsa de credinţă şi poznele lui eretice.

Şi pe bună dreptate Joio da Ega era socotit, nu numai la Celorico. Dar şi la facultate pe care o speria cu îndrăzneala şi cu spusele lui, drept cel mai mare ateu, cel mai mare demagog care ar fi apărut vreodată în societăţile omeneşti. Faptul îl măgulea; sistematic îşi exagera ura faţă de dumnezeire şi de orice ordine socială: voia masacrarea claselor mijlocii, eliberarea amorului de ficţiunile căsătoriei. Împărţirea pământurilor, cultul satanei. Efortul de inteligenţă pe care-l făcea în sensul acesta a ajuns să-i influenţeze manierele şi fizionomia; şi, cu silueta-i lungă şi uscăţivă, cu firele mustăţii zbârlite sub nasul coroiat, cu un monoclu înfipt în ochiul drept, avea într-adevăr un aer răsculat şi drăcesc. De când intrase la universitate înnoise tradiţiile vechii boeme: îşi cosea rupturile togii cu aţă albă; se îmbăta cu vin tare; la cafeneaua Ponte, cu braţul ridicat, profera injurii la adresa lui Dumnezeu, în fond era foarte sentimental, veşnic încurcat în amoruri cu fetişcane de cincisprezece ani, fiice de slujbaşi cu care petrecea uneori seara, ducându-le cornete cu dulciuri. Faima lui de boieraş bogat îl făcea agreat în familii.

Carlos îşi bătea joc de idilele acestea burgheze; dar şi el s-a încurcat până la urmă într-un episod romantic cu soţia unui funcţionar de la prefectură, o lisaboneză, care l-a sedus cu graţia unui trup de păpuşă şi cu nişte frumoşi ochi verzi. Pe ea în schimb o cuceriseră luxul, *gronm-u*, iapa englezească a lui Carlos. A avut loc între ei un schimb de scrisori; iar el a trăit săptămâni în şir scăldat în poezia aspră şi tumultuoasă a primului amor adulterin. Din nefericire, tânăra avea numele barbar de Hermengarda; şi odată descoperită taina, prietenii lui Carlos nu-i mai

spuneau decât „Eurico, prezbiterul”, şi-i trimixeau prin poştă misive la Celas cu numele acesta odios.

Într-o zi, când Carlos tocmai ieşise să se plimbe la soare prin iarmaroc, a trecut pe lângă el funcţionarul de la prefectură cu băieţelul său de mână. Pentru prima oară îl vedea atât de aproape pe soţul Hermengardai. I s-a părut jegos şi palid. Puştiul însă era adorabil, foarte durduliu, mai rotofei în ziua-aceea de ianuarie sub hăinuţele-i călduroase de lină albastră, tremurând pe bietele-i picioruşe înroşite de frig şi râzând. În lumina puternică, râzând tot, prin ochi, prin gropiţele din bărbie, prin bujorii obrajilor. Tatăl îl ţinea de mână; iar încântarea, grija cu care tânărul îndruma paşii fiului său, l-au impresionat pe Carlos. Pe vremea aceea îl citea pe Micheletşi avea sufletul plin de veneraţie literară pentru sanctitatea vieţii doini”! ne S-a simţit o canalie acolo, în înălţimea docarului... Hi, nui/iind să pregătească ruşinea, lacrimile acelui biet luln umb iisiv în parele, siaşul lui ros în coate! N-a mai răspuns niciodată scrisorilor 1 Iermengardei în care îl numea, idealul ci i iâra doar şi poate ca tânăra s-a răzbunat, făcând mingi; fiindcă de atunci înainte funcţionarul de la prefectură d săgeta cu priviri ucigaşe.

Dar marea „lovitură sentimentală a luă Carlos”, cum spunea Ega, a fost când, la sfârşitul unei vacanţe, şi-a adus de la Lisabona o superbă tânără spanioloaică plecarea în Tatăl. O într-o casă de lângă Celas. O chema Encarnacion. Carlos i-a închiriat cu luna o trăsură cu un cal alb, iar Kncarnacibn a fermecat Coimbra ca o Damă cu Camelii, floare de lux a civilizaţiilor superioare. Pe şosea, pe strada lleira, tinerii ne opreau palizi de emoţie când trecea ea, răsturnată în trăsură, cu un căţeluş alb în poale, languroasă şi dispreţuitoare, arătându-şi pantoful de şaten şi puţin din ciorapul de mătase.

Poeţii de la universitate i-au făcut versuri în care

Encarnacion era numită „Crinul Israelului41, „Porumbelul Arcei lui Noe” şi „Norul dimineţii”. Un student de la teologie, muntean grosolan şi jegos, a vrut să se însoare cu ea, cu toate stăruinţele lui Carlos, Encarnacion a refuzat;

Kroul titular al unui cunoscut roman istoric al lui Alexandre

I lorculano, a cărui eroină se numeşte Hermengarda.

Iar teologul a început să dea târcoale înarmat cu un cuţit Palatelor de la Celas, ca să „bea din sângele” lui Maia. Cârlos s-a văzut nevoit să-i tragă o bătaie bună.

Dar fata, măgulită, a devenit de nesuportat, vorbind întruna de alte pasiuni pe care le stârnise la Madrid şi la Lisabona, de cât de mult i-a dat contele cutare, marchizul cutărică, de familia ei sus-pusă înrudită până şi cu Medina-Coeli; pantofii ei de satin verde erau la fel de antipatici ca şi vocea ei ţipătoare; iar când încerca să se ridice la nivelul conversaţiilor pe care le auzea în jur. Izbucnea numindu-i tâlhari pe republicani şi slăvind vremurile Doñei Isabel[18], *graţia* ei, *salero*-ul2 ei – fiind foarte conservatoare ca toate prostituatele. Joio da Ega n-o putea suferi. Iar Craveiro a declarat că nu va mai călca la Palatele din Celas cât timp va mai apărea pe acolo grămada aceea de carne, plătită la kilogram ca şi cea de vacă.

În cele din urmă, într-o după-amiază, Baptista, celebrul valet al lui Carlos, a surprins-o cu un oarecare Juca ce făcea pe dama la teatrul studenţesc. Iată, în fine, pretextul! Şi astfel, răsplătită mulţumitor, ruda familiei Medina-Coeli, „Crinul Israelului”, admiratoarea Burbonilor, a fost restituită Lisabonei şi străzii Sfântul Roque, elementul ei firesc.

În august, cu ocazia licenţei lui Carlos, s-a organizat o veselă serbare la Celas. Alfonso a venit de la Santa

---

18 Este vorba de Isabel a II-a (1330—1904), regina Spaniei, izgonită de pe tron în urma revoluţiei de la 1868.

Olâvia, Vilaca din Lisabona; toată după-amiaza în grădină, dintre salcâmi şi frumoasele umbre, s-au înălţat în aer mănunchiuri de artificii; iar João da Ega, care primise ultimul *R* din ultimul an de studii, n-a contenit, în cămaşă, să tot atârne lanterne veneţiene de crengi, de trapez şi în jurul fmtânii, pentru iluminarea seratei. La masă, la care participau şi profesori de la facultate, Vilaca, palid şi tremurător, a ţinut un *speech*; tocmai când să-l citeze pe nemuritorul nostru Castilho[19], a izbucnit pe sub fereastră, cu mare hărmălaie de tobă şi alămuri, Imnul universitar. Era o serenadă. Ega, îmbujorat tot, cu haina descheiată, cu monoclul pe spinare, a alei gât în balcon să peroreze:

— Iată deci că Maia al nostru, Carolus Eduardus ab Maia, îşi începe glorioasa carieră, gata să salveze omenirea bolnavă, sau să-i vină de hac, după împrejurări! în ce meleag îndepărtat al regatului nostru n-a ajuns încă l'alma geniului său, a docarului său, a slinoasei diplome ce-i întinează trecutul şi a acestui vin de Porto contemporan cu eroii de la '20, pe care eu, om al revoluţiei şi om al chefurilor, eu, João da Ega, Johannes ab Ega…

(i ni juil de jos, din întuneric, a izbucnit în urale. Orclic:! i alţi studenţi, au năvălit în Palate. Până târziu, sub arbor i din grădină, în salonul ticsit de teancuri de farfurii au alergat. Servitorii cu tăvi de argint încărcate cu ilul. Min, în a meela! să pocnească şampania. Iar Vilaga, şi T, în să se pe laţ.1 pe gât, sufocat de căldură, umbla de colo rolo, q unind nud unuia, când altuia, când sieşi chiar: Mare lucru să ai o licenţă 1

Atunci C; i! (is Eduardo a plecat în lunga lui călătorie prin Knrora. A trecut un an. A sosit toamna lui 1875; iar bunicul, instalat în sfârşit la Buchetul, îl aştepta nerăbdător. Ultima scrisoarea a lui Carlos venise din

19 Antonio Feliciano Castilho, poet şi prozator portughez (1800—1875).

Anglia, unde, spunea el, se ocupa cu studierea admirabilei organr’s. I: i spitalelor de copii. Era adevărat; dar se şi plimba pe la Drighton, paria la cursele de cai de la Goodwood, lraia o idilă vagabondă pe lacurile Scoţiei cu o doamnă olandezii despărţită de soţul ei, venerabil magistrat din Ilajţa, o anume Madame Rughel, superbă făptură cu părul auriu roşcat, înaltă şi albă ca o nimfă de Rubens.

Apoi au început să sosească pe adresa Buchetului tot soiul de lăzi cu cărţi, altele cu instrumente şi aparate, o întreagă bibliotecă şi un întreg laborator – pe care le aducea Vilaga dimineţi în şir, zăpăcit de depozitele vămii.

Băiatul meu vine cu gânduri mari de muncă, le spunea Alfonso amicilor.

De paisprezece luni nu-l văzuse pe „băiatul său” decât numai într-o fotografie trimisă din Milano, în care toţi îl găseau slab şi trist. Şi inima îi bătea tare, în frumoasa dimineaţă de toamnă când, de pe terasa Buchetului, cu bi noclul în mână, a văzut apărând încet, de după imobilul înalt de peste drum, un mare pachebot de-al companiei Royal Mail care-i aducea nepotul acasă.

Seara, prietenii familiei – bătrânul Sequeira, Dom Diego Coutiriho, Vilaca – nu se mai săturau să admire „cât de bine-i prii. Se lui Carlos călătoria”. Cită deosebire faţă de fotografie! Ce voinic, ce sănătos!

Era fără îndoială un tânăr arătos şi mândru. Înalt, bine făcut, lat în umeri, cu un cap de statuie sub inelele părului negru, şi cu ochii neamului. Maia, ochii aceia irezistibili ai tatălui său, de un negru lichid, galeşi că ai lui. Dar mai gravi Avea faţa rasă, iar barba, foarte fină, castaniu închis, ascuţită la bărbie – ceea ce-i dădea, cu frumoasa mustaţă arcuită la colţurile gurii, un aer de chipeş cavaler al Renaşterii. Iar bunicul, din a cărui privire zâmbitoare şi umedă se revărsa emoţia, se ufnfla tot în

pene văzându-l, ascultându-l cum vorbeşte, cu mare talent, despre călătorie, despre frumoasele zile de la Roma, despre indispoziţia sa din Prusia, despre originalitatea Moscovei, despre peisajele Olandei…

— Şi acum? l-a întrebat Sequeira după o clipă de tăcere în care Carlos îşi dădea pe gât coniacul cu apă gazoasă. Acum, ce gânduri ai?

— Acum. Generale? i-a răspuns Carlos zâmbind şi punând jos paharul. Mai întâi să mă odihnesc, apoi, să devin o glorie naţională!

Şi într-adevăr, a doua zi, Alfonso l-a găsit în sala de biliard – unde se depozitaseră lăzile – în cămaşă, desfăcând din cuie, despachetând, fluierând cu entuziasm. Pe jos, pe sofale, se răspândea o literatură întreagă în teancuri de volume grave; ici şi colo. Prin paie, prin sacii de pânză descusuţi, scânteia lumina într-o sticlă, sau luceau suprafeţele lăcuite, metalele lustruite ale aparatelor. Alfonso se minuna în sinea lui de asemenea pompoase aparate ale ştiinţei.

— Şi unde ai să-ţi instalezi muzeul ăsta?

Carlos se gândise să-şi monteze un mare laborator prin apropiere, în cartier, cu etuve pentru lucrări chimice, o sală amenajată pentru studii anatomice şi fiziologice, biblioteca, aparatele, o concentrare metodică a tuturor instrumentelor de studiu…

Ochii bunicului s-au. Luminat la auzul acestui proiect grandios.

— Să nu te împiedici de chestiunile băneşti, Carlos! Noi am făcut în anii din urmă ceva economii la Santa Olâvia…

— Frumos şi bine grăit, bunicule! Spune-i-o şi lui Vilaca.

Săptămânile se scurgeau cu proiectele de instalare. Car îi’s venise într-adevăr cu hotărârea sinceră de a munci;

ştiinţa ca simplă podoabă interioară a spiritului, mai nefolositoare pentru ceilalţi decât înseşi tapiseriile din camera lui, i se părea doar un lux de singuratic; dorea să se facă ulii. Dar ambiţiile lui oscilau, puternic şi nedesluşit; când: „gândea la o clinică mare; când la scrierea unei masive carii de iniţiere; uneori la experienţe de fiziologie, minut i im.1 revelatoare... Simţea în sinea lui, sau presupune! im Minte, tumultul unei forţe, fără să-i discearnă dii ei ţ i. I de aplicare „Ceva strălucitor", după cum spunea; mr asta pentru el. Om obişnuit cu luxul şi cu studiul, în – „Emna o îmbinare a reprezentării sociale cu activitatea ştiinţifică; învolburarea profundă a ideilor în mijlocul influentelor delicate ale bogăţiei; meditaţiile elevate ale filosofiei întreţesute eu rafinamentele sportului şi ale plăcerii; un Claude Bernard 1 care să fie în acelaşi timp şi un Morny... în fond, era un diletant.

I. – au consultat pe Vilaga cu privire la sediul cel mai potrivit pentru laborator; iar împuternicitul, foarte xnăgulii, a jurat să nu-şi precupeţească osteneala. Primul lucru de ştiut, dacă doctorul nostru intenţiona să aibă pacienţi...

Carlos n-avea de gând să se ocupe „exclusiv** de pacienţi: dar dorea desigur să dea consultaţii, chiar gratuite, ca un act de caritate, şi pentru practică. Atunci Vilaga a. Sugerai să fie despărţit cabinetul de consultaţii de laborator.

Şi iată de ce: vederea aparatelor, a maşinăriilor, a tot soiul de lucruri îi impresionează pe bolnavi...

1 (Vlebru ci y.iolog francez (1313 – 1870).

Ducele Charles de Morny, (1811 – 1865), om politic francez, frate tiririulim al lui Napoleon al III-lea.

— Ai dreptate, Vilaga! a exclamat Alfonso, şi taicămeu spunea: „cruţă-i boului vederea răului44.

— Să fie despărţite, stăpâne, despărţite, a întărit

împuternicitul cu o intonaţie gravă.

Carlos s-a învoit. N-a trecut mult şi Vilaga a descoperit pentru laborator, în fundul unei curţi, pe lângă Piaţa Necesităţilor, un vechi depozit, vast şi retras.

Iar cabinetul, stăpâne, nu e te miri unde! E în Rossio, în inima pieţii Rossio[20]!

Ideea lui Vilaga nu era dezinteresată. Partizan entuziast al „fuziunii" partidelor, membru al Centrului Progresist, Vilaga-Junior aspira să devină consilier municipal în Cameră, ba chiar, în zilele de Set tisfacţie superioară (ca atunci când se anunţa în *Illustration* aniversarea zilei sale de naştere, sau când la Centru, în mijlocul aplauzelor, pomenea de Belgia), i se părea că atâtea aptitudini meritau de la partidul său un scaun la Sfântul Bento. Un cabinet de consultaţii gratuite, în Rossio, cabinetul doctorului Maia, „al lui Maia al său44, i-a fluturat pe dată vag în faţa ochilor un posibil element de influenţă. Şi atâta s-a străduit, că în două zile a şi reuşit să închirieze un etaj întâi pe colţ.

Carlos l-a instalat cu lux. În anticamera mobilată cu banchete de marochin trebuia să stea, după moda franţuzească, un valet în livrea. Sala de aşteptare a bolnavilor era veselă datorită tapetului verde cu crenguţe argintii, a plantelor din vasele de Rouen, a tablourilor viu colorate şi a vastelor fotolii ce înconjurau jardiniera acoperită cu colecţii de *Charivari*[21], vederi stereoscopice, albume cu actriţe pe jumătate goale; spre a îndepărta cu totul aerul trist de cabinet de consultaţie, îşi arăta claviatura albă până şi un pian.

Alături, cabinetul lui Carlos era mai simplu, aproape auster, tapisat tot în catifea verde-putred, cu rafturi de

---

20 Piaţă din centrul acelei zone a Lisabonei care a fost reconstruită după distrugătorul cutremur din 1755.

21 Jurnal satiric franţuzesc, spiritual şi muşcător.

lemn-negru, Câţiva amici care începuseră să-l înconjoare pe Carlos – Taveira, contemporanul şi acum vecinul lui de la Buchetul, Cruges, marchizul de Souselas cu care cutreierase Italia – au venit să vadă minunăţiile acelea. Cruges a făcut o gamă la pian şi i-a găsit detestabil; Taveira s-a cufundat imediat în fotografiile actriţelor; şi unit a aprobare sinceră a venit din partea marchizului care, după ce a privit divanul din cabinet, adevărată mobilă de «erai, vast, voluptuos, moale, i-a încercat arcurile şi a spus, făcându-i cu ochiul lui Carlos:

— Straşnic.

Nu păreau să creadă în pregătirile acestea. Şi totuşi de erau sincere. Carlos anunţase până şi în ziare deschiderea «mântului; când şi-a văzut însă numele tipărit cu litere (Miaae, între col al unei călcătorese cu ora şi reclama unei p. M.unii l-a pus pe Vilaga să retragă imediat anunţul.

He ocupa alunei mai mult de laborator, pe care se hotariv. A I în 1 ale/; în depozitul de la Necesităţi. În fiecare d111111 aţa, în unic de masa de prânz, mergea să viziteze miilieiui Iulranm era printr-o curte mare, unde o umbră h uniiu. A aeiijn-rea u (lui m şi o plantă agăţătoare se usca pe urli; el (de fier ce o prindeau de zid. Carlos decisese deja a li u foi me acel spaţiu într-o răcoroasă grădiniţă oniţii a: i1 incinta poarta casei, ogivală şi nobilă, ceai. Al faţadei unui schit, alcătuind un acces venerabil într-un sanctuar al ştiinţei. Dar înăuntru lucrările se lungeau la nesfârşit; veşnic aceeaşi vagă ciocăneală leneşă în mijlocul unui praf albicios; veşnic aceleaşi sârme de fier /în înd pe aceleaşi straturi de talaj! Un dulgher deşirat şi mai părea că se află acolo de secole, dând la Rindea o scândura i’ Iernă, cu oboseala lui languroasă; iar pe acoperiş luci aiurii care se ocupau cu mărirea lucarnei, fluierau fără oprire, sub soarele iernii, un fado de jale.

Carii; se plângea domnului Vicente, maistrul, care-l asil, ura invariabil „că de azi în două zile avea să vadă domjiia-sa diferenţa44. Era un bărbat de vârstă mijlocie, zâmbilor, cu vorba dulce, bine ras, bine spălat, care locuia Uniţii Buchetul şi avea în cartier o reputaţie de republican. (\arlos, din simpatie, ca vecin, îi strângea întotdeauna mâna: iar domnul Vicente, socotindu-l de aceea un „avansat44, mi democrat, îi încredinţa speranţele lui. Ceea ce dorea. El mai înainte de toate era un ’93, ca în Franţa…

— 1 Adică, sânge? spunea Carlos, privind faţa proaspătă, onorabilă şi durdulie a demagogului

— Nu, domnule, un vapor, un simplu vapor.

— Un vapor?

— Da, domnule, un vapor închiriat pe cheltuiala naţiunii, cu care să fie trimişi în larg regele, familia regală, „clica” miniştrilor, a politicienilor, a deputaţilor, a intriganţilor etc. etc.

Carlos zâmbea, uneori intra în discuţii cu el.

— Dar eşti foarte sigur, domnule Vicente, că de îndată ce „clica”, aşa cum foarte just spui, va dispărea în larg, ar fi rezolvate toate lucrurile şi totul ar fi cufundat în fericire?

Nu, domnul Vicente nu era chiar atât de „dobitoc” încât să gândească aşa ceva. Dar, odată suprimată clica, oare nu vedea şi dumnealui? Rămânea ţara descurcată; şi atunci puteau să înceapă să guverneze oamenii pricepuţi şi progresişti…

— Ştiţi dumneavoastră care e păcatul nostru? Nu reaua voinţă a oamenilor; ci grămada asta de neştiinţă. Habar n-au. Habar n-au de nimic. Nu sunt răi, dar au nişte capete seci!

— Bine, şi cu lucrările astea, amice Vicente, îi spunea Carlos scoţându-şi ceasul şi luându-şi rămas-bun de la el cu un zdravăn *shake-hands*, vezi să mai înainteze. Nu ţi-o

cer ca proprietar, ci ea părtaş de idei.

— De azi în două zile o să vedeţi şi dumneavoastră diferenţa, răspundea maistrul, descoperindu-şi capul.

La Buchetul, fix la miezul zilei, suna clopoţelul pentru masă. Carlos îl găsea aproape întotdeauna pe bunic instalat în sufragerie, terminând de citit câte un ziar, lângă căminul în care călduţa blândeţe a acelui sfârşit de toamnă nu cerea să se aprindă focul, dar care era verde tot din pricina plantelor de seră.

În bufetele de stejar sculptat din jur strălucea uşor, cu luxul ei masiv şi sobru, vesela veche; pe tapiseriile ovale de pe pereţii lambrisaţi se distingeau scene de baladă, vânători medievali dând drumul şoimului, o doamnă, înconjurată de paji, hrănind lebede pe un lac, un cavaler cu viziera coborâtă, umblând de-a lungul unui râu; şi, în contrast cu tavanul întunecos din lemn de castan sculptat, masa strălucea de flori, printre cristale.

Reverendul Bonifacio, care de când devenise demnitar al bisericii mânca laolaltă cu stăpânii, era deja instalat maiestuos pe faţa de masă albă ca zăpada, la umbra unui buchet –, mare. Acolo, în parfumul trandafirilor, îi plăcea venerabilului cotoi să lingă, cu lentoarea lui stupidă, supele de lapte servite într-un castronaş de Strasburg. Apoi se ghemuia, îşi aducea în faţă vârful moale al cozii şi, cu ochii închişi, cu mustăţile ţepene, adunat tot ca un ghem umflat de blană albă cu pete aurii, gusta alene o siestă dulce.

Alfonso cum mărturisea chiar el, zâmbind şi umilit – devenea odată cu înaintarea în vârstă un *gourmet1* pretenţios; şi întâmpina, cu o concentrare demnă de un critic, operele de artă ale şefului bucătar francez pe care-l aveau. Îl mn un cavaler al geniului rău, bonapartist înfocat, care i mima uro au cu împăratul şi se numea Monsieur Theoilote I’i iii/în il la Buchetul erau întotdeauna delicate

şi Iuiihi apoi. La cafea, mai lamineau încă de vorbă; şi treci. I de ora una. Unu şi jumătate, când Carlos, cu o exclamaţie, aruncându-şi ochii la ceas, îşi amintea de cabinet, l „i un păhărel de *chartreuse*, îşi aprindea în grabă o ţigară.

La treabă, la treabă! exclamă.

Iar bunicul. Înfundându-şi alene pipa, îl invidia pentru îi era de ocupai, în timp ce el trebuia să rămână acolo să lenevi ască toată ziua…

Când laboratorul ăsta care se tot eternizează o să fier Îl; i, poate că am să mai trec. Şi eu câteodată pe acolo, să ine puţina chimie.

Şi a dex îi poate un mare chimist. Chiar ai şi alura potrivită

M/Urimil iiubea.

Şandramaua asta nu mai dă nimic de-acum înainte.

(mic». Îi trebuie doar eternitatea!

Ai nevoie de ceva din Baixa, din Babilonia? întreba Cai lua, încheindu-şi în grabă mănuşile de mânat.

Spor la treabă.

I’puţin probabil…

I Cunoscător în ale mâncării (fr.).

Şi în docarul tras de frumoasa lui iapă, Hoinara, sau în faetonul cu care minuna Lisabona, Carlos pleca de acolo în mare stil, spre Baixa, spre „treabă”.

În clădirea destinată consultaţiilor, cabinetul lui dormea întx-o pace călduţă între catifelele groase de culoare închisă, în penumbra pe care o creau storurile trase de mătase verde. În sala de aşteptare însă, cele trei ferestre sorbeau lumina cu nesaţ; totul acolo părea festiv: fotoliile în jurul jardinierei îşi întindeau braţele, amabile şi-ademenitoare; claviatura albă a pianului râdea şi aştepta, cu partiturile deschise ale *Liedurilor* lui Gounod; dar nu apărea niciun bolnav. Iar Carlos – exact ca şi valetul care,

în toropeala anticamerei, moţăia peste *Ziarul Ştirilor* ghemuit pe banchetă – îşi aprindea o ţigară *Laferme*, lua o revistă şi se întindea pe divan. Dar şi proza articolelor părea îmbibată de plictisul mohorât al cabinetului: foarte curând căsca, lăsând să-i cadă volumul din mână.

Din Rossio, zgomotul trăsurilor, strigătele rătăcitoare ale vânzătorilor ambulanţi, rostogolirea roţilor urcau, într-o vibraţie mai clară, în acel sfârşit de noiembrie: o lumină blândă, prelingându-se uşor din albastrul închis, venea să aştearnă o pulbere aurie peste faţadele murdare, coroanele meschine ale copacilor municipali, oamenii care trândăveau pe bănci; şi susurul lent de oraş leneş, aerul catifelat de climă blândă păreau să pătrundă puţin câte puţin în cabinetul acela înăbuşitor şi să lunece peste catifelele grele, peste mobilele lăcuite, învăluindu-l pe Carlos în indolenţă şi aţipire… Cu capul pe pernă, fumând, stătea acolo în liniştea ceea a siestei, cufundat într-o visare ce se desprindea, nedesluşită ca un fum subţire şi uşor ce se înalţă dintr-un vas cu jăratec pe jumătate stins; până ce, făcând un efort, îşi scutura toropeala, începea să se plimbe prin încăpere, deschidea ici şi colo câte o carte luată din raft, cânta la pian două acorduri de vals, se întindea

— Şi, cu ochii aţintiţi pe florile de pe covor, decidea în sfârşit că – ierle două ore de consultaţii erau pur şi simplu stupide f

— E aici trăsura? îl întreba pe servitor.

Aprindea în grabă altă ţigară, îşi trăgea mănuşile, cobora, sorbea o înghiţitură mare de lumină şi aer, lua hăţuri ic şi pleca, spunându-şi sieşi:

— O zi pierdută!

Într-una din acele zile când trândăvea aşa pe sofa cu *lU vue des Deux Mondes* în mână, a auzit rumoare în antica ’neră şi, imediat, o voce binecunoscută, foarte dragă, spunând de după draperie:

— Alteţa-sa regală poate fi văzută?

Oh! Ega! a strigat Carlos, sărind de pe sofa.

Şi au căzut unul în braţele celuilalt, sărutându-se pe faţa, înduioşaţi.

— Când ai sosit?

De dimineaţă. Carainba! exclamă Ega, căutându-şi pl piept, pe umeri monoclul, şi punându-şi-l în sfârşit ia în hi. Caramba! Arăţi superb de când ai venit de la Londra, din civilizaţiile acelea superioare. Ai parcă un aer de Rena. SH re, un aer de prinţ Valois… Nimic nu-i mai straşnic fierii barba. Întreagă!

Carlos râdea, îmbrăţişându-l încă o dată.

Dar tu de unde vii, de la Celorico?

— Ce Celorico! De la Foz. Dar bolnav, băiete, bolnav… Ficatul, splina, o infinitate de viscere compromise. În sfârşit, doisprezece ani de vinuri şi rachiuri.

Apoi au vorbit de călătoriile lui Carlos, de Buchetul, de şederea lui Ega la Lisabona… Ega venea pentru totdeauna. Din înălţimea diligenţei spusese un adio veşnic ogoarelor de la Celorico.

Închipuie şi lu', Carlos amicule, ce chestie delicioasă mi. nilunpla mie eu maică-mea… După Coimbra, natural, Un ri-ieet.it e în legătură cu venirea şi instalarea mea Îs

1, i, Abona, confortabil, cu bani mulţi. Ei bine, nici nu voia s-audă. Am rămas la moşie, făcând epigrame părintelui Serafim şi întregii Curţi Cereşti. Vine iulie, şi izbucneşte Ui împrejurimi o epidemie de anghină. O oroare, cred că voi n. Ierţi diH. Erică… Măicuţa ajunge imediat la concluzia că prezenţa mea, a ateului, a demagogului, tare nu ţine post un Şi nu se duce la liturghie, l-a mâniat pe Dumnezeu şi i atras asupra lor flagelul. Soru-mea, de aceeaşi părere. Îl consultă pe părintele Serafim. Popa, căruia nu-i place să mă vadă pe la

moşie, spune că-i foarte posibil ca Domnul să se fi indignat, şi uite-o pe maică-mea că mă roagă aproape în genunchi, cu punga deschisă, să plec la Lisabona, să pap toţi. Banii dacă vreau, dar să nu mai stau acolo eu să atrag mânia lui Dumnezeu. A doua zi am pornit-o la Foz…

— Şi epidemia…

— S-a stins imediat, a spus Ega începând să-şi tragă agale de pe degetele slabe o mănuşă lungă, de culoarea penelor de canar”.

Carlos privea mănuşile lui Ega; şi ghetrele de caşmir; şi părul acum lung, cu o şuviţă încreţită pe creştet; iar în cravata de şaten, o potcoavă de opale! Era alt Ega, un Ega *dandy*, arătos, împopoţonat, artificial şi dat cu pudră de orez – şi Carlos a lăsat în sfârşit să-i scape o exclamaţie nerăbdătoare care-i juca pe buze:

— Ega, ce haină nemaipomenită!

Pe soarele acela blând şi călduţ al sfârşitului de toamnă portugheză, Ega, fostul boem cu toga zdrenţuită, purta acum o blană, o blană somptuoasă de principe rus – înfofolit în sanie şi acoperit de zăpadă – amplă, lungă, încheiată cu brandenburguri, care-i. Aşeza în jurul gâtului slab şi al încheieturilor de ofticos un strat gros şi moale de blăni de jder.

— E o blană frumoasă, aşa-i? a spus el imediat, ridicându-se, desfăcând-o, descoperind căptuşeala elegantă. Am comandat-o la Strauss… Beneficiile epidemiei.

— Cum poţi să suporţi aşa ceva?

— E cam grea, ai dreptate, dar am fost răcit.

S-a sprijinit din nou pe sofa, întinzând pantoful de lac foarte ascuţit şi, cu monoclul la ochi, a cercetat cabinetul.

— Dar tu ce faci? Hai, povesteşte-mi! E splendid ce ai aici!

Carlos i-a vorbit despre proiectele lui, despre

măreţele idei de muncă, despre şantierul de la laborator…

— O clipă, cât te-au costat toate astea? a exclamat Ega întrerupându-l, ridicându-se să meargă să pipăie catifeaua draperiilor, să plivească strunjiturile scrinului din lemnnegru.

— Habar n-am. Vilaga trebuie să ştie…

Şi Ega, cu mâinile înfundate în vastele buzunare ale blănii, inventariind cabinetul, făcea consideraţii:

— Catifeaua conferă seriozitate… Iar verdele închis \ ste culoarea supremă, culoarea estetică… Are o expresie proprie, înduioşează şi pune pe gânduri… îmi place divanul ăsta. Mobilă de amor…

A păşit în sala de aşteptare încet, cu monoclul la ochi, studiind decoraţiunile.

— Tu eşti grandiosul Solomon, Carlos! Tapetul e frumos… l-ar cretonul îmi place.

L-a pipăit. O begonie pătată de o rugină argintie, într-o vază de Rouen, i-a stârnit interesul. Voia să ştie cât au costat toate; iar în faţa pianului, uitându-se la notele deschise, *Liedurile* lui Gounod, a avut o înduioşată tresărire de surpriză:

— Ce curios… Ia uite ce-am găsit! *Barcarola*! E delicioasă, nu-i aşa?…

Dites, la jeune belle.

Oii voulez-vous aller?

La voile… 1

Sunt cam răguşit… Era cântecul nostru la Foz!

Carlos a scos şi el o exclamaţie, încrucişându-şi braţele în faţa lui:

Eşti extraordinar, Ega! Eşti alt Ega!… À-propos de Foz… Cine e acea doamnă Cohen care se afla şi ea la Foz şi despre care tu, în nenumărate scrisori, adevărate poeme, pe care le-am primit la Berlin, la Haga, la Londra, uni vorbe. Îi cu exiazul *Cintiirii Cântărilor*?

(îi. Dar. I undă de roşeaţă i s-a urcat lui Ega în obraji.

I., şlei) 4 Îtidtrşi neglijent monoclul eu batista de mătase alba, a spus:

— O evreică. De asta am folosit lirismul biblic. Nevasta Im Cohen, nu se poate să nu-l ştii, cel care-i directorul IUncii Naţionale... Ne-am înţeles destul de bine. E simpahea. Dar bărbatul ei e un dobitoc... Un flirt de plajă. *Unilă Urni*".

1 Spune, frumoasă tânăra, / Unde vrei să mergi? / Pânza... (fr.).

Asta-i tot (fr).

Asta a spus-o parcă în treacăt, plimmn. Du.se aprinzându-şi ţigara, încă îmbujorat.

— Dar povesteşte-mi tu acum, ce dracu' faceţi voi acolo la Buchetul? Bunicul Alfonso cum e? Cine mai vine pe la voi?

La Buchetul, bunicul îşi făcea partida de *wihst* cu bătrânii săi parteneri. Venea Dom Diogo, leul" în decrepitudine, mereu cu un trandafir în piept, frizându-şi încă mustăţile... Venea Sequeira, tot mai timid, plesnind de sânge, pe pragul apoplexiei. Venea contele de Şteinbroken.

— Pe ăsta nu-l cunosc. Refugiat?... Polonez?...

— Nu, ambasadorul Finlandei... Voia să închirieze de la noi nişte grajduri, şi a complicat tranzacţia asta simplă cu atâtea rafinamente de diplomat, atâtea documente; atâtea chestii pecetluite cu sigiliul regal al Finlandei, încât bietul Vilaga, zăpăcit, ca să scape de el, i l-a dat în primire bunicului. Bunicul, dezorientat şi el, i-a oferit grajdurile pe gratis. Şteinbroken vede asta ca un serviciu adus regelui Finlandei, Finlandei înseşi, vine în vizită la bunicul în costum mare de gală, cu secretarul legaţiei, consulul, viceconsulul...

— Asta-i sublim!

— Bunicul îl invita la masă... Şi cum personajul e

foarte fin, un *gentleman* entuziasmat de Anglia, mare cunoscător de vinuri, o autoritate în materie de *whist*, bunicul îl adoptă. Şi acum e toată ziua bună-ziua la Buchetul.

— Iar dintre băieţi?

Dintre băieţi venea Taveira, totdeauna foarte corect, funcţionar acum la Curtea de Conturi; un oarecare Cruges, pe care Ega nu-l cunoştea, un diavol nebun, compozitor, pianist, cu o fă rimă de geniu în el; marchizul de Souselas…

— Dar femei nu vin?

— N-are cine să le primească. La noi e un bârlog de burlaci. Vicontesă, sărăcuţa…

— Ştiu, ştiu. O apoplexie…

— Da, o hemoragie cerebrală. Ah, îl mai avem şi pe Silveirinha, de curând ne-a sosit. Silveirinha…

Cel de ia Resende, cretinul?

— Cretinul. A rămas văduv, vine de la Madeira, lat puţin ofticos, în doliu mare… Un funebru.

Ega, înfundat în fotoliu, cu aerul acela de liniştită şi solidă fericire pe care Carlos o remarcase deja la el, a spus, trăgându-şi încet manşetele:

— Se simte nevoia să reorganizăm viaţa asta. Trebuie să aranjăm un cenaclu, o mică boemă aurită, nişte serate de iarnă în care să se discute artă, literatură… Tu-l ştii pe Craft?

— Da, cred că am auzit de el…

Ega a avut un gest larg. Trebuia neapărat să-l cunoască pe Craft! Craft era pur şi simplu cel mai bun lucru din Portugalia…

— E vorba de-un englez, un soi de nebun?…

Ega a ridicat din umeri. Un nebun!… Da, asta era părerea celor din strada Fanqueiros; indigenul, de cum vedea o originalitate atât de izbitoare ca a lui Craft, gata, o

explica prin nebunie. Craft era un băiat extraordinar!... Tocmai sosise din Suedia, după ce petrecuse trei luni cu Studenţii la Uppsala. Fusese şi el la Foz... O personalitate de prim rang!

— E un negustor din Porto, nu-i aşa

— Ce negustor din Porto! a strigat Ega ridicându-se, încruntat, scârbit de atâta neştiinţă. Craft e fiul unui clergyman1 de la biserica anglicană din Porto. Un unchi deîi luă, negustor din Calcutta sau Australia, un nabab, ce Cl care i-a lăsat averea. O avere mare. Dar nu se ocupă de comerţ, habar îi are ce i aia Dă IViu liber temperamentului /. Au în/roman, a: „la Face. A călătorit prin toată lumea, colec (îi a îi a a ÎI H i e diartă, a luptat ca voluntar în Abisinia şi în Marne, în, fir: „It, trăieşte, *trăieşte* în marea, în puternica, în eroica accepţiune a cuvântului. Trebuie neapărat i, a-l cunoşti pe Craft. O să mori după el”. Ai dreptate, canunba, e cald aici!

Şi-a scos blana opulentă şi a rămas în cămaşa cu plus tron.

— Cum aşa? N-aveai nimic pe dedesubt? a exclamat Carlos. Nici măcar vastă?

Cleric (engl.).

— Nu. N-aş fi putut suporta... Asta-i pentru efectul moral, ca să-l fac praf pe indigen... Dar, de ce să neg, e cam greoaie!

Şi imediat s-a întors la ideea lui: de cum soseşte Craft de la Porto, o să şi ia legătura cu el ca să organizeze un cenaclu, un decameron de artă şi diletantism, cu tineri şi femei, trei-patru femei care să întrerupă, cu graţia decolteurilor, severitatea filosofilor...

Carlos râdea de ideea lui Ega. Trei femei cu gust şi luxoase, la Lisabona, ca să împodobească un cenaclu! Jalnică iluzie a. Unui om sosit atunci din Celorico! Marchizul de Souselas încercase, şi pentru o singură dată,

ceva mult mai simplu, o cină la ţară cu nişte actriţe. Ei bine, s-a iscat scandalul cel mai amuzant şi mai tipic: una n-avea servitoare şi voia să aducă la petrecere o mătuşă cu cinci copii; alta se temea că, dacă acceptă, brazilianul o să-i taie pensia lunară; alta a consimţit, dar amantul, când a aflat, i-a tras o mamă de bătaie; una n-avea rochie cu care să se îmbrace; cealaltă pretindea să i se asigure o livră pentru cheltuieli; a treia s-a scandalizat de invitaţie ca de o jignire. Apoi, susţinătorii, iubiţii, băieţii, au complicat îngrozitor toată chestia; unii cereau să fie invitaţi, alţii încercau să strice petrecerea; s-au împărţit în tabere, s-au făcut intrigi; în sfârşit, lucrul acesta banal, o cină cu nişte actriţe, a avut drept rezultat că Tarquinio de la sala de gimnastică a încasat o lovitură de cuţit…

— Uite, asta-i Lisabona, în sfârşit, a strigat Ega, dacă nu se găsesc femei, să importăm, fiindcă în Portugalia există resurse naturale pentru orice. Aici totul se importă. Legi, idei, filosofii, teorii, probleme, estetici, ştiinţe, stil, industrii, mode, maniere, glume, totul ne soseşte în lăzi, cu pachebotul. Civilizaţia ne revine cât se poate de scump, cu ta «de astea vamale; şi e de mâna a doua, n-a fost croită pentru noi, are mânecile prea scurte… Noi ne socotim civilizaţi la fel cum negrii din São Tome se socotesc cavaleri, ba chiar şi *albi*, fiindcă poartă peste pânza care le înfăşoară coapsele un frac vechi de-al stăpânului… Nişte secături neruşinate. Unde mi-oi fi pus portţigaretul?

Dezbrăcat de măreţia pe care i-o conferea blana, reapăruse vechiul Ega, perorând cu profilul lui coroiat de Mefisto în vervă, ţopăind prin cameră gata parcă să-şi ia zborul ia vibraţiile frazelor sale sforăitoare, într-o luptă necurmată cu monoclul care-i cădea de la ochi iar el îl căuta pe piept, pe umeri, la şale, răsucindu-se, dislocându-se, parcă pişcat de purici. Carlos se însufleţea şi el, încăperea rece se încălzea; discutau despre naturalism,

Gambetta, nihilism; apoi, cu ferocitate şi la unison, au început să critice ţara…

Dar pendula de alături a bătut ora patru; imediat Ega s-a aruncat asupra blănii, s-a înfofolit în ea, şi-a răsucit mustaţa în oglindă, şi-a controlat ţinuta şi, sub armura lui cu brandenburguri, a dat să iasă arborând un mic aer de lux şi aventură.

— John, i-a spus Carlos care-l găsea splendid şi-l urmase pe palier, unde ai tras?

— La Universal, sanctuarul acela!

Carlos nu putea suferi Universalul, dorea să-l găzduiască la Buchetul.

— Nu-mi convine…

— În orice caz, vino azi la masă, să-l vezi pe bunicul.

— Nu pot. Am întâlnire cu animalul de Cohen… Dar vin mâine la micul-dejun.

Ajuns pe treptele scării, s-a întors, şi-a potrivit monoclul, a strigat în sus:

— Uitam să-ţi spun, am de gând să-mi public cartea!

— Cum aşa? E gata? a exclamat Carlos uluit.

10. Schiţată în linii mari…

C «» / «*lui Eya*. În ultimii doi ani, la Coimbra începuse vorbea: „Cât despre cartea sa, povestindu-i planul, lansând titluri de capitole, citind prin cafenele fraze foarte sonore. Iar printre prietenii lui Ega se şi discuta despre cartea lui ca despre o operă ce avea să iniţieze, prin formă şi idee, o întreagă evoluţie literară. În Lisabona (unde venea să-şi p. treacă vacanţele şi dădea cine la Silva), cartea fusese anunţată ca un eveniment. Licenţiaţi, contemporani sau colegi de-ai lui, aduseseră din Coimbra, răspândind prin provincii şi prin insule, faima cărţii lui Ega. Într-un fel oarecare ştirea ajunsese până şi în Brazilia. Şi simţind acea nerăbdătoare aşteptare în jurul cărţii sala, Ega se decisese în sfârşit s-o scrie.

Trebuia să fie o epopee în proză, cum spunea el, care trasa, într-o suită de episoade simbolice, istoria marilor faze ale Universului şi Umanităţii. Se intitula *Memoriile unui Atom*[22], şi avea formă de autobiografie. Acest atom (atomul lui Ega, cum i se spunea foarte serios la Coimbra) apărea în capitolul întâi, rostogolindu-se încă în hăul nebuloaselor primitive; apoi venea învăluit, ca o scânteie arzătoare, în masa de foc ce avea să devină mai târziu Pământul; şi, în sfârşit, făcea parte din prima frunză ce a răsărit din scoarţa încă moale a globului. De atunci, călătorind prin necurmatele transformări ale materiei, atomul lui Ega intra în structura dură a urangutanului, părintele omenirii – şi mai târziu trăia pe buzele lui Platon. Era un punct negru din dimia veşmintelor sfinţilor, scânteia în spada eroilor, palpita în inima poeţilor. Picătură de apă din lacurile Calileei, îl auzise vorbind pe Iisus spre seară, când apostolii strângeau năvoadele; nod al unui lemn din tribuna Convenţiunii, simţise răceala mâinii lui Robespierre. Rătăcise în vastele inele ale lui Saturn; iar zorile Pământului îl acoperiseră de rouă, petală strălucitoare a unui crin adormit şi languros. Fusese omniprezent, era atotştiutor. Aflându-se în cele din urmă în vârful penei lui Ega, obosit de călătoria de-a lungul Fiinţei, se odihnea acum – scriindu-şi „Memoriile”… Asta era aşadar acea formidabilă lucrare – despre care admiratorii lui Ega, la Coimbra, spuneau, pierduţi în gânduri şi parcă striviţi de respect:

— E o Biblie!

Y

ÎN BIROUL LUI AFONSO DA MAIA, în ciuda faptului că se făcuse târziu, încă se mai prelungea partida de *whist*. Lângă şemineul în care se stingea flacăra printre cărbunii roşietici, era aşezată masa, în colţul ei obişnuit, adăpostită

22 Romancierul însuşi a avut de gînd să scrie o carte cu acest titlu.

de paravanul japonez din cauza bronşitei lui Dom Diogo şi. A ororii sale de curent.

II. llimul *dandu* – căruia cucoanele din vremuri apuse îi spum au „frumosul Diogo”, viteaz toreador ce se culcase mir im pat r C. Iţesc avuse. Se tocmai unul dintre accesele Im obişnuite de tuse cavernoasă, aspră, dureroasă, care-l scutura ca pe o ruină şi pe care el o înăbuşea în batistă, cu vinele umflate, roşu până la rădăcina părului.

Dar trecuse. Cu mâna încă tremurândă, leul în decrepitudini şi a şters lacrimile ce-i umbreau ochii injectaţi, şi a aranjai; trandafirul de la butoniera hainei, a luat o înghiţitură de ceai şi l-a întrebat pe Alfonso. Partenerul său, cu un glas răguşit şi surd:

— Ghindă, da?

Şi din nou cărţile nu început să cadă pe postavul verde, în mijlocul acelei tăceri care urma întotdeauna după accer. Elr de tuse ale lui Dom Diogo. Nu se mai auzea decât respirului şuierătoare, aproape fluierătoare, a generalului. Sequeira, foarte ghinionist în seara aceea, disperat din cauza lui Vilaga, partenerul său, morocănos şi cu tot sângele urcat în obraz.

Un sunet subţire s-a făcut auzit, ceasul Ludovic al X V-lea a bătut vesel, vioi, miezul-nopţii; apoi clinchetul argintiu de menuet a vibrat o clipă, după care s-a stins. Din nou s-a lăsat tăcerea. O dantelă roşie. Acoperea globurile a doua candelabre mari de Cârcel; iar lumina astfel prelinsă, căzând pe damascul roşu al pereţilor şi scaunelor, forma parcă o suavă refracţie trandafirie, un nor vaporos în care se scălda şi aţipea încăperea; doar ici şi colo, pe rafturile întunecoase de stejar, strălucea în tăcere auriul vreunui porţelan de Sèvres, paloarea de fildeş sau tonul emailat al vreunei vechi faianţe de majolica.

— Va să zică tot înverşunaţi! a exclamat Carlos care dăduse la o parte draperia şi intrase aducând odată cu el

rumoarea îndepărtată a bilelor de biliard.

Alfonso, care-şi aduna levata, a întors imediat capul, ca să-l întrebe cu interes:

— Cum îi merge? S-a liniştit?

— E mult mai bine!

Era prima bolnavă gravă a lui Carlos; o tânără de origine alsaciană, căsătorită cu Marcelino, brutarul, foarte cunoscută în cartier pentru păru-i frumos, blond şi întotdeauna pieptănat în cosiţe ce-i. Atârnau în voie pe spate. Fusese pe moarte în urma unei pneumonii; şi deşi se simţea mai bine, brutăria fiind peste drum, Carlos mai traversa uneori strada ca să meargă s-o vadă, să-l liniştească pe Marcelino care, în faţa patului şi cu mantaua pe umeri, îşi înăbuşea suspine de îndrăgostit, smângălind în registrele de socoteli.

Alfonso se interesase cu înfrigurare de pneumonia aceea; iar acum îi era într-adevăr recunoscător Mareelinei de a se fi lăsat salvată de Carlos. Vorbea despre ea cu emoţie; îi lăuda chipul drăgălaş, curăţenia alsaciană, prosperitatea pe care o adusese brutăriei… Pentru convalescenţa care se apropia îi trimisese chiar şase sticle cu vin de Château-Margaux.

— Deci, e în afară de pericol, complet în afară de pericol? a întrebat Vilaga, ţinând degetele în tabachera cu tutun de prizat, accentuându-şi mult solicitudinea.

— Da, e aproape refăcută, a spus Carlos care se apropiase de şemineu, frecându-şi înfrigurat mâinile.

Pentru că afară era o noapte de îngheţ! Odată cu întunericul se lăsase gerul, revărsând, dintr-un cer fin şi dur, stele ce străluceau ca nişte ace de oţel; şi niciunul dintre domnii aceia nu pomenise în viaţa lui o temperatură atât de scăzută. Ba da, Vilaga îşi amintea de un ianuarie mai straşnic, în iarna lui ’64…

— Trebuie să atacăm punciul, ce zici, generale? a

exclamat Carlos, bătându-l în glumă pe Sequeira pe umerii lui masivi.

— Nu zic ba, a mârâit celălalt, care fixa concentrat şi ranchiunos un valet de roşu de pe masă.

Carlos, încă pătruns de frig, a amestecat, a rărit cărbunii; o ploaie de aur a căzut pe jos, o flacără mai puternică. A răbufnit, înveselind totul în Jur, înroşind blana de urs pe care stătea tolănit Reverendul Bonifacio, care se prăjea la căldură şi torcea cu încântare.

— Ega trebuie să radieze, spunea Carlos cu picioarele întinse spre flacără. În sfârşit, are şi blana lui o justificare. À-propos, l-a văzut careva dintre dumneavoastră în ultimele zile?

Nimeni n-a răspuns, fiind cu toţii subit interesaţi de jocul de cărţi. Mâna cea lungă a lui Dom Diogo a adunat alene levata şi, languros, în aceeaşi tăcere, a lăsat să cadă (carte de ghindă.

— Oh! Diogo! Oh! Diogo! a strigat Alfonso, zvârcolindu-se deodată, parcă străpuns de-un cuţit.

Dar s-a abţinut. Generalul, din ai cărui ochi ţâşneau scântei, şi-a plasat valetul; profund nefericit, Alfonso a trebuit să se despartă de popa de treflă; Vilaga a aruncat cu zgomot asul. Şi imediat s-a iscat o discuţie înflăcărată în legătură cu cartea arătată de Dom Diogo – în timp ce Carlos, pe care jocul îl plictisea întotdeauna, se pleca să scarpine pântecole moale al venerabilului Reverend.

— Ce întrebi tu, băiete? a spus în sfârşit Alfonso, ridicându-mi încă iritai, v. A-:.: i caute tutun pentru pipă, singura Im i înr olări când pierdea. Pe Ega? Nu, nu l-a văzut nimeni, n-a mai apărut 1 Alt ingrat şi John ăsta…

ba numele lui Ega, Vilaga „oprindu-se din bătutul căr-Iilor, şi-a ridicat faţa curios:

Va să zică tot mai e sigur că-şi face o casă?

A răspuns Alfonso, zâmbind şi aprinzându-şi pipa r

Că-şi face o casă, că-şi cumpără cupeu, că-şi îmbrăcă valeţii în livrea, că dă serate literare, că publică un poem, că dracu'!

— A fost pe la mine la birou, spunea Vilaga reîncepând t; a bată cărţile. A venit să mă descoasă cât a costat cabinetul, mobila de catifea etc. Catifeaua verde l-a făcut praf... Eu, cum îl ştiu prieten de-al casei, i-am dat toate informaţiile, ba i-am arătat şi socotelile. Răspunzând apoi unei întrebări a lui Sequeira: Da, maică-sa are bani, şi cred că-i dă destul. După părerea mea, vrea să se vâre în politică. Are talent, vorbeşte bine, chiar taică-său a fost mare partizan al Regenerării... La mijloc e ambiţia.

— La mijloc e o femeie, a spus Dom Diogo, plasând cu importanţă această opinie şi subliniind-o cu o mângâiere languroasă pe vârful încreţit al mustăţilor lui albe. I se citeşte pe faţă, e suficient să-l vezi cum arată... La mijloc e o femeie.

Carlos zâmbea, lăudând pătrunzimea lui Dom Diogo, ochiul său ager, à la Balzac; iar Sequeira, pe dată, sincer ca orice bătrân soldat, a vrut să afle cine era dulcineea. Dar răscoptul *dandy* a declarat, din adâncul experienţei sale, că asemenea lucruri nu se puteau şti niciodată şi că era chiar mai bine să nu se ştie. Trecându-şi apoi degetele subţiri şi leneşe peste faţă, a lăsat să cadă, de sus şi condescendent, această judecată:

— Mie-mi place Ega, se prezintă bine; în special are *clegage*[23]...

Se împărţiseră cărţile; la masă s-a făcut tăcere. Generalul, văzând ce-i căzuse, a scos un grohăit surd, a smuls ţigara din scrumieră şi a tras un fum, furios.

— Sunteţi prea vicioşi pentru mine, mă duc să văd ce fac cei de la biliard, a spus Carlos. L-am lăsat pe Şteinbroken încăierat cu marchizul, şi pierduse patru mii

23 Alură degajată (fr.).

de reali. Doriţi să vi se servească punciul aici?

Niciunul dintre jucători n-a catadicsit să răspundă.

În jurul biliardului, Carlos a întâlnit aceeaşi tăcere solemnă. Marchizul, prăvălit peste masă, cu piciorul pe jumătate ridicat în aer, cu începutului de chelie sclipind în lumina crudă ce cădea din abajururile de porţelan, pregătea carambolul decisiv. Cruges, care pariase pe el, părăsise divanul, pipa turcească, şi, scărpinându-şi cu un gest nervos chica creaţă ce-i cădea în plete ondulate până la gulerul vestonului, pândea bila îngrijorat, cu ochi mijiţi, cu nasul în vânt. Din fundul sălii, detaşându-se în negru, Silveirinha, Eusebiozinho cel de la Santa Olâvia, îşi întindea şi el gâtul sufocat în cravata lui de văduv, în coş îi unul negru de lână merinos şi fără guler tare la cămaşă, tot taciturn, mai molâu ca pe vremuri, cu mâinile înfundate în buzunare – atât de funebru încât totul la el părea o completare a doliului greu, până şi părul negru şi lins, până şi ochelarii fumurii. Lângă biliard, partenerul marchizului, contele Şteinbroken, aştepta; şi în ciuda temerilor, a emoţiilor de nordic îndrăgostit de bani, îşi păstra ţinuta coif. Iii, sprijinit de tac, zâmbind, fără să piardă nimic din linia lui britanică, îmbrăcat ca un englez, englez tradiţional de stampă, cu o redingotă ajustată pe corp, cu mânecile cam scurte, cu pantalonii largi, cadrilaţi, căzându-i peste puntofii cu tocul jos.

lirrru! a strigai. Deodată Cruges. Dă încoa cei zeci

Io toni, Silveirinha!

Marchizul carambol, i. M, ei ştigând partida, şi triumfa ueum t, a ei:

Dumneata mi-ai purtat noroc, Carlos!

Şi. Oinbmken depusese imediat tacul şi începuse să alinieze pe masă „încet, una câte una, cele patru monezi pierdute.

Dar marchizul, cu creta în mână, îl invita la noi

întreceri, fiindcă prinsese gustul aurului finlandez.

— Cada!... Tumneata azi eşti teribile! spunea diploma., l în portugheza-i curgătoare, dar cu un accent barbar.

Marchizul insista, înfipt în faţa lui, cu tacul pe umăr ca un baston de păzitor de tauri, dominându-l cu statură lui mă: a vă, ţeapănă. Şi-i prevestea o soartă înfricoşătoare, cu vocea i puternică, deprinsă să răsune prin lunci; voia să-l mmeze la biliard, să-l silească să-şi amaneteze frumoasele lui inele, să-l facă pe el, ministrul Finlandei şi reprezen-I autul unei râse de regi puternici, să vândă bilete la uşa teatrului din strada Conţilor.

Râdeau cu toţii; râdea şi Şteinbroken, dar râdea mân/. (; te, aţintind asupra marchizului privirea lui de albastrul cerului, deschisă şi rece, din a cărei miopie răzbătea o durilile de metal. În ciuda simpatiei lui pentru casa de Souselas, găsea că asemenea familiarisme, asemenea glume de prost gust erau incompatibile cu demnitatea sa şi cu demnitatea Finlandei. Marchizul însă, inimă de aur, îl luase de talie, expansiv:

— Atunci, dacă nu mai vrei biliard, puţină muzică, Şteinbroken, prietene!

Cu aceasta ministrul, afabil, s-a arătat de acord pregătindu-se imediat, mângâindu-şi uşor favoriţii, inelele părului de un blond de spic decolorat.

Toţi Steinbroken-ii, din tată-n fiu (cum îi spusese el lui Alfonso) erau buni baritoni: şi lucrul acesta adusese familiei destule avantaje sociale. Cu vocea îl captivase tatăl său pe bătrânul rege Rudolf al III-lea, care-l făcuse şeful cancelariei şi-l ţinea nopţi întregi în iatacul său, la pian, ca să cânte psalmi luterani, corale şcolăreşti, diferite legende din Dalecarlia – în timp ce taciturnul monarh fuma pipă şi bea până ce, saturat de emoţie religioasă şi de bere neagră, cădea de pe sofa, plângând eu suspine şi bale.

Chiar el, Şteinbroken, îşi făcuse o parte din carieră la pian, când ca ataşat, când ca al doilea secretar. Numit şef de misiune, s-a abţinut: abia când a văzut că ziarul *Le Figaro* celebra în repetate rânduri valsurile principelui Artov, ambasadorul Rusiei la Paris, şi vocea de bas a contelui de Baspt, ambasadorul Austriei la Londra, a riscat şi el, când şi când, la seratele mai intime, urmând asemenea înalte exemple, câteva melodii finlandeze. În sfârşit, a cântat la Palat. Şi de atunci a început să-şi exercite zelos, formalist, cu etichetă, misiunea lui de „bariton plenipotenţiar1, cum spunea Ega. Între bărbaţi, şi cu draperiile trase, Şteinbroken nu ezita să fredoneze însă ceea ce numea el „canţonete ştrengăreşti" – *Amant d'Amanda*, sau o anume baladă englezească:

On the Serpentine.

Oh my Caroline…

Oh!

Acest „Oh!", aşa cum îl rostea el, gemut, bine aşezat, cu o mişcare de cântec popular, expresiv şi totuşi demn… Asta – aşa, între băieţi, şi cu draperiile trase.

În acea seară însă, marchizul, care-l ducea de braţ spre sala pianului, voia să audă unul dintre cântecele acelea din

Finlanda, atât de sentimentale, ce-i mergeau drept la inimă…

— Unul cu nişte cuvinţele care-mi plac mie, *frisk*, (*fluzk*… La ra ta, la, la!

— *Primăvara*, a spus diplomatul zâmbind.

Dar când să intre în sală, marchizul a lăsat braţul lui Şteinbroken, i-a făcut un semn lui Silveirinha să vină spre l andul coridorului, şi acolo, sub un sumbru tablou al sfintei Magdalena în pustiu făcând penitenţă şi dezvăluind goliciuni somptuoase de nimfă lubrică, l-a interpelat destul de aspru:

— Acum o să ştim. Te hotărăşti sau nu?

De câteva săptămâni tot duceau tratative între ei cu privire la o pereche de iepe. Silveirinha nutrea dorinţa să-şi ia t, răsură: iar marchizul încerca să-i vândă nişte iepe albe, e care zicea „că ar fi fost deocheate, deşi erau două animale cât se poate de nobile”. Cerea pe de un conto şi cinci. Uie de mii de reali. Silveirinha fusese avertizat de Sequeira, de IYavassos, de alţi cunoscători, că era o învoială păguboasa; marchizul avea morala sa proprie în materie de comerţ, de animale, şi ar fi fost încântat să *păcălească un Iraiar*. Deşi prevenit, Eusebio, cedând la influenţa vocii itroase a marchizului, a fizicului său robust, a vechimii titlului său. Nu se încumeta să refuze. Dar şovăia; şi în seara aceea a dat din nou răspunsul obişnuit al zgârcitului, Seurpin. Indu. Se în barbă, lipit de zici:

O să văd, marchize… Un conto şi cinci sute înseamnă o grămadă de bani…

Mai rhi/ul i-a ridicat braţele ameninţătoare ca doi d-rul:

haieii. (la au ba! Ce dracu’… Două animale de li *i*. În I a naiba! Da sau ba!

Kusebio şi-a potrivit ochelarii, a mormăit:

1 vedea… Dumneata vrei bani. Întotdeauna vrei hani…

Nu cumva vrei să le plăteşti cu fasole? Ai să mă Iaci să comit acte de violenţă!

Pianul a răsunat, eu două acorduri pline, sub degetele lui Cruges; iar marchizul, mort după muzică, a părăsit imediat afacerea cu iepele şi s-a întors în vârful picioare lor. Eusebiozinho a rămas să mai rumege încă, să-şi scărpine bărbia; în sfârşit, la primele note ale lui Şteinbroken a venit să ia loc, ca o umbră tăcută, între canatul uşii şi draperie.

Depărtat de pian, după obiceiul lui, încovoiat, cu

părul atârnându-i pe spate, Cruges bătea acompaniamentul cu ochii ţintă la volumul de partituri *Melodii finlandeze*. Lângă el, ţeapăn, aproape oficial, cu batista de mătase între degete, cu mâna la piept, Şteinbroken intona un cântec festiv, cu o mişcare de tarantelă triumfătoare în care străbăteau, ca o ciocnirede pietricele, fragmentele acelea de cuvinte care-i plăceau marchizului, *frisk*, *slecht*, *clikst*, *glukst*. Era *Primăvara* – proaspătă şi sălbatică, primăvara din nord într-o ţară de munte, când un sat întreg încinge hore sub brazii întunecaşi, zăpada se topeşte în cascade, soarele palid catifelează muşchiurile, iar briza poartă cu ea mireasma răşinelor… La tonurile grave şi pline, vinele lui Şteinbroken se înroşeau, se umflau. La tonurile ascuţite se înălţa în vârful picioarelor, parcă dus de un ritm vioi; îşi dezlipea atunci mâna de la piept, făcea un gest larg, frumoasele pietre de la inelele lui scânteiau.

Marchizul, cu mâinile uitate pe genunchi, părea să soarbă cântecul. Pe chipul lui Carlos trecea un zâmbet înduioşat: se gândea la Madame. Rughel care călătorise în Finlanda şi cânta uneori acea *Primăvară* în orele ei de sentimentalism flamengo…

Şteinbroken a scos un *slacatto* acut, izolat ca o voce din înălţimi – şi imediat, îndepărtându-se de pian, şi-a trecut batista peste tâmple, peste gât, a rectificat cri un gest linia hainei, şi i-a mulţumit – apoi pentru acompaniament lui Cruges cu un *shake-hands* tăcut.

— Bravo! bravo! urla marchizul bătând din mâini ca din nişte ciocane.

Şi alte aplauze au răsunat la uşă, din partea jucătorilor de *whist* care terminaseră partida. Aproape imediat au apărut valeţii cu un bufet rece de crochete şi sanvişuri, oferind vin de Saint Emilion sau Porto; iar pe o masă, între şiruri de pahare, vasul de punci fumega cu o

aromă dulce şi caldă de coniac şi lămâie.

Va să zică, bietul meu Şteinbroken, a exclamat Alfonso venind să-l bată amabil pe umăr, tot mai oferi asemenea cântece frumoase bandiţilor ăstora care te maltratează într-un asemenea hal la biliard?

— M-au şupuit, da, şupiiit. Mulţumesc, nu, prefer un păhărel de Porto.

— Astăzi noi am fost victimele, i-a spus generalul, adulmecând cu delicii punciul.

— Şi tumneata, jenerale?

— Da, domnule, şi pe mine m-au jupuit…

Şi. Ce părere avea amicul Şteinbroken despre veştile de dimineaţă? întreba Alfonso. Căderea lui Mac-Mahon, alegerea lui Grevy… Ceea ce-l bucura în asta era dispariţia definitivă a antipaticului domn de Broglie, cu clica lui cu tot. Ce impertinenţă şi pe academicianul acela, care voia să impună opinia a doua, trei saloane doctrinare întregii Franţe, întregii Democraţii! Ah, le-a zis-o bine *Times*!

— Dar *Punch*? N-aţi văzut în *Punch*? Oh, delicios!…

Ministrul pusese jos paharul şi, frecându-şi prudent mâinile, şi-a rostit grav, cu jumătate de glas. Fraza sa, fraza definitivă cu care judeca toate ştirile din telegramele de presă:

— E grav. E teosebit de grav…

Apoi s-a vorbit de Gambetta; şi cum Alfonso îi. Atribuia o apropiată dictatură, diplomatul l-a apucat misterios de braţ pe Sequeira şi a murmurat cuvântul suprem prin care caracteriza toate personalităţile superioare, oameni de stat, poeţi, călători sau tenori.

— E un părpat foarte puternic. E un părpat teosebit de puternic!

— E un râios, asta el a exclamat generalul sorbindu-şi paharul până la ultima picătură.

Şi toţi trei au părăsit încăperea discutând în

continuare despre republică – în timp ce Cruges cânta mai departe la pian, rătăcind între Mendelssohn şi Chopin, după ce înfulecase o farfurie cu crochete.

Marchizul şi Dom Diogo, aşezaţi pe aceeaşi sofa, unul cu ceaiul său de invalid, celălalt cu un pahar de Saint Emilion căruia îi adulmeca buchetul, vorbeau-şi ei tot despre Gambetta. Marchizului îi plăcea Gambetta: fusese singurul care în timpul războiului arătase că era un bărbat adevărat; ce o fi „în burta lui" sau „ce ar fi vrut să fie", cum se spunea, nu ştia şi nici nu-i păsa. Dar era tare!

Iar domnul Grevy la fel, i se părea un cetăţean serios, cât se poate de potrivit ca şef de stat…

— Om de lume? a întrebat languros bătrânul leu.

Marchizul îi văzuse doar la Adunare, prezidând foarte demn…

Dom Diogo a murmurat cu un dispreţ melancolic în voce, pe chip, în privire:

— Ceea ce le invidiez eu nemernicilor ăstora e sănătatea, marchize!

Marchizul l-a consolat, glumeţ şi amabil. Toată lumea asta, oricât părea de zdravănă ca să se ocupe de lucruri zdravene, în fond suferea de astm, de pietre, de gută… Iar Dioguinho era un Hercule…

— Un Hercule! Adevărul este că dumneata te şi. Răsfeţi mult… Boala e un prost obicei pe care şi-l ia omul. Trebuie să reacţionezi… Să faci gimnastică, să-ţi torni apă rece peste şira spinării. Dumneata, în fond, ai un organism de fier!

— Ruginit, ruginit… a replicat celălalt, zâmbind şi măgulit.

— Ce ruginit! Dacă aş fi cal sau femeie, mai. Degrabă te-aş vrea pe dumneata decât, pe filfizonii aceia putrezi pe dinăuntru… Nu mai există bărbaţi de soiul dumitale, Dioguinho!

— Nu mai există nimic, a spus celălalt grav şi convins, de parcă ar fi fost cel din urmă bărbat printre ruinele unei lumi.

Dar se făcuse târziu, urma să se înfofolească, să se retragă, după ce îşi va fi terminat ceaiul. Marchizul a mai rămas, trândăvind pe sofa, umplându-şi pipa alene, aruncând o privire salonului care-l încânta cu luxul său Ludovic al XV-lea, înfloriturile şi aurăriile sale, ceremonioasele, fotolii de Beauvais făcute anume pentru amploarea turnurilor de rochii, goblenurile în tonuri decolorate, pline de păstoriţe galante, pe fundaluri de parcuri, cu funde şi spinări lânoase de mieluşei, umbre de idile moarte, transpărând pe o urzeală de mătase… La ora aceea, în amorţeala care se lăsa, sub lumina suavă şi caldă a lumânărilor ce se topeau, se simţeau acolo armonia şi atmosfera de veac apus: iar marchizul i-a cerut lui Cruges să cânte un menuet, o gavotă, ceva care să amintească de Versailles, de Maria Antoaneta, de ritmul manierelor frumoase şi de parfumul pudrelor. Cruges a lăsat să i se stingă sub degete melodia vagă pe care o dilua în suspine, s-a pregătit, a lărgit braţele şi a atacat, cu o pedală solemnă *Imnul regal*. Marchizul a luat-o la fugă.

Vilaga şi Eusebiozinho stăteau de vorbă pe coridor, aşezaţi pe o ladă joasă din stejar sculptat.

— Discutaţi politică? i-a întrebat marchizul trecând.

Amândoi au zâmbit; Vilaga a răspuns jovial:

— Trebuie să salvăm patria!

Kusebio era şi el membru al Centrului Progresist, aspira la influenţă electorală în circumscripţia Resende, şi Aici ia Buchetul, seara, cei doi făceau tot soiul de conciliabule. În acel moment însă vorbeau despre domnii Maia: Vilaga nu şovăia să-i încredinţeze lui Silveirinha, proprietar, vecin de la Santa Olâvia, crescut aproape împreună cu Curios, anumite lucruri ce-i displăceau în

casă, unde autoritatea cuvântului său părea să scadă; astfel, de pildă, nu putea să-i aprobe pe Carlos că-şi luase o lojă cu abonament la teatru.

— Pentru ce, exclama demnul împuternicit, pentru ce, scumpul meu domn? Ca nici să nu pună piciorul pe-acolo, a să-şi petreacă toate serile aici... Azi zice că are chef, şi se duce. A fost, ştiu şi eu? De vreo două, trei ori în total... Şi pentru asta cheltuieşte pe puţin câteva sute de mii de I *! i. Acelaşi lucru putea să-l facă şi cu o jumătate de duzină de livre! Nu, asta nu-i chibzuială. În cele din urmă, loja este pentru de-alde Ega, Taveira, Cruges... Vedeţi, eu na mă foln esc de ea; nici dumneavoastră. E adevărat că dumneavoastră sunteţi în doliu.

Kusebio şi-a zis, cu ciudă, că ar fi putut oricum să se i... ze în fundul lojei – dacă ar fi fost invitat. Şi a murmurat, fără să-şi reţină un zâmbet inolâu:

— Dacă lucrurile merg aşa mai departe, pot să se ducă le râpă...

Un asemenea cuvânt, atât de umilitor, aplicat domnilor Maia, casei pe care o administra el, l-a scandalizat pe Vilaga. Să se ducă de râpă! Asta era culmea!

— Nu m-ai înţeles... Se face risipă fără rost, asta da, însă slavă Domnului, casa se menţine şi aşa! E adevărat că venitul se cheltuieşte tot, până la ultima centimă; cecurile zboară, zboară, ca frunzele veştede; iar până acum obiceiul casei era să se pună câte ceva de-o parte, să se rotunjească punga, să se facă rezerve. Acum banul parcă se topeşte...

Eusebio a mârâit câteva cuvinte despre caleştile lui Carlos, cei nouă cai, vizitiul englez, grăjdarii... împuternicitul a adăugat:

— Asta, scumpe prietene, e aşa cum trebuie. Persoanele de rangul dumnealor trebuie să aibă

reprezentare, să fie toate din belşug. Există îndatoriri în societate… Ca şi domnul Alfonso… Cheltuieşte mult, da, mănâncă banii. Nu pentru el, căci poartă acelaşi frac de douăzeci de ani… Dar pomenile, pensiile, împrumuturile pe care nule, mai vede înapoi…

— Risipă…

— Nu-l critic… Aşa-i obiceiul casei; de la uşa familiei Maia, o spunea şi taică-meu, nu s-a pomenit să plece vreodată cineva nemulţumit… Dar o lojă de care nu profită nimeni, numai de-alde Cruges, numai de-alde Taveira!…

A trebuit să tacă. În fundul coridorului tocmai îşi făcuse apariţia Taveira. Înfofolit până la ochi într-un *ulster* 3 din care ieşeau capetele unui *cache-nez* de mătase deschisă. Valetul i-a luat hainele groase; iar el, în frac şi cu vestă albă, scuturându-şi de gheaţă frumoasele mustăţi, a venit să-i strângă mâna dragului Vilaga, amicului Eusebio care, deşi înfiorat, găsea totuşi că frigul era elegant şi dorea zăpada cu şicul ei…

— Nimic de zis, spunea Vilaga nespus de amabil, dar tot soarele nostru portughez e mai bun…

Şi au intrat în fumoarul de unde răzbătea vocea marchizului şi a lui Carlos, cufundaţi amândoi într-una din savantele şi dezlânatele lor flecăreli despre cai şi sport.

— Ei? Ce mai e nou? Cum e primadona? a fost întrebarea care l-a întâmpinat pe Taveira.

Înainte însă de a comenta debutul cântăreţei Morelli, noua primadonă, Taveira a cerut ceva cald. Şi, prăvălit într-un fotoliu lângă cămin, cu pantofii de lac întinşi spre jăratec, respirând aroma punciului, savurând o ţigară, a declarat în sfârşit că nu fusese chiar un fiasco.

— După mine, e o oarecare, n-are nimic, nici voce, nici şcoală. Dar, sărăcuţa, era atât de tulburată, că ne-a stârnit mila. Lumea a fost indulgentă, s-au auziţ câteva aplauze… Când m-am dus lângă scenă, părea mulţumită.

— Povesteşte, Taveira, cum arată? se interesă marchizul.

— Plinuţă, spunea Taveira plasând cuvintele ca nişte tuşe de penel. Înaltă, foarte albă, ochi frumoşi, dinţi frumoşi…

— Dar picioruşul?

Marchizul, cu ochii deja înflăcăraţi, îşi trecea încet mâna peste chelie. Taveira nu-i remarcase piciorul. Nu era amator de picioare…

— Pe cine ai mai văzut? a întrebat Carlos indolent, căscând.

— Obişnuiţii… Să nu uit, ştii cine a luat loja de lângă a ta? Soţii Gouvarinho. Au apărut şi ei azi acolo…

Carlos nu-i cunoştea. Cei din jur i-au explicat: contele de Gouvarinho, pair al regatului, un bărbat înalt, cu ochelari, *poseur*… Iar contesa, o cucoană englezită, cu părul ca morcovul, foarte bine făcută… în sfârşit, Cai los nu-i cunoştea.

Vilaga îl întâlnea pe conte la Centrul Progresist, unde era un stâlp al partidului. Tânăr talentat, după Vilaga. Ceea ce-l uimea, era că putea să-şi permită o lojă cu abonament., încurcat. (’11111 era: nici trei luni nu trecuseră de «iuil i; r protestase o poliţă de opt sute de mii de reali la Tribunalul Comerţului…

Un măgar, un escroc! a spus marchizul cu scârbă.

— Se petrece bine la ei, marţea!… a spus Taveira, privindu-şi ciorapul de mătase.

Apoi s-a vorbit despre duelul dintre Azevedo de la *Opinia* şi să nunes, autorul *Regelui Plăcintă*, marea feerie de la teatrul din strada Conţilor, care în ultimul timp era ministru al marinei; se trataseră furioşi în ziare drept *nemernici* şi *hoţi*; şi trecuseră zece zile nesfârşite de când se provocaseră, iar Lisabona, cu sufletul la gură, aştepta

vărsarea de sânge. Cruges auzise că să nunes nu voia să se bată pentru că era în doliu după o mătuşă; se mai spunea că Azevedo plecase precipitat spre Algarve. Dar adevărul, după Vilaga, era că ministrul de interne, văr de-al lui Azevedo, ca să evite întâlnirea, instituise pază poliţienească la casele celor doi cavaleri…

— Un ticălos! a exclamat marchizul cu unul dintre obişnuitele lui rezumate brutale ce măturau totul în calea lor.

— Ministrul are totuşi dreptate, a observat Vilaga, Uneori, duelurile pot duce la o nenorocire…

A urmat o scurtă tăcere. Carlos, care pica de somn, l-a întrebat pe Taveira printre căscături dacă nu cumva îl văzuse pe Ega la teatru.

— Cum să nu! Era acolo de serviciu, la postul lui, în loja soţilor Cohen, pus la patru ace…

— Atunci chestia asta a lui Ega cu soţia lui Cohen, a spus marchizul, pare clară…

— Transparentă, diafană! Un cristal

Carlos, care se ridicase să-şi aprindă o ţigară ca să se mai trezească, şi-a amintit imediat marea maximă a lui Dom Diogo; asemenea lucruri nu se puteau şti niciodată, şi era chiar mai bine să nu se ştie! Dar marchizul, la aceste cuvinte, s-a lansat în nişte consideraţii grosolane. Socotea că Ega era cam *îndrăzneţ*; şi vedea în asta un gest de represalii sociale, deoarece Cohen era evreu şi bancher. În general, nu-i plăceau evreii; dar nimic nu-i ofensa mai mult gustul şi raţiunea decât specia *bancher*. Îl înţelegea pe banditul cu carabină, care pândea în codrul de pini; îl admitea pe comunistul care-şi risca pielea pe baricadă. Dar financiarii, *Cutărică et Comp*, îl scoteau din sărite… Şi socotea că a le distruge pacea domestică era un act meritoriu!

— Ora două şi un sfert! a exclamat Taveira, care se

uitase la ceas. Şi eu aici, funcţionar public cu îndatoriri faţă de stat, încă de la ora zece de dimineaţă!

— Ce dracu' faceţi voi la Curtea de Conturi? a întrebat Carlos. Jucaţi? Discutaţi?

— Facem din toate câte puţin, ca să ne omorâm timpul… Chiar şi conturi!

Alfonso da Maia se retrăsese. Sequeira şi Şteinbroken plecaseră; iar Dom Diogo, în fundul bătrânei sale căleşti, se dusese şi el să-şi bea şodoul, să-şi pună emplastrul, sub ochiul îndatoritor al Margaretei, bucătăreasa şi dragostea lui cea din urmă. Ceilalţi au părăsit şi ei curând Buchetul. Taveira, înfofolit din nou î» *ulster*, a pornit-o pe jos până acasă, o locuinţă modestă, lângă un parc agreabil. Marchizul a izbutit să-l ia pe Cruges cu el în cupeu, ca să-i mai cânte puţin acasă, la orgă, până pe la orele trei-patru, muzică religioasă şi tristă care-l făcea să plângă în timp ce-şi amintea de amorurile lui şi mânea pui rece cu felii de salam. Cât despre văduv, Eusebiozinho, acesta, scărpinându-şi bărbia, mohorât şi îndurerat de parcă s-ar fi dus ia propriul său mormânt, s-a îndreptat spre bordel unde avea o *pasiune*.

Laboratorul lui Carlos era gata – şi devenise foarte ospitalier, cu podeaua înlocuită, cuptoarele din cărămizi noi, o masă mare de marmură, un amplu divan din zegras pentru odihna de după marile descoperiri, şi în jur, pe piedestale şi rafturi, sclipirea bogată a metalelor şi sticlei; dar săptămânile treceau, şi tot acel frumos material de experienţă zăcea virgin şi nefolosit în lumina albă ce cădea din ferestruică. Doar dimineaţa venea un servitor să-şi câştige zilnicul toston mişcându-se alene prin încăperi cu pămătuful de pene în mână.

Dar Carlos într-adevăr nu avea timp să se ocupe de laborator; şi-i mai acorda Domnului câteva săptămâni privilegiul exclusiv de a cunoaşte taina lucrurilor – cum îi

spunea el râzând bunicului. De cum se lumina de ziuă, mergea să se antreneze două ore la scrimă cu bătrânul Randon; apoi vizita câţiva bolnavi în cartier, unde se răspândise, cu o strălucire de legendă, vestea vindecării Marcelinei – şi a sticlelor de Bordeaux pe care i le trimisese Afonă începea să fie cunoscut ca medic. Dădea consultaţii la abinet – de obicei licenţiaţi din generaţia lui care, ştiindu-l bogat, îl socoteau gratuit şi intrau la ei, veştejiţi şi cu faţa schimonosită, ca să-i povestească vechea şi prost deghizata istorie a unor efuziuni sentimentale cu rezultat funest. Vindecase de difterie pe fiica unui brazilian, în Aterro *, şi câştigase în casa aceea prima sa livră, prima pe care o câştigase vreun bărbat din familia lui prin muncă proprie. Doctorul Barbedo îl invitase să asiste la o ovariectomie. Şi în sfârşit (dar la această consacrare Carlos chiar că nu se aştepta atât de curând), câţiva dintre bunii săi colegi care, văzându-l până atunci numai cum îşi mâna caii englezeşti, vorbeau despre „talentul lui Maia” – observând acum aceste crâmpeie de clientelă, începeau să spună „că Maia era un dobitoc”. Carlos vorbea deja serios despre cariera sa. Scrisese, cu laborioase subtilităţi de stil, două articole pentru *Gazeta medicală*, şi proiecta să compună o carte de idei generale care urma să se intituleze *Medicina veche şi modernă*. În rest se ocupa tot de cai, de lux, de colecţia sa de obiecte de artă. Şi, pe deasupra, în virtutea acelei fatale dispersări a curiozităţii care, în toiul preocupării în jurul cazului celui mai interesant de patologie, îl făcea să întoarcă imediat capul dacă auzea vorbindu-se despre o statuie sau un poet, îl atrăgea cu deosebire vechea idee a lui Ega în legătură cu înfiinţarea unei reviste care să dirijeze gustul, să aibă greutate politică, să ordoneze societatea, să devină forţa gânditoare a Lisabonei…

Nu folosea însă la nimic să-i amintească lui Ega de

acest proiect minunat. Prietenul îi arunca o privire pierdută şi răspundea:

— Ah, revista… Da, e dar, să ne gândim! Trebuie să stăm de vorbă, am să vin eu…

Dar nu-şi făcea apariţia la Buchetul, nici la cabinet; abia dacă se zăreau, uneori, la Teatrul São Carlos unde Ega, în timpul pe care nu-l petrecea în loja soţilor Cohen, venea invariabil să se refugieze în fundul lojei lui Carlos, în spatele lui Taveira sau al lui Cruges, dende s-o poată privi din când în când pe Raquel Cohen – unde stătea, tăcut, cu capul sprijinit de peretele despărţitor, odihnindu-se şi parcă saturat de fericire…

Ziua (după spusele lui) era mereu ocupat: umbla să-şi caute casă, să-şi aleagă mobile… Dar era uşor să-l întâlneşti prin Chiaclo şi prin Loreto dând târcoale şi adulmecând, sau, altfel, în fundul unor birje de piaţă, cutreierând străzile aproape în galop, ostentativ de aventurier.

Dandismul i se rafina: arbora, cu îndrăzneala semeaţă a unui Brummel \ un frac cu nasturi galbeni peste o vestă de satin alb; iar Carlos, intrând într-o dimineaţă devreme la Hotel Universal, a dat peste el, palid de mânie, ciondanindu-se cu un slujitor pentru nişte pantofi prost lustruiţi. Însoţitorii lui constanţi erau acum un oarecare Dămaso Salcede, amic de-al lui Cohen, şi un văr de-al Raquelei Cohen, tinerel imberb cu ochiul ager şi dur, care avea deja aerul de a da cu împrumut cu treizeci la sută dobândă.

I Vintre prieteni, la Buchetul, şi mai cu seamă în lojă: „E di mia uneori despre Raquel, părerile fiind contradictorii. Taveira o găsea „delicioasă”! – şi spunea, acest lucru M-râşnind din dinţi; marchizului îi apărea tot mai ap tianta, de astă dală, acea cărnică fezandată de femeie de lui ni e ani: Cruges *o* numea „codoaşă

lenevoasă”. În /iire, la rubricii *Iligh Life*, era „una dintre primele n[24] a. T re elegante”; şi toată Lisabona o cunoştea, pe ea şi binoclul ei de aur prins cu un lănţişor tot de aur, şi caleaşca ei albastră cu cai negri. Era înaltă, foarte palidă, cu osebire în lumina artificială, de o sănătate plăpândă, cu un farmec în ochii încercănaţi, o nesfârşită langoare în toată fiinţa ei, un aer de romanesc şi de crin aproape veştejit; cea mai mare frumuseţe a ei era părul, de un negru măreţ, ondulat, foarte greu, rebel agrafelor, şi pe care ea, cu măiestrie, îl lăsa să-i cadă într-o masă pe jumătate sloboda peste spate, ca într-o dezordine de goliciune. Se spunea că era citită, şi că se exprima îngrijit. Zâmbetul ei ostenii. Palid, constant, îi dădea un aer neînsemnat. Bietul Ega o adora.

O cunoscuse la Foz, la Adunare; în seara aceea, bând bere cu băieţii, incă-i mai spusese *camelie unsă cu miere*; după câteva zile îl adula deja pe soţul ei; iar acum, dema Hoţţul acela care voia masacrarea în masă a claselor mijlocii suspina adeseori din cauza ei ore întregi, trântit de-a curmezişul patului.

1 George Brummel (1778 – 1340), *dandy* englez, supranumit „reţele modei”.

La Lisabona, între Club şi Casa Havaneză începuse deja să se vorbească despre „combinaţia lui Ega”. El totuşi mai încerca să-şi pună fericirea la adăpost de orice bănuieli omeneşti. Existau în complicatele-i precauţii tot atâta sinceritate câtă plăcere romantică de mister; şi se ducea în locurile cele mai nepotrivite, în aer liber, în cartierul Abatorului, ca să se întâlnească pe furiş cu slujnica ce-i aducea scrisorile de la ea... Dar din toate purtările lui (chiar şi din mascarea afectată cu care se uita întruna la ceas), se revărsa imensa-i trufie pentru acel

---

24 Zonă rezidenţială din Lisabona, modernă pe vremea lui Ega de .Queiroz ; astăzi nu mai este cunoscută s\ib acest nume.

adulter elegant. De altfel, simţea bine că prietenii îicunoşteau glorioasa aventură, ştiau că trăieşte în plină dramă: poate tocmai de-aceea, în faţa lui Carlos şi a altora, nu menţionase niciodată până atunci numele ei, şi nici nu lăsase să-i scape vreodată o fărâmă de exaltare.

Într-o noapte însă, însoţindu-l pe Carlos până la Buchetul, noapte cu o lună calmă şi albă sub care amândoi mergeau tăcuţi, Ega, năpădit desigur de o undă interioară de pasiune, a scos un suspin neechivoc, a deschis larg braţele şi a declamat cu ochii pironiţi la asiru, cu un tremur în glas:

Oh! *laisse-toi donc aimer*, *oh*! *l'amour c'est la vie*![25]

Asta îi scăpase de pe buze ca un început de mărturisire; Carlos, lângă el, n-a spus nicio vorbă, a suflat doar în aer fumul ţigării.

Dar Ega s-a simţit desigur ridicol, pentru că s-a potolit şi s-a refugiat imediat în purul interes literar.

— La urma urmelor, băiete, orice s-ar spune, nu-l întrece nimeni pe bătrânul Hugo…

În sinea lui, Carlos îşi amintea de furiile naturaliste ale lui Ega de pe vremea când urla împotriva lui Hugo, numindu-l „sac rupt plin cu spiritualism", „gură-cască de umbră", „bunicuţ liric" şi mai aplicându-i şi alte injurii, care mai de care mai grave.

În noaptea aceea însă marele flecar a continuat:

— Ah, bătrânul Hugo! Bătrânul Hugo este campionul eroic al adevărurilor veşnice… E nevoie de o frântură de ideal, ce dracu'! De altfel, idealul poate fi şi real…

Şi, asupra acestei retractări, s-a pornit să trezească tăcerea din Aterro.

După câteva zile, Carlos, în cabinet, expedia tocmai un pacient, un oarecare Viegas care, săptămână de săptămână, venea să-i înşire plictisitoai ea cronică a

25 Oh ! lasă-te iubită, oh ! dragostea e viaţa ! (fr.)

dispepsiei… Îl» – când de după draperia sălii de aşteptare a răsărit l. Ji. I, în redingotă albastră, cu mănuşi *gris perle* şi un sul diliârtie în mână.

Eşti ocupat, doctore?

Nu, mă pregăteam, de plecare, fercheşule!

Bine. Am venit să-ţi bag pe gât nişte proză… Un crâmpei din *Alom*… Stai jos. Ascultă.

Imediat s-a aşezat la masă, a dat la o parte hârtiile şi cărţile, a iii: „L, işurat manuscrisul, l-a netezit, şi-a lărgit gulerul iar Carlos, care luase loc pe marginea divanului, cu fala mirată şi mâinile pe genunchi, s-a trezit translrl îi aproape fără tranziţie din râgâiturile pântecului lui Viegas în forfota populaţiei dintr-un Cartier de iudei al vechiului oraş Heidelberg.

— Dar aşteaptă! a exclamat el. Lasă-mă să-mi trag răsuflarea. Asta nu-i Haosul…

Atunci Ega s-a sprijinit de spătar, şi-a descheiat haina, şi-a tras şi el răsuflarea.

— Nu, nu e primul episod… Nu e Haosul. Suntem deja în secolul al XV-lea… Dar la o carte ca asta se poate începe cu sfârşitul… Mi-a convenit să scriu acest episod: se numeşte Eoreica.

„Madame Cohen 1” şi-a zis Carlos.

I: „I şi-a lărgit din nou gulerul şi a continuat să citea., ea, însufleţindu-se, accentuând cuvintele ea să le dea viaţa, împlinindu-şi vocea la sonorităţile finale ale perioadelor. După sumbra descriere a unui cartier medieval din Heidelberg, faimosul Atom, *Atomul lui Ega*, apărea sălăşluit în inima splendidului principe Franck, poet, cavaler, i I. I lard al împăratului Maximilia». Şi toată acea inimă de erou palpita pentru evreica Ester, perlă miraculoasă a Orientului, fiica bătrânului rabin Solomon, un mare doctor al Legii lui Moise, urmărit de ura teologică a generalului Dominicanilor.

Acestea toate le povestea *Atomul* într-un monolog atât de presărat de imagini, precum este presărată de stele mantia Fecioarei – şi care era de fapt o declaraţie a lui, Ega, către femeia lui Cohen, Apoi se deschidea un interludiu panteist: izbucneau coruri de flori, coruri de aştri, ce proslăveau, în limbajul luminii sau inelocinţa parfumurilor, frumuseţea, graţia, neprihănirea, sufletul celest al Esterei şi al Raquelei… în sfârşit, urma neagra dramă a persecuţiei: fuga familiei ebraice prin păduri de vrăjitoare şi sălbatice sate feudale; ivirea, la o răscruce de drumuri, a principelui Franck ce venea s-o ocrotească pe Ester cu lancea ridicată, pe straşnicul-său armăsar; turma gloatei fanatice care alerga să-l ardă pe rug pe rabin cu cărţile sale eretice cu tot; în sfârşit lupta, şi principele, străpuns de ţepuşul unui călăreţ, ducându-se să moară pe pieptul Esterei, care-şi dădea sufletul odată cu el, într-o sărutare. Acestea toate se precipitau ca un sonor şi tumultuos sughiţ de plâns; şi era tratat într-o manieră stilistică modernă, sforţarea chinuită umilind expresia, tuşele de culoare aruncate din belşug scoţând în evidenţă tonul vieţii…

Murind, *Atomul* exclama, cu vasta solemnitate a unui acord de orgă: „Astfel s-a răcit, a încetat să bată, acea inimă de erou în care am sălăşluit; şi, odată risipit în văzduh principiul vieţii, eu, liber acum, am urcat din nou spre aştri, ducând cu mine esenţa pură. A acelei dragoste nepieritoare 1.

— Ce zici?… A îngăimat Ega, sleit, aproape tremurând.

Carlos n-a putut decât să răspundă:

— E înfocat.

Apoi a elogiat serios câteva fragmente, corul pădurilor, lectura *Părinţilor Bisericii*, noaptea, printre, ruinele turnului lui Othon, anumite imagini de un mare

avânt liric.

Ega, grăbit ca întotdeauna, a înfăşurat manuscrisul, şi-a încheiat din nou redingota şi, cu pălăria deja în mână, a mai întrebat:

— Atunci, ţi se pare prezentabil?…

şi Familia Maia

— Îl publici?

— Nu, dar în sfârşit… Şi n-a mai spus nimic, roşu ca focul.

Carlos a înţeles totul după câteva zile când a întâlnit în *Gazeta din Chiado* o descriere „a lecturii, făcute în casa prea excelentului domn Jacob Cohen de către amicul nostru João da Ega, ce a citit unul dintre cele mai strălucite episoade din cartea sa – *Memoriile unui Atom*. Iar ziaristul adăuga, exprimându-şi părerea personală: „E o zugrăvire a suferinţelor pe care le-au îndurat, în vremurile de intoleranţă religioasă, acei care urmează Legea lui Israel. Ce imaginaţie puternică! Ce stil fluent! Efectul a fost extraordinar, iar când amicul nostru a închis manuscrisul asupra morţii protagonistei – am văzut lacrimi în toţi ochii numeroasei şi respectabilei colonii evreieşti!”

Oh, furie a lui Ega! A năvălit în după-amiaza aceea în cabinet, palid, descumpănit…

Dobitocii! Dobitocii ăştia de jurnalişti! Ai citit? „Lacrimi în toţi ochii numeroasei şi respectabilei colonii evreieşti! t\ făcut să cadă totul în ridicol… Şi, pe urmă, „Iii fluent-l. Ce măgari! Ce idioţi!

Carlos, care tuia filele unei cărţi, l-a consolat. Aşa se vorbea pe plan naţional despre operele de artă… Nu merita să te înfurii…

Nu, pe cuvântul meu, mi-a venit să-i crap capul fiţuicarului!

Şi de ce nu i l-ai crăpat?

H pre ten cu soţii Cohen.

Şi a bombănit. Înjurături la adresa presei, plimbându-se ei i i i i de tic, ni pl îţi cabinet. În sfârşit, iritat de nepăsarea lui t'în Iom:

I tot citeşti la aici? *Naiure părăsitaire des* iic… *Îmi*. (*I*, *timpaludvnnc*… 1 Mare farsă şi medicina asta! S) iine mi un lucru: Ce dracu' or fi nişte înţepături pe rari! simt în braţe de câte ori sunt pe punctul de a adormi?…

IV *u* i; păduchi, viermi, „a murmurat Carlos cu ochii în carte.

Animalule! a mârâit Ega, înşfăcându-şi pălăria.

— Pleci, John?

I Natura parazitară a accidentelor impaâudfaxnului (fr.).

— Plec, am treabă! Şi, lângă draperie, ameninţând cerul cu umbrela, aproape plângând de turbare: Măgarii ăştia de jurnalişti! Sunt pleava societăţii!

După zece minute a reapărut brusc; şi cu alt glas acum. Cu un ton serios, a spus:

— Ascultă aici. Uitasem. Vrei să te prezint soţilor Gouvarinho?

— N-am niciun interes special, a răspuns Carlos ridicând ochii din carte, după o clipă de tăcere. Dar n-am nicio repulsie specială.

— Bine, a spus Ega. Ei doresc să te cunoască, mai eu seamă contesa ţine mult… Atunci, s-a hotărât! Marţi vin să te iau de ia Buchetul, şi mergem să „gouvarinhăm".

Carlos a rămas cu gândul la propunerea lui Ega, la modul cum sublimase el „cât de mult ţinea" contesa. Şi-a amintit apoi că era prietenă intimă a doamnei Cohen; iar în ultimul timp, la Teatrul São Carlos, în vecinătatea aceea a lojei care uşura relaţiile, surprinsese anumite priviri de-ale ei… Ba chiar, după spusele lui Taveira, ea pur şi simplu „îi trimitea ocheade. Cazios o găsea picantă, cu părul ei ondulat şi roşu, cu năsucul fremătător, cu ochii de culoare

închisă de o mare strălucire, care spuneau mii de lucruri. Era delicios de bine făcută – şi avea o piele foarte albă, fină şi moale la vedere, a cărei mătase se bănuia şi de departe.

După ziua aceea mohorâtă cu averse de ploaie, Carlos hotărâse să petreacă o bună seară de lucru, la gura sobei, în comoditatea hainei sale de casă. Dar, la cafea, ochii doamnei de Gouvarinho au început să-i scânteieze prin fumul ţigării, făcându-i o „ocheadă", intervenind ispititori între el şi seara lui de studiu, revărsându-i în vine o vie căldură de tinereţe... Numai din vina lui Ega, acel Mefisto din Celorico S

S-a îmbrăcat, s-a dus la São Carlos. Când să ia însă loc la intrarea în lojă, gătit, cu vestă albă şi perlă neagră la cămaşă – în locul părului ondulat şi roşu a zărit claia de păr întunecată a unui negru, un negru de doisprezece ani. Încruntat şi lucios, cu un guler mare răsfrânt peste o jachetă eu nasturi galbeni; lângă el alt negru, mai mic, în aceeaşi uniformă şcolară, îşi vâra în nara largă degetul înmănuşat în piele albă. Amândoi i-au aruncat câte o privire din ochii lor bulbucaţi de culoarea argintului umbrit. Persoana care-i. Însoţea, ascunsă în fund, părea să aibă un guturai scârbos.

Se reprezenta *Lucia*, spectacol de binefacere, cu a doua primadonă. Soţii Cohen nu veniseră – şi nici Ega. Multe loji erau goale, triste în vechiul lor tapet auriu. Seara ploioasă, cu un firicel de vânt de sud-vest, părea să fi pătruns colo, răspândindu-şi mohoreala, melancolica senzaţie de umezeală. În stalurile, goale şi de se afla o femeie singurlecă, îmbrăcată în satin de culoare deschisă; Edgardoi Lucia cântau fals; lumina gazului dormea, arcuşurile v. Lorilor păreau să aţipească şi de pe corzi.

E lugubru, i-a spus Carlos amicului său Cruges, care «cupa locul întunecat al lojei.

Cruges, amorţit într-un acces de *spleen*, cu cotul sprijinii de spătarul scaunului, cu degetele în păr, înfăşurat i 1 în văluri suprapuse de melancolie, a răspuns, ca din fundul unui mormânt:

— Cât se poate de apăsător.

Din indolenţă, Carlos a rămas pe loc. Şi încetul cu începul, negrul acela de la care nu-şi putea desprinde ochii şi retrona acolo pe fotoliul de rips verde al doamnei de Gouvarinho, cu mâneca jachetei sprijinită pe bordura unde strălucea de obicei, alb, un braţ drăgălaş, i-a purtat fără să vrea închipuirea spre persoana ei; şi-a amintit toaletele în care o văzuse). Şi niciodată nu i se păruse atât le picant, ca acum când nu-l vedea, părul ei roşcat, de culoarea jaraioeului în lumină, foarte ondulat, ars parcă o flacără interioară. Claia de păr a negrului, în schimb, ni loc de cărare avea un luminiş tăiat cu foarfeca în masa l lină deasă. Cine să fie, de ce se aflau acolo africanii ce, a cu profilul încruntat?

Ai mai pomenit vreodată o asemenea clădăraie de I». Îl, Cruges?

Celălalt, care nu se clintise din atitudinea lui de statuie mulară, a bolborosit din întuneric o monosilabă surdă. (arlos i-a respectat nervii.

Deodată, la dezacordul mai strident al unui cor, Cruges i sărit în sus.

— Îţi vine să le dai un picior undeva... Ce dugheană mal e şi asta! a mugit el, punându-şi furios pardesiul.

Carlos l-a dus în cupeu până în strada Florilor, unde locuia, cu mama şi cu o soră; şi până la Buchetul n-a încetat să deplângă în sinea lui seara de studiu pierdută.

Servitorul lui Carlos, Baptista (strigat de ai casei *Tista*) îl aştepta citind ziarul în confortabilul vestibul al „camerelor domnişorului14, tapisat cu catifea de culoarea cireşii, împodobit cu portrete de cai şi panoplii de arme

vechi, cu divane de aceeaşi catifea, şi puternic luminat la ora aceea de două sfeşnice cu abajur aşezate pe nişte coloane din lemn de stejar, pe care se înfăşurau sculpturi închipuind ramuri de viţă de vie.

Carlos îl avea de la vârsta de unsprezece ani pe acel valet personal care venise odată cu Brown la Santa Olâvia, după ce servise la Lisabona, la legaţia engleză, şi-l însoţise pe ministru, Sir Hercules Morrisson, de mai multe ori la Londra. La Coimbra, la Palatele de la Celas, Baptista începuse să devină un personaj: Alfonso coresponda cu el de la Santa Olâvia. Apoi a călătorit cu Carlos; avuseseră rău de mare pe aceleaşi pacheboturi, împărţiseră aceleaşi sandvişuri la bufetul gărilor; *Tista* a ajuns confidentul său. Era astăzi un bărbat de cincizeci de ani, zvelt, robust, cu un guler de barbă cenuşie pe sub bărbie, şi aerul excesiv de *gentleman*. Pe stradă, foarte ţanţoş în redingota lui, eu perechea de mănuşi galbene ţeapănă în mână, cu bastonul din trestie de India, pantofii bine lustruiţi, avea respectabila înfăţişare a unui înalt funcţionai. Dar se menţinea la fel de subţire şi de sprinten ca atunci când, la Londra, învăţase să valseze şi să boxeze în aspra învălmăşeală a saloanelor dansante, sau ca atunci când, mai târziu, în timpul vacanţelor de la Coimbra îl însoţea pe Carlos la Lamego şi-l ajuta să sară zidul grădinii domnului conţopist de la Finanţe, cel care avea o soţie atât de zvăpăiată.

Carlos s-a dus să caute o carte în cabinetul de studiu, a intrat în cameră, s-a întins obosit într-un fotoliu. În lumina opalescentă a abajururilor, patul desfăcut dezvăluia, sub mătasea perdelelor, un lux efeminat de pânză fină, broderii şi dantele.

— Ce se spune azi în *Jurnalul serii*? a întrebat el căscând, în timp ce Baptista îl descălţa.

— L-am citit tot, stăpâne, şi nu mi s-a părut că ar

avea ceva. În Franţa e tot linişte… Dar niciodată nu poţi să fii, pentru că ziarele astea portugheze imprimă totdeauna numele străine cu greşeli.

— Sunt nişte dobitoci. Astăzi domnul Ega era furios pe ei…

Apoi, în timp ce Baptista pregătea cu grijă un grog cald, Carlos, deja culcat, cuibărit în pat, a deschis leneş carton, a întors două pagini, a închis-o, a luat o ţigaretă; l s-a apucat s-o fumeze cu pleoapele lăsate, într-o imensă I I i ludino, Prin perdelele grele se auzea vântul de sudvr; l. Bătând în copaci şi aversele spălând geamurile.

Cunoşii familia contelui de Gouvarinho, Tista?

Îl ruiiu. I pe Pimonta, stăpâne, care-i valetul personal îi domnului conte… Valet personal, dar serveşte şi la mană.

Şi ce spune, va să zică, acest Tormenta? a întrebat Carlos, cu vocea indolentă, după o clipă de tăcere.

Pimonta, stăpâne! Manuel se numeşte Pimenta1. Domnul de Gouvarinho îi zise Romă o, pentru că era obişnuit cu celălalt valet, care se numea Romă o. Şi nici ASL. A nu-i frumos, fiindcă fiecare îşi are numele lui. Manuol; o numeşte Pimenta. Pimenta nu-i mulţumit…

Şi Papi i. I i după ce a depus lângă capul patului platoul!” ai. Uit: i i; i \: ni, y. Aharniţa, ţigările, i-a transmis dezv. Unirile faeul de Pimonla: contele de Gouvarinho, nu numai e. I mm foarte pisălog, dar mai era şi meschin.

O. Ivea nimic cavaleresc în ol – i-a dat lui Romă o (lui Pi mei îl a) un costum de şeviot de culoare deschisă, dar atât de ros şi de plin de pete de cerneală, pentru că-şi curăţa peniţa pe picior şi pe umăr, că Pimenta a aruncat

1 nul cât colo. Contele şi cu doamna nu se aveau bine: încă de pe vremea lui Pimenta… Odată, la masă, se certa Kera; il.it de tare, că ea a înşfăcat paharul şi farfuria, şi le-a

I Joc du cuvinte intraductibil, în portugheză, *pimenta*

înseamnă piper, iar *tormenta*, furtună puternică, de scurtă durată.

făcut fărâme pe podea. Şi oricare alta ar fi făcut la fel; pentru că domnul conte, când începea să te ci călească, să te tot piseze cu acelaşi lucru, te scotea din răbdări. Întotdeauna era vorba de bani, Bătrânul Tompson se săturase să tot deschidă baierele pungii…

— Cine mai e şi bătrânul Tompson care îşi face apariţia acum, la oră asta din noapte? a întrebat Carlos, interesat fără să vrea”.

— Bătrânul Tompson e tatăl doamnei contese. Doamna contesă era o Miss Tompson, din familia Tompson de la Porto. În ultimul timp, domnul Tompson n-a mai vrut să-l împrumute cu niciun real pe ginere-său; astfel că, odată, tot pe vremea lui Pimenta, domnul conte, furios, i-a spus doamnei că ea şi cu tatăl ei trebuie să-şi aducă aminte că se trag dintr-un neam de negustori, şi că el a făcut din ea o contesă; şi să iertaţi, doamna contesă, chiar acolo, la masă, a trimis conţia la dracu’… Asemenea lucruri nu sunt pe placul lui Pimenta.

Carlos a dat pe gât o înghiţitură de grog. Li juca pe buze o întrebare, dar şovăia. Şi-a zis apoi că-i o copilărie să aibă atâtea scrupule faţă de nişte persoane care, la masă, în faţa valetului, spărgeau porţelanuri şi trimiteau la dracu’ titlul strămoşilor. Astfel că a întrebat:

— Ce spune domnul Pimenta despre doamna contesă, Baptista? Se distrează?

— Cred că nu, stăpâne. Dar servitoarea ei de încredere, o scoţiană, asta da, e o uşuratică. Şi nu-i şade bine doamnei contese să fie atât de intimă cu ea…

S-a făcut tăcere în cameră, ploaia a lovit mai puternic în geamuri.

— Trecând la alt subiect, Baptista, ce zici, de cât timp nu i-am mai scris lui Madame Rughel?

Baptista a scos din buzunarul interior al hainei un carneţel, s-a apropiat de lumină, şi-a pus ochelarii pe nas, şi a verificat, cu metodă, aceste date: „Ziua de 1 ianuarie, trimis telegramă cu felicitări de anul nou Madame Rughel, Hotel d'Albe, Champs Élysées, Paris. Ziua de 3, primit telegramă Madame Rughel, răspunde la urări, exprimă prietenie, anunţă plecare la Hamburg. Ziua de 15, scrisoare trimisă prin poştă, pentru Madame Rughel, Wil-I iam-Strasse, Hamburg, Germania". Apoi – nimic altceva. Astfel că au trecut cinci săptămâni de când domnişorul nu i-a mai scris lui Madame Rughel.

— Mâine îi scriu „a. Spus Carlos.

Baptista şi-a notat în carneţel.

Apoi, pe după un fum lâncezitor, vocea lui Carlos s-a înălţat din nou în pacea adormită a odăii:

— Madame Rughel era foarte drăguţă, nu-i aşa, Bapl isla? Este femeia cea mai drăguţă pe care ai văzut-o \ reodată în viaţa ta!

Bătrânul servitor şi-a pus carnetul în buzunarul hainei şi a răspuns, fără să şovăie, foarte sigur de sine:

— Madame Rughel era o doamnă foarte chipeşă. Dar femeia cea mai frumoasă pe care mi-am aşternut eu ochii, dacă mi permite domnişorul, era doamna aceea a colonelului de Im., în care a venit. În camera hotelului, la Viena.

Carlos a aruncat, ţigara pe platoul de argint şi, strecurându-se sub aşternut, năpădit tot de o undă de amintiri vesele, a exclamai; din adâncimea culcuşului său confortabil, în vechiul ton de emfază boemă obişnuit la Palatele de la Celas:

— Domnul Baptista n-are niciun pic de gust! Madame llughel era o nimfă de Rubens, domnule! Madame Rujithel avea splendoarea unei zeiţe din Renaştere, domnule! Madame Rughel trebuia să fi dormit în patul imperial al

— Lui Carol Quintul… Retrage-te, domnule!

Baptista a mai netezit micul *couvre-pied1*, a mai aruncat prin cameră o privire atentă şi, mulţumit de ordinea ni care adormeau lucrurile, a ieşit, luând cu ei sfeşnicul. Carlos nu dormea; şi nu se gândea la coloneleasa de huni. Nici la Madame Rughel. Chipul care, în întunecimea perdelelor, îi apărea într-un auriu nedesluşit ce provenea de la reflexele părului despletit era al doamnei de Gouvarinho doamna de Gouvarinho care nu avea splendoarea unei zeiţe din Renaştere precum Madame Rughel, nici nu era femeia cea mai frumoasă pe care şi-ar fi aşternul vreodată ochii Baptista, precum coloneleasa de huari; dar, cu nasul ei fremătător şi gura ei mare, strălul Cuvertură aşezată la picioarele patului (fr.).

cea mai mult şi mai bine în imaginaţia lui Carlos – pentru că el o aşteptase în seara aceea şi ea nu apăruse.

În marţea promisă, Ega n-a venit să-l ia pe Carlos ca să meargă să „gouvarinheze”. Şi Carlos a fost cel care, după câteva zile, intrând ca din întâmplare la Hotel Universal, l-a întrebat râzând pe Ega:

— Ei, când „gouvarinhăm”?

În seara aceea, la São Carlos, într-un antract al *Hughenoţilor*, Ega l-a prezentat domnului conte1 de Gouvarinho, pe coridorul spre care dădeau lojile. Contele, foarte amabil, şi-a amintit pe loc că avusese de mai multe ori plăcerea să treacă pe la poarta moşiei de la Santa Glâvia când se ducea să-şi vadă nişte vechi prieteni, familia Tedim, la Entre Rios – un alt frumos conac. Au vorbit atunci de Douro, de Beira, le-au comparat cu alte peisaje. Pentru conte nu exista nimic în Portugalia noastră care să semene cu câmpiile de la Mondego: dar parţialitatea lui era scuzabilă, pentru că se născuse şi crescuse în acele văi mănoase; a vorbit apoi un moment de Formoselha, unde avea o casă în care trăia, bătrână şi

bolnavă, mama lui, doamna contesă văduvă…

Ega, care se prefăcuse a sorbi cuvintele contelui, a început atunci o controversă susţinând, înfocat de parcă ar fi fost vorba despre dogmele unei credinţe, frumuseţea superioară a râului Minho, „acel paradis idilic”. Contele zâmbea: vedea în asta, după cum i-a făcut observaţia lui Carlos, bătându-l amabil în acelaşi timp pe Ega pe umăr, rivalitatea dintre cele două provincii. – întrecere de altfel fecundă, după părerea lui…

— Iată, de pildă, spunea, gelozia dintre Lisabona şi Porto. E o adevărată dualitate, ca între Ungaria şi Austria… Aud pe aici că unii o deplâng. Ei bine, eu, dacă aş fi la putere, aş instiga-o, aş provoca-o, iertaţi-mi această expresie. În lupta dintre două mari oraşe ale regatului, alţii pot vedea ciudă meschină, eu văd elemente de progres. Văd civilizaţie!

Profera aceste lucruri ca de pe un piedestal înălţat mult deasupra oamenilor, lăsându-le providenţial să cadă din comorile intelectului său ca nişte daruri nepreţuite. Vocea-i era lentă şi rotundă; lentilele ochelarilor săi de aur scânteiau arătos; iar în mustaţa cernită, în bărbiţa scurtă, se vădea ceva, în acelaşi timp doctoral şi de filfizon.

Carlos spunea: „Aveţi dreptate, domnule conte”. Ega spunea: „Dumneata vezi lucrurile astea de sus, Gouvarinho”. El îşi încrucişase braţele pe sub poalele fracului – şi erau toţi trei foarte serioşi.

Apoi contele a deschis uşa lojei; Ega a dispărut. Şi peste o clipă Carlos, prezentat ca „vecin de lojă”, primea de la doamna contesă un puternic *shake-hands*, în care au clincheţit o infinitate de brăţări de argint şi de *blangles* indiene peste mănuşa ei neagră încheiată cu doisprezece nasturi.

Doamna contesă, puţin îmbujorată, uşor nervoasă, i-a amintit imediat lui Carlos că-l văzuse vara trecută la Paris,

în salonul scund de la *Cafe anglais*: ba chiar, drept indiciu, putea să-i mai spună că se afla în seara aceea acolo un bătrân dezgustător cu două sticle goale în faţă care povestea cu glas tare, către altă masă, nişte chestii îngrozitoare la adresa domnului Gambetta; un individ (le-alăt. Un a protestat; celuilalt nici că i-a păsat, era bă Trânul duce de Grammont. Contele şi-a trecut degetele lente prin păr, cu un aer aproape îngrijorat: nu-şi amintea nimic din toate acestea! S-a plâns imediat amarnic de lipsă de memorie. Ceva atât de indispensabil la cineva care urmăreşte viaţa publică, memoria!, iar el, din păcate, nu l I.» niciun atom. IV. Xomplu, citise (aşa cum orice om trebuia, i ci1 i, e. I) ele douăzeci de volume din *Istoria Unim*. *Ulii*. I lui Ce: ar Cantu; le citise cu atenţie, închis în cabinetul: au, absorbit de acea operă. Ei bine, domnilor îi scăpase l. Olul – şi-acum, habar n-avea de istorie!

Dumneavoastră aveţi o memorie bună, domnule Maia?

Am o mefnorie rezonabilă.

Vă bucuraţi de un bun de mare preţ!

Contesa se întorsese spre parter, acoperită de evantai, cu aerul stânjenit, de parcă spusele copilăreşti ale soţului ei ar fi diminuat-o, ar fi urâţit-o… Carlos a început atunci să vorbească despre operă. Ce frumos scutier hughenot era

Pandolli! Contesa nu-l putea suferi pe Corcelli, tenorul, cu notele lui aspre şi obezitatea aceea care-l făcea să pară buf. Dar (amintea Carlos) unde mai existau astăzi tenori? Se terminase cu acea rasă mare de Mario, bărbaţi frumoşi, inspiraţi, care realizau importantele tipuri lirice. Nicolini era deja un degenerat… Asta le-a amintit de Patti. Contesa o adora, pe ea şi graţia ei de zână, şi vocea ei ca o ploaie de aur!…

Ochii îi străluceau, spuneau o mie de lucruri; la

anumite mişcări, părul – ondulat strâns – căpăta tonuri de aur roşcat: şi în jurul ei plutea, în căldura gazului lampant şi a sălii pline, un parfum exagerat de verbină. Era îmbrăcată în negru, cu un guleraş de dantelă neagră, în stil Valois, strângându-i gâtul pe care erau prinşi doi trandafiri stacojii. Şi toată făptura ei avea un mic aer provocator şi gata de atac. În picioare, tăcut, grav, contele se bătea peste coapsă cu clacul închis.

Începuse actul al patrulea; Carlos s-a ridicat; iar ochii lui au întâlnit în faţă, în loja soţilor Cohen, pe Ega cu binoclul la ochi, observându-l, privind-o pe contesă şi vorbindu-i Raquelei, care zâmbeagi mişca evantaiul cu un aer îndurerat şi pierdut.

— Noi primim marţea, i-a spus contesa lui Carlos. Iar restul frazei s-a pierdut în murmurul unui surâs.

Contele l-a însoţit până afară, pe coridor.

— E întotdeauna o onoare pentru mine, spunea el mergând alaiuri de Carlos, să fac cunoştinţă cu persoanele care reprezintă ceva în ţara asta… Dumneavoastră sunteţi dintre aceştia, destul de rari din păcate.

Carlos a protestat, zâmbitor. Iar celălalt, cu vocea lui lentă şi rotundă:

— Nu linguşesc. Eu nu linguşesc niciodată… Dar dumneavoastră vi se pot spune aceste lucruri, pentru că aparţineţi elitei: nenorocirea Portugaliei este lipsa de oameni. Asta-i o ţară fără personal. E nevoie de un episcop? Nu există episcop. E nevoie de un economist? Nu există economist. Totul e aşa! Vedeţi, chiar şi în profesiunile subalterne. E nevoie de un bun tapiţer? Nu există un bun tapiţer…

Un sunet plin de instrumente şi voci, de un ton sublim, trecând pe la uşa întredeschisă a lojei, i-a curmat nişte ultime cuvinte despre lipsa de fotografi… A ascultat, cu mâna în aer:

— Este *Corul – pumnalelor*, nu-i aşa? Ah! haideţi să ascultăm… Aşa ceva se ascultă întotdeauna cu folos. Există filosofie în muzica asta… Păcat că aminteşte cu atâta străşnicie de vremurile intoleranţei religioase, dar incontestabil că aici e multă filosofie!

¥1

ÎN DIMINEAŢA ACEEA. Carlos s-a dus să viziteze prin surprindere casa lui Ega, faimoasa Vilă Balzac pe care fantezistul acela o meditase şi o aranjase încă de la sosirea lui la Lisabona, şi unde în sfârşit se instalase.

Ega îi dăduse un nume literar din aceleaşi. Motive pentru care o închiriase într-o suburbie îndepărtată, în singurătatea de la Stânca Franţei – pentru ca numele lui Balzac, patronul său, tăcerea câmpenească, aerul curat, totul să fie favorabil studiului, orelor dedicate artei şi idealului. Deoarece avea de gând să se închidă acolo, ca într-un claustru literar, ca să încheie *Memoriile unui Atom*! Numai că, din cauza distanţelor, închiriase cu luna un cupeu al Societăţii de transporturi.

Lui Carlos i-a fost greu să găsească Vila Balzac: nu era, cum spusese Ega la Buchetul, imediat după Piaţa Graţiei, o vilişoară retrasă, răcoroasă, umbrită, zâmbind printre arbori. Treceai mai întâi de Răscrucea celor Patru Drumuri; apoi pătrundeai pe o alee largă, printre gră. Din de zarzavat, care cobora pe panta colinei, dar era accesibilă trăsurilor; şi acolo, într-un ungher, străjuită de ziduri, apărea în sfârşit o căsuţă cu pereţii murdari, cu două trepte de piatră la uşă şi transperante noi, de un stacojiu ţipător, la ferestre.

Zadarnic însă în dimineaţa aceea a tras Carlos cu disperare de coarda clopoţelului, a lovit cu ciocanul în uşă, a strigat cu glas tare peste zidul grădinii şi coroanele copacilor numele lui Ega: Vila Balzac a rămas mută, parcă nelocuită, în retragerea ei rustică. Şi totuşi lui Carlos i se

păruse că, exact înainte de a începe să bată, auzise pocnetul unor dopuri de şampanie.

Când Ega a aflat de tentativa lui, s-a arătat indignat pe servitori, care părăseau astfel casă, dându-i un aer suspect de Turn Nesle[26]…

— Vino mâine; dacă nu-ţi răspunde nimeni, escaladează ferestrele, dă foc imobilului, de parcă n-ar fi altceva decât Tuileriile.

Dar a doua zi, când a sosit Carlos, Vila Balzac îl aştepta, toată în sărbătoare: la uşă se profila „pajul", un flăcălandru cu înfăţişare de mare puşlama, în jachetă albastră

Îl nasturi metalici şi cu o cravată foarte albă şi foarte scrobită; cele două ferestre de sus, deschise, descoperind ripsul verde al perdelelor, sorbeau din plin tot aerul câmpului şi soarele iernii; iar în susul scării înguste, tapisată e11 roşu, i, într-o nemaipomenită *robe-de-chambre* dinii-un damasc din secolul al XVIII-lea, rochie de curte a

Îl 1111 i. I dintre stnimouşele. Ale, a exclamat, plecându-şi

11 util i la puni uit.

llun-venit, principe, în umilul bordei al filosofului!

A 11 lie.it apoi, eu un gest larg, o draperie de rips verde, de un verde urit şi trist, şi l-a introdus pe „principe" în raionul unde totul era de asemenea verde: ripsul ce acoperea un mobilier de nuc, postavul de pe masa de joc, dungile verticale ale tapetului de pe perete, faţa de masă eu ciucuri şi reflexul unei – oglinzi rotunde, înclinate peste sofa.

Nu exista un tablou, o floare, un ornament, o carte – doar pe jardinieră o statuetă a lui Napoleon I, în picioare,

---

26 Aluzie la sîngeroasa melodramă cu acelaşi nume a lui Alexandru Dumas-tatăl.

bine înfipt pe orbita pământului, în cunoscuta poză în care emul, eu un aer pântecos şi fatal, îşi ascunde o mână la Pute şi, şi-o afundă pe cealaltă în profunzimile vestei. Al Aluri o sticlă de şampanie, învelită în staniol auriu, uşlepta între două pahare zvelte.

De ce-l ţii aici pe Napoleon, John?

Ca ţintă pentru injurii, a răspuns Ega. Mă exersez asupra lui să vorbesc despre tirani…

Şi-a frecat mâinile radios. În dimineaţa aceea era vesel şi plin de vervă. Imediat a vrut să-i arate lui Carlos dormitorul: acolo domnea un creton cu crenguţe albicioase pe fond roşu; iar patul umplea, strivea tot. Părea să fie motivul central al Vilei Balzac; şi cu el se epuizase imaginaţia artistică a lui Ega. Era din lemn, scund ca un divan, cu marginea înaltă, cu un brâu de dantelă, şi de ambele laturi cu un lux de covoare din pluş stacojiu; un baldachin larg din mătase de India roşcată îl învăluia ca o podoabă de tabernacol; iar înăuntrul lui, la căpăta, ca într-un bordel, scânteia o oglindă.

Carlos, foarte serios, l-a sfătuit, să scoată oglinda. Ega a aruncat asupra întregului pat o privire tăcută şi blândă, şi a spus, după ce şi-a trecut vârful limbii peste buză:

— Are şicul ei…

Pe noptieră se îngrămădea un morman de cărţi: *Educaţia* lui Spencer alături de Baudelaire, *Logica* lui Stuart Mill peste *Cavalerul de Maison-Bouge*. Pe marmura scrinului se afla altă sticlă de şampanie între două pahare; pe măsuţa de toaletă, puţin răvăşită, era o cutie enormă de pudră de orez printre plastroanele şi cravatele albe ale lui Ega, precum şi un pachet cu ace de păr lângă fiare de ondulat.

— Dar tu unde lucrezi, Ega, unde faci marea ta artă?

— Acolo, a. Spus Ega vesel, indicând patul.

Dar imediat după aceea a arătat colţişorul său de studiu, format de un paravan, lângă fereastră, şi umplut tot de o masă pe picior masiv pe care Carlos, uluit, a descoperit, printre frumoasele hârtii de scrisori ale lui Ega, un *Dicţionar de rime*…

Şi vizitarea casei a continuat.

În sufrageria aproape goală, zugrăvită în galben, un bufet din lemn de pin cu vitrină adăpostea melancolic un serviciu ieftin de porţelan nou; iar de închizătoarea ferestrei atârna un veşmânt roşu, care părea să fie un capot de femeie.

— E sobru şi simplu, a exclamat Ega, aşa cum i se potriveşte unui om care se hrăneşte cu o coajă de ideal şi două înghiţituri de filosofie. Acum, la bucătărie!…

A deschis o uşă. O răcoare câmpenească pătrundea prin ferestrele deschise; şi se zăreau copacii din grădină, maidanele verzi, şi, acolo, jos, căsuţele albe strălucind în soare; o fată foarte răpănoasă şi foarte voinică a dat jos ni tira din poală şi s-a ridicat, cu *Ziarul ştirilor* în mână. L'V. a a prezentat-o, cu un ton de farsă:

Domnişoara Josefa, celibatară, de temperament… Augvin, artistă culinară a Vilei Balzac, şi, cum se poate observa după fiţuica ce-i atârnă din gheare, cultivatoare a beletristicii!

Kala zâmbea, deloc stânjenită, deprinsă de bună seamă 1*Îl a. Emenea familiarităţi boeme.

Eu azi nu iau masa aici, domnişoară Josefa, conţinna Ega pe acelaşi ton. Acest frumos tinerel care mă în „t”.; l (duce de Buchetul şi principe de Santa Olâvia, îi – i. I astăzi să pape amicului său, filosoful… Şi, cum atunci iiikl mă voi înapoia, domnişoara Josefa va fi pesemne cufundată în somnul nevinovăţiei sau în veghea desfrâului îi poruncesc de pe acum să-mi pregătească mâine de dimineaţă pentru, *lunch* două prepeliţe frumoase.

Şi brusc, schimbând vocea, cu o privire pe care ea trebuia s-o. Înţeleagă:

Două prepelicioare bine fripte şi bine rumenite. He i, desigur… Ca de-obicei.

b-a apucat pe Carlos de braţ şi s-au înapoiat în salon. Sincer vorbind, Carlos, cum ţi se pare Vila Balzac

Carlos a dat acelaşi răspuns ca şi pentru episodul *Evreicei*:

E înfocată.

Dar a lăudat curăţenia, priveliştea casei şi prospeţimea «n-toanelor de altfel, pentru un tânăr, pentru o chilie de lucru…

lui spunea lv; i plimbându-se prin salon cu mâiii înfundate ni buzunarele nemaipomenitei sale *robehmtthre* eu nu suport bibelourile, obiectele de preţ, c'iunul arheologic, mobilele de artă… Ce dracu', mobila în imii;, a se armonizeze cu ideea şi simţămintele omului are o foloseşte! Eu nu gândesc şi nici nu simt ca un cavaler din secolul al XVI-lea, de ce să mă înconjor de obiecte din secolul al XVI-lea? Nimic nu mă melancolează mai mult decât să văd într-un salon un venerabil dulăpior din vremea lui Frâneisc I trebuind să înfrunte conversaţii despre alegeri şi creşterea fondurilor. Parcă ar fi un frumos erou în armură de oţel, cu viziera lăsată şi credinţe profunde în piept, aşezat la o masă de voltarete

Mtând cărţile. Fiecare secol are un geniu şi o atitudine proprie. Secolul al XIX-lea a conceput democraţia şi asta e atitudinea lui… Şi, cufundându-se zgomotos într-un fotoliu, şi-a întins picioarele subţiri în aer. Iată, o asemenea poziţie este imposibilă dacă şezi pe un taburet din vremea stareţului de Crato. Băiete, hai să bem nişte şampanie!

Şi cum Carlos se uita neîncrezător la sticlă, Ega a zvâcnit:

— E excelentă, ce crezi tu? Vine direct de la cea mai bună casă din Épernay, mi-a făcut rost de ea Jacob.

— Care Jacob?

— Jacob Cohen, Jacob.

Tocmai dădea să taie sforile dopului, când l-a străbătut o amintire bruscă şi, lăsând din nou sticla jos, şi-a pus monoclul la ochi:

— Că bine zici! Cum a fost zilele trecute la soţii Gouvarinho? Din păcate, eu n-am putut veni.

Carlos a povestit atunci despre serată. Erau în total zece persoane, risipite prin cele două saloane, într-un zumzet amorţit, la penumbra sfeşnicelor. Contele l-a pisălogit indiscret cu politica, o admiraţie idioată pentru un mare orator, deputat de Mesão Frio, şi nişte explicaţii nesfârşite despre reforma învăţământului. Contesa, care era foarte răcită, l-a îngrozit rostind despre Anglia, deşi englezoaică, părerile obişnuite în strada Cedofeita. Îşi închipuia că Anglia este o ţară fără poeţi, fără artişti, fără idealuri, ocupată numai să adune lire… în sfârşit, se plictisise de moarte.

— Ce dracu'! a murmurat Ega dezamăgit.

Dopul a explodat, gazda a umplut paharele în tăcere; şi urându-şi sănătate pe muteşte, cei doi prieteni au băut şampania – pe care Jacob i-o procurase lui Ega pentru ca acesta să se înfrupte din ea cu Raquel.

Apoi, în picioare, cu ochii în covor, agitând încet paharul din nou plin, în care murea spuma, Ega a îngăimat iar cu aceeaşi intonaţie tristă de neaşteptată dezamăgire:

— Tare mi-e ciudă!

Şi, după un moment:

— Da bine, băiete, credeam că doamna de Gouvarinho îţi place…

Carlos a mărturisit că, în primele zile, când îi vorbise Ega de ea, avusese un mic capriciu, se interesase de părul

acela de culoarea jărateculuiâ€¦

— Dar, de îndată ce am cunoscut-o, capriciul s-a dusâ€¦

Ega luase loc, cu paharul în mână; şi după ce şi-a contemplat câtva timp ciorapii de mătase, stacojii ca ai unui prelat, a rostit, foarte serios, aceste cuvinte:

— E o femeie delicioasă, Carlinhos.

Şi, cum Carlos ridica din umeri, Ega a stăruit: doamna de Gouvarinho era o cucoană inteligentă şi plină de gust; avea originalitate, îndrăzneală, un crâmpei de romantism foarte picantâ€¦

— Iar, ca trupuşor de femeie, nu găseşti ceva mai straşnic de la Badajoz până aici!

— Ia mai lasă-mă-n pace, Mefisto de Celorico!

Şi Ega, amuzat, a început să fredoneze;

Je suis Mephistoâ€¦

Je suis Mephistoâ€¦[27]

Între timp Carlos, fumând alene, continua să vorbească despre doamna de Gouvarinho şi brusca saturaţie ce-l apucase, de îndată ce a schimbat cu ea trei cuvinte într-un salon. Şi nu era prima dată că avea asemenea false accese de dorinţă, năpădindu-l aproape cu forme de amor, ameninţând să-i absoarbă, cel puţin pentru un timp, toată fiinţa, şi rezolvându-se în saţietate, în „plictis”. Erau ca nişte pale de pulbere pe o piatră: o scânteie le aprinde, într-o clipă devin flacără vie ce pare că va mistui universul, şi în cele din urmă lasă doar o dâră neagră, care mânjeşte piatra. Să fie oare inima lui o inimă de om slab, moale şi lipsită de vlagă, ce nu poate reţine un simţământ, îl lasă să piară, să se scurgă prin ochiurile largi ale ţesăturii de proastă calitate?

— Sunt un sloi! a spus el zâmbind. Sunt un impotent al sentimentului, ca Satanaâ€¦ Potrivit celor spuse de

27 Eu sînt Mefisto (fr.).

părinţii bisericii, marele chin al lui Satana este că nu poate iubi.

— Ce fraze, băiete! a murmurat Ega.

Cum, fraze? Era cruda realitate! îşi petrecea viaţa văzând cum i se sting pasiunile în mâini ca nişte chibrituri. De exemplu, povestea cu coloneleasa de husari din Viena! Când a lipsit ea de la primul *rendez-vous*, plânsese lacrimi cât pumnul cu capul îngropat în pernă şi lovind cu piciorul în aşternut. Iar peste două săptămâni i-a poruncit lui Baptista să se posteze la fereastra hotelului, ca s-o poată şterge de îndată ce biata coloneleasă ar fi dat colţul! Iar cu olandeza, cu Madame Rughel, a fost şi mai rău. În pe unele zile era ca scos din minţi: voia să se stabilească pentru totdeauna în Olanda, să se însoare cu ea (de îndată ce ea avea să obţină divorţul), alte nebunii; şi mai apoi braţele cu care-i încolăcea ea gâtul, şi ce braţe frumoase, i se păreau grele ca plumbul…

— Treci peste asta, pedantule! Totuşi îi mai scrii încă! a strigat Ega.

— Asta-i altceva. Am rămas prieteni, pure relaţii de inteligenţă. Madame Rughel este o femeie sclipitoare. A scris un roman, unul dintre acele studii intime şi delicate ca ale lui Miss Broughton: se numeşte *Trandafirii veştejiţi*. Nu l-am citit, e în olandeză…

— *Trandafirii veştejiţi*… în olandeză! a exclamat Ega ducându-şi mâinile la cap.

Apoi, proţăpindu-se în faţa lui Carlos, cu monoclul la ochi:

— Eşti nemaipomenit, băiete!… Bine, dar cazul tău e simplu, este cazul lui Don Juan. Şi Don Juan avea asemenea alternări de flacără şi cenuşă. Pleca în căutarea idealului său, a, Femeii" sale, aflând-o mai cu seamă, şi pe bună dreptate, printre femeile celorlalţi. Şi, *après avoir*

couche[28], declara că se înşelase, că nu era ea. Îşi cerea scuze şi se retrăgea. În Spania a încercat în felul ăsta o mie trei. Tu eşti, pur şi simplu, ca el, un desfrânat; şi ai să sfârşeşti ca el, într-o tragedie infernală!

A golit alt pahar de şampanie şi, plimbându-se cu paşi mari prin salon:

— Carlinhos al sufletului meu, zadarnic porneşte bărbatul în căutarea „femeii sale". Ea tot vine. Fiecare îşi are „femeia sa", şi trebuie s-o întâlnească negreşit. Tu eşti aici, la Răscrucea celor Patru Drumuri, ea se află poate la Pekin: dar tu, care-mi atingi ripsul cu lacul pantofilor tăj, şi ea. Care se roagă în templul lui Confucius, vă îndreptaţi amândoi, pe nesimţite, irezistibil, fatal, unul spre celălalt! … Sunt cât se poate de elocvent astăzi şi am spus o mulţime de lucruri idioate. Trebuie să mă îmbrac. Şi. În timp ce-mi înveşmântez carcasa, tu mai pregăteşte nişte fraze despre Satana!

Carlos a rămas în salonul verde să-şi termine ţigara în timp ce înăuntru Ega trântea sertarele, lansând, cu luată splendoarea falsetului său nazal, *Barcarola* de Gounod. Când a apărut, era în frac, cu cravată albă, cu pardesiul pe el cu ochiul strălucitor de şampanie.

Au coborî! Pajul era profilat în uşă, lângă cupeul lui Carlos care. r-lepiase. Iar surtucul lui albastru cu nasturi „ulbeni, iipei ba pereche de murgi strălucind ca un şaten vin, ar/tml ml hamurilor, măreţia vizitiului blond cu „buchetul" brodai pe livrea, totul alcătuia acolo, lângă Vila Hal/ac, un tablou bogat care l-a încântat pe Ega.

Viaţa e plăcută! a spus el.

Cupeul s-a pus în mişcare, a dat să intre în Piaţa. Gratiei când o trăsură deschisă de piaţă s-a încrucişat cu el în trap săltat. În ea un individ cu pălărie joasă citea un /iar de format mare.

---

28 După ce se culca (fr.).

E Craft! a strigat Ega, scoţând capul pe portieră. Cupeul s-a oprit. Dintr-un salt, Ega era pe caldarâm, alergând, urlând: – Hei, Craft! Hei, Craft!

— Citul, peste o clipă, Carlos a auzit două voci care se apropiau, a coborât şi el din cupeu şi s-a trezit în faţa unui bar bal scund, blond, cu pielea trandafirie şi proaspătă, cu o aparenţă de răceală. Sub fracul corect se observa o musculatură de atlet.

— Carlos, Craft, a strigat Ega, lansând prezentarea cu o şi mplilate clasică.

Zâmbind, cei doi bărbaţi şi-au strâns mâna. Iar Ega inista să se întoarcă toţi trei la Vila Balzac, să mai bea o liclă de şampanie, să celebreze „venirea Dreptului”! Craft a refuzat, cu felul său de a fi calm şi blajin; sosise în ajun din Porto, apucase să-l îmbrăţişeze pe nobilul Ega, şi profita acum de drumul în acel cartier îndepărtat ca să se ducă să-l vadă pe bătrânul Shelgen, un neamţ caz-e locuia la Stânca Franţei.

— Atunci, altceva! a sărit Ega. Ca să stăm de vorbă, ca să vă cunoaşteţi mai bine, veniţi voi să luaţi masa cu mine mâine la Hotel Central. Ke-am înţeles, da? Perfect. La şase.

De îndată ce cupeul s-a pus din nou în „mişcare, Ega a început cu obişnuitele lui laude la adresa lui Craft, încântat de acea întâlnire care adăuga încă o tuşă de lumină veseliei sale. Ceea ce-l entuziasma la Craft era aerul lui imperturbabil de *gentleman* corect, cu care tot la fel ar juca o partidă de biliard, s-ar avânta într-o bătălie, ar acosta o femeie sau ar pleca în Patagonia…

— E unul dintre lucrurile cele mai bune pe care le posedă Lisabona. Ai să mori după el… Şi ce casă are la Qlivais, ce sublimă colecţie de artă S

Brusc s-a oprit şi, cu privirea neliniştită, cu o cută pe frunte:

— Cum dracu’ o fi aflat de Vila Balzac?

— După câte ştiu, tu nu faci un secret din asta?

— Nu… Dar nici n-am dat anunţ la ziar! Iar Craft a sosit ieri, încă nu s-a întâlnit cu niciuna dintre cunoştinţe… Foarte ciudat!

— În Lisabona toate se ştiu…

— Ţară păcătoasă! a murmurat Ega.

Masa la Central a fost amânată pentru că Ega, lărgind. Puţin câte puţin ideea, o transformase acum într-un ospăţ ceremonios în onoarea lui Cohen.

— Iau masa la ei de multe ori, i-a spus el lui Carlos, sunt acolo în fiecare seară… Trebuie să mă revanşez de ospitalitate… O masă la Central e suficientă. Iar pentru efectul moral, îi aduc pe tavă pe marchiz şi pe dobitocul de Şteinbroken. Lui Cohen îi plac asemenea oameni…

Dar planul a mai trebuit modificat: marchizul plecase la Golegă, iar bietul Şteinbroken suferea de un deranjament intestinal. Ega s-a gândit la Cruges şi la Taveira – dar s-a Temut de chica lui Cruges şi de amarnicele lui crize de *spleen* care le-ar fi stricat tot cheful. Până la urmă a invitat doi prieteni intimi de-ai lui Cohen; dar atunci a trebuit să-l suprime pe Taveira, care nu se avea bine cu unul dintre ei din cauza unui schimb de cuvinte în casa „Grăsunei Lola”.

Lista invitaţilor fiind hotărâtă, masa fiind fixată pentru

O zi de luni, Ega a avut o întrevedere cu *maître-d hdtel de* la Central, în care i-a recomandat multe flori, două ananasul! drept podoabe, şi a cerut ca unul dintre felurile meniului. Oricare din, de să fie e *la Cohen*; şi a sugerat chiar el: „*Imnates fareles à la Cohen* 1.

În după-amiaza-aceea, pe la ora şase, coborând pe strada

1 ti is marinului spre Hotelul Central, Carlos l-a zărit

pe Craft în prăvălia de antichităţi a lui moş Abra Ao.

A intrat. Bătrânul evreu, care tocmai în arăta lui Craft îi falsă faianţă de Rato, şi-a smuls imediat de pe căp slinosu-i fes eu ciucure şi s-a aplecat adânc în faţa lui Carlos, cu ambele mâini la inimă.

Apoi, într-un liminj exotic, presărat cu ceva cuvinte engh e, l i, i-a cerul bunului său stăpân, JDom Carlos da IVI – aia, demnului sau shipân, acestui *beauliful* gentleman2, biiK v mască a cerceta o mică minunăţie pe care i-o pusese de-o parte; iar al său foarte *generous gentleman* 3 nu trebuia decât să întoarcă ochii şi vedea mica minunăţie acolo, alături, pe un scaun. Era un portret de spaniolă „prins cu trăsături viguroase de penel, reprezentând, pe un forul îndrăzneţ de un trandafiriu veşted, o faţă trecută de bătrână codoaşă, ciupită de vărsat, sulemenită, care emana viciul prin toţi porii şi avea un surâs bestial ce promitea orice.

Carlos, calm, a oferit zece tostoni. Craft s-a minunat de al îi i mărinimie; dar bunul Abra Ao, cu un râs mut ce-i dezgolea prin barba căruntă o gură mare cu un singur dinte, a Cir; t.at mult „gluma bogaţilor săi stăpâni”. Zece mici tostiii! Dacă tablouaşul ar fi purtat în josul său numele frumuşel al lui Fortuny, ar fi făcut pe puţin zece miişoare di contos de reali. Dar nu purta acel mic nume binecuvinat... încă şi aşa, tot valora zece bancnotuţe de douăzeci de mii de reali...

I Roşii umplute à la Cohen (fr.).

Încântător domn (engl.).

Mărinimos domn (engl,).

— Zece frânghii ca să te spânzur, ovrei fără suflet ce-mi eşti! a strigat Carlos.

Şi au ieşit, lăsându-l pe bătrânul hoţoman la uşă, frânt în două, cu mâinile la inimă, urându-le toate fericirile de pe lume mărinimoşilor săi nobili...

— N-are un singur obiect mai de doamrâe-ajută. Bătrânul Abra Ao, a spus Carlos.

— Are o fiică, a spus Craft.

Carlos o găsea drăguţă, dar înfiorător de murdară. Atunci, în legătură cu Abra Ao, i-a pomenit lui Craft despre frumoasele colecţii de la Olivais pe care Ega, cu tot dispreţul lui bine cunoscut pentru bibelouri şi mobile de artă, i le descrisese drept sublime.

Craft a ridicat din umeri.

— Ega habar n-are. Nici măcar la Lisabona nu se poate numi colecţie ce am eu. Sunt doar nişte obiecte de artă adunate la întâmplare… De care, de altfel, am de gând să mă descotorosesc!

Asta l-a surprins pe Carlos. Înţelesese din spusele lui Ega că era vorba de o colecţie adunată cu dragoste, în îndelungata scurgere a anilor, mândria şi preocuparea unei vieţi de om…

Craft a zâmbit de această legendă. Adevărul e că abia în 1872 începuse să se intereseze de obiectele de artă; tocmai revenea pe-atunei din America de Sud; şi tot ce achiziţionase, descoperind câte ceva ici şi colo, adunase în casa aceea de la Olivais, închiriată printr-o fantezie, într-o dimineaţă când cocioaba, cu peticul ei de grădină în jur, i se păruse pitorească, sub razele soarelui de aprilie. Dar acum, dacă ar putea să se descotorosească de tot, avea de gând să se dedice alcătuirii unei colecţii omogene şi compacte de artă din secolul al XVIII-lea.

— Aici, la Olivais?

— Nu. La o moşie pe care o am lângă Porto, chiar pe malul râului.

Dădeau să intre în holul Hotelului Central – când chiar în clipa aceea un cupeu de piaţă, sosind în trap săltat dinspre strada Arsenalului, s-a oprit la intrare.

Un negru splendid, deja cărunt, în frac, a alergat

imediat să deschidă portiera; dinăuntru un tânăr foarte slab, cu barbă foarte neagră, i-a pus în braţe o delicioasă căţel uşă scoţiană, cu blana zbârlită, fină ca mătasea, de culoarea argintului; apoi, coborând indolent şi *poseur*, a «ferit mâna unei doamne înalte, blonde, cu faţa pe jumătate ascunsă sub un văl foarte strâns şi foarte întunecos, «are scotea în evidenţă splendoarea unei carnaţii de fildeş.

Craft şi Carlos s-au dat la o parte, ea a trecut prin faţa lor cu un pas suveran de zeiţă, minunat de bine făcută, lăsând în urma ei, prin aer, ca o dâră de lumină, reflexele părului i-i auriu şi o mireasmă suavă. Purta un pardesiu din ea II Cea albă de Genova, şi o clipă lacul botinelor ei a strălucii pe lespezile din hol. Tânărul de lângă ea, ţeapăn în îi – lin. Costum englezesc în carouri, deschidea neglijent o telegramă; urma negrul, cu căţeluşa în braţe. Iar în mijlocul tăcerii, vocea lui Craft a murmurat:

Trds chic.[29]

Sus, în salonul arc le-a fost indicat de chelner, Ega aşi opt n, a şi-ial pe divanul de marochin, de vorbă cu un Iiurte cam scutul, «ras, coafat ca un mire de provincie, cu camelii? înfiptă la piept şi plastron albastru ca cerul.

<. raft îl cunoştea; Ega i l-a prezentat lui Carlos pe domnul Dă maso Salcede şi a poruncit să se servească vermut, fiindcă era cam târziu, după părerea lui, pentru rafinamentul literar şi satiric al absintului…

Kra o zi de iarnă blândă şi luminoasă, cele două ferestre lăţeau încă larg deschise. Peste râu, pe cerul vast, după-amiaza murea, fără o adiere, într-o pace de paradis, cu noi i foarte înalţi, opriţi locului, tiviţi cu trandafiriu; terenurile, depărtările de pe celălalt mal se pierdeau acum mir un abur catifelat, de un ton vioriu; apa zăcea întinsă şi lucioasă, ca o frumoasă placă de oţel nou; ici şi colo, pl în

29 Foarte şic (fr.).

marele debarcader, cargouri uriaşe, lungi pacheboturi

11 a ine, două cuirasate englezeşti dormeau cu catargele nemişcate, furate parcă de lene, cedând mângâierii acelei clime blânde…

Am văzut adineauri acolo jos. A spus Craft duc în

I u – se să ia loc pe divan, o splendidă femeie, cu o splendidă căţeluşă *griffon*, servită de un negru formidabil!

Domnul Dámaso Salcede, care nu-şi lua ochii de la Carlos, a sărit imediat;

*

— Ştiu! Soţii Castro Gornes… Îi cunosc foarte bine… Am venit cu ei de la Bordeaux… Nişte persoane foarte şic care locuiesc la Paris.

Carlos s-a întors, i-a acordat mai multă atenţie, l-a întrebat afabil şi plin de interes:

— Aţi venit acum de la Bordeaux, domnule Salcede?

Cuvintele acestea au părut să-l incinte pe Dámaso ca o favoare cerească; s-a ridicat imediat, s-a apropiat de Maia. Zâmbind tot:

— Am sosit aici acum cincisprezece zile, cu „Orenoque”. Am venit de la Paris… Pentru că, ori de câte ori mi-e posibil, acolo îmi fac veacul! Pe persoanele acestea le-am cunoscut ia Bordeaux. Adică, la drept vorbind, i-am cunoscut pe bord. Dar am locuit cu Toţi la Hotel de Nantes.

O familie foarte şic: valet, guvernantă englezoaică pentru fetiţă, *femme de chambre*, peste douăzeci, de e uf ere… Cât se poate de şic! Nici n-ai zice, nişte brazilieni… Fiindcă ea, în voce, n-are niciun fel de accent, vorbeşte la fel ca noi. El, da, are un accent puternic… Dar elegant şi el, nu vi s-a părut?

— Vermut? l-a întrebat chelnerul, prezent. Înd platoul de argint.

— Da, o picăturică, să-mi fac poftă de mâncare.

Dumneavoastră nu luaţi, domnule Maia? Că eu, de câte ori mi-e posibil, o întind la Paris! Aia da, ţară! Alei e o cocină… Eu, dacă nu mă duc acolo în fiecare an, credeţi-mă, sunt bolnav. Ce mai bulevard, nu-i aşa? Vai, tare mai îmi place! … Şi ştiu să profit, ştiu să profit, îl cunosc ca-n palmă… Am şi un unchi la Paris.

— Şi ce mai unchi! a exclamat Ega, apropiindu-se. Prieten intim cu Gambetta, guvernează Franţa… Unchiul lui Dámaso guvernează Franţa, băiete!

Dámaso, roşu cu un rac, plesnea de plăcere.

— Ah, adevărat, are influenţă acolo. Prieten intim cu Gambetta, îşi spun tu, aproape că locuiesc împreună… Şi nu numai cu Gambetta; cu Mae-Mahon, cu Rochefort, cu celălalt, îmi scapă numele acum, cu toţi republicanii, ce mai încolo şi încoace!… Asta-i tot ce şi-a dorit. Nu-l cunoaşteţi? Un bărbat cu barbă albă… E frate de-al mamei, se numeşte Guimarães. Dar la Paris i se spune Monsieur de Guimaran…

În clipa aceea uşa-fereastră s-a deschis dintr-o lovitură, Ega a strigat: „Sănătate poetului!”

Şi şi-a făcut apariţia un individ foarte înalt, într-o redingotă neagră încheiată la toţi nasturii, cu faţă de mort, ochi înfundaţi în orbite, iar sub nasul acvilin nişte lungi, stufoase, romantice mustăţi cărunte: fruntea-i era deja dezgolită, iar şuviţele încârlionţate ale unei clăi de păr foarte aspru îi cădeau peste guler într-o dezordine inspirată; în toată persoana lui se vădea ceva învechit, artificial şi lugubru.

I-a întins în tăcere două degete lui Dámaso şi, deschizându-şi alene braţele spre Craft, a spus cu o voce împiedicată, cavernoasă, teatrală i

— Va să zică, tu eşti, scumpul meu Craft! Când ai sosit, băiete? Ia dă-mi să strâng în braţe oasele acestea onorabile, onorabile englez!

Nu i-a acordat nicio privire lui Carlos. Ega a înaintat, a făcut prezentările:

— Nu ştiu dacă vă cunoaşteţi. Carlos da Maia… Tomás de Alencar, poetul nostru…

El era! Ilustrul cântăreţ al *Vocilor Aurorei*, stilistul *Elvirei*, dramaturgul *Tainei Comandorului*. A făcut doi paşi gravi spre Carlos, i-a strâns îndelung mâna în tăcere – şi emoţionat, încă şi mai cavernos, a rostit:

— Dumneavoastră, de vreme ce eticheta cere să vă spun dumneavoastră, nu ştiţi a cui mână aţi strâns-d…

Carlos, surprins, a murmurat:

— Vă cunosc foarte bine după nume…

Iar celălalt, cu ochiul înfundat în orbită, cu buza tremur încă:

Mâna camaradului, nedespărţitului, prietenului intim al lui Pedro da Maia, bietul, curajosul meu Pedro!

— Atunci, ce dracu', îmbrăţişaţi-vă! a strigat Ega. Im brăţişaţi-vă, şi trageţi-l o strigare, ca la carte…

Alencar îl strângea deja pe Carlos la piept, iar când i-a dat drumul, luându-i iar mâinile, scuturându-i-le, cu o înduioşare zgomotoasă:

— Şi hai să-l lăsăm încolo pe „dumneavoastră"! Că doar te-am văzut când te-ai născut, băiete I Te-am purtat în braţe! Mi-ai murdărit o mulţime de pantaloni! La dracu', hai să te mai îmbrăţişez o dată!

Craft privea impasibil aceste manifestări vehemente; Dámaso părea impresionat; Ega i-a întins poetului un pahar cu vermut.

— Mare scenă, Alencar! Iisuse, Dumnezeule! Bea, ca să-ţi revii din emoţie…

Alencar a golit paharul dintr-o înghiţitură şi le-a declarat prietenilor că nu-l vedea pe Carlos prima dată. Îl admirase deja de multe ori, în faetonul lui. Pe el şi frumoşii

săi cai englezeşti. Dar nu insistase ca să se cunoască. Ei nu se arunca niciodată în braţele nimănui, decât numai în ale femeilor… S-a dus să-şi mai umple un pahar cu vermut şi, cu el în mână, înfipt în faţa lui Carlos, a început, pe un ton patetic:

— Prima dată când te-am văzut, fiule, a fost la Fântâna Sufletelor! Eu mă aflam la Rodrigues, scotocind prin operele acelea vechi de literatură, azi atât de dispreţuite… îmi amintesc chiar că era vorba de un volum din *Eglogele* deliciosului nostru Rodrigues Lobd, acel adevărat poet al naturii, acea privighetoare atât de portugheză, azi desigur aruncat într-un colţ, de când a apărut pe aici satanismul, naturalismul, vandalismul şi alte gunoaie terminate în „ism”… Atunci ai trecut tu, mi s-a spus cine eşti, şi mi-a scăpat cartea din mână… Am rămas acolo o oră, crede-mă, dus pe gânduri, revăzând trecutul…

Şi a dat vermutul de duşcă. Ega, nerăbdător, se tot uita la ceas. A intrat un chelner ca să aprindă lămpile; şi din penumbră a apărut masa cu o scânteiere de cristale şi porţelanuri, o revărsare de buchete de camelii.

Între timp Alencar (ce părea mai trecut şi mai bătrân în lumina vie) începuse o întreagă istorie, cum că el a fost primul care l-a văzut pe Carlos după ce s-a născut, şi el a fost cel care i-a pus numele.

— Tatăl tău. Spunea el, scumpul meu Pedro, voia să-ţi pună numele de Alfonso, numele acelui sfânt, al acelui bărbat din alte vremuri, Alfonso da Maia! Dar mama ta, care avea ideile ei, a ţinut morţiş să te cheme Carlos. Şi asta din cauza unui roman pe care i-l împrumutasem eu; pe vremea aceea se puteau împrumuta romane cucoanelor, încă nu erau pline de pustule şi puroi… Era un roman despre cel din urmă Stuart; frumosul principe Carol

Eduard, pe care voi, fiilor, îl cunoaşteţi bine cu toţii, şi care în Scoţia, în vremea lui Ludovic al XIV-lea… în

sfârşit, mai departe! Mama ta, trebuie s-o spun. Cunoştea literatură, şi încă din cea mai bună. M-a consultat, mă consulta totdeauna, pe vremea aceea eu eram *cineva*, şi-mi amintesc că i-am răspuns… (îmi amintesc, deşi au trecut douăzeci şi cinci de ani de-atunci… Ce spun eu? Douăzeci şi şapte! Nemaipomenit, copii, douăzeci şi şapte de ani!) în sfârşit, m-am întors spre mama ta şi i-am spus, textual: „Puneţi-i numele de Carlos Eduardo, scumpa mea doamnă, Carlos Eduardo care este un adevărat nume pen-I i u frontispiciul unui poem, pentru faima unui act de eroism sau pentru buzele unei femei! i

Dámaso, care continua să se holbeze la Carlos admirativ a izbucnit într-un bravo tunător: Craft a aplaudat uşor din vârful degetelor; iar Ega, care pândea uşa, nervos, cu ceasul în mână, a mârâit din colţul lui un „foarte bine" îmbufnat.

Alencar, radios din pricina efectului avut, răspândea în jurul lui un zâmbet ce-i dezvăluia dintâi stricaţi. L-a îmbrăţişat încă o dată pe Carlos, s-a lovit cu palma peste inimă, a exclamat:

— Caramba, copii, simt ca o lumină aici, pe dinăuntru!

Uşa s-a deschis şi a intrat Cohen, foarte grăbit, scuzându-se pentru întârziere – în timp ce Ega, care alergase la el, îl ajuta să-şi scoată pardesiul. Apoi i i-a prezentat lui Carlos – singura persoană din salon cu care Cohen nu era prieten intim. Şi sporovăia, apăsând pe butonul soneriei electrice:

— Marchizul n-a putut veni, băiete, iar bietul Steinbroken, săracul de el, are o criză de gută, guta diplomatului, a lordului şi a bancherului… Gută pe care ai s-o faci şi dumneata, bătrâne!

Cohen, un bărbat scund, îngrijit, cu ochi frumoşi şi favoriţi atât de negri şi lucioşi că păreau daţi cu Jac,

zâmbea, scoţându-şi mănuşile, spunând că, după englezi, exista:.: i guta oamenilor săraci; şi asta probabil era cea care i se potrivea lui…

Între timp, Ega îl apucase de braţ, îl aşezase ca pe un obiect de preţ la masă, la dreapta sa; apoi i-a oferit un boboc de camelie dintr-un buchet; Alencar şi-a pus şi el unul la butonieră – iar chelnerii au început să servească stridiile.

S-a vorbit imediat despre crima din cartierul maur, dramă din lumea fadoului care impresionase Lisabona, o fată cu pântecele sfâşiat cu cuţitul de o tovarăşă de-a ei, şi care ieşise să moară pe stradă, în cămaşă, două cântăreţe de facto tăindu-se cu cuţitele, o întreagă ulicioară scăldată în sânge, – un „măcel” în toată regula, cum spunea Cohen, zâmbind şi încercând vinul de Bucelas.

Dámaso a avut satisfacţia să poată furniza amănunte;

O cunoscuse pe fată, pe cea care lovise cu cuţitul, pe vremea când era amanta vicontelui de Ermidinha… Dacă era frumoasă? Foarte frumoasă! Nişte mâini de ducesă… Şi cum mai cânta fiinţa aceea fadoul! Cel mai rău e că încă din timpul legăturii cu vicontele, pe când era şic, se îmbăta… Iar vicontele, spre cinstea lui, nu-şi luase niciodată înapoi prietenia; o respecta, mergea s-o vadă, chiar şi după ce se însurase, şi-i promisese că, dacă ea ar vrea să părăsească fadoul, îi va deschide o cofetărie prin împrejurimile catedralei. Dar ea nu voia. Îi plăcea viaţa asta, Cartierul de Sus, cafenelele ieftine, peştii…

Lumea aceea a cântăreţilor de facto i se părea lui Carlos că ar merita un studiu, un roman… Astfel s-a ajuns îndată la *L'Assomoif* al lui Zola şi la realism: pe loc Alencar, ştergându-şi mustăţile de picăturile de supă, i-a implorat să nu se mai discute, la ora elegantă a mesei, despre o literatură „latrinară”. Acolo toţi erau bărbaţi curaţi, de salon, nu-i aşa? Atunci, să nu se mai menţioneze

„excrementul”!

Bietul Alencar! Naturalismul; cărţile acelea pline de forţă şi de viaţă, tipărite în mii de ediţii; analizele acelea aspre care nu cruţau Biserica, Monarhia, Birocraţia, Finanţele, niciun lucru sfânt, disecându-le brutal şi dezvăluindu-le leziunile, ca unor cadavre într-o sală de disecţie; stilurile acelea noi, atât de preţioase şi ductile, prinzând pe viu linia, culoarea, freamătul însuşi al vieţii; acestea toate (pe care el, în învălmăşeala lui mintală, le numea „Ideea nouă”), căzând aşa, ca un trăsnet, şi distrugând catedrala romantică în care atâţia ani îşi avusese el altarul şi-şi oficiase liturghia, îl descumpăniseră pe bietul Alencar şi deveniseră necazurile literare ale bătrâneţelor lui. La început a reacţionat. „Ca să înalţ un dig definitiv în faţa mârşavei maree”, cum a spus el în plină universitate, a scris două pamflete crude; nimeni nu le-a citit; „mârşava maree” s-a lăţit, mai profundă, mai largă. Atunci Alencar s-a refugiat în „moralitate” ea într-o rocă solidă. Naturalismul, cu aluviunile lui de obscenitate, ameninţa să corupă pudoarea socială? Ei bine. El, Alencar, se va proclama paladinul moralei, jandarmul bunelor maniere. Atunci poetul *Vocilor Aurorei* care, timp de douăzeci de ani, în canţonetă şi odă, propusese legături lubrice tuturor cucoanelor din capitală; atunci romancierul *Elvirei* care, în roman şi dramă, propovăduise amorul nelegitim, reprezentând îndatoririle conjugale ca pe nişte munţi de plictis, conferind tuturor soţilor forme grăsune şi bestiale, şi tuturor amanţilor frumuseţea, splendoarea şi geniul anticului Apolo; atunci (dacă am da crezare confesiunilor autobiografice din *Floarea de martiriu*) Tomás Alencar, ce ducea el însuşi o viaţă înspăimântătoare de adultere, lubricităţi, orgii, printre catifele şi vinuri de Cipru – de-acum înainte auster, incoruptibil, un Turn de pudoare, s-a apucat să vegheze atent asupra ziarului,

cărţii, teatrului. Şi cum întrevedea vreun simptom incipient de realism într-un sărut care răsuna mai tare, într-o sclipire albă de fustă care se sufleca mai mult – iată-l pe Alencar al nostru lansând pe deasupra ţării un strigăt mare de alarmă, dând fuga să pună mâna pe pană, iar imprecaţiile lui aminteau (unor ascultători uşor de satisfăcut) răgetele lui Isaia. Lut – o zi însă Alencar a avut una dintre acele revelaţii caic i dnboara pe cei puternici: cu cât denunţa el mai v Îl, 1 imorală, cu atât mai vârtos se vindea

1, îl I pl agreabila! Universul i s-a părut un lucru rumo: „vi autorul Elvirei *s*-a simţit descumpănit…

IV atunci şi-a redus exprimarea ranchiunei sale la minimum, la acea propoziţie scurtă, aruncată cu scârbă: Băieţi, nu menţionaţi „excrementul”!

Dar în seara aceea a avut mulţumirea să întâlnească li. Îţi nici Craft nu admitea naturalismul, realitatea urâtă a Iun urilor şi a societăţii, răsturnată în toată goliciunea ei îiit r-o carte. Arta însemna idealizare! Bine: atunci să; e descrie tipurile superioare ale unei umanităţi perfecţionate, formele cele mai frumoase ale trăirii şi simţirii…

Ega, îngrozit, îşi ducea mâiniie la cap – când în partea cealaltă a mesei Carlos a declarat că cel mai intolerabil lucru în realism erau aerele ştiinţifice pe care şi le dădea, pretenţioasa sa estetică dedusă dintr-o filosofie străină, şi invocarea lui Claude Bernard, a experimentalismului, a pozitivismului, a lui Stuart Mill şi a lui Darwin în legătură cu o spălătoreasă care se culcă cu un dulgher!

Astfel, atacat, între două focuri, Ega a tunat: punctul slab al realismului consta tocmai din faptul că încă mai era prea puţin ştiinţific, născocea intrigi, crea drame, se abandona fanteziei literare! Forma pură a artei naturaliste

trebuia să fie monografia, studiul sec al unui tip, al unui viciu, al unei pasiuni, ca şi cum ar fi vorba de un, caz patologic, lipsit de pitoresc şi de stil…

— Asta-i absurd, spunea Cados, caracterele nu se pot manifesta decât prin acţiune…

— Iar opera de artă, a adăugat Craft, trăieşte doar prin formă…

Alencar i-a întrerupt, exclamând că nu era nevoie de atâta filosofie.

— Prăpădiţi luminările pe nişte defuncţi ticăloşi, copii. Realismul se critică astfel: cu mâna la nas! Eu, când văd una dintre cărţile astea, mă scald imediat în apă de colonie. Să nu mai discutăm despre „excrement”.

— *Sole normande*? l-a întrebat chelnerul, întinzând farfuria.

Ega era cât pe ce să-l trăsnească. Dar văzându-l pe Cohen cum primea cu un surâs plictisit şi superior aceste controverse literare, a tăcut; s-a ocupat numai de el, a vrut să ştie cum găsea vinul de Saint Emilion; iar când l-a văzut servit cum se cuvine cu *sole normande*, a lansat, făcând mare paradă de interes, această întrebare:

— Acum, Cohen, spune-ne dumneata, povesteşte-ne… Împrumutul acela se face ori ba?

Şi a stârnit curiozitatea celor din jur spunând că acea chestiune a împrumutului era gravă. O operaţie straşnică, un adevărat episod istoric!…

Cohen şi-a pus un vârf de cuţit de sare pe marginea farfuriei şi a răspuns, cu autoritate, că împrumutul trebuia să se realizeze „neapărat”. În Portugalia împrumuturile constituie astăzi una din sursele de venit, la fel de regulată, de indispensabilă, de cunoscută ca şi impozitul. Ba chiar unica ocupaţie a ministerelor asta era7 „să perceapă impozitul” şi „să facă împrumutul”. Şi aşa avea să fie şi în continuare…

Carlos nu se pricepea la finanţe: dar i se părea că în felul acesta ţara se îndrepta veselă şi ferice spre faliment.

— Într-un mic galop foarte sigur şi foarte direct, a adăugat Cohen zâmbind. Ah, despre asta nimeni nu-şi mai face iluzii, scumpul meu domn. Nici chiar miniştrii economiei!… Falimentul este inevitabil: e ca doi şi cu doi fac patru…

Ega a părut impresionat. Grozavă treabă, zău aşa! Şi toţi îl ascultau pe Cohen. Ega, după ce i-a umplut din nou paharul, îşi sprijinise coatele pe masă ca să-i soarbă mai bine cuvintele.

— Falimentul e atât de sigur, lucrurile sunt atât de coapte pentru asta, continua Cohen, că i-ar fi uşor oricui, în doi sau trei ani, să ducă ţara de râpă…

Ega a cerut lacom „reţeta”. Pur şi simplu atât.: să menţii o permanentă agitaţie revoluţionară; în ajunul lansării împrumuturilor, să ai la îndemână două sute de farsori decişi, care să se repeadă cu pumnii asupra Primăriei şi să spargă felinarele scoţând urale pentru Republică; să telegrafiez! toată povestea cu litere groase ziarelor din Paris, Londra şi Rio de Janei.ro; să bagi frica în pieţe, în brazilian, şi falimentul se producea. Numai că, după cum spuin-a îi asta nu convenea nimănui.

Alunei Kjn a protestat vehement. Cum, nu convenea nimănui V Asta-i bună! Era tocmai ce convenea tuturor!

I alimentului îi urma revoluţia, era evident. O ţară care

11.1 le. \le din „datoria publică perpetuă”, dacă nu i se plăti şle, pune mâna pe ciomag; şi procedând din principiu sun procedând doar din răzbunare prima grijă pe care

Îl are este să mături monarhia care reprezintă „datoria”, şi, odată cu ea, întregul personal al constituţionalismului. După trecerea crizei, Portugalia,

eliberată de vechea datorie, de oamenii vechi, de colecţia aceea grotescă de dobitoci…

Vocea lui Ega devenise şuierătoare… Dar, văzându-l cum îi trata drept „groteşti15, drept „dobitoci” pe oamenii care aduc prosperitate băncilor, Cohen şi-a aşezat mâna pe braţul prietenului său şi l-a adus la realitate. Evident, era primul care o spunea: în toată omenirea asta care se afirmase după ’46 erau destui mediocri şi proşti, dar şi unii de mare valoare!

— Există talente, există ştiinţă, spunea el cu tonul omului cu experienţă. Trebuie s-o recunoşti şi dumneata, Ega… Dumneata exagerezi foarte tare! Nu, domnule, există talente, există ştiinţă.

Amintindu-şi atunci că unii dintre „dobitocii” aceia erau amici de-ai lui Cohen, Ega le-a recunoscut talentele şi ştiinţa. Alencar însă, sumbru, îşi netezea mustaţa. În ultimul timp înclina spre ideile radicale, spre democraţia umanitară de la 1848: din instinct, văzând romantismul literar discreditat, se refugia în romantismul politic ca într-un fel de azil paralel: voia o republică guvernată de genii, fraternizarea popoarelor, Statele Unite ale Europei… în plus, avea îndelungi motive de a se plânge de politicienii ăştia, acum oameni la putere, odinioară colegi cu el de redacţie, de cafenea şi de tripou…

— Toate chestiile astea, a spus el, în legătură cu talentele şi cu ştiinţa, sunt doar poveşti… îi cunosc eu bine. Scumpul meu Cohen…

Cohen a sărit:

— Ba nu, Alencar, nu îşi dumneata faci parte dintre ei… Ba chiar îţi şade rău să spui asta… E o exagerare. Nu, există talente, există ştiinţă.

Iar Alencar, faţă de această somaţie a lui Cohen. Respectabilul director al Băncii Naţionale, soţul divinei Raquel. Stăpânul acelei primitoare case din strada

Ferreigal, unde se mânca atât de bine, şi-a înăbuşit ciuda – şi a admis că talentele şi ştiinţa nu încetaseră să existe.

Atunci, după ce, prin influenţa băncii sale, a ochilor frumoşi ai neveste-sii şi a desăvârşirii bucătarului său, readusese astfel spiritele răsculate la respectul faţă de parlamentari şi la venerarea ordinii, Cohen a binevoit să spună, cu vocea lui cea mai suavă, că ţara avea nevoie de reforme…

Dar lui Ega, incorigibil în ziua aceea, i-a scăpat altă enormitate:

— Portugalia nu are nevoie de reforme, Cohen, Portugalia are nevoie de-o invazie spaniolă.

Alencar, patriot de modă veche, a sărit ca ars. Cohen, cu zâmbetul îngăduitor al omului superior, ce-i dezvelea dintâi frumoşi, a văzut în asta doar „unul dintre paradoxurile scumpului nostru Ega”. Dar Ega vorbea serios, înşira tot soiul de raţionamente. Evident, spunea el, invazie nu înseamnă pierderea absolută a independenţei. O temere atât de stupidă e demnă doar de o societate la fel de stupidă ca cea de la 1 decembrie. Nu exista precedent ca şase milioane de locuitori să fie înghiţiţi, dintr-o singură înfulecare, de altă ţară care are doar cincisprezece milioane de oameni. Apoi, nimeni nu ar consimţi să lase pradă Spaniei, naţiune militară? şi maritimă, tocmai frumoasa coastă a Portugaliei. Fără să mai socotim alianţele care ni s-ar oferi în schimbul coloniilor – coloniilor ăstora care servesc doar, ca şi argintăria de familie, moştenitorilor ruinaţi, ca să fie puse amanet în caz de criză… Nu era niciun pericol; singurul lucru care ni s-ar putea întâmpla, în cazul unei invazii, într-un moment de război european, ar fi să încasăm nişte lovituri zdravene, să plătim nişte despăgubiri colosale, să pierdem una sau două provincii, să vedem poate Galicia întinzându-se până la râul Douro…

Poulet aux champignons, a murmurat chelnerul, punându-i platoul dinainte.

Şi în timp C. Şi lua în farfurie, a fost întrebat cum vedea cu. U puica veni *salvarea tării* de la o catastrofă care ar fi uniforma în localitate spaniolă Celorico de Basto, nubilul Celorico, leagăn de eroi, leagăn al familiei Ega…

Tocmai de-aici: din reînvierea spiritului colectiv şi a geniului portughez! Loviţi, umiliţi, nimiciţi, răniţi, ar trebui să facem un efort disperat ca să supravieţuim. Şi în ce situaţie minunată ne-am afla! Fără monarhie, fără I ««I i asta de politicieni, fără plaga „datoriei publice perpel ne pentru că totul va fi dispărut, am fi nou-nouţi, curaţi, dichisiţi, de parcă n-am fi fost folosiţi niciodată. Şi

I I’ul cu ciuperci (fr.).

ara începe o nouă istorie, altă Portugalie, o Portugalie serioasă şi inteligentă, puternică şi decentă, care studiază, gândeşte, creează civilizaţie ca pe vremuri… Băieţi, nimic nu regenerează mai mult o naţiune decât o misiune înspăimântătoare de îndeplinit… Oh, tu, Dumnezeule de la Ourique, trimite-ni-l pe castilian! Iar dumneata, Cohen, paseză-mi-l pe Sfântul Emilion.

Acum, într-o zarvă însufleţită, se discuta despre invazie. Ah, ce frumoasă rezistenţă s-ar putea face! Cohen punea banii la dispoziţie. Arme, tunuri cumpărau din America – iar Craft şi-a oferit pe dată colecţia de spade din secolul al XVI-lea. Dar generalii? Se puteau închiria. Mac-Mahon, de pildă, trebuia să fie destul de ieftin…

— Craft şi cu mine organizăm un război de gherilă, a strigat Ega.

— La dispoziţie, domnule colonel.

— Alencar, îi dădea înainte Ega, are sarcina să trezească patriotismul în provincie, prin cântece şi ode!

Atunci poetul, depunând paharul, a avut o atitudine de leu ce-şi scutură coama:

— Carcasa mea-i bătrână, băiete, dar nu-i bună numai de ode! încă mai poate înşfăca o puşcă, şi, cum ochirea încă e sigură, mai pot doborî vreo doi galicieni… Caramba, băieţi, numai gândul la asemenea. Lucruri îmi cătrăneşte inima! Şi cum puteţi voi să vorbiţi despre aşa ceva în glumă, când e în joc ţara, pământul ăsta pe care ne-am născut, ce dracu'! Poate că-i o ţară păcătoasă, de acord, dar, caramba! e singura pe care-o avem, n-avem. Alta.1 Aici trăim, aici crăpăm… La naiba, haideţi să mai vorbim şi de altceva, să vorbim de femei!

Şi-a împins cât colo farfuria, cu ochii umezi de patimă patriotică…

Iar în tăcerea ce s-a lăsat, Dámaso, care de la informaţiile. Privind-o pe fata lui Ermidinha amuţise, ocupat să-l urmărească pe Carlos cu religiozitate, a ridicat vocea alene şi a glăsuit, cu aerul unui om cu bun simţ şi şiret:

— Dacă lucrurile ar ajunge aici, dacă s-ar înrăutăţi într-atât, eu, unul, drept să vă spun, aş întinde-o la Paris…

Ega, triumfător, a sărit de plăcere pe scaunul său. Iată ieşind, de pe buza sintetică a lui Dámaso, strigătul spontan şi veritabil al curajului portughez! S-o şteargă, s-o întindă Aşa gândea societatea portugheză de sus până jos, gloata aceea constituţională, de la regele şi stăpânul nostru, până la cretinii conţopişti de birou!…

— Băieţi, la primul soldat spaniol care s-ar ivi la graniţă, întreaga ţară o ia la fugă ca un iepure! Ar fi o debandadă unică în istorie!

Toţi au fost indignaţi; Alencar a răgit:

— Jos trădătorul!

A intervenit Cohen, declarând că soldatul portughez era viteaz, la fel ca turcii – fără disciplină, dar neclintit. Până şi Carlos a spus, foarte serios:

— Nu, domnule… Nimeni n-ar fugi, şi s-ar muri

frumos.

Ega a început să urle. De ce pozau ei aşa, în eroi? înseamnă că habar n-aveau că rasa asta, după cincizeci de mi de constituţionalism, creată prin curticelele acelea înţuste din Baixa, educată în păducherniţele liceelor, roasă de sifilis, putrezită în mucezeala birourilor funcţionăreşti, aerisită doar duminica în praful Promenadei, îşi pierduse fibra la fel cum îşi pierduse caracterul, şi era cea mai… Labă, cea mai laşă rasă din Europa?…

1 Ăştia-s lisabonezii, a spus Craft.

— Lisabona înseamnă* Portugalia! a strigat celălalt. În a i ară de Lisabona nu mai există nimic. Întreaga ţară e cuprinsă între Arcada şi Sfântul Bento L. Cea mai mizerabilă rasă din Europa! continua el să urle. Şi ce mai armată! Un regiment după două zile de marş se interna în masăja spital! Cu ochii lui văzuse, în ziua când s-au deschis cmle. M de, cum un marinar suedez, un vlăjgan din

I, l, emana debandada eu lovituri de pumn într-o comp-mle de Nlilall; soldaţii o zbughiseră pur şi simplu la ««! cart îi. –, Icra saltindu-le pe şale; iar ofiţerul, palid li", maza". E ascunsese în dosul scării, să vomite!…

l'oţi au protestat. Nu, imposibil… Dar dacă văzuse luar el, ce dracu'!… Ei bine, poate, dar cu ochii înşelători ai fanteziei…

— Jur pe sănătatea mamei mele! a strigat Ega furios.

Dar a amuţit. Cohen îi atinsese braţul. Cohen se pregătea să vorbească.

Cohen voia să spună că viitorul aparţine lui Dumnezeu. C i spaniolii se gândeau totuşi la invazie, asta i se părea sigur – mai cu seamă dacă ajungeau, cum era şi firesc, să piardă Cuba. Toată lumea i-o spusese la Madrid. Se şi începuseră nişte tratative de aprovizionare…

— Fanfaronade spanioleşti, galieiene! a mârâit Alencar printre dinţi, sumbru şi răsucindu-şi mustăţile.

— La Hotel de Paris din Madrid, a continuat Cohen, ani cunoscut un magistrat care mi-a spus confidenţial că nu pierdea speranţa să se stabilească odată definitiv la Lisabona; îi plăcuse mult Lisabona, când trecuse pe-aici, spre băi. Eu, unul, cred că sunt mulţi spanioli care aşteaptă această lărgire a teritoriului, ca să capete o slujbă!

Atunci Ega a căzut în extaz, şi-a dus mâinile la piept. Oh! ce gândire delicioasă! Oh! ce spirit de observaţie just!

— Cohen ăsta! exclamă el către cei din jur. Ce spirit fin de observaţie! Ce gândire adorabilă! Ce zici, Craft? Dar tu, Carlos? Delicios!

Toţi au admirat politicoşi fineţea lui Cohen. El mulţumea, cu o privire galeşă, trecându-şi peste favoriţi mâna pe care sclipea un diamant. Şi exact atunci şi-au făcut apariţia chelnerii ca să servească mâncare de mazăre cu sos alb, rostind în şoaptă:

— *Petits puls à la Cohen*

A la Cohen? Fiecare şi-a controlat atent meniul. Iată că stătea scris acolo, la legume: *Petits pois à la Cohen*. Entuziasmat, Dámaso a declarat că asta era „nemaipomenit de şic”. Iar şampania proaspăt destupată a prilejuit prima urare în sănătatea lui Cohen!

Uitate erau acum falimentul, invazia, patria – masa lua sfârşit într-o atmosferă de veselie. Alte toasturi s-au încrucişat, înfocate şi locvace: însuşi Cohen, cu zâmbetul omului care cedează.la capriciul unui copil, a băut pentru Revoluţie şi Anarhie, toast complicat pe care-l pronunţase Ega, cu ochii deja foarte strălucitori. Pe faţa de masă, desertul se transformase în firimituri; în farfuria lui Alencar mucurile ţigărilor se amestecaseră cu bucăţi de ananas strivite. Dámaso, aplecat cu totul peste Carlos, făcea elogiul perechii acestuia de cai englezeşti şi faetonului, lucrul cel mai frumos ce se putea vedea prin

Lisabona. Şi imediat după toastul său de demagog, fără niciun motiv, Ega s-a apucat să-l atace pe Craft, injuriind Anglia, cerând excluderea ei din rândul naţiunilor care gândesc, ameninţând-o cu o revoluţie socială care s-o scalde în sânge; celălalt, imperturbabil, răspundea cu mici semne din cap, spărgând nuci.

Chelnerii au servit cafeaua. Şi cum se scurseseră deja trei ore lungi de când se aflau la masă, s-au ridicat cu toţii ca să-şi termine ţigările stând de vorbă, în însufleţirea vie pe care le-o dăduse şampania. În sala cu tavanul scund, cu cele cinci becuri de gaz lampant arzând puternic, plutea o căldură grea prin care se răspândea acum aroma puternică de *chartreuse* şi de lichioruri străbătând ceaţa alburie a fumului.

Carlos şi Craft, simţind că se sufocă, au ieşit pe verandă să respire aer curat; şi acolo au reluat imediat, în comunitatea aceea de gusturi care începea să-i lege, convorbi m-a din strada Rosmarinului despre frumoasa colecţie de la Olivais. Craft dădea detalii; obiectul într-adevăr scump şi rar pe care-l avea era un dulap olandez din secolul al XVI-lea; în rest, câteva bronzuri, faianţe şi arme frumoase…

Dar amândoi s-au întors, auzind în grupul celorlalţi de lângă masă voci stridente, şi parcă izbucnirea unui conflict: Alencar, scuturându-şi coama, urla împotriva *plebei filosofice*; de cealaltă parte, cu paharul de coniac în mână, Ki; a, palid şi alvetfnd un calm superior, declara că toate bnicir acele, i lirice care se tot publică pe-aici sunt taman bune pentru poliţia coiveţională…

I.n ni luai, a venit să-i spună Dámaso lui Carlos, apropiindu – de verandă. Şi din cauza lui Craveiro. Sunt amândoi divini!

Cearta se isoase într-adevăr în legătură cu poezia moderna, cu Simão Craveiro, cu poemul acestuia *Moartea*

Satanei Kga tocmai cita entuziasmat strofe din episodul *Morţii*, când marele schelet simbolic trece în plin soare pe bulevard, îmbrăcat ca o curtezană, în mătăsuri foşnitoare:

Şi între două coaste mici la decolteu Avea un buchet de roze!

Iar Alencar, ce nu-l putea suferi pe Craveiro, omul de la *Ideea Nouă*, paladinul realismului, triumfase, gâfâise, denunţând pe loc, în această simplă strofă, două erori de gramatică, o greşeală de versificaţie şi o imagine furată de la Baudelaire!

Atunci Ega, care dăduse pe gât unul după altul două pahare de coniac, a devenit foarte provocator, trecând la atacuri personale.

— Ştiu foarte bine de ce vorbeşti aşa, Alencar, spunea el acum. Iar motivul nu-i deloc nobil. E din cauza epigramei pe care ţi-a făcut-o el:

A lencar de Panglicar, *înfocat de primăvară*...

— Ah, voi n-aţi auzit niciodată asta? a continuat el întorcându-se, chemându-i şi pe ceilalţi. E ceva delicios, una dintre cele mai bune compoziţii ale lui Craveiro. Nu

I-ai auzit niciodată, Carlos? E sublim, în special strofa asta.

Alencar de Panglicar ce vrea? *Pe câmpia verde Unde macu-n grâu se pierde Nu culege foi de-arţar*...

Ce vrea? *Pe câmpia verde Alencar pe Panglicar Vrea fetiţe să dezmierde*!

Nu-mi aduc aminte de rest, dar se termină cu un strigăt de bun simţ, care este adevărata critică a acestui întreg lirism de două parale:

Alencar de Panglicar Vrea bătaie pur şi simplu!

Alencar şi-a trecut mâna peste faţa palidă şi, cu ochii înfundaţi în orbite, pironiţi asupra celuilalt, cu glasul răguşit şi tărăgănat:

— Ascultă, João da, Ega, dă-mi voie să-ţi spus ceva,

tinere… Toate epigramele astea, toate glumele astea nesărate ale rahiticului ăluia şi ale celor care-l admiră îmi curg pe sub picioare ca o scursoare de cloacă… Singurul lucru pe care-l fac e să-mi suflec pantalonii! Îmi suflec pantalonii… Altceva nimic, scumpule. Îmi suflec pantalonii!

Şi şi i-a suflecat de-adevăratele, arătându-şi izmenele, cu un gest brusc şi delirant.

— Când ai să mai întâlneşti scursori din astea, i-a strigat Ega, lasă-te mai degrabă pe vine şi soarbe din de i

I ţi dau sânge şi forţă pentru lirism!

ÎI – Dar Alencar, fără să-l audă, striga către ceilalţi, arae-III inţând cu pumnul:

— Eu, dacă Craveirote ăsta n-ar fi un rahitic, poate că m-aş distra să-l dau puţin de-a rostogolul prin Chiado în jos, cu un pkior în fund, pe el şi versurile lui păcătoase, cndoşeala asta de excremente cu care l-a îmbrobodit pe Satana! Şi după ce l-aş mânji bine cu noroi, i-aş strivi craniul!

— Nu aşa se strivesc craniile, a spus din colţul său Ega cu un ton de rece batjocură.

Alencar s-a întors spre el schimonosindu-se îngrozitor. Din ochi i se revărsau flăcări de mânie şi coniac; tremura tot:

— I l-aş strivi, da, i l-aş strivi, João de Ega! I l-aş strivi. Aşa, iute, chiar aşa! S-a pornit atunci să bată cu piciorul în podea, ţopăind prin sală, făcând să zdrăngăne cristalele în porţelanurile. Dar nu vreau, băieţi! în craniul acela în i-a clocit excremente, vomismente, puroi, materie verde, i dacă 1 I aş. Strivi – pentru că i l-aş strivi – băieţi, toată măduva n. L i putredă ar ieşi afară, ar otrăvi cu duhoarea a ni a ml, ne-am îmbolnăvi de holeră! Aşşşa! Ne-am îmbolnfivi de ciumă!

Cai lon, va/mdu-l atât de aprig, l-a apucat de braţ, vrând. A-1 domolească:

Haide, Alencar! Ce prostie… Zău dacă merită!

Celălalt s-a desprins din strânsoare gâfâind, şi-a deşi bei al redingota, şi a dat drumul ultimei revărsări de

I înv:

Ai dreptate, nu merită să se supere cineva pentru Craveirote ăsta de la *Ideea Nouă*, escrocul ăsta care uită că ieroafa de soră-sa e o târfă de douăzeci de parale la Marco de C inaveses!

— Nu, că asta e prea mult, nemernicule a urlat Ega, aruncându-se asupra lui cu pumnii strânşi.

Cohen şi Dámaso, speriaţi, l-auapucat de mâini… Carlos l-a împins imediat spre pervazul ferestrei pe Alencar, ce se zbătea cu ochii în flăcări, cu cravata desfăcută. A căzut un scaun; sala atât de corectă – cu divanele de marochin, cu buchetele de camelii – căpătase un aspect de tavernă în care avea loc o încăierare cu cuţite, prin fumăraia ţigărilor. Dámaso, foarte palidaproape fără glas, mergea de la unul la altul-Jj

— Oh! băieţi, oh! băieţi, aici, la Hotel Central! Iisuse! … Aici, la Hotel Central!…

Şi, din strânsoarea braţelor lui Cohen, Ega zbiera, răguşit acum:

— Nemernicul, laşul… Dă-mi drumul, Cohen! Nu, pentru asta trebuie să-i trag o palmă!… Doña Ana Craveiro, o sfântă!… Calomniatorul… Nu, asta trebuie să i-o plătesc!…

Între timp, Craft, impasibil, îşi bea cu înghiţituri mari paharul de *chartreuse*. Asistase de mai multe oii la încăierarea a doua literaturi rivale care se rostogolesc pe pământ într-un lătrat de injurii; măgăria lui Alencar la adresa surorii celuilalt făcea parte din obiceiurile criticii în Portugalia; toate acestea, îl lăsau indiferent, cu un zâmbet de dispreţ pe buze. În afară de asta, ştia că împăcarea nu avea să întârzie, înflăcărată şi punctată de îmbrăţişări. Şi

nici n-a întârziat. Alencar a ieşit de lângă pervazul ferestrei în urma lui Carlos, încheindu-şi redingota, grav şi parcă spăsit. Într-un colţ al sălii, Cohen vorbea cu Ega autoritar, sever, părinteşte: apoi s-a întors, a ridicat mâna, a ridicat vocea, a spus că toţi de-acolo erau cavaleri, şi, ca nişte bărbaţi talentaţi şi cu inima nobilă ce se aflau, cei doi trebuiau, să se îmbrăţişeze.

— Haide, un *shake-hands*, Ega, fă asta pentru mine! … Alencar, haide, te-rog eu!

Autorul *Elvirei* a făcut un pas, autorul *Memoriilor unui Atom* a întins mâna; dar prima strângere a fost stângace şi moale. Atunci Alencar, mărinimos şi sincer, a exclamat că între el, şi Ega nu trebuia *să rămână urmă de nor*! Sărise peste cal… Totul s-a întâmplat din cauza nefericitului său de temperament, a sângelui ăstuia cald care toată viaţa i-a adus numai lacrimi! Şi declara acum sus şi tare că Doña Ana Craveiro era o sfântă! O cunoscuse la Marco de Canaveses, în casa familiei Peixoto… Ca soţie, ca mamă, Doña Ana Craveiro era fără cusur. Şi recunoştea, din adâncul sufletului, că Craveiro avea talent cu toptanul! …

A umplut un pahar de şampanie, l-a ridicat în sus, în faţa lui Ega, ca pe un caliciu de altar:

— În sănătatea ta, Joio!

Ega, generos, a răspuns şi el:

— În sănătatea ta, Tomás!

S-au îmbrăţişat. Alencar s-a jurat că în ajun chiar, la Doña Joana Continho acasă, declarase că nu a întâlnit minte mai scânteietoare decât a lui Ega! Ega a sărit imediat că în niciun poem ca în cele ale lui Alencar nu curgea o atât de Inimoasă vână lirică. S-au strâns încă o dată în braţe, lovindu-se cu palma pe umăr. Şi-au spus „fraţi în ale artei 1, s-au tratat drept „genii”!…

— Sunt nemaipomeniţi, i-a spus Craft încet lui Carlos,

căutându-şi pălăria. Mă demontează, îmi trebuie aer!…

Seara se prelungea, se făcuse ora unsprezece. S-a mai b. Iut încă mult coniac. Apoi Cohen a plecat, luându-l cu el!! Dámaso şi Alencar au coborât cu Carlos – care livra de gând să meargă spre casă pe jos, prin Aterro.

Ea uşă, poetul s-a oprit solemn.

Copii, a exclamat el scoţându-şi pălăria şi răcorin un tra îndelung, ce ziceţi? Cred că m-am comportat ea un *jji iillunnin*!

Cm Nu.1 la… I d, – acord, i-a lăudat mărinimia…

Îl bmrle mult că-mi spui asta, băiete, pentru lui or în: „Mâna a fi *gentleman f* şi acum, haidem l un Al – no… Dar lasă-mă mai întâi să mă duc să-mi cumpăr un pachet de tutun…

— Ce tip! a exclamat Dámaso, văzându-l că se îndel» iirlea/, i. Şi treaba era cât pe ce să se strice rău de tot…

Apoi imediat, fără tranziţie, a început să-i aducă elogii Im 1 aiios. Domnul Maia nici nu-şi închipuia de cât timp dorea. Să-l cunoască!

Oh! domniile…

— Vă rog să mă credeţi… Eu nu sunt linguşitor… Dar puteţi să-l întrebaţi şi pe Ega, de câte ori nu i-am zis: dumneavoastră sunteţi ce avem noi mai bun în Lisabona!

Carlos lăsa capul în jos, muşcându-şi buzele ca să nu râdă. Dámaso repeta, din străfundul pieptului:

— Vedeţi că! asta-i sincer, domnule Maia! Credeţi-mă că vine din inimă!

Era într-adevăr sincer. De când locuia Carlos la Lisabona, avusese, fără să ştie, în băiatul acela gras şi cu obrajii umflaţi, un adorator mut şi profund; până şi lacul pantofilor lui, culoarea mănuşilor lui erau pentru Dámaso motiv de veneraţie, şi la fel de importante ca nişte principii. Îl considera pe Carlos un tip de un şic suprem, şicul pe care-l preţuia el atât de mult, un Brummel, un

D’Orsay, un Morny – unul „dintre acele lucruri care nu sevăd decât acolo, peste graniţă”, cum spunea el holbând ochii. În seara aceea, ştiind că venea să ia masa pu Maia, să facă în sfârşit cunoştinţă cu Maia, stătuse două ore în faţa oglinzii încercând cravate, se parfumase ca pentru o întâlnire galantă – şi din cauza lui Carlos îi poruncise birjarului să-l aştepte cu un bucheţel la butonieră şi cu cupeul acolo, la orele zece.

— Va să zică, doamna acea braziliană locuieşte aici? a întrebat Carlos, care făcuse doi paşi şi privea spre o fereastră luminată de la etajul al doilea.

Dámaso i-a urmărit privirea.

— În aripa cealaltă. Sunt aici de cincisprezece zile. Nişte persoane şic… Şi ea e tare apetisantă, aţi observat şi dumneavoastră? Eu, pe vapor, am fost îndrăzneţ… Iar ei îi plăcea să stea de vorbă! Dar am fost foarte prins de când am sosit, masă ici, serată colo, câteva mici aventuri… N-am putut să vin să-i văd, le-am lăsat doar cărţi de vizită; dar am eu grijă de ea, dacă mai rămâne… Poate să vin mâine pe-aici, simt că-mi dă inima ghes… Şi dacă mă nimeresc singur cu ea, ţac, îi şi aplic un sărut! Că eu, nu ştiu dacă dumneavoastră sunteţi la fel, dar eu, cu femeile, teoria mea e asta: luare prin surprindere! Ştiţi, în doi timpi şi trei mişcări: luare prin surprindere!

În clipa aceea Alencar se întorcea de la debit, cu ţigara în gură. Dámaso şi-a luat rămas-bun, spunându-i foarte t are birjaiului, ca să audă Carlos, adiesa doamnei Morelli, a doua primadonă de la São Carlos.

— Băiat de treabă, Dámaso ăsta, spunea Alencar apucându-l de braţ pe Carlos şi pornind-o amândoi spre Ăterro. Şi foarte bun prieten de-al soţilor Cohen, foarte iubit în societate. Băiat cu avere, fiul bătrânului Silva, cămătarul, care l-a jupuit adesea pe taică-tău; ca şi pe mine de altfel. Dar el semnează Salcede; poate că după

maică-sa; sau poate e un nume născocit. Băiat bun… Taică-său era un şarlatan! Parcă-l aud şi acum pe Pedro spunându-i, cu aerul lui de nobil, de care nu ducea lipsă: „Silva, iulie II Ic, bani, şi cu toptanul!…” Alte vremuri, dragul meu Carlos, vremuri mari. Vremuri în care mai erau încă oameni!

Şi alunei, prin acel lung Aterro, trist în întuneric, cu luminile amorţite ale gazului lampant licărind ca un corle; u i de înmmmântare, Alencar a început să vorbească de acele. Vremuri mari „din tinereţea sa şi tinereţea lui Peilro: „Şi, odată cu frazele lui lirice, Carlos simţea parcăndpadând. U-1 un parfum învechit dintr-o lume apusă… Era pl când tinerii încă mai simţeau în ei o rămăşiţă de c’al lm-a din războaiele civile, şi şi-o potoleau mergând în banda din cârciumă în cârciumă sau hărţuindu-şi de moarte inâr (oagele de la trăsuri în galopade prin Sintra. Pe vremea aceea Sintra era un cuib de amoruri, iar sub romanlK ele şi cu ngî temei le nobile se lăsau pradă în braţele poeţii ” fiecare din de era câte o Elviră, fiecare din ei câte un Antonio. Huni se găseau din belşug; curtea era vesela IlejM-nerarea literală şi galantă se preocupa să lări i un a. Inimoasa grădină a Europei; licenţiaţii sos.ni d’la Coimbra fremătători de elocinţă; miniştrii Coloanei reci Iau lângă pian; acelaşi suflu liric inspira odeleţii proiectele de legi…

Kra mai amuzant la Lisabona, a spus Carlos.

Kra altceva, scumpul meu Carlos! Se trăia! Nu

Ist.au aerele astea ştiinţifice, toată pleava asta filosofică, Lo (i pl i toţi ăştia pozitivişti… Dar exista inimă, băiete! Avea lumea scânteie! Chiar şi în treburile politice… Acum totu-i o cocină, o adunătură de destrăbălaţi… Pe vremea aceea mergea omul la Cameră şi simţea inspiraţia, simţea curajul Vedea lumina din căpăţâni şi pe urmă, băiete, erau nespus de multe femei frumoase.

Umerii i se încovoiau sub dorul de lumea aceea pierdută. Şi părea mai lugubru, cu coama lui de poet inspirat, ivindu-se ne sub borul mare al vechii pălării, cu redingota roasă şi prost croită lipindu-i-se jalnic de şolduri.

Un timp au mers în tăcere. Apoi, pe strada Ferestrelor Verzi, Alencar *a vrut să se răcorească*. Au intrat într-o cârciumioară, – unde pata galbenă a unui felinar cu petrol se reliefa într-o penumbră de subteran, luminând zincul umed al tejghelei, sticlele de pe rafturi şi silueta tristă a patroanei legată cu o basma pe sub bărbie. Alencar părea un stâlp al stabilimentului: – de îndată ce a aflat că pe doamna Cândida o dureau dintâi, i-a recomandat pe loc leacuri, familiar, coborât din norii romantici, cu coatele ps tejghea. Iar când Carlos a vrut să plătească rachiul alb. A aruncat moneda de doi tostoni pe zincul lustruit şi a exclamat nobil:

— Eu sunt cel care fac onoruiile cârciumii, scumpul meu Carlos! în palate, plătească ceilalţi… Aici, în tavernă, eu plătesc!

La uşă l-a apucat pe Carlos de braţ… După ce au făcut agale câţiva paşi pe strada tăcută, s-a oprit din nou şi a murmurat cu glasul şovăitor, contemplativ, pătruns parcă de solemnitatea nopţii:

— Raquel Cohen e de o frumuseţe divină, băiete! O cunoşti?

— Din vedere.

— Nu-i aşa că aduce cu o femeie din biblie? Nu mă gândesc la una dintre femeile acelea bărbătoase, la o Judii, la o Dalila… Ci la unul din crinii din Biblie… E serafică!

Ea era acum pasiunea platonică a lui Alencar, doamna lui, Beatrice a lui…

— Ai văzut, cu câtva timp în urmă, în *Ziarul naţional*, versurile pe care i le-am făcut?

„Aprilie a sosit! *Fii a mea”*. *îi spunea vântul rozei*.

Nu mi-a ieşit rău! Aici e o mică şmecherie: *Aprilie a sosit, fii a mea*... Şi urmează imediat: *îi spunea vântul.ro zei*. Înţelegi? Pică bine efectul ăsta. Dar să nu-ţi închipui tu altele, sau că i-aş face cumva curte... Destul că e nevasta lui Cohen, un prieten, un frate... Iar Raquel, sărăcuţa, e pentru mine ca şi o soră... Dar e divină. Ochii ei, băiete, o catifea lichidă!...

Şi-a scos pălăria, şi-a răcorit fruntea înaltă. Apoi, cu alt ton, făcând parcă un efort:

— Ega ăsta are mult talent... Se duce des pe la soţii Cohen... Raquel îl găseşte spiritual...

Carlos se oprise, ajunseseră în faţa Buchetului. Alencar a aruncat o privire înspre faţada severă de mănăstire, adormită, fără o licărire de lumină.

— Arată bine casa asta a voastră... Haide, intră, băiete, că eu mă duc pe jos spre bârlogul meu. Şi când vei vrea, fiule, mă găseşti acolo. În strada Cărbunelui 52, la etajul al treilea. Imobilul e al meu, dar eu ocup etajul al treilea. La început am locuit la primul, însă pe urmă m-am tot cocoţat... Doar aici am fost în ascensiune, scumpul meu Carlos, la etaje...

A avut un gest, parcă de dispreţ pentru astfel de nimicuri. *I*

— Şi trebuie să vii într-o zi acolo. Să iei masa cu mine. Nu-ţi pol oferi un banchet, dar vei avea o supă şi o friptură... Mateus al meu, un negru (un amic!) care mă servde mulţi ani, când se apucă de gătit, apoi ştie s-o facii! I-a gătit de multe ori lui taică-tău, bietul meu PelVntru că la mine a fost o casă foarte veselă, băiete. Am oferit un culcuş şi de-ale gurii şi bani de buzunar multora dintre canaliile astea care astăzi merg în cupeuri şi cu valet, în urma lor... Iar acum, când dau cu ochii de niino, îşi întorc râtul în Partea cealaltă...

— Asta-i în închipuirea ta, i-a spus Carlos prietenos.

I. A nu, Carlos, i-a răspuns poetul foarte grav, foarte mnar. Ba nu. Tu nu-mi cunoşti viaţa. Am suferit multe l /. Amăgiri, băiete. Şi nu le meritam! Pe cuvântul meu că nu le meritam…

I. A apucat de braţ pe Carlos şi cu emoţie în glas:

Vezi, oamenii ăştia, care fac pe grozavii acum, se îmbnlau cu Mine, le-am împrumutat mulţi bani, i-am invitat la multe cine… Şi azi sunt miniştri, sunt ambasadori, sunt personalităţi, sunt dracu' şi făcu. Păi ţi-au oferit ei o bucăţică de prăjitură acum, că o ţin în mână? Nu. Nici mie. Asta e greu de suportat, Carlos, asta e foarte greu de suportat, scumpul meu. Şi ce dracu', doar nu voiam să mă facă ei conte, nici să-mi dea o ambasadă… Dar aşa, un post oarecare într-un birou oarecare… Nici cât negru sub unghie! în sfârşit, se mai găseşte încă pentru bucata de pâine, şi pentru jumătatea de uncie de tutun… Dar nerecunoştinţa asta mi-a scos peri albi… însă nu vreau să te mai plictisesc, şi să-ţi dea Dumnezeu fericirea pe care o meriţi, scumpul meu Carlos!

— Nu Urci puţin, Alencar?

Atâta solicitudine l-a înduioşat pe poet.

— Mulţumesc, băiete, a spus el, îmbrăţişându-l pe Carlos. Şi-ţi mulţumesc mai ales pentru că ştiu că vine din inimă… Voi toţi aveţi inimă… Şi taică-tău avea, şi încă o inimă largă, şi mare ca a unui leu! Şi să fi încredinţat de un lucru: că ai în mine un prieten. Astea nu-s vorbe goale, asta vine dinăuntru… Ei, şi-acum, rămâi cu bine. Băiatul meu. Vrei şi tu o ţigară?

Carlos a acceptat-o pe dată, ca pe un dar ceresc.

— Atunci, uite o ţigară, fiule! a exclamat Alencar entuziasmat.

Şi ţigara aceea dată unui bărbat atât de bogat, stăpânului de la Buchetul, l-a readus pentru un moment în timpurile când, la restaurantul lui Marrare, întindea de jur-

împrejur tabachera plină, cu aerul său măreţ de Manfred trist. S-a ocupat deci de ţigară. A scăpărat chiar el un chibrit. A verificat dacă se aprinsese bine. Şi cum era ţigara, mergea? Carlos găsea că era o ţigară excelentă!

— Păi, tot e bine că ţi-am dat o ţigară bună!

L-a îmbrăţişat încă o dată; şi tocmai bătea ora unu când în sfârşit, s-a depărtat, mai uşor, mai mulţumit de sine, fredonând un fragment de facto.

În camera lui, înainte de culcare, întins într-un balansoar, terminând ţigara cât se poate de proastă a lui Alencar în timp ce Baptista îi pregătea o ceaşcă de ceai, Carlos a rămas cu gândul la straniul trecut pe care i-l evocase bătrânul poetic

Era simpatic bietul Alencar! Cu ce grijă exagerată, vorbind despre Pedro, despre Arroios, despre prietenii şi amorurile de atunci, evitase el până şi să rostească numele Mariei Monforte! De mai multe ori, prin Aterro, Carlos fusese cât pe ce să-i spună: Poţi să vorbeşti de mama, amice Alencar, fiindcă ştiu de mult că a fugit cu un italian!”

Şi asta l-a făcut să-şi amintească fără voie în ce chip îi fusese dezvăluită jalnica poveste la Coimbra, într-o seară de petreceri, într-un mod aproape grotesc. Fiindcă bunicul, ascultând de scrisoarea testamentară a lui Pedro, îi povestise un roman decent: o căsătorie din pasiune, incompatibilităţi de caracter, o despărţire civilizată, apoi retragerea mamei cu fiica în Franţa, unde muriseră. Amândouă. Altceva nimic. Moartea tatălui său îi fusese prezentată întotdeauna ca deznodământul neaşteptat al unei îndelungi nevroze…

Dar Ega aflase totul de la unchii săi… Iar într-o seară luaseră cina împreună; Ega foarte băut, şi într-un acces de idealism, se lansase într-un paradox cutremurător, condamnând onestitatea femeilor ea fiind la originea decăderii raselor; şi-i aducea drept argument cazul

bastarzilor, întotdeauna inteligenţi, curajoşi, glorioşi 1 El, Ega, ar fi fost mândru dacă mama lui, propria lui mamă, în loc să fie o sfântă burgheză ce-şi făcea rugăciunile în cămin, s-ar fi purtat ca marna lui Carlos, o inspirată care, din dragoste pentru un exilat, îşi părăsise averea, respectul celorlalţi, unu. Irc. I, vi. iţa! Curins auzind acestea, rămăsese împie1111 în mijlocul podului sub calmul dar de lună. Dar nu i. I pulul întreba mai mult pe Ega, care începuse deja să irrtnimnea: „Atât de băut încât foarte curând i-a şi vomitat icirbos în braţe. A trebuit să-l târască până în casa sururilui Srixa, să-l dezbrace, să-i suporte sărutările şi beţia tandră, până ce l-a lăsat îmbrăţişând perna, plin de bale i bolborosind „că voia să fie bastard, că voia că mămica lui. I îi fost o târfă!…”

I u el, ibia a putut să închidă ochii în noaptea aceea cu”. Autul la mama lui atât de diferită de tot ce i se poves-I i… E, care fugise în braţele unui surghiunit – un polonez poate! A doua zi, în zori, intră în camera lui Ega ca să-i ceară, în numele marii lor prietenii, să-i spună adevărul…

Bietul Ega! Era bolnav; s-a făcut alb ca batista pe care şi-o legase la cap cu tifoane îmbibate în apă sedativă; şi nu găsea un cuvânt, săracul! Carlos, aşezat pe marginea patului ca în nopţile lor de tăifăsuială, l-a liniştit. Nu era ofensat, ci doar curios! I se ascunsese un episod extraordinar din viaţa alor săi, ce dracu’, voia să-l cunoască! Exista un roman! Să i se spună romanul!

Atunci Ega şi-a mai venit în fire, a îngăimat povestea – pe care o auzise de la unchiul Ega – pasiunea Mariei pentru un principe, fuga, lunga tăcere de ani de zile care s-a aşternut peste acestea…

Tocmai venea vacanţa. Abia ajuns la Santa Olâvia, Carlos i-a povestit bunicului beţia lui Ega, spusele lui aiurite, dezvăluirea aceea scăpată printre râgâieli. Bietul bunic! O clipă n-a putut nici să deschidă gura – iar în cele

din urmă vocea i-a ieşit slabă şi îndurerată ca şi cum inima ar fi încetat să-i mai bată în piept. Dar i-a povestit, amănunt cu amănunt, întreg acel roman urât până la după-amiaza când apăruse Pedro în faţa lui, livid, acoperit de noroi, ca să-i cadă în braţe plângându-şi durerea cu o slăbiciune de copil. Iar deznodământul acelui amor vinovat, adăugase bunicul, fusese moartea mamei la Viena, în Austria, şi moartea micuţei, a nepoatei pe care el n-o văzuse niciodată şi pe care acea Monforte o luase cu ea… Asta era tot. Şi astfel, ruşinea domestică era acum îngropată acolo, în cavoul familiei de la Santa Olâvia, şi în două morminte depărtate, pe pământ străin…

Caz-los îşi amintea bine că în după-amiaza aceea, după melancolica convorbire cu bunicul, trebuia să încerce o iapă englezească: la masă nu s-a vorbit decât despre iapă, care se numea Sultana. Adevărul e că peste câteva zile o şi uitase pe maică-sa. De altfel nici nu-i era posibil să simtă, pentru tragedia aceea, altceva decât un interes vag şi mai degrabă literar. Asta se petrecuse cu douăzeci şi atâţia de ani înainte, într-o societate aproape dispărută. Era ca episodul istoric al unei vechi cronici de familie, un strămoş mort la Alcâsarquibir *, sau una dintre bunicile lui dormind într-un Pat regal. Dezvăluirea nu i-a smuls, o lacrimă, nu l-a făcut să roşească. Desigur, ar fi preferat să poată fi mândru de mama lui ca de o rară şi nobilă floare onorabilă, dar nu putea, să-şi petreacă viaţa amărându-se de greşelile ei. Şi de ce? Onoarea lui nu depindea de impulsurile/necinstite sau ruşinoase ale inimii ei. Păcătuise, murise, s-a terminat. Rămânea, desigur, gândul acela la tatăl lui, sfârşindu-se într-o baltă de sânge, disperat de trădarea ei. Dar nu-şi cunoscuse tatăl: tot ce poseda de la i şi de la amintirea lui, ca să iubească, era o pânză rece prost pictată, atârnată în camera unde-şi ţinea hainele, reprezentând un tânăr brunet, cu ochi mari, cu

mănuşi de antilopă galbenă şi cu un bici în mână… De la mama lui nu-i rămăsese nici măcar un dagherotip, nici măcar un profil în creion. Bunicul îi. Spusese că era blondă. Mai mult nu ştia. Nu-i cunoscuse; nu dormise în braţele lor; niciodată nu simţise căldura duioşiei lor. Tată, mamă, cuvintele acestea erau pentru el ca simbolurile unui cult convenţional. Tăticul, mămica, fiinţele iubite, erau adunate toate acolo – în bunicul.

Baptista adusese ceaiul, ţigara lui Alencar se terminase; iar el şedea mai departe în balansoar, parcă moleşit de amintiri şi cedând deja, într-o semimoţăială, oboselii aedei mese prelungite… Atunci, puţin câte puţin, prin faţa pleoapelor lui închise a trecut o viziune, a căpătat culoare, a umplut întreaga încăpere. Pe râu, după-amiaza pierea într-o pace de rai. Holul Hotelului Central se lărgea, încă luminat. Venea mai întâi un negru cărunt, cu o căţeluşă în braţe. Apoi trecea o femeie, înaltă, cu o carnaţie de fildeş frumoasă ca o zeiţă, într-un pardesiu din catifea albă de Genova. Lângă el Craft spunea: „*Tres chic*”. Iar el zâmbea, încântat de acele imagini ce căpătau treptat relieful, linia unduioasă, culoar ea lucrurilor vii.

Erau orele trei când s-a culcat. Şi, de îndată ce a adormit în întunericul perdeluţelor de mătase, din nou a pierit o frumoasă zi de iarnă fără o adiere, scăldată în trandafiriu: banalul hol al hotelului se lărgea, încă luminat în înserare; valetul negru revenea, ţinând căţeluşa în braţe;

O femeie trecea, într-un pardesiu din catifea albă de Genova. Mai înaltă decât o fiinţă omenească, păşind pe nori, cu aerul măreţ de Junonă ce urcă în Olimp; vârful pantofilor ei de lac se afunda în lumina azurie, în urma ei fustele fluturau ca nişte stindarde în vânt. Şi trecea mereu… Craft spunea: „*Tres chic*”. Apoi totul se învălmăşea, şi rămânea doar Alencar, un Alencar colosal,

umplând tot cerul, astupând licărirea stelelor cu redingota lui neagră şi prost croită, cu mustăţile zburlite de furtuna pasiunilor, ridicând braţele, strigând în văzduh:

Aprilie a sosit, f îi a mea!

VII

LA BUCHETUL, DUPĂ MICUL DEJUN, cu cele trei ferestre ale biroului larg deschise spre a absorbi lumina blândă a frumoasei zile de martie, Alfonso da Maia şi Craft. Jucau o partidă de şah lângă şemineul acum fără foc, plin de plante, proaspăt şi festiv ca un altar domestic. Într-o rază oblică de soare, *Reverendul Bonifăcio*, moale şi lăbărţat, îşi făcea siesta, întins pe covor.

În câteva. Săptămâni, Craft devenise prietenul intim de la Buchetul. Carlos şi cu el, având multe asemănări în gusturi şi idei, aceeaşi fervoare pentru obiectele de artă şi bibelouri, patima scrimei, acelaşi diletantism al spiritului, s-au legat repede prin nişte relaţii superficiale, facile şi agreabile. Cât despre Alfonso, acesta începuse imediat să-i poarte o stimă elevată acelui *gentleman* de bună rasă englezească, aşa cum îi admira el, cultivat şi puternic, cu maniere grave, cu obiceiuri aspre, simţind cu fineţe şi gândind drept. Se întâlniseră amândoi în entuziasmul pentru Tacit, IVI – acatilay, lâurke şi chiar pentru cei doi poeţi ai lacurilor; Craft era late la Ah; caracterul lui dobândise în lungile l Isboralele sale căli trainica soliditate a bronzului;

pentru Aluir da Maia el era „un bărbat adevărat”. Craft, millnal de felul său. Pleca devreme de la Olivais, călare, venea astfel neanunţat să ia micul-dejun cu domnii IVI.na; dacă ar fi fost după Alfonso. Întotdeauna ar fi luat a prânzul acolo; dar. Cel-puţin serile şi le petrecea invariabil la Buchetul, pentru că „după cum spunea el, găsise în sfârşit la Lisabona un colţ unde se putea sta de vorbă.1. E/at confortabil, printre idei şi bune maniere.

Carlos ieşea rar din casă. Lucra la cartea sa. Stolul acela de clienţi care-l făcuse să nutrească speranţe de carieră l»!: „nă. Activă, trecuse jalnic, fără să se statornicească; îi rămâneau trei bolnavi în cartier; şi simţea acum că echipajele lui, caii, Buchetul, obiceiurile luxoase îl osândeau iremediabil la diletantism. Până şi finul doctor Teodosio îi spusese într-o zi, sincer: „Dumneata eşti prea elegant pentru un medic! Bolnavele dumitale, fatalmente, îţi fac ochi dulci! Care burghez o să vrea să ţi-o încredinţeze pe nevastă-sa într-un dormitor?… Dumneata sperii pe orice *pater familias*!” Chiar şi existenţa laboratorului îi dăunase. Colegii spuneau că Maia, bogat, inteligent, lacom de inovaţii, de modernisme, făcea experienţe fatale pe bolnavii săi. S-a râs mult de ideea pe care o prezentase în *Gazeta medicală*, şi anume prevenirea epidemiilor prin inocularea de viruşi. Îl considerau un Fantezist. Atunci, el se refugia cu totul în cartea aceea despre medicina veche şi modernă, *cartea sa*, lucrată cu migala artistului: bogat, şi care devenise centrul interesului său. Intelectual pentru o perioadă de unu sau doi ani.

În dimineaţa aceea, în timp ce înăuntru continua partida de şah într-o atmosferă gravă şi. Tăcută, pe terasă, cufundat într-un adânc. Scaun indian de bambus, în umbra coviltirului de pânM, Carlos îşi termina ţigara, citind o revistă englezească, scăldat de mângâierea călduţă a acelei adieri de primăvară ce catifela văzduhul şi insufla deja dorul de arbori şi iarbă…

Lângă el, în Alt-scaun de bambus, tot cu ţigara în gură, domnul Dámaso Salcede parcurgea *Le Figaro*. Cu piciorul întins într-o poză de familiară indolenţă, avându-l pe amicul Carlos alături, văzând lângă terasă trandafirii lui Alfonso, simţind în spatele său, prin ferestrele deschise, bogatul şi nobilul interior al Buchetului, fiul cămătarului

savura acolo una dintre acele ore delicioase pe care le trăia în ultimul timp în intimitatea familiei Maia.

Chiar de a doua zi după masa de la Central, domnul Salcede venise la Buchetul să-şi lase cartea de vizită, un obiect încărcat şi ţipător, având la un colţ, într-o îndoitură simulată, o mică fotografie de-a sa, un coif cu pene pe deasupra numelui – DÂMASO CÂNDIDO DE SALCEDE, dedesubt, ordinele – *Comandor al lui Christos*, şi jos, adresa – *strada Sfântul Domingos*, *în Lapa*, indicaţie ştearsă însă şi corectată, în cerneală albastră, cu alta mai arătoasă – *Grand Hotel*, *Boulevard des Capitel ars*, *Chambre No. 103*. Apoi l-a căutat pe Carlos şi la cabinet, unde i-a înmânat servitorului altă carte de vizită. În sfârşit, într-o după-amiază, în Aterro, când l-a zărit pe Carlos trecând pe jos, a dat fuga, s-a agăţat de el. A obţinut să-l însoţească până la Buchetul.

Acolo, încă din curtea interioară, a izbucnit în admiraţii extatice ca într-un muzeu, lansând în faţa covoarelor, a faianţelor şi a tablourilor, marea s-a frază: „Nemaipomenit de şâl!” Carlos l-a condus în fumoar, el a acceptat i ţigară; şi stând picior peste picior a început să-şi expună câteva dintre opiniile şi gusturile sale. Considera Lisabona un oraş grosolan şi nu se simţea bine decât la Paris, mai cu seamă din cauza genului „femelă11 de care se cam ducea lipsă în Lisabona; deşi, sub acest aspect, era destul de r. Isinţat de providenţă. Îi plăceau şi obiectele de artă; dai puteai să nimereşti şi peste multe ciurucuri, iar scauneh vechi, bunăoară, nu i se păreau comode pentru stat. Lectura îl distra şi nu-l puteai prinde fără cărţi la căpăt. Îiul patului; în ultimul timp se ocupa de Daudet, despre care i se spusese că era foarte şic, dar el îl găsea niţeluş cam confuz. Când era mai tânăr pierdea întotdeauna nopţile, până pe la patru sau cinci dimineaţa, în tot soiul de deliruri! Acum nu, se schimbase şi se

potolise; în fine, nu că din când în când nu s-ar mai fi dedat şi el vreunui mic exces; dar asta numai din an în Paşte... Iar întrebările pe care le-a pus au fost nemaipomenite. Domnul Muia iţăsea şic să ai o cabrioletă englezească? Ce este mai elefant pentru un tânăr din societatea bună care ar vrea a şi petreacă vara în străinătate, Nice sau Trouville?... Apoi, când să plece, aproape emoţionat., l-a întrebat pe domnul Maia (dacă domnul Maia nu voia cumva să ţină. Secret) la ce croitor îşi lucra hainele.

Şi din ziua aceea nu l-a mai slăbit. Dacă îşi făcea Carlos apariţia la teatru, ţâşnea şi Dámaso imediat de pe scaunul Mi u, uneori în plina solemnitate a unei arii frumoase, şi, enirându-i pe domni pe ghete, şifonând toaletele doamnelor o lua din loc, deschidea zgomotos clacul, se ducea să: e instaleze în lojă, lângă Carlos, cu obrajii îmbujoraţi, cu o camelie la reverul fracului, cu butonii de la cămaşă ca două bile enorme. O dată sau de-două ori când Carlos a intrat întâmplător la Club, Dámaso a abandonat pe dată partida, spre indignarea partenerilor săi, ca să vină lângă Maia, să-i efere lichior de marasehino sau ţigări, să-l urmeze din sală în sală ca un căţel. Într-o asemenea împrejurare, când lui Carlos i-a scăpat o glumă trivială, Dámaso a izbucnit în hohote de râs, tăvălindu-se pe sofale cu mâinile la burtă, strigând că o să crape. I s-au alăturat pe dată şi alţii; el, sufocat, repeta gluma la nesfârşât; vexat, Carlos a luat-o la fugă. Ajunsese să-l urască; îi răspundea doar prin monosilabe; făcea nişte viraje primejdioase cu docarul, dacă-i zărea de departe obrazul, coapsa durdulie. Zadarnic: Dámaso Cândido de Salcede îl anexase, şi pe vecie...

Apoi, într-o zi, la Buchetul, a apărut Taveira cu o poveste nemaipomenită. În ajun, la Club (i. Se povestise, el nu fusese de faţă), un individ, un oarecare Gomes, într-un grup unde se vorbea despre familia Maia, ridicase glasul şi

spusese despre Carlos că era un dobitoc! Dámaso, care şedea prin apropiere cufundat într-o *Tilustration*, s-a ridicat îndată foarte palid şi a declarat că, având onoarea să fie prieten cu domnul Carlos da Maia, îi spărgea capul cu bastonul domnului Gomes dacă. Mai îndrăznea vreodată să-l mânjească pe-acel domn cu balele sale; iar domnul Gomes, cu ochii în pământ, a înghiţit afrontul, pentru că era rahitic din naştere – şi mai era şi chiriaşul lui Dámaso şi foarte rămas în urmă cu chiria. Alfonso da Maia a găsit că fusese o bravură plină de strălucire, şi la dorinţa lui, Carlos l-a adus într-o zi pe domnul Salcede la masă, la Buchetul.

Ziua aceea i s-a părut lui Dámaso frumoasă ca aurul şi azurul. Dar şi mai frumoasă încă a fost dimineaţa când. Carlos, nesimţindu-se prea bine şi stând încă în pat, l-a primit în camera lui, ca între băieţi… De-atunci data intimitatea dintre ei: a început să-l trateze pe Carlos cu dumneata. Apoi, în săptămâna aceea, a dat dovadă de unele aptitudini utile. S-a dus să expedieze prin vamă (Vilaca aflându-se în Alentejo) o lădiţă cu rufe pentru u Carlos. Venind într-un moment când Carlos tocmai trecea pe curat un articol pentru *Gazeta medicală*, şi-a oferit serviciile caligrafiei sale, o caligrafie minunată, de o frumuseţe litografică; de atunci înainte petrecea ore în şir la masa de lucru a lui Carlos, silitor şi îmbujorat, cu vârful limbii afară, cu ochiul rotund, copiind însemnări, transcriind articole din reviste, materiale pentru carte… Atâta devotament merita un *lu'* familiar. Carlos i l-a acordat.

Între timp, Dámaso îl imita pe Maia grijuliu şi minuţios, de la barba pe care acum începuse s-o lase să-i crească, până la forma pantofilor. Se lansase în obiecte de artă. În cupeul lui se găseau întotdeauna mormane de deşeuri arheologice, fiare vechi, o bucată de cărămidă,

mânerul spart al unui ceainic... Şi dacă zărea vreun cunoscut, îi spunea birjarului să oprească, întredeschidea portiera ca poarta spre un sanctuar şi arăta preţiosul obiect:

— Cum ţi se pare? Nemaipomenit de şic!... Mă duc să i-o arăt lui Maia. Uită-te numai la asta, ce spui? Evul mediu cel mai pur, din vremea lui Ludovic al XIV-lea. Carlos o să moară de invidie!

În intimitatea asta trandafirie pentru Dámaso existau totuşi şi ore grele. Nu era deloc amuzant să asculţi în tăcere, din fundul unui fotoliu, nesfârşitele discuţii dintre Carlos şi Craft despre artă şi ştiinţă. Şi, după cum a mărturisit el mai apoi, fusese cam descumpănit când l-au dus în laborator ca să facă pe trupul lui experienţe de electricitate Parcă erau doi demoni care au pus gheara pe mine" i-a spus el doamnei contese de Gouvarinho; „şi tocmai eu, care nu pot să «sufăr spiritismul!..."

Dar toate acestea erau răsplătite regeşte când seara, pe o sofa de la Club, sau luând ceaiul în casa unor prieteni, pulen spună, trecându-şi mâna prin păr:

Am petrecut azi o zi divină cu Maia. Am făcut iini.1; inl îi hiiâti am discutat... O zi şic! Mâine am o dimineaţa de lucru eu Maia... Mergem după cuverturi de pat.

Ia duminica aceea, tocmai urmau să se ducă după nişte cuverturi de pat la Lumiar. Carlos concepuse un buduar capitonat tot cu cuverturi vechi de şaten brodate în două tonuri anumite, *gris-perle* şi *bouton-d or*. Moş Abra Ao scotocise după de toată Lisabona şi suburbiile; şi în dimineaţa aceea venise să-i anunţe lui Carlos existenţa a două obiecte preţioase, *se beautiful*! *oh*! *se lovely* 1! în casa

Atât de frumoase, oh, atât de adorabile! (engl).

unor doamne Medeiros care-l aşteptau pe domnul Maia la orele două!

Dámaso tuşise deja de trei ori, se uitase la ceas – dar, văzându-l pe Carlos atât de confortabil cufundat în revistă, recădea şi el în indolenţa lui de bărbat şic, cercetând *Le Figura*. În sfârşit, din casă, orologiul Ludovic al XV-lea a sunat cu un clinchet argintiu orele două…

— Asta-i bună! a exclamat în acelaşi timp Dámaso, lovindu-se cu palma peste coapsă. Uite despre cine e vorba aici! Despre Susana mea!

Carlos nu şi-a ridicat ochii de pe pagină.

— Carlos, a adăugat el, eşti drăguţ? Ascultă. Ascultă asta că-i bună. Susana e o fetişcană pe care am avut-o eu la Paris… Un roman! S-a îndrăgostit de mine, a vrut să se otrăvească, dracu' şi făcu… Ei bine, scrie aici în *Figaro* că a debutat la Folies-Bergeres. Se vorbeşte despre ea… E bună, ce zici? Era o femeiuşcă şic… Şi *Figaro* zice că a avut aventuri, fireşte că se ştie ce s-a petrecut cu mine… Toată lumea ştia la Paris. Asta-i Susana! Avea picioare frumoase. Şi nu mi-a fost uşor să scap de ea!

— Femei, a mârâit Carlos cufundându-se mai mult în revistă.

Dámaso nu mai contenea, torenţial, întindător… Când era vorba de „cuceririle lui K, din adânc ui acelei solide satisfacţii în care trăia, că toate femeile, bietele, erau fascinate de persoana-i şi de toaletele sale. La Lisabona, chiar aşa şi era. Bogat, stimat în societate, cu cupeu şi o pereche de cai, toate fetele îi făceau ochi dulci. Iar în *aemi-monde*, cum spunea el, „se bucurajle un prestigiu nemaipomenit". De tânăr devenise celebru în capitală pentru că le monta casă spanioloaicelor, uneia chiar îi închiriase cu luna o trăsură, şi succesul acesta nemaiîntâlnit îl transformase foarte curând într-un Joio al V-lea al bordeielor. Era cunoscută şi legătura lui cu vicontesă de Gafanha, o. Carcasă deşălată, sulemenită, stafidită, consumată de toţi bărbaţii valizi din ţară; mergea

pe cincizeci de ani când i-a venit rândul şi lui Dámaso – şi nu era desigur o plăcere să strângi în braţe scheletul acela scârţâitor şi lubric; dar se spunea că în tinereţea ei se culcase într-un pat regal şi că auguste mustăţi degustaseră; atâtea onoruri l-au fascinat pe Dámaso, astfel că i s-a lipit de fuste cu o fidelitate aşa de linguşitoare, încât hodorogita făptură, sătulă, scârbită, a trebuit să-l gonească cu de-a sila şi cu înjurături. Apoi s-a putut bucura de o tragedie: o actriţă de la Principe Real, un morman de cărnuri, îndrăgostită de el, într-o noapte de gelozie stropită din belşug cu rachiu de ienupăr, a înghiţit o cutie de chibrituri; desigur că, în câteva ore, îşi revenise, după ce vomitase groaznic pe vesta lui Dámaso care plângea lângă ea – dar de-atunci înainte bărbatul acesta iubăreţ s-a socotit fatal! Cum îi spunea el lui Carlos, după ce se petrecuseră atâtea drame în viaţa lui, aproape că tremura, tremura cu-adevărat, să-şi mai pironească privirea asupra vreunei femei…

— Ce scene au mai fost şi cu Susana asta! a murmurat el după o tăcere în care timp îşi căuta mătreaţa de pe buze.

Şi, oftând, a reluat *Le Figaro*. Din nou s-a făcut tăcere pe terasă. Înăuntru, partida continua. Dincolo de umbra coviltirului de pânză, soarele încingea acum, bătând în piatră, vazele de porţelan alb, prin refracţia de aur limpede în care palpitau aripile primilor fluturi zburând în jurul garoafelor înflorite; jos, grădina înverzită stătea nemişcată în lumină, fără un freamăt de creangă, răcori lă de şipotitul fântânii ţâşnitoare, de strălucirea lichidă a apei din bazin, înviorată, ici şi colo, de tonurile roşii sau galbene ale trandafirilor, de carnaţia ultimelor camelii… Kindura de râu ce se zărea printre câmpurile verzi era în un alba1, lui închis ca şi cerul; iar între râu şi cer, mun. Li a, li i în a îi dtiii groasa, vi r. Le-închis, aproape neagră în

splendoarea zilei, eu cele două mori oprite în înălţime, cele dmia căsuţe albe jos, atât de luminoase şi pline de cântec de ai fi zis că trăiesc. Un repaus duminical amorţit învăluia cartierul: şi, foarte, sus, prin văzduh, străbătea dangătul dar al unui clopot.

Ducele de Norfolk a sosit la Paris, a spus Dámaso cu Ionul cunoscătorului, punând picior peste picior. Ducele de Norfolk e şic, nu-i aşa, Carlos?

Carlos, fără să ridice ochii, a făcut spre ceruri un gest exprimând parcă infinitul şicului.

Damaso lăsase *Le Figaro* ca să-şi pună o ţigară în portţigaret; pe urmă şi-a descheiat ultimii nasturi de la vestă, şi-a tras cămaşa ca să-şi expună mai bine iniţială care era un S enorm sub o coroană de conte, şi, cu pleoapa închisă, cu buza umflată, a început să sugă grav din portţigaret…

— Tu eşti astăzi în mare formă, Dámaso, i-a spus Carlos, care lăsase şi el revista, şi-l contempla melancolic.

Salcede s-a îmbujorat de plăcere. Şi-a prelins privirea spre pantofii de lac, spre ciorapii de culoarea pielii, şi, întorcând către Carlos globul albăstrui al orbitei:

— Acum îmi merge bine… Dar, sunt foarte *blase*.

Şi cu un aer într-adevăr *blase*, s-a ridicat ca să meargă să caute alături, pe o masă de grădină, pe care se aflau ziare şi ţigări, *Gazeta ilustrată*, „să vadă ce se mai petrece prin patrie”. De cum şi-a aruncat o privire, a şi scos o. Exclamaţie. *R*

— Alt debut? l-a întrebat Carlos.

— Nu, dobitocul ăsta de Castro Gomes!

Gazeta ilustrată anunţa că „domnul Castro Gomes, cavalerul brazilian care la Porto fusese victima devotamentului său cu ocazia accidentului petrecut în Piaţa Nouă, şi despre care corespondentul nostru, J.T., ne-a făcut o descriere atât de amănunţită într-un colorit realist,

s-a restabilit şi este aşteptat astăzi la Hotel Central. Toate urările noastre cutezătorului *gentleman*

— Va să zică dumnealui s-a restabilit! a exclamat Dámaso aruncând cât colo ziarul. Ei bine, cred că acum este momentul să-i spun în faţă ce gândesc… Canalia!

— Exagerezi, a murmurat Carlos care pusese imediat mâna pe ziar şi recitea notiţa.

— Asta-i bună! a exclamat Dámaso ridicându-se. Asta-i bună! Aş fi vrut să te văd, dacă ţi se întâmpla ţie… E un dobitoc! E un sălbatic!

Şi-i repeta lui Carlos povestea aceea care-l necăjea atât de tare. De la sosirea lui de la Bordeaux, de îndată ce Castro Gomes se instalase la Hotel Central, se dusese să-i lase cărţi de vizită de două ori – ultima în dimineaţa care a urmat mesei oferite de Ega. Ei bine, dumnealui nu catadicsise să-i mulţumească pentru vizită! apoi plecaseră la Porto; acolo s-a întâmplat că, plimbându-se singur prin Piaţa Nouă, văzând cum s-au ambalat caii de la o caleaşcă şi auzind două doamne care ţipau, Castro Gomes să se arunce pe hăţurile cailor – şi, trântit pe trepte, să-şi disloce un braţ. A trebuit să rămână la Porto, la hotel, cinci săptămâni. Iar el imediat (tot cu ochii, pe nevasta lui) îi trimisese două telegrame: una sentimentală, deplângând accidentul, alta interesată, cerându-i veşti. Animalul nu răspunsese nici la una, nici la cealaltă!

— Asta-i culmea, striga Salcede plimbându-se pe terasă şi amintindu-şi de aceste injurii, trebuie să-l ofensez şi eu!… încă nu m-am gândit cum, dar o să-l usture… Eu desconsideraţie nu admit de la nimeni! De la nimeni!

Îşi rotea ochiul, ameninţător. De la fapta de vitejie de la Club, când rahiticul, înspăimântat, amuţise în faţa lui, Dámaso devenise feroce. Pentru cel mai mic lucru vorbea imediat de „spart capul”.

— De la nimeni! repeta el trăgându-şi vesta.

Desconsideraţie, de la nimeni!

În clipa aceea s-a auzit, dinăuntru, din birou, vocea repezită a lui Ega – şi aproape imediat a apărut şi el, cu un aer grăbit şi tulburat.

— Bună, Dâmasozinho!… Carlos, vii până jos să schimbăm 6 vorbă?

Au coborât de pe terasă, au pătruns în grădină, până lângă două tufe înflorite de leandru.

— Tu ai ceva bani? a întrebat imediat Ega, neliniştit.

Şi i-a povestit teribila încurcătură. Avea o poliţă de nouăzeci de livre care expira a doua zi. În afară de asta, îi datora douăzeci şi cinci de livre lui Eusebiozinho, iar acesta i le ceruse înapoi printr-o scrisoare neruşinată, şi toate a; le-a îl aduceau la disperare pe Ega…

Vn au i plai esc canaliei, iar când am să-l văd, să-i lipi. C.cri. N-ar ai de obraz cu un scuipat. În plus mai e şi poliţa! l-ai eu, pentru toate astea, am cincisprezece tostoni…

— Eusebiozinho e omul ordinii… în sfârşit, o sută cincisprezece livre îţi ajung, a spus Carlos.

Ega a şovăit, roşu la faţă. Îi mai datora bani lui Carlos. Apela întotdeauna la prietenia lui ca la o casă de bani inepuizabilă…

— Nu, mi-ajung optzeci. Îmi amanetez ceasul, şi blana, că doar nu mai e frig…

Carlos a zâmbit, a urcat imediat în cameră să scrie un cec. În timp ce Ega căuta atent un frumos boboc de trandafir ca să-şi împodobească redingota. Carlos s-a înapoiat curând, ţinând în mână cecul, pe care-l lărgise până la o sută douăzeci de livre, pentru ca Ega să fie *înarmat*.

— Fie, în numele Domnului, băiete! a spus celălalt vârând hârtia în buzunar cu un frumos oftat de uşurare.

Imediat a început să tune împotriva lui Eusebiozinho,

ticălosul acela! Dar ştia cum să se răzbune, avea să-i remită toată suma în monede de aramă, într-un sac de cărbune, cu un şobolan mort înăuntru, şi cu un bilet care începea aşa: *Limbric scârbos şi şopârlă băloasă ce eşti, îţi arunc în rât* etc…

— Cum poţi să suporţi tu să-ţi uzeze scaunele, să-ţi respire aerul, fiinţa asta respingătoare?…

Dar până şi pomenirea numelui lui Eusebiozinho era un lucru murdar!… S-a interesat apoi de lucrările lui Carlos, de marea sa carte. A vorbit şi despre *Atom* şi, în cele din urmă, cu glasul schimbat, uitându-se prin monoclu la Carlos:

— Spune-mi altceva. De ce nu te-ai mai dus la soţii Gouvarinho?

Carlos avea doar un singur motiv: nu se distra acolo.

Ega a ridicat din umeri. I se părea o copilărie…

— N-ai priceput nimic, a exclamat el. Femeia aceea a făcut o pasiune pentru tine… E destul să pronunţe cineva numele; du, că i se urcă tot sângele în obraji.

Şi cum Carlos râdea neîncrezător, Ega, foarte grav, şi-a dat cuvântul de onoare. Chiar în ajun se vorbea despre Carlos, şi el s-a pus s-o pândească. Fără a fi un Balzac, niciun as în materie de observaţie, avea vederea bună; ei bine, i-a văzut pe faţă, în ochi, toată expresia unui sentiment sincer…

— Nu născocesc romane, băiete… E moartă după tine, pe cuvânt! Poţi s-o ai când vrei.

Carlos găsea delicioasă naturaleţea aceea mefistofelică cu care Ega îl îndemna să calce în picioare infinitatea legilor religioase, morale, sociale, domestice…

— Ei bine, a exclamat Ega, dacă tu-mi vii cu această *hlague* din catehism şi din cod, atunci să nu mai vorbim de asta! Dacă te-ai molipsit de râia virtuţii, şi te-apucă mâncărimi pentru orice, atunci s-a zis cu bărbăţia ta, du-te

la călugărie şi apucă-te să comentezi *Părinţii Bisericii*…

— Nu, a spus Carlos luând loc pe o bancă sub copaci, pătruns încă de rămăşiţele Icniide pe terasă, motivul meu nu-i atât de nobil. Nu mă duc pe-acolo fiindcă-l găsesc pe Gouvarinho un mare pisălog.

Ega a zâmbit larg.

— Dacă ar trebui să fugim de femeile care au bărbaţi pisălogi…

S-a aşezat lângă Carlos, a început să deseneze în tăcere pe nisip; şi fără să ridice ochii, lăsând să cadă cuvintele, unul câte unul, a spus melancolic:

— Alaltăieri, toată noaptea, fără să ciicnesc, de la zece la unu, am ascultat povestea cu litigiul Băncii Naţionale!

Era aproape o confidenţă şi parcă, o răbufnire, a plictiselilor tainice în care se zbătea, în lumea aceea a solilor Cohen, temperamentul său de artist. Pe Carlos l-a apucat mila.

— Bietul meu Ega, va să zică, toată povestea cu litigiul?

— Toată! Şi lectura dării de seamă la adunarea generală! Şi m-am arătat interesat! Şi mi-am dat eu părerea!… Viaţa e un infern.

Au urcat pe terasă. Dámaso îşi recuperase scaunul de răchită şi îşi curăţa acum unghiile cu un briceguţ de sidef.

— Atunci, s-a decis? l-a întrebat el imediat pe Ega.

— S-a decis ieri! Fără *cotillon*.

hra vorbit despre o mare serală mascată pe care urmau «le-a soţii Colini cu ocazia aniversării Raquelei. Ideea

„În wrbari o sugerase Ega, care o văzuse la început cu proporţii de gală artistică, reînviere istorică a unei serate de pe vremea regelui Manuel. Apoi şi-au dat seama că o asemenea serbare nu se putea realiza în Lisabona, şi

au optai pentru un plan mai sobru, un simplu bal costumat cu grijă…

— Tu, Carlos, cum te îmbraci, ai hotărât?

— În domino, Un sever domino negru, cum i se potriveşte unui om de ştiinţă…

— Atunci, a strigat Ega. Dacă-i vorba de ştiinţă, du-te în jiletcă şi cu târlici în picioare!… Ştiinţa se face acasă, şi în papuci… Niciodată n-a descoperit cineva o lege a universului, îmbrăcat în domino… Ce lucru insipid, un domino!…

Doña Raquel tocmai dorea să evite, la balul ei, monotonia dominourilor. Iar pentru Carlos nu exista scuză. Nu-l ţineau pe loc douăzeci, treizeci de livre; cu fizicul lui splendid de cavaler al Renaşterii, trebuia să împodobească salonul cu cel puţin un superb Francisc I.

— În asta, adăuga el înfocat, stă toată frumuseţea unei serate mascate! Nu găseşti şi dumneata, Dámaso? Fiecare trebuie să profite de înfăţişarea lui… De pildă, doamna de Gouvarinho o să fie foarte bine. A fost inspirată: cu părul ei roşcat, nasul scurt, pometii obrajilor proeminenţi, este Marguerite de Navarre…

— Cine e Marguerite de Navarre? a întrebat Alfonso da Maia, apărând pe terasă cu Craft.

— Marguerite, ducesa de Angoulême, sora lui Francisc I, Margareta Margaretelor, perla familiei de Valois, patroana Renaşterii, doamna contesă de Gouvarinho!…

A râs mult, s-a dus să-l îmbrăţişeze pe Alfonso, i-a explicat că se discuta despre balul soţilor Cohen. Şi a apelat imediat ia el, şi la Craft, în legătură cu oribilul domino al lui Carlos, Nu era oare băiatul ăsta, cu aerul lui de luptător, croit pentru un superb Francisc I, în toată gloria bătăliei de la Marignan?

Bătrânul a acordat o privire plină de duioşie

frumuseţii nepotului său.

— Sincer să fiu, John, poate că ai dreptate; dar Francisc I, regele Franţei, nu poate coborî dintr-o birjă ca să intre într-un salon, singur. Are nevoie de o curte, de crainici, de cavaleri, doamne, măscărici, poeţi… Asta-i mai greu.

Ega s-a înclinat. Da, domnule, de acord! Iată un mod inteligent de a înţelege balul soţilor Cohen!

— Dar tu ce costum îţi pui? a. Întrebat Alfonso.

Era un secret. Avea teoria că, la asemenea serbări, una dintre plăceri era tocmai surpriza: doi tipi, de exemplu, care au luat masa împreună, în jachetă, la Hotelul Braganca, se întâlnesc seara, unul în purpura imperială a lui Carol Quintul, altul cu flinta unui bandit calabrez…

— Eu nu ţin secret, a spus Dámaso zgomotos. Mă costumez în sălbatic.

— Gol?

— Nu. Nelusko, din *Africană*. Ce ziceţi, domnule Alfonso da Maia? Găsiţi că-i şic?

— Şic nu-i tocmai cuvântul potrivit, a spus Alfonso zâmbind. Dar „grandios”, fără doar şi poate.

Au vrut atunci să afle cum se costuma Craft. Craft nu se costuma nicicum: Craft rămânea la Olivais, în *robe-dechambre*.

Ega a ridicat din umeri plictisit, aproape furios. Atâta nepăsare faţă de balul soţilor Cohen îl lovea ca o jignire personală. El îşi dedica acelei serbări timpul său, studiile la bibliotecă, munca scânteietoare a imaginaţiei; şi puţin câte puţin ea se investea în ochii lui cu importanţa unei serbări artistice, mărturie a geniului unui oraş. Dominourile, abţinerile, i se păreau dovezi de inferioritate spirituală. A citat atunci es-emplul lui Gouvarinho: iată un bărbat cu zeci de ocupaţii, cu o poziţie politică, în ajunul

numirii sale ca ministru şi care, nu numai că venea la bal, dar îşi studiase şi costumul; îl, studiase şi şi-l alesese foarte bine, se costuma în marchizul de Pombal[30]!

— Reclamă, ca să fie numit ministru, a spus Carlos.

— N-are nevoie, a strigat Ega. Îndeplineşte toate condiţiile ca să fie ministru: are voce sonoră, l-a citit pe Maurico Block, *o* la sirimtoare din punct de vedere financiar şi e un dobitoc!…

Dar, în mijlocul râsetelor celorlalţi, Ega. Căindu-se de a îi denigrat astfel pe un domn care se interesa de balul soţilor Cohen, a adăugat repede:

— Dar e un băiat foarte bun, şi nu-şi dă niciun fel da aere! E un înger!

Alfonso îl dojenea, râzând, cu un ton părintesc:

Ei şi tu, John, care n-ai respect pentru nimic…

— Lipsa de respect e condiţia progresului, domnule Alfonso da Maia. Cine respectă, decade. Începi prin a-l admira pe Gouvarinho, uiţi, ajungi să-i faci o reverenţă monarhului şi, dacă nu eşti atent, te trezeşti că ai îngenuncheat să-l venerezi pe Atotputernicul!… Trebuie să fii foarte precaut!

— Du-te încolo, John, du-te încolo! Tu eşti chiar Antihrist…

Ega a dat să răspundă, exuberant şi plin de vervă – dar din casă clinchetul argintiu al orologiului Ludovic al

XV-lea, cu drăgălaşu-i menuet, l-a amuţit.

— Ce? Ora patru!

L-a apucat groaza, a verificat la propriul său ceas, a împărţit în jurul său rapide, tăcute strângeri de mână, a pierit ca un suflu.

Toţi ceilalţi erau uluiţi că se făcuse atât de târziu!

---

30 unu] dintre cei mai iluştri oameni de stat portughezi (1699— 17H2), care, printre altele, a reconstruit Lisabona distrusă în parte de cutremurul din 1755.

Oricum, trecuse ora de a mai merge la Lumiar ca să vadă cuverturile vechi de pat ale doamnelor Medeiros…

— Atunci vrei o jumătate de oră de floretă, Craft? a întrebat Carlos.

— Fie! mai e şi lecţia lui Dámaso…

— Adevărat, lecţia… a bâiguit Dámaso fără entuziasm, cu un zâmbet veşted.

Sala de scrimă era o casă fără etaj, dând spre camerele lui Carlos, cu ferestre zăbrelite ce dădeau spre grădină şi prin care luneca, dintre arbori, o lumină verzuie. În zilele ceţoase se cereau aprinse cele patru becuri de gaz; lampant. Dámaso i-a urmat pe cei doi cu o încetineală de vită dusă la tăiere.

Lecţiile acelea, pe care el le solicitase de dragul de a fi şic, îi deveniseră odioase. Iar în după-amiaza aceea, ca întotdeauna, de îndată ce s-a căptuşit cu plastronul de antilopă şi s-a acoperit cu masca de sârmă, a început să asude, să pălească. În faţa lui, Craft, cu floreta în mână, părea crud şi bestial, cu umerii lui de Hercule senin, cu privirea limpede şi rece. Cele două tăişuri s-au atins. Dámaso s-a înfiorat din cap până-n picioare.

— În gardă, i-a strigat Carlos.

13 – Familia Maia

Nefericitul îşi căuta echilibrul pe piciorul durduliu; floreta lui Craft a vibrat, a Zburat peste el; Dámaso s-a dat înapoi, sufocat, clătinându-se pe picioare, cu braţul moale…

— În gardă, i-a urlat Carlos.

Dámaso, sleit de puteri, a lăsat arma în jos.

— Păi, ce vreţi, e ceva nervos! Fiind că-i doar în joacă… Dacă ar fi de-adevăratelea, aţi vedea voi.

Aşa se sfârşea lecţia întotdeauna; şi rămânea apoi abătut pe o banchetă de marochin, ş-tergându-se cu batista, alb ca varul.

— Mă duc până acasă, a spus el după câtva timp, obosit de a fi încrucişat spada atât de mult. Doreşti ceva, Carlinhos?

— Doresc să vii, să iei mâine masa aici… îl vei avea pe marchiz.

— Nemaipomenit de şic… N-am să lipsesc.

Dar a lipsit. Şi, cum toată săptămâna tânărul acela punctual nu şi-a mai făcut apariţia la Buchetul, Carlos, sincer îngrijorat, crezându-l pe moarte, s-a dus într-o dimineaţă la el acasă, la Lapa. Dar acolo, servitorul (un galician bădărănos şi trist, pe care, de când întreţinea relaţii cu familia Maia, Dámaso îl purta încorsetat într-un veston şi chinuit de moarte în pantofi de lac) i-a afirmat că domnul Dâmasozinho era bine, sănătos, ba chiar plecase călare. Carlos s-a dus atunci pe la moş Abra Ao; nici moş Abra Ao nu-l mai zărise de câteva zile pe bunul domn Salcede, *that beautiful gentleman* [1] Curiozitatea lui Carlos l-a mânat la Club: la Club niciun chelner nu-l văzuse în ultimul timp pe domnul Salcede. „O fi în lună de miere cu vreo frumoasă andaluză”, şi-a zis Carlos.

Ajunsese la capătul străzii Rosmarinului când l-a văzut pe Şteinbroken, care se îndrepta spre Aterro, pe jos, urmat de trăsura lui la pas. Era a doua oară că diplomatul ieşea să ia aer după nenorocita lui criză de intestine. Dar nu mai prezenta urme de boală: era trandafiriu şi blond tot, foarte solid în redingota sa, şi cu o frumoasă roză de culoarea ceaiului prinsă la butonieră. Ba i-a şi declarat lui Carlos că era „maai tarrre”. Şi nu se plângea de boală, pentru că ea îi dăduse posibilitatea să aprecieze simpatiile de care se bucura la Lisabona. Era înduioşat. În special grija M.S. – augusta grijă a M.S. – îi făcuse mai mult bine decât „toate drogurile de la spiţerie”! într-adevăr, niciodată relaţiile dintre cele două ţări, atât de strâns aliate, Portugalia şi Finlanda, nu fuseseră „maai abropiate.

Ca să zbunem aşa, maai intime, ca în dimpul crizei de inteztine”!

Apoi. Apucându-l de braţ pe Carlos, a pomenit emoţionat de oferta lui Alfonso da Maia, care-i pusese la dispoziţie Santa Olâvia ca să se refacă în aerul tare şi curat de pe Douro. Oh! invitaţia aceea i-a mers *au plus profond de son coeur*[31]. Dar, din păcate, Santa Olâvia era departe, atât de departe!... Trebuia să se mulţumească cu Sintra, de unde putea să vină săptămânal, o dată, de două ori, să vegheze asupra legaţiei. „*cétait ennuyeux*, *mais*[32]...” Europa se afla într-unul din acele momente de criză când. Oamenii de stat, diplomaţii, nu se puteau îndepărta, ca, să profite măcar de o scurtă vacanţă. Trebuia să rămână acolo, la post, observând, informând...

— *C’est tres grave*, a murmurat el, oprindu-se, cu o spaimă vagă în privirea albăstruie*. C’est excesivemeni grave* /

I-a cerut lui Carlos să se uite în jurul lui., la Europa. Pretutindeni o învălmăşeală, un *gâchis*[33]. Aici, chestiunea orientului... dincolo, socialismul; pe deasupra Papa, care mai complica şi ei totul... Oh, *tres grave*...

— *Tenez, la France, par exemple... D’abord Gambetta... Oh, je ne dis pas non, il est tres fort, il est excesivemeni fort... Mais... Voilà*! *c’est tres grave*[34]...

Pe de altă parte, radicalii, *Ies nouvelles couches*[35]... Işta excesiv de grav...

---

31 E foarte tare... Da. de acord, excesiv de tare... Dar uite. încotro sondreaptâ ? (fr.)

32 Era neplăcut, dar... (fr.).

33 Talmeş-balmeş (fr.).

34 Uite, Franţa, de exemplu... Mai întîi, Gambetta. Oh, nu spun nu, e foarte puternic, e deosebit de puternic... Dar... iată ! E foarte grav... (fr.).

35P ăturile (sociale) noi (fr.).

— *Tenez, je vai-s vous – dire une chose, entre nous*[36]!

Dar Carlos nu asculta, nici nu mai zâmbea măcar. Dinspre capătul pieţii Aterro se apropia, umblând repede, o doamnă – pe care a recunoscut-o imediat, după mersul acela care i se părea al unei zeiţe călcând pe pământ, după căţeluşa de culoarea argintului ce ţopăia lângă fastele ei, şi după trupul minunat în care vibra, sub conturul bogat de statuie antică, o graţie caldă, unduioasă şi nervoasă. Era îmbrăcată toată în culori închise, într-o toaletă de serj foarte simplă care părea o completare firească a persoanei ei, lipindu-se bine pe ea, conferindu-i, prin corectitudinea ei. Un aer cast şi puternic; în mână purta o umbreluţă englezească de soare, subţire şi fină ca un baston; şi toată făptura ei, înaintând aşa în lumina după-amiezii, avea, pe cheiul acela trist de oraş vechi, un relief străin, parcă rafinamentul limpede al unor civilizaţii superioare. Niciun

— Văl, în după-amiaza aceea, nu-i umbrea chipul. Dar Carlos n-a putut să-i amănunţească trăsăturile; abia dacă, din splendoarea de fildeş a carnaţiei ei, a simţit negrul profund a doi ochi care şi-au încrucişat privirile cu ale sale. Pe nesimţite a făcut un pas ca s-o urmărească. Lângă el, Şteinbroken, fără să vadă nimic, îl găsea pe Bismark îngrijorător. După felul în care se îndepărta, ea îi părea mai înaltă, mai frumoasă: şi imaginea aceea falsă şi literară de zeiţă călcând pe pământ i. S-a întipărit în memorie. Şt einbroken era speriat de discursul cancelarului în Reichstag… Da, era într-adevăr o zeiţă. De sub pălăria în formă de cosiţă răsucită apărea tonul părului ei castaniu, aproape – blond în lumină: căţeluşa ţopăia lângă ea, cu urechile ciulite.

— Evident, a spus Carlos, Bismark e îngrijorător…

Şteinbroken însă îl părăsise deja pe Bismark. Steinbrokon îl ataca acum pe lordul Beaconsfield.

---

36 Uite, am să-ţi spun ceva, între noi. ! (fr.)

— *I marel est tres fort… Oui, je vous Vaccorde, il est excesivement fort… Mais voilà… Qic va A-il*? 1

Carlos privea spre Cheiul Sodre. Dar totul i se părea pustiu. Înainte de a se îmbolnăvi, Şteinbroken tocmai îi spusese ministrului Afacerilor Externe: lordul Beaconsfield era foarte tare, dar-încotro mergea? Ce voia? Excelenţa-sa ridicase din umeri… Excelenţa-sa nu ştia…

— *Eh, oui*! *Beaconsfield est tres fort… Vous avez lu' son speech chez le lord-maire*? *Epatant, mon cher, epatant*![37]… *Mais voilà… Ou va-t-il*?

— Şteinbroken, nu mi se pare că este prudent să mai stai aici, să răceşti în Aterro…

— Adevărrrat? a exclamat diplomatul, trecându-şi apoi repede mâna peste stomac şi pântece.

Şi n-a vrut să mai rămână nicio clipă! Cum şi Carlos se întorcea, i-a oferit un loc, în trăsura lui descoperită, până la Buchetul.

— Atunci vino să iei masa cu noi, Şteinbroken.

— *Charme, mon cher, charme*[38]…

Trăsura s-a pus în mişcare. Iar diplomatul, înfăşurându-şi picioarele şi stomacul într-un pled mare ecosez:

— Ei bine, Maia, am făcut o blimbare vrumoasă… Dar Aterrro ăsta nu-i tistractif.

Nu era distractiv Aterro!… În după-amiaza aceea, Carlos îl găsea cel mai delicios loc de pe pământ!

A doua zi a revenit mai devreme; şi nici nu făcuse bine câţiva paşi printre arbori, că a şi văzut-o imediat. Dar nu era singură; lângă dânsa soţul ei, ţeapăn, îngrijit, într-o jachetă de caşmir aproape albă, cu o potcoavă de diamante pe şatenul negru al cravatei, fuma, indolent şi languros, cu

---

37 Ei bine, da ! Beaconsfield e foarte tare… Ai citit discursul lui în fata lordului primar ? Straşnic, dragul meu, straşnic ! (fr.)

38 îneîntat, dragul meu, îneîntat… (fr.).

căţeluşa sub braţ. În trecere, i-a aruncat o privire surprinsă lui Carlos – descoperind parcă în sfârşit, printre sălbatici, o fiinţă de o stirpe civilizată, şi i-a spus ei câteva cuvinte cu glas scăzut.

Carlos i-a întâlnit din nou ochii, adânci şi serioşi: dar nu *i* s-a mai părut atât de frumoasă; purta altă toaletă, mai puţin simplă, în două tonuri, plumburiu şi crem, iar pe pălăria cu bor mare, englezească, sclipea ceva roşu, o floare sau o pană. În după-amiaza aceea nu mai era zeiţa coborând de pe norii de aur care se rostogoleau încolo, peste mare; era o frumoasă doamnă străină ce se înapoia la hotel.

A mai revenit de treivori în Aterro, dar n-a mai văzut-o; şi atunci s-a ruşinat, s-a simţit umilit de acel interes romanesc care-l mâna astfel, neliniştit ca Un căţel pierdut, să adulmece prin Aterro, de la Rampa Sfinţilor până la Cheiul Sodre, în aşteptarea Unor ochi negri şi a unui păr blond în treacăt prin Lisabona, şi pe care un pachebot de la Royal Mail avea să-i ducă de-acolo într-una din dimineţile acelea…

Şi când se gândea că toată săptămâna îşi lăsase lucrul părăsit pe masă! Şi că în fiecare după-amiază, înainte de a ieşi în oraş, întârzia în faţa oglinzii, studiindu-şi cravata! Ah, nevolnică, nevolnică natui a omenească…

La sfârşitul acelei săptămâni, Carlos era la cabinet, trăgându-şi mănuşile gata deja de plecare, când servitorul a desfăcut draperia şi a şoptit emoţionat:

— O doamnă!”

A apărut un băieţel foarte palid, cu zulufi blonzi, în costumaş de catifea neagră, iar în spatele lui o femeie, îmbrăcată toată în negru, cu un văl strâns şi des ca o mască.

— Cred că am venit târziu, a spus ea ezitând, lângă uşă. Domnul Carlos da Maia tocmai pleca…

Carlos a recunoscut-o pe doamna de Gouvarinho.

— Oh! doamnă contesă!

A eliberat pe dată divanul de reviste şi broşuri; ea a privit un moment, parcă nedecisă, amplul şi moalele divan de serai; s-a aşezat apoi pe marginea lui, uşor, cu micuţul lângă ea.

— V-am adus un bolnav, a spus ea fără să-şi ridice vălul, vorbind parcă din fundul acelui veşmânt negru care o ascundea, N-am trimis după dumneavoastră, pentru că într-ud – viii în i mare lucru, şi, oricum, tot trebuia să trec a: „Im… I pe-aici… În plus, micuţul meu e foarte nervos; când vede medicul intrând, i se pare că o să moară. Aşa, e ca şi cum am merge undeva în vizită… Şi nu ţi-e frică, nu-i aşa, Charlie?

Micuţul n-a răspuns; în picioare, liniştit lângă maică-sa, răsfăţat şi gingaş sub zulufii angelici care-i cădeau până pe umeri, îl sorbea pe Carlos din ochii lui mari şi trişti.

Carlos a întrebat cu o solicitudine aproape tandră:

— Ce are?

De câteva zile îi apăruse o eczemă pe gât. În plus, avea după ureche parcă un ganglion întărit. Asta o neliniştea.

Ea era voinică, se trăgea dintr-un neam de oameni zdraveni, din care ieşiseră atleţi şi persoane care trăiau mult. Dar din partea soţului ei, la toţi cei din neamul Gouvarinho, exista o anemie ereditară. Însuşi contele, cu tot aspectul lui solid, era veşnic bolnăvicios. Iar ea, temându-se că influenţa debilitantă a aerului Lisabonei nu-i pria lui Charlie, făcuse vagul proiect de a-l trimite câtva timp la ţară, în Formoselha, la bunica.

Apropiind uşor scaunul, Carlos şi-a întins braţele spre Charlie:

— Ia vino încoace, Frumuşelul meu prieten, să vedem

şi noi asta. Ce păr minunat are, doamnă contesă!…

Ea a zâmbit. Iar Charlie, cât se poate de serios, bine crescut, fără să manifeste spaima despre care pomenise mămica lui, a venit imediat, şi-a descheiat delicat gulerul mare şi, aproape vârât între genunchii lui Carlos, şi-a înclinat gâtul mătăsos şi alb ca un crin.

Carlos a văzut doar o mică pată trandafirie pe cale de dispariţie; de ganglion, nici urmă; atunci, i s-a urcat în obraz o uşoară roşeaţă, a căutat repede ochii contesei, înţelegând parcă totul, voind să descopere în ei mărturisirea simţământului care o adusese acolo sub un pretext pueril, cu veşmintele acelea negre şi vălurile care o mascau…

Dar ea a rămas netulburată, aşezată pe marginea divanului, cu mâinile încrucişate, atentă, parcă aşteptându-i cuvintele, în vaga ei temere de Mamă.

Carlos a încheiat guleraşul micuţului şi a spus:

— Nu e absolut nimic, doamna mea.

Totuşi, a pus nişte întrebări de medic cu privire la regimul şi la felul de a fi al lui Charlie. Contesa, cu glasul îndurerat, s-a plâns că educaţia copilului nu era, cum ar fi dorit ea, mai întăritoare şi mai virilă; dar tatăl lui se opunea la ceea ce numea el „aberaţia englezească”, adică apa rece, exerciţiile în aer liber, gimnastica…

— Apa rece şi gimnastica, a spus Carlos zâmbind, au o reputaţie mai bună decât merită… E singurul dumneavoastră copil, doamnă contesă?

— Da, şi e răsfăţat ca orice moştenitor, a răspuns ea trecându-şi mâna peste părul blond al micuţului.

Carlos a asigurat-o că, în pofida înfăţişării lui nervoase şi plăpânde, Charlie nu trebuia să-i facă griji; şi nici nu era nevoie să-l surghiunească în aerul de la Formoselha… Apoi au tăcut o clipă.

— Nici nu vă închipuiţi cât m-aţi liniştit, a spus ea

ridicându-se, potrivindu-şi vălul. În afară de asta, e mai degrabă o plăcere să vină cineva la dumneavoastră la consultaţii… Nu întâlneşti aici nici cea mai mică urmă de boală, sau de leacuri… într-adevăr, totul e foarte frumos… a mai adăugat, aruncând o privire în jur, la catifelele cabinetului.

— Tocmai acesta e marele cusur, a exclamat Carlos râzând. Nu inspiră niciun fel de respect pentru ştiinţa mea… Am de gând să schimb totl, să instalez aici un crocodil împăiat, nişte cucuvăi, nişte retorte, un schelet, teancuri de volume *in-folio*…

— Chilia lui Faust.

— Chiar aşa, chilia lui Faust.

— Vă lipseşte Mefisto, a spus ea veselă, cu o privire ce a scânteiat de sub văl.

— Ceea ce-mi lipseşte e Margareta!

Doamna contesă, cu o frumoasă mişcare, a ridicat din umeri, parcă nutrind discrete îndoieli; apoi l-a apucat pe Charlie de mână şi a făcut alene un pas spre uşă, trăgându-şi încă o dată vălul.

— Pentru că văd că vă interesează felul cum sunt instalat, a adăugat Carlos voind s-o reţină, lăsaţi-mă să vă arăt şi cealaltă încăpere.

A tras draperia. Ea s-a apropiat, a murmurat câteva cuvinte, aprobând culorile proaspete ale creioanelor, armonia tonurilor deschise; apoi prezenţa pianului i-a adus un zâmbet pe buze.

Bolnavii dumneavoastră dansează cadrilul?

— Bolnavii mei, doamnă contesă, a răspuns lent Carlos, nu sunt destul de numeroşi ca să formeze un cadril. Rareori am şi doi, pentru un vals… Pianul e pur şi simplu aici ca să inspire gânduri vesele; este ca o făgăduială tacita de sănătate, de viitoare serate, de arii frumoase din *Trubadurul*, ascultate în familie…

— Ingenios, a spus ea făcând familiar câţiva paşi prin încăpere, cu Charlie lipit de fustele ei.

Iar Carlos, mergând alături de ea:

— Dumneavoastră nici nu vă imaginaţi cât sunt de ingenios!

— Mi-aţi mai spus-o şi altă dată… Cum aţi spus oare? Ah, da! Că sunteţi foarte inventiv când urâţi.

— Mult mai mult când iubesc, i-a explicat el râzând.

Dar ea n-a răspuns: se oprise lângă pian, a răscolit o clipă printre notele risipite, a lovit două clape de pe claviatură.

— Sunteţi un flecar.

— Vai, doamnă contesă!

Ea a continuat., s-a dus să cerceteze un tablou în uler o copie după Landseer – reprezentând un câine Saintbemard, masiv şi bleguţ, adormit cu botul pe labe. Atingându-i uşor rochia, Carlos mirosea parfumul fin de verbină pe care ea îl folosea totdeauna din belşug; şi printre tonurile acelea negre care o înveşmântau, pielea ei părea mai albă, mai dulce la vedere, ispititoare ca mătasea.

— Asta-i o oroare, a murmurat ea, întorcându-se. Dar mi-a spus Ega că aveţi tablouri frumoase la Buchetul… Mi-a vorbit mai cu seamă de un Greuze şi de un Rubens… Păcat că nu se pot vedea aceste minunăţii.

Carlos deplângea şi el faptul că o viaţă de celibatari îi împiedicau, pe el şi pe bunicul său, să primească doamne în vizită. Buchetul era tot mai mult năpădit de o melancolie de mănăstire. Dacă lucrurile mai mergeau aşa câteva luni, fără să se simtă acolo căldura unei rochii, parfumul unei femei, avea să crească şi iarbă pe covoare.

— De aceea, a adăugat el foarte serios, am să-l silesc pe bunicul să se însoare.

Contesa a râs, frumoşii ei dinţişori au sclipit, albi, în

umbra vălului.

— Îmi place veselia dumneavoastră.

— E o chestiune de regim. Dumneavoastră nu sunteţi veselă?

Ea a ridicat din umeri, fără să ştie… Apoi, lovind cu vârful umbreluţei în botina de lac ce strălucea pe covorul de culoare deschisă, a murmurat cu ochii în jos, rostindu-şi cuvintele pe un ton intim şi confidenţial:

— Se spune că nu, că sunt tristă, că am *spleen*…

Privirea lui Carlos o urmărea pe a ei, se oprea pe botina de lac ce încălţa gingaş un picior fin şi micuţ: Chaiiie, antrenat, atingea clapele pianului – iar el a coborât vocea ca să-i spun:

— Dumneavoastră, doamnă contesă, urmaţi un regim prost. Trebuie să vă îngrijiţi, să mai veniţi pe-aici, să mă consultaţi… Poate că am multe să vă spun!

Ea l-a întrerupt vioaie, ridicându-şi spre el ochii din care a scăpărat ca un fulger de duioşie şi triumf:

— Mai degrabă veniţi dumneavoastră într-una din zilele acestea să luaţi ceaiul cu mine, la ora cinci, şi atunci o să-mi spuneţi… Charlie!

Micuţul a venit pe dată să i se agaţe de braţ.

Carlos, însoţind-o până jos, în stradă, deplângea urâţenia scării de piatră:

— Dar am să pun să se tapiseze totul pentru când o să mă mai onoreze doamna contesă, venind la consultaţie…

Ea a glumit, râzând toată:

— Ah! nu! Domnul Carlos da Maia ne-a făgăduit tuturor sănătate… Şi, fireşte, să nu speraţi cumva că am să vin eu să iau aici ceaiul cu dumneavoastră…

— Oh! doamna mea, eu când încep să sper, nu pun niciun fel de îngrădire speranţelor mele…

Ea s-a oprit cu micuţul de mână, s-a uitat la el parcă

uimită, încântată de trufaşa lui încredere în sine.

— Atunci, veniţi pe la noi, veniţi…?

— O să vin, o să vin, doamna mea!

Erau pe ultima treaptă, înfruntând lumina şi rumoarea străzii.

— Sunteţi bun să-mi chemaţi un cupeu?

La semnul lui Curios, un birjar a dat imediat bici cailor.

Acum; i rostit ea zâmbind, spuneţi-i să meargă la Biserica Graţiei.

Doamna contesă se duce să sărute icoana Domnului nostru?

Ea s-a îmbujorat uşor, a murmurat:

— Mă duc să mă rog…

A sărit apoi spuntenă în cupeu, lăsându-l jos pe Charlie, pe care Carlos, pâtem, l-a ridicat în braţe şi i l-a aşezat alături.

— Dumnezeu să vă aibă în sfântă lui pază, doamna contesă!

Ea a mulţumit cu o privire, o mişcare din cap – ambele dulci ca nişte mângâieri.

Carlos a urcat; şi, fără să-şi scoată pălăria, a mai rămas să-şi răsucească o ţigaretă plimbându-se în încăperea aceea mereu goală, mereu rece, în care se lăsase acum ceva din căldura şi din parfumul ei…

Într-adevăr, îi plăcea îndrăzneala acestei femei – faptul că a venit aşa la cabinet, ascunsă toată, aproape mascată într-un costum negru, născocind un ganglion pe gâtuleţul sănătos al lui Charlie, numai ca să-l vadă, ca să facă un nod brusc şi mai strâns pe firul acela uşor al relaţiilor pe care el cu atâta nepăsare îl lăsase să cadă şi să se rupă…

De astă dată, fantezia lui Ega nu născocise nimic; trupul acela frumos se oferea, atât de limpede de parcă s-

ar fi dezgolit în faţa lui. Ah! dacă ea ar fi avut sentimente rătăcitoare şi uşuratice – ce floare atrăgătoare de cules, de respirat, şi de lăsat apoi deoparte! Dar nu! Cum spunea Baptista, doamna contesă nu se distrase niciodată. Iar ceea ce nu voia el era tocmai să se trezească încurcat într-o pasiune geloasă, una dintre acele tandreţi tumultuoase de femeie la treizeci de ani, de care pe-urmă cu greu să se poată descotorosi… în braţela ei, inima lui ar rămâne mută: şi după epuizarea primei curiozităţi, ar începe plictiseala sărutărilor nedorite, oribila pisălogeală a plăcerii la rece. Apoi, ar trebui să devină prieten intim al casei, să primească pe umăr bătăile de palmă ale domnului conte, să-i audă glasul plictisitor distilând doctrină… Toate astea îl speriau… Şi totuşi îi plăcuse îndrăzneala femeii! Găsea în asta o fărâmă de romantism, foarte neortodox, şi picant… Şi apoi, era cu siguranţă delicios de bine făcută… Imaginaţia lui o dezbrăca, se învăluia în şatenul formelor ei, în care desluşea ceva matur şi totodată feciorelnic… Şi iarăşi, ca şi în primele seri când o văzuse la Teatru şi-o Carlos, părul ei l-a ispitit, aşa cum era, roşcat, atât de ondulat şi de focos…

A plecat. Şi n-a făcut bine câţiva paşi pe strada Nova de Almado, când l-a zărit pe Dámaso care, într-un cupeu pornit în trap săltat, îl striga, poruncea vizitiului să se oprească. Îşi scotea capul pe portieră, îmbujorat şi radios.

— N-am putut să vin pe la voi, a exclamat el apucându-l de o mână pe Carlos şi strângându-i-o cu entuziasm. Am intrat într-un vârtej! îţi povestesc eu! Un roman divin… îţi povestesc eu… Fii atent la roată! Dă-i drumul, hei, Pintenogule!

Caii au pornit; el încă s-a mai întins peste portieră, a făcut semne cu mâna, a strigat prin zarva străzii:

— Un roman divin, nemaipomenit de şic!

— După câteva zile, la Buchetul, în sala de biliard,

Craft, care îl bătuse pe marchiz, a întrebat, lăsând tacul jos şi aprinzându-şi ţigara:

— Dar veşti de la Dámaso al nostru? S-a lămurit ce a fost cu jalnica lui dispariţie?…

Carlos a povestit atunci cum îl întâlnise, sufocat şi triumfător, aruncându-i prin portiera cupeului, în plină stradă Nova de Almado, vestea despre un „roman divin”!

— Ştiu, a spus Taveira.

— Cum ştii?… a exclamat Carlos.

Taveira îl văzuse în ajun, într-un landou mare al Societăţii de transporturi, cu o femeie splendidă, foarte elegantă, şi care părea să fie o străină…

— Asta-i bună! a strigat Carlos. Şi cu o căţeluşă scoţiană?

— Exact, o căţeluşă scoţiană, un grifon argintiu… Cine sunt?

— Şi cu un tânăr slab, cu barba foarte neagră, cu aerul englezit?

— Exact… Bine spus, cu un aer sport… Cine sunt?

— Nişte brazilieni, cred.

Erau, fără doar şi poate, soţii Costa Gomes! Asta i se părea uluitor. Abia trecuseră două săptămâni de când Dámaso, pe terasă, uriaşe cu pumnii strânşi împotriva soţilor Costa Gomes şi a „desconsiderării” lor! Tocmai voia să-i mai ceară şi alte amănunte lui Taveira – când marchizul a ridicat vocea din fundul fotoliului în care se întinsese şi a dorit să cunoască părerea lui Carlos despre marele eveniment apărut în dimineaţa aceea în *Gazeta ilustrată*. – în *Gazeta ilustrată*?… Carlos nu ştia nimic, în dimineaţa aceea nu văzuse niciun ziar.

— Atunci să nu-i spuneţi, a strigat marchizul. Să vezi surpriză! Ai *Gazeta* aici? Trimite după *Gazeta*!

Taveira a tras de cordonul soneriei – iar când valetul a adus *Gazeta*, el a pus mâna pe ea, vrând să facă o lectură

solemnă.

— Lasă-l să vadă mai întâi portretul, a urlat marchizul, ridicându-se.

— Mai întâi articolul! striga Taveira apărându-se cu revista la spate.

Dar a cedat, şi a aşternut foaia în faţa ochilor lui Carlos, pe îndelete, parcă ar fi despăturit un giulgiu. Carlos a recunoscut pe dată portretul lui Cohen… Iar proza care îl înconjura, încadrând faţa oacheşă cu favoriţii vopsiţi, era un articol pe şase coloane într-un stil împăunat *şi* cântător, care slăvea până la ceruri virtuţile domestice ale lui Cohen, geniul financiar al lui Cohen, cuvintele de duh ale lui Cohen, mobilierul saloanelor lui Cohen; mai conţinea şi un paragraf ce făcea aluzie la viitoarea serbare, la marea serată mascată a lui Cohen. Şi toate acestea erau semnate „J. Da Ega”. – iniţială lui João da Ega!

— Ce prostie! a exclamat Carlos scârbit, aruncând ziarul pe masa de biliard.

— E mai mult decât o prostie, a observat Craft. E o lipsă de simţ moral.

Marchizul a protestat. Îi plăcea articolul. Îl găsea scânteietor şi şmecheresc!… De altfel, cine se mai sinchisea în Lisabona de lipsa simţului moral?…

— Dumneata, Craft, nu cunoşti Lisabona! Toată lumea găseşte, asta foarte natural. E prietenul intim al casei, îi slăveşte pe stăpâni. E admirator al soţiei, îl linguşeşte pe soţ. Asta-i obiceiul pământului… Ai să vezi şi dumneata ce succes o să mai aibă articolul… Iar de drăguţ, e drăguţ!

L-a luat de pe masa de biliard, a citit cu glas tare fragmentul despre budoarul trandafiriu al lui Madame Cohen: „Acolo se respiră”, spunea Ega, „ceva parfumat, intim şi cast, ca şi cum tot trandafiriul acela ar exalta mireasma trandafirului!”

— Aşa ceva, caramba, sună frumos oriunde! a strigat marchizul. Are mult talent, diavolul ăsta! De-aş avea talentul lui…

— Asta nu-l împiedică, a repetat Craft trăgând liniştit din ţigară, să dea dovadă de o nemaipomenită lipsă de simţ moral.

— E pur şi simplu o nesimţire! a spus Cruges, deşurubându-se din colţul sofalei ca să lase să cadă una câte una silabele acestei răspicate păreri.

Marchizul l-a atacat imediat:

— Ce înţelegi dumneata prin asta, maestre? Articolul e sublim! Şi mai află ceva: e subtil!

Compozitorul, prea leneş ca să mai argumenteze, s-a dus să se înşurubeze în tăcere la celălalt colţ al sofalei.

Atunci marchizul, stând în picioare şi gesticulând cu braţele, a făcut apel la Carlos şi a dorit să afle ce anume înţelegea Ci aft în principiu prin „simţ moral”.

Carlos, care umbla agitat şi nerăbdător prin încăpere, nu i-a răspuns, l-a apucat de braţ pe Taveira şi l-a dus spre coridor.

— Spune-mi ceva: unde l-ai văzut tu pe Dámaso cu persoanele acelea? încotro mergeau?

— Mergeau prin Chiado în jos; alaltăieri, la două… Sunt convins că se îndreptau spre Sintra. Aveau o valiză în landou, iar în urma lor, într-un cupeu, venea o servitoare cu un cufăr mai mare. Mirosea a plimbare la Sintra. Iar femeia e divină! Ce toaletă, ce aer, ce şic! E o Venus, băiete!… Cum o fi cunoscut el aşa ceva?…

— La Bordeaux, – pe un pachebot, nu ştiu unde!

— Mie ce mi-a plăcut au fost aerele pe care şi le dădea el prin Chiado! Salut în dreapta, salut în stânga… Se apleca, vorbea foarte încet cu femeia, cu ochiul galeş, fălindu-se de cucerire…

— Ce dobitoc! a strigat Carlos bătând cu piciorul în

covor.

— Adevărat dobitoc, a spus Taveira. Vine întâmplător la Lisabona o femeie civilizată şi decentă, şi el e cel care face cunoştinţă eu ea, şi el e cel care merge cu ea la Sintra! Adevărat dobitoc!… Să plecăm de-aici, haide la partida de domino!

În ultimul timp Taveira introdusese dominoul la Buchetul – şi se jucau acolo, uneori, partide înfocate, mai cu seamă când venea şi marchizul. Fiindcă pasiunea lui Taveira era să-l bată pe marchiz.

Dar a trebuit mai întâi ca marchizul să sfârşească de gesticulat cu braţele, să-şi desfăşoare pledoaria cu care-l copleşea pe Craft – care din fundul fotoliului, cu pipa în mână şi cu aerul somnoros, răspundea prin monosilabe. Încă mai era vorba de articolul lui Ega, de definiţia „simţului moral”. Vorbise deja de Dumnezeu, de Garibaldi, până şi de faimosul său prepelicar Şmecher; iar acum definea conştiinţa… După el, era teama de poliţie. Amicul Craft văzuse oare vreodată pe cineva copleşit de remuşcări? Nu, decât poate doar la teatrul din strada Conţilor, în drame din cele zguduitoare…

— Să ştii un lucru, Craft, a încheiat el, înainte de a-i ceda lui Taveira, care-l împingea spre masă, conştiinţa e o chestiune de educaţie. Se dobândeşte odată cu bunele maniere; să suferi în tăcere pentru că ţi-ai trădat un prieten, asta se învaţă exact aşa cum se învaţă să nu-ţi vârî degetele în nas. Chestiune de educaţie… La restul oamenilor e vorba doar de teama de închisoare ori de ciomag… Ah! vreţi să mai căpătaţi o bătaie la domino ca sâmbătă trecută? Perfect, sunt al vostru…

Carlos, care-şi trecea din nou ochii peste articolul – lui Ega, s-a apropiat şi el de masă. Şi stăteau pe scaun, amestecau pietrele – când în uşa camerei a apărut contele de Şteinbroken, în frac şi *crachat*, cu decoraţia pe gulerul

alb, blond ca un spic de grâu, lustruit şi strălucitor. Luase masa la Palat şi venea să-şi sfârşească seara la Buchetul, în familie…

Atunci marchizul, care nu-l mai văzuse de la faimoasa criză de intestine, a lăsat baltă dominoul, a alergat să-l îmbrăţişeze zgomotos şi, fără să-i îngăduie măcar să ia loc. Nici să întindă mâna celorlalţi, i-a cerut pe dată unul dintre frumoasele lui cântece finlandeze, unul singur, din cele care-i mergeau atât de tare la inimă!…

— Numai *Balada*, Şteinbroken… Nici eu nu pot să întârzii, fiindcă mă aşteaptă aici partida. Numai *Balada*!… Haide, sări la pian, Cruges…

Diplomatul zâmbea, spunea că-i obosit, deoarece făcuse deja o muzică delicioasă la Palat cu Majestatea-Sa. Dar niciodată nu era în stare să se împotrivească la glumele marchizului – astfel că s-au dus spre salonaşul cu pianul ţinându-se de braţ, urmaţi de Cruges căruia i-a trebuit o veşnicie ca să se deşurubeze de pe marginea sofalei. Şi după o clipă, prin draperiile pe jumătate trase, frumoasa voce de bariton a diplomatului răspândea în încăperi, printre suspinele pianului, legănătoarea melancolie a *Baladei*, cu textul ei tradus în franceză, pe care marchizul o adora şi în care era vorba despre ceţurile triste ale nordului, despre lacuri reci şi zâne blonde…

Între timp, Taveira şi Carlos începuseră o mare partidă de domino, pe un toston punctul. Dar în seara aceea Carlos nu părea interesat, jucând distrat, fredonând în şoaptă fragmente triste din *Baladă*; apoi, când Taveira nu mai avea decât o singură piatră în faţa lui, în timp ce el cumpăra la nesfârşit din cele care rămâneau, s-a întors într-o parte, spre Craft, ca să-l întrebe dacă hotelul doamnei Lawrence, la Sintra, era deschis tot anul…

— Văd că plecarea lui Dámaso la Sintra ţi-a rămas în gât, a mârâit Taveira nerăbdător. Haide, joacă!

Fără să răspundă, Carlos a aşezat moale o piatră.

— Domino! a strigat Taveira.

Şi, triumfător, ţopăind de bucurie, a numărat chiar el cele şaizeci şi opt de puncte pierdute de Carlos.

Tocmai intra marchizul pe care victoria lui Taveira l-a indignat.

— Acum e rândul nostru, a exclamat el, trăgându-şi vioi un scaun. Carlos, lasă-mă te rog să-i dau o bătaie bună tâlharului ăstuia. Pe urmă jucăm în trei... Cum vrei tu, Taveirete? Pe doi tostoni punctul? Ah, vrei numai pe un toston... Foarte bine, te învăţ eu minte. Haide, scapă odată de şase-şase, mizerabile...

Carlos s-a mai uitat o clipă la joc, cu o ţigaretă stinsă între degete, cu acelaşi aer distrat; deodată a părut să ia o hotărâre, a străbătut coridorul, a intrat în salonaşul de muzică. Şteinbroken se dusese în birou să-l vadă pe Alfonso da Maia şi partida de *whist*; iar Cruges singur, între cele două luminări de pe pian, cu ochii rătăcind pe tavan, improviza pentru sine, melancolic.

— Ia spune, Cruges, l-a întrebat Carlos, vrei să mergi mâine la Sintra?

Clapele au tăcut, compozitorul şi-a ridicat privirea uluit.

Carlos nici nu i-a lăsat răgaz să deschidă gura.

— Bineînţeles că vrei, nu poate decât să-ţi facă bine o plimbare la Sintra... Mâine sunt la uşa ta, cu *break-ul*. Pune-ţi, oricum, o cămaşă de schimb în valiză, poate rămânem acolo peste noapte... La opt fix, da?... Şi nu le spune nimic ăstora dinăuntru.

Carlos s-a întors în salon, a rămas să privească mai departe partida de domino. Acum se aşternea o tăcere prelungită. Marchizul şi Taveira mişcau încet pietrele, fără un cuvânt, cu un aer de surdă ranchiună. Pe postavul verde al biliardului, bilele albe dormeau una lângă alta,

sub lumina ce cădea dinabajururile de porţelan. Un sunet de pian, îndurerat şi vag, trecea câteodată. Iar Craft, cu braţul atârnat din fotoliu, moţăia ca un prunc.

A DOUA ZI DE DIMINEAŢĂ, la opt fix. Carlos oprea breckul în strada Florilor. În faţa cunoscutului portal al casei lui Cruges. Dar valetul pe care-l trimisese. Sus să tragă de clopotul de la etajul al treilea a coborât cu ciudata ştire că domnul Cruges nu mai locuia acolo. Atunci unde dracu' locuia domnul Cruges? Servitoarea spusese că domnul Cruges stătea acum în strada Sfântul Francisc, la patru porţi mai încolo de Club. Un moment, Carlos, disperat, s-a gând H: a pice: singur la Sintra. Apoi a pornit-o spre strn! a Sfântul înin.

— Uc. B: rtemându-l pe compozitor, care se mutase jărasă a nuni)., vag şi misterios cum era întotdeauna!... Şi în toate se comporta la fel – Carlos. Nu ştia nimic despre trecutul lui, despre casa lui, despre afecţiunile lui, despre obiceiurile lui. Într-o seară îl adusese marchizul la Buchetul spunându-i lui Carlos la ureche că era un geniu. Îi încântase imediat pe toţi prin modestia manierelor şi prin minunata sa artă pianistică; şi toată lumea la Buchetul a început să-i spună lui Cruges „maestrul", să vorbească despre Cruges ea despre un gerfiu, să declare că Chopin nu făcuse niciodată o operă asemănătoare cu *Meditaţia de toamnă* a lui Cruges. Şi nimeni nu ştia nimic mai mult. Prin Dámaso cunoscuse Carlos casa lui Cruges şi aflase că locuia acolo cu mama lui, o doamnă văduvă, încă bine, proprietară a unor imobile în Baixa.

În faţa portalului din strada Sfântul Francisc, Carlos a trebuit să aştepte un sfert de oră.

— Mai întâi a apărut pe furiş în fundul scării o slujnicuţă cu capul gol, care a spionat *break*-ul, valeţii în iivreje, şi a zbughit-o pe trepte în sus. Apoi a venit un servitor în cămaşă, aducând valiza domnului şi o pelerină.

În sfârşit, a coborât compozitorul în fugă, venind aproape de-a rostogolul cu un *cache-nez* de mătase în mână, cu umbrela sub braţ, încheindu-şi emoţionat nasturii de la pardesiu.

Când să sară peste ultimele trepte, o voce stridentă de femeie i-a strigat de sus:

— Să nu uiţi de plăcinte!

Şi Cruges s-a urcat repede pe perne, lângă Carlos, mormăind că, de grija sculatului în zori, avusese o insomnie groaznică…

— Dar ce dracu' ţi-a venit să te muţi fără să anunţi, omule? a exclamat Carlos trăgându-i peste genunchi un capăt al pledului ce-l acoperea, deoarece compozitorul părea tare înfrigurat.

— Păi casa asta e tot a noastră, a spus Cruges simplu.

— Sigur, ăsta e un motiv! a murmurat Carlos râzând şi ridicând din umeri.

Au pornit la drum.

Era o dimineaţă foarte răcoroasă, albastră şi albă toată, fără un nor, cu un soare cu dinţi care aşternea pe străzi, pe faţadele caselor dungi vesele de lumină aurie. Lisabona se trezea pe îndelete: ţărăncile din împrejurimi încă mai mergeau din poartă în poartă cu coşurile pline de zarzavaturi; se mătura alene trotoarul din faţa prăvăliilor; prin aerul blând murea în depărtare un dangăt uşor de liturghie.

Cruges, după ce a sfârşit de potrivit fularul la gât şi şi-a încheiat mănuşile, a ai uncat o privire splendidei perechi de cai roibi lucind ca un şaten sub scânteierea de argint a hamurilor, valeţilor cu buchetele lor pe livrele, acelui întreg lux corect şi mergând în cadenţă – în care aşternea o pată doar pardesiul lui; dar ce l-a impresionat mai mult a fost aspectul strălucitor al lui Carlos, cu

privirea aprinsă, cu bujori în obraz, cu un râs sănătos, cu ceva vibrant şi luminos care, sub vestonul său simplu în carouri castanii, pe acele perne burgheze ale brea/eului, îi conferea un avânt de erou jovial ce-şi porneşte carul de război… Cruges a adulmecat o aventură, a dat imediat drumul întrebării care îi stătea pe buze din ajun:

— Sincer vorbind, între noi, ce ţi-a venit, aşa, deodată, să mergem la Sintra?

Carlos a început cu glume. Jura oare maestrul să păstreze taina pe sufletul melodios al lui Mozart şi pe *Fugile* lui Bach? Ei bine, i-a venit să meargă la Sintra, să respire aerul de Sintra, să petreacă ziua la Sintra… Dar, pentru Dumnezeu, nu cumva să dezvăluie cuiva!

Şi a adăugat râzând:

— Lasă-te dus, că n-o să-ţi pară rău…

Nu, lui Cruges nu-i părea rău. Găsea chiar că era o plimbare delicioasă, întotdeauna îi plăcuse mult Sintra… Cu toate astea nu şi-o amintea bine, avea doar o vagă idee despre stâncile înalte şi izvoarele de ape sprinţare… Şi a mărturisit în cele din urmă că de nouă ani nu mai fusese la Sintra.

Cum aşa! Maestrul nu cunoştea Sintra?… Atunci trebuia să rămână acolo, să facă peregrinările clasice, să urce la Stâncă, să bea apă din Fântâna Amorurilor, să se plimbe cu barca la Vârzea…

— Mie de ce mi-e poftă cel mai mult e de Seteais; şi de unt proaspăt.

— Da, mult unt, a spus Carlos. Şi măgari, mulţi măgari… Ce mai încolo-încoace, o eglogă!

Break-ul înainta pe şoseaua spre Benfica: treceau pe lângă ziduri de ferme, căsoaie mohorâte cu ferestre sparte, prăvălioare cu pachetul lor de ţigări atârnat la uşă de o sfoară; şi cel mai mic copac, orice petec de iarbă presărată

cu maci, o spinare verde de deal zărită din fugă îl încânt au pe Cruges. De cât timp nu mai fusese la ţară!

Puân câte puţin soarele se înălţase. Compozitorul s-a descotorosit de uriaşul lui *cache-nez*. Apoi, încălzit, şi-a scos pardesiul şi s-a declarat mort de foame.

Noroc că începuse să se vadă Porcalhota.

Dorinţa lui cea mai vie ar fi fost să mănânce din faimosul iepure fript – dar cum era prea devreme pentru o asemenea delicatesă, s-a hotărât, după ce a chibzuit îndelung, pentru un splendid platou de omletă cu cârnaţi. De ani de zile nu mai gustase din acest fel de mâncare ce-l făcea să se simtă la ţară… Când patronul, dându-şi aere şi făcându-le parcă o favoare, a aşezat pe masa neaşternută enorma farfurie cu bunătăţi, Cruges şi-a frecat mâinile şi a declarat că totul era delicios de câmpenesc.

— Noi, la Lisabona, ne băteam joc de sănătate: a spus el punându-şi în farfurie un munte de omletă cu elrnaţi. Tu nu iei nimic?…

Ca să-i ţină tovărăşie, Carlos a acceptat o ceaşcă de cafea.

Curând după aceea Cruges, devorând întruna, a exclamat cu gura plină:

— Şi Rinul trebuie să fie măreţ!

Uimit, Carlos s-a uitat la el şi a pufnit în râs. Ce legătură cu Rinul?… Pasămite compozitorul, de când ieşise pe uşă, avea capul plin de peisaje şi planuri de călătorii; voia să vadă munţii înalţi cu zăpadă veşnică, râurile despre care se pomeneşte în istorie. Idealul său era să meargă în Germania, să cutreiere pe jos, cu raniţa în spinare, patria sfântă a zeilor săi, a lui Beethoven, a lui Mozart, a lui Wagner…

— Nu ţi-ar plăcea mai degrabă să mergi în Italia? a întrebat Carlos aprinzându-şi ţigara.

Compozitorul a schiţat un gest de dispreţ, a avut una

dintre frazele lui sibilice:

— Doar contradansuri!

Carlos i-a vorbit atunci de un anume proiect al său de a merge în Italia cu Ega, la iarnă. Pentru Ega, călătoria în Italia însemna o igienă intelectuală: trebuia să-şi calmeze imaginaţia tumultuoasă de peninsular nervos lângă placida maiestate a statuilor de marmură…

— Ceea ce i-ar trebui lui mai înainte de orice ar fi un bici, a bodogănit Cruges.

Şi a început din nou să vorbească despre tărăşenia din ajun, faimosul articol apărut în *Gazeta*. Găsea acel lucru, cum mai spusese, pur şi simplu nesăbuit şi de o linguşeală indecentă. Ce-l amăra mai mult era faptul că Ega, cu talentul lui, cu verva aceea scânteietoare, nu se ocupa cu nimic…

— Nimeni nu se ocupă cu nimic, a spus Carlos întinzându-se. Tu, de exemplu, cu ce te ocupi?

Cruges, după o clipă de tăcere, a mârâit ridicând din umeri:

— Dacă aş compune o operă bună, cine mi-ar reprezenta-o?

— Şi dacă Ega ar scrie o carte frumoasă, cine i-ar citi-o?

Compozitorul a sfârşit prin a spune:

— Ţara asta-i imposibilă… Cred că am să iau şi eu o cafea.

Caii se odihniseră, Cruges a plătit, au pornit din nou. Curând după aceea au intrat pe pământul nedestelenit, care li s-a părut nemărginit. De ambele laturi, cât vedeai cu ochii, se întindea un sol negru şi trist; iar deasupra un albastru fără sfârşit care, în singurătatea aceea, părea trist şi el. Trapul cadenţat al cailor bătea şoseaua monoton. Nu se auzea niciun zgomot: uneori câte o pasăre tăia văzduhul într-un zbor brusc, fugind de deşertul aspru. În *fyreak*,

unul dintre Valeţi adormise; Cruges, îngreunat de omletacu elrnaţi, se uita vag şi melancolic la crupele lucioase ale cailor.

Int.ro timp, Carlos ne gândea la motivul care-l mâna spre Sintra. Şi mir-adevăr nu ştia bine de ce se ducea acolo: dar de dou-i’s; iptămâni nu zărise o anume siluetă cu pas de zeiţă abn a’ Îngând pământul şi nu întâlnise negrul profund a doi ochi care se ţintuiseră cândva într-ai săi; acum presupunea că ea se afla la Sintra, alerga aşadar la Sintra. Nu spera nimic, nu dorea nimic. Habar n-avea dacă o va vedea, cine ştie dacă nu plecase. Dar el venea: şi i se părea oricum minunat să se poată gândi la ea astfel, pe şoseaua aceea, să pătrundă cu duioşia în inimă pe sub frumoşii copaci din Sintra… Apoi, nu era exclus ca peste puţin timp să se încrucişeze deodată cu ea pe coridor la bătrâna Lawrence, să-i atingă poate rochia, să-i audă poate glasul. Dacă ea se afla acolo, cu siguranţă că lua masa în sufragerie, sufrageria pe care o cunoştea atât de bine şi care îi plăcuse întotdeauna atât de mult, cu modestele ei perdeluţe de muselină, buchetele câmpeneşti pe masă şi cele două sfeşnice mari de alamă veche… Ea avea să păşească acolo, cu minunatul ei aer limpede de Diană blondă; bunul Dámaso l-ar prezenta pe amicul său Maia; ochii ei negri, pe care-i văzuse trecând de departe ca două stele, aveau să-l fixeze mai pe îndelete; şi, foarte simplu, după modă englezească, ea avea să-i întindă mâna…

— În sfârşit! a strigat Cruges cu un suspin de uşurare şi respirând mai bine.

Ajunseseră în dreptul primelor case din Sintra, pe şosea se vedeau deja copaci înverziţi şi primul suflu puternic şi proaspăt de munte începu să le bată în obraz.

Mergând la pas, *break-ul* a pătruns pe sub arborii din Ramalhão. Odată cu pacea marilor umbre, îi învăluia puţin câte puţin un lent şi legănător susur de crengi şi parcă

murmurul difuz şi vag al apelor curgătoare. Zidurile erau acoperite de iederă şi muşchi: prin frunziş scânteiau săgeţi lungi de soare. Un aer uşor şi catifelat îi învăluia, înălţându-se din frunzişul tânăr; ici şi colo, în crengile mai întunecate, păsări ciripeau încetişor; şi pe acel crâmpei de şosea, stropit tot de pete de soare, simţeai deja, fără să vezi, religioasă solemnitate a copacilor deşi, prospeţimea îndepărtată a izvoarelor vii, tristeţea coborâtoare din stânci şi repausul nobil al caselor de vacanţă… Cruges respira din plin, cu voluptate.

— Unde se află hotelul doamnei Lawrence? Pe munte? a întrebat el năpădit brusc de dorinţa de a rămâne o lună în paradisul acela.

— Nu mergem la doamna Lawrence, a spus Carlos ieşind pe neaşteptate din tăcere şi iuţind caii. Mergem la Nunes, o să ne fie mult mai bine acolo!

Ideea aceasta i se năzărise dintr-odată, de cum depăşiseră primele case de pe São Pedro şi *break-ul* începuse să înainteze pe drumurile acelea unde la tot pasul ar fi putut-o întâlni. Îl cuprinsese sfiala, amestecată şi *cu* o umbră de trufie, teama susceptibilă de a părea indiscret urmărind-o astfel la Sintra, chiar dacă ea n-avea să-l recunoască, instalându-se sub acelaşi acoperiş, ocupând un loc la aceeaşi masă… Şi totodată îi displăcea gândul de a-i îi prezentat de către Dámaso: îl şi vedea, cu obrajii lui buhăiţi, îmbrăcat câmpeneşte, schiţând un gest ceremonios ca să şi-l arate pe „prietenul Maia”, tutuindu-l, afectând intimităţi cu ea, urmărind-o cu ochi galeşi… Ar fi fost ceva de neîndurat.

— Mergem la Nunes pentru că acolo se mănâncă mai bine!

Cruges n-a răspuns, amuţit, fermecat, impresionat parcă religios de toată acea splendoare întunecată a arborilor, de înălţimile impracticabile ale muntelui

întrevăzute o clipă deasupra norilor, de mireasma pe care o sorbea tu încântare, de susurul dulce al apelor coborând prin văi…

Abia când a zărit palatul şi-a descleştat buzele:

— Da, domnule, are *cachet*[39]!

Şi asta a fost ce i-a plăcut cel mai mult – masivul şi tăcutul palat, fără înfloriturişi fără turnuri, sălăşluit patriarhal printre şirurile de case ale târgului, cu frumoasele-i ferestre în stil manuelin 2 ce-i confereau o nobilă înfăţişare regală, cu valea întinsă la picioare, înfrunzită şi răcoroasă, iar sus cele două coşuri colosale, diforme, rezumând totul, de parcă reşedinţa – aceea ar.fi fost în întregime o bucătărie croită după proporţiile unei guri de rege care înfulecă zilnic câte un regat întreg…

De îndată ce *break-ul* a oprit în faţa porţii lui Nunes, s-a dus să-i mai arunce o privire, sfios şi de departe, temându-se de vreun cuvânt aspru al santinelei.

Între timp Carlos, sărind sprinten de pe perne, l-a luat de-o parte pe servitorul hotelului care coborâse ca să ducă valizele.

— Îl cunoşti pe domnul Dámaso Salcede? Ştii cumva dacă se află la Sintra?”

Servitorul îl cunoştea foarte bine pe domnul Dámaso Salcede. Chiar în dimineaţa precedentă îl văzuse intrând peste drum, la biliard, cu un domn cu barbă neagră… Probabil că trăsese la doamna Lawrence, pentru că numai însoţit de fete şi pentru chefuri venea domnul Dámaso la Nunes.

— Atunci, repede, două. Camere! a strigat Carlos vesel ca un copil, sigur acum că „ea” era la Sintra. Şi o sufragerie particulară, numai pentru noi, ca să luăm micul dejun.

Cruges, care se apropiase, a protestat împotriva unei

39 Stil care a înflorit în epoca regelui Manuel I (1469—1521).

săli singuratice. Prefera masa comună. De obicei la masa comună poţi să întâlneşti tot soiul de lipi…

— Bine, a exclamat Carlos râzând şi frecându-şi mâinile, pune micul-dejun în sufrageria mare, pune-l chiar în piaţă… Şi mult unt proaspăt pentru domnul Cruges!

Vizitiul a dus *break-ul* la remize, servitorul a luat valizele sub braţ, Cruges, entuziasmat de Sintra, a urcat scările în fugă, fluierând şi păstrându-şi încă pe umeri pelerina de care nu voia să se despartă pentru că i-o dăduse mămica. Şi, de îndată ce a ajuns în uşa sufrageriei, s-a oprit locului, a ridicat braţele, a scos un strigăt:

— Oh! Eusebiozinho!

Carlos a dat şi el fuga, s-a uitat… era el, văduvul, pe cale să-şi sfârşească micul-dejun, cu două fete spaniole.

Şedea în capul mesei, prezidând parcă, în faţa unor resturi de budincă şi a unor platouri cu fructe, îngălbenit, ciufulit, îndoliat, cu panglica lungă a ochelarilor negri trecută pe după ureche, şi o bulină de tafta neagră la gât, acoperind vreun furuncul stors.

Una dintre spaniole era o namilă de femeie brunetă, cu obrazul ciupit de-vărsat; cealaltă, foarte subţire, cu ochii foarte galeşi, avea pe pomeţi câte o rozetă de febră pe care pudra de orez nu o putea ascunde. Ambele erau îmbrăcate în şaten negru şi fumau. În lumina şi aerul proaspăt ce pătrundeau prin fereastră, păreau mai trecute, mai molatece, lipicioase încă de umezeala călduţă a aşternuturilor şi mirosind a aer stătut de alcov. Din banda lor mai făcea parte un individ gras, scund, fără gât, întors cu spatele spre uşă şi cu capul plecat în farfurie, morfolind o jumătate de portocală.

O clipă, Eusebiozinho a rămas împietrit, cu furculiţa în aer; s-a sculat apoi, cu şerveţelul în mână, şi a venit să strângă degetele amicilor, bâiguind imediat o justificare încurcată, prescripţia medicului să schimbe aerul, tânărul

acela care-l însoţise şi ţinuse morţiş să ia cu el nişte fete… Şi niciodată nu păruse atât de funebru, atât de josnic, mârâind parcă acele cuvinte ipocrite, adunat tot în umbra lui Carlos.

— Foarte, bine ai făcut, Eusebiozinho, a spus Carlos în cele din urmă, bătându-l pe umăr. Lisabona e groaznică acum, iar amorul e un lucru dulce.

Celălalt continua să se justifice. Atunci spaniola slăbuţă care fuma, îndepărtată de masă şi stând picior peste picior, a ridicat vocea ca să-l întrebe pe Cruges dacă n-avea de gând s-o recunoască. Compozitorul s-a uitat o clipă ţintă la ea, apoi a alergat cu braţele deschise spre amica sa Lola. Şi s-a pornit, în colţul acela al mesei, o vorbărie întreagă în spaniolă, strângeri puternice de mână, şi / *hombre*, *que n-o să le ha visto*! şi; *mira*, *que me he acordado* daţi! şi; *caramba*, *que reguapa estâs*! După care Lola, cu un mic aer înţelept, a prezentat-o pe namila de femeie la *señorita Concha*…

Văzând aceasta, impresionat de atâta familiaritate, individul obez care ridicase doar o. Clipă capul din farfurie s-a hotărât să-i cerceteze mai îndeaproape pe amicii lui Eusebio: şi-a încrucişat tacâmul pe farfurie, s-a şters la gură, pe cap şi pe gât cu şervetul, şi-a aşezat anevoie pe nas nişte ochelari mari cu sticle groase şi, înălţându-şi faţa lată, buhăită şi de culoarea sidrului, l-a examinat îndelung pe Cruges, apoi pe Cai los, cu o calmă neruşinare.

Eusebiozinho l-a prezentat pe amicul său Palma; iar amicul său Palma, auzind numele celebru al lui Carlos da Maia, a vrut pe dată să arate, în faţa unui *gentleman*, că şi el era *gentleman*. A aruncat cât colo şervetul, a îndepărtat mult scaunul şi, în picioare, întinzându-i lui Carlos nişte degete moi cu unghiile roase, a exclamat, cu un gest către resturile desertului:

— Dacă doriţi şi dumneavoastră să serviţi, fără

fasoane… Că atunci când vine omul la Sintra, e ca să-şi mai facă poftă de mâncare şi să-şi mai umple burta…

Carlos i-a mulţumit şi a bătut în retragere. Dar Cruges, care se însufleţea şi glumea cu Lola, a făcut şi el prezentările în partea cealaltă a mesei:

Carlos, vreau să faci cunoştinţă cu preafrumoasa Lola, de care mă leagă o veche prietenie, şi cu *señorita* Concha, pe care acum am avut plăcerea…

Carlos le-a salutat respectuos pe doamne.

Namila de Concha a mârâit sec *buenos dias*: părea prost dispusă, îngreuiată de micul-dejun, moţăind, fără un cuvânt, cu coatele pe masă, cu ochii cu gene lungi pe jumătate închişi, când fumând, când scobindu-se în dinţi. Dar Lola a fost amabilă, a făcut pe cucoana, s-a sculat, i-a oferit lui Carlos mânuţa ei asudată. Apoi, reluându-şi ţigara, scuturându-şi brăţările de aur, a declarat, făcându-i ochi dulci, că-l cunoştea de mult pe Carlos…

— *I, No ha estado usted con Encarnacion*?[40]

Ba da, Carlos, avusese onoarea… Ce se mai alesese de ea, de frumoasa Encarnacion?

Lola a zâmbit şiret, l-a apucat pe compozitor de cot, Nu-i venea să creadă că domnul Carlos chiar nu ştia ce se alesese de Encarnacion… În fine, i-a spus în cele din urmă că Encarnacion era acum cu Saldanha.

— Nu vă pripiţi, că nu-i vorba de ducele de Saldanha! a exclamat Palma care rămăsese în picioare, cu săculeţul de tutun desfăcut pe masă, răsucindu-şi o ţigară mare.

Lolita, foarte sec, i-a replicat că Saldanha putea să nu fie duce, dar era un *chico muy decente*[41]…

— Vezi că, a spus Palma tărăgănat, cu ţigara în gură şi scoţându-şi scăpărătoarea din buzunar, două palme

---

40 Aşa ceva nu se face, a fost ceva foarte urît… (sp.).

41 Foarte prost dispusă… Dar ce-a făcut Silveira a fost o mare ticăloşie (sp.).

zdravene în obraz i-am dat acum nici trei săptămâni… întreabă. Pe Gaspar, Gaspar a fost de faţă… S-a întâmplat chiar la Montanha… Două palme de i s-a oprit pălăria drept în mijlocul străzii… Domnul Maia trebuie să-l cunoască pe Saldanha… Trebuie să-l cunoască, fiindcă are şi el o trăsură cu un cal.

Carlos a făcut semn că nu; şi începuse iar să-şi ia rămas-bun de la cucoane, când Cruges l-a chemat din nou, reţinându-l încă o clipă, ca să-şi satisfacă o curiozitate: voia să ştie care dintre domnişoarele acelea era „soţia amicului Eusebio”.

Astfel interpelat, văduvul s-a bosumflat, a mârâit cu vocea înăbuşită, fără să-şi ridice ochelarii de la portocala pe care o cojea, că venise acolo în plimbare, nu avea soţie, şi ambele domnişoare îi aparţineau amicului Palma…

Şi încă mai mormăia ultimele cuvinte când Concha, care îşi făcea digestia cu picioarele întinse, s-a îndreptat brusc de parcă ar fi fost gata să sară, a lovit cu pumnul în marginea mesei şi, cu ochii în flăcări, l-a provocat pe Eusebio să mai repete o dată! îi cerea să repete! îi cerea să spună dacă-i era ruşine de ea, şi să spună că o târâse după el la

11 Nu te-ai ţinut dumneata cu Encarnacion? (sp.)

8 Băiat foarte de treabă (sp.).

Sintra… Şi cum Eusebio, nespus de tulburat, încerca să ia totul în glumă, să o împace – ea a început să vorbească aiurea, să-l numească în fel şi chip, lovind întruna cu pumnul în masă, schimonosită de furie, cu două pete sângerii pe obrazul oacheş. Vexată, Lolita o trăgea de braţ; cealaltă a îmbrâncit-o; şi, mai aţâţată de stridenţa propriei sale voci, şi-a revărsat toată fierea, l-a numit porc, l-a acuzat de zgârcenie, l-a călcat în picioare ca pe o zdreanţă.

Palma, amărât, întins peste masă, exclama nelinişti:

— Concha, ascultă… Ascultă!… Concha, îţi explic eu…

Deodată ea s-a sculat, scaunul s-a răsturnat într-o parte: şi namila de femeie a ieşit din sală, trena lungă de şaten a măturat furtunos podeaua, s-a auzit pocnind o uşă. Pe jos a rămas sfâşiată o bucată din mantila de dantelă.

Ospătarul, care intra din partea cealaltă cu cafetiera, a înlemnit, cu ochii holbaţi, adulmecând scandalul; apoi. Tăcut şi sec, a servit cafeaua celor din jur.

O clipă au tăcut cu toţii. Dar de îndată ce ospătarul a ieşit, Lolita şi Palma, agitaţi dar cu vocea înăbuşită, s-au luat de Eusebiozinho. Se purtase foarte urât! Asta n-a fost o atitudine de cavaler! O adusese pe fată la Sintra, trebuia s-o respecte, nu s-o renege astfel, brutal, de faţă cu toată lumea…

— *Este no se hace*, spunea Lolita ridicată în picioare, gesticulând, cu ochii strălucitori, întoarsă spre Carlos, *ha sido una cosa muy te-a* l…

Şi cum Cruges regreta, zâmbind, că declanşase fără să vrea catastrofa, ea a coborât vocea, a povestit că amica ei Concha era furioasă, nu prea avusese chef să vină la Sintra, şi de dimineaţă era *de muy melo humor*… *Pero lo de Silbeira habia sido una gran pullice* 2…

El, sărmanul, cu capul în jos şi cu urechile în flăcări, îşi amesteca dezolat cafeaua; nu i se vedeau ochii ascunşi după ochelarii negri, dar i se ghicea suspinul adânc ce-l înăbuşea. Atunci Palma a lăsat ceaşca jos, şi-a lins buzele şi, în picioare în mijlocul sălii, cu faţa lucioasă, cu vesta descheiată, a făcut, eu un ton de cunoscător, rezumatul acelei nenorociri.

— Totul vine de-aici şi, iartă-mă că o spun, Silveira, dumneata nu ştii să te porţi cu spanioloaicele!

— La o asemenea vorbă crudă, văduvul a simţit că-i vine rău. I-a căzut linguriţa din mână. S-a ridicat, s-a

apropiat de Carlos şi de Cruges căutând parcă refugiu la ei, încercând să-şi adune puterile la căldura prieteniei lor – şi a izbucnit, a lăsat să-i scape de pe buze aceste cuvinte de adâncă supărare:

— Vedeţi şi voi! Vine omul într-un loc ca ăsta ca să guste puţină poezie, şi la sfârşit uite ce iese!…

Carlos l-a bătut melancolic pe umăr:

— Aşa e viaţa, Eusebiozinho.

Cruges l-a mângâiat pe spate:

— Nu se poate conta pe plăceri, Silveirinha.

Dar Palma, mai practic, a declarat că lucrurile trebuiau neapărat să se dreagă. Să vii la Sintra pentru certuri şi supărări, asta nu! în excursiile de plăcere ai nevoie de armonie, de glume, ca să te poţi bucura de de Nu de lovituri de copită. Atunci mai bine rămâi la Lisabona, că e mai ieftin.

— S-a apropiat de Lola, i-a trecut degetele peste obraz, drăgăstos:

— Haide, Lolita, du-te tu la Concha în cameră, spune-i să nu facă pe nebuna, să vină să-şi bea cafeaua… Haide, că tu ştii cum s-o iei… Spune-i că o rog eu!

Lolita a zăbovit un moment ca să aleagă două portocale frumoase, s-a dus să-şi netezească părul în faţa oglinzii, şi-a luat trena în mână şi a plecat, aruncându-i lui Carlos, ia ieşire, o privire şi un zâmbet discret.

De cum au rămas singuri, Palma s-a întors către Eusebio şi a început să-i dea sfaturi foarte serioase despre modul cum trebuie tratate spanioloaicele. Se cer maniere elegante cu de de-asta se dădeau în vânt după portughezi, pentru că acolo, în Spania, toată ziua mâncau bătaie… în sfârşit, nu spunea că în anumite cazuri două scatoalce bune, ba chiar şi o zdravănă pereche de lovituri cu băţul n-ar fi utile… Ştiau, de exemplu, prietenii când era cazul să se recurgă la bătaie? Când nu le plăcea cineva, şi făceau

mofturi. Atunci, da. Atunci, plici, o chelfăneală, şi se dădeau pe brazdă... Dar după aceea, maniere bune, delicateţe, la fel ca şi cu franţuzoaicele...

— Crede-mă, Silveira. Fii atent, eu am experienţă. Să-ţi spună domnul Maia dacă nu-i aşa, că şi dumnealui are experienţă şi ştie cum să le ia pe spanioloaice!

Şi a spus acestea cu atâta înfocare, atâta respect, încât Cruges a izbucnit în râs şi l-a făcut şi pe Carlos să râdă.

Domnul Palma, puţin şocat, şi-a potrivit mai bine ochelarii şi s-a uitat la ei.

— Râdeţi? Vă închipuiţi că-mi bat joc? Nu uitaţi că eu am început să am de-a face cu spanioloaicele de la cincisprezece ani! Nu, n-aveţi de ce râde, că în asta nu mă întrece nimeni! Dacă-i vorba că se pricepe cineva la spanioloaice, lăsaţi pe nenea! Şi, să ştiţi bine, nu-i lucru uşor! Trebuie să ai oareşicare talent!... Băgaţi de seamă, Herculano e în stare să scrie articole frumoase şi să aibă un stil elegant... Dar aduceţi-mi-l aici să aibă de-a face cu spanioloaicele, şi atunci să vedem! Nici pe jumătate...

Între timp Eusebiozinho se dusese de două ori să asculte la uşă. Întregul hotel era cufundat într-o tăcere adâncă; Lolita nu se mai întorcea. Atunci Palma a recomandat un demers hotărâtor.

— Du-te dumneata, Silveira, intră în cameră, şi aşa, niciuna nici două, apropie-te de ea...

— Şi plici, o chelfăneală? a întrebat Cruges foarte serios, gustându-l nespus pe Palma.

— Ce chelfăneală! îngenunchează şi cere-i iertare... în situaţia asta e cazul de cerut iertare... Iar drept pretext, Silveira, du-i cafeaua chiar dumneata.

Eusebiozinho şi-a consultat amicii cu privirea neliniştită şi mută. Dar inima lui se hotărâse deja: peste o clipă, cu bucata de mantilă într-o mână, cu ceaşca de cafea

în cealaltă, palid şi emoţionat, a pornit-o cu paşi târşâiţi pe coridor ca să-i ceară Conchei iertare.

Carlos şi Cruges au părăsit sala imediat în urma lui, fără să-şi ia rămas-bun de la Palma – care de altfel, nepăsător şi el, se şi instalase la masă ca să-şi pregătească, pofticios, grogul.

Erau orele două când cei doi amici au ieşit în sfârşit din hotel ca să facă acea plimbare spre Seteais care, încă de la Lisabona, îl tenta atât de mult pe compozitor. În piaţă, prin faţa prăvăliilor „goale şi tăcute, câini vagabonzi dormeau la soare; prin zăbrelele carcerei, deţinuţii cereau de po mană. Copii, jegoşi şi zdrenţăroşi, hoinăreau pe la colţuri de stradă; şi casele cele mai arătoase mai aveau încă ferestrele închise, continuându-şi somnul de iarnă printre copacii deja verzi. Din când în când apărea o frântură din munte, cu zidul său crenelat întinzându-se peste locurile stâncoase, ori se vedea Cetatea de pe Stâncă, singuratecă acolo sus. Şi pretutindeni luminosul aer de aprilie îşi aşternea dulceaţa catifelei sale.

În faţa hotelului doamnei Lawrence, Carlos a încetinit pasul, i l-a arătat lui Cruges”.

— Pare mai simpatic, a spus compozitorul. Dar a meritat să ne ducem la Nunes, numai ca să vedem scena aceea... Şi, va să zică, domnul Carlos da Maia are experienţă cu spanioloaicele?

— Carlos n-a răspuns, ochii nu i. Se desprindeau de pe faţada aceea banală, unde era deschisă o singură fereastră, cu o – pereche de botine de doc uscându-se la aer. În uşă, doi tineri englezi, amândoi în *knicker-bokers*[42], fumau în tăcere; iar în faţă, aşezaţi pe o bancă de piatră, doi proprietari de măgari, lângă măgarii lor, nu-i slăbeau din ochi, zâmbindu-le, pândindu-i ca pe o pradă.

Carlos a dat să meargă mai departe, dar i s-a părut

42 Pantaloni bufanţi (engl,).

că aude, îndepărtat şi melancolic, ieşind din tăcerea hotelului, un vag sunet de flaut; şi s-a mai oprit răscolinduşi amintirile, aproape sigur că Dámaso îi spusese cândva că pe bord Castro Gomes cântase din flaut…

— Asta-i ceva sublim! a strigat Cruges lângă el, emoţionat.

Se oprise în faţa grilajului de unde putea vedea toată valea. Şi de-aeolo privea fermecat bogata întindere de arbori deşi, cărora li se vedeau doar vârfurile rotunde înveşmântând o pantă a muntelui aşa precum muşchiul îmbracă un zid, şi având la depărtarea aceea, în strălucirea luminii, suavitatea blândă a unui covor mare de muşchi de culoare închisă. Şi în desişul acela de un verde aproape negru se detaşa, albă, o faţadă de casă care-i stârnise interesul, înăbuşită de frunziş, cu un aer de nobil repaus, sub umbrele seculare… O clipă l-a străfulgerat o idee de artist; şi-a dorit să locuiască acolo cu o femeie, un pian şi un câine Terra-nova.

Dar ceea ce-l încânta era aerul. Deschidea braţele, respira adânc:

— Ce aer! Asta dă sănătate, băiete! Asta te scoală şi din morţi!…

Ca să-l poată gusta mai bine, s-a aşezat pe o frântură de zid scund, în faţa unei terase înalte cu trepte, unde arbori bătrâni umbresc bănci de grădină şi-şi. Întind, peste drum răcoarea crengilor lor pline de ciripitul păsărilor. Şi cum Carlos îi arăta ceasul, orele care fugeau, ca să pornească să viziteze palatul, Stânca, celelalte frumuseţi ale Sintrei – compozitorul a declarat că prefera să rămână acolo, ascultând şipotitul apei, privind monumentele covârşite de vreme…

— Sintra nu înseamnă pietre vechi, nici construcţii gotice… Sintra e asta, puţină apă, un covoraş de muşchi… Aici e paradisul!…

Şi, în satisfacţia aceea a lui care-l. Făcea să devină vorbăreţ, a ad augavrepetându-şi gluma:

— Şi dumneavoastră trebuie să ştiţi asta, domnule Maia, pentru că aveţi experienţă cu spanioloaicele!…

— Scuteşte-mă, te rog, respectă natura, a murmurat Carlos, care desena gânditor cu bastonul pe pământ.

Au tăcut. Cruges admira acum grădina de sub zidul pe care se aşezaseră. Era un cuib des de verdeaţă – arbuşti, flori şi copaci – care se pierdea în desişul acela de pădure sălbatică, lăsând loc liber doar pentru un bazinaş rotund unde puţină apă, nemişcată şi îngheţată, cu vreo doi, trei nuferi pe ea, sclipea verde sub umbra crengilor stufoase. Ici şi colo, prin frumoasa învălmăşeală a frunzişului, se distingeau aranjamente de gust burghez, o cotitură de alee îngustă ca o panglică scânteind în soare, sau banala paloare a unei statuete de ipsos. Prin alte unghere, grădina aceea de oameni bogaţi, expusă vederii, avea rafinamente pretenţioase de seră rară, tulpini de aloes şi cactuşi, braţe umbeliforme de araucani înălţându-se printre acele negre ale pinilor sălbatici, frunze de palmier, cu aerul lor trist de plantă exilată, atingând creanga uşoară şi parfumată a leandrilor roz înfloriţi. Din loc în loc, cu o graţie discretă, scânteia câte un smoc mare de margarete, sau în jurul unui trandafir, singuratic pe tija lui, palpitau fluturi perechi-perechi.

— Păcat că asta nu aparţine unui artist! a murmurat compozitorul. Numai un artist ar şti să iubească florile, pomii, foşnetele astea…

Carlos a zâmbit. Artiştii, spunea el, nu iubesc în natură decât efectele de linie şi culoare; ca să se intereseze de bunăstarea unei lalele, ca să aibă grijă ca o garoafă să nu sufere de sete. Ca să fie îndurerat că îngheţul a ars primii muguri ai salcâmilor – pentru asta e bun numai burghezul care coboară în fiecare dimineaţă în

grădina lui cu o pălărie veche şi o stropitoare, şi vede în copaci şi în plante o a doua familie mută de care tot el e răspunzător…

Cruges, care ascultase distrat, a scos o exclamaţie:

— Drace! Nu cumva să uit de plăcinte!

Un rostogolit de roţi i-a întrerupt, o caleaşcă descoperită a venit în trap dinspre Seteais. Carlos a sărit imediat în sus, sigur că era „ea” şi că avea să vadă ochii ei frumoşi strălucind şi scânteind ca două stele. Caleaşca a trecut purtând un moşneag cu barbă de patriarh şi o babetă englezoaică, cu poala plină de flori şi un văl albastru fluturând prin văzduh. Şi, imediat în urma lor, chiar în praful pe care-l stârniseră roţile, a apărut, umblând gânditor cu – mâinile la spate, un bărbat înalt îmbrăcat în negru, cu o pălărie mare de panama trasă pe ochi. Cruges a fost cel care a recunoscut lungile mustăţi romantice şi a strigat imediat:

— Uite-i pe Alencar! Oh! mare Alencar!…

O clipă, poetul a rămas uluit, cu braţele deschise, în mijlocul drumului. Apoi, cu aceeaşi efuziune zgomotoasă, l-a strâns pe Carlos lângă inimă, l-a sărutat pe Cruges pe obraz – pentru că-l cunoştea pe Cruges de mic, Cruges era ca şi fiul lui. Caramba! Iată o surpriză pe care el n-ar fi schimbat-o nici pe titlul de duce! Mare bucurie să-i întâlnească! Dar cum dracu’ ajunseseră ei tocmai pe-aici?

tg – Familia Maia

Şi n-a aşteptat răspunsul, a început imediat să-şi istorisească povestea. Îl apucase iar una dintre crizele lui de gât, cu un pic de febră, iar Melo, bunul Melo, îi recomandase să schimbe aerul. Dar el prin aer bun nu înţelegea decât aerul de Sintra: fiindcă acolo nu numai plămânii îi respirau bine, ci şi inima, băieţi Astfel că sosise în ajun, cu omnibuzul.

— Şi unde ai tras, Alencar? a întrebat Carlos imediat.

— Păi unde vrei să trag, fiule? Acolo, la bătrâna mea Lawrence. Sărăcuţa! E tare în vârstă, dar pentru mine e tot o prietenă, aproape o soră!... Iar voi, ce dracu'? încotro vă duceţi cu florile astea la butonieră?

— La Seteais... Merg să-i arăt Seteais maestrului.

Atunci o să se întoarcă şi el cu ei la Seteais! N-avea nimic de făcut decât să soarbă aerul bun şi să viseze... Toată dimineaţa umblase pe acolo, hoinărind, atârnând vise de crengile copacilor. Dar acum nu-i mai lăsa: avea datoria să meargă chiar el să-i facă maestrului onorurile Seţeaisului...

— Că acolo sunt ca la mine acasă, copii! Nu există pom care să nu mă cunoască... Nu vreau să încep de pe-acum să vă bag pe gât. Versuri; dar, în sfârşit, vă amintiţi de o poezie pe care am făcut-o la Seteais şi care a plăcut mult...

Câte daruri de lună văzut-am eu pe-aci?

Câte dulci dimineţi din luna lui april?

Câte suspine, vai, scăpatu-mi-au din suflet?

Nu şapte, nici vreo zece, ci sute şi chiar mii!

Păi, vedeţi şi voi, băieţi, că am dreptate când spun că eu cunosc Seteais-Jul...

Poetul a lansat în aer an oftat vag, şi o clipă au înaintat toţi trei în tăcere.

— Spune-mi ceva, Alencar, l-a întrebat Carlos încet, oprindu: e şi atingând praful poetului. Dámaso e la bătrâna Lawrence?

Nu, că l-ar fi văzut. Adevărul e că în ajun, de cum a sosit, s-a dus să se culce, obosit; iar în dimineaţa aceea luase micul-dejun singur, cu doi tineri englezi. Unicul animal pe care-l zărise fusese un drăgălaş căţeluş de lux, lătrând pe coridor...

— Dar voi unde aţi tras?

— La Nunes.

Atunci poetul, oprindu-se din nou, l-a privit pe Carlor cu simpatie;

— Ce bine ai făcut că l-ai târât după tine pe maestru, fiule!… De câte ori nu i-am zis eu diavolului, ăstuia să se urce în omnibuz şi să vină să petreacă două zile la Sintra. Dar nimeni nu-l poate scula de la pian. Şi vezi tu că însăşi pentru muzică, spre a putea compune, a-l înţelege p un Mozart, pe un Chopin, trebuie să fi văzut asta, să fi ascultat foşnetul ăsta, melodia asta a crengilor…

A coborât vocea arătând spre compozitor, care mergea înainte, încântat:

— Are talent, are idee melodică!… Vezi că L-am purtat şi în spinare… Iar maică-sa, băiete, a fost o femeie nemaipomenit de frumoasă.

— Priviţi! a strigat Cruges, care se oprise ca să-i aştepte. Asta-i ceva sublim!

Era doar un crâmpei de drum tăiat între două ziduri vechi acoperite de iederă, umbrit de arbori mari, înlănţuiţi, care alcătuiau un soi de coviltir de frunziş, deschis spre lumină, ca o dantelă; pe sol tremurau pete de soare; iar în răcoare şi tăcere, o apă invizibilă curgea cântând.

— Dacă tu, Cruges, cauţi sublimul, a exclamat Alencar, atunci trebuie să urci pe munte. Acolo ai spaţiu, ai nori, ai artă…

— Nu ştiu, poate că-mi place mai mult aici, a murmurat compozitorul.

Firea lui de timid prefera, desigur, aceste unghere umile, alcătuite din puţin frunziş răcoros şi dintr-o bucată de zid acoperit cu muşchi, locuri de linişte. Şi umbră unde se cuibăreşte mai la îndemână visarea celor indolenţi…

— De altfel, fiule, a continuat Alencar, totul la Sintra e divin. Nu există colţişor care să nu fie un poem… Vezi, iată bunăoară acea frumoasă floricică albastră…

Şi, cu multă gingăşie, a cules-o.

— Hai să mergem, hai să mergem, a murmurat Carlos nerăbdător; acum, de când pomenise poetul de căţeluşul de lux, era mai sigur că ea se afla la bătrâna Lawrence şi că avea s-o întâlnească în curând.

Dar, când au ajuns la Seteais, Cruges a fost dezamăgit de piaţa vastă acoperită cu iarbă, cu micul palat în fund, murdar, cu geamurile sparte şi ridicându-şi pompos peste pod, în plin cer, marele său blazon cu armoni. Din copilărie îi rămăsese în minte că Seteais era o grămadă pitorească de stânci; dominând profunzimea unei văi; şi la aceasta se amesteca vag amintirea unui dar de lună şi a unor chitare... Iar ceea ce vedea el acum, acolo, era o deziluzie.

— Viaţa e făcută din deziluzii, a spus Carlos. Haide mai departe!

Şi a grăbit pasul prin piaţa aceea, în timp ce compozitorul, tot mai însufleţit, îi striga gluma zilei:

— Şi dumneavoastră trebuie să ştiţi, domnule Maia, pentru că aveţi experienţă cu spanioloaicele!...

Alencar, rămas în urmă ca să-şi aprindă o ţigară, a ciulit urechea, curios, şi a dorit să ştie ce era chestia asta cu spanioloaicele. Compozitorul i-a povestit întxinirea de la Nunes şi furiile Conchei.

Înaintau amândoi pe una din aleile laterale, verde şi răcoroasă, cufundată într-o pace religioasă ca un claustru de-frunziş. Piaţa era pustie; iarba care o acoperea creştea în părăsire, presărată toată cu părăluţe strălucind în soare şi cu margarete albe. Nicio frunză nu se clintea; prin crengile uşoare, soarele trimitea mănunchiuri de raze aurii. Albastrul părea retras la o depărtare nesfârşită, pătruns de tăcerea luminoasă; şi se auzea doar, uneori, monoton şi adormit, cântecul unui cuc prin castani.

Toată locuinţa aceea, cu grilajul ei ruginit la stradă, rozetele de piatră roase de ploaie, greoiul blazon rococo,

ferestrele pline de pânze de păianjeni, ţiglele toate sparte, părea că se lasă să moară de bunăvoie în acea verde singurătăţi supărată pe viaţă, de când dispăruseră de-acolo ultimele graţii ale tricornului şi ale spadei şi cele din urmă rochii cu turnură ce atinseseră gazonul acela... Acum Cruges îi descria mai departe lui Alencar mutra lui Eusebiozinho cu ceaşca de cafea în mână, ducându-se să-i ceară iertare Conchei; şi la tot pasul poetul, cu pălăriai mare de panama pe cap. Se apleca să culeagă floricele de câmp.

Când au trecut de pod, l-au găsit pe Carlos aşezat pe o bancă de piatră, fumându-şi gânditor ţigara. Micul palat aşternea peste frântură aceea de terasă umbra zidurilor sale triste; din vale urca răcoarea şi aerul viu; iar pe undeva, jos, se auzea plânsetu1 unei fântâni ţâşnitoare. Atunci poetul, aşezându-se lângă amicul său, a vorbit cu scârbă despre Eusebiozinho. Iată o neruşinare pe care el n-o comisese niciodată, să aducă târfe la Sintra! Nici la Sintra, nici altundeva... Dar cu atât mai puţin la Sintra! întotdeauna avusese, toată lumea trebuia să aibă, cultul pentru acei copaci şi dragostea de acele umbre...

— Iar Palma ăsta, a adăugat el, e un caraghios; a condus un soi de ziar, şi multe perechi de palme i-am tras eu pe strada Rosmarinului. A fost o poveste curioasă... Ţi-o spun eu, Carlos... Canalia! Când îmi aduc aminte!... Ticăloasă grămadă de materie putredă! Cârnăcior plin cu puroi!

S-a ridicat, trecându-şi mâna nervoasă peste mustăţi, întărâtat acum de amintirea acelei vechi răfuieli, copieşindu-l pe Palma cu denumiri îngrozitoare, cuprins de una din furiile acelea care erau nenorocirea lui.

Între timp Cruges, sprijinit de parapet, se uita la vasta câmpie arată ce se întindea la poalele muntelui, bogată şi bine lucrată, împărţită în pătrate verde deschis şi

verde închis, care-i aminteau de cuvertura din petece pe care o avea pe masa din camera lui. Benzile albe ale drumurilor şerpuiau prin mijloc: ici şi colo, într-un desiş de arbori, sclipea câte o fermă albă; şi la tot pasul, în solul acela îmbelşugat de ape. Un şir de ulmi dezvăluia câte un pârâu răcoros, alergând şi scânteind printre ierburi. Marea se întindea în fund, ca o linie uniformă, cu culori degradate în vălul difuz al ceţii azurii; iar pe deasupra se ridica bolta albastră şi lucioasă ca un smalţ frumos, şi doar cu un petec mic de pâclă subţire ce rămăsese uitată acolo şi dormea ghemuită şi atârnată în lumină…

— Mi s-a făcut greaţă! a strigat Alencar, sfârşindu-şi înfocat povestirea. Pe cuvântul meu că mi s-a făcut greaţă! I-am aruncat bastonul la picioare, mi-am încrucişat braţele şi i-am spus: „Ia bastonul, laşule, că mie-mi ajung mâinile!”

— Pe dracu’, nu cumva să uit de plăcinte! a murmurat Cruges în sinea lui, depărtându-se de parapet.

Carlos se ridicase şi el, se uita acum la ceas. Dar înainte de-a părăsi Seteais-ul, Cruges a dorit să exploreze şi terasa de alături; de îndată ce s-a suit pe treptele vechi de piatră, a scos un strigăt vesel:

— Ştiam eu ce ştiam! Uite-le… Şi voi care ziceaţi că nu!

L-au găsit triumfător în faţa unei îngrămădiri de stânci lustruite de timp, cu o vagă înfăţişare de jilţuri lăsate acolo odinioară, poetic, spre a conferi terasei o graţie de pădure virgină. Păi, nu spunea el? Ştia el bine că la Seteais erau stânci!

— Doar îmi aminteam perfect! Stânca Dorului, nu aşa se numeşte, Alencar?

Dar poetul n-a răspuns. În faţa acelor pietre îşi încrucişase braţele, zâmbind îndurerat; şi, nemişcat, sumbru în costumul său negru, cu pălăria de panama înfundată pe cap, a învăluit întregul colţişor într-o privire

lentă şi tristă.

Apoi, în tăcere, vocea i s-a înălţat plină de dor şi durere:

— Vă amintiţi, băieţi, în *Floarea de martiriu*, de una dintre cele mai bune poezii pe care le am acolo, în rime libere, intitulată *6 august*? Poate că nu vă amintiţi… Ei bine, am să v-o spun acum, băieţi!

Maşinal şi-a scos din buzunar o batistă albă. Şi fiu tu – rând-o în mână, trăgându-l pe Carlos lângă el, chemându-l de partea cealaltă pe Cruges, a coborât glasul ca pentru o mărturisire sacră, a recitat, cu o ardoare surdă, muşcând silabele, tremurând, cuprins de pasiunea efemeră a nervosului:

Ai venit! *Te-am strâns la piept*.

Nori pe ceru-ntunecatul!

Nu avea dantele patul Unde stam să te aştept Căci era din stâncă tare…

O chiţară-n depărtare Note vagi mereu gemea…

(*N-am uitat, iubita mea…*)

Stânca tare s-a încins De *cel foc ce ne-a cuprins*!

A rămas un moment cu privirea pierdută spre pietrele albe bătute de soare, a trimis spre depărtări un gest trist, şi a murmurat:

— Acolo a fost.

Şi a plecat, slab sub pălăria-i mare de panama, cu batista albă în mână. Cruges, pe care asemenea accente romantice îl impresionau întotdeauna, a rămas şi el cu ochii pierduţi la stânci ca la nişte locuri istorice. Carlos zâmbea. Iar când au părăsit amândoi acel colţ al terasei – poetul, ghemuit lângă pod, îşi lega şiretul de la indispensabili.

S-a ridicat imediat, fără urmă de emoţie, şi-a dezvăluit dintâi stricaţi într-un zâmbet prietenos şi a exclamat, arătând spre pod:

— Acum, Cruges, admiră tu această pânză sublimă!

Compozitorul s-a minunat. În arcul podului, ca într-o grea ramă de piatră, strălucea, sub lumina bogată a după-amiezii, un tablou minunat, de o compoziţie aproape fantastică, ilustrarea parcă a unei frumoase legende cavalereşti de amor. În prim plan era piaţa, pustie şi înverzită, presărată toată cu părăluţe galbene; în fund, şirul des de copaci bătrâni, cu iederă pe trunchiuri, forma, de-a lungul grilajului, un perete de frunziş strălucitor-l şi brusc din acea linie deasă de pădure parchetată, urcând în plină strălucire a zilei, detaşându-se viguros într-un relief neted pe fundalul cerului albastru pal, se ivea vârful semeţ al muntelui, violet închis, încununat cu Palatul de pe Stâncă, romantic şi singuratic în înălţime, cu parcul său întunecos la picioare, turnul zvelt pierdut în văzduh şi cupolele sclipind în soare de parcă ar fi fost de aur…

Cruges a găsit tabloul acela demn de Gustave Dore. Alencar a rostit o frază frumoasă cu privire la imaginaţia arabilor. Carlos, nerăbdător, se grăbea să meargă mai departe.

Dar Cruges, impresionat, dorea acum să urce pe Stâncă. Alencar, dinspre partea lui, ar fi mers şi el cu plăcere. Pentru el, Stânca era alt cuib de amintiri. Cuib? Ar fi trebuit să spună mai degrabă cimitir… Carlos şovăia, oprit lângă grilaj. Oare să se fi dus ea la Stâncă? Privea drumul, privea arborii, de parcă ar fi vrut să ghicească după urmele din praf sau după mişcarea frunzelor ce direcţie împrumutaseră paşii pe care îi urma el… într-un târziu i-a venit o idee:

— Haideţi mai întâi la bătrâna Lawrence. Şi apoi, dacă mai avem chef să ne ducem la Stâncă, o să facem acolo rost de nişte măgari…

Şi n-a mai vrut să-l asculte pe Alencar, căruia îi venise de asemenea o idee şi vorbea de Colares, de o vizită

la amicul său Carvalhosa; a grăbit pasul spre Hotelul Lawrence, în timp ce poetul îşi potrivea din nou şiretul de la indispensabili, iar compozitorul, cuprins de un entuziasm bucolic. Îşi împodobea pălăria eu frunze de – iederă.

În faţa Hotelului Lawrence, cei doi proprietari de măgari, cu ţigările în gură, neizbutind să pună mâna pe englezi, leneveau la soare.

— Ştiţi cumva, i-a întrebat Carlos, dacă o familie care stă aici la hotel a plecat spre Stâncă?

Unul dintre bărbaţi a părut să ghicească despre cine era vorba şi a exclamat pe dată, scoţându-şi bereta de pe cap:

— Da, domnule, s-au dus într-acolo, acum câtva timp, şi iată un măgăruş şi pentru dumneavoastră, stăpâne!

Dar celălalt, mai cinstit, a negat. Nu, domnule, persoanele care s-au dus spre Stâncă stăteau la Nunes…

— Familia de care vorbiţi dumneavoastră a plecat acum acolo, în jos, spre palat…

— O doamnă înaltă?

— Da, domnule.

— Cu un tip cu barbă neagră?

— Da, domnule.

— Şi o căţeluşă?

— Da, domnule.

— Tu-l cunoşti pe domnul Dámaso Salcede *t*

— Nu, domnule… E cel care trage în poze?

Nu, nu trage în poze… Ţineţi aici!

Le-a dat o monedă de cinci tostoni; şi s-a întors să-i întâmpine pe ceilalţi, declarându-le că se făcuse într-adevăr prea târziu ca să mai urce la Stâncă.

Ceea ce trebuie să vezi tu acum, Cruges, e palatul. Asia are într-adevăr originalitate şi *cochet*! Nu-i aşa, Aleni ar?

— Vă spun, copii, a început autorul *Elvirei*, istoriceşte vorbind…

— Iar eu trebuie să cumpăr plăcintele, a murmurat Crufies.

Tocmai! a strigat Carlos. Mai sunt şi plăcintele; să nu pierdem timpul; la drum!

I-a lăsat pe ceilalţi încă nehotărâţi, a pornit-o spre palat, din patru paşi mari a şi ajuns. Şi încă din piaţă a zărit, ieşind deja prin portal, foarte aproape de santinelă, faimoasa familie cazată la Hotelul Lawrence cu căţeluşa lor de lux cu tot. Era, într-adevăr „un tip cu barbă neagră şi cu pantofi de colonină albă; iar lângă el, o matroană enormă, cu o pelerinuţă de mătase, nişte zdrăngăneli de aur la gât şi pe piept, şi un căţeluş catifelat în braţe. Amândoi bodogăneau nu ştiu ce în spaniolă, îmbufnaţi unul pe celălalt.

Carlos a rămas cu privirea la perechea aceea, cuprins de melancolia celui care contempla cioburile unei frumoase statuete de marmură. Nu i-a mai aşteptat pe ceilalţi, nici n-avea chef să mai dea ochii cu ei. A alergat la Hotelul Lawrence pe alt drum, dornic de o certitudine: – iar acolo, ospătarul care i-a ieşit în cale i-a spus că domnul Salcede şi cu soţii Casti-o Gomes plecaseră în ajun spre Mafra…

— Şi de acolo?…

Servitorul îl auzise pe domnul Dámaso spunând că de acolo se întorceau la Lisabona.

— Bine, a spus Carlos aruncându-şi pălăria pe masă, adu-mi te rog un păhărel de coniac şi puţină apă rece.

Dintr-odată, Sintra i s-a părut insuportabil de pustie şi tristă. N-avea chef să se mai întoarcă la palat, nici nu voia să mai plece de-acolo; aruncându-şi mănuşile, plimbându-se în jurul mesei, pe care se veştejau buchetele din ajun, simţea în el dorinţa disperată să galopeze spre

Lisabona, să dea fuga la Hotelul Central, să-i năvălească în cameră, s-o vadă, să-şi sature ochii de ea!… Pentru că ceea ce-l irita acum era faptul că n-o putea întâlni în Lisabona aceea atât de mică, unde toţi se loveau unul de celălalt, pe femeia pe care o căuta cu atâta jind! Două săptămâni adulmecase prin Aterro ca un câine pierdut; cutreierase ridicol din teatru în teatru; într-o duminică de dimineaţă colindase pe la toate liturghiile! Şi n-o mai revăzuse. Acum o ştia la Sintra, zburase spre Sintra, şi din nou n-o vedea. Ea se întâlnise într-o după-amiază cu el, frumoasă ca o zeiţă rătăcită prin Aterro, lăsase din întâiriplare să-i cadă în suflet o privire neagră şi pierise apoi, se evaporase, ca şi cum ar fi urcat într-adevăr din nou la cer, de-acum înainte invizibilă şi supranaturală; iar el rămânea acolo, cu privirea aceea înfiptă în inimă, răscolindu-i toată fiinţa, mânându-i surd toate gândurile, dorinţele, curiozităţile, toată viaţa lui interioară, spre o adorabilă necunoscută despre care nu ştia nimic decât că era înaltă şi blondă şi avea o căţeluşă scoţiană… Aşa se întâmplă şi cu stelele căzătoare! Ele nu sunt de o esenţă diferită, nici nu strălucesc mai tare, decât celelalte: dar, tocmai prin faptul că trec fugitiv şi pier, par să arunce o fulgerare mai divină, iar orbirea pe care o lasă în ochi e mai tulburătoare şi mai lungă… N-a mai văzut-o. Alţii o vedeau. Taveira o văzuse. La Club auzise pe un sublocotenent de suliţaşi vorbind despre ea, întrebând cine era, – fiindcă o întâlnea zilnic. Sublocotenentul o întâlnea zilnic. El n-o vedea, şi nu-şi găsea liniştea…

Ospătarul i-a adus coniacul. Atunci Carlos, pregătindu-şi alene băutura răcoritoare, a stat de vorbă cu el, a pomenit un moment despre cei doi tineri englezi, apoi despre spaniola obeză… în sfârşit, stăpânându-şi timiditatea, aproape roşind, cu pauze lungi, I-a pus întrebări despre soţii Castro Gomes. Şi fiecare răspuns i se

părea o preţioasă achiziţie. Doamnă se scula foarte de dimineaţă, spunea ospătarul: la ora şapte îşi făcuse deja baia, era îmbrăcată şi ieşea singură să se plimbe. Domnul Castro Gomes, care dormea într-o cameră separată, nu apărea niciodată înainte de amia ză; iar seara se eterniza la masă, fumând ţigarete şi muindu-şi buzele în păhărele de coniac cu apă. Dumnealui şi cu domnul Dámaso jucau domino. Doamnă avea mormane de flori în cameră; şi intenţionaseră, să mai rămână până duminică, dar ea fusese cea care grăbise plecarea…

— Ah, a spus Carlos după o tăcere, doamna a grăbit plecarea?…

— Da, domnule, de grija fetiţei care a rămas la Lisabona… Dumneavoastră mai doriţi coniac?

Cu un gest, Carlos a refuzat şi s-a dus să se aşeze pe terasă. Înserarea cobora calmă, radioasă, fără o înfiorare prin frunziş, de-o limpezime aurie, de o seninătate largă ce pătrundea în suflet. Ar fi putut s-o întâlnească deci chiar acolo, pe terasa aceea, privind şi ea cum cade înseraia dacă n-ar fi fost nerăbdătoare să se întoarcă să-şi vadă i lila, vreun bebeluş blond ce rămăsese singur cu doica. Aşadar, strălucitoarea zeiţă era şi o mămică grijulie; şi asta-i dădea un farmec mai profund, aşa ea îi plăcea mai mult, cu acel tandru fior omenesc în frumoasele ei forme statuare. Acum, ajunsese deja la Lisabona; şi şi-o închipuia în dantelele unui *peignoir1*, cu părul rulat în grabă, înaltă şi albă, ridicând în aer bebeluşul cu splendidele ei braţe de Junonă şi vorbindu-i cu un râs de aur. O găsea adorabilă astfel, întreaga lui inimă alerga spre ea… Ah! Să poţi avea dreptul de a fi lângă ea, în orele acelea de intimitate, foarte aproape, simţindu-i mireasma pielii şi zâmbind deopotrivă cu ea unui bebeluş. Şi, încetul cu încetul, i s-a înălţat din suflet o romanţă, radioasă şi absurdă: un suflu de pasiune, mai puternic decât legile omeneşti, înlănţuia

violent, purta laolaltă destinul lui şi al ei; apoi, ce viaţă divină, ascunsă într-un cuib plin de flori şi de soare, departe, în vreun colţ pierdut al Italiei… Şi tot soiul de gânduri de dragoste, de devoţiune absolută, de sacrificiu, îl năpădeau cu delicii, în timp ce ochii lui uitau, se pierdeau, fermecaţi de religioasă solemnitate a acelui frumos sfârşit de după-amiază. Dinspre mare urca o minunată culoare de aur palid, ce se contopea în înălţimi cu albastrul cerului, îi conferea un alb nedesluşit şi opalin, o nuanţă de dulce paloare; iar toţi arborii se înveşmântau într-o tentă blondă, delicată şi amorţită. Toate şoaptele căpătau suavitatea unui suspin pierdut. Niciun contur nu se mişca, totul era parcă împietrit, ca în extaz. Iar casele îndreptate către apus, cu o fereastră sau două aprinse de jăratec, coroanele rotunde ale copacilor deşi coborând muntele într-o deasă învălmăşeală spre vale, totul păruse oprit deodată în melancolică şi gravă reculegere, ca să urmărească plecarea soarelui ce se cufunda încet în mare…

— Carlos, eşti aici?

De jos, de pe şosea, îl striga vocea groasă a lui Alencar. Pe veranda terasei a apărut Carlos.

— Ce di-acu faci acolo, băiete? a exclamat Alencar agitându-şi vesel pălăria de panama. Noi te aşteptam dincolo, la bârlogul regal… Ne-am dus şi la Nunes… Mergeam acum să te căutăm la închisoare!

Şi poetul a râs îndelung de gluma lui, în timp ce Cruges, alături de el, cu mâinile la spate şi faţa întoarsă spre terasă, căsca dezolat.

— Am venit să mă *răcoresc*, cum spui tu, să beau puţin coniac, fiindcă mi-era sete.

Coniac? Iată delicatesa după care jinduise bietul Alencar toată după-amiaza, de la Seteais încoace. Şi a dat imediat fuga pe scări în sus către terasă – după ce i-a strigat înăuntru bătrânei Lawrence să-i trimită *jumătate*

din cel fin.

— Ai văzut palatul, aşa-i, Cruges? l-a întrebat Carlos pe compozitor când şi-a făcut şi el apariţia, târându-şi paşii. Atunci, cred că singurul lucru care ne mai rămâne de făcut e să mâncăm şi să o luăm din loc…

Cruges a fost de acord. Se întorcea de la palat destul de veştejit, obosit de vasta hardughie istorică, de vocea monotonă a custodelui arătând patul M.S. Regelui, perdelele de la camera M.S. Reginei, „superioare celor de la Mafra", descălţătorul A.S.; şi aducea cu el de acolo ceva din melancolia ce pluteşte, ca o atmosferă proprie, prin reşedinţele regale.

Iar natura de la Sintra, pe măsură ce se întuneca, îl umplea de tristeţe, după cum spunea el.

Atunci am convenit să ia masa acolo, la Lawrence, ca să scape de spectacolul ruşinos al lui Palma cu damele sale, să trimită apoi după *break* şi să purceadă la drum odată cu răsăritul lunii. Alencar, profitând de vehicul, se întorcea şi el cu ei la Lisabona.

— Şi ea să fie sărbătoarea completă, a strigat el, ştergându-şi mustăţile de coniac, în timp ce voi vă duceţi la Nunes să plătiţi nota şi să daţi ordinele pentru *break*, eu merg să mă înţeleg acolo jos, la bucătărie, cu bătrâna Lawrence şi să vă pregătesc un *morun* à la *Alencar*, reţeta mea… Şi o să vedeţi voi ce înseamnă un morun! Pentru că, să ştiţi de la mine, băieţi, vei-suri vă vor face şi alţii, mai bune, dar morun, nu!

Traversând piaţa; Cruges se ruga lui Dumnezeu să nu-l mai întâlnească pe Eusebiozinho. Dar, de îndată ce au pus piciorul pe primele trepte de la Nunes, au auzit sus pălăvrăgeala bandei. Erau în anticameră, împăcaţi cu toţii, Condin mulţumită, şi instalaţi în cele două colţuri ale mesei, cu cărţi de joc în faţă. Palma, înarmat cu o sticlă de rachiu de ienupăr, îl trişa pe Eusebio; iar cele două

spaniole, cu ţigara în gură, jucau alene *brisca*.

Văduvul, palid, pierdea. La miză, care începuse jalnic cu două coroane, lucea deja aurul; iar Palma triumfa, glumind, pupându-şi fata. În acelaşi timp însă făcea şi pe cavalerul, oferea revanşa, spunând că va sta acolo, la nevoie, până dimineaţa.

— Dar pe dumneavoastră nu vă tentează? Aşa, ca să treacă timpul… La Sintra orice-i bun… Valet! Ai pierdut din nou pe popă. Datorezi livra plus cincisprezece tostoni, măi Silveira!

Carlos trecea fără să răspundă, urmat de valet – în clipa când Eusebiozinho, furios, bănuind ceva, a vrut să verifice, cu ochelarii negri aproape lipiţi de cărţi, dacă nu lipsea vreun popă.

Palma a întins cărţile în evantai, fără să se supere. Între prieteni, ce dracu', se admitea orice! Spaniola lui –, în schimb, s-a scandalizat, apărând onoarea omului ei: va să zică Palmita să fi mătrăşit popa? Dar Concha, plină de zel pentru banii văduvului ei, striga că popa s-ar fi putut să se piardă… Popii erau acolo cu toţii 111 păr.

Palma a dat de duşcă un pahar cu rachiu de ienupăr şi a început, să amestece cărţile, maiestuos.

— Deci pe dumneavoastră nu vă tentează? i-a repetat el compozitorului.

Într-adevăr, Cruges se oprise lângă masă, cu ochii la cărţi şi la aurul din miză, deja lipsit de voinţă, învârtindu-şi banii în buzunare. Deodată, un as l-a decis. Cu mâna nervoasă, a strecurat o livră sub el, jucând cinci tostoni, deocamdată. A pierdut pe loc. Când s-a întors Carlos din cameră cu valetul care cobora valizele, l-a găsit pe compozitor gata cufundat în viciu, cu livra pierdută aproape în întregime, cu ochii aprinşi, cu un aer năucit.

— Şi tu?… a strigat Carlos sever.

— Cobor imediat, a mormăit compozitorul.

Şi pe dată s-a descotorosit de livră, mergând cu trei contra popei. Să te apuce burta, nu alta, cum spune Palma; şi cu emoţie a început să dea el cărţile, filându-le una câte una, cu o încetineală ucigătoare. Apariţia unu atu i-a smuls o înjurătură. Era doar un valet, Eusebiozinho pierdea încă o monedă. Palma a scos un mic oftat de uşurare; şi, ascunzând cu ambele mâini jocul de cărţi, ridicându-şi ochelarii scânteietori spre compozitor:

— Va sa zică, mergeţi cu toată livra

— Merg.

Palma a oftat din nou, îngrijorat; şi, mai palid încă, a întors brusc cărţile.

— Popă! a strigat, înşfăcând aurul.

Era popa de treflă, spaniola lui a bătut din palme, compozitorul a luat-o din loc furios.

La Hotelul Lawrence masa avea să se prelungească până la orele opt, cu luminile aprinse; iar lui Alencar nu i-a făcut gura o clipă. Uitase în ziua aceea de dezamăgirile vieţii, de toate ranchiunele lui literare, era într-o formă excelentă; şi a spus poveşti de pe vremuri, de la Sintra, amintiri din faimosul său voiaj la Paris, lucruri picante despre femei, crâmpeie de cronică intimă din vremea Regenerării... Şi toate acestea cu vocea stridentă, cu „copii, asta!” şi „băieţi, ailaltă!”, şi cu gesturi ce făceau să pâlpâie flăcările lumânărilor, şi pahare mari de Colares date de duşcă. De cealaltă parte a mesei, cei doi englezi, corecţi în fracurile lor negre cu garoafe albe la butonieră, se minunau, cu un aer stânjenit, în care se amesteca şi ceva dispreţ, de toată acea dezordonată exuberanţă de meridional.

Apariţia morunului a fost un triumf; iar satisfacţia poetului era atât de mare, încât voia chiar, caramba, băieţi, să fi fost acolo şi Ega!

— Întotdeauna mi-am dorit să guste şi. El dintr-un asemenea morun! Chiar dacă nu-mi apreciază versurile, să-mi aprecieze măcar gătitul, căci ăsta-i un morun de artist de pretutindeni!… Zilele trecute l-am pregătit acasă la amicii mei Cohen; iar Raquel, sărăcuţa, a venit la mine şi m-a îmbrăţişat… Vedeţi voi, copii, că poezia şi bucătăria sunt surori! Uitaţi-l pe Alexandre Dumas… Veţi spune că Dumas-tatăl nu e poet… Dar atunci, d'Artagnan? D'Artagnan e un poem… E scânteia, e fantezia, e inspiraţia, e visul, e încântarcă! Şi atunci, nu e el poet?… Păi voi ar trebui, să veniţi într-o zi să luaţi masa la mine, şi să vină şi Ega, şi o să vă pregătesc nişte prepeliţe ca în Spania, de-o se va. Crească la degete castaniete!… Mie, pe cuvântul meu, îmi place Ega! Poveştile astea cu realismul şi romantismul, vorbe goale… Un crin e la fel de natural ca şi o ploşniţă… Unii preferă duhoarea canalelor; perfect, să se deschidă canalul public… Eu prefer pudra parfumată pe uh sân alb; al meu să fie sânul, şi toată lumea e mulţumită. Ceea ce nu prisoseşte niciodată e inima. Iar aşa ceva are Ega. Şi are scânteie, are caracter, are stil… Ei bine, astfel de oameni ne trebuie nouă, şi să bem în sănătatea lui Ega!

A lăsat paharul jos, şi-a trecut mâna peste mustăţi şi a mormăit mai încet:

— Iar dacă englezii aceia de colo mai cască mult gura la mine, le arunc cu un pahar în obraz, şi-o să se işte aici o furtună să afle şi Marea Britanie ce înseamnă să fi poet portughez!…

Dar nu s-a iscat furtună, Marea Britanie a rămas fără să ştie ce înseamnă un poet portughez, iar masa a luat sfârşit la o cafelulă. Se făcuse ora nouă, era dar de lună când s-a urcat Carlos pe perna *breakului*.

Alencar, înfofolit într-o mantie, o adevărată mantie de preot de ţară, ţinea în mână un buchet de trandafiri: acum îşi pusese pălăria de panama în valiză şi purta pe cap o

căciulă de lutru. Compozitorul, îngreuiat de masă, cu un început de *spleen*, s-a ghemuit într-un colţ al *breakului*, mut, îngropat sub gulerul pardesiului, cu pledul mămichii pe genunchi. Au plecat. Sintra rămânea dormind sub clarul de lună.

Un timp, *break-ul* a înaintat în tăcere prin frumuseţea nopţii. Din loc în loc, drumul părea scăldat de o lumină caldă ce scânteia. Faţade de case, văruite şi palide, se iveau dintre arbori cu un aer de romantică melancolie. Susure de apă se pierdeau în umbră; iar lângă zidurile acoperite de crengi, aerul era plin de miresme. Alencar îşi aprinsese pipa şi privea spre lună.

Când au trecut" însă de casele de la São Pedro şi au luat-o pe un drum tăcut şi trist, Cruges s-a foit, a tuşit, s-a uitat şi el la lună şi a murmurat, din înfofoleala sa:

— Alencar, recită-ne ceva…

Poetul s-a învoit imediat, în ciuda faptului că unul dintre valeţi şedea lângă ei, în interiorul breakului. Dar, ce să le recite el sub încântarea nopţii luminoase? Orice vers părea lânced, ascultat în faţa lunii! în sfârşit, o să-i spună o poveste foarte adevărată şi foarte tristă… S-a dus să se aşeze lângă Cruges, în mantia lui mare, a golit resturile din pipă şi, după ce şi-a mângâiat un timp mustăţile, a început cu tonul familiar şi simplu:

Era în grădina unei vechi căsuţe
Fără zeci de zorzoane sau flori luxuriante;
Alee cu lavandă şi cu părăluţe.
Garoafe şi roze…

— O mie de draci! a strigat deodată Cruges. Sărind din pled, cu un urlet care l-a amuţit pe poet, l-a făcut pe Carlos să se răsucească pe pernă, l-a băgat în sperieţi pe valet.

Breăk-ul s-a oprit, toţi îl priveau în aşteptare; şi, fa vasta tăcere a câmpului înţepenit, sub pacea clarului de

lună, Cruges, mai mult mort decât viu, a exclamat:

— Am uitat de plăcinte!

IX

FAIMOASA ZI STA. IÂLI PA pentru serata soţilor Cohen, la sfârşitul acelei săpuiinim aut de luminoase şi blânde, a fost încă de dimineaţă înceţoşată şi tristă. Deschizând devreme fereastra spre. Grădină, Carlos văzuse un cer jos şi apăsător de parcă ar fi fost alcătuit din flori murdare de bumbac: arborii păreau zbârliţi şi umezi; în depărtare râul era tulbure, iar în aerul încropit rătăcea o adiere călduţă de vânt de sud-vest. Hotărâse să nu iasă din casă, şi de ia ora nouă, aşezat la masa de scris în confortabila-i *rohe-dechambre* din catifea albastră care-i dădea o înfăţişare frumoasă de principe artist al Renaşterii, încerca să lucreze: dar, deşi băuse două ceşti de cafea şi fumase nenumărate ţigarete, creierul, ca şi cerul de afară, îi era în dimineaţa aceea învăluit în pâclă. Avea uneo îi asemenea zile teribile; se considera atunci un „dobitoc”; şi numărul mare de file de hârtie, rupte, ghemotocite, care zăceau pe covor la picioarele lui, îi dădeau senzaţia că era tot o epavă.

A simţit într-adevăr o Uş urare, un Răgaz în lupta lui cu ideile rebele, când Baptista l-a anunţat pe Vilaga, care venea să-i vorbească despre vânzarea unor stejărişuri din Atentajo, ce ţineau de partea lui din moştenire.

— O mică afacere, a spus administratorul aşezându-şi pălăria pe un colţ al mesei şi în ea un sul de hârtie, care vă vârâ în buzunar mai mult de două mii de reali… Şi asta nu-i o nimica toată, când îţi pică, aşa* în zori de zi…

Carlos s-a întins, încrucişându-şi strâns mâinile la ceafă:

— Păi vezi, Vilaca, am eu nevoie de două mii de reali, dar mai bine-mi aduceai aici puţină minte mai limpede… Azi sunt de o dobitocie fără seamăn!

Vilaga l-a privit un moment, maliţios.

— Vreţi să spuneţi cumva că aţi dori mai degrabă să scrieţi o pagină frumoasă decât să primiţi aşa, la vreo cinci sute de livre? Fiecare cu gustul său, stăpâne, fiecare cu gustul său… E bine şi să iasă din om un Herculano sau un Garrett[43], dar nici două mii de reali nu-s de lepădat… Eu zic că tot fac cât un foileton. În sfârşit, asta-i afacerea.

I-a explicat-o fără să ia loc, grăbit, în timp ce Carlos, cu braţele încrucişate, se uita cât era de oribil acul de cravată pe care-l «purta Vilaga (o ditamai maimuţă de coral muşcând dintr-o pară de aur) şi distingea vag, prin ceaţa-i mintală, că era vorba de un oarecare viconte de Torral şi de nişte porci… Când Vilaca i-a prezentat hârtiile, le-a semnat fără niciun pic de vlagă.

— Păi, nu rămâi la micul-dejun, Vilaga? a spus el văzându-l pe împuternicit că-şi pune sulul de hârtie sub braţ.

— Vă mulţumesc foarte mult. Dar trebuie să mă întâlnesc cu amicul nostru Eusebio… Mergem la Minister, are o cerere acolo… Vr a să devină comandor al Imaculatei Concepţiuni… Dar guvernul ăsta nu-i mulţumit de el.

— Ah! a murmurat Carlos cu respect şi căscând. Guvernul nu-i mulţumit de Eusebiozinho?

— Nu s-a purtat bine în alegeri. Chiar acum câteva zile, îmi spunea ministrul confidenţial: „Eusebio e un băiat merituos, dar fără minte… Dumneavoastră, după cum mi-a spus Cruges, l-aţi întâlnit zilele trecute la Sintra.

— Da, tocmai era pe cale să-şi dobândească dreptul de comandor al Imaculatei Concepţiuni.

După ce a ieşit Vilaga, Carlos şi-a reluat încet pana şi a rămas o clipă cu ochii pierduţi la pagina pe jumătate

---

43 Cunoscut romancier, poet, dramaturg şi om politic portughez (1799—1854).

scrisă, scărpinându-se în barbă, descurajat şi sterp. Dar n-a trecut mult şi a apărut Alfonso da Maia cu pălăria încă pe cap, întorcându-se din plimbarea lui matinală prin cartier şi ţinând o scrisoare în mână pe care, deşi era pentru Carlos, o găsise în birou amestecată în corespondenţa lui. În afară de asta, spera să dea acolo de Vilaga.

— A fost aici, dar a şters-o repede ca să meargă să-i facă rost de o decoraţie lui Eusebiozinho, a spus Carlos de Schizând scrisoarea.

Şi a fost foarte surprins văzând, pe hârtia care mirosea a verbină ca şi contesa de Gouvarinho, o invitaţie din partea contelui pentru cina din sâmbăta următoare, formulată în termeni de simpatie atât de aleşi, încât sunau aproape poetic; conţinea chiar şi o frază despre prietenie, pomenea ceva despre *atomii* lui Descartes, încât Carlos a izbucnit în râs şi i-a povestit bunicului că un pair al regatului îl invita la cină, citându-l pe Descartes…

— Ăştia sunt în stare de orice, a muftnurat bătrânul.

Şi aruncând o privire binevoitoare manuscriselor risipite pe masă:

— Va să zică aici se lucrează, nu-i aşa?

Carlos a înălţat din umeri:

— Dacă asta se poate numi a lucra… Uită-te pe jos. Vezi epavele astea… Cât timp trebuie să scot notiţe şi să adun documente, să reunesc materiale, bine, merge. Dar când trebuie să-mi aşez ideile, observaţiile, într-o formă care să fie plină şi de gust şi de simetrie, când să dau culoare, relief, atunci… Atunci, piere totul!

— Preocupare peninsulară, fiule, a spus Alfonso aşezându-se lângă masă, cu pălăria turtită în mână. Descotoroseşte-te de ea. Asta-i spuneam zilele trecute şi lui Craft, iar el era de acord… Portughezul nu va putea să fie niciodată un om de idei din cauza pasiunii pentru

formă. Mania lui este să facă fraze frumoase, să le vadă strălucirea, să le simtă muzica. Dacă e nevoie să falsifice ideea, s-o lase neterminată, s-o exagereze, numai ca fraza să câştige în frumuseţe, nefericitul nu stă pe gânduri… Şi astfel ideea se duce pe gârlă, dar se salvează fraza frumoasă.

— Chestiune de temperament, a spus Carlos. Există fiinţe inferioare pentru care sonoritatea unui adjectiv e mai importantă decât exactitatea unui sistem… Şi eu fac parte dintre monştrii aceştia.

— Drace! Atunci eşti un retoric…

— Cine nu e? Şi rămâne de văzut, la urma urmei, dacă stilul nu e şi el o disciplină a gândirii. În poezie, o ştii şi dumneata, bunicule, o rimă impusă produce adeseori originalitatea unei imagini… Ei, de câte ori nu se întâmpla ca strădania pentru a desăvârşi cadenţa unei fraze să atragă după sine dezvoltări noi şi neaşteptate ale unei idei… Trăiască fraza frumoasă!

— Domnul Ega, a anunţat Baptista ridicând draperia tocmai când începea să sune clopoţelul pentru micul-dejun.

— Vorbiţi despre frază… a spus Alfonso, râzând.

— Cum aşa? Ce frază? Ce este?… a strigat Ega năvălind în cameră cu un aer zăpăcit, neras, cu gulerul pardesiului ridicat. Oh! Sunteţi aici ta, ora asta, domnule Alfonso da Maia? Ce mai faceţi? Ia spune, Carlos, numai tu poţi să mă scoţi dintr-o încurcătură… Ai cumva din întâmplare o spadă care să-mi fie de folos?

Şi, cum Carlos se uita mirat, a adăugat, începând să-şi piardă răbdarea:

— Da, omule, o spadă! Nu ca să mă bat în duel, sunt în pace cu toată omenirea… E pentru diseară, la costumul de bal.

Animalul de Matos abia în ajun îi livrase costumul de bal mascat, şi nu mică i-a fost groaza când a văzut că-i

făcuse rost, în locul unei spade artistice, de o sabie de gardă municipala! I-a venit să i-o vâre pe gât. A alergat la moş Abra Ao, care avea doar nişte mici spade de curte, josnice şi prăpădite ca însăşi curtea! Şi-a amintit de Craft şi de colecţia lui; de la el venea acum, dar acolo a găsit nişte ditamai spadele de fier, săbii de câteva ocale, uneltele înspăimântătoare ale brutelor care au cucerit India… Nimic care să-i fie de folos. Atunci şi-a amintit de panopliile vechi de la Buchetul. *F* – Tu nu se poate să n-ai ce-mi trebuie… Am nevoie de o spadă lungă şi fină, cu mânerul în formă de scoică, din oţel dantelat, căptuşit cu catifea roşie. Şi fără cruce, mai ales fără cruce!

Alfonso, arătând pe dată o grijă părintească pentru încurcătura în care se găsea John, şi-a adus aminte că existau pe coridor, sus, nişte spade spaniole…

— Sus, pe coridor? a strigat Ega, eu mâna deja pe draperie.

N-avea de ce să se grăbească, bunul John nu le-ar putea găsi. Nu erau la vedere – aranjate în panoplie –, se mai păstrau încă în lăzi, aşa cum veniseră de la Benfica.

— Mă duc, bărbat fatal ce eşti, mă duc, a spus Carlos ridicându-se, resemnat. Daivezi că n-au teci.

Ega era să moară. Şi tot Alfonso a fost cel căruia i-a venit ideea salvatoare.

— Pune pe cineva să-ţi facă o teacă simplă din catifea neagră; asta-i gata într-o oră. Şi cere-i să-ţi coasă în lungul ei nişte rotocoale de catifea roşie…

— Splendid! a strigat Ega. Ce înseamnă să ai gust!

Şi de îndată ce a ieşit Carlos, a început să tune împotriva lui Matos:

— Vedeţi şi dumneavoastră cum ar fi arătat o sabie de gardă municipală! Şi ăsta face costumele pentru teatre! Ce idiot!… Şi toate-s aşa, ţara noastră-i o ţară de neghiobi! …

— Bunul meu Ega, doar nu vrei să arunci pe întreaga Portugalie, pe stat, pe şapte milioane de suflete! răspunderea pentru comportamentul lui Matos?

— Ba da, domnule, răcnea Ega plimbându-se prin cabinet cu mâinile înfundate în buzunarele pardesiului. Ba da, domnule, toate se leagă. Costumierul, pentru un costum din secolul al XVI-lea, comandă o sabie de gardă municipală; la rândul său. Ministrul, în legătuţă. Cu impozitele, citează *Meditaţiile* lui Lamartine; iar literatul, acest suprem dobitoc…

Dar a tăcut văzând spada pe care o aducea Carlos în mână, o armă din secolul al XVI-lea, de bună calitate, fină şi vibrantă, cu mânerul lucrat ca o dantelă şi având gravat pe oţel ilustrul nume al fabricantului, Francisco Ruy din Toledo.

A împachetat-o imediat într-un jurnal, a refuzat în grabă micul-dejun pe care i-l ofereau, a împărţit două vioaie *shake-hands* gazdelor, şi-a tras pălăria pe ceafă şi a dat să plece, când l-a oprit vocea lui Alfonso:

— Ascultă aici, John, spunea bătrânul vesel, asta-i o spadă de familie care n-a scăpărat niciodată fără glorie, cred eu. „Vezi cum te serveşti de ea!

Lângă draperie, Ega s-a întors şi a exclamat, strângând la pieptul pardesiului tăişul spadei învelită în *Ziarul Comerţului*:

— N-am s-o scot din teacă fără dreptate, nici n-am s-o bag la loc fără onoare. *Au revoir!*

— Cită viaţă, câtă tinereţe! a murmurat Alfonso. Fericit e John ăsta!… Păi acum, du-te şi te pregăteşte, fiule, că a şi sunat prima dată pentru micul-dejun.

Carlos a mai întârziat încă o clipă ca să recitească zâmbind scrisoarea pretenţioasă a lui Gouvarinho; şi tocmai dădea să-l cheme în sfârşit pe Baptista ca să-l ajute la îmbrăcat, când jos, la intrarea lui particulară, a început

să vibreze tare soneria electrică. Un pas agitat a răsunat în anticameră şi a apărut Dámaso cu sufletul la gură, cu privirea rătăcită, eu obrajii în flăcări. Şi, fără să-i dea timp lui Carlos să-şi manifeste surprinderea de a-l vedea în sfârşit la Buchetul, a strigat, cu braţele în aer:

— Bine că te găsesc, caramba! Vreau să vii cu mine, să vii să vezi un bolnav… îţi explic eu… E vorba de familia aceea braziliană. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, vino repede, băiete!

Carlos se sculase, palid:

— Ea?

— Nu, fetiţa, era cât pe ce să moară… Dar îmbracă-te, Carlinhos, îmbracă-te odată, că eu am toată răspunderea!

— E un bebeluş, nu-i aşa?

— Ce bebeluş!… E o fetiţă mărişoară, de şase ani… Haide!

Carlos, cu cămaşa pe el, îi întindea piciorul lui Baptista care, cu genunchiul în pământ, zorit, era cât pe ce să-i rupă nasturii de la botină. Iar Dámaso, cu pălăria pe cap, se agita, exagerându-şi nerăbdarea, plesnind de importanţă.

— Întotdeauna mă trezesc vârât în asemenea lucruri! … Ascultă, să vezi ce răspundere am! Mă duc să le fac o vizită, cum mi se întâmplă uneori, de dimineaţă… Şi când colo, plecaseră la Queluz.

Carlos s-a întors, cu haina pe jumătate îmbrăcată:

— Păi atunci?…

— Ascultă, omule! S-au dus la Queluz, dar micuţa a rămas cu guvernanta… După micul-dejun a apucat-o o durere. Guvernanta voia un medic englez, pentru că nu ştie decât englezeşte… De la hotel s-au dus să-l caute pe Smith, care însă n-a venit… Şi fetiţa, să moară, nu alta!… Din fericire, am sosit eu, şi m-am gândit imediat la tine…

Am avut noroc să te găsesc, caramba!

Şi a adăugat, aruncând o privire spre grădină:

— Totuşi, să meargă la Queluz într-o zi ca asta! Gro* *zav o* să se mai distreze! Eşti gata, da? Am cupeul jos… Lasă mănuşile, poţi să mergi foarte bine şi fără mănuşi!

— Bunicul să nu mă aştepte cu micul-dejun, i-a strigat Carlos lui Baptista, de la capătul scării.

În cupeu, un buchet enorm acoperea aproape întreaga banchetă.

— Erau pentru ea, a, spus Dámaso luându-l pe genunchi Moare după flori.

De îndată ce cupeul s-a pus în mişcare, Carlos, închizând fereastra, a pus întrebarea care-i stătea pe limbă de la apariţia lui Dámaso:

— Bine, dar tu, care voiai să-i spargi capei acelui Castro Gomes?…

Dámaso a povestit imediat totul, triumfător. Fusese o neînţelegere! Ah. Castro Gomes i-a dat explicaţii ca un adevărat *gentleman*. Dacă nu, i-ar fi spart capul. Asta nu, desconsideraţie nu admitea de la nimeni! De la nimeni! Dar se întâmplase aşa: cărţile de vizită pe care le lăsase purtau adresa lui de la Grand Hotel din Paris. Iar Castro Gomes, presupunând că acolo locuia şi respectând indicaţiile, îşi trimisese cărţile lui de vizită la Paris! Curios, nu-i aşa? Şi ce stupid… Iar faptul că nu-i răspunsese la telegramă fusese din vina ei, o neglijenţă, fiindcă *măame*, în acel moment de supărare, văzându-şi soţul cu braţul rupt… Ah, i-au dat satisfacţie, plini de umilinţă. Şi acum deveniseră prieteni intimi, era la ei mai tot timpul…

— În sfârşit, băiete, un roman… Dar asta-i pentru mai târziu!

Cupeul oprise la poarta Hotelului Central. Dámaso a sărit, a dat fuga la portar.

— Ai trimis telegrama. Antonio?

— Trimis…

— Înţelegi, îi spunea el lui Carlos sărind treptele două. Câte două, le-am trimis imediat o telegramă la hotelul din

Queluz. Nu vreau să mai port eu răspunderea!…

Pe coridor, în faţa recepţiei, un chelner trecea cu un şervet sub braţ”.

— Cum se simte fetiţa? i-a strigat Dámaso.

Chelnerul a ridicat din umeri, fără să înţeleagă.

Dar Dámaso se căţăra deja pe cealaltă parte a scării, gâfâind, strigând:

— Pe aici, Carlos, cunosc drumul pe degete! Numărul 26!

A deschis cu o răbufnire uşa cu numărul 26. O cameristă, care stătea la fereastră, s-a întors.

— Ah! *Bonjour*, Me! an io! striga Dámaso în franceza lui nemaiîntâlnită. Copilul e mai bine? *L’enfant etaât meilleur*? I-am adus doctorul, *monsieur le docteur Maia*.

Melanie, o fată slabă şi pistruiată, a spus că *mademoiscile* era mai liniştită, şi că se ducea imediat s-o anunţe pe Miss Sara, guvernanta. A trecut pămătuful de pene peste marmura unei console, a aranjat cărţile pe masă şi a ieşit, săgetându-l pe Carlos cu o privire vie ca o scânteie.

Salonul era spaţios, cu o mobilă din rips albastru şi o oglindă mare pe deasupra consolei aurii, între cele două ferestre: masa era acoperită cu ziare, cutii de ţigări, romane de Cappendu; pe un scaun, alături, se afla o broderie făcută sul.

— Neglijenta asta de Melanie, bodogănea Dámaso în timp ce închidea fereastra, trăgând tare de închizătoarea înţepenită. Să lase totul aşa, deschis! Iisuse, ce oameni!

— Domnul acesta e bonapartist, a spus Carlos văzând pe masă câteva numere din *Pays*.

— Asta aşa-i, avem nişte discuţii teribile! a exclamat Dámaso. Şi eu îi în fund mereu... E băiat bun, dar nu prea are fond.

Melanie s-a întors, rugându-l pe *monsieur le docteur* să intre o clipă în budoar. Şi acolo, după ce a luat o cârpă căzută pe jos/ l-a săgetat din nou pe Carlos cu o privire scânteietoare, a spus că Miss Sara venea imediat, şi s-a retras în vârful picioarelor. Din camera cealaltă s-a auzit pe dată glasul lui Dámaso, vorbindu-i Metaniei *d*e să *responsabilite*, *et qu'il était tres affligé*[44].

Carlos a rămas singur, în intimitatea budoarului care în dimineaţa aceea nu fusese încă dereticat. Două cufere, aparţinând desigur lui *madame*, enorme, arătoase, cu închizătorile şi colţurile din oţel lustruit, erau deschise; dintr-unul atârna afară o trenă bogată din mătase groasă de culoarea vinului; iar în celălalt se zărea o delicată albeaţă de lenjerie, un întreg lux tainic şi rar de dantele şi batisturi, strălucitor ca zăpada, moale la pipăit şi cu un parfum plăcut. Pe un scaun se îngrămădea un morman de ciorapi de mătase în toate tonurile, uni, brodaţi, dantelaţi, şi atât de uşori, că o adiere i-ar fi făcut să zboare; iar pe podea se înşirau nenumăraţi pantofiori de lac, toţi în acelaşi stil, lungi, cu tocul jos şi şireturile mari. Într-un colţ se afla un coşuleţ căptuşit cu mătase roz, în care desigur că voiaja căţeluşa.

Dar privirile lui Carlos se opriseră mai ales pe o sofa unde rămăsese întins, cu ambele mâneci larg desfăcute ca două braţe ce se oferă, pardesiul alb din catifea brodată de Genova în care o văzuse prima dată coborând la uşa hotelului. Căptuşeala, din saten alb, nu avea nici urmă de perniţă de umplutură, atât de desăvârşit era pesemne trupul pe care-l îmbrăca: şi astfel, culcat pe sofa, în atitudinea aceea vie, dezvăluind parcă o semigoliciune sub

44 Despre responsabilitatea lui, şi ca era foarte mîhnit {fr.>,

nasturii descheiaţi, evidenţiind, printr-un vag relief, rotunjimea sânilor, cu braţele întinse, oferite fără reţinere, stofa aceea părea să emane căldură umană şi aşternea acolo conturul unui trup îndrăgostit, contopit cu tăcerea alcovului. Carlos şi-a simţit bătăile inimii. Un parfum nedesluşit şi tare de iasomie, de mareşală, de *tanglewood* se înălţa din toate acele obiecte intime, îi trecea peste faţă cu o atingere suavă de mângâiere…

Atunci şi-a luat ochii de la de s-a apropiat de fereastra care dădea spre faţada murdară a Hotelului Schneid. Când s-a întors, Miss Sara se afla în faţa lui, îmbrăcată în negru şi foarte îmbujorată: era o persoană simpatică, durdulie şi scundă, cu un aer de turturică grasă, cu ochi sentimentali şi capul feciorelnic sub părul lins şi blond. Îngăima câteva cuvinte pe franţuzeşte, din care Carlos a înţeles doar *docteur*.

— *Yes*, *I am the doctor*[45], a spus el.

Chipul bunei englezoaice s-a luminat. Oh! ce bine să ai cu cine să te înţelegi! Fetiţa îşi revenise mult! Oh! doctorul o scăpa de o răspundere!…

A dat draperia la o parte, l-a poftit să intre într-o cameră cu toate ferestrele închise unde el a distins cu greu forma unui pat mare şi strălucirea cristalelor de pe masa de toaletă. A întrebat pentru cine era întunericul acela.

Miss Sara crezuse că întunericul i-ar face bine fetiţei şi ar ajuta-o să adoarmă. Şi o adusese acolo, în camera mamei, fiindcă era mai mare şi avea mai mult aer.

Carlos a pus-o să deschidă ferestrele: şi când a pătruns înăuntru toată lumina, văzând-o pe micuţă în pat, sub baldachinul desfăcut, nu şi-a putut reţine admiraţia.

— Ce copil drăgălaş!

A rămas o clipă cu ochii la ea, într-o încântare de artist, spunându-şi că tonurile de alb cele mai tandre, mai

45 Da, sînt doctorul (engl.).

bogate, sub cea mai savantă combinaţie de lumini, n-ar fi putut să egaleze paloarea de fildeş a acelei carnaţii minunate: şi această adorabilă albeaţă mai era scoasă în relief şi de un păr negru, tenebros, des, care lucea sub fileu. Ochii ei mari, de un albastru adânc. Şi parcă lichid, păreau în clipa aceea încă mai mari, foarte serioşi şi larg deschişi către el.

Şedea sprijinită de o pernă mare, liniştită acum, dar încă speriată de durere, pierdută în patul acela vast şi strângând în braţe o enormă păpuşă gătită, cu părul creţ, cu ochii tot albaştri şi tot larg deschişi.

Carlos i-a luat mânuţa şi i-a sărutat-o, întrebând-o dacă şi păpuşa era bolnavă.

— Şi pe Crieri a durut-o, a răspuns ea foarte serioasă fără să-şi ia de la ei ochii ei minunaţi. Pe mine nu mă mai doare…

Era într-adevăr proaspătă ca un boboc de floare, cu limbuţă foarte roz, şi dispusă să-şi ia gustarea.

Carlos a liniştit-o pe Miss Sara. Oh, acum vedea şi ea căme *idemoiselle* se simţea, bine. O speriase mai ales faptul că rămăsese acolo singură, fără mama fetiţei, cu toată răspunderea pe umeri. De asta o şi pusese la pat… Oh, dacă ar fi fost un copil englez, ar fi ieşit cu ea la aer… Dar fetiţele astea străine, atât de plăpânde, atât de delicate… Buziţa durdulie a englezoaicei trăda un dispreţ plin de milă pentru rasele acestea inferioare şi degenerate.

— Dar mama fetiţei nu e bolnavă?

Oh! nu! Madame era foarte voinică. Domnul,» da, dumnealui părea mai slab…

— Şi cum se numeşte scumpa mea prietenă? a întrebat Carlos, aşezat la căpătâiul patului.

— Asta e Crieri, a spus micuţa prezentându-i din nou păpuşa. Pe mine mă cheamă Rosă, dar tătieu zice că sunt Rosicler.

— Rosicler? Chiar aşa? a spus Carlos zâmbind de numele acela de roman cavaleresc, cu iz de turnire şi de păduri cu zâne.

Atunci, culegând parcă-simple informaţii de med ic… A întrebat-o pe Miss Sara dacă fetiţa se resimţise de schimbarea climei. Stăteau la Paris, nu-i aşa?

Da, iarna locuiau la Paris, în Parcul Monceaux; vara mergeau la o moşie în Touraine, chiar lângă Tourş, unde stăteau până începea sezonul de vânătoare; şi se mai duceau întotdeauna şi la Dieppe o lună. Cel puţin aşa s-au petrecut lucrurile în ultimii trei ani, de când era în serviciu la *madame*.

Întâmp ce englezoaica vorbea, Rosa, cu păpuşa în braţe, nu-şi lua ochii de la Carlos, gravă şi parcă vrăjită. El îi zâmbea din când în când sau îi mângâia mânuţa. Ochii mamei erau negri; ai tatălui, ca tăciunii, dar mici; de la cine să fi moştenit ea oare minunatele ei pupile de un albastru atât de bogat, lichid şi dulce?

Dar vizita medicului se apropia de sfârşit; s-a ridicat ca să prescrie un calmant. În timp ce englezoaica îi pregătea grijulie hârtia şi încerca peniţa, el a cercetat o clipă camera. În amenajarea banală de hotel, anumite tuşe de o eleganţă discretă dezvăluiau femeia de gust, obişnuită cu luxul: pe scrin şi pe masă erau buchete mari de flori; pernele şi cearşafurile nu aparţineau hotelului, ci erau personale, din pânză fină de Bretania, cu dantele şi monograme mari brodate în două culori. Pe fotoliul pe care îl folosea ea, un caşmir de Tarnah ascundea oribilul rips spălăcit.

Apoi, în timp ce scria reţeta, Carlos a mai observat pe masă şi câteva cărţi în legături scumpe, romane şi poeţi englezi; printre de distona însă, în mod ciudat, o broşură neaşteptată: *Manual de interpretare a viselor*. Iar alături, pe măsuţa de toaletă, printre fildeşurile periilor, cristalele

flacoanelor, obiectele fine din carapace de broască ţestoasă, se mai putea vedea ceva extravagant, o enormă cutie pentru pudră de orez, toată din argint aurit, cu un minunat safir încastrat în capac şi înconjurat de briliante micuţe, giuvaier ţipător de cocotă ce punea acolo o tuşă distonantă şi provocatoare de splendoare brutală.

Carlos a revenit lângă pat şi i-a cerut lui Rosicler o sărutare; fetiţa i-a întins imediat guriţa proaspătă ca un boboc de trandafir; el n-a îndrăznit-s-o sărute, în patul acela mare al mamei, şi i-a atins doar creştetul.

— Când mai vii? l-a întrebat ea apucându-l de mâneca hainei.

— Nu mai e nevoie să vin, scumpo. Te-ai făcut bine, şi Crieri de asemenea.

— Dar eu acum vreau *lunch-ul*… Spune-i Sarei că pot să iau *lunch-ul*… Şi Crieri la fel.

— Da, puteţi să vă înfruptaţi amândouă cu ceva…

I-a făcut unele recomandări guvernantei, apoi, strângând-o pe fetiţă de mânuţă:

— Acum rămâi cu bine, drăguţă Rosicler, de vreme ce *1* eşti Rosicler…

Şi n-a vrut să se arate mai puţin amabil cu păpuşa, astfel că i-a dat şi ei un *shake-hands*.

Asta a părut să o farmece şi mai mult pe Rosa. Alături, englezoaica zâmbea, cu două gropiţe în obraz.

Nu era nevoie, i-a mai spus Carlos, să ţină copilul la pat, nici să-l chinuie cu precauţii exagerate…

— *Oh*, *no*, sir!

Şi dacă mai reapărea durerea, chiar uşoară, să trimită imediat după el…

— *Oh*, *yes*, sir!

Şi-i lăsa cartea de vizită, cu adresa…

— *Oh*, *thank you*, sir!

Când s-a înapoiat în salon, Dámaso a ţâşnit de pe

sofa

— Unde parcurgea un ziar – ca o fiară căreia i se deschidea cuşca.

— Dumnezeule, am crezut c-ai să stai acolo toată viaţa! Ce ai făcut? La naiba, ce belea!

Punându-şi mănuşile, Carlos zâmbea fără să-i răspundă.

— E grav?

— N-are nimic. Are ochi frumoşi… Şi un nume extraoi dinar.

— Ah, Rosicler, a murmurat Dámaso luându-şi pălăria îmbufnat. Foarte ridicol, nu-i aşa?

Camerista – franţuzoaică a apărut din nou ca să deschidă uşa salonului şi l-a săgetat pe Carlos cu aceeaşi privire. Înfocată şi vie. Dámaso i-a recomandat stăruitor să le spună stăpânilor că el adusese imediat medicul; şi că avea să treacă pe seară ca să le facă o surpriză şi să afle dacă le plăcuse Queluz – *şi ils avaient aime Queluz*.

Apoi, trecând prin faţa recepţiei hotelului, şi-a vârât capul înăuntru ca să-i spună funcţionarului care ţinea regis: rele că fetiţa se simte bine şi că totul era în ordine.

Funcţionarul a zâmbit şi a salutat.

— Vrei să te ducă acasă? l-a întrebat el pe Carlos, odată ajunşi în stradă, deschizând, încă destul de indispus, uşa cupeului.

Carlos prefera să meargă pe jos.

— Şi însoţeşte-mă şi tu o bucată de drum, Dámaso, că doar acum n-ai nimic altceva de făcut.

Dámaso a şovăit, cu ochii la cerul mohorât, la norii grei de ploaie. Dar Carlos îl şi apucase de braţ şi-l târa după el, amabil şi glumeţ.

— Acum, că am pus mâna pe tine, bătrâne, bărbat fatal ce-mi eşti, vreau să aflu *romanul*… Ziceai că ai un *roman*. Nu te las. Eşti al meu. Să vină *romanul*. Ştiu că

romanele tale sunt totdeauna bune. Vreau *romanul*!

Încetul cu încetul, Dámaso a început să zâmbească, obrajii i s-au îmbujorat de satisfacţie.

— Se mai întâmplă în viaţă, a spus el plesnind de îngâmfare.

— Aţi fost la Sintra?…

— Am fost, dar nu ne-am distrat… *Romanul* e altul!

S-a desprins de braţul lui Carlos, i-a făcut un semn vizitiului să-i urmeze şi s-a delectat povestindu-şi *romanul*.

— Chestia stă aşa… Peste câteva zile pleacă soţul în Brazilia, are acolo nişte afaceri. Iar ea rămâne aici! Rămâne cu slujnicele şi cu micuţa, să-l aştepte, vreo două, trei luni. Spunea că s-au dus deja să vadă nişte case mobilate, fiindcă ea nu vrea să mai locuiască la hotel… Iar eu, prietenul intim al familiei singura persoană pe care o cunoaşte aici, sunt vârât în chestia asta… Ei, acum pricepi?

— Perfect, a spus Carlos aruncându-şi cât colo ţigara, cu un gest nervos. Şi desigur biata făptură e deja fascinată! I-ai şi dat pesemne, cum obişnuieşti tu, un sărut focos între două uşi! ’Nefericita, şi-o fi şi pregătit cutia de chibrituri, pentru mai târziu, când ai s-o părăseşti!

Dámaso s-a enervat.

— Nu începe şi tu acum cu spirite şi cu glume… N-am sărutat-o, pentru că n-am avut încă ocazia… Dar tot ce pot să-ţi spun e că am şi eu femeie!

— Păi era şi timpul, a exclamat Carlos fără să-şi reţină un gest brusc şi aruncându-i cuvintele ca nişte lovituri de bice. Era şi timpul! Umblai cu nişte făpturi groaznice, lepădături de bordel… în sfârşit, acum ai făcut un progres. Şi-mi place şi mie să-mi văd. Prietenii însufleţiţi de nişte simţăminte decente… Dar, vezi. Şi tu… Nu fi aceiaşi Dámaso ca de obicei! Nu te apuca să baţi toba la Club şi la Casa Havaneză!

De astă dată Dámaso a înlemnit, sufocat, fără să înţeleagă de ce i se vorbea aşa, atât de acru. Şi a bâiguit în cele din urmă, livid:

— Tu te-i fi pricepând foarte bine la medicină şi la obiecte de artă, dar în privinţa femeilor, şi a modului de a aranja lucrurile, nu-mi da mie lecţii…

Carlos l-a privit cu dorinţa vie de a-i trage o palmă. Dar deodată l-a simţit atât de inofensiv, atât de neînsemnat, cu aerul lui buhăit şi molâu, că s-a ruşinat de ciuda surdă ce-l năpădise, l-a apucat de braţ, i-a spus două cuvinte amabile.

D.una.so, nu m-ai înţeles. N-am vrut să te supăr…

— E spre binele tău… Mă temeam doar ca tu, imprudent, fermecat, îndrăgostit, să nu pierzi această frumoasă aventură dintr-o indiscreţie…

Pe dată celălalt s-a arătat mulţumit, zâmbind deja, sprijinindu-se în voie de braţul prietenului său, convins că dorinţa lui Maia era ca el să aibă o amantă şic. Nu, nu se supărase, niciodată nu se supăra pe Prietenii lui intimi… înţelegea bine că ceea ce spunea Carlos era numai din prietenie…

— Dar tu. Uneori, ai chestia asta pe care ţi-a transmis-o Ega, îţi cam place să glumeşti…

Şi atunci l-a liniştit. Nu, din imprudenţă n-o. Să „piardă el combinaţia”. Treaba se făcea după toate regulile. În asta avea experienţă destulă. Pe Melanie o are de pe-acum în mână: i-a şi dat două livre.

— Asta devine o treabă tot mai serioasă… Ea îl cunoaşte pe unchiul-meu, e intimă cu el de când era mică, ba chiar se şi tutuiesc…

— Care unchi?

— Unchiu-meu Joaquim… Unchiu-meu Joaquim Guâmarães, Monsieur de Guimaran, cel care stă la Paris, prietenul lui Gambetta…

— Ah! da, comunistul…

— Ce comunist, are şi trăsură!

Brusc şi-a amintit altceva, un amănunt în legătură cu toaleta, şi despre care voia să se consulte cu amicul Carlos.

— Mâine mă duc să iau masa cu ei, şi mai vin doi brazilieni, prieteni de-ai lui, care au sosit nici de câteva zile şi pleacă împreună cu el pe acelaşi pachebot… Unul e şic, e de la legaţia Braziliei la Londra. Aşa că e o masă ceremonioasă. Castro Gomes nu mi-a zis nimic; dar tu ce părere ai, crezi că merge fracul?…

— Trage-i cu fracul, şi cu un trandafir frumos la rever!

Dámaso l-a privit, chibzuind.

— Eu mă gândisem la insigna de cavaler a Ordinului lui Crist.

— Insigna de cavaler… Da, pune insigna de cavaler la gât şi trandafirul la butonieră.

— Poate că-i prea mult, Carlos!

— Nu. Se potriveşte cu genul tău.

Dámaso a oprit cupeul care-i urmase la pas. Şi, într-o ultimă strângere de mână lui Carlos:

— Tu tot în costum de domino vii diseară la soţii Cohen? Costumul meu de sălbatic a ieşit divin. Mă duc să i-l arăt diseară braziliencei… Intru în hotel înfăşurat în manta şi năvălesc deodată în salon, ca un sălbatic, ca Nelusko, cântând:

Alerta, marinari, îl vento cangia *…

Nemaipomenit de şic!… *Good bye*!

La ora zece, „Carlos se îmbrăca pentru balui soţilor Cohen. Afară noaptea era întunecoasă, cu rafale de vânt şi picuri mari de ploaie care loveau brutal peste grădină. Acolo, în cabinetul lui de toaletă, plutea în aerul călduţ o vagă aromă de săpun şi de ţigară bună. Pe două scrinuri

din lemn-negru, marchitate cu fildeş, două sfeşnice de bronz vechi îşi înălţau mănunchiurile de luminări aprinse, aşternând reflexe dulci peste mătasea castanie de pe pereţi. Lângă înalta oglindă-psycfte se întindea deja, pe un fotoliu, dominoul de satin negru cu o fundă mare, albastru deschis.

Baptista, cu fracul în mână, aştepta ca domnul Carlos să-şi termine ceaşca de ceai negru pe care o dădea pe gât eu înghiţituri mari, stând în picioare, numai în cămaşă, cu cravată albă. Deodată soneria electrică de la poarta particulară a răsunat, grăbit şi violent.

— Altă surpriză, a murmurat Carlos. Azi e ziua surprizelor…

Baptista a zâmbit, a dat să lase din mână fracul ca să meargă să deschidă – când jos a vibrat din nou brutal soneria, cu o frenetică nerăbdare.

Atunci Carlos, curios, a ieşit în anticameră: şi acolo, la lumina scăzută a lămpilor Cârcel, fiinţă şi de tonul caii felelor de culoarea cireşii, a văzut, când s-a deschis uşa prin care a pătruns o rafală aspră de noapte, cum intră iute o siluetă deşirată şi roşie, într-un confuz zăngănit de fiare. Apoi, urcând pe scară, au unduit doiia pene negre de cocoş, a fluturat o mantie stacojie – şi în faţa – lui a apărut Ega, machiat, îmbrăcat în Mefisto!

Carlos n-a apucat decât să spună: „Bravo”, fiindcă înfăţişarea lui Ega l-a amuţit. În ciuda machiajului care-l masca aproape – sprâncene de diavol, vârfuri de mustăţi exagerat de sălbatice – i se citea pe faţă supărarea, i se vedeau ochii injectaţi, paloarea de mort. A făcut un gest către Carlos, s-a năpustit în odaie. Discret, Baptista s-a retras imediat, trăgând draperia.

Erau singuri. Atunci Ega, frângându-şi disperat mâinile, cu un glas răguşit şi parcă pe pragul morţii:

— Ştii ce mi s-a întâmplat, Carlos?

Altceva n-a mai putut să spună, sufocat, tremurând tot; iar în faţa lui, înghiţindu-l din ochi, Carlos începuse şi el să tremure, pălind.

— Am ajuns la soţii Cohen ceva mai devreme, cum aranjaserăm, a continuat Ega în cele din urmă cu efort şi aproape bâlbâindu-se. Intrând în salon, am găsit deja două, trei persoane… El a venit drept spre mine şi mi-a spus: „Dumneata, ticălosule, ieşi afară imediat… Ieşi, că altfel, de faţă cu persoanele acestea, te dau afară cu un picior în fund!” Iar eu, Carlos…

Dar furia din nou i-a înăbuşit glasul. Şi a rămas un moment muşcându-şi buzele, stăpânindu-şi sughiţurile, cu ochii plini de lacrimi.

Când i-a revenit glasul, a fost ca o explozie sălbatică:

— Vreau să mă bat în duel cu blestematul ăsta, de la cinci paşi, să-i trimit un glonte în inimă!

Alte sunete strangulate i-au scăpat din gâtlej; şi, lovind furios cu piciorul, dând cu pumnul în aer, urla neîncetat, îmbătându-se parcă de stridenţa propriei sale voci:

— Vreau să-l omor! Vreau să-l omor! Vreau să-l omor!

Apoi, ca un halucinat, fără să-l vadă pe Carlos, a început să se plimbe dezlănţuit prin cameră, lovind cu piciorul, cu mantia aruncată spre spate, cu spada prost prinsă bătându-i peste pulpele stacojii.

— Va să zică a descoperit totul, a murmurat Carlos.

— Sigur că a descoperit totul! a strigat Ega plimbându-se mai departe ca un nebun, cu braţele în aer. Cum, nu ştiu. Ştiu doar că m-a dat afară, şi asta nu-i puţin lucru!… Am să-i trimit un glonte în cap! Pe sufletul tatii, am să-i străpung inima!… Vreau să te duci mâine dis-de-dimineaţă cu Craft la el… Şi condiţiile mele sunt astea: cu pistolul, la cincisprezece paşi I

Carlos, acum înseninat, şi-a sfârşit de băut ceaşca de

ceai. Apoi i-a spus foarte simplu:

— Dragul meu Ega, tu nu poţi să-l provoci pe Cohen.

Celălalt a. Înlemnit, scoţând pe ochi două fulgere de mânie. – cărora îngrozitoarele sprâncene din voal, cele două pene de cocoş unduindu-se pe tichie, le confereau o ferocitate teatrală şi comică.

— Nu pot să-l provoc?

— Nu.

— Va să zică, mă dă afară din casă…

— Era în dreptul lui.

— În dreptul lui… de faţă cu toţi oamenii aceia?…

— Dar tu nu ai fost amantul neveste-sii de faţă cu toţi oamenii aceia?…

Ega a rămas o clipă cu ochii la Carlos, parcă zăpăcit. Apoi a făcut un gest larg:

— Nu-i vorba de hevastă-sa!… Nu s-a pomenit nimic de nevastă-sa! E o chestiune de onoare pentru mine, vreau să-l provoc, vreau să-l omor…

Carlos a ridicat din umeri.

— Nu eşti întreg la minte. Ai doar un singur lucru de făcut: să stai mâine în casă şi să vezi dacă nu te provoacă el pe tine…

— Cine, Cohen! a strigat Ega. E un laş, e o canalie!… Sau îl omor, sau îi sfârtec obrazul cu un bici. Să mă provoace! Ţi-ai şi găsit cine s-o facă… Eşti nebun…

Şi şi-a reînceput plimbarea dezlănţuită între oglindă şi fereastră, pufnind, scrâşnind din dinţi, aruncându-şi spre – spate mantia care flutura printre sfeşnice, printre flăcările înalte ale lumânărilor.

Carlos nu spunea o vorbă, în picioare lângă masă, umplându-şi din nou ceaşca, tacticos. Toată povestea începea să i se pară prea puţin serioasă, prea puţin demnă, ameninţările cu piciorul ale soţului, furiile melodramatice ale lui Ega; ba nici nu-şi putea stăpâni zâmbetul în faţa

acelui Mefisto lung şi deşirat, răspândindu-şi prin cameră strălucirea stacojie a mantiei de catifea şi vorbind furios despre onoare şi moarte, cu sprâncenele false şi punga de piele la brâu.

— Haide să vorbim şi cu Craft! a strigat deodată Ega oprindu-se, cu o hotărâre bruscă. Vreau să văd ce spune Craft. Am jos o trăsură, ajungem la el într-o clipă!

— Să mergem acuma la moşie, la Olivais* a întrebat Carlos uitându-se la ceas.

— Dacă-mi eşti prieten, Carlos!…

Imediat, fără să-l mai cheme pe Baptista, Carlos a sfârşit cu îmbrăcatul.

Între timp, Ega îşi pregătea o ceaşcă de ceai, turnându-şi rom, dar era încă atât de nervos că abia putea ţine sticla în mână. Apoi, cu un oftat adânc, şi-a aprins o ţigaretă. Carlos intrase în camera de baie alăturată, luminată de un puternic jet de gaz te fâsâia. Afară ploaia continua neîncetat şi monoton, streşinile se scurgeau în pământul afinat al grădinii.

— Crezi că ne mai aşteaptă trăsura? a întrebat Carlos dinăuntru.

— Aşteaptă, că e Stângaciul, a spus Ega.

Zărise dominoui: s-a dus să-l ridice, îi examina acum şatenul scump, frumoasa fundă albastru deschis. Apoi, dând cu ochii de acea mare oglind-*psyche*, şi-a vârât monoclul în ochi, s-a dat înapoi un pas, s-a privit de sus în jos şi şi-a pus în cele din urmă o mână la brâu, sprijinindu-şi-o pe cealaltă pe mânerul spadei.

— Nu arătam rău, Carlos, nu-i aşa?

— Arătai splendid, a răspuns celălalt de dincolo. Păcat că s-a stricat tot… Ea cum era?

— Trebuia să fie în Margareta.

— Dar el?

— Dobitocul? în beduin.

Şi a continuat să stea în faţa oglinzii, delectându-se cu chipul său subţiratic, penele de la tichie, pantofii ascuţiţi de catifea şi vârful scânteietor al spadei ridicând mantia pe dinapoi, cu o cută nobilă.

— Va să zică, a spus Carlos apărând de dincolo şi ştergându-se pe mâini, n-ai idee ce s-o fi întâmplat, ce i-o fi spus neveste-sii, scandalul…

— Habar n-am, a spus Ega, parcă mai senin acum. Când am intrat în primul salon el era acolo, în costum de beduin; mai era un tip în urs, şi o cucoană nu ştiu în ce, cred că în tiroleză… A venit spre mine, şi «ii-a spus asta: „Ieşi afară!” Mai mult nu ştiu… Nu pot să pricep… Canalia, fireşte, dacă a descoperit, ca să nu strice serbarea, nu i-a zis nimic Raquelei… Ele sunt întotdeauna ultimele care află!

A ridicat mâinile spre cer, a murmurat i

— E îngrozitor!

A mai dat o raită prin cameră şi apoi, cu altă voce, încruntându-se:

— Nu ştiu ce naiba mi-o fi dat Godefroy ca să mi se lipească sprâncenele, că mă pişcă al dracului!

— Trage-le…

În faţa oglinzii, lui Ega nu-i venea încă să-şi demonteze înfăţişarea feroce de Satana. Dar tot le-a smuls până la urmă – dimpreună cu tichia cu pene, foarte strânsă, care-i încingea capul. Atunci Carlos i-a spus că ar fi bine, dacă se duc la Craft, să-şi lase mantia şi spada şi să se înfăşoare într-un pardesiu de-al lui. Ega a mai aruncat o privire lungă şi mută spre strălucitorul său costum de infern şi, cu un oftat adânc, a început să-şi descheie cureaua. Dar pardesiul era foarte larg, foarte lung; a trebuit să-i suflece mânecile. Apoi Carlos i-a pus pe cap o şapcă ecosez. Şi astfel gătit, cu pulpele roşii de diavol apărându-i de sub pardesiu, cu colereta roşie à la Carol al

IX-lea ivindu-i-se de sub guler, cu vechea şapcă de voiaj1 pe ceafă, bietul Ega avea aerul jalnic al unui Satana mizer, încoloşmănat prin mila unui *gentleman* şi folosindu-i costumul de căpătat.

Baptista a aprins luminile, grav şi discret. Trecând pe lângă el, Ega a murmurat:

— E de rău, Baptista „e de rău…

Bătrânul servitor a ridicat trist din umeri, vrând parcă să spună că nimic.pe lume nu era de bine.

Pe strada întunecoasă, perechea de cai liniştiţi îşi încovoia capul sub ploaie. Stângaciul, când a auzit că i se promite un bacşiş de o livră, a făcut zarvă mare, a început să plesnească din bici; iar bătrâna birjă a pornit în galop, leoarcă de apă, tunând pe caldarâm.

Câteodată un cupeu particular se încrucişa cu ei, mantalele de ploaie ale valeţilor luceau, albe, în lumina felinarelor. Atunci gândul la serbarea ce trebuia să fie în toi; la Margareta care, neştiind ce se întâmplase, valsa desigur în braţele altora, îngrijorată, aşteptându-l; la cina, la şampania, la vorbele de duh pe care le-ar fi rostit – toate acele încântări pierdute s-au înfipt în inima bietului Ega, i-au smuls înjurături surde. Carlos fuma în tăcere, visând la Hotelul Central.

După gara Santa Apolonia a început şoseaua, nesfârşită, neadăpostită, bătută de aerul tare al râului. Nimeni nu spunea o vorbă, fiecare în colţul său, înfioraţi. Amândoi de frigul ce pătrundea prin crăpăturile trăsurii. Carlos vedea tot timpul în faţa ochilor pardesiul alb de catifea, cu cele două mâneci desfăcute ca două braţe ce se ofereau…

Trecuse de ora unu când au sosit la moşie: clopoţelul de la poartă, tras de birjarulmuiat până la oase, a răsunat lugubru în tăcerea. Obscură. A satului. Un câine a lătrat furios: din depărtare i-au răspuns alte lătrături; şi au mai

avut de aşteptat până a apărut un servitor, somnoros şi bombănind, cu un felinar în mână. O alee de salcâmi ducea spre casă: Ega înjura, vârându-şi frumoşii pantofi de catifea în solul mocirlos.

Craft, surprins de atâta zarvă, le-a ieşit în întâmpinare pe coridor în *robe-de-chambre* şi cu *Revue des Deux Mondes* sub braţ. A priceput pe dată că se întâmplase o nenorocire. I-a dus în tăcere spre cabinetul său, unde focul straşnic – de cărbuni – din cămin încălzea, înveselea încăperea căptuşită toată cu cretoane de culoare. Deschisă. Ambii s-au îndreptat spre foc.

Imediat Ega s-a pornit să povestească ce se petrecuse – în timp ce Craft, fără semne de mirare nici exclamaţii, pregătea metodic, pe masă, trei groguri de coniac cu lămâie. Aşezat lângă cămin, Carlos îşi încălzea picioarele; iar Craft a sfârşit de ascultat istorisirea lui Ega şezând şi el în fotoliu, de cealaltă parte a căminului, cu pipa în gură.

— În sfârşit, a exclamat Ega în picioare, încrucişându-şi braţele, tu ce mă sfătuieşti acum?

— N-ai altceva de făcut decât asta, a spus Craft: să stai acasă mâine şi să vezi dacă-ţi trimite martorii lui… Sunt convins că nu… Şi pe urmă, dacă totuşi ajungeţi să vă bateţi în duel, să te laşi rănit sau omorât.

— Exact ce i-am spus şi eu, a murmurat Carlos gustând din grog.

Ega s-a uitat pe rând la amândoi, împietrit. Apoi, într-un şuvoi de cuvinte învălmăşite, s-a plâns că n-are prieteni. Se afla acolo, trecând prin criza cea mai gravă din viaţa lui: şi în loc să găsească la amicii din copilărie şi de la Coimbra sprijin, solidaritate, lealitate a *tort et a travers*[46], ei îl părăseau, păreau că vor să-l şi îngroape, să-l facă mai tare de râs… Se emoţiona; ochii i se înroşeau sub lacrimi.

---

46 Pe drept sau pe nedrept '(fr.),

Iar dacă vreunul dintre ei dădea să-l întrerupă cu o vorbă de bun simţ, bătea din picior, stăruia în încăpăţânarea lui – să-l provoace, să-l omoare pe Cohen, să se răzbune! Fusese insultat. Altceva nimic nu mai exista. Nu se pomenise de femeie. El era cel care trebuia să-şi trimită primul martorii, ca să-şi spele onoarea. Fuseseră mai multe persoane în salon când îl insultase celălalt. Un urs, şi o tiroleză… Cât despre ideea ca să se lase străpuns de un glonte, asta nici în ruptul capului! Avea mai mult drept să trăiască decât Cohen, un burghez, un cămătar… El era un om de ştiinţă, un literat! Avea în cap cărţi, idei, lucruri mari. Avea datorii faţă de ţară, de civilizaţie!… Dacă iese pe câmpul de duel, e numai ca să ochească bine şi să-l doboare pe Cohen acolo, ca pe o lighioană ticăloasă…

— Adevărul este că n-am prieteni! a strigat el în cele din urmă „sleit de puteri, prăbuşindu-se pe colţul unei sofale.

Craft îşi bea coniacul în tăcere, cu înghiţituri mari.

Carlos a fost cel care s-a sculat în picioare, serios şi aspru. N-avea dreptul să se îndoiască de prietenia lui. Când îi lipsise ea? Dar povestea asta nu trebuia judecată copilăreşte, nici teatral… Fapt e că, pur şi simplu, Cohen i! surprinsese iubindu-i nevasta. După asta avea dreptul să-l omoare, avea dreptul să-l trimită în judecată, avea dreptul să-l dea afară din salon cu un picior în fund…

— Sau mai rău, l-a întrerupt Craft. Să-ţi trimită cucoana, cu bileţelul acesta: „Păstrează-ţi-o”.

— Sau aşa! continua Carlos. Când colo, nu: se mărgineşte să-ţi interzică să mai calci în casa lui, puţin cam aspru, e drept, dar arătând limpede că, după ce a făcut asta, nu vrea nimic mai violent, nici mai dramatic. A

fost totuşi destul de moderat. Şi tu vrei să-l provoci pentru asta?…

Ega s-a revoltat din nou, a sărit în sus, a început să

vorbească într-aiurea prin cameră, acum fără pardesiu, deşirat, părând mai fantastic în acel simplu surtuc stacojiu, cu pantofii de catifea plini de noroi, cu lungile-i picioare de barză vârâte în ciorapi din mătase roşie. Şi se încăpăţâna să spună că nu era vorba de asta! Nu, nu era vorba de femeie! Alta era chestiunea…

Carlos s-a supărat.

— Atunci de ce dracu' te-a dat afară din casă? Nu mai vorbi prostii, omule! Noi îţi tot spunem ce trebuie să facă un om cu scaun la cap. Şi e trist că pricepi atât de greu o chestiune de bun simţ. Ţi-ai trădat un prieten… Niciun fel de echivoc! Îţi declarai sus şi tare prietenia pentru Cohen. L-ai trădat, trebuie să accepţi legea: dacă el vrea să te omoare, trebuie să mori. Dacă el nu vrea să facă nimic „trebuie să stai cu braţele încrucişate. Dacă el vrea să strige după tine pe stradă că eşti un ticălos, trebuie să laşi capul în jos şi să recunoşti că eşti un ticălos…

— Va să zică, să înghit afrontul?

Cei doi prieteni i-au explicat că din cauza acelui costum de Satana i se tulburase luciditatea simţului monden – şi că era chiar ruşinos să mai pomenească el, Ega, de „afront".

Ega, prăbuşit din nou pe sofa, şi-a ţinut o clipă capul în mâini.

— Nici nu mai ştiu, a spus în sfârşit. Pesemne că aveţi dreptate… Mă simt un idiot… Atunci, spuneţi, ce trebuie să fac eu?

— Vă aşteaptă trăsura? a întrebat Craft calm.

Carlos spusese să deshame, să pună animalele sleite de puteri la adăpost.

— Perfect! Atunci, scumpul meu Ega, mai ai ceva de făcut, înainte de-a muri poate mâine, şi anume să cinezi în seara asta. Eu tocmai mă pregăteam să-mi iau cina şi, din motive prea lungi ca să le explic acum, există în casa asta

nişte friptură rece de curcan. Şi va exista şi o sticlă de vin de Burgundia…

Curâi i după aţeea erau aşezaţi la masă – în frumoasa sufrage e a lui Craft care-l încânta întotdeauna pe Carlos, cu tapiseriile ei ovale reprezentând peisaje singuratece acoperi e cu copaci, severele faianţe persane şi originalul cămin. Trâjuit de o parte şi de alta de două statuete negre de sub. Eni cu ochii scânteietori de sticlă. Carlos, care declarase că-i era foame, tăia deja curcanul, în timp ce Craft destupa cu veneraţie două sticle din vechiul său Chambertin ca să-l reconforteze pe Mefisto.

Dar Mefisto, sumbru şi cu ochii injectaţi, a respins farfuria, a dat la o parte paharul. Apoi a catadicsit totuşi să încerce Chambertin-ul.

— Păi eu, spunea Craft luând taeâmul în mână, când aţi picat voi, tocmai citeam un articol interesant despre deca—denţa protestantismului în Anglia…

— Ce-ai acolo, în cutia aceea? a întrebat Ega cu voce de muribund.

Un *pâte de foie-gras*. Mefisto a ales în silă o trufă.

— Destul de bun, acest Chambertin al tău, a suspinat el.

— Haide, mănâncă şi bea sincer, i-a strigat Craft. Nu te romantiza.

— Ţie ţi-o foame. Toate ideile tale din seara asta se resimt din cauza slăbiciunii!

Atunci Ega a mărturisit că fără doar şi poate se simţea slăbit. Cu agitaţia aceea în legătură cu costumul de Satana nici nu prânzise, contând să cineze în casa ăluia… Da, într-adevăr, avea poftă de mâncare! Excelent *foie-gras*…

Şi curând după aceea devora: felii de curcan, o porţie uriaşă de limbă de Oxford, de două ori şuncă de York, toate bunătăţile acelea englezeşti care se găseau întotdeauna în

casa lui Craft. Şi el singur a băut aproape o sticlă întreagă de Chambertin.

Valetul se dusese să prepare cafeaua; şi, între timp, se discuta, sub toate ipotezele, atitudinea probabilă a lui Cohen faţă de nevastă-sa. Ce avea să facă el? Poate s-o ierte. Ega susţinea că nu: era vanitos, şi cu ranchiuna lungă! într-o mănăstire iar n-avea s-o închidă, fiind ovreică…

— Poate o omoară, a spus Craft cât se poate de serios.

Ega, acum cu ochii strălucind de vinul de Burgundia, a declarat tragic că atunci intra el la mănăstire. Cei doi

I-au luat în râs, fără milă. La ce mănăstire voia să intre? Niciuna nu era potrivită pentru Ega! Ca dominican era prea slab, ca trapist prea lasciv, prea vorbăreţ ca iezuit, iar ca benedictin prea ignorant… Trebuia să se înfiinţeze un ordin călugăresc pentru el *l* Craft a sugerat „Sfântă Blague 1 1!

— N-aveţi inimă, a strigat Ega umplându-şi alt pahar mare. Voi nu ştiţi, o adoram pe femeia aceea!

Atunci s-a pornit să vorbească despre Raquel! Şi a trăit cu siguranţă clipele cele mai bune – din toată pasiunea aceea – pentru că fără scrupule a putut să facă să-i strălucească aureola de amant, să se scalde în marea de lapte a confidenţelor pline de vanitate. A început prin a povesti cum a întâlnit-o la Foz – în timp ce Craft, fără să piardă un cuvânt de parcă ar fi vrut să se instruiască, se ridicase să destupe o sticlă de şampanie. A povestit apoi plimbările la Cantareira; bileţelele încă şovăielnice şi platonice pe care le-au schimbat între ei în foile cărţilor împrumutate şi pe care ea le semna *Violeta de Parma*; prima sărutare, cea mai bună, strecurată între două uşi în timp ce soţul alergase sus să-i caute nişte ţigări de foi

speciale; *rendez-vous-ul* de la Porto, în Cimitirul Repausului, strângerile focoase de mână la umbra chiparoşilor şi proiectele de voluptăţi pe care le-au făcut printre lespezile funerare…

— Foarte curios! spunea Craft.

Dar Ega a trebuit să tacă, servitorul intra aducând cafeaua. În timp ce se turna în ceşti, iar Craft se dusese să caute o cutie cu ţigări de foi, a sfârşit sticla de şampanie, palid acum, cu nasul subţiat.

Servitorul a ieşit, trăgând draperia: şi imediat Ega, cu paharul de coniac alături, şi-a reînceput confidenţele, a povestit despre reîntoarcerea la Lisabona, Vila Balzac, dimineţile delicioase petrecute acolo, cu ea, în Căldura unui cuib de dragoste…

Dar acum se întrerupea, privind vag şi cu ochii tulburi, îngropându-şi un moment capul în pumni. Apoi venea alt amănunt, denumirile lubrice pe care i le dădea ea, o anumită cuvertură de mătase neagră pe care ea strălucea ca un jasp… Două lacrimi i-au împăienjenit ochii, a jurat că voia să moară!

— Dacă aţi şti ce trup de femeie! a strigat deodată. Oh! băieţi, ce trup de femeie… închipuiţi-vă nişte sâni…

— Nu vrem să ştim, a spus Carlos. Taci din gură, eşti beat, mizerabile!

Ega s-a ridicat, încordându-şi piciorul, sprijinit dintr-o parte de masă.

Beat! El? Bună glumă!… Păi tocmai asta era, că el nu se făcea criţă niciodată. Se străduise din răsputeri, băuse orice, până şi esenţă de terebentină. Niciodată! Nu putea…

— Uite, îmi pun sticla la gură, ai să vezi… Şi rămân rece, rămân impasibil. Pot să discut filosofie… Vrei să-ţi spun ce gândesc despre Darwin? E un dobitoc… Uite, ţi-am spus. Dă sticla încoace!

Dar Craft l-a refuzat; şi, o clipă, Ega s-a clătinat pe

picioare, cu ochii la el, cu faţa lividă.

— Ori îmi dai sticla… ori îmi dai sticla, ori îţi trag un glonte în inimă… Nu, nici nu meriţi un glonte… Am să-ţi dau o palmă!

Deodată ochii i s-au închis, s-a prăbuşit pe scaun şi de acolo jos, ca un sac.

— Pământ! a spus calm Craft.

A sunat, a intrat valetul, l-au luat pe João da Ega. Şi în timp ce-l duceau spre camera de oaspeţi şi-l scoteau costumul de Satana, n-a încetat să se smiorcăie, sărutându-i bălos mâinile lui Carlos, bâiguind:

— Raquelzinha!… Racaque, Raquelzinha mea! îl iubeşti pe iubiţelul tău?…

Când Carlos a plecat cu birja spre Lisabona, ploaia încetase, un vânt rece mătura cerul, se lumina deja de ziuă.

A doua zi, la orele zece, Carlos s-a înapoiat la Olivais. L-a găsit pe Craft dormind şi a urcat la camera lui Ega. Ferestrele rămăseseră deschise, o rază lată de soare aurea patul; şi el încă mai Visa, în mijlocul acelei aureole, culcat pe o parte, cu genunchii la burtă, cu nasul în cearşaf.

Când Carlos l-a scuturat, bietul John a deschis un ochi trist şi s-a sculat brusc, sprijinindu-se în cot, speriat de camera necunoscută, de draperiile din damasc verde, de un portret de doamnă pudrată care-i zâmbea din rama aurită. Desigur că l-au asaltat amintirile din ajun, pentru că s-a îngropat sub pătură, cu cearşaful până la bărbie; iar faţa sa înverzită, îmbătrânită, a exprimat dezolarea de a trebui să părăsească saltelele acelea moi, pacea confortabilă a moşiei, ca să meargă să înfrunte la Lisabona tot soiul de amărăciuni.

— E rece afară? a întrebat melancolic.

— Nu, e o zi adorabilă. Dar scoală-te, repede! Dacă vine careva din partea lui Cohen, îşi poate închipui că ai

fugit…

Ega a sărit în sus şi, zăpăcit, ciufulit, îşi căuta rufăria, cu pulpele goale, împiedicându-se de mobile. N-a găsit decât surtucul Satanei. Au chemat valetul, care a adus nişte pantaloni de-ai lui Craft. Ega şi i-a tras în grabă pe el; şi, fără să se spele, cu barba nerasă, cu gulerul* pardesiului ridicat, şi-a îngropat capul sub bereta ecosez, s – a întors spre Carlos şi i-a spus cu aerul tragic:

— Haide!

Craft, care se sculase şi el, i-a însoţit până la poartă unde aştepta cupeul lui Carlos. Pe aleea de salcâmi atât de întunecoasă în ajun, sub ploaie, acum cântau păsările. Moşia, proaspătă şi spălată, sclipea verde sub soare. Câinele Terra-nova al lui Craft ţopăia în jurul lor.

— Te doare capul, Ega? a întrebat Carlos.

— Nu. A răspuns celălalt sfârşind de încheiat pardesiul. Ieri nu eram beat… Eram slăbit.

Dar, urcând în cupeu, a făcut, cu un aer profund şi filosofic, această reflecţie:

— Ce înseamnă să bei vinuri bune… Parcă nici n-aş fi băut nimic!

Craft le-a recomandat ca, dacă se întâmpla ceva nou, să-i trimită o telegramă; a închis portiera, cupeul s-a pus în mişcare.

În cursul dimineţii la moşie n-a sosit nicio telegramă; iar când a apărut Craft la Vila Balzac, unde aştepta la poartă un echipaj al lui Carlos, se întunecase deja şi ardeau două luminări în trista sală verde. Întins pe sofa, Carlos dormita cu o carte deschisă pe burtă; iar Ega se plimba de colo-colo, îmbrăcat în negru din cap până în picioare, palid, cu un trandafir la butonieră. Stătuseră acolo în cameră, în plictiseala aceea, toată ziua, aşteptând martorii lui Cohen.

— Ce-ţi spuneam eu? Nu-i nimic, nici nu putea să fie,

a murmurat Craft.

Dar Ega, acum copleşit de gânduri negre, se temea să nu-şi fi asasinat nevasta! Zâmbetul sceptic al lui Craft l-a indignat. Cine-l cunoştea mai bine pe Cohen decât el? Sub aparenţa aceea burgheză era un monstru! îl văzuse omorând o pisică, numai din capriciul de-a vărsa sânge…

— Am presimţirea unei nenorociri, a bâiguit el înspăimântat.

Şi chiar în clipa aceea s-a auzit soneria. Ega l-a trezit repede pe Carlos, i-a împins pe cei doi prieteni în dormitor. Craft i-a mai spus doar că, la ora aceea, nu puteau să fie amicii lui Cohen. Dar el voia să fie singur în salon: şi a rămas acolo, mai palid, ţeapăn, încheiat la toţi nasturii de la haină, cu ochii ţintă la uşă.

— Ce plictiseală! spunea Carlos înăuntru, pipăind prin întunericul din cameră.

Craft a aprins un rest de luminare de pe toaletă. O lumină tristă s-a răspândit în jur, totul a apărut în dezordine: în mijlocul podelei zăcea o cămaşă de noapte; într-un colţ rămăsese ligheanul cu apă săpunită; iar în centru, patul enorm, învăluit în draperiile de mătase roşie, avea o măreţie de tabernacol.

O clipă au rămas tăcuţi. Craft, metodic, de parcă ar fi vrut să se instruiască, examina măsuţa de toaletă pe care se afla un pachet de ace de păr, o jartieră cu închizătoarea stricată, un buchet de violete veştejite. Apoi s-a dus să se uite la marmura de pe scrin; acolo rămăsese o farfurie cu oase de pui şi; alături, o jumătate de coală de hârtie scrisă cu creionul, corectată toată, desigur o lucrare literară a lui Ega. Acestea toate i se păreau foarte curioase.

Între timp, din salon răzbătea un şuşotit de voci, slab şi intim. Ascultând, lui Carlos i s-a părut că aude un glas înăbuşit de femeie… Nerăbdător, s-a dus la bucătărie. Servitoarea şedea lângă masă, cu mâna în păr, fără să facă

nimic, privind spre lumină; pajul, răsturnat pe un scaun, îşi fuma ţigara.

— Cine a venit? a întrebat Carlos.

— Servitoarea de la domnul Cohen, a spus puştiul, ascunzând ţigara la spate. J

Carlos s-a întors în cameră anunţând:

— E confidenta. Lucrurile se termină cu bine.

— Păi cum ai fi vrut dumneata să se termine? a spus Craft. Cohen are banca lui, afacerile lui, poliţele lui scadente, creditul lui, respectabilitatea lui, un întreg eşafodaj de lucruri cu care nu se potriveşte scandalul… Asta-i calmează de obicei pe soţi. În plus, e satisfăcut, i-a oferit picioare în fund…

În clipa aceea s-a auzit un zgomot din salon; Ega a deschis uşa cu putere.

— Nu s-a întâmplat nimic, a strigat el. I-a tras o bătaie şi mâine pleacă amândoi în Anglia!

Carlos s-a uitat la Craft care dădea din cap, parcă văzându-şi toate previziunile realizate şi aprobând pe de-a-ntregul.

— O bătaie, spunea Ega cu ochii în flăcări şi glasul şuierător. Şi pe urmă s-au împăcat… O să mai treacă şi drept menaj model! Băţul purifică totul… Ce canalie!

Era furios. În clipa aceea o ura pe Raquel – neputând să-i ierte idolului său că s-a lăsat bătut. Îşi aducea aminte de bastonul lui Cohen, o trestie de India cu un cap de ogar drept mâner. Iată ce lovise trupul pe care el îl strânsese în braţe cu pasiune! Iată ce lăsase dungi roşii acolo unde buzele lui însufleţiseră semne. Trandafirii! Şi „se împăcaseră”. Şi astfel se termina, josnic şi grosolan, cel mai frumos roman din viaţa lui! Ar fi preferat s-o ştie moartă, s-o ştie nimicită. Dar nu! încasa bătaia, se culca apoi cu bărbatu-său, şi chiar el, căindu-se desigur, chemând-o cu tot soiul de nume dulci, o ajuta, în

indispensabili lungi, să-şi pună comprese cu arnica! Totul se sfârşea cu amica!

— Vino încoace, domnişoară Adelia, a strigat el spre salon, vino încoace! Suntem între prieteni! Secretul a luat sfârşit, s-a terminat cu pudoarea! Suntem între prieteni! Suntem trei, dar toţi ca unul! Ai în faţa dumitale marea taină a Preasfintei Treimi. Stai jos, domnişoară Adelia, stai jos… Fără ceremonii… Şi poţi să povesteşti… Domnişoară Adelia, băieţi, a văzut tot, a văzut bătaia!

Domnişoara Adelia, o fată grăsuţă şi scundă, cu ochi frumoşi, cu o pălărie împodobită cu flori roşii, a venit imediat din salon, rectificând. Nu, nu văzuse… Domnul Ega pesemne că n-a înţeles bine… Ea doar – „auzise”.

— Uitaţi cum s-a întâmplat, domnii mei… Eu am stat în picioare, bineînţeles, până la sfârşitul balului, că nici nu. Mă mai puteam ţine dreaptă. Se crăpase de ziuă. Când domnul, încă îmbrăcat ca un maur, s-a închis în cameră cu doamna. Eu am rămas în bucătărie cu Domingos, aşteptând să sune dumnealor. Deodată am auzit ţipete!… Am înlemnit; mi-am zis chiar că or fi intrat hoţii. Am dat fuga, eu şi cu Domingos, însă uşa camerei era încuiată, iar cei doi erau înăuntru, acolo, în fundul dormitorului. M-am uitat şi pe gaura cheii, dar n-am putut să văd nimic… Pocnetul palmelor, şi căzături, şi lovituri de baston, asta da, asta se auzea perfect; şi ţipete. I-am spus imediat lui Domingos: „Vai, mare dandana, vai, că s-a dus totul pe copcă”. Dar, deodată, tăcere generală! Ne-am întors în bucătărie; peste puţin timp a apărut domnul Cohen ciufulit tot, în cămaşă, spunându-ne că ne putem duce la culcare, că n-aveau nevoie de nimic şi că mâine

O să stăm de vorbă!… Apoi au rămas acolo toată noaptea, iar dimineaţa se pare că se aveau foarte bine… Că eu n-am văv. Ut-o pe doamna. Domnul Cohen, de cum s-a sculat, a venit la bucătărie, mi-a făcut socoteala şi m-a

dat afară; foarte prost crescut, m-a amenințat până și cu poliția… De la Domingos am aflat acum, când m-am dus să-mi iau cufărul cu un hamal, că domnul Cohen pleca în Anglia cu doamna. În sfârșit, o grosolănie… Toată ziua am fost cu stomacul pe dos.

Domnișoara Adelia, cu un oftat, lăsându-și ochii în podi a, a tăcut. Cu brațele încrucișate, Ega se uita amar la prietenii săi. Ce părere aveau? O bătaie!… Dacă un asemenea laș nu merita un glonte în inimă! Dar și ea, să se lase atinsă, să nu fugă, să mai consimtă apoi să se și culce cu el!… Ce adunătură!

— Dar, domnișoară Adelia, întrebă Craft, n-aveți idee cum a descoperit?…

— Asta e de neînțeles! a strigat Ega strângându-și capul în mâini.

Da, de neînțeles! Nu prinsese vreo scrisoare; ei nu-și scriau. Nu putea să fi surprins vizitele la Vila Balzac: lucrurile erau aranjate cu mult meșteșug, perfect de nepătruns. Ca să vină aici, ea nu comisese niciodată prostia de a se servi de trăsura ei. Nu intrase niciodată direct pe ușă. Servitorii lui n-o văzuseră niciodată, habar n-aveau cine era doamna care-l vizita… Atâtea precauții, și degeaba.

— Ciudat, ciudat! murmură Craft.

S-a făcut tăcere. Domnișoara Adelia se odihnea familiar pe un scaun, cu poșeța în poală.

— Vedeți, domnule Ega, a spus ea după ce a stat și s-a mai gândit, să credeți ceva: o fi fost în vis. S-a mai întâmplat… Doamna o fi visat cu glas tare despre dumneavoastră, o fi spus tot, domnul Cohen a auzit, a intrat la idei, a pândit-o și a descoperit tărășenia… Știu că vorbește în vis.

Ega, în fața domnișoarei Adelia, o privea de la florile de pe pălărie până la tivul rochiei, cu ochii scânteietori.

— Cum să audă? Că doar aveau camere separate!… Ştiu că aveau.

Domnişoara Adelia a lăsat pleoapele în jos, şi-a mângâiat cu degetele înmănuşate în negru poşeţica rotundă şi a rostit foarte încet aceste cuvinte:

— Nu aveau, domnule. Nici n-ar fi admis doamna aşa ceva… Doamna ţine foarte mult la soţul dumneaei, şi e foarte geloasă.

S-a făcut tăcere într-o atmosferă stânjenită şi neplăcută. Pe masa de toaletă restul de luminare se sfârşea răspândind o lumină lugubră. Iar Ega, care se prefăcuse că zâmbeşte, că ridică din umeri, făcea prin cameră paşi lenţi şi târşâiţi, frământându-şi mustaţa cu mâna tremurândă. Atunci Carlos, scârbit, obosit de episodul acela care dura din ajun, şi unde permanent se bălăcea în mocirlă, a declarat că sosise momentul să se pună capăt! Erau orele opt, iar el voia să ia masa…

— Da, haidem cu toţii să rmncăm, a murmurat Ega, cu aerul învălmăşit şi împăienjenit.

Deodată i-a făcut semn domnişoarei Adelia. A târât-o în salon, s-a închis acolo încă o dată.

— Nu te-ai săturat de toate astea, Craft? a strigat Carlos disperat.

— Nu. Găsesc că merită studiat.

Au mai aşteptat zece minute. Deodată s-a stins luminarea, Furios, Carlos a strigat după paj. Iar puştiul tocmai intra cu o groaznică lampă cu petrol, când Ega, mai potolit, s-a întors în cameră. Totul se terminase, domnişoara Adelia plecase.

— Haideţi să mâncăm, a spus el. Dar unde, la ora asta?

Şi pe urmă a pomenit chiar el de Andre, în Chiado. Jos, în afară de cupeul lui Carlos mai aştepta şi trăsura lui Craft. Cele două echipaje s-au pus în mişcare. Vila Balzac

rămânea în întuneric, mută, fără rost de-acum înainte.

La Andre au avut de aşteptat mult, într-un separeu trist, cu tapet de steluţe aurite, perdeluţe de muselină ieftină, sub draperii de rips albastru şi două becuri de gaz care fâsâiau. Ega, prăvălit pe sofaua cu arcuri moi şi stricate, închisese ochii, părând sleit de puteri. Carlos contempla gravurile de pe perete care, toate, reprezentau spaniole: una ieşind din biserică; alta sărind peste o băltoacă; alta, cu ochii în jos, ascultând sfaturile unui canonic. Craft, aşezat deja la masă, cu capul în pumni, parcurgea *Ziarul dimineţii*, pe care chelnerul îl oferise domnilor ca să le mai treacă timpul”.

Deodată Ega a lovit cu pumnul în sofaua care a scârţâit jalnic.

— Ceeu ce nu pricep eu, a strigat, e cum de a descoperit blestematul acela totul!…

— Ipoteza domnişoarei Adelia, a spus Craft ridicând ochii din ziar, pare probabilă. Ori în vis, ori trează, biata femeie a comis vreo indiscreţie. Sau poate un denunţ anonim. Sau poate numai întâmplarea… Fapt e că tipul a intrat la bănuieli, a pândit-o şi a prins-o.

Ega se ridicase:

— N-am vrut să vă spun în faţa Adeliei, care nu ştia chiar tot. Dar voi cunoaşteţi casa de peste drum, pe celălalt trotuar al ulicioarei, o casă cu o grădină mare? Acolo locuieşte o mătuşă a lui Gouvarinho, Doña Maria Lima, o persoană respectabilă. Raquel îi făcea câte o vizită din când în când. Sunt prietene intime, Doña Maria Lima e prietenă intimă cu toată lumea. Apoi ieşea printr-o portiţă a grădinii, traversa ulicioara şi ajungea la poarta casei mele, poarta din dos, de la scara care dă în cămăruţa de baie. Aşa că vedeţi… Servitorii nici n-o zăreau măcar. Când lua prânzul aici, masa era deja pusă în camera mea, uşile închise. Chiar dacă ar fi văzut-o cineva, era o doamnă cu

un voal negru care ieşea din casa doamnei Lima… Cum putea s-o prindă bărbatu-său?… În afară de asta, în casa doamnei Lima ea îşi schimba pălăria şi-şi punea un *waterproof*[47]…

Craft i-a făcut complimente:

— Strălucit! Parcă ar fi din Scribe!

— Va să zică, a spus Carlos zâmbind, acea respectabilă nobilă…

— Doña Maria, biata de ea… Îţi spun eu, e o bătrână foarte de treabă, primită peste tot, dar săracă, şi face asemenea servicii… Uneori chiar la ea acasă.

— Cere mult pentru aşa ceva? a întrebat liniştit Craft, care, în toată povestea aceea, încerca să se instruiască.

— Nu, biata de ea, a spus Ega. I se dau din când în când cinci livre.

Chelnerul intra cu o tavă cu crevete, astfel că cei trei s-au aşezat la masă, tăcuţi.

După ce au luat masa s-au dus la Buchetul. Ega urma să doarmă acolo, temându-se, din cauza nervilor săi atât de încordaţi, de singurătatea din Vila Balzac. Au plecat într-o caleaşcă descoperită, cu ţigările aprinse, sub noaptea înstelată şi blândă.

Din fericire nu era nimeni la Buchetul; Ega, obosit, s-a putut retrage imediat la el în odaie, o cameră de oaspeţi la etajul al doilea, unde exista un frumos pat vechi din lemnnegru. Acolo, de cum l-a lăsat singur servitorul, Ega s-a apropiat de oglinda unde ardeau lumini şi a scos de la gât, de sub cămaşă, un medalion de aur. Înăuntru se afla fotografia Raquelei; iar intenţia lui era acum să-i dea foc şi să arunce în căldarea cu lături cenuşa acelei pasiuni. Când însă a deschis medalionul, chipul drăgălaş, numai zâmbet, care s-a ivit de sub sticla ovală, a părut să-l privească trist prin catifeaua pupilelor languroase… Fotografia

47 Impermeabil (engl.).

reprezenta doar capul, şi puţin din decolteu; iar amintirile lui Ega au lărgit acel decolteu, dezvăluind gâtul, nemaipomenitul şaten al pielii, micuţul semn de pe sânul stâng... Gustul sărutărilor ei i-a trecut din nou peste buze, a simţit iar în suflet ecoul suspinelor obosite pe care le scotea în braţele lui. Şi acum ea pleca, n-avea s-o mai vadă „niciodată”! Dezolata amărăciune a lui „niciodată” l-a răsculat – şi, cu faţa îngropată în pernă, bietul demagog, marele flecar a plâns îndelung şi cu sughiţuri în taina nopţii.

Toată săptămâna aceea a fost dureroasă pentru Ega. Chiar de a doua zi, apăruse Dámaso la Buchetul, şi prin el au auzitt zvonurile ce circulau în Lisabona. Se ştia deja la Club, în Chiado, pretutindeni, că fusese dat afară din casa soţilor Cohen. Ursul, păstoriţa din Tirol, martori ai episodului, au difuzat noutatea cu entuziasm. Ba se spunea chiar că bancherul i-ar fi dat un picior în fund. Cât despre prie. Icnii casei, aceştia, mai cu seamă Alencar, proclamau cu înfocare nevinovăţia doamnei Raquel. Alencar povestea la toată lumea că Ega, provincial lipsit de experienţă şi mare fante în Celorico, luând drept dovezi de pasiune zâmbetele amabile ale unei cucoane care are casa deschisă, îi scrisese Ponei Raquel o scrisoare aproape obscenă pe care ea, biata, cu lacrimi în ochi, se dusese să i o arate soţului ei.

Va: a za a pe mine mă condamnă, aşa-i, Dámaso? a murmurat Ega care, în camera lui Carlos, înfăşurat într-unvis *ter* rochi şi ghemuit într-un fotoliu, îi asculta spusele cu un aer obosit şi bolnav.

Dámaso a mărturisit că lumea bună îl condamna.

Ali, ştia el bine! Avea antipatii în Lisabona. Nimeni nu-i iertase încă blana. Verva lui, atât de sarcastică, ofensa. Şi era neplăcut pentru mulţi faptul că un bărbat, cu spiritul lui periculos, incisiv, avea o mamă bogată şi era

independent.

Apoi, în sâmbăta următoare, întorcându-se de la masa lată de soţii Gouvarinho – care fusese excelentă –, Carlnx i-a povestit conversaţia pe care o avusese cu doamna mu tivul. Contesa îi vorbise foarte liber, ca un bărbat, de ne

„KMirea lui Ega. Îi păruse tare rău, nu numai pentru RaM iel, biata, cu care era prietenă, dar şi pentru Ega, pe care-l preţuia mult, atât de interesant, atât de strălucitor, şi care lin toată povestea aceea ieşea mânjă de noroi! Cohen spu;! la toată lumea (i-o spusese şi lui Gouvarinho) că l-a i ninţat pe Ega cu nişte picioare în fund, pentru că-i scri1 \ oste-şi o scrisoare murdară. Cei care nu ştiau nimic, ca de pildă Gouvarinho, o luau de bună şi-şi duceau mâinile la cap; iar cei care ştiau, cei care cu şase luni în urpia zâmbiseră de intimitatea lui Ega cu soţii Cohen, se prefăceau şi

I

ei a crede, strângând pumnii indignaţi. Toţi îl urau pe Ega. Iar mica Lisabonă, care-şi ducea viaţa între Club şi Casa Havaneză, se distra „înmqrmântându-l”.

Într-adevăr, Ega se simţea „înmormântat”. Şi – în seara aceea i-a declarat lui Carlos că hotărâse să se retragă la moşia mamei lui, să petreacă acolo un an ca să-şi sfârşească *Memoriile unui Atom* şi să reapară apoi în Lisabona cu cartea publicată, triumfând asupra oraşului, strivindu-i pe mediocri. Carlos nu i-a tulburat cu nimic radioasa iluzie.

Dar când Ega, înainte de plecare, s-a apucat să-şi recapituleze afacerile – cele băneşti – s-a trezit într-o situaţie îngrozitoare. Era dator la toată lumea, de la tapiţer până la brutar; avea trei poliţe scadente; iar zvonul despre datoriile acelea, dacă l-ar fi lăsat „să latre”, s-ar fi adăugat, în trăncăneala publică, la povestea cu soţii Cohen – iar ei

ar fi devenit, pe lângă amantul ameninţat cu picioare în fund, falitul urmărit de creditori! Ce altceva putea face, decât să recurgă la Carlos? Carlos, ca să lichideze totul, l-a împrumutat cu două mii de reali.

Apoi, după ce şi-a concediat servitorii de la Vila Balzac, s-au ivit alte complicaţii. Mama pajului şi-a făcut peste câteva zile apariţia la Buchetul, foarte obraznică, ţipând că băiatul ei se făcuse nevăzut! Aşa şi era: faimosul paj, pervertit de bucătăreasă, dispăruse împreună cu ea prin uliţele din cartierul maur ca să înceapă acolo o distractivă carieră de cântăreţ de fadouri.

Ega a refuzat să dea curs reclamaţiilor matroanei. Ce legătură avea el cu destrăbălările astea?

Atunci a intervenit amantul femeii, cu ameninţări. Era poliţist, un stâlp al ordinii: şi a dat de înţeles că i-ar fi uşor să dovedească precum că în Vila Balzac se petreceau „lucruri contra naturii” şi că pajul nu avea numai rolul să servească la masă… Scârbit de moarte, Ega a pactizat cu înşelătoria, i-a dat cinci livre poliţistului. Când în seara aceea, o seară tristă de ploaie, Carlos şi cu Craft l-au însoţit la gara Santa Apolonia, el le-a spus în trăsură aceste cuvinte, trist rezumat al unui amor romantic:

— Mă simt ca şi cum mi-ar fi căzut sufletul într-o latrină! Am nevoie de o baie pe dinăuntru! *”.

Aflând de nenorocirea lui Ega, Alfonso da Maia fi spusese trist lui Carlos:

— Prost început, fiule, cât se poate de prost!

Iar în noaptea aceea, după ce s-a înapoiat de la Santa Apolonia, Carlos se gândea la cuvintele lui şi-şi spunea în sinea sa: „Cât se poate de prost început!…” Dar nu numai începutul lui Ega era cât se poate de prost; chiar şi al lui. Şi poate pentru că se gândea la asta rostise atât de triste cuvinte bunicul. Cât se poate de proaste începuturi! Cu şase luni în urmă, Ega sosise de la Celorico, înfăşurat în

blana lui mare, pregătit să orbească Lisabona cu *Memoriile unui Atom*, s-o domine cu influenţa unei reviste, să fie o lumină, o forţă, o mie de alte lucruri… Şi acum, plin de datorii şi batjocorit, se întorcea la Celorico, izgonit. Un nespus de prost început! Cât despre el, debarcase în Lisabona cu idei colosale de lucru, înarmat ca un luptător: cabinetul de consultaţii, – laboratorul, o carte de iniţiere, o mie de lucruri mari… Şi ce realizase? Două articole de revistă.

O duzinii de prescripţii medicale, şi acel melancolic capitol din *Medicinii la ijreci*. Cât se poate de prost început!

Nu, viaţa nu i se părea promiţătoare în clipa aceea, când se plimba prin sala de biliard cu mâinile în buzunare, în timp ce alături amicii stăteau de vorbă, iar afară urla vântul de sud-vest. Bietul Ega, ce nefericit trebuia să fie el. Ghemuit în colţul vagonului! Dar ceilalţi, acolo, nu erau nici ei mai veseli. Craft şi cu marchizul începuseră o discuţie sumbră şi dezolată despre viaţă. La ce servea să trăieşti, spunealraft, dacă nu erai un Livingstone sau un Hi marck? Iar marchizul, cu aerul lui filosofic, găsea că lumea devenea din ce în ce mai stupidă. Apoi a venit Taveira cu povestea Oribilă a unui coleg de-al său al cărui

1 m căzuse pe scară şi se făcuse bucăţi, în timp ce nevastă-sa murea de pleurezie. Cruges a mormăit nu se ştie ce despre sinucidere. Cuvintele se târau, melancolice. Instinctiv, Curios se ducea din când în când să facă lumina mai mare.

Dar totul i s-a părut că străluceşte când, peste câteva i li pe a sosit Dámaso şi i-a spus că domnul Castro Gomes nu se simţea bine şi stătea la pat.

— De bună seamă, a adăugat Dámaso, vor trimite după line, pentru că tot ai văzut-o şi pe fetiţă…

A doua zi Carlos n-a ieşit din casă aşteptând o

chemare, scoţând scântei de nerăbdare. N-a sosit niciun mesaj. Iar cu două după-amiezi mai târziu, coborând spre Aterro, primul om pe care l-a întâlnit în faţa Palatului cu Ferestrele Verzi a fost Castro Gomes, în caleaşcă descoperită, cu soţia lângă ei şi căţeluşa în poală.

Ea a trecut, fără să-l vadă. Şi pe loc Carlos a hotărât să pună capăt acelui chin şi să-i ceară pur şi simplu lui Dámaso să-l prezinte lui Castro Gomes înainte de plecarea acestuia în Brazilia... Nu mai putea răbda, trebuia să-i audă vocea, să vadă ce spuneau ochii ei când erau întrebaţi de aproape.

Dar, cum-necum, toată săptămâna aceea s-a aflat neîncetat în compania soţilor Gouvarinho. Întâi l-a întâlnit pe conte, care l-a apucat de braţ, l-a târât în strada Sfântul Margal, l-a instalat într-un fotoliu din biroul său şi i-a citit un articol destinat *Ziarului comerţului*, despre situaţia partidelor în Portugalia; după care l-a invitat la masă. În după-amiaza următoare aveau o partidă de *croquet*. S-a dus şi Carlos. Şi, la o fereastră deschisă spre grădină, a avut un moment de intimitate cu contesa, i-a povestit, râzând, cât de mult îl fermecase părul ei când o văzuse prima dată. În seara aceea, ea a pomenit de o carte a lui Tennyson pe care n-o citise; Carlos i-a oferit-o, i-a dus-o a doua zi de dimineaţă. A găsit-o singură, îmbrăcată toată în alb; şi râdeau, coborau deja glasul, îşi apropiaseră scaunele – când vaietul a anunţat-o pe doamna Maria da Cunha. Ce lucru extraordinar, să vină doamna Maria da Cunha la ora aceea! De altfel, Carlos o plăcea mult pe doamna Maria da Cunha, o bătrână mucalită, bună ca pâinea caldă, simpatizând cu toate păcatele – pentru că ea însăşi păcătuise mult pe vremea când era frumoasa Cunha. Doña Maria era foarte vorbăreaţă şi părea să aibă ceva de spus contesei între patru ochi; şi Carlos le-a lăsat, făgăduind să se mai întoarcă într-una din după-amiezi, la

ceai, ca să vorbească de Tennyson.

În după-amiaza când se îmbrăca spre a se duce acolo, a apărut în cameră Dámaso, ca să-i dea o ştire care-l necăjea şi înciuda. Maniacul de Castro Gomes se răzgândise, nu mai pleca în Brazilia! Rămânea acolo, la Central, până la mijlocul verii! Astfel că totul căzuse baltă…

Carlos s-a gândit imediat să-i vorbească despre prezentarea sa lui Castro Gomes. Dar, la fel ca la Sintra, fără să ştie de ce, i-a fost parcă silă să facă, prin intermediul lui Dámaso, cunoştinţă cu ea. Şi s-a îmbrăcat mai departe în tăcere.

Între timp, Dámaso îşi blestema soarta:

— Şi când te gândeşti că, în sfârşit, cunoscusem şi eu o femeie adevărată, şi era a mea cum mă vezi şi cum te văd, dacă n-ar fi intervenit asta! Dar aşa, ce-vrei să fac?…

S-a plâns atunci de Castro Gomes. În două cuvinte, era un maniac. Iar viaţa lui era plină de mistere… Ce dracu' învârtea el la Lisabona? Acolo avea dificultăţi băneşti… Şi nici nu se înţelegeau cei doi. În ajun, cu siguranţă că avusese loc o ceartă. Când intrase el, ea avea ochii roşii şi era palidă; iar el, nervos, se plimba prin salon, îşi răsucea barba… Amândoi stânjeniţi, scoteau câte un cuvânt la un sfert de oră…

Şi îi ceva? strigai el. Parcă mi-a venit chef să-i trimit l i plimbare poamândoi.

S-a plâns alunei şi de ea. Era, mai ales, foarte schimbătoare. Când amabilă, când sloi de gheaţă; şi, uneori, el spunea ei le ceva foarte obişnuit, fleacuri curente în conversaţiile din societate, şi numai ce-o vedeai că se pornea pe râs. Să înnebuneşti, nu alta! în sfârşit, nişte oameni suciţi.

— Unde te duci? a spus el cu un oftat de-plictis, văzându-l pe Carlos că-şi pune pălăria.

Se ducea să ia ceaiul cu contesa de Gouvarinho.

Uite ce-i, vin cu tine… Sunt afanisit la culme.

Carlos a şovăit o clipă, dar a zis în cele din urmă:

— Vino, îmi faci chiar un serviciu…

După-amiaza era cât se poate de frumoasă. Carlos mergea cu docarul… V

— De cât timp n-am mai făcut noi o plimbare aşa, împreună? a spus Dámaso.

— Tu umbli întruna cu străini!…

Dámaso a scos alt oftat şi n-a mai zis nimic. Apoi, la uşa familiei Gouvarinho, când a aflat că doamna contesă primea, a hotărât brusc să nu mai intre. Nu, nu intra. Era prea stupid, nu se simţea în stare să lege două cuvinte…

— Ah, şi încă ceva de care mi-am amintit acum, a strigat el reţinându-l încă o clipă pe Carlos, în faţa uşii. Ieri.

Casiro Gomes raa întrebat ce trebuia să-ţi trimită pentru consultaţia fetiţei… I-am spus că te-ai dus acolo pe gratis, ca amic de-al meu. Şi el a zis c-o să vină să-ţi lase o carte de vizită… Natural c-ai să ajungi să faci cunoştinţă cu ei. Deci nu era nevoie ea Dámaso să-l prezinte!

— Să vii mâine seară, Dâmasozinho, să iei masa cu noi! i-a strigat Carlos, radios dintr-odată, strângând cu înfocare mâna amicului său.

Când a păşit în salon, un valet tocmai sfârşea de servit ceaiul. Salonul, căptuşit cu un sever tapet verde şi auriu, cu portrete de familie în rame grele, se deschidea prin două verande spre grădina înfrunzită. Pe mese erau coşuri cu flori. Pe sofa, două cucoane cu pălării pe cap, ambele în negru, stăteau de vorbă cu ceştile în mână. Contesa, întinzându-i degetele lui Carlos, se îmbujorase la fel de tare ca mătasea ce tapisa scaunul pe care şedea, lângă un sfeşnic din lemn-sfânt. Imediat a remarcat, zâmbind, înfăţişarea radioasă a lui Carlos. Ce lucru bun i

se întâmplase? Carlos a surâs şi el, a spus că nu-i era cu putinţă să păşească în casa aceea cu altă înfăţişare. Apoi a întx-ebat de conte…

Contele nu sosise încă, reţinut desigur la Camera pairilor unde se discuta proiectul despre reforma învăţământului public.

Una dintre cucoanele în negru şi-a exprimat dorinţa să se mai uşureze programele. Bieţii copii îşi dădeau sufletul, zău aşa, în faţa cantităţii exagerate de materii, de lucruri ce se cereau învăţate pe dinafară: al ei bunăoară, Joăozinho, era atât de palid şi de desfigurat, încât uneori îi venea să-l lase neştiutor de carte. Cealaltă cucoană şi-a depus ceaşca pe o consolă din apropiere şi, trecându-şi peste buze dantela batistei, s-a plâns în special de examinatori. Erau scandaloase exigenţele lor, dificultăţile pe care le ridicau, numai ea să poată lăsa un RR… Băieţelului ei îi puseseră întrebările cele mai stupide, cele mai neruşinate; de pildă: ce era săpunul, de ce spăla săpunul?…

Cealaltă cucoană şi contesa şi-au dus mâinile la piept, consternate. Iar Carlos, foarte amabil, a fost de acord că era o grozăvie. Soţul ei – continua cucoana în negru – fusese atât de disperat încât, întâlnindu-l pe examinator în Chiado, l-a ameninţat cu bătaia. O imprudenţă, desigur;

dar, ce mai la deal, la vale, omul fusese răutăcios!… Adevărul e că doar un singur lucru merita să fie studiat, şi anume limbile. Pare ceva nesăbuit să chinuieşti un copil cu botanica, astronomia, fizica… La ce bun? Lucruri inutile în societate. Aşa, de pildă, micuţul ei avea acum ore de chimie… Ce absurdităţi! Asta spuneaşi taică-său la ce bun, dacă tot n-avea de gând să-l facă spiţer?

După o clipă de tăcere, cele două cucoane s-au sculat în acelaşi timp; şi s-a auzit un murmur de sărutări, un

foşnet de mătăsuri.

Carlos a rămas singur cu doamna contesă, care-şi recuperase scaunul trandafiriu.

Imediat ea l-a întrebat de Ega.

— Săracul, e acolo, la Celorico.

Ea a protestat, cu un râs dulce, împotriva acelei propoziţii atât de frumoase: „E acolo, la Celorico11. Nu, nu voia… Săracul Kgii! Merita alta oraţiune funebră. Celorico era oribil pentru mi sfârşit de roman…

Desigur, a exclamat Carlos râzând şi el, ar fi fost mai frumos să se poată spune: „10 acolo, la Ierusalim!”

În clipa aceea, valetul a anunţat un nume şi a apărut amicul Tejes da Gama, prieten intim de-al casei. Când a aflat că domnul conte pesemne se mai lupta încă pentru reforma învăţământului, şi-a dus mâinile la cap deplângând, parcă atâta pierdere de vreme, şi n-a vrut să mai rămână. Nu, nici măcar excelentul ceai al doamnei contese nu-l ispitea. Ca să spună drept, era atât de părăsit de harul Domnului, pierduse într-o asemenea măsură simţul frumosului, încât intrase nu ca s-o vadă pe doamna contesă, ci pur şi simplu ca să stea de vorbă cu contele. Atunci ea şi-a luat un aer drăgălaş de prinţesă ofensată, l-a întrebat pe Carlos dacă o sinceritate atât de aspră de om de la munte nu-ţi inspira dorul de manierele lustruite ale vechiului regim. Iar Teles da Gama, bălăbănindu-se pe picioare, s-a declarai democrat, om al naturii, cu un râs ce-i dezvăluia dintâi minunaţi. Apoi, ieşind, dându-i un *shake-hands* amicului Maia, a vrut să afle când îi va face în sfârşit principele de Santa Olâvia onoarea să vină să ia masa cu el. Doamna contesă s-a arătat indignată. Nu, că asta depăşea într-adevăr orice măsură! Să facă invitaţii, în salonul ei, în faţa ei – un om care vorbea atât de mult despre bucătăreasa-i nemţoaică, şi nu-i oferise măcar o dată o farfurie de *choucrâute* /

Râzând întruna şi bălăbănindu-se, Teles da Gama a jurat că se duc ea să-şi pregătească sufrageria ca să-i ofere doamnei contese o petrecere care avea să rămână de pomină în analele regatului! Treaba cu Maia era altceva: mâncau amândoi în – bucătărie, cu farfuriile pe genunchi. Şi a luat-o din loc, clătinându-se pe picioare, râzând încă o dată, din uşă, cu dintâi lui minunaţi.

— Foarte vesel, Gama ăsta, nu-i aşa? a spus contesa.

— Foarte vesel, a spus şi Carlos.

Atunci contesa s-a uitat la ceas. Era cinci şi jumătate, de la ora aceea nu mai primea; puteau, în fine, să stea de vorbă un moment, ca nişte buni camarazi. Dar ceea ce a urmat a fost o tăcere languroasă în care privirile amândurora s-au întâlnit. Apoi Carlos a întrebat de Charlie, frumuşelul său pacient. Nu se simţea bine, avea o tuse uşoară, luată din plimbarea la Estrella. Ah, copilul acesta întruna îi făcea griji! A rămas apoi tăcută, cu privirea în jos, mişcându-şi alene evantaiul; în după-amiaza aceea era îmbrăcată într-o toaletă exagerată, de culcarea frunzei de toamnă, croită dintr-o mătase grea, care la cea mai mică mişcare foşnea chiar ca frunza uscată.

— Ce vreme frumoasă a fost astăzi! a strigat ea deodată, trezindu-se parcă.

— Frumoasă! a spus şi Carlos. Eu am fost acum câteva zile la Sintra, şi nici nu vă închipuiţi… Totul, era de o frumuseţe idilică…

Şi imediat s-a căit, „părându-i rău că a pomenit în salonul acela de plimbarea la Sintra.

Dar contesa nici nu-l ascultase bine. Se ridicase, vorbind de nişte cântecfe pe care le primise în dimineaţa aceea din Anglia, prospăturile sezonului. Apoi s-a aşezat ia pian, şi-a trecut degetele peste claviatură, l-a întrebat pe Carlos dacă-i era cunoscută melodia aceea – *The Pale Star* 2. Nu, Carlos n-o cunoştea. Dar toate, cântecele astea

englezeşti seamănă între de veşnic cu acelaşi ton îndurerat, romanesc, şi foarte *miss*. Şi întotdeauna e vorba despre un parc melancolic, un pârâu care curge încet, o sărutare dată sub castani…

Atunci contesa a citit cu glas tare textul cântecuiui *The Pale Star*. Era acelaşi lucru, o steluţă de amor pâlpâind în amurg, un lac palid, o timidă sărutare sub copaci.:

— E întotdeauna acelaşi lucru, a spus Carids, şi e întotdeauna delicios.

Dar contesa a aruncat notele cât colo, găsindu-le stupide. A început să răscolească nervoasă printre partituri, cu o privire care se întuneca. Vrând să spargă tăcerea, Carlos i-a lăudat florile atât de frumoase.

— Ah, am să-ţi dau un trandafir! a strigat ea imediat, lăsând notele”.

Dar floarea pe care voia să i-o dea era alături, în budoar. Carlos a urmat trena ci lungă în care sclipea un reflex auriu de frun/.iş de toamnă bătut de soare. Era o cămăruţa tapisată cu albastru. Şi cu o frumoasă oglindă din secolul al XVIII le-a, iar pe un piedestal-solid din lemn de stejar se alia bustul din argilă al contelui, cu expresia lui de orator, cu fruntea ridicată, cu cravata desfăcută, cu buzele fremătătoare…

Contesa a ales un boboc cu două frunze şi s-a Apropiat chiar ea ca să-i împodobească redingota. Carlos îi simţea parfumul de verbină, căldura care urca din sânul ei agitat. Şi nu mai sfârşea de prins floarea, cu degetele tremurătoare, lente, ce păreau să se lipească, să adoarmă pe stofă…

— *Voilà*! A murmurat în sfârşit, foarte încet. Iată-l pe frumosul meu cavaler al Trandafirului Roşu… Şi acum numi mulţumeşti?

Pe nesimţite, irezistibil, Carlos s-a trezit cu buzele lui

pe buzele ei. Mătasea rochiei îl atingea, foşnind uşor în braţele lui; iar ea îşi lăsa capul pe spate, albă ca ceara, cu pleoapele uşor închise. El a făcut un pas, ţinând-o astfel îmbrăţişată, parcă moartă; genunchiul lui a întâlnit o sofa joasă, care a alunecat şi a luat-o din loc. Carlos a urmat, împleticindu-se de trena ei de mătase, sofaua largă ce a alunecat s-a îndepărtat mai mult, până ce s-a lovit de piedestalul pe care domnul conte îşi înălţa fruntea inspirată. Şi un suspin lung s-a stins într-un foşnet de mătăsuri mototolite.

Peste un moment erau amândoi în picioare: Carlos, lângă bust, scărpinându-se în barbă cu aerul stânjenit şi deja căindu-se vag; ea, în faţa oglinzii Ludovic al XV-lea, potrivindu-şi pieptănătura cu degetele tremurătoare. Deodată s-a auzit din anticameră vocea contelui. Ea s-a întors brusc, a alergat la Carlos şi, cu lungile-i degete acoperite de pietre scumpe, l-a apucat de obraz, i-a depus două sărutări focoase pe păr şi pe ochi. Apoi s-a aşezat pe sofa ocupând loc mult – şi. Tocmai vorbea de Sintra printre râsete zglobii – când a intrat contele urmat de un bătrân chel care îşi sufla nasul într-o batistă enormă din mătase de India.

Văzându-l pe Carlos în budoar, contele a fost foarte surprins, i-a strâns mâinile îndelung, călduros, asigurându-l că în chiar dimineaţa aceea îşi amintise de el la Cameră…

— Atunci de ce aţi venit atât de târziu? a strigat contesa care a pus imediat stăpânire pe bătrân, râzând, foindu-se, însufleţită, amabilă.

— Contele nostru a luat cuvântul! a spus bătrânul cu ochii încă strălucind de entuziasm.

— Ai luat cuvântul? a strigat ea întorcându-se spre el, cu un interes încântător.

Într-adevăr, luase cuvântul – şi încă pe nepregătite! Totuşi, când îl auzise pe Torres. Valenţe (om de litere, dar

un nebun, fără. Pic de simţ practic), când îl auzise susţinând obligativitatea gimnasticii în colegii – se ridicase. Dar să nu-şi închipuie cumva amicul Maia că ţinuse un discurs!

— Asta-i acum! a strigat bătrânul agitându-şi batista. E unul dintre cei mai buni oratori pe care i-am auzit vreodată în Cameră! Dintre cei mai străluciţi!

Contele, modest, a protestat Nu: aruncase pur şi simplu un cuvânt de bun-simţ şi principial. Îi întrebase doar pe ilustrul său amic, domnul Torres Valente, dacă, după opinia sa, copiii noştri, moştenitorii numelor noastre, erau meniţi să devină paiaţe!…

— Ah, gluma asta, doamnă contesă! a strigat bătrânul. Ce n-aş da să fi auzit şi dumneavoastră gluma asta… Şi cum a mai spus-o! Cu ce şic!

Contele a zâmbit, i-a mulţumit bătrânului. Da, asta spusese. Şi apoi, răspunzând altor reflecţii de-ale lui Torres Valente, care nu voia ca în licee şi nici în colegii să se practi. Ce un învăţământ „impregnat de catehism”, îi aruncase un cuvânt crud.

— Teribil! a exclamat bătrânul cu un ton cavernos, pregătindu-şi batista ca să-şi mai sufle o dată nasul.

— Da, teribil!… M-am întors spre el şi i-am spus doar atât: „Fiţi încredinţat, nobile pair, că niciodată ţara asta nu-şi va relua locul în fruntea civilizaţiei dacă, în licee, în colegii, în instituţiile de învăţământ, noi, legiuitorii, cu un gest nepios, ne vom apuca să înlocuim crucea printr-un trapez…”

— Sublim, a murmurat bătrânul, şti ănutând tunător în batistă.

Carlos, ridicându-se, a declarat că a fost de o ironie adorabilă.

Iar contele, când şi-a luat rămas-bun de la el, nu s-a mulţumii cu o simplă strângere de mână, i-a trecut braţul

pe după Ialic, i-a spus „dragul meu Maia4. Contesa zâmbea, cu privirea încă umedă, cu un rest. De paloare pe faţă, mişcându-şi evantaiul languros, sprijinită pe două perne de pe sofa sub bustul soţului care-şi înălţa fruntea inspirată.

X

DUPĂ TREI SĂPTĂMÂNI, într-o după-amiază fierbinte, cu un cer trist de furtună, şi în clipa când tocmai începuseră să cadă câteva picături mari de ploaie, Carlos cobora dintr-un cupeu de piaţă care se oprise, venind încet, la colţul Patriarhalei, cu storurile verzi trase misterios. Doi indivizi, care treceau, şi-au zâmbit de parcă l-ar fi văzut strecurându-se pe furiş printr-o uşiţă suspectă. Şi, într-adevăr, vechea birjă cu roţile galbene fusese un alcov de dragoste parfumat cu verbină în timpul celor două ore cât călătorise în ea Carlos, pe şoseaua spre Queluz, Cu doamna contesă de Gouvarinho.

Contesa coborâse în Piaţa Duzilor. Iar Carlos profitase de singurătatea Patriarhalei ca să se descotorosească de hodoroaga cu banchetă tare în care se sufocase în ultima oră, fără să îndrăznească să deschidă ferestrele, cu picioarele amorţite, plictisit de atâtea mătăsuri-mototolite şi interminabile sărutări…

Până acum, timp de trei săptămâni se întâlniseră într-o casă din strada Sfântă Isabela, a unei mătuşi a contesei plecată la Porto cu servitoarea, care-i lăsase cheia şi îi încredinţase pisica. Buna mătuşică, o bătrână micuţă numită Miss Jones, era o sfântă, o apostolă militantă a Bisericii anglicane, misionară a Operei de Propagandă; şi în fiecare lună făcea o astfel de călătorie de catehizare în provincie, împărţind Biblii, smulgând suflete din bezna catolică, purificând (după cum spunea ea) mocirla papistaşă… încă de pe scară simţeai un miros dulceag şi trist de devoţiune şi de fată bătrână; iar pe palier atârna

un carton mare pe care era înscris un distih cu litere de aur înlănţuite de crini violeţi, rugându-i pe cei ce intrau să persevereze pe căile Domnului! Carlos a intrat şi s-a împiedicat de un morman 284

de Biblii. Întreaga odaie era un adevărat cuib de Biblii; teancuri întregi se stivuiau pe mobile, se iveau din cutii vechi de pălării, se amestecau cu perechi de galoşi, zăceau pe fundul ligheanului, toate de acelaşi format, ţanţoşe în legătura lor neagră ca într-o armură de luptă, încruntate şi agresive! Pereţii străluceau, căptuşiţi cu cartonaşe tipărite cu litere colorate din care iradiau versete dure din Biblie, sfaturi aspre, moralizatoare, strigăte din psalmi, insolente ameninţări cu flăcările iadului… Iar în mijlocul acelei religiozităţi anglicane, la căpătâiul unui pătuţ de fier rigid şi feciorelnic, două sticle aproape goale de coniac şi de gin. Carlos a băut ginul sfintei; iar patul tare a rămas răvăşit ca un câmp de bătălie.

Apoi contesa a început să se teamă de o vecină, o oarecare Bores cart» o vizita pe mătuşica şi era văduva unui fost. Împuternicit de-al familiei Gouvarinho. Într-una din zile când, în patul tvi. şi al lui Miss Jones, ei fumau languros ţigâtrele, trei puternice bătăi în uşă au zguduit casa. Biata contesă aproape că a leşinat; Carlos, alergând la fereastră, a văzut un bărbat care se îndepărta cu o statuetă de ipsos în mână şi altele într-un coş. Dar contesa putea să jure că doamna Borges fusese cea care-l trimisese pe italianul cu statuetele ca să-i înspăimânte cu acele bătăi în uşă ca trei avertismente, trei dangăte ale moralei… N-a mai vrut să se întoarcă în bârlogul cucernic al mătuşii. Şi astfel, în după-amiaza aceea, cum nu se găsise încă altă ascunzătoare, îşi adăpostiseră dragostele într-o birjă de piaţă.

Dar Carlos pleca de acolo enervat, moleşit, simţind

deja în suflet primele căscaturi de saţietate. Abia cu trei săptămâni în urmă i se aruncaseră de gât braţele acelea parfumate cu verbină – şi acum, prin promenada São Pedro de Alcántara, sub ploaia uşoară care lovea frunzişul aleii, el se gândea deja cum să se descotorosească de tenacitatea, de înfocarea, de povara ei... Adevărul era că doamna contesă devenea absurdă cu hotărârea ei grijulie şi bagăreaţă de a-i năpădi toată viaţa, de a ocupa în ea locul cel mai întins şi mai adânc, de parcă prima sărutare schimbată între ei le-ar fi unit nu numai buzele, ci şi destinele, şi asta pe veci. În după-amiaza aceea iar începuse să-i spună răsturnată pe pieptul lui, cu ochii înecaţi într-o duioşie plină de implorare: „Dacă ai vrea tu! Ce fericiţi am fi! Ce viaţă adorabilă! Noi doi. Singuri!...” Şi era cât se poate de limpede: contesa nutrea gândul năstruşnic să fugă cu el, să meargă undeva împreună, să trăiască un vis veşnic de amor liric, într-un colţ pierdut de lume, cel mai departe cu putinţă de strada Sfântul Margal! „Dacă ai vrea tu!” Nu, o mie de draci, nu voia să fugă cu doamna contesă de Gouvarinho şi asta nu era nimic: mai avea şi exigenţe, egoisme, explozii furtunoase de temperament gelos; de mai multe ori, în acele scurte două săptămâni, din răsfăţ vorbise într-aiurea, pomenise de moarte, scăldată în lacrimi... Ah! e drept, lacrimile îi dădeau o voluptate în plus, de făceau să pară mai fragedă mătasea gâtului ei! Ceea ce-l neliniştea însă erau anumite licăriri ce-i brăzdau faţa, câte o săgetare nervoasă a ochilor uscaţi, dezvăluind patima care se aprinsese în nervii aceia de femeie de treizeci şi trei de ani, şi o ardea până în străfundurile fiinţei... Desigur, dragostea asta dădea vieţii lui un lux în plus, un parfum. Dar farmecul ei consta tocmai în a se păstra uşuratică, senină, fără să pătrundă mai adânc decât epiderma. Dacă pentru orice fleac contesa avea ochii împăienjeniţi de lacrimi şi vorbea

de moarte şi-şi frângea mâinile şi voia să fugă cu el – atunci, adio! Totul se strica; iar doamna contesă, cu verbina ei, cu părul ei de culoarea aramei şi cu plânsetele ei, era doar o mare pacoste!

Aversa se oprise, o frântură de cer albastru, spălat, s-a ivit printre nori. Iar Carlos cobora strada Sfântul Roque, când l-a întâlnit pe marchiz ieşind dintr-o cofetărie, trist, eu un pachet în mână şi cu gâtul înfăşurat într-un enorm *cache-nez* de mătase albă.

— Ce s-a întâmplat? O răceală? l-a întrebat Carlos.

— De toate, a spus marchizul pornind alături de el cu un pas tărăgănat de muribund. M-am culcat târziu. Oboseală. Apăsare în piept. Durere în gât. Dureri de coaste.

O oroare… Am cumpărat nişte bomboane.

— Fii tare, omule! Dumneata ai nevoie de o friptură şi de o sticlă de vin de Burgundia… Nu cumva azi iei cina la Buchetul Ba da, că-i mai avem şi pe Craft şi pe Dámaso… Aşa că, haide să coborâm pe strada Rosmarinului, că nu mai plouă, pe urmă prin Aterro, în pas de gimnastică, şi până ajungem acasă eşti gata vindecat.

Bietul marchiz a ridicat din umeri. De îndată ce simţea cea mai mică neplăcere, un junghi, un fior, se socotea, după cum spunea chiar el, „lichidat”. Lumea se sfârşea pentru el: îl apucau nişte terori de catolic, o preocupare înfricoşată de Eternitate. În asemenea zile se închidea în cameră cu părintele capelan – cu care însă până la urmă se apuca să joace dame.

— În orice caz, a spus el scoţându-şi prevăzător pălăria când au trecut prin dreptul uşii deschise a Bisericii Martirilor. Lasă-mă să merg mai întâi la Club… Vreau să-i scriu Manueletei să nu conteze pe mine astă seară…

Apoi, distrai şi melancolic, a cerut veşti despre destrăbălalul de Ega. Destrăbălatul de Ega se afla acolo; –

la Celorico. Pe moşia maternă, ascultându-l pe părintele Serafim cum râgâie şi refugiindu-se, după cum zicea el, în v marca artă: îi căşunase să scrie o comedie în cinci acte care urma să se intituleze *Mocirla* şi prin care avea să se răzbune pe Lisabona.

Ci l mai rău a murmurat marchizul după o clipă de tăcere, înfăşurându-se mai strâns în *cache-nez*, ar fi dacă am să mă simt tot aşa duminică, la curse!

— Cum? a sărit Cai los. Cursele sunt duminica asta?

Marchizul a început să-i explice, în timp ce coborau prin Chiado, că fuseseră anticipate la cererea lui Clifford, marele *sportman* de la Cordoba, care urma să aducă doi cai pur-sânge englezeşti… Era cam umilitor să clepinzi de Clifford. Dar, în sfârşit, Clifford era un *gentleman*, iar eu caii lui de rasă, cu jocheii lui. Englezi, închipuia singura trăsătură serioasă a hipodromului din Belem. Fără Clifford totul era un joc de mârţoage…

— Dumneata nu-l cunoşti pe Clifford?… Frumos băiat! Cam *poseur*, dar aur curat.

Intraseră în curtea interioară a Clubului, marchizul i-a înlins braţul lui Carlos.

— Ia vezi cum e pulsul!

— Pulsul e perfect… Haide, mergi de-i dă lovitura asta Manuelei, că eu rămân aici să te aştept.

Duminică deci, peste cinci zile, erau cursele… Iar „ea” va fi acolo, avea să facă, în sfârşit, cunoştinţă cu ea! În ultimele trei săptămâni o văzuse de două ori: odată, în timp ce el stătea de vorbă cu Taveira în uşa Hotelului Central, apăruse pe una dintre verande, cu pălăria pe cap, punându-şi o mănuşă lungă, neagră; altă dată, cu câteva zile în urmă, într-o după-amiază ploioasă, ea se oprise la uşa de la Mourão, în Chiado, într-un cupeu de piaţă, şi aştepta, în timp ce valetul ducea în magazin un pachet de forma unei casete, legat cu o panglică roşie. De ambele

dăţi îl văzuse şi ea, ochii ei întârziaseră asupra lui un moment: şi lui Carlos i se păruse că ultima privire se prelungise mai mult, parcă abandonându-se, umezidu-se, într-o uşoară duioşie, când l-a fixat... îşi făcea poate iluzii; dar asta l-a decis, în nerăbdarea lui, să realizeze o idee mai veche (deşi dezagreabilă), de a-i fi prezentat lui Castro Gomes de către Dámaso. Bietul Dámaso, în faţa acestei pretenţii, a rămas la început tulburat; şi cu un aer de câine ce-şi apăra osul, i-a amintit pe dată lui Carlos deplorabila comportare a lui Castro Gomes, care nu venise, cum îl anunţase cu trei săptămâni în urmă, să-şi depună cartea de vizită la Buchetul... Dar Carlos dispreţuia asemenea formalisme meschine printre tineri: Castro Gomes i se părea un bărbat de bun gust şi cu simţ sportiv", nu vedeai în fiecare zi prin Lisabona pe cineva care să ştie să-şi înnoade corect cravata; şi ar fi plăcut, chiar şi pentru el, Dámaso, să se întâlnească toţi din când în când, cu Craft, cu marchizul, ca să fumeze o ţigară şi să vorbească despre cai. Asta l-a convins pe Dámaso, care i-a propus în cele din urmă lui Carlos să-l ducă într-o după-amiază la Hotelul Central. Şi totuşi Carlos nu voia să intre în hotel cu pălăria în mână, în spatele lui Dámaso. Au hotărât atunci să aştepte cursele, unde aveau de gând să vină şi soţii Castro Gomes. „Acolo, în camera cântarului", a spus Dámaso, „prezentarea e mai şic... E chiar a naibii de şic".

— Să dea Dumnezeu să nu plouă duminică, a murmurat Carlos când a coborât marchizul, mai trist, mai îmbrobodit în al său *cache-nez*.

Au mers mai departe prin mijlocul străzii, spre strada Ferregial. În faţa Clubului, lângă trotuar, se afla un cupeu de piaţă, cu un valet înmănuşat care aştepta lângă poartă. Carlos a ridicat ochii întâmplător; şi a văzut, aplecată peste portieră, o faţă de copil de o albeaţă adorabilă, zâmbindu-i cu un surâs frumos care-i făcea două gropiţe în

obraji. A recunoscut-o imediat. Era Rosa, Rosicler; iar ca un s-a mulţumit să-i surâdă trimiţându-i o dulce privire albastră, a scos şi mâna afară, i-a tras un salut de zile mari. De pe bancheta cupeului, tapisată cu negru, se detaşa un profil pur de statuie, un păr blond ondulat. Carlos şi-a scos pălăria salutând şi el adânc, atât de tulburat încât paşii i-au şovăit. „Ea" a plecat capul, uşurel; ceva luminos, o vagă îmbujorare de emoţie i s-a răspândit. Pe faţă. Şi fugitiv a avut senzaţia că de la mamă şi de la fiică venea spre el o suavă şi caldă undă de simpatie.

Caramba, asta a fost pentru dumneata? a întrebat marchizul care observase reacţia doamnei Gomes.

Carlos s-a făcut roşu ca racul.

— Nu, e o doamnă braziliancă pe a cărei fetiţă am înfrijit-o…

— Măăăi! Cită recunoştinţă! a mârâit celălalt dintre cutele cac/le-nes» uluii

În timp ce umbla în tăcere pe strada Ferregial, pe Carins îl frămiiila un fţând, ce-i venise deodată, când a văzut dulcea privire a fetiţei. De ce nu l-ar aduce Dámaso într-o dimineaţă pe Castro Gomes la Olivais, să vadă colecţiile lui Craft?… S-ar duce şi el acolo, Craft ar destupa o sticlă de şampanie, ar discuta cu toţii despre obiecte de artă. Apoi, foarte natural, Carlos l-ar invita pe Castro Gomes să ia masa la Buchetul, ca să-i arate faimosul Rubens şi vechile lui cuverturi din India. Şi în felul acesta, încă dinainte de curse, ar exista între ei o oarecare camaraderie, poate şi-ar spune chiar „dumneata".

În Aterro, temându-se de adierea ce se ridica dinspre râu, marchizul a vrut să ia o birjă; şi până la Buchetul n-au mai scos un cuvânt. Îngrijorat, îşi tot pipăia gâtul. Carlos se tot. Gândea, în sinea lui, la acea lentă înclinare îi capului, la privirea ei, la via roşeaţă din obraji… Poate că până atunci ea nu ştiuse cine e. Dar, după ce i-a transmis

salutul acela, Rosa, zâmbind încă, se întorsese spre mama ei ca să-i spună, desigur, că acela era medicul care lo vindecase, pe ea şi pe păpuşă… Şi atunci frumoasa roşeaţă care-i îmbujorase faţa căpăta un tâlc mai profund, era parcă surprinderea plăcută, tulburarea castă la ştirea că bărbatul pe care îl remarcase deja în vreun fel oarecare pătrunsese în intimitatea ei, îi sărutase fetiţa, se aşezase chiar pe marginea patului ei…

Apoi se apuca să refacă planul vizitei la Olivais, mai lung acum, mai strălucitor. De ce n-ar veni şi ea să vadă colecţiile lui Craft? Ce după-amiază încântătoare, ce idilă frumoasă! Craft aranja să se servească un *luncii* delicat în vechiul său serviciu Wedgewood. Ea şedea la masă lângă ei, apoi se duceau în grădina înfloritâ, sau luau ceaiul în chioşcul japonez, tapisat cu covoraşe de paie împletite. Dar ceea ce-l atrăgea cel mai mult era să străbată cu ea cele două saloane ale lui Craft, oprindu-se amândoi în faţa unei faianţe frumoase sau a unei mobile rare şi simţind, prin comunicarea gusturilor, cum urca, întocmai ca un parfum, simpatia din inimile lor… Niciodată n-o văzuse atât de frumoasă ca în după-amiaza aceea, în cupeul tapisat în culori închise, unde albeaţa profilului ei strălucea mai pură. În poala rochiei negre se odihneau mănuşile de culoare deschisă; iar pe pălărie se vedea vârful unei pene ca zăpada.

Birja se oprise la poarta Buchetului, păşeau acum printre silenţioasele tapiserii din anticameră.

— Cum se face că-l cunoaşte pe Cruges? a întrebat deodată marchizul cu un ton bănuitor, debarasându-se de al său *cache-nez*.

Carlos s-a uitat la el parcă trezit din somn.

— Cine? Doamna aceea? Cum de-l cunoaşte pe Cruges?… Da, omule, că bine zici!… Era casa lui Cruges!… Trăsura era oprită la poarta lui Cruges!… Poate cunoaşte

pe cineva care locuieşte la etajul celălalt.

— Nu mai locuieşte nimeni acolo, a spus marchizul făcând un pas spre coridor. În orice caz, straşnică femeie.

Carlos a găsit odios acel cuvânt.

Din coridor se şi auzea în biroul lui Alfonso, prin uşa deschisă, vocea obraznică a lui Dámaso, vorbind tare despre *handicap* şi *dead-beat*[48]... Şi l-au găsit ţinând discursuri despre curse, convingător, autoritar, ca un membru al Jockey-Clubului ce era. Alfonsov aşezat în vechiul său fotoliu, îl asculta curtenitor şi zâmbind, cu Re*

— Sleit de puteri (engl.).

verendul Bonifacio în braţe. Pe colţul sofalei, Craft răsfoia o carte.

Dámaso a apelat pe dată la marchiz. Nu-i aşa, cum îi spusese şi domnului Alfonso da Maia, că aveau să fie cele mai grozave curse ce se ţinuseră vreodată la Lisabona? Numai pentru Marele Premiu Naţional, de şase sute de mii de reali, erau înscrişi opt cai! Şi, pe lângă asta, Clifford o aducea pe Mist.

— Ah, bine că mi-am amintit, marchize, trebuie să vii *i* dumnefeta vineri seara la Jockey-Club ca să terminăm *handicapul!*

Marchizul îşi trăsese un scaun lângă Alfonso, ca să-i vorbească în mod confidenţial despre infirmităţile lui; dar cum Dámaso se vâra între ei, pomenind întruna de IVI ist, hotărând că Mist era şic, voind să parieze cinci livre pe Mist împotriva tuturor, marchizul s-a întors în cele din urmă, plictisit, şi a declarat că domnul Dâmasoy. Inho îşi dădea nişte acre ridicole... Să parieze pe Mist! Orice patnnt. Trebuia să parieze pe caii vicontelui de Darque, singurul crescător portughez de cai!...

l ai, nu-i aşa, domnule Alfonso da Maia?

Bătrânul a /imbit, mângâindu-şi pisica.

---

48 r clă (engl.).

Adevăratul patriotism, poate, a spus el, ar fi ca în loc de curse să se organizeze o straşnică luptă cu tauri.

Drmaso şi-a dus mâinile la cap. O luptă cu tauri! Va z că domnul Alfonso da Maia prefera curselor de cai laurii? Domnul Alfonso da Maia, un englez

— Un simplu beiran[49], domnule Salcede, un simplu heiran, şi încântat s-o poată spune; dacă am locuit în Anglia, e numai pentru că regele meu, din vremea aceea, m-a izgonit din ţară... E adevărat, am această slăbiciune portugheză, prefer taurii. Fiecare neam posedă sportul său propriu, iar al nostru e taurul: taurul cu mult soare, i/. Dr sărbătoare, apă rece şi focuri de artificii... Dar ştii cumva, domnule Salcede, în ce constă avantajul luptelor cu Iau1? în faptul că sunt o mare şcoală de forţă, de curaj şi îndemânare... în Portugalia nu există instituţie la fel de importantă ca luptele de tauri. Şi fii încredinţat de un lucru: dacă din generaţia asta tristă se mai află azi în Lisabona nişte tineri cu ceva muşchi, cu şira spinării dreaptă, şi capabili să dea o lovitură zdravănă de pumn, asta se datoreşte-taurului şi luptelor cu tauri...

Entuziasmat, marchizul a bătut din palme. Iată ce înseamnă să ştii să vorbeşti! Iată ce înseamnă să expui filosofia taurului! E dar că luptele cu taurii erau un bun mijloc de educaţie fizică! Şi mai existau imbecili care ziceau să se termine cu taurii! Oh! stupizilor, terminaţi atunci şi cu vitejia portugheză!...

— Noi n-avem jocurile de îndemânare ale celorlalte naţii, striga el gesticulând cu braţele prin cameră şi uitând de dureri. Nu avem *cricket*, nici fotbal, nici *running*, ca englezii; n-avem gimnastica, aşa cum se practică ea în Franţa; n-avem serviciul militar obligatoriu care-l întăreşte aşa de mult pe neamţ... N-avem nimic în măsură să dea unui tânăr o fărâmă de fibră. Avem doar luptele cu taurii...

49D in provincia portugheză Beira.

Desfiinţaţi luptele cu taurii, şi nu ne mai rămân decât nişte ţânci cu şira spinării încovoiată, care să se târâie prin Chiado! Nu găseşti, Craft?

Craft, din colţul sofalei unde se aşezase Carlos şi-i vorbea încet, a răspuns convins:

— Ce anume, taurul? Clar! în ţara asta taurul trebuia să fie ca şi învăţământul în străinătate: gratuit şi obligatoriu.

Între timp, Dámaso i se jura lui Alfonso, foarte pătruns, că şi lui îi plăceau mult taurii. Ah, în materie de patriotism nu-l întrecea nimeni… Dar cursele aveau alt şic! în Bois de Boulogne, într-o zi de Grand-Prix, ehei!… Te lăsau ţuţ!

— Ştii de ce-mi pare mie rău? a strigat el întorcându-se deodată spre Carlos. E că n-ai un *four-in-hand* 1, un *mail-coach* 2. Am merge toţi cei de-aici, ar fi de un şic!

Carlos regreta şi el în sinea lui că nu avea un *four-inhand*. Dar a glumit, găsind că omnibuzul se potrivea mai bine cu Jockey-Clubul din strada Conceigão.

1 Atelaj cu patru cai (engl.).

2 Poştalion (engl.).

Dámaso s-a întors spre bătrân cu braţele în jos, descurajat:

— Asta e, domnule Alfonso da Maia! Asta e, fiindcă în Portugalia nu se face niciodată ceva aşa cum trebuie! Fiindcă nimeni nu vrea să colaboreze pentru ca lucrurile să iasă bine… în felul acesta nu-i cu putinţă! Eu, unul, aşa văd lucrurile: că într-o ţară, orice persoană trebuie să contribuie, pe cât poate, la civilizaţie.

— Bine vorbit, domnule Salcede! a spus Alfonso da Maia. Iată un cuvânt nobil, un cuvânt mare!

— Păi, nu-i aşa? a strigat Dámaso triumfător, plesnind de plăcere. Aşa eu, bunăoară…

— Tu, ce? au strigat cei din jur. Ce ai făcut tu pentru

civilizaţie?…

— Mi-am comandat pentru ziua curselor o redingotă albă… Şi am să-mi pun un voal albastru la pălărie!

A intrat un valet aducând pe un platou de argint o scrisoare pentru Alfonso. Bătrânul, zâmbind încă de ideile lui Dámaso despre civilizaţie, şi-a scos ochelarii, a citit primele râuluri; toată buna-dispoziţie i-a pierit de pe chip; s-a ridicat imediat, după ce l-a depus grijuliu pe o pernă pe voluminosul Bonifacio.

Uite ce înseamnă să ai gust, uite ce înseamnă să înţelegi lucrurile! striga Dámaso agitându-şi braţele spre Carlos, după ce bătrânul a dispărut în spatele draperiei de damasc. Bunicul ăsta al tău, băiete, e putred de şic!…

— Lasă acum şicul bunicului… Vino încoace, că vreau să-ţi zic ceva.

A deschis una dintre ferestrele ce dădeau spre terasă, l-a dus acolo pe Dámaso şi i-a expus, în grabă, planul vizitei la Olivais şi frumoasa după-amiază pe care ar putea s-o petreacă la moşie cu soţii Castro Gomes… îi vorbise deja lui Craft, care era de acord, găsea ideea delicioasă, avea să pună flori peste tot. Şi acum nu mai rămânea decât ca amicul Dámaso, cu amabilitatea lui, să-i invite pe soţii

Castro Gomes…

— Caramba! a mârâit Dámaso bănuitor. Te-a apucat furia să faci cunoştinţă cu ea!

Dar în cele din urmă a convenit şi el că era ceva nemaipomenit de şic! Şi unde pui că mai era şi o frumoasă ocazie pentru el!… în timp ce Carlos şi Craft îi arătau obiectele, de artă lui Castro Gomes sM vorbeau despre cai, el, ţâşti, pleca să se plimbe cu ea prin parc… Straşnic!

— Păi mă duc mâine să vorbesc cu ei… Sunt convins c-o să primească imediat. Ea e moartă după obiecte de artă!

— Şi să vii să-mi spui dacă au acceptat sau nu…

— Am să vin… Să vezi c-o să-ţi placă; a citit mult, se pricepe şi la literatură; şi vezi că uneori, când stai de vorbă cu ea, e tulburătoare…

Marchizul a venit nerăbdător să le spună să intre, pentru că voia să închidă uşa cu glasvand, îngrijorat din nou de gâtul său… Şi mai voia ca înainte de cină să meargă în odaia lui Carlos să facă gargară cu apă cu sare…

— Şi ăsta se numeşte un portughez zdravăn, a strigat Carlos apucându-l vesel de braţ.

— Eu sunt slab de gât, i-a replicat imediat marchizul, desprinzându-se de braţul lui şi privindu-l furios. Iar dumneata eşti slab de sentiment. Iar Craft, de respectabilitate. Iar Dâmsozinho, de prostie. În Portugalia, totul e slăbiciune *et Comp*!

Râzând, Carlos l-a târât pe coridor. Şi deodată, când să intre în anticameră, au dat peste Alfonso stând de vorbă cu o femeie în doliu mare care-i săruta mâna, căzută aproape în genunchi, sufocată de lacrimi lângă ea altă femeie, cu ochii tot împăienjeniţi de lacrimi, înfăşură într-un şal un copilaş ce părea bolnav şi gemea. Carlos s-a oprit, stânjenit: marchizul a dus instinctiv mâna la buzunar. Dar bătrânul, surprins astfel în acţiunile sale caritabile, le-a împins imediat pe cele două femei pe scară; de au început să coboare, sfioase, binecuvântându-l, într-un murmur de suspine; iar el, întorcându-se spre Carlos, aproape că se scuza cu o voce care încă mai tremura:

— Mereu solicitanţii ăştia… Oricum, un caz foarte ti ist… Şi ce-i mai rău e că, oricât ai da, tot nu poţi să dai îndeajuns. Lumea e foarte prost rânduită, marchize.

— Lumea e foarte prost rânduită, domnule Alfonso da Maia, l-a îngânat marchizul, mişcat.

În duminica următoare, pe la orele două, Carlos, în faetonul său pe opt arcuri, având-l alături pe Craft care

pe timpul celor două zile de curse se instalase la Buchetul, s-a oprit în cele din urmă în Piaţa Belem tocmai în clipa când dinspre hipodrom ţâşneau deja focurile de artificii. Unul dintre servitori a coborât ca să cumpere biletul de cântărire pentru Craft, de la o gheretă primitivă de lemn, înălţată acolo din ajun, în care se foia un omuleţ cu barbă cenuşie şi lungă.

Era o *zi* călduroasă, cu un cer albastru închis, cu un soare arzător de sărbătoare care încingea pavajul, aurea pulberea mată a aerului, punea fulgerări de oglindă în ferestre, înveşmânta întregul oraş într-o albă scânteiere de var, de o vioiciune monotonă şi implacabilă care, în lâncezeala orelor de vară, obosea sufletul şi întrista vag. În Piaţa Jeronimos, lângă portalul bisericii, aştepta tăcut şi înfierbântat, sub razele soarelui un omnibuz cu caii deshăinaţi. Un muncitor, cu copilul în braţe şi cu nevasta alături, înfăşurată în şalul ei cu crenguţe, se ducea acolo uitându-se uimit la şosea, la râu, bucurându-se leneş de duminica liberă. Un puşti striga dezamăgit programele curselor pe care nu i le cumpăra nimeni. Femeia cu apă rece, fără clienţi, se aşezase cu ulciorul la umbră, despăduchind un copil... Patru masive gărzi municipale patrulau călare, la pas, prin pustietatea aceea. Iar în depărtare:, 1 auzea neîncetat pocnetul Vesel al rachetelor ce piereau în aerul cald.

I între timp, valetul continua să stea sprijinit lângă ghei el a, fără să izbutească să schimbe o livră. A trebuit să sură chiar Craft de pe bancheta capitonată ca să meargă acolo să parlamenteze – în timp ce Carlos, nerăbdător.

Îl ilij 1 lnl i u biciuşca crupele iepelor, lucioase ca un şatent.”; laniu, încerca prin piaţă o întoarcere bruscă şi nervoasa! În Huclihul minase aşa, enervat, fără să-şi desele, le lui /de Fiindcă toată săptămâna aceea, începând, îi. Lup... Urna/a când aranjase cu Dámaso vizita la Olivais,

llim. E plina d dezamăgiri. Dámaso dispăruse, fără să „dură niciun răspuns de la soţii Castro Gomes. El, din orgoliu, nu-l căutase pe Dámaso. Zilele se scurseseră, /oale; nu se realizase vesela idilă de la Olivais; încă nu făcuse cunoştinţă cu Madame Gomes; n-o mai revăzuse; nu: aştepta s-o vadă la curse. Iar în duminica aceea de Arii oare, soarele puternic şi lumea mişunând pe străzi miHicată în caşmiruri şi mătăsuri ca pentru liturghie îl copleşeau de melancolie şi indispoziţie.

O trăsură de piaţă a trecut pe lângă ei transportând doi lipi cu fiori la butonieră, care tocmai îşi puneau mănuşile; apoi un docar, mânat de un bărbat gras cu ochelari fumurii, a fost cât pe ce să se ciocnească de pod. În fine, Craft s-a întors cu biletul, după ce se certase cu omul cu barba profetică.

Dincolo de pod se ridicase un praf înăbuşitor. La ferestre erau sprijinite nişte cucoane ce se Uitau afară, pe sub umbreluţe. Alte gărzi municipale, călare, încurcau trecerea.

La intrarea în hipodrom, o deschidere tăiată într-un zid de mică fermă, Faetonul a trebuit să se oprească în spatele docarului mânat de bărbatul cel gras – care nu putea nici el să înainteze, fiindcă poarta era ocupată de trăsura de piaţă, din care unul dintre tipii cu floare la butonieră răcnea furios la un poliţai. Cerea să fie chemat domnul, Savedra! Domnul Savedra, care era de la Jockey-Club, îi spusese că putea să intre fără să plătească şi pentru trăsură! Chiar în ajun i-o spusese, la spiţeria lui Azevedo! Cerea să fie chemat domnul Savedra! Poliţaiul gesticula, palid. Iar individul, scoţându-şi mănuşile, tocmai se pregătea să deschidă portiera ca să-l ia. La bătaie pe poliţai când, călare pe iapa sa uriaşă, a sosit în trap o gardă municipală cu pumnul ridicat, strigându-l, înjurându-l pe individul cel gras, silindu-l să-şi întoarcă

docarul. Altă gardă municipală a intervenit, brutal. Două cucoane, apucându-şi rochiile, au alergat îngrozite spre un portal. Iar prin învălmăşeala aceea, din mijlocul prafului stârnit, se auzea în depărtare o flaşnetă cântând melancolic *Traviata*.

Faetonul a pătruns în urma docarului din care bărbatul cel gras, plesnind de furie, încă îşi mai întorcea faţa stacojie jurând că va depune plângere împotriva gărzii municipale.

— Foarte bună organizare, a murmurat Craft.

În faţa lor, hipodromul se înălţa suav pe colină, părând, după praful încins de pe şosea şi crudele reverberaţii ale varului, mai răcoros, mai vast, cu gazonul său deja puţin pârlit de soarele de iunie şi cu câte un mac ivindu-se, roşu, ici-colo. O adiere largă şi odihnitoare se înălţa încet dinspre râu.

În centru, pierdută parcă în largul spaţiu verde, lucea neagră, în soare, o mulţime deasă de oameni cu câteva echipaje în mijloc, din care se detaşau tonurile deschise ale umbreluţelor, scânteierea vreunei sticle de felinar, sau fraptil alb al vreunui vizitiu. Dincolo, de o parte şi de alta a tribunei regale tapisate cu diftină roşie ca o masă de birou, se ridicau cele două tribune publice, cu grinzile prost îmbucate, ca nişte tribune de chermeză. Cea din stânga, goală, nevopsită, avea crăpăturile scândurilor la vedere. În cea din dreapta, mânjită pe dinafară cu albastru deschis, se afla un şir de cucoane, aproape toate în culori închise, sprijinite de bordură, iar altele erau răspândite pe primele bănci; restul băncilor rămâneau goale şi dezolate, dezvăluind albeaţa lemnului care înăbuşea culorile vesele ale rarelor rochii de vară. Uneori briza uşoară făcea să se agite steguleţele albastre în vârful celor două catarge. O.

1 acere adâncă se lăsa din cerul scânteietor.

În jurul tribunei înconjurată de un gard de lemn se

aflau mai mulţi soldaţi de infanterie, cu baionetele – sclipind în soare. Iar în bărbatul trist care stătea la intrare, primind biletele, înveşmântat într-o enormă vestă albă, ţeapănă de scrobeală, care-i ajungea până la genunchi, Carlos l-a recunoscut pe laborantul său.

Nici n-au făcut bine câţiva paşi că l-au întâlnit pe Taveira la uşa bufetului, unde se răcorise cu o bere. Purta un mănunchi de garoafe galbene în piept, ghetre albe, şi voia să animeze cursele. O văzuse deja pe Mist, iapa lui Clifford, şi hotărâse să parieze pe ea. Ce cap de animal, băieţi, ce fineţe de picioare

— Pe cuvântul meu că m-a entuziasmat! Şi gata, acum ori niciodată, trebuie să însufleţim atmosfera! Pariez ti ei mii de reali. Vrei şi dumneata, Craft?

— Da, poate, mai încolo... Să vedem întâi aspectul general.

În incinta înclinată dintre tribună şi piaţă nu erau decât bărbaţi, aceiaşi de la Club, din birouri şi de la Casa Havaneză; majoritatea în ţinută obişnuită, cu haine încheiate la două rânduri, din stofă de culori deschise, şi cu pălării tari cu calota rotundă; alţii, mai stilaţi, în redingote şi cu binoclu în bandulieră, păreau stânjeniţi şi aproape că se căiau de şicul lor. Se vorbea încet, umblându-se agale prin iarbă, între fumuri uşoare de ţigară. Ici şi colo cele un domn. Oprit locului, cu mâinile la spate, se uita languros spre cucoane. Lângă Carlos doi brazilieni se plângeau de preţul biletelor, care li se părea „prea de tot pipărat 1.

În faţă, pista era pustie, cu gazonul călcat în picioare, păzită de soldaţi; iar lângă frânghie, de cealaltă parte, se înghesuia mulţimea de oameni, cu echipajele în mijloc, fără o şoaptă, cufundată în marasm, sub povara soarelui de iunie. Un băietan cu vocea îndurerată oferea în jur apă rece. În depărtare, râul Tejo scânteia în toată lăţimea lui,

albastru tot, la fel de albastru ca şi cerul în pulberea fină a luminii.

Vicontele de Darque, cu înfăţişarea lui placidă de *gentleman* blond cu un început de burtă, s-a apropiat de Carlos şi de Craft, ca să le strângă mâna. De îndată ce i-au vorbit despre caii lui (Rabin, favoritul, şi celălalt mânz), a ridicat din umeri, a închis ochii, cu aerul omului care se sacrifică. Păi, ce dracu', băieţii ar fi vrut cumva!... însă el, zău aşa, nu va putea prezenta un cal mai de doamne ajută, sub culorile lui, decât poate peste vreo patru ani. De altfel, nici nu-şi selecţiona caii pentru prăpăditul acela de Belem, să nu-şi închipuie amicii că era chiar atât de patriot: ţelul lui era să meargă în Spania, să bată caii lui Caldillo...

— În sfârşit, om trăi şi-om vedea... Da-ţi-mi un foc. Aici e pur şi simplu o oroare. Şi apoi, ce dracu', pentru curse e nevoie de cocote şi de şampanie. Cu oamenii ăştia serioşi şi cu apă rece nu merge!

În clipa aceea, unul dintre comisarii curselor, un tânăr ras, roşu ca un rac, cu sudoarea picurându-i de sub pălăria albă lăsată pe ceafă, a venit să-l răpească pe Darque, „de care era mare nevoie, acolo, în camera cântarului –, pentru o mică neînţelegere[50].

— Eu sunt ca un dicţionar, spunea Darque ridicând iarăşi din umeri, resemnat. Când şi când vine câte unul dintre d mnii aceştia de la Jockey-Club şi mă răsfoieşte... Să vezi şi dumneata, Maia, în ce hal am să fiu după curse! Va fi nevoie să mă dea din nou la legat...

Şi a plecat râzând cu poftă de propria sa glumă – împins de comisar care-l bătea familiar cu palma pe spate şi-i spunea „fercheşule".

— Hai să vedem femeile, a propus Carlos.

Au umblat agale de-a lungul tribunei. Sprijinite pe bordură într-un şir mut, privind fără ţintă ca de la o

50' Celebru portretist englez (1727—1788).

fereastră în zi de procesiune, se aflau acolo, în păr, toate cucoanele ce apar la rubrica *High-Life* din ziare, cele din fie jele Teatrului São Carlos şi cele de la după-amiezile de marţi ale soţilor Gouvarinho. Ici şi colo câte o pălărie mare cu pene à la Gainsborough 1, care atunci începuseră să se poarte, umbrea mai tare coloritul oacheş al unei feţişoare. Iar în lumina puternică a după-amiezii, în aerpl larg al colinei descoperite, pieile păreau veştede, uzate, moi, aburite de pudra de orez.

Carlos le-a salutat pe cele două surori ale lui Taveira, slăbănoage, blonduţe, ambele corect îmbrăcate în rochii cu pătrăţele; apoi pe vicontesă de Alvim, grasă şi albă, cu un corsaj negru strălucitor de strasuri, alături de tandra ei pl M Îi n. I nedespărţită, Joaninha Vilar, tot mai plinuţă, cu un l-ai mec i-o mai dulce în ochii umbriţi de gene lungi. În fa (a lor se aflau doamnele Pedrosos, bancherele, în culori deschise, interesate de curse, una cu programul în mână, cealaltă în picioare, studiind pista cu binoclul. Alături, stând de vorbă cu Şteinbroken, contesa de Soutal, şleampătă de parcă ar fi avut fustele pline de noroi. Pe o bancă izolată, tăcut, Vilaga cu două doamne în negru.

Contesa de Gouvarinho încă nu sosise. Dar nu ea era cea pe care o căutau ochii lui Carlos, neliniştiţi şi lipsiţi de speranţă.

— Un colţişor de camelii unse cu miere, a spus Taveira, repetând o vorbă de-a lui Ega.

Între timp, Carlos s-a dus să stea de vorbă cu bătrână ia prietenă, Doña Maria da Cunha care, de câteva momente, îl chema cu privirea, cu evantaiul, cu zâmbetul ei de mămică bună. Era singura doamnă ce se încumetase să coboare din refugiul cu ferestre al tribunei ca să vină să ia loc jos, printre bărbaţi; dar, cum spunea ea, nu suporta plictiseala de a sta acolo sus, aliniată, parcă aşteptând trecerea procesiunii Domnului nostru al Patimilor. Şi,

frumoasă încă sub părul ei deja cărunt, părea singura care se distra acolo, simţindu-se foarte la îndemână cu picioarele aşezate pe bara unui scaun, cu binoclul în poală, salutată neîncetat, spunându-le tinerilor „băieţi”… Venise cu o rudă pe care i-a prezentat-o lui Carlos, o doamnă spaniolă, destul de drăguţă dacă n-ar fi avut nişte cearcăne negre săpate până în mijlocul feţei. De îndată ce Carlos a luat loc lângă ea, Doña Maria l-a. Întrebat de aventurierul de Ega. Aventurierul, a spus Carlos, era la Celorico şi scria o comedie ca să se răzbune pe Lisabona, intitulată *Mocirla*…

— Apare şi Cohen? a întrebat ea râzând.

— Apărem cu toţii. Noi toţi suntem mocirla…

În clipa aceea izbucnea, prin spatele incintei, cu un tara-ra leneş de tobe şi alămuri, *Imnul regal*, ce s-a auzit dimpreună cu un glas de ofiţer şi zăngănit de coroane. Iar printre aurării de epoleţi a apărut în tribună regele, zâmbind, în veston de catifea şi cu pălărie albă pe cap. Ici şi colo, câteva persoane au salutat, foarte discret; cât despre doamna spaniolă, aceasta a luat binoclul din poala Doñei Maria şi, în picioare, foarte degajată, s-a apucat să-l cerceteze pe rege cu de-amănuntul. Dona. Maria găsea ridicolă acea muzică ce dădea curselor un aer de Serbare câmpenească… în plus, ce prostie, să se cânte imnul, ca într-o zi de paradă T

— Şi tocmai ăsta, care mai e şi groaznic pe deasupra, spunea Carlos. Doña Maria, nu cunoaşteţi definiţia lui Ega şi teoria lui despre, imnuri? Minunată!

— Ega ăsta! spunea ea zâmbind, deja încântată.

— Ega zice că imnul reprezintă definirea muzicală a caracterului unui popor. Cum e cadenţa imnului naţional, spune el, aşa-i şi mişcarea morală a naţiei. Vedeţi acum, Doña Maria, diferitele imnuri, după Ega. *La marseillaise* avansează ca o spadă scoasă din teacă. *God save the*

Queen înaintează târând după sine o mantie regală…

— Iar imnul nostru?

— *Imnul regal* se bălămbăne, în veston.

Doña Maria-încă mai râdea, când spaniola, luând loc şi punându-i din nou. Calmă, binoclul în poală, a murmurat:

— Pare un om de treabă.

— Cine, regele? au strigat în acelaşi timp Doña Maria şi Carlos. Minunat!

Între timp a început să sune un clopoţel, pierdut în văzduh. Iar pe tabela indicatoare au urcat numele celor doi cai ce alergau pentru primul premiu al „Produselor”. Erau numărul 1 şi numărul 4. Doña Maria da Cunha a vrut să le cunoască numele, fiindcă-i venise chef să parieze şi să câştige cinci tostoni de la Carlos. Şi cum Carlos se ridica să-i facă rost de un program:

— Şezi, băiete, a spus ea atingându-i braţul. Iată că vine scumpul nostru Alencar, cu programul… Uită-te la el! Vezi dacă în ziua de azi mai există vreunul pe aici care să aibă aerul lui sentimental şi poetic…

Îmbrăcat într-un costum nou din şeviot de culoare deschisă, care-l întinerea, cu mănuşi *gris-perle*, cu biletul de (întărire la butonieră, poetul venea făcându-şi vânt cu pror/anul şi zâmbindu-i de departe bunei sale prietene, Doña M iria. Când a ajuns lângă ea, cu capul descoperit, bine pieptănat în ziua aceea, cu un luciu de ulei pe coamă, i-a dus galant mâna la buze.

Doña Maria fusese una dintre frumoasele lui contemporane. Dansaseră înfocate mazurci în saloanele de la Arroios. Ea îl tutuia. El o numea întotdeauna „bună prietenă 1 şi „scumpă Maria11.

— Lasă-mă să văd numele cailor, Alencar… Aşază-te aici, hai, ţine-mi tovărăşie.

El a tras un scaun, râzând de interesul pe care-l arăta

ea curselor. Şi el, care o crezuse întotdeauna o pasionata de lauri!… Ei bine, caii se numeau Jupiter şi Scoţianul…

— Nu-mi place niciunul din nume, nu pariez. Ei, şi cum ţi se par toate astea, Alencar?… Lisabona noastră începe să iasă din găoace…

Alencar, depunându-şi pălăria pe un scaun şi trecându-şi mâna peste vasta-i frunte de bard, a mărturisit că toate astea aveau într-adevăr un oarecare aer de eleganţă, lin parfum de curte… Apoi, acolo jos, minunatul Tejo… fără să mai vorbim de importanţa selecţionării raselor de cai…

— Păi, nu-i aşa, scumpul meu Carlos? Tu care te pricepi atât de bine la astea, care eşti un maestru în toate sporturile, ştii ce înseamnă selecţionare…

— Da, e drept, selecţionarea e foarte importantă… a spus Carlos vag, ridicându-se din nou să privească tribuna.

Se apropia de ora trei, şi acum era sigur că „ea” nu mai venea; şi nu apărea nici contesa de Gouvarinho… începuse să-l năpădească oboseala. Răspunzând cu o uşoară mişcare din cap zâmbetului dulce pe care i-l trimitea din tribună Joaninha Vilar, se gândea să se înapoieze la Bux chetul, să-şi sfârşească după-amiaza liniştit, în *robe-de-3 chambre*, cu o carte în mână, departe de tot plictisul acela.

Între timp încă mai intrau cucoane. Domnişoara să videira, fiica bogatului” negustor de pantofi împletiţi, a trecut la braţul fratelui ei, împopoţonată, cu un mic aer scânteietor şi scârbit, vorbind tare englezeşte. Apoi a urmat nevasta ministrului Bavariei, baroneasa de Craben, enormă, împăunată, cu o faţă masivă de matroană romană, cu pielea plină de pete de culoarea tomatelor, plesnind într-o rochie de mătase groasă, albastră cu dungi albe; iar în spatele ei baronul, mărunţel, amabil, ţopăind uşor, cu o pălărie mare de pai pe cap.

Doña Maria da Cunha se sculase în picioare ca să le vorbească; şi o clipă s-a auzit, ca un gluglu gros de curcan, vocea baroanei găsind că cétait *charmant*, *cétait tres beau* Baronul, ţopăind întruna, cu mici râsete, *trouvait ga* ravissant3. Iar Alencar, în faţa acelor străini care nu-l salutaseră, îşi alegea atitudinea de mare bărbat naţional, răsucindu-şi vârful mustăţilor, înălţându-şi mai sus fruntea dezgolită.

Când ei şi-au continuat drumul spre tribună, iar buna Doña Maria a luat din nou loc, poetul, indignat, a declarat că-i ura pe nemţi! Cu ce morgă se uitase la el ministresa aceea cu fason de butoi, căreia-i plesnea osânza prin toate cusăturile rochiei! Neruşinată balenă!

Doña Maria zâmbea privindu-l cu simpatie pe poet. Şi întorcându-se deodată spre doamna spaniolă:

— Concha, dă-mi voie să ţi-l prezint pe dom Tomás de Alencar, marele nostru poet liric…

În clipa aceea, câţiva dintre tinerii mai pasionaţi, din cei are purtau binoclurile în bandulieră, au grăbit pasul i. Pie frânghia pistei. Doi cai treceau într-un galop senin, upmupe alături, sub biciuiturile dezordonate a doi jochei cu mustăţi mari. S-a auzit o voce spunând că a câştigat Scoţianul. Alţii afirmau că Jupiter. Iar în tăcerea obo). îl n. Şi dezamăgită care s-a lăsat, a străbătut mai vioi văzduhul, lansat de flauturile orchestrei, valsul din *Madame Angot*. Câţiva indivizi rămăseseră cu spatele la pistă, fumând, privind tribuna – unde doamnele continuau să se sprijine de parapet, în aşteptarea, parcă, a procesiunii Domnului nostru al Patimilor. Un domn, ce se afla lângă Curios, a rezumat impresiile, spunând că „toate astea erau o pungăşie”.

Iar când Carlos s-a ridicat să meargă să-l caute pe Dámaso, Alencar vorbea foarte însufleţit cu spaniola

despre Sevilla, *malaguenas* şi inima lui Espronoeda[51].

Acum dorinţa lui Carlos era să-l găsească pe Dámaso, săul lo de ce eşuase vizita la Olivais – şi apoi să plece ia i. Tichetul ca să-şi ascundă acolo melancolia ce-l înceţoşa, ciudată şi puerilă, presărată cu iritabilitate, şi îl făcea să urască glasurile care-i vorbeau, ta-ra-ta-ta-ul muzicii, până şi frumuseţea calmă a după-amiezii... Dar când să dea colţul tribunei, a nimerit peste Craft care l-a oprit şi l-a prezentat unui tânăr blond şi voinic cu care stătea vesel de vorbă. Era faimosul Clifford, marele *sportman* de la Cordoba. În jur lumea se adunase căscând gura la englezul acela legendar în Lisabona, proprietar de cai de curse amic al regelui Spaniei, bărbat ce întruchipa toate şicurile. El, foarte degajat, puţin *poseur*, îmbrăcat într-un simplu veston de flanelă albastră ca la ţară, râdea tare cu Craft, nmintindu-şi de vremurile când fuseseră împreună la colegiul din Rugby. Apoi, amabil, i s-a părut că-l recunoaşte pe Carlos. Oare nu se întâlniseră, cu aproape un an în urmă, la Madrid, la un prânz, în casa lui Pancho Calderbn? Ba da. Strângerea de mână pe care au repetat-o a fost mai amicală, iar Craft a propus să meargă să ude acea floare de prietenie cu o sticlă de şampanie proastă. Admiraţia celor din jur a crescut.

Bufetul era instalat sub tribună, pe scândura goală, fără pardoseală, fără o podoabă, fără o floare. În fund se întindea un raft de cârciumă cu sticle şi platouri cu prăjituri. Iar pe tejgheaua grosolană, doi chelneri, tâmpiţi şi murdari, aplatizau în grabă sanvişurile cu mâinile udate de spuma de la bere.

Când au intrat Carlos şi cei doi amici, lângă una dintre. Grinzile ce sprijineau treptele tribunei se aflau, într-un grup animat, cu pahar-ele de şampanie în mână, marchizul, vicontele de Darque, Taveira, un tânăr palid cu

51 Poet şi prozator romantic spaniol (1810—1842).

barbă neagră care purta înfăşurat sub braţ steagul roşu de *starter*[52], şi comisarul imberb, cu pălăria albă tot mai trasă pe ceafă, faţa mai încinsă, gulerul acum leoarcă de sudoare. El era cel care oferea şampania; şi de îndată ce l-a văzut intrând pe Clifford, a alergat spre el cu paharul în aer şi a urlat, făcând să se cutremure grinzile;

— În sănătatea amicului Clifford! Cel mai mare *sportman* din peninsulă, şi tânăr de-al nostru! Hip, hip, urra!

Paharele s-au ridicat în tunete de urale din care se detaşa, vibrantă şi entuziastă, vocea starterului. Clifford mulţumea râzând, scoţându-şi încet mănuşile în timp ce marchizul, care l-a tras pe Carlos de-o parte, i-l prezenta repede pe comisar, vărul său, Dom Pedro Vargas.

— Foarte încântat să vă. Cunosc…

— Ce spuneţi! Eu sunt foarte încântat! a exclamat comisarul. Noi, tinerii din sport, trebuie să ne cunoaştem cu toţii… Pentru că asta-i ca o confrăţie, şi tot restul sunt doar vorbe goale!

După care a ridicat imediat paharul în aer şi a urlat cu un avânt care i-a urcat mai mult sânge în obraz:

— În sănătatea lui Carlos da Maia, primul elegant din patria noastră, cel mai bun mânuitor de hăţuri! Hip, hip, urrra!

— Hip, hip, hip… urrra!

Şi din nou vocea starterului a scos uralele cele mai tunătoare şi entuziaste.

În uşa bufetului a apărut un funcţionar ca să-l cheme pe domnul comisar. Vargas a aruncat o livră pe tejghea, şi a luat-o din loc, strigând de afară, cu privirea înflăcărată:

— Treaba se înteţeşte, băieţi! Caramba! Daţi-i drumul cu lichidul! Iar dumneata, cel de colo, patronul, nea Mamul, U imite după gheaţă… Oamenii beau băuturi

52 Cel care dă semnalul de plecare (engl.).

calde… TrimiU» un băiat, du-te chiar dumneata, dă-i drumul! Kuun!

Între timp, pe când se destupa şampania lui Craft, Curios îl invita pe Clifford să ia masa în seara aceea la liiidietu-l. Celălalt a acceptat, muindu-şi buzele în pahar, l-in und un lucru excelent că se continua tradiţia de a lua masa împreună, la orice întâlnire.

— Măăăi! e şi generalul aici! a exclamat Craft.

Ceilalţi s-au întors. Era Sequeira, cu faţa ca un ardei, stânjenit într-o redingotă scurtă care-l făcea mai îndesat, cu pălăria albă trasă pe ochi şi un bici lung sub braţ.

A acceptat un pahar de şampanie şi s-a arătat încântat să-l cunoască pe domnul Clifford…

Şi ce-mi spui dumneata despre plictiseala asta? a exclamat el apoi, întorcându-se spre Carlos.

fu ce-l privea era mulţumit, sărea în sus de bucurie… Ci n-sole acelea nesărate, fără cai, fără jochei, cu o jumătate de duzină de persoane ce căscau în jur, îi dădeau certitudinea că erau poate ultimele, şi că Jockey-Clubul avea să plesnească… Şi bine ar fi! Scăpa lumea de un soi de distracţie, care nu făcea parte din obiceiurile pământului. Cursele însemnau pariuri. Se pariase? Nu? Atunci, poveşti!… în Anglia şi în Finanţa, da! Acolo era o întrecere ca ruleta sau ca jocul de cărţi… Existau până şi bancheri, aşa-numiţii *bookmakers*. Păi atunci, vezi bine!

Şi cum marchizul, lăsând paharul jos şi căutând să-l potolească pe general, vorbea despre selecţionarea raselor. Şi despre achiziţia de cai, celălalt a ridicat din umeri, indignat:

— Ce-mi tot cânţi dumneata! Vrei să spui că se selecţionează rasele în vederea achiziţionării cailor pentru cavalerie?… Uite că acum se montează cavaleria cu cai de curse!… La militărie nu-i nevoie de calul care aleargă cel mai mult, ci de calul care rabdă cel mai mult… Restul e un

basm… Caii de curse sunt nişte fenomene! Sunt ca boii cu două capete… Basme, care va să zică!… în Franţa li se dă până şi şampanie, omule! Aşa că, vezi şi dumneata!…

La fiecare frază, scutura din umeri, furios. Apoi, dintr-o înghiţitură, şi-a golit paharul de şampanie, a repetat că i-a făcut mare plăcere să-l întâlnească pe domnul Clifford, s-a întors pe călcâie, a ieşit pufnind, strângându-şi mai tare sub braţ biciul – al cărui vârf tremura parcă, dornic să lovească pe careva.

Craft zâmbea, îl bătea pe Clifford pe umăr.

— Vezi şi dumneata! Nouă, bătrânilor portughezi, nu ne plac noutăţile, nici sporturile… Suntem pentru taur…

— Şi pe bună dreptate, spunea celălalt serios, îndreptându-şi gulerul. Zilele trecute chiar îmi povestea regele Spaniei, la Granja[53]…

Deodată, de-afară, s-a auzit o hărmălaie de voci care strigau: „Ordinea!” O doamnă ce traversa cu un copilaş a intrat alergând la bufet, palidă toată. Un poliţai a trecut în fugă.

Se produsese o învălmăşeală!

Ieşind în grabă, Carlos şi ceilalţi au văzut lângă tribuna regală o îngrămădire de oameni – printre care. Gesticula tare cu braţele Vargas; Din camera cântarului tinerii veneau alergând curioşi, aţâţaţi, înghesuindu-se, ridicându-se în vârful picioarelor; din incinta echipajelor soseau alţii, sărind peste frânghiile pistei cu toate protestele poliţailor – şi acum o masă tumultuoasă de jobene, de costume în culori deschise se îmbrâncea spre treptele tribunei regale, unde un adjudant regal, strălucind de insigne militare şi cu capul gol, stătea calm şi privea.

Făcându-şi loc, a putut şi Carlos în sfârşit să zărească, în învălmăşeala de indivizi ce alergau pentru

---

53 Reşedinţă de vară a regilor Spaniei*
S-a făcut, domnule (fr.).

premiul „Produselor**, pe cel care călărise pe Jupiter, cu cizmele încă în picioare, cu un pardesiu albicios peste tunica de jocheu, furios, zăpăcit, înjurându-l pe arbitrul curselor, pe Mendoneja, care holba ochii ameţit şi fără să spună un cuvânt. Amicii jocheului îl trăgeau care încotro, îi cereau să înainteze un protest. Dar el bătea din picior, tremurând, livid, strigând că nu-i păsa lui de proteste! Pierduse cursa din cauza unui nemernic! Singurul protest valabil era o bâtă! Fiindcă ceea ce se petrecea pe hipodromul acela era mica înţelegere şi hoţia!

Nişte indivizi mai serioşi s-au indignat de atâta brutalitate.

— Afară! Afară!

Câţiva au luat partea jocheului; pe lături începuseră să isce alte certuri, dezlănţuite acum. Un tip îmbrăcat în

nuşiu urla că Mendonţa îi cedase cursa Lui Pinheiro, are călărea pe Scoţian, pentru că erau prieteni intimi;

111 domn, cu binoclul în bandulieră, *găaea* că-i o insiunare infamă: iar cei doi, faţă în faţă, cu pumnii strânşi, se tratau i urioşi drept „canalii.

În tot acest timp, un bărbat scund cu lavalieră mare în picăţele încerca să-şi facă loc, ridica braţele, striga, cu vocea rugătoare şi răguşită:

— Vă rog, domnii mei... Un moment... Eu am experienţă... Am experienţă!

Deodată glasul puternic al lui Vargas a dominat totul.

«un urlet de taur. În faţa jocheului, fără pălărie, cu obrazul roşu ca racul. Îi striga că nu era demn să mai stea

„Io, printre oamenii de treabă! Când un *gentleman* se îndoieşte de arbitrul cursei, înaintează un protest! Dar a vină să-i acuze de hoţie, asta era doar de teapa unei

< \îi talii şi a unui cântăreţ de facto ca el, care n-ar fi trei uit niciodată să facă parte din Jockey-Club! Celălalt,

atârnat de braţul amicilor săi, încordându-şi gâtul slab l» arcă gata să muşte, i-a aruncat un cuvânt de ocară. Atunci Vargas şi-a făcut loc cu un brânci, şi-a suflecat mârieeile şi a urlat:

— Repetă! Repetă!

Şi imediat întreaga masă da oameni a oscilat, s-a lovit de scândurile tribunei regale, s-a învârtejit în tumult, strivind „ordine” şi „jos**, aruncându-şi pălăriile în aer, lovind urci în parapeţi.

Prin zarva aceea vibrau, furioase, fluierăturile poliţailor; cucoane cu fustele ridicate fugeau de-a curmezişul pistei, căutându-şi înspăimântate echipajele, şi un suflu grosolan de învălmăşeală de proastă calitate a trecut peste Hipodrom, rupând aparenţa de civilizaţie şi atitudinea forţată de suprafaţă…

Carlos s-a trezit lângă marchiz, care exclama, palid:

— De necrezut! De necrezut!…

Carlos. Dimpotrivă, găsea că-i foarte pitoresc.

— Ce pitoresc, domnule? E o ruşine, cu toţi străinii ăţiţia care aud!

Între timp, masa de oameni se risipea, încet, ascultând de ofiţerul gărzii, un tânăr scund dar hotărât care, în vârful picioarelor, recomanda într-o parte şi într-alta, cu glas de orator, „cavalerism 1 şi „înţelepciune14… Jocheul cu pardesiul albicios s-a îndepărtat sprijinit pe braţul unui amic, şchiopătând, cu sânge curgându-i din nas; iar comisarul a coborât spre pistă urmat de un alai, triumfător, fără guler, îndreptându-şi pălăria turtită ca o cocă. Muzica intona marşul din *Profetul*, în timp ce nefericitul arbitru al cur se lor, Mendonga, sprijinit de tribuna regală, cu braţele în jos, intimidat, bâiguia încă uluit.

— Asta numai mie! Asta numai mie mi se poate întâmpla!

Marchizul, într-un grup căruia i se alăturaseră Clifford, Craft şi Taveira, continua să vocifereze:

— Va să zică, v-aţi convins? Ce vă. Tot spuneam eu? Ţara asta nu suportă decât grădini de zarzavat şi serbări câmpeneşti… Cursele, ca multe alte lucruri civilizate venite din afară, au nevoie mai întâi de oameni educaţi. În fond, noi toţi suntem nişte cântăreţi de facto! Ceea ce ne place e beţia, şi chitara, şi bătăile eu băţul, şi trăiască ai noştri! Asta el

Lângă el Clifford care, în mijlocul învălmăşelii, îşi menţinea mai corectă linia de *gentleman*, încerca un zâmbet, asigurând, cu aerul consolator, că asemenea conflicte se ivesc pretutindeni… Dar în fond părea să găsească toate lucrurile acestea oribile. Se spunea chiar că şi-o va retrage pe Mist. Iar unii îi dădeau dreptate. Ce dracu'! Era înjositor pentru un frumos cal de rasă să alerge pe un hipodrom dezordonat şi lipsit de decenţă, unde în orice clipă puteau să scapere cuţitele.

— Ia ascultă, l-ai văzut cumva din întâmplare pe animalul de Dámaso? a întrebat Carlos luându-l de-o parte pe Taveira. De o oră umblu după el…

— Era adineauri dincolo, în incinta echipajelor, cu Josefina lui Salazar… Are un costum nemaipomenit, o redingotă albă şi un voal la pălărie!

Dar când, după câtva timp, Carlos a vrut să traverseze pista, aceasta era închisă: urma cursa pentru Marele Premiu Naţional. Numerele urcaseră deja pe tabela de marruj, mi clinchet «le clopoţel se pierdea în văzduh. Un cal ni Im Dnrqu îi iliinul, cu jocheul său roşu şi alb, cobora îl fi. II. Îl îi de un *groom* însoţii de Darque; câteva I» i M. UH –, opreau ca să-i cerceteze picioarele, cu priâi.1. I i mm: „a, prefăcându-se a se pricepe. Carlos a întări, i I el un moment, admirându-l: era de un şi umos

<, i. Idinii melii. S, nervos şi sprinten, dar cu pieptul

îngust.

Apoi, întorcându-se, a dat deodată cu ochii de contesa de C lou varinho, care desigur că abia sosise şi stătea acum de vorba, în picioare, cu Doña Maria da Cunha. Era înliraeal. A într-o toaletă englezească ajustată pe corp şi simpla, din caşmir alb, de un alb smântânos pe care mănuşile mari şi negre cu manşetă de muşchetar aşterneau un con-Ir. Ist îndrăzneţ; iar pălăria, tot neagră, dispărea sub culele line ale unui voal alb înfăşurat în jurul capului şi care-i acoperea jumătate din obraz, dându-i un aer orient.il cam nepotrivit, cu năsucul scurt şi cu părul de culoarea. Îl urnei. În jur, bărbaţii se uitau la ea ca la o cadră.

Arindu-l pe Carlos, contesa nu şi-a putut reţine un zâmbet, o strălucire a ochilor, care au luminat-o toată. Instinctiv, a făcut un pas spre el; şi au rămas o clipă izolaţi, vorbind încet, în timp ce Doña Maria îi observa, deja plină de bunăvoinţă, gata să-i binecuvânteze matern.

— Era să nu vin, spunea contesa, care părea nervoasă. Gastão a fost atât de dezagreabil astăzi! Şi, fireşte, trebuie să plec mâine la Porto.

— La Porto?…

— Tăticul vrea să mă duc la el, e ziua lui… Săracul, îmbătrâneşte, mi-a scris o scrisoare atât de tristă… De doi ani nu m-a mai văzut…

— Contele merge şi el?

— Nu.

Iar contesa, după ce i-a surâs ministrului Bavariei care o salutase în trecere ţopăind, a adăugat, cu privirea cufundată în ochii lui Carlos:

— Şi vreau ceva.

— Ce anume?

— Să vii cu mine.

Chiar în clipa aceea Teles da Gama, cu programul şi

creionul în mână, s-a oprit lângă ei;

— Vrei să intri şi dumneata într-un *poule* monstru, Maia? Cincisprezece bilete, a zece tostoni fiecare... Acolo sus, la colţul tribunei, se pariază pe rupte... învălmăşeala a avut partea ei bună, a risipit apatia, toată lumea s-a trezit... Doriţi să pariaţi şi dumneavoastră, doamnă contesă?

Da, şi contesa intra în *poule*. Teles da Gama a înscris-o şi a luat-o din loc, aferat. Apoi s-a apropiat Şteinbroken, înflorit tot, cu pălărie albă, potcoavă de rubine la cravată, mai ţeapăn, mai blond, mai englez încă în acea zi solemnă de sport oficial.

— *Ah, comme vous êtes helle, comtesse*!... *Voilà une toilette merveilleuse, n est-ce-pas, Maia*?... *Est-ce que nous n allons pas* paner *quelque chose*[54]?

Contesa, contrariată, vrând să stea de vorbă cu Carlos, zâmbitoare totuşi, s-a plâns că-şi pusese deja o avere la bătaie... în sfârşit, o să parieze încă cinci tostoni cu Finlanda. Ce cal lua el?

— *Ah, je ne sais pas, je ne connais pas les chevaux... D'abord, quand on parie*[55]...

Ea, nerăbdătoare, i l-a oferit pe Vladimir. Şi a trebuit apoi să întindă mâna altui finlandez, secretarul lui Şteinbroken, un tânăr blond, încetinel, languros, care se înclinase tăcut în faţa ei, lăsând să-i lunece din ochiul limpede şi vag monoclul de aur. Aproape imediat a venit Taveira, foarte nervos, să spună că Clifford o retrăgea pe Mist.

Văzând-o astfel anturată, Carlos s-a îndepărtat. Tocmai privirea Doñei Maria, care nu-l slăbise o clipă, îl chema acum, mai drăgăstoasă şi mai vioaie. Când s-a

---

54 Ah, ce frumoasă sînteţi, doamnă contesă !... Iată o toaletă minunată, nu-i aşa, Maia ? Nu pariem şi noi ceva ? (fr.)

55 Ah, -nu ştiu, nu cunosc caii... Mai întii, cînd pariezi... (fr.).

apropiat, ea l-a tras de mânecă, l-a făcut să se încline, ca să-i murmure la ureche, încântată:

— Azi e atât de drăguţă!

— Cine?

Doña Maria a ridicat din umeri, pierzându-şi răbdarea.

— Asta-i acum! Cine să fie? Ştii foarte bine. Contesa… E apetisantă.

— Foarte drăguţă, într-adevăr, a spus Carlos rece. Fa picioare, lângă Doña Maria, scoţându-şi încet o ţigaretă, el rumega aproape indignat cuvintele contesei. Să meargă cu ea ia Porto!… Vedea în asta o nouă exigenţă îndrăzneaţă de-a ei, aceeaşi tendinţă impertinentă de a dispune de timpul lui. De paşii lui, de viaţa lui! Avea chef i se ducă la ea şi să-i spună un nu sec. Neruşinat, fără – i vumente, fără explicaţii, ca o brută.

Însoţită în tăcere de deşelatul secretar al lui Steinbrol eu, ea înainta acum încet spre el; iar privirea veselă cu ui e-l învăluia l-a iritat mai mult, deoarece simţea în i lalucirea ei senină, în zâmbetul ei calm, cât de sigură era de supunerea lui.

Şi într-adevăr era. De îndată ce finlandezul s-a îndepărtat languros, ea, foarte liniştită, chiar acolo, lângă l» era Maria, vorbind englezeşte şi arătând spre pistă de parcă ar fi comentat ceva despre caii lui Darque, i-a expus planul încântător pe care-l imaginase. În loc să plece marţi la Porto, pleca luni seara, singură, cu o slujnică „liană, confidenta ei, într-un compartiment rezervat.

(arlos lua acelaşi tren. La Săntarem coborau amândoi, I’arte simplu, şi mergeau să petreacă noaptea la hotel. A «loua zi ea îşi continua drumul spre Porto, iar el se înapoia

1.1 Lisabona…

Carlos holba ochii la ea, uluit, amuţit. Nu se

aşteptase la atâta nesăbuinţă! îşi închipuise că ea voise să-l aibă

1.1 Porto, ascuns în Hotelul Frankfurt, pentru nişte plimbări romantice la Foz, s.au vizite pe furiş în vreo cocioabă din Aguardente… Dar ideea să petreacă o noapte într-un liotei, la Santarem!

A ridicat în cele din urmă din umeri, indignat. Cum oia ea, pe o linie de cale ferată pe care întâlneşti la tot l sul persoane cunoscute, să coboare împreună la gara din întărem, să-i dea braţul, conjugal, şi să se strecoare îmi un han? Ea însă se gândise la toate amănuntele. Nimeni nu putea s-o recunoască, deghizată într-un *watrrproof* mare şi cu perucă pe cap.

— Cu perucă?

— Gastão! a murmurat ea deodată.

În spatele ei, contele îi înlănţuia talia tandră. Şi imediat a vrut să ştie ce părere avea amicul Maia despre curse. Destulă animaţie, nu-i aşa? Şi toalete frumoase, un oarecare lux… în sfârşit, nu te făceau de ruşine. Şi asta dovedea ceea ce spusese el întotdeauna, că toate rafinamentele civilizaţiei se aclimatizau bine în Portugalia…

— Solul nostru moral, Maia, ca şi solul nostru fizic, e un sol binecuvântat!

Contesa se dusese din nou lângă Doña Maria. Şi Teles da Gama, trecând iar, în străduania zgomotoasă pe care şi-o dădea ca să formeze un *poule*, l-a chemat pe Carlos la tribună, ca să-şi tragă biletul şi să parieze cu doamnele…

— Gouvarinho! Vino şi dumneata, omule! a strigat el. Ce dracu’! Trebuie să mai însufleţim atmosferă, e o chestiune de patriotism.

Şi contele a catadicsit să vină, din patriotism.

— E bine, zicea el apucându-l pe Carlos de braţ, să

stimulăm distracţiile elegante. Am mai spus-o o dată şi în Cameră: luxul este conservator.

Sus, într-un colţ, printre cucoane, era într-adevăr atâta însufleţire – că toată tribuna aceea tăcută, ce stătea parcă în aşteptarea Domnului nostru al Patimilor, a părut scandalizată. Vicontesă de Alvim împăturea aferată biletele de la *poule*; *o* mică secretară din Rusia, cu ochi albastru-verzui, paria la disperare monede de cinci tostoni, zăpăcită, încurcată deja, mâzgălindu-şi frenetic programul. Doamna Pinheiro, aceea mai slabă, într-o rochie vaporoasă cu bucheţele Pompadour care-i făcea gropiţe la clavicule, emitea în englezeşte opinii pretenţioase despre cai, în timp ce Taveira, cu ochii umezi printre atâtea fuste, tot pomenea mereu că vrea să le ruineze pe cucoane, să trăiască pe spinarea lor… Şi toţi bărbaţii, dându-şi coate, voiau să parieze cu Joaninha Vilar care, sprijinită de bordura tribunei, durdulie, languroasă şi zâmbitoare, cu capul lăsat pe spate, cu genele plecate, părea să le ofere tuturor mâinilor acelora ce se întindeau lacome spre ea apetisantul eisân de turturică.

Între timp, Teles da Gama organiza mai departe vesela învălmăşeală. Biletele se împăturiseră, acum era nevoie de o pălărie… Atunci domnii au simulat un ataşament neobişnuit pentru pălăriile lor, nevrând să le încredinţeze mâinilor nervoase ale cucoanelor; un tânăr în doliu mare N-a depăşit chiar pe sine, înşfăcându-şi borul pălăriei cu mnbele mâini, în urlete.

Mica secretară din Rusia, nerăbdătoare, a pus în cele rlin urmă la dispoziţie bereta de marinar a copilaşului ei, un băieţel obez plasat într-un colţ, ca un colet. Joaninha VUăr a oferit biletele în jur, râzând şi scuturându-le leneş, în timp ce secretarul lui Şteinbroken, grav, exercitând parcă cine ştie ce funcţie, aduna în pălăria lui mare monedele ce cădeau una câte una cu un clinchet argintiu.

Iar tragerea la sorţi a fost momentul distractiv culminant la acel *poule*. Cum erau numai patru cai înscrişi, iar jucători erau cincisprezece, existau patru bilete albe care îngrozeau pe toată lumea. Cu toţii aveau ambiţia să tragă numărul trei, cel al Rabinului, calul lui Darque, favoritul cursei pentru Premiul Naţional. Astfel, fiecare mânuţă înfrigurată ce întârzia în fundul beretei amestecând, pipăind hârtiile, provoca o indignare glumeaţă, printre hohote exagerate de râs.

— Doamna vicontesă caută prea mult!... Şi dumneaei n împăturit numerele, le cunoaşte... Mai multă probitate, doamnă vicontesă!

— *Oh, mon Dieu, ai Minhoto, cette rosse*! 1

— *Je vous l'anchete, madame*! *2*

— Doña Maria Pinheiro, dumneavoastră aţi luat două numere!...

— *Ah*! *je suis perdue... Blanc*! *3*

— Şi eu! Trebuie să facem alt *poule*! Haideţi să facem alt *poide*!

— Aşa-i! Alt *poule*, alt *poule 1*

Între timp enorma baroană de Craben, pe o treaptă inui sus pe care o ocupa singură, ca un tron, se ridicase cu biletul în mână. Îl trăsese pe Rabin: şi se prefăcea, cu lin aer superior, că nu înţelegea acel noroc, întreba ce îne; imnă Rabin. Când contele de Gouvarinho i-a explicat foarte serios importanţa Rabinului, şi că Rabinul era aproape o glorie publică, ea şi-a arătat dantura şi a catadicsit să mormăie gutural că *cétait charmant*. Toată lumea o invidia; iar enorma balenj[56] s-a lăţit din nou pe tronul ei, făcându-şi maiestuos vânt cu evantaiul.

56A h, aţi pierdut, aţi pierdut ! Păi e o bătrînă mîrţoagă de birjă, VliuJimir al dumneavoastră (£r.).

’ Ah, glumiţi... (fr.).

" Domnule Maia, zece tostoni ! (fr.)

Şi deodată s-a produs surpriza: în timp ce ei trăgeau biletele, caii au pornit, şi anume treceau deja împreună prin faţa tribunei. Toţi s-au ridicat în picioare cu binoclurile în mână. *Start*erul încă mai era pe pistă, cu steagul roşu înclinat la pământ; iar crupele cailor făceau curba, lucioase în lumină, sub jachetele umflate ale jocheilor.

Atunci tot vuietul glasurilor s-a potolit; iar în tăcerea ce s-a lăsat, frumoasa după-amiază părea să se întindă în jur mai suavă şi mai calmă. Prin văzduhul fără praf, fără vibraţia razelor puternice, totul căpăta o precizie subtilă; în faţa tribunei, pe colină, iarba avea nuanţe de blond fierbinte; în grupul de echipaje scânteia uneori geamul unui felinar, metalul unui harnaşament sau, stând în picioare pe o pernă, se detaşa în întuneric câte o siluetă cu joben; iar pe pista verde, caii alergau, mai mici, decupaţi fin pe fundalul luminos. În depărtare, casele văruite se învăluiau în tuşe uşoare de acuarelă roz; iar orizontul larg strălucea, sub raze aurii de soare şi scânteieri de râu sticlos, topindu-se într-o ceaţă luminoasă acolo unde colinele, cu tonurile lor albăstrui, erau aproape transparente, alcătuite parcă dintr-o substanţă preţioasă…

— E Rabinul! a strigat în spatele lui Carlos un individ ce se cocoţase pe-o treaptă.

Într-adevăr, culorile roşu şi alb ale lui Darque alergau în frunte. Ceilalţi doi cai înaintau laolaltă; iar ultimul, într-un galop amorţit, venea Vladimir, alt mânz al lui Darque, murg deschis, aproape blond sub lumină.

Atunci secretara din Rusia a bătut din palme, l-a inter –, pelat pe Carlos care tocmai trăsese la *poule* numărul lui Vladimir. Ei îi revenise Minhoto, o mârţoagă melancolică a lui Manuel Godinho; şi făcuseră pe cei doi cai un pariu complicat, cu mănuşi şi migdale. De câteva ori frumoşii ei ochi, albastru-verzui, îi căutaseră pe ai lui Carlos; şi acum

îi atingea braţul cu evantaiul, glumea, triumfătoare…

Ah, vous avez pierdu, vous avez pierdu! mais c'est fiu *naux cheval de fiacre, votre Vladimir*.

Cum aşa, un cal de birjă? Vladimir era cel mai bun iiiln/ al lui Darque! Poate că va ajunge să fie singura istoric a Portugaliei, aşa precum odinioară Gladiatorul a iuţit, unica glorie a Franţei! Poate că-l va înlocui până şi pe Camões…

— *Ah, vous* plaisantez2…

Nu, Carlos nu glumea deloc. Era chiar gata să parieze totul pe Vladimir.

— Dumneata pariezi pe Vladimir? a strigat Teles da (Sama întorcându-se brusc.

Carlos, ca să se distreze, şi fără măcar să ştie de ce „a declarat că pariază pe Vladimir. Atunci, în jur a fost mare surpriză; şi toată lumea a vrut să parieze, să profiţi de fantezia aceea de om bogat care susţinea un mânz crud, pe trei sferturi pur-sânge, şi căruia însuşi Darque îi spunea „mârţoagă". El zâmbea, accepta; în cele din urină a ridicat chiar glasul, l-a proclamat pe Vladimir contra întregului câmp. Şi de pretutindeni îl chemau, nu/. I cu toţii să-l jefuiască.

— *Monsieur de Maia, dix tostons* 3.

— *Parfaitement, Madame.4*.

— Maia, – vrei jumătate de livră?

— La dispoziţie!

— Maia, şi eu! Ascultă aici… Şi eu?… Două mii de reali.

— Domnule Maia, eu dau zece tostoni…

— Cu cea mai mare plăcere, doamna mea…

În depărtai e caii dădeau ocoluri, la urcarea din teren. Habinul se făcuse deja nevăzut, în timp ce Vladimir, într-un galop în care se simţea oboseala, alerga de unul ningur pe pistă. S-a auzit o voce spunând că şchiopăta.

Atunci Carlos, care continua să parieze pe Vladimir con Tra întregului câmp, a simţit că-l trage cineva de mânecă încetişor; s-a întors; era secretarul lui Şteinbroken care venea, subtil, să participe şi el la jefuirea pungii lui Maia, şi propunea doi suverani, în numele său şi al şefului său, ca pariu colectiv al Legaţiei, pariul regatului Finlandei.

— *C'est fait, monsieur*! 1 a exclamat Carlos râzând.

Acum începea într-adevăr să se distreze. Abia-l văzuse dintr-o aruncătură de ochi pe Vladimir, dar îi plăcuse capul mânzului, pieptul lui lat şi adânc; însă paria mai ales ca să animeze mai mult acel colţ al tribunei, să vadă cum strălucesc lacom ochii interesaţi ai femeilor. Alături de el, Teles da Gama îl aproba, găsea că a făcut un gest patriotic şi de mare şic.

— Vine Minhoto! a strigat deodată Taveira.

La întoarcere, într-adevăr, s-a petrecut o schimbare. Subit, Rabinul pierduse teren, opintindu-se la urcuş, cu respiraţia scurtă. Şi acum Minhoto, căluţul necunoscut al lui Manuel Godinho, era cel care se lansase în frunte, venea înghiţind pista, cu un efort continuu, admirabil călărit de un jocheu spaniol. Şi imediat după el urmau culorile roşu şi alb ale lui Darque; la început li s-a mai părut că era Rabinul; dar, zărit deodată într-o rază oblică de soare, calul s-a acoperit de tonuri lucioase de roib deschis şi, spre marea surpriză a tuturor, l-au recunoscut pe Vladimir! Cursa se desfăşura acum între el şi Minhoto.

Prietenii lui Godinho, dând fuga spre pistă, urlau, cu pălăriile în aer:

— Minhoto! Minhoto!

În jurul lui Carlos, cei care pariaseră pe întregul câmp împotriva lui Vladimir înălţau de asemenea rugi pentru Minhoto, iţindu-se în vârful picioarelor lângă parapetul tribunei, întinzând braţul spre el, însufleţindu-l:

— Hai Minhoto!… Aşa, aşa… Ţine-te, bine, băiete!…

Bravo!… Minhoto! Minhoto!

Rusoaica, nespus de nervoasă, sperând să câştige acel *poule*, bătea din palme. Până şi enorma Craben se ridicase, dominând tribuna, umplând-o cu dungile ei albastre şi albe; între timp, lângă ea, tot în picioare, contele de Gouvarinho zâmbea, mulţumit în sinea lui de patriot, fiindcă în jocheii aceia care mâncau pământul, în pălăriile ce se agitau vedea strălucind civilizaţia…

Deodată, de jos, de lângă tribună, din ceata tinerilor care-l înconjurau pe Darque, a ţâşnit un strigăt:

— Vladimir! Vladimir!

Cu un elan disperat, mânzul se alăturase lui Minhoto: şi acum soseau cu furie, printre scânteieri vii de culori deschise, cu boturile alăturate, cu ochii ieşiţi din orbite, sub ploaia şfichiuiturilor de bice.

Teles da Gama, uitând de pariu şi trecând de partea lui Darque, prietenul său intim, urla pentru Vladimir. Rusoaica, în picioare pe o treaptă, sprijinită de umărul lui Carlos, palidă, excitată, îl însufleţea pe Minhoto cu mici strigăte, cu lovituri de evantai. Agitaţia din colţul acela de tribună se răspândise jos, în incintă, unde un şir de bărbaţi gesticulau cu braţele lângă frânghia pistei. În partea cealaltă se vedea un rând de feţe palide, împietrite de îngrijorare. Câteva cucoane se ridicaseră în picioare în

I rasurile lor. Iar doi domni, ţinându-şi cu mâinile pălăriile joase, alergau mâncând pământul de-a curmezişul colinei, ca să vadă sosirea.

— Vladimir! Vladimir! s-au auzit din nou strigăte izolate, ici, colo.

Cei doi cai se apropiau în tropăitul surd al copitelor ce înainta ca o rafală.

— Minhoto! Minhoto!

— Vladimir! Vladimir!

Soseau… Deodată jocheul englez al lui Vladimir,

înflăcărat., ridirând mânzul care, ţeapăn şi lucios, părea să-i fui. A dintre picioare, a făcut să şuiere triumfător biciuşca şi, în un atac direct, l-a lansat dincolo de linia de sosire, O duna capete înaintea lui Minhoto, acoperit tot de

Atunci în jurul lui Carlos a fost mare dezolare, s-a auzit lui lung murmur ostenit. Pierdeau cu toţii; el punea mâna pe *poule*, câştiga pariurile, încasa tot. Ce noroc! Ce *chance*! lin ataşat italian, trezorier al acestui *poule*, a pălit când a trebuit să se despartă de batista plină de arginţi; şi de pretutindeni mânuţe înmănuşate în *gris-perle* sau castaniu

Îl aruncau, cu aere bosumflate, pariurile pierdute, ploaia de monede pe care el le culegea râzând, în pălărie.

— *Ah*, *monsieur*, a strigat furioasă enorma ministresă a Bavariei, *mefiez-vous*... *Vous connaissez le proverbe*: *heureux au jeu t*... v:

— *Helcis*! *madame*![57] a spus Carlos resemnat, întinzându-i pălăria.

Şi din nou un deget subtil i-a atins braţul. Era secretarul lui Şteinbroken, lent şi tăcut, care-i aducea banii lui şi banii şefului său, pariul regatului Finlandei.

— Cât aicâştigat? a exclamat Teles da Gama, uluit.

Carlos habar n-avea. În fundul pălăriei lui străluceau şi monezi de aur. Teles a numărat, cu ochi scânteietori.

— Ai câştigat douăsprezece livre! a spus el minunându-se şi privindu-l pe Carlos cu respect.

Douăsprezece livre – Vestea s-a răspândit în jur, printre murmure de admiraţie. Douăsprezece livre 1 Jos, amicii lui Darque, agitându-şi pălăriile, încă mai scoteau urale. Dar o supărare, un dezgust lent, îngreuna din nou atmosfera dezolată. Tinerii se prăbuşeau pe scaune căscând, lipsiţi de vlagă. Muzica, şi ea lâneztoare, cânta arii plângăreţe din *Norma*.

---

57 i pacate, doamnă ! (fr.)

Între timp Carlos, cocoţat pe o treaptă a tribunei în speranţa că-l va descoperi pe Dámaso, cerceta cu binoclul incinta echipajelor. Acum, mulţimea se risipea pe colină. Cucoanele îşi reluaseră nemişcarea melancolică în fundul caleştilor, cu mâinile în poală. Ici şi colo câte un docar hodorogit dădea o raită scurtă la trap, pe gazon. Într-o trăsură victoriană se aflau cele două spaniole ale lui Eusebiozinho, Concha şi Carmen, cu umbreluţe stacojii… Iar nişte indivizi cu mâinile la spate se tot holbau la un *char-ă-banes* cu patru cai à la Daumont, în care, în mijlocul unei familii triste, o doică legată cu basma de ţărancă dădea să sugă unui copii înfăşat în dantele. Doi puşti târau nişte ulcele cu apă rece, strigându-şi marfa.

Carlos tocmai cobora din tribună fără să-l fi descoperit pe Dámaso – când a dat nas în nas cu ei: se îndrepta st) re scară, înflăcărat, superb în faimoasa lui redingotă albă.

Unde dracu’ ai fost, fiinţa lui Dumnezeu?

Dámaso i s-a agăţat de braţ şi s-a ridicat în vârful picioarelor, ca să-i povestească la ureche că fusese în partea realultă cu o tipă divină, Josefina lui Salazar… Nemaipomenit de şic! Frumos îmbrăcată! I se părea că acum cunoscuse şi el o femeie adevărată!

Ah, Sardanapalule!…

— Pe viaţă, omule… Vino înapoi sus, în tribună, haide. Azi-încă n-am putut să stau de vorbă cu cei din high-lifel…

Dar sunt furios, ştii? S-au legat de voalul meu albastru, Asta-i o ţară de înapoiaţi! Imediat să-şi bată joc, şi *vezi să nu ţi se pârlească pielea*, şi *unde locuieşti*, *puiculiţă*? şi alte glume… Nişte canalii! A trebuit să-mi scot voalul… Dar m-am hotărât. La viitoarele curse vin gol. Pe cuvântul meu, vin gol! E ruşinea civilizaţiei, ţara asta! Nu mai urci cu mine? Atunci, pe curând.

Carlos l-a reţinut.

— Ascultă aici, omule, să-ţi spun ceva… Ce-i cu vizita la Olivais?… N-ai mai apărut… Doar aranjaserăm să te duci să-i inviţi pe soţii Castro Gomes, să vii să aduci. Răspunsul… N-ai venit, n-ai dat semne de viaţă… Craft a aşteptat… în fine, te-ai purtat ca un sălbatic.

Dámaso a ridicat braţele la cer. Păi, cum aşa, Carlos chiar nu ştia? Avea veşti mari! N-a mai venit la Buchetul, cum aranjaseră, deoarece Castro Gomes nu putea merge la Olivais. Urma să plece în Brazilia. De altfel a şi plecat de miercuri. Nu se putea ceva mai extraordinar… Se duce acolo să-şi lanseze invitaţia, iar dumnealui îi declară că regretă mult, dar pleacă a doua zi la Rio… Şi bagajele gata făcute, şi casa gata închiriată pentru nevastă-sa care că îi il ne aici trei luni să-l aştepte, şi biletul gata în buzunar. Totul pe negândite, de sâmbătă până marţi… Cam scrântit, Castro Gomes ăsta!

— Şi a plecat, a exclamat el întorcându-se ca să le salute pe vicontesă de Alvim şi pe Joaninha Vilar ce coborau din tribune. A plecat, iar ea s-a şi instalat. Am fost ieri fift-i fac o vizită, dar nu era acasă… Ştii de ce mi-e teamă mie? Nu cumva ea, în primele momente, din cauza vecinilor, cum e singură, să nu vrea să mă duc prea des pe acolo… Ce crezi?

— Paate… Şi unde locuieşte?

În patru cuvinte, Dámaso i-a explicat cum s-a instalat *Madame*. Ceva foarte nostim, locuia chiar în casa lui Cruges! De ani de zile mama Cruges închiria etajul întâi mobilat; iarna trecută locuise acolo Bertonni, tenorul, cu familia. Casă bine aranjată, Castro Gomes a avut fler…

— Iar pentru mine, foarte comod, chiar lângă Club… Va să zică nu mai vii sus, să stai de vorbă cu partea femeiască? Pe curând… Azi contesa de Gouvarinho e nemaipomenit de şic! Şi cere bărbat! *Good-bye*.

În faţa lui Carlos, contesa de Gouvarinho, în grupul Doñei Maria căruia veniseră să i se alăture vicontesă de Alvim şi Joaninha Vilar, nu înceta să-l cheme cu privirea ei neliniştită, torturându-şi marele evantai negru. Dar el nu i-a dat ascultare imediat, oprit lângă treptele tribunei ca să-şi aprindă nepăsător o ţigaretă, tulburat de toate vorbele lui Dámaso care-i lăsau în suflet o dâră luminoasă. Acum, că o ştia singură în Lisabona, locuind chiar în casa lui Cruges, i se părea că făcuse deja cunoştinţă cu ea, se simţea foarte aproape de ea – fiindu-i permis în orice clipă să treacă pragul uşii ei, să calce treptele pe care le călca ea. Prin închipuire îi străfulgerau deja posibilităţi de întâlnire, vreun cuvânt schimbat, lucruri mărunte, subţiri ca firele de aţă, dar prin care destinele lor ar fi început să se lege… Şi imediat a simţit ispita copilărească să meargă acolo imediat, chiar în după-amiaza aceea, în clipa aceea, ca să se bucure, ca amic al lui Cruges, de dreptul de a urca scara ei, de a se opri în faţa uşii ei şi de a surprinde un glas, un sunet de pian, un zvon oarecare de viaţă.

Privirea contesei nu-l slăbea deloc. În sfârşit, s-a apropiat şi el, înciudat; ea s-a ridicat imediat, şi-a lăsat grupul şi, făcând câţiva paşi cu el pe gazon, a reînceput să-i vorbească despre călătoria la Santarem. Atunci Carlos, foarte sec, i-a declarat că toată ticluirea ei era nesăbuită.

— Pentru ce?…

Asta-i bună, pentru ce! Pentru tot. Pentru primejdie, pentru incomoditate, pentru ridicol… în sfârşit, ei, ca femeie, îi şedea bine să aibă fantezii pitoreşti de roman; dar el trebuia să dea dovadă de bun-simţ.

— Familia Mais

Ea îşi muşca buza, cu tot sângele năvălindu-i în obraji. Nu era vorba de bun simţ. Vedea în asta doar răceală.

Când ea risca atâta, putea şi ei, pentru o noapte, să

înfrunte Incomodităţile unui han…

— Dar nu-i asta…

Atunci, ce era? Se temea? Nu riscau mai mult decât în vizitele la mătuşica. Nimeni n-o putea recunoaşte, cu altă culoare de păr, tot soiul de văluri, înfăşurată într-un mare *waterproof*. Soseau pe înserate, intrau în cameră, de unde nu mai ieşeau, serviţi doar de scoţiană. A doua zi, cu trenul de seară, ea mergea mai departe la Porto, totul se termina… Şi în stăruinţa aceea ea era bărbatul, seducătorul, cu vehemenţa pasiunii ei active, ispitindu-l, insuflându-i dorinţa; în timp ce el părea femeia, şovăitoare şi speriată. Carlos Minţea asta. Împotrivirea lui la o noapte de dragoste, prelungită astfel, ameninţa să devină grotescă; în acelaşi timp, căldura voluptăţii ce emana din pieptul ei – care Hâfâia lângă el şi pentru el – îl moleşea cu încetişorul. A privit-o în cele din urmă într-un anume fel; şi, ca şi cum dorinţa i s-ar fi aprins deodată la scurta flacără ce scânteia în pupilele ei negre, umede, lacome, pline de făgăduieli, a spus, palid la faţă:

— Ei bine, fie… Mâine seară, la gară.

Iii clipa aceea, în jur, au izbucnit strigăte batjocoritoare: un cal singuratic sosea, în galop liniştit, trecând de linia l „sosire fără să se grăbească de parcă ar fi coborât pe un bulevard din Campo Grande, într-o după-amiază de duminică. Iar lumea se întreba tocmai ce cursă putea să fie aceea cu un singur cal – când în depărtare, ivindu-se parcă din luminozitatea bălaie a soarelui ce cobora peste râu, şi-a făcut apariţia o biată mârţoagă albă ce se străduia nevoie mare, gâfâia, eu un efort dureros, sub biciuirile unui jocheu în violet şi negru. Când a ajuns, în sfârşit, celălalt *f itir*. *Mannăer1* se întorsese deja de la linia de sosire, l. i nas, agale, şi stătea acum de vorbă cu amicii, sprijinit de frânghia pistei.

Toată lumea râdea. Iar cursa pentru Premiul regelui

s-a li i-minat în felul acesta grotesc.

IVI ai urma şi Premiul de consolare – dar acum orice. iiinulacru de interes pentru cai pierise. În faţa calmei şi radioasei frumuseţi a după-amiezii, câteva cucoane, imi-l. Locheu (engl,).

tând-o pe vicontesă de Alvim, coborâseră spre camera cântarului, obosite de a fi stat atâta timp nemişcate în tribună. S-au tras mai multe scaune: ici şi colo, pe gazonul călcat în picioare, se formau grupuri înveselite de câte o rochie *de* culoare deschisă sau de o pană vie de pălărie; şi se stătea la taclale ca iarna, într-un salon, fumându-se familiar. În jurul Dohei Maria şi a vicchtesei de Alvim se făceau planuri pentru un mare picnic la Queluz. Alencar şi Gouvarinho discutau despre reforma învăţământului, Oribila Craben, printre diplomaţi şi tineri cu binoclul în bandulieră, emitea cu glasul ei gutural opinii despre Daudet pe care-l găsea *tres agreable*. Iar când Carlos a luat-o în sfârşit din loc, cursele erau uitate, iar incinta dobândea o înfăţişare de serată în lumina şi răcoarea colinei, cu murmurul vocilor, agitarea evantaielor şi, în fund, fanfara intonând un vals de Strauss.

După ce l-a căutat mult timp pe Craft, Carlos l-a întâlnit în fine la bufet, cu Darque şi cu alţii, bând din nou şampanie.

— Eu trebuie să mai ies în oraş, i-a spus el, aşa că plec cu faetonul. Te părăsesc cu neruşinare. Mergi la Buchetul cum vei putea…

— Îl duc eu, a strigat imediat Vargas, căruia acum cravata i se desfăcuse de tot. Îl duc cu docarul. Am eu grijă de el… Craft rămâne în seama mea… Ai nevoie de chitanţă? în sănătatea lui Craft, englez de-al meu… Ura!

— Ura! Hip, hip, ura!

Curând după aceea Carlos, cu faetonul în trap mare, cobora prin Chiado, dădea un ocol spre strada Sfântul

Francisc. Îl năpădise o tulburare încântătoare şi nemaicunoscută, odată cu certitudinea că ea era singură în casa lui Cruges; ultima privire pe care i-o trimisese părea să-i vină în întâmpinare, chemându-l; şi o deşteptare tumultuoasă de speranţe fără nume îi suia sufletul în albastrul cerului.

Când a oprit în faţa portalului – cineva, în spatele ferestrelor ei, trăgea storurile încet. Peste strada liniştită se aşternea o umbră de amurg. I-a aruncat vizitiului hăţurile, a traversat grădina interioară. Niciodată nu se dusese să-l viziteze pe Cruges, niciodată nu urcase scara aceea, şi i s-a părut oribilă, cu treptele reci de piatră, fără «ovor, cu pereţii goi şi murdari, albicindu-se trist în întunericul ce începuse să se lase. Pe palierul etajului întâi a oprit. Acolo locuia ea. Şi a rămas privind îndelung, cu o ingenuă devoţiune, spre cele trei uşi vopsite în al Intru: cea din centru era de neutilizat din cauza unei băncuţe lungi de răchită, iar de cea din dreapta atârna. Eu bilă enormă la capăt, cordonul clopoţelului. Dinăuntru nu răzbătea niciun zgomot; iar tăcerea apăsătoare, adăugată la mişcarea storurilor pe care le văzuse închizându-se, părea să înconjoare persoanele ce locuiau acolo de o singurătate de nepătruns. Dezolarea i-a cuprins sufletul. Dacă ea, fiind acum singură, fără soţul ei, începea să ducă o viaţă claustrată şi solitară? Dacă nu-i va mai revedea niciodată ochii?

A urcat încet până la etajul lui Cruges. Şi nici nu ştia bine ce să-i spună compozitorului ca să-i explice acea vizită ciudată, nelalocul ei… S-a simţit uşurat când servitorica i venit să-i spună că domnişorul Vitorino nu era acasă.

Jos, Carlos a luat hăţurile şi a mânat încet faetonul până în Piaţa Bibliotecii. Apoi a revenit la pas. De astă dată răzbătea, de după storul alb, o lumină nedesluşită. A privit-o aşa cum ai privi o stea.

S-a înapoiat la Buchetul. Plin de praf, Craft tocmai cobora dintr-o trăsură de piaţă. Un moment s-au oprit la poartă, în timp ce Craft, căutând bani schimbaţi pentru birjar, îi povestea sfârşitul curselor. La Premiul de consolare, unul dintre călăreţi căzuse aproape de linia de soire, dar fără să păţească nimic; iar la sfârşit Vargas, care ora la a treia sticlă de şampanie, l-a luat în pumni pe un chelner de la bufet, snopindu-l în bătăi.

— Şi astfel, a spus Craft completându-şi mărunţişul, „ursele astea au avut şi de ceva bun, conform vechiului principiu shakespearian că *totul e bine când se sfârşeşte cu bine*.

— O încăierare, a spus Carlos râzând, constituie într-adear un final frumos.

În vestibul, bătrânul portar, cu capul descoperit, aştepta Unind în mână o scrisoare pentru Carlos. O adusese un mitor, cu câteva clipe înainte de sosirea domnişorului.

Era un scris de femeie, într-un plic mare, sigilat cu o pecete cu blazon, Carlos a deschis-o pe loc şi, încă de la primul rând, a tresărit atât de tare, ca de o surpriză atât de frumoasă, iar chipul i s-a luminat atât de mult, încât Craft, lângă el, l-a întrebat zâmbind:

— Aventură? Moştenire?

Carlos, roşu ca racul, a vârât scrisoarea în buzunar şi a bolborosit:

— E doar un bilet, despre un bolnav…

Era despre un bolnav, şi era doar un bilet, dar începea astfel: *Madame Castro Gomes prezintă respectele sale domnului Carlos da Maia, şi-i cere favoarea…* Apoi, în două cuvinte, îl ruga să vină a doua zi de dimineaţă, cât mai devreme posibil, ca să consulte o persoană din familie care era bolnavă.

— Bine, eu mă duc să mă îmbrac, a spus Craft. Masa

e la şapte şi jumătate, nu-i aşa?

— Da, da, masa… a răspuns Carlos fără să ştie ce, surâzând tot, parcă în extaz.

A alergat în camera lui; şi lângă fereastră, fără măcar să-şi fi scos pălăria, a citit încă o dată biletul, şi apoi încă o dată, cercetând fermecat forma scrisului, adulmecând cu voluptate parfumul hârtiei.

Purta chiar data zilei aceleia, după-amiază. Aşadar, atunci când a trecut prin faţa uşii ei, ea îl scrisese deja, gândul ei se oprise deja asupra lui – chiar dacă numai pentru a trasa literele simple ale numelyi. Nu ea era bolnavă. Dacă ar fi fost Rosa, n-ar fi spus atât de rece „o persoană din familie”. Poate era vorba de negrul acela frumos cu claia de păr cărunt. Sau poate de Miss Sara, binecuvântată fie ea în vecii vecilor, care voia un medic cunoscător al limbii engleze… în sfârşit, era acolo o persoană la pat, lângă care avea să-l conducă ea personal, prin coridoarele interioare ale acelei case pe care doar cu câteva clipe în urmă o simţise atât de închisă şi parcă pentru totdeauna de nepătruns… Şi apoi acel bilet adorabil, acea delicioasă invitaţie să vină la ea acasă, acum că îl cunoştea, că o văzuse pe Rosa trimiţându-i un salut cât toate zilele, dobândea un tâlc profund, tulburător…

Dacă n-ar fi vrut să înţeleagă şi nici să accepte amorul distant pe care ochii lui i-l oferiseră limpede, cât se putea de luminos, în clipele acelea fugitive când se încrucişaseră cu ai ei, atunci ar fi putut să trimită după alt medic, un clinician oarecare, un străin. Dar nu: privirea ei răspunsese ochilor lui, şi acum ea îi deschidea uşa… Şi ceea ce simţea la gândul acesta era o recunoştinţă de nespus, un avânt furtunos al întregii sale fiinţe, de a-i cădea la picioare, de a-i săruta tivul rochiei cu devoţiune, la nesfârşit, fără să mai dorească nimic, fără să mai ceară nimic…

Când Craft a coborât peste puţin timp, în frac, proaspăt, alb, scrobit, corect, l-a găsit pe Carlos cu tot praful de pe şosea încă pe el, cu pălăria pe cap, plimbându-se prin odaie, în acea radioasă nelinişte.

— Parcă ar ieşi scântei din dumneata, omule! a spus Craft oprindu-se în faţa lui cu mâinile în buzunare şi contemplându-l o clipă din înălţimea gulerului său strălucitor. Scoţi flăcări L, S-ar zice că ai o aureolă la ceafă!... Ţi s-a întâmplat ceva foarte bun!

Carlos s-a întins, zâmbind. Apoi s-a uitat o clipă la Craft, în tăcere, a ridicat din umeri şi a murmurat:

— În definitiv, Craft, omul nu ştie niciodată dacă ceea ce i se întâmplă e bun sau rău.

— De obicei e rău, a spus celălalt rece, apropiindu-se de oglindă să-şi retuşeze cu mai multă atenţie nodul cravatei albe.

XI

A DOUA ZI DE DIMINEAŢA, Carlos, care se sculase devreme, s-a dus pe jos de la Buchetul până în strada Sfântul Francisc, unde locuia Madame Gomes. Pe palierul pe care se stingea în penumbră lumina îndepărtată a ferestruicii, o bătrână cu basma pe cap, înfăşurată într-un şăluţ negru, aştepta şezând melancolică pe colţul banchetei de răchită. Prin uşa deschisă se zărea un perete urât de coridor, tapetat cu hârtie galbenă. Înăuntru, o pendulă leneşă bătea orele zece.

— Aţi sunat? a întrebat Carlos ridicându-şi pălăria.

Din umbra basmalei ce-i cădea peste ochi, bătrână a murmurat cu un ton obosit şi bolnav:

— Da, domnul meu. Au fost deja atât de drăguţi să-mi vorbească. Servitorul, domnul Domingos, trebuie să vină dintr-o clipă într-alta...

Carlos a început să aştepte, plimbându-se agale pe palier. De la etajul al doilea răzbătea o zarvă veselă de

copii ce se joacă; sus, servitorul lui Cruges freca zgomotos scara, fluierând la disperare un fado. Un lung minut s-a scurs încet, apoi altul, nesfârşit. Bătrână, din întunericul basmalei ei, a scos un mic oftat abătut. În fund începuse să cânte un canar; atunci Carlos, pierzându-şi răbdarea, a tras de cordonul clopoţelului.

Un servitor cu favoriţi roşcaţi, corect încheiat la nasturi, într-o jiletcă petrecută, din flanelă, a apărut fugind, cu o farfurie în mână, acoperită cu un şervet; când a dat cu ochii de Carlos, s-a tulburat atât de tare, clătinându-se lângă uşă, că s-a prelins puţin sos de la friptură şi a curs pe podea.

— Ob, domnul Carlos Eduardo, fiţi amabil şi intraţi!… Asta-i nemaipomenit! Aveţi bunătatea să aşteptaţi un momenţel, să deschid salonul… Luaţi asta, doamna Augusta»

luaţi asta, vedeţi să nu se mai verse! Doamna a spus c-o:;-i *vă*. Trimită imediat şi nişte vin de Porto… Scuzaţi, vă m; domnule Carlos… Pe aici, stăpâne…

A tras o draperie de rips roşu, l-a introdus pe Carlos într-un salon înalt, spaţios, cu un tapet cu bucheţele albastre şi două verande ce dădeau spre strada Sfântul Franci-o; ridicând în grabă cele două transperante de stambă albă, îl întreba pe Carlos dacă domnia-sa şi-l mai amintea jo Domingos. Când s-a întors râzând, coborându-şi în grabă manşetele mânecilor, Carlos l-a recunoscut după favoriţii roşcaţi. Era într-adevăr Domingos, valet excelent, care fusese angajat la Buchetul la începutul iernii şi plecase din «auza unor prea zeloase discuţii patriotice cu bucătarul franţuz.

— Nu te văzusem bine, Domingos, a spus Carlos. Palierul e cam întunecat… Mi-amintesc perfect… Va să zică acum eşti aici, aşa-i? Şi eşti mulţumit?

— Cred că sunt foarte mulţumit, stăpâne… Şi domnul

Cruges locuieşte aici, sus…

— Ştiu, ştiu…

— Dumneavoastră să aveţi numai puţină răbdare să aşteptaţi un momenţel, că mă duc s-o anunţ pe doamna IVI aria Eduarda…

Maria Eduarda! Pentru prima oară îi auzea Carlos numele; şi i s-a părut perfect, cât se poate de potrivit cu frumuseţea ei senină. Maria Eduarda, Carlos Eduardo… Era o asemănare între numele lor. Cine ştie dacă nu prevestea o concordanţă în destine!

Între timp Domingos, ajuns la uşa1 salonului, cu mâna» pe draperie, s-a mai oprit ca să-i spună zâmbind. Cu un ton confidenţial:

— Guvernanta englezoaică e bolnavă…

— Ah! guvernanta?

— Da, stăpâne, de ieri are puţină febră şi o apăsare în piept.

— Ah!…

Domingos a tras din nou uşor draperia, fără să se grăbească, privindu-l pe Carlos admirativ:

— Şi bunicuţul dumneavoastră, tot e bine?

— Mulţumesc, Domingos, e bine.

— Dumnealui, da, e un domn mare!… Nu există, nu există altul ca dumnealui în toată Lisabona!

— Mulţumesc, Domingos, mulţumesc…

Când a ieşit în sfârşit, Carlos, scoţându-şi mănuşile, a înconjurat curios şi încet încăperea. Podeaua fusese acoperită cu un covor nou din paie împletite. Lângă uşă era un pian vechi cu coadă, acoperit cu o cuvertură albicioasă; pe o etajeră de alături, plină de partituri, de note muzicale, de reviste ilustrate, se afla un vas japonez în care se ofileau trei frumoşi crini albi; toate scaunele erau tapiţate cu rips roşu; iar la picioarele sofalei se întindea o blană veche de tigru. Ca şi la Hotelul Central,

acea instalaţie sumară de casă cu chirie primise retuşuri de confort şi bun gust: perdele noi de creton, potrivite cu tapetul albastru de pe pereţi, înlocuiseră clasicele perdeluţe de muselină; un mic birouaş arab, de care Carlos îşi amintea că-i văzuse cu câteva zile în urmă la moş Abra Ao, umplea o latură mai golaşă a peretelui; cuvertura de pluş de pe o masă ovală, aşezată în centru, dispărea sub frumoase legături de cărţi, albume, două ceşti japoneze din bronz, un coşuleţ de flori din porţelan de Dresda, delicate obiecte de artă care fără doar şi poate nu aparţineau mamei Cruges. Şi părea să plutească acolo, mângâind obiectele frumos ordonate şi marcându-le cu un farmec deosebit, acel parfum nedefinit în care predomina iasomia şi pe care Carlos îl simţise deja în camerele de la Hotelul Central.

Dar ceea ce l-a atras cu osebire a fost un frumos paravan din pânză de in cu bucheţele brodate, deschis lângă fereastră, adăpostind un colţişor mai ocrotit şi mai intim. Se aflau acolo un scăunel scund de şaten stacojiu, o pernă mare pentru picioare, o masă de cusut cu un lucru de mână, jurnale de modă, o broderie făcută sul, scule de lână colorată revărsându-se dintr-un coş. Şi, confortabil încolăcită în moliciunea scaunului, se mai afla acolo, în clipa aceea, faimoasa căţeluşă scoţiană care de atâtea ori străbătuse visele lui Carlos, când ţopăind uşor prin Aterro în urma unei siluete radioase, când dormind cuibărită într-o dulce poală…

— *Bonjour*, *mademoiselle*, i-a spus el încetişor, vrând să-i capteze simpatia.

Căţeluşa s-a ridicat brusc pe scaun, cu urechiuşele ciulite, săgetându-l pe acel străin, printre zulufii ciufuliţi, cu frumoşii ei ochi ca tăciunele, plini de neîncredere, dar pătrunzători ca nişte ochi omeneşti. O clipă Carlos să te fi ml să nu înceapă să latre. Dar căţeluşa s-a şi îndrăgostit di;

el şi s-a culcat pe scaun cu labele în aer, indecentă, abandonându-şi burtica mângâierilor lui. Carlos se pregătea

I urmai s-o scarpine şi s-o răsfeţe, când a auzit un pas uşor rale înd pe covorul împletit. S-a întors şi a văzut-o pe Mana Eduarda în faţa lui.

A fost ca o apariţie neaşteptată – şi şi-a înclinat adânc umerii, mai puţin ca s-o salute, cât ca să-şi ascundă valul tumultuos de sânge care-i năvălea în obraz. Ea, într-o rochie simplă şi ajustată din serj negru, cu guleraş drept, bărbătesc, şi un boboc de trandafir cu două frunze prins în piept, înaltă şi albă, a luat loc imediat la masa ovală, despăturindu-şi o batistuţă de dantelă. Dând ascultare gestului ei zâmbitor, Carlos s-a aşezat şi el, stânjenit, pe marginea sofalei de rips. După o clipă de tăcere, care i s-a părut profundă, aproape solemnă, s-a înălţat vocea Mariei Kduarda, o voce gravă şi tărăgănată, cu un ton de aur mângâietor.

Prin vraja care-l năpădise, Carlos percepea vag mulţumiri pentru îngrijirea Rosei, şi, de fiecare dată când privirea lui se oprea asupra ei o clipă mai mult, descoperea pe dată un farmec nou, o altă latură a desăvârşirii ei. Părul nu era blond, cum i se păruse de departe, în lumina soarelui, ci avea două tonuri, castaniu deschis şi castaniu închis, era des şi uşor ondulat pe creştet. În strălucirea întunecată a ochilor se ghicea ceva foarte grav şi în acelaşi timp foarte blând. Cu un gest familiar îşi încrucişa uneori, când vorbea, mâinile pe genunchi. Iar prin mâneca strâmtă de serj ce se sfârşea cu o manşetă albă, se ghicea frumuseţea, albeaţa, moliciunea, aproape căldura braţelor ei.

Ea a tăcut. Carlos, ridicând vocea, a simţit din nou că-i năvăleşte sângele în obraz. Şi, deşi aflase de la Domingos cu guvernanta era bolnavă, n-a găsit altceva de

spus, în tulburarea lui, decât s-o întrebe timid:

Nu cumva fiica dumneavoastră e bolnavă, doamna mea?

— Oh! nu! Slavă Domnului!

Şi Maria Eduarda i-a povestit, exact ca Dom ingos, că guvernanta englezoaică nu se simţea bine de două zile, având dificultăţi în respiraţie, tuse, puţină febră…

— Ne-am închipuit la început că e o răceală obişnuită; dar ieri după-amiază s-a simţit mai rău, şi acum sunt nerăbdătoare s-o consultaţi…

S-a sculat, s-a dus să tragă de un Cordon lung de sonerie care atârna lângă pian. Pe la spate, părul ei, ridicat în vârful capului, dezvăluia un pufuleţ auriu ce se încârlionţa delicat pe albeaţa de lapte a gâtului. Printre mobilele acelea de rips, sub tavanul banal din stucărie murdară, toată făptura ei i se părea mai radioasă, de o frumuseţe mai nobilă, aproape inaccesibilă; şi se gândea că niciodată acolo n-ar îndrăzni s-o privească atât de făţiş, cu o atât de limpede adoraţie, ca atunci când o întâlnea pe stradă.

— Ce căţeluşă drăguţă aveţi, doamna mea! a spus el când Maria Eduarda s-a aşezat din nou, punctându-şi aceste cuvinte simple, rostite zâmbind, cu un accent de tandreţe.

I-a surâs şi ea cu un zâmbet frumos, care-i forma o gropiţă în bărbie şi-i îndulcea cu un anume răsfăţ trăsăturile serioase. Apoi veselă, bătând din palme, a chemat-o de după paravan:

— Niniche! Ţi se aduc elogii, vino să mulţumeşti!

Niniche şi-a făcut apariţia căscând. Carlos găsea drăguţ numele de Niniche. Curios lucru, şi el avusese o ogăriţă italienească pe care o chema Niniche…

În clipa aceea a intrat servitoarea – fata slabă şi pistruiată, cu privirea scânteietoare, pe care Carlos o

văzuse şi la Hotelul Central.

— Melanie o să vă conducă la Miss Sara în cameră, a spus Maria Eduarda. Nu vă însoţesc eu, pentru că e atât de timidă şi are atâtea scrupule să nu deranjeze, că în faţa mea e în stare să nege tot, să pretindă că n-are nimic…

— Perfect, perfect, murmură Carlos zâmbind, nespus de încântat.

Şi i s-a părut atunci că ceva în privirea ei strălucise, alergase spre el, mai viu, mai dulce.

Cu pălăria în mână, călcând familiar pe coridorul acela intim, surprinzând detalii de viaţă domestică, Carlos trăia parcă bucuria unei posesiuni. Printr-o uşă pe jumătate deschisă a putut să întrevadă o cadă şi, atârnate alături, nişte halate de baie mari, turceşti. În faţă, pe o masă, se aliniau, parcă atunci scoase din cutie, mai multe sticle cu apă minerală, de Saint-Galmier şi de Vals. A văzut imediat în aceste detalii atât de simple, atât de banale, semne de trai rafinat.

Melanie a tras o draperie de in şi l-a poftit să intre într-o cameră luminoasă şi aerisită; acolo a găsit-o pe biata Miss Sara aşezată într-un pătuţ de fier, cu un nod de mătase albastră la gât şi cu părui atât de lins, atât de netezit cu peria, de parcă ar fi fost gata să meargă, duminica, la capela prezbiteriană. Pe noptieră se aflau ziare englezeşti scrupulos împăturite, lângă un pahar cu doi trandafiri frumoşi; şi totul în cameră strălucea de o ordine severă, de la portretele familiei regale a Angliei expuse pe faţa de masă din dantelă ce acoperea comoda, până la botinele bine văcsuite, puse în ordine, profilate pe o etajeră din, lemn de pin.

De îndată ce Carlos a luat loc, ea, ruşinoasă, cu doi bujori în obraji, a declarat printre accese de tuse că nu avea nimic. Dar doamna, atât de bună, atât de atentă întotdeauna, o silise să se vâre în pat… Pentru ea însă era

neplăcut să trândăvească acolo, fără ocupaţie, tocmai acum când *madame* era atât de singură, într-G casă fără grădină, Unde să se joace copilul? Cine să iasă cu el la plimbare! Ali! na ca închisoare pentru *madame*!…

c’. Iâlos o consola, luându-i pulsul. Apoi, când s-a ridicat ca s-o asculte, bietei *miss* îi năvălit tot sângele în obraz: amantă, strângându-şi mai mult rufăria la piept, a vrut să ştie dacă era *ubsolui* necesar… Da, bineînţeles, era necesar… I-a găsit plămânul drept puţin prins; şi, în timp ce o învelea, i-a pus câteva întrebări în legătură cu familia ei. Ka i-a povestit că era originară din York, fiica unui *cler Himan*, şi că avea paisprezece fraţi şi surori; băieţii *se* aflau în Noua Zeelandă, şi toţi erau zdraveni ca nişte atleţi. Ea ieşise cea mai plăpândă; astfel că tatăl ei, când a văzut că la şaptesprezece ani era doar o mână de om, a învăţat-o imediat latina, destinând-o profesiei de guvernantă.

În orice caz, spunea Carlos, nu avuseseră niciodată în familie bolnavi de piept? Ea a zâmbit. Oh! niciodată! Mama ei mai trăia încă. Tatăl, foarte bătrân, murise lovit de o iapă.

Între timp Carlos, în picioare, cu pălăria în mână, continua să o observe, reflectând. Atunci, deodată, fără vreun motiv anumit, ea s-a înduioşat, ochişorii i s-au împăienjenit de lacrimi. Iar când a auzit că era nevoie de atâtea îngrijiri că trebuia să mai stea în cameră cincisprezece zile, s-a tulburat mai mult, şi două lacrimi timide aproape că i-au scăpat de sub gene. La plecare, Carlos i-a mângâiat mâna părinteşte.

— *Oh*! *Thank you*, sir! a murmurat ea, emoţionată toată.

În salon, Carlos a găsit-o pe Maria Eduarda aşezată lângă masă, aranjând buchete, cu un coş mare de flori pus lângă ea pe un scaun şi cu poala plină de garoafe. O rază frumoasă de soare, întinsă pe covorul din paie împletite,

venea să moară la picioarele ei; iar Niniche, culcată chiar acolo, strălucea de parcă ar fi fost alcătuită din fir de argint. În stradă, pe sub ferestre, o flaşnetă cânta valsul din *Madame Angot*, în veselia radioasei dimineţi însorite. La etajul de sus reîncepuse alergătura de copii ce se jucau.

— Ce are? a exclamat ea întorcându-se imediat, cu un mănunchi de garoafe în mână.

Carlos a liniştit-o. Biata Miss Sara avea o bronşită uşoară, cu puţină febră, în orice caz, necesita îngrijiri, multă prudenţă…

— Bineînţeles! Şi trebuie să ia vreo doctorie, nu-i aşa?

A aruncat imediat restul de garoafe din poală în coş şi s-a dus să deschidă birouaşul din lemn-negru aşezat între ferestre. A aranjat ea însăşi hârtia pentru reţetă, a pus o peniţă nouă la toc. Atenţiile acestea îl tulburau pe Carlos ca tot atâtea mângâieri…

— Oh! doamna mea!… murmura el, un creion e suficient…

Când s-a aşezat, ochii lui au întârziat cu o curiozitate înduioşată asupra obiectelor acelora familiare pe care le atingeau mâinile ei blânde – un sigiliu de agată pe un vechi registru de socoteli, un cuţit de fildeş cu monogramă de argint, lângă o ceşcuţă din porţelan de Saxa plină cu mărci poştale; şi în toate era o ordine clară ce se armoniza perfect cu profilul ei pur. Pe stradă flaşneta tăcuse, dincolo de tavan încetaseră cavalcadele copiilor. Şi, în timp ce scria încet, Carlos o simţea cum îşi înăbuşă sunetul paşilor pe covoraşul din paie împletite, mânuindu-şi vazele mai uşurel.

— Ce flori frumoase aveţi, doamna mea! a spus el întorcând capul, în timp ce-şi usca reţeta, distrat şi pe îndelete.

În picioare, lângă birouaşul arab pe care se afla o

vază galbenă de India, ea aranja frunze în jurul a doi trandafiri.

— Împrospătează atmosfera, a spus ea. Dar credeam că la Lisabona sunt flori mai frumoase. Nimic nu se compară cu florile din Franţa… Nu-i aşa?

El n-a răspuns imediat, uitând să-şi mai ia ochii de la ea, gândindu-se la fericirea de a rămâne veşnic în salonul acela de rips roşu, plin de lumină şi de tăcere, ca s-o vadă cum aranjează frunze verzi în jurul unor trandafiri!

— La Sintra sunt flori frumoase, a murmurat în cele din urmă.

— Oh, Sintra e o încântare! a spus ea fără să ridice ochii de la buchet. Merită să vii în Portugalia numai pentru Sintra.

În clipa aceea s-a dat la o parte draperia de rips şi linsa a navalii în cameră alergând, îmbrăcată în alb, cu ciur. Ipi-i dr mal. Ase neagră, cu o coamă neagră de păr bă Im. Lui pe spate, şi cu păpuşa cea mare în braţe. Când l-a va/. U (.»! Carlos, s-a oprit locului cu frumoşii ei ochi larg deschişi spre el, încântată, strângând-o mai tare în braţe pe Crieri care era doar în cămaşă.

Nu-l cunoşti? a întrebat-o mama mergând să ia loc din nou în faţa coşului cu flori.

Roşa a dat să zâmbească, feţişoara i s-a acoperit de o culoare vie. Şi astfel, în alb şi negru, toată, ca o rândunică, avea un farmec rar, cu perfecţiunea dulce a formelor, i. Ratia ei uşoară, ochii ei mari plini de azur şi o uşoară îmbujorare de femeie pe chip. Când s-a apropiat Carlos cu mâna întinsă ca să reînnoiască vechea cunoştinţă cu ea, s-a ridicat în vârful picioarelor şi i-a oferit vioaie guriţa.

proaspătă ca un boboc de trandafir. Carlos abia dacă a îndrăznit să-i atingă uşor creştetul capului.

Apoi a vrut să-i strângă mâna şi vechii sale prietene Crieri. Deodată, Rosa şi-a amintit de ce venise alergând

aşa.

— E vorba de *robe-de-chambre*, mămico! Nu pot să găsesc *robe-de-chambre* a lui Crieri… N-am putut s-o îmbrac încă… Spune-mi, ştii unde este *robe-de-chambre*?

— Mare dezordonată eşti! murmură mama, privind-o cu un zâmbet uşor şi duios. Crieri are comoda ei, şi garderobul ei, aşa că n-ar trebui să i se piardă lucrurile… Nu am dreptate, domnule Carlos da Maia?

Cu reţeta încă în mână, zâmbea şi el, fără să spună nimic, cuprins de înduioşarea acelei intimităţi în care simţea cum pătrunde şi el încetişor.

Micuţa s-a dus atunci să se sprijine de mama ei, să-i atingă braţul, cu un glăscior languros, tărăgănat şi alintat:

— Haide, spune… Nu fi rea… Haide… Unde e *robe-dechambre*? Spune…

Uşor, cu vârful degetelor, Maria Eduarda i-a aranjat fundiţa de mătase albă ce-i atârna din creştetul capului. Apoi a devenit mai serioasă:

— Gata, linişte… Ştii bine că nu mă ocup eu de lucrurile lui Crieri. Ar trebui să fi mai ordonată… Du-te s-o întrebi pe Melanie.

Rosa i-a dat imediat ascultare, devenind şi ea serioasă şi salutându-l acum pe Carlos din trecere, cu un mic aer de domnişoară:

— *Bonjour*, *monsieur*…

— E încântătoare! a murmurat el.

Mama a zâmbit. Sfârşise cu aranjatul garoafelor; s-a întors imediat să-l asculte pe Carlos, care pusese reţeta pe masă şi, fără grabă, instalându-se într-un fotoliu, a început să-i vorbească de regimul pe care trebuia să-l ţină Miss Sara, de lingurile de sirop de codeină care urmau să i se dea din trei în trei ore…

— Biata Sara! spunea ea. Şi, lucru curios, nu-i aşa? A venit cu presentimentul, aproape cu certitudinea c-o să se

îmbolnăvească în Portugalia…

— Atunci o să deteste Portugalia!

— Oh! deja are oroare de ea! Găseşte că e foarte cald, pretutindeni sunt mirosuri urile, lumea e oribilă… îi e teamă să nu fie insultată pe stradă… în fine, e cât se poate de nefericită, arde de nerăbdare să plece de-aici…

Carlos râdea de antipatiile acelea saxone. De altfel, în multe privinţe buna Miss Sara avea poate dreptate…

— Dar dumneavoastră v-aţi simţit bine în Portugalia, doamna mea?

Ea a ridicat din umeri, nesigură.

— Da… trebuie să mă simt bine… E ţara mea.

Ţara „ei”!… Şi el care o credea braziliancă!

— Nu, sunt. Portugheză.

A fost un moment de tăcere. Ea a luat de pe masă şi a deschis încet un evantai mare din lac negru, pictat cu flori roşii. Iar Carlos simţea, fără să ştie de ce, o duioşie nouă pătrunzându-i în inimă. Apoi ea a vorbit despre călătoria încoace, care fusese foarte plăcută; adora să călătorească pe mare; a. Fost o încântare dimineaţa sosirii la Lisabona, cu un cer albastru închis, marea tot albastră, şi deja căldura aceea de climă blândă… Dar pe urmă, imediat după debarcare, totul fusese dezagreabil. Au locuit prost la Central. Niniche, într-o noapte, le-a tras o spaimă din cauza unei. Indigestii. Imediat după aceea a avut loc accidentul de la Porto…

— Da, a spus Carlos, soţul dumneavoastră, în Piaţa Nouă…

Ea a părut surprinsă. Cum de ştia? Ah! da, aflase desigur de la Dámaso…

— Sunteţi buni prieteni, mi se pare.

După o scurtă şovăire, pe care ea a înţeles-o, Carlos a murmurat:

Da. 1) am; iM vine destul de des pe la Buchetul…

I) mi-l li), îl ciin: e doar de câtevo luni…

Ku a racul ochi mari, uimită.

IV Dámaso? Păi el mira spus că vă cunoaşteţi de nuci copii, că sunteţi chiar rude…

Carlos a ridicat simplu din umeri, zâmbind.

E o frumoasă iluzie… Şi dacă asta îl face fericit!…

A zâmbit şi ea, ridicând de asemenea uşor din umeri.

Dar dumneavoastră, doamna mea, a continuat Carlos imediat, nemaivrând să vorbească despre Dámaso, cum găsiţi Lisabona?

Îi plăcea destul de mult, găsea foarte frumos tonul acela albastru şi alb de oraş meridional… Dar era atât de puţin confort!… Viaţa avea aici un iz pe care nu-l putuse încă percepe bine – dacă era vorba de simplitate sau de sărăcie.

— Simplitate, doamna mea. Avem simplitatea sălbaticilor…

Ea a râs.

— N-aş spune asta. Dar presupun că sunteţi ca grecii: vă mulţumiţi să mâncaţi o măslină, privind cerul, care e frumos…

Cuvintele acestea i s-au părut adorabile lui Carlos, toată inima lui a alergat spre ea.

Maria Eduarda se plângea în special de case, atât de inconfortabile, atât de lipsite de gust, de neglijate. Aceasta în care locuia o făcea nefericită. Bucătăria era oribilă, uşile nu se închideau. În sufragerie atârnau pe pereţi nişte tablouri cu vaporaşe şi coline care-i tăiau pofta de mâncare…

— În afară de asta, a adăugat, e groaznic să nu ai un parc, o grădină, unde fetiţa să poată alerga, să poată merge să se joace…

— Nu e uşor să găseşti o casă ca asta, şi cu grădină, a spus Carlos.

A aruncat o privire pereţilor, stucăriei murdare de pe tavan şi şi-a amintit deodată de moşia lui Craft, cu vederea ei spre râu, cu aerul curat, cu răcoroasele alei de salcâmi.

Din fericire, Maria Eduarda închinase casa cu luna, şi se gândea să petreacă undeva pe malul mării timpul cât mai rămânea în Portugalia.

— De altfel, aşa m-a sfătuit şi medicul meu de la Paris, doctorul Chaplain.

Doctorul Chaplain? întocmai, Carlos îl cunoştea foarte bine pe doctorul Chaplain. Îi ascultase prelegerile, îl vizitase chiar şi în intimitate, la proprietate? să maisonnettes, lângă Saint-Germain. Era un mare maestru; un spirit superior!

— Şi are o inimă atât de bună! a spus ea cu un surâs limpede şi o privire strălucitoare.

Sentimentul acesta comun a părut să-i apropie dintr-odată cu mai multă duioşie; în clipa aceea fiecare dintre în l – a adorat pe doctorul Chaplain; şi au continuat să vorbească de el îndelung, bucurându-se, prin intermediul acelei triviale simpatii pentru un bătrân clinician, de armonia născândă dintre inimile lor.

Bunul doctor Chaplain! Ce fizionomie amabilă, fină!… întotdeauna cu mica-i beretă de mătase… Şi cu floarea aceea mare la frac… în rest, cei mai de seamă practician din generaţia lui Trousseau.

— Iar Madame Chaplain, a adăugat Carlos, e o persoană încântătoare… Nu găsiţi?

Maria Eduarda n-o cunoştea pe Madame Chaplain.

Înăuntru, pendula leneşă începuse să bată ora unsprezece. Atunci Carlos s-a ridicat, terminându-şi fugitiva, neuitata, delicioasa vizită…

Când ea i-a întins mâna, puţin sânge i-a năvălit din nou în obraji, la atingerea acelei palme atât de moi şi proaspete. A transmis salutări pentru Mademoiselle Rosa.

Apoi, din uşă, cu draperia deja în mână, s-a mai întors o dată, şi încă o dată, pentru un ultim salut, ca să primească privirea suavă cu care-l urmărea ea…

— Pe mâine, nu-i aşa? a exclamat ea deodată cu frumosu-i zâmbet.

— Pe mâine, desigur!

Domingos era deja pe palier, în frac, râzând şi bine pieptănat.

— E ceva grav, stăpâne?

— Nu e nimic, Domingos… Mi-a părut bine că te-am văzut pe-aici.

Şi mie foarte bine, domnule. Pe mâine, stăpâne.

Pe mâine.

Niniche a apărut şi ea pe palier. El s-a aplecat s-o mângâie tandru, şi i-a zis şi ei, radios:

— Pe mâine, Niniche!

Pe mâine! înapoindu-se la Buchetul, acesta era unicul când pe care-l simţea desluşit prin ceaţa luminoasă ce-i în năbuşea sufletul. Acum ziua se sfârşise pentru el; dar, după scurgerea lungilor ore, după trecerea lungii nopţi, avea să pătrundă din nou în salonul acela de rips roşu unde îl aştepta ea, în aceeaşi rochie de serj, potrivind încă frunzele verzi în jurul tulpinilor de trandafiri…

Pe Aterro, prin praful văratic şi zgomotul trăsurilor, ceea ce vedea el era salonul acela, cu covoraşe noi, de paie împletite, pe podea, răcoros, tăcut şi luminos; câteodată, o frază rostită de ea îi cin la în amintire, cu tonul de aur al vocii ei; sau îi luceau în faţa ochilor pietrele inelelor ei, amestecate cu blana căţeluşei. I se părea mai frumoasă, acum. Când îi cunoştea zâmbetul de o graţie atât de delicată; era plină de gust; iar biata bătrână de la uşă, bolnava aceea căreia ea îi trimitea vin de Porto, dezvăluia bunătatea ei… Ceea ce îl încânta era faptul că nu avea să mai adulmece prin oraş, ca un dulău pierdut, în căutarea

ochilor ei negri; acum era de-ajuns să urce câteva trepte şi i se deschidea în faţă uşa casei ei; şi deodată totul în viaţă părea să devină mai uşor, să se echilibreze, lipsit de îndoieli şi de nerăbdări.

În camera sa, la Buchetul, Baptista i-a înmânat o scrisoare:

— A adus-o ZGoţiana de îndată ce aţi plecat.

Era de la contesa de Gouvarinho! O jumătate de coală de hârtie, pe care scria doar atât, cu creionul *„All right”*[58]. Carlos a mototolit-o, furios. Contesa de Gouvarinho?... Nici nu-şi mai amintise de ea, din ajun, în radioasa furtună ce-i năpădise inima. Şi peste câteva ore, cu trenul de astă seară, urmau să plece amândoi la Santarem, să se iubească ascunşi într-un han! I-o făgăduise serios; ea pesemne îşi pregătise deja oribila perucă şi un *waterproof* de călătorie lungă; totul era *all right*... în clipa aceea a găsit-o ridicolă, josnică, stupidă... Oh, era limpede ca lumina zilei că nu se va duce, că nu se va mai duce niciodată, în vecii vecilor! Dar trebuia să meargă la gara Santa Apolonia, să bâiguie o scuză grosolană, să asiste la dezolarea ei, să-i vadă ochii scăldaţi în lacrimi. Ce pisălogeală A simţit c-o urăşte.

Când a sosit la micul-dejun, i-a găsit pe Craft şi Alfonso deja aşezaţi, vorbind tocmai despre Gouvarinho şi articolele pe care continua să le publice grav în *Ziarul comerţului*.

— Ce dobitoc! a exclamat Carlos cu glasul şuierător, Icdănţuind asupra literaturii politice a soţului furia pe care i-o inspirau năbădăile amoroase ale soţiei.

Alfonso şi Craft s-au uitat la el, uimiţi de atâta violenţă. Şi Craft l-a criticat pentru lipsă de recunoştinţă. Fiindcă, au aşa, nu exista pe toată faţa pământului un entuziasm

---

58 In ordine Cengî,).

a cel pe care nefericitul om de stat i-l arăta lui Carlos…

— Dumneavoastră nici nu vă faceţi o idee, domnule Alfonso da Maia. E un cult. E o idolatrie.

Carlos ridica din umeri, pierzându-şi răbdarea. Dar Alfonso, dispus acum în favoarea omului care-l admira cu atâta dărnicie pe nepotul său, a murmurat binevoitor:

— Bietul de el, presupun că e inofensiv…

Craft numai că nu l-a ovaţionat pe bătrân:

— „Inofensiv!” Admirabil, domnule Alfonso da Maia! … Inofensiv”, aplicat unui om de stat, unui pair, unui ministru, unul legiuitor, e o găselniţă! Şi aşa e el, într-adevăr, „inofensiv”… Şi aşa sunt ei, într-adevăr…

— Chablis? a murmurat valetul.

— Nu, ceai.

Şi a adăugat:

— Şampania pe care am băut-o ieri la curse din patriolism m-a dat gata… Trebuie să mă pun o săptămână pe regim lactat.

Atunci s-a mai vorbit despre curse, despre câştigurile lui Carlos, despre Clifford şi voalul albastru al lui Dámaso.

— Dar cine avea un costum superb ieri, era contesa de Gouvarinho, a spus Craft amestecându-şi ceaiul, îi şedea admirabil acel alb-crom. Cu tuşe de tonuri negre. Un adevărat costum de curse… *cétait un oeillet blanc panache le noir* Nu ţi s-a părut, Carlos?

— Ba da, a mârâit Carlos, era bine.

Din nou contesa de Gouvarinho! I se părea că nu va mai exista conversaţie în viaţa lui în care să nu vină vorba despre contesa de Gouvarinho, şi că nu va mai fi drum în viaţa lui pe care să nu se împiedice de contesa de Gouvarinho! Şi chiar acolo, la masă, a hotărât în sinea lui să n-o mai revadă niciodată, să-i scrie un bilet scurt.

Era o garoafă aibă împodobită cu negru… (fr.).

politicos, prin care refuza să meargă la Santarem, fără explicaţii…

Dar în camera lui, în faţa foii de hârtie, a fumat o ţigaretă lungă, fără să găsească o frază care să nu fie nici copilărească, nici brutală. Nu avea pentru ea simpatia necesară ca să-i spună „dragă”. Ba simţea chiar o nedesluşită repulsie fizică: parfumul ei exagerat de verbină trebuia să fie insuportabil o noapte întreagă – şi-şi amintea că pielea gâtului ei, pe care odinioară şi-o închipuise de şaten, avea un ton lipicios, gălbui, dincolo de linia pudrei de orez. A hotărât să nu-i scrie. Se va duce diseară la Santa Apolonia, iar când trenul va fi gata să se pună în mişcare, va trage portiera ca să bâiguie o scuză la repezeală; nu-i va da timp să plângă, nici să-i facă reproşuri; o scurtă strângere de mână, şi adio pentru totdeauna…

Seara însă, când să plece la gară, ce greu i-a fost să se smulgă din comoditatea fotoliului şi a ţigării!… S-a aruncat în cupeu disperat, blestemând după –, amiaza aceea din budoarul albastru când, din cauza unui trandafir şi a unei anume rochii de culoarea frunzei moarte care-i şedea bine, se trezise prăvălit cu ea pe sofa…

Când a sosit la Santa Apolonia, mai lipseau două minute până la plecarea expresului. A dat fuga spre capătul sălii, aproape goală la ora aceea, ca să cumpere un bilet de peron; şi a avut de aşteptat o veşnicie, văzând dincolo de ghişeu două mâini tărăgănate şi moi cum aranjau laborios mărunşiţul de schimb.

A pătruns în sfârşit în sala de aşteptare, şi s-a ciocnit de Dámaso, cu pălărie moale şi sacoşă de voiaj în bandulieră. Impresionat, Dámaso i-a apucat mâinile:

— Băiete! te-ai deranjat tu pentru mine?… Cum de ai ştiut că plec?

Carlos nu i-a spulbei’at iluziile, bâiguind că-i spusese

Taveira, că-l întâlnise pe Taveira…

— Păi la asta chiar că nu mă aşteptam deloc! a exclamat Dámaso. Azi de dimineaţă şedeam încă foarte încântat în pat, când mi-a sosit telegrama… Am fost furios! Adică, îţi imaginezi şi tu cum am fost, o asemenea nenorocire!…

Abia atunci a observat Carlos că era în doliu, eu negru la pălărie, mănuşi negre, tiv negru la batistă. „A murmurat, încurcat;

— Taveira mi-a spus că pleci, dar altceva nu mi-a mai spus… Ţi-a murit cineva?

— Unchiul Guimarães.

— Comunistul? Cel de la Paris?

— Nu, fratele lui, cel mai mare, de la Penafiel… Aşteaptă aici că mă întorc îndâtă, mă duc până la cafenea să-mi umplu sticla cu coniac. De durere, am şi uitat de coniac… *

Încă mai soseau călători, cu sufletul la gui a, înfăşuraţi în halate contra prafului, cu cutii de pălării în mână. Hamalii rostogoleau alene bagajele. La o portieră, unde se arăta un domn mustăcios cu o bonetă brodată cu mătase răsucită, atârna un ciorchine întreg de amici politici, respectuoşi şi tăcuţi. Într-un colţ, o doamnă voalată plângea cu sughiţuri.

Carlos, văzând un vagon cu eticheta „rezervat”, şi-a închipuit că acolo era contesa. Un hamal s-a repezit la el, furios, de parcă ar fi asistat la profanarea unui sanctuar, ce voia el, ce voia de acolo?. Nu ştia ce era „rezervat” pentru domnul Garneiro?

— Nu ştiam.

— Să fi întrebat, trebuia să ştii! a bombănit celălalt mai departe, tremurând de indignare.

Carlos a mai alergat pe la alte vagoane unde se îmbulzea lumea, gâfâind, prin îngrămădeala de bagaje;

într-unul, doi indivizi se tratau drept „prost-crescuţi” din cauza locurilor; în faţă, un copil dădea din picioare în braţele doioei, ţipând.

— Băiete, pe cine dracu’ cauţi? a strigat Dámaso vesel, apărând în spatele lui şi înlănţuindu-i talia cu braţul.

— Pe nimeni… Mi s-a părut că-l văd pe marchiz.

Imediat Dámaso a început să se plângă de lugubra plictiseală a acestei călătorii la Penafiel!

— Şi tocmai acum, când aveam atâta nevoie să fiu în Lisabona! Că am avut baftă cu femeile, băiete o baftă nemaipomenită!

A sunat un clopoţel. Dámaso l-a îmbrăţişat imediat tandru, a sărit în vagonul său, şi-a îngropat capul sub o mică beretă de mătase, şi apoi, sprijinit de portieră, şi-a continuat confidenţele. Ceea ce-l contraria cel mai mult era să părăsească tocmai acum combinaţia din strada Sfântul Francisc. Ce păcat! Lucrurile mergeau atât de bine, cu tipul în Brazilia, şi ea acolo, la îndemână, la doi paşi de Club!…

Carlos abia îl asculta, distrat, privind cadranul orologiului transparent. Deodată Dámaso, la portieră, a tresărit de surpriză:

— Uite-i pe soţii Gouvarinho!

Carlos a tresărit şi el. Contele, cu pălărie de voiaj, într-un pardesiu albicios, fără să se grăbească, cum i se cuvenea unui director al Societăţii de transporturi, venea stând de vorbă cu un funcţionar superior de la gară „cu galoane aurii, care cărăbănea cutia de pălării a excelenţeisale. Iar contesa, într-un larg halat contra prafului din fular de culoare castanie, un voal cenuşiu care-i acoperea faţa şi pălăria, îl urma, dimpreună cu servitoarea scoţiană, ţinând în mână un buchet de trandafiri.

Carlos a alergat spre ei, şi-au exprimat cu toţii

uimirea:

— Dumneata aici, Maia?

— Călător, conte?

Întocmai. Hotărâse s-o însoţească pe contesă la Porto, pentru aniversarea tatălui ei... Hotărâre de ultimă oră, au fost cât pe ce să piardă trenul.

— Va să zică mă însoţeşti, Maia? Vom avea această mare plăcere, Maia?

Carlos le-a povestit repede că venise doar să-i strângă mâna bietului Dámaso, care călătorea spre Penafiel în urma morţii unchiului său.

Sprijinit de portieră, cu mâinile în mănuşi negre atârnându-i în afară, bietul Dámaso o saluta pe contesă grav, funebru. Iar bunul Gouvarinho s-a dus imediat să-i dea un *shake-hands* şi să-i exprime condoleanţe.

Singur în clipa aceea cu contesa, Carlos a murmurat doar:

— Ce păcat!

— Blestematul ăsta! a mârâit ea printre dinţi, o privire fulgerătoare străbătându-i voalul. Totul era atât de bine aranjat, şi în ultimul moment se încăpăţânează să vină şi el...

Carlos i-a însoţit până la alt vagon „rezervat" care se aranja atunci pentru excelenţa-sa. Contesa a ocupat locul din colţ, de lângă portieră. Şi cum contele, cu o politeţe acidă, o sfătuia să se aşeze mai degrabă cu faţa spre locomotivă, ea a făcut un gest plictisit, a aruncat neglijent buchetul într-o parte, s-a înfipt mai solid pe banchetă; şi o privire dură de mânie a străfulgerat de la unul la altul. Carlos, stânjenit, întrebă:

— Şi va să zică plecaţi pentru mai mult timp?

Contele a răspuns zâmbind, ascunzându-şi indispoziţia:

— Da, poate pentru două săptămâni, o mică vacanţa.

— Trei zile cel mult. I-a retezat-o ea cu vocea rece şi tăioasă ca un cuţit.

Contele n-a răspuns, livid.

Toate portierele erau acum închise, tăcerea se lăsase pe peron. Şuieratul. Locomotivei a măturat aerul; cu un scârţâit sec de frâne încordate, trenul lung s-a pus în mişcare, cu toţi călătorii încă sprijiniţi de portiere, întinzând mâna pentru o ultimă atingere. Ici şi colo flutura câte o batistă albă. Privirea pe care i-a aruncat-o contesa lui Carlos a avut dulceaţa unui sărut. Dámaso a transmis salutări la Buchetul. Compartimentul poştei a lunecat, luminat; şi cu alt şuierat sfâşietor, trenul s-a cufundat în noapte…

Întorcându-se la Baixa singur în cupeu, Carlos era de o veselie triumfătoare din cauza plecării contesei şi a nesperatei călătorii a lui Dámaso. S-ar fi zis că pronia cerească îi risipea astfel pe toţi nepoftiţii; iar singurătatea s-a făcut în jurul străzii Sfântul Francisc făgăduia tot soiul de încântări şi complicităţi…

A coborât din cupeu pe cheiul Sodre, a urcat pe jos prin strada Ferregial, a trecut prin faţa ferestrelor casei din strada Sfântul Francisc. Prin uşile pe jumătate închise a putut zări doar o vagă dâră de lumină. Dar era de-ajuns pentru el. Acum îşi putea imagina cu precizie seara calmă pe care o petrecea ea în „vastul salon cu rips roşu. Cunoştea titlul cărţilor pe care le citea şi partiturile pe care le avea pe pian; iar florile ce-şi răspândeau parfumul pe-acolo le văzuse în dimineaţa aceea, pe când le aranja ea. Îşi va opri ea oare o clipă gândul asupra lui? Cu siguranţă; boala din casă o silea să-şi amintească orele de dat doctoriile, explicaţiile lui, timbrul vocii lui; şi fără îndoială că, vorbind cu Miss Sara, avea să pronunţe numele lui. De două ori a străbătut strada Sfântul Francisc; şi s-a înapoiat acasă, sub noaptea înstelată,

agale, savurând dulceaţa acelei mari iubiri.

De-atunci, zilnic, săptămâni de-a rândul, a trăit ora aceea încântătoare, splendidă, desăvârşită, „vizita la englezoaică[59].

— Sărea din pat cântând ca un canar şi pătrundea în zi ca într-o acţiune triumfală. Sosea poşta; şi invariabil îi aducea o scrisoare de la contesa de Gouvarinho, trei file din care cădea totdeauna câte o floricică pe jumătate veştejită. El lăsa floarea pe covor; şi abia dacă ar fi putut să spună ce conţineau lungile rânduri încrucişate. Ştia doar vag că, la trei zile după sosirea lor la Porto, tatăl ei, bătrânul Thompson, făcuse apoplexie. Ea rămăsese acolo, ca infirmieră. Apoi, luând cu el două, trei flori frumoase din grădină, înfăşurate în hârtie de mătase, o pornea spre strada Sfântul Francisc întotdeauna în cupeu – fiindcă vremea se schimbase şi zilele se succedeau acum triste, sub bătaia vântului de sud-vest şi a ploii.

La uşă, Domingos îl primea cu un zâmbet zi de zi mai înduioşat. Căţeluşa venea alergând, ţopăind prietenoasă; el o ridica în braţe ca s-o sărute. Aştepta o clipă în salon, salutând dintr-o – privire mobilele, buchetele, limpedea orânduire a obiectelor; se ducea la pian să vadă ce cântase ea în dimineaţa aceea, sau ce carte lăsase întreruptă, cu cuţitul de fildeş vârât între file.

Şi intra ea. Zâmbetul ei spunându-i bună-ziua, vocea ei de aur – se îmbrăcau în fiecare zi pentru Carlos de un farmec nou şi mai pătrunzător. De obicei purta o rochie simplă, de culoare închisă; doar uneori un jabou bogat de

---

59 Oh da, sînt foarte bine îngrijită ! (engl.)

La catolici, luna mai este închinată cultului Fecioarei Maria,

Jambon cu spanac (fr.).

Legătură (ft\).
De proastă calitate (sp.).

dantelă veche, sau un cordon cu catarama bătută în pietre îi înviorau veşmântul sever, care i se părea lui Carlos cel mai frumos, şi parcă o expresie a spiritului ei.

La început discutau despre Miss Sara, despre vremea aspră şi umedă care-i era atât de nefavorabilă. Stând de vorbă, încă în picioare, ea mai aşeza ici, colo câte o carte la locul ei sau muta un scaun care nu era aliniat; avea obiceiul de a reface necontenit simetria lucrurilor; şi, maşinal, îşi trecea batista de dantelă peste suprafaţa mobilelor, deja perfect şterse de praf.

Acum îl însoţea totdeauna în camera unde locuia Miss Sara. Străbătând alături de ea. Coridorul galben, Carlos se simţea tulburat de mângâierea parfumului intim de iasomie pe care părea să-l emane mişcarea fustelor ei. Uneori ea deschidea familiar uşa unei camere mobilate doar cu o sofa veche; acolo se juca Rosa, înconjurată de lucrurile lui Crieri, trăsurile lui Crieri, bucătăria lui Crieri. O găseau îmbrăcând-o, adâncită în conversaţie cu păpuşa; sau aşezată pe colţul sofalei cu picioruşele încrucişate, nemişcată, cufundată în admiraţia vreunei cărţi cu poze, deschisă pe genunchi. Fetiţa dădea fuga, îşi întindea guriţa către Carlos; şi toată făptura ei avea prospeţimea unei flori frumoase.

În camera guvernantei, Maria Eduarda se aşeza la picioarele patului alb; şi pe dată biata Miss Sara, tuşind încă tare, stânjenită, controlând în fiece clipă dacă batista de mătase îi acoperea corect gâtul, începea să afirme că se simţea bine. Carlos glumea cu ea demonstrându-i că, pe o asemenea vreme proastă de iarnă, fericirea era să stai acolo în pat, bine îngrijit, înconjurat de câteva romane patetice şi de apetisantele mâncăruri portugheze. Ea îşi întorcea oftând ochii recunoscători către *madame*. Apoi murmura:

— *Oh, yes, I am very confortable*! 1 Şi se înduioşa.

Încă din primele zile, la întoarcerea în salon, Maria Eduarda se aşeza pe scaunul ei stacojiu şi, stând de vorbă cu Carlos, îşi relua foarte firesc broderia, ca în prezenţa familiară a unui vechi prieten. Cu ce fericire profundă a văzut-o el despăturind canavaua! Era vorba de un fazan cu penajul strălucitor; dar deocamdată nu brodase decât creanga de măr pe care stătea el, o creangă tânără de primăvară, plină de floricele albe, ca într-o livadă de meri din Normandia.

— Lângă micul birouaş din lemn-negru, Carlos ocupa cel mai vechi, cel mai comod dintre fotoliile de rips roşu, cu arcurile scârţâind uşor. Între ei se afla masa de lucru de mână cu numere din *Illustration* sau vreun jurnal de modă; uneori, tăcând o clipă, Carlos răsfoia revistele, în timp ce frumoasele mâini ale Mariei pe care sclipeau bijuterii trăgeau firele de lină. La picioarele ei, căţeluşa moţăia, spionându-i când şi când, prin zulufii de pe botic, cu frumoşii ei ochi gravi şi negri. Şi în acele zile întunecate de ploaie, atât de reci, însoţite de plânsul streşinilor, colţul de la fereastră, cu pacea liniştită a lucrului de mână de pe canava, vorbele spuse tărăgănat şi prietenos, şi uneori un dulce răstimp de tăcere, aveau un aer intim, consolator…

Dar nu-şi spuneau intimităţi. Vorbeau despre Paris şi farmecul lui, despre Londra, unde petrecuse ea patru lugubre luni de iarnă, despre Italia pe care visa s-o vadă, despre cărţi şi obiecte de artă. Prefera romanele lui Diekens; şi-i plăcea mai puţin Feuillet, pentru că ascundea totul sub pudră de orez, chiar şi păsurile inimii. Deşi fusese crescută într-o mănăstire severă din Orléans, îi citise pe Michelet şi pe Renan. De altfel, nu era o catolică practicantă; bisericile o atrăgeau doar pentru laturile graţioase şi artistice ale cultului, pentru muzică, lumini şi frumoasele luni ale Marieil, în Franţa, sub dulceaţa florilor de mai. Avea o gândire foarte dreaptă şi sănătoasă cu un

fond de tandreţe care o înclina către tot cf suferă şi e slab. Astfel, îi plăcea republica, fiindcă i se părea regimul cu cea mai mare solicitudine faţă de cei umili. Carlos îi demonstra râzând că era socialistă.

— Socialistă, legitimistă, orleanistă, spunea ea, orice, numai să nu existe oameni care să sufere de foame!

Dar oare era posibil? Până şi Iisus, în pofida dulcilor lui iluzii, declarase că săraci vor exista totdeauna…

— Iisus a trăit în trecutul îndepărtat, Iisus nu ştia totul… Azi se cunosc mai multe, cei puternici cunosc mai multe… Trebuie să se orânduiască altă societate, şi cât mai degrabă, în care să nu mai existe mizerie. La Londra, uneori, pe zăpezile acelea mari, vezi pe la porţi copii care dârdâie de frig şi gem de foame… îngrozitor! Ca să nu mai vorbim de Paris! Unii nu văd decât *le boulevard*; dar câtă sărăcie, câte nevoi”.

Frumoşii ei ochi aproape că se umpleau de lacrimi. Şi fiecare din cuvintele acelea scotea la iveală întreaga complexitate a bunătăţii sufletului ei, aşa cum o singură suflare poate cuprinde toate miresmele emanate de o grădină.

Carlos a fost încântat când Maria l-a asociat la actele ei caritabile, rugându-l să meargă s-o viziteze pe sora spălătoresei, care avea reumatism, şi pe fiul doamnei Augusta, bătrâna de pe palier, care era tuberculos. Carlos îndeplinea aceste însărcinări cu fervoarea unor acţiuni religioase. Şi în faptele acestea de milostenie îi găsea asemănări cu bunicul. Ca şi pe Alfonso, orice animal în suferinţă o consterna. Într-o zi se înapoiase indignată din Piaţa Figueira, dornică aproape de răzbunare, fiindcă văzuse în prăvăliile vânzătorilor de păsări orătănii şi iepuri înghesuiţi în coşuri, suferind zile la rând de chinurile nemişcării şi ale foamei. Carlos transmitea aceste frumoase mânii la Buchetul, îl certa aspru pe marchiz, care

era membru al Societăţii pentru protecţia animalelor. Marchizul, indignat şi el, jura că va face dreptate; pomenea de lanţuri, de Africa… Iar Carlos, emoţionat, s-a dus cu gândul la influenţa puternică şi distantă pe care o poate exercita, chiar atunci când e complet izolată, o inimă dreaptă.

Într-o după-amiază au vorbit de Dámaso, Ea îl găsea insuportabil, cu agitaţia lui, cu ochii lui bulbucaţi, cu întrebările lui nătânge. Dumneavoastră găsiţi că Nisa e elegantă? Dumneavoastră preferaţi capela São Joio Baptista catedralei Notredame?

— Şi apoi, stăruinţa lui de a tot vorbi despre persoane pe care nu le cunosc! Doamna contesă de Gouvarinho, şi ceaiurile doamnei contese de Gouvarinho, şi loja doamnei contese de Gouvarinho, şi preferinţa pe care i-o arată doamna contesă de Gouvarinho… Şi asta, ore în şir! Mie, uneori, mi-e teamă să nu adorm…

Carlos s-a făcut roşu ca racul. De ce pomenise ea, dintre toate numele, tocmai pe cel al contesei de Gouvarinho? S-a liniştit însă, văzând-o că râde, simplu şi limpede. Desigur că habar n-avea cine e contesa de Gouvarinho. Dar, ca să alunge imediat dintre ei acest nume, a început să vorbească de domnul Guimarães, faimosul unchi al lui Dámaso, amicul lui Gambetta, influentul Republicii…

— Dámaso mi-a spus că-l cunoaşteţi foarte bine…

Ea ridicase ochii, cu o trecătoare roşeaţă în obraji.

— Domnul Guimarães… Da, îl cunosc foarte bine… în ultimul timp ne-am văzut mai rar, dar era bun prieten cu mama.

Şi după o tăcere, cu un zâmbet uşor, reîncepând să tragă firul lung de lână:

— Bietul Guimarães, săracul de el! Influenţa lui în Republică se limitează la a traduce notiţe din ziarele

spaniole şi italieneşti pentru *Rappel*, fiindcă din asta trăieşte… Dacă e amic de-al lui Gambetta, habar n-am, Gambetta are nişte amici atât de extraordinari… Dar Guimarães, în afară de faptul că-i om de treabă şi cinstit, e un caraghios, un soi de Călino republican. Şi sărac lipit pământului, nefericitul! Dámaso, care e bogat, dacă ar avea puţină decenţă, sau un cât de slab sentiment faţă de el, nu l-ar lăsa să trăiască aşa, în mizerie…

— Bine, dar echipajele unchiului, luxul unchiului, despre care tot vorbeşte Dámaso?

Ea a ridicat din umeri, fără un cuvânt; iar Carlos a simţit pentru Dámaso o scârbă insuportabilă.

Încetul cu încetul, conversaţiile lor deveneau tot mai intime. Ea a vrut să afle; vârsta lui Carlos, el i-a vorbit de bunicul”. Şi în timpul acelor ore suave în care ea, tăcută, înţepa canavaua, el i-a povestit despre trecutul lui, despre planurile de carieră, prietenii şi călătoriile făcute… Ea cunoştea acum peisajul de la Santa Olâvia, pe Reverendul Bonificio, excentricităţile lui Ega. Într-o zi i-a cerut lui Carlos să-i expună pe larg ideea cărţii *Medicina veche şi modernă*. A aprobat, cu simpatie, faptul că avea de gând să zugrăvească figurile medicilor mari, binefăcători ai omenirii. De ce să fie glorificaţi numai războinicii şi cei puternici? Salvarea vieţii unui copil i se părea ceva mai de preţ decât bătălia de la Austerlitz. Iar cuvintele pe care le spunea ea simplu, fără măcar să ridice ochii de pe broderie, cădeau în inima lui Carlos şi rămâneau acolo mult timp, palpitând şi st lucind…

Aşadar, el i se mai, urisise pe larg – dar nu ştia încă nimic despre trecutul ei, nici măcar locul unde se născuse, nici măcar strada unde locuise la Paris. N-o auzise niciodată murmurând numele soţului ei, nici pomenind despre vreun prieten sau o bucurie din casa ei. Părea să nu aibă în Franţa, unde locuia, nici interese, nici cămin, şi era

într-adevăr ca zeiţa pe care şi-o închipuise, fără contacte anterioare cu pământul, coborâtă din norul ei de aur „ca să vină să întâlnească acolo, în etajul acela închiriat din strada Sfântul Francisc, întâia ei dragoste omenească.

Încă din prima săptămână a vizitelor lui Carlos vorbiseră de afecţiuni. Ea credea, în mod candid, că între o femeie şi un bărbat putea să existe o prietenie pură, imaterială, născută din înţelegerea plăcută a doua spirite delicate. Carlos i-a jurat că şi el credea în asemenea frumoase legături, formate doar din stimă, din raţiune – cu condiţia să li se adauge, cât de cât, un crâmpei de tandreţe… Aceasta le parfuma cu un mare farmec, şi nu le scădea sinceritatea. Şi, cu aceste cuvinte uşor învălmăşite, murmurate printre punctele broderiei şi lente surâsuri, rămăsese hotărât, în mod subtil, că între ei nu trebuia să existe decât un astfel de simţământ, cast, legitim, suav şi lipsit de nelinişti.

Ce-i păsa lui Carlos? Dacă putea petrece ora aceea pe fotoliul de creton privind-o cum brodează şi vorbind despre lucruri interesante, sau devenite interesante prin harul făpturii ei; dacă putea să-i vadă chipul, puţin îmbujorat, aplecându-se, cu uşoara atracţie a unei alintări, asupra florilor pe care i le aducea el; dacă sufletul îi era năpădit de certitudinea că gândul ei îl urmărea cu simpatie de-a lungul zilei lui, de îndată ce părăsea adoratul salon de rips roşu, inima îi era satisfăcută şi se desfăta în splendoare.

Nici prin gând nu-i trecea că prietenia lor ideală, de intenţie castă, era drumul cel mai sigur de a o arunca, blând amăgită, în braţele lui înfocate de bărbat. Orbit cum era de faptul că se vedea pe neaşteptate primit într-o intimitate pe care o considerase de nepătruns, simţea cum îi piere orice dorinţă; uneori, departe de ea, dorinţa încă mai cuteza să înainteze până la speranţa unui sărut sau a

unei fugitive mângâieri cu vârful degetelor; dar de cum îi trecea pragul şi era întâmpinat de calma rază a privirii ei întunecate, cădea în devoţiune şi ar fi socotit o ofensă animalică să-i atingă măcar cutele rochiei.

A fost desigur perioada cea mai delicată din viaţa lui, Simţea în el o mie de lucruri subtile, noi, de o mişcătoare prospeţime. Niciodată nu-şi închipuise că ar putea fi atât de fericit privind stelele pe cer senin, sau coborând dimineaţa, în grădină, ca să aleagă un trandafir mai înflorit. Purta necontenit în suflet un zâmbet pe care buzele lui îl repetau. Marchizul găsea că arată ca un prostănac amorezat şi cucernic…

Câteodată, plimbându-se singur prin camera lui, se întreba unde avea să-l ducă acea mare dragoste. Habar n-avea. Înaintea lui se întindeau cele trei luni cât mai rămâne dea în Lisabona şi în care timp nimeni, în afară de el, nu avea să ocupe vechiul scaun de lângă broderia ei. Soţul era departe, despărţit de ea prin mai multe leghe de mare nesigură. Pe urmă, el era bogat, şi lumea largă…

Mai nutrea încă ideile lui măreţe de muncă, voind ca în tot cursul unei zile să nu existe decât ore nobile, iar cele care nu aparţineau fericirilor pure ale dragostei să aparţină bucuriilor robuste ale studiului. Mergea la laborator, mai adăuga câteva rânduri la manuscris. Dar. Înainte de vizita în strada Sfântul Francisc nu era în stare să-şi disciplineze spiritul neliniştit, purtat de un vârtej de speranţe; iar după ce se înapoia de acolo îşi petrecea ziua reeapitulind spusele ei, răspunsurile lui, gesturile ei, graţia unui anume surâs… Fuma atunci ţigarete, citea poezii.

În fiecare seară, în biroul lui Alfonso, avea loc partida de *whist*. Marchizul se bătea la domino cu Taveira, versaţi amândoi în acel viciu, cu o ranchiună crescândă care-i ducea până la injurii. După curse, secretarul lui Steinbroken începuse şi el să vină la Buchetul; dar era

perfect inutil, nici măcar nu cânta. Ca şeful său, balade finlandeze; prăbuşit într-un fotoliu, în frac, cu monoclul la ochi, bălăbănindu-şi piciorul, îşi netezea în tăcere lungile-i mustăţi triste.

Amicul a cărui venire îi făcea plăcere lui Carlos era Cruges – fiindcă sosea din strada Sfântul Francisc şi aducea ceva din aerul pe care-l respira Maria Eduarda. Comrpozitorul ştia de vizitele zilnice ale lui Carlos în imobilul său, ca s-o vadă pe „miss englezoaica"; şi de multe ori, eu nevinovăţie, ignorând întex esele inimii cu care-l asculta Carlos, îi dădea ultimele ştiri de la vecină…

— Am lăsat-o pe vecină o întind din Mendelssohn… Are execuţie, are expresie, vecina… Are stofă în ea… Şi se pricepe la Chopin…

Dacă nu venea el la Buchetul, se ducea Carlos la el acasă să-l caute; intrau la Club, fumau o ţigară în vreo sală izolată, vorbind despre vecină: Cruges găsea că are „un adevărat tip de *grande dame*".

Aproape întotdeauna îl întâlneau pe contele de Gouvarinho, care venea să vadă (cum spunea el cu o ironie scânteietoare) ce se petrecea „în ţara domnului Gambetta 1. Părea întinerit în ultimul timp, mai sprinten în mişcări, cu o lumină de speranţă în lentilele ochelarilor, pe fruntea ridicată. Carlos îl întreba de contesă, Era a Porto, cu îndatoririle ei de fiică…

— Dar socrul dumneavoastră?

Contele lăsa în jos faţa radioasă ca să murmure, pe un ton adânc şi resemnat:

— Rău.

Într-o după-amiază, Carlos stătea de vorbă cu Maria Eduarda, mângâind căţeluşa care venise să i se aşeze pe genunchi, când Romă o a desfăcut discret draperia şi, coborând glasul cu un aer stânjenit, de complicitate, a murmurat:

— A venit domnul Dámaso!…

Ea s-a uitat la Romă o surprinsa de acele maniere şi a spus, aproape scandalizată:

— Ei bine, pofteşte-l!

Şi Dámaso a năvălit în salon, în doliu mare, cu o floare în piept, durduliu, zâmbitor, familiar, cu pălăria în mână, purtând atârnat de o sfoară un pachet mare, învelit în hârtie cenuşie… Când a dat cu ochii de Carlos şezând acolo, intim, cu căţeluşa în braţe, s-a oprit locului uimit, cu ochii holbaţi, ca un prost. În sfârşit şi-a eliberat mâinile, a salutat-o pe Maria Eduarda aproape în trecere şi, întorcându-se imediat spre Carlos, cu braţele deschise, şi-a revărsat zgomotos întreaga sa uluire;

Va să zică tu aici, omule? Asta da surpriză! Cine ar fi spus!… Nici n-aş fi bănuit…

Maria Eduarda, enervată de strigăte», *s*. Hui, i-a indicat repede un scaun, şi-a întrerupt o clipă broderia şi l-a întrebat cum călătorise.

— Perfect, doamna mea… Fireşte, puţin obosit… Vin direct de la Penafiel… După cum vedeţi şi dumneavoastră – şi şi-a arătat doliul adânc – mi s-a întâmplat o mare nenorocire.

Maria Eduarda a murmurat un cuvânt de compasiune, vag şi rece. Dámaso şi-a lăsat ochii în covor. Venea din provincie bronzat, cu bujori în obraji; şi cum îşi răsese barba (pe care de câteva luni şi-o lăsase să-i crească spre a-l imita pe Carlos), părea acum mai buhăit şi mai gras. Coapsele durdulii îi plesneau de grăsime în pantalonii de caşmir negru.

— Aşadar, a întrebat Maria Eduarda, un timp vă vom avea pe-aici?

El, şi-a împins scaunul mai aproape de ea şi, râzând iar:

— Acum, doamna mea, nimeni nu mă mai smulge din

Lisabona! Pot să mă şi omoare… Adică, cred eu! Ar fi mare păcat să mă omoare careva. Ceea ce vreau să spun e că doar cu greu m-ar putea smulge cineva de-aici!

Carlos, foarte liniştit, continua să mângâie blana lui Niniche. Şi s-a făcut atunci o scurtă tăcere. Maria Eduarda îşi reluase broderia. Iar Dámaso, după ce a zâmbit, a tuşit, şi-a netezit mustaţa, a întins mâna ca s-o mângâie şi el pe Niniche, aşezată pe genunchii lui Carlos. Dar căţeluşa, care de câteva clipe îl pândea cu ochi neîncrezători, s-a ridicat şi a început să latre, furioasă.

— *C'est moi*, Niniche! spunea Dámaso, retrăgându-şi scaunul.*c 'est moi*, *a-mi*… *Alors*, Niniche…

A fost nevoie ea Maria Eduarda s-o certe sever. Dar, cuibărită iar în braţele lui Carlos, ea a continuat să-l pândească pe Dámaso, mârâind, plină de ranchiună.

— Nu mă mai cunoaşte, spunea el stânjenit, ce curios…

— Vă cunoaşte perfect, a sărit Maria Eduarda foarte serioasă. Dar nu ştiu ce i-aţi făcut, domnule Dámaso, că vă urăşte. E tot acelaşi scandal.

Dámaso bâiguia, roşu ca racul:

— Asta-i acum, doamna mea! Ce era să-i fac?… Am mângâiat-o, întotdeauna n-am făcut decât s-o mângâi…

Şi atunci nu s-a mai putut reţine, a început să vorbească ironic, amar, despre noile prietenii ale lui *mademoiselle* Niniche. Şedea acolo în braţele altuia, în timp ce el, prietenul vechi, era lăsat la o parte…

Carlos râdea.

— Dámaso, n-o acuza de ingratitudine… Păi dacă doamnă Maria Eduarda spune că nu te-a înghiţit niciodată…

— Niciodată! a exclamat Maria.

Dámaso zâmbea şi el, livid. Apoi, scoţând o batistă cu tiv negru, ştergându-şi buzele şi chiar sudoarea de pe gât,

i-a amintit Mariei Eduarda cât de mult îl dezamăgise ea în ziua curselor… Aşteptase toată după-amiaza…

— Era ajunul plecării, a spus ea.

— Da, ştiu bine. Soţul dumneavoastră… Cum îi merge domnului Castro Gomes? Aţi primit deja ştiri?

— Nu, a răspuns ea cu faţa plecată asupra broderiei.

Dámaso a mai îndeplinit şi alte îndatoriri. A întrebat de Mademoiselle Rosa. Apoi de Crieri. Crieri nu trebuia uitată…

— Păi dumneavoastră, a continuat el devenind dintr-odată vorbăreţ, aţi pierdut, pentru că au fost splendide cursele… Noi de fapt nici nu ne-am mai văzut de la curse, Carlos. Ah, ba da „ne-am văzut la gară… Păi nu-i adevărat că au fost foarte şic? Vedeţi, doamna mea, de un lucru puteţi să fiţi sigură, că un hipodrom mai frumos nu există nicăieri în străinătate. O vedere până la mare, de toată frumuseţea… Se văd până şi navele intrând în port… Păi nu-i aşa, Carlos?

— Da, a spus Carlos zâmbind, nu e propriu-zis un teren de curse… E adevărat că nici cai de curse nu sunt, propriu-zis… Adevărul e că nu sunt jochei… Şi-apoi, e adevărat că nu sunt nici pariuri… Dar adevărul e că nu există nici public…

Maria Eduarda râdea, veselă.

— Şi atunci?

— Se văd intrând navele în port, doamna mea…

Dámaso protesta, cu urechile roşii. Asta înseamnă să vrei să spui ceva rău cu tot dinadinsul… Nu, domnule, nu. Domnule!… Cursele au fost foarte frumoase. La fel ca în străinătate, aceleaşi reguli, totul…

— Până şi în camera cântarului, a adăugat el foarte serios, unde s-a vorbit numai englezeşte!

A mai repetat că acele curse au fost foarte şic. Apoi n-a mai găsit nimic şi a început să vorbească despre

Penafiel, unde plouase tot timpul atât de mult, încât fusese silit să stea în casă, în prostie, şi să citească…

— O plictisealăi Măcar să fi fost pe-acolo ceva femei, cu care să mai stai puţin de vorbă… Nici gând! Nişte monştri. Iar eu, ţărănci, fete desculţe, aşa ceva nu suport… Unora le plac… Dar, credeţi-mă, eu nu suport…

Carlos se făcuse roşu ca racul; dar Maria Eduarda părea să nu fi auzit, ocupată să numere atent punctele broderiei.

Deodată, Dámaso şi-a amintit că adusese un mic cadou pentru Doña Maria Eduarda. Dar să nu-şi închipuie dumneaei că e cine ştie ce obiect de preţ… De fapt, cadoul era pentru Mademoiselle Rosa.

— Vedeţi, ca să nu mai fac mistere, ştiţi ce este? îl am acolo, în pacheţelul acela învelit în hârtie cenuşie… Sunt şase ulcele cu ouă moi de Aveiro. E un dulce foarte renumit chiar în străinătate. Doar dacă vine de la Aveiro are şic… întrebaţi-l pe Carlos. Nu-i aşa, Carlos, că e un deliciu cunoscut şi în străinătate?

— Ah, desigur, a mormăit Carlos, desigur…

A lăsat-o pe Niniche jos, s-a ridicat, s-a dus să-şi ia pălăria.

— Aşa curând?… l-a întrebat Maria Eduarda cu un zâmbet adresat numai lui. Atunci, pe mâine!

Şi s-a întors imediat spre Dámaso, aşteptând să se ridice şi el. El însă a rămas pe loc, cu aerul că vrea să mai stea, familiar, bălăbănindu-şi piciorul. Carlos i-a întins două degete.

— *Au revoir*, a spus celălalt. Complimente la Buchetul, am să vin şi eu într-o zi!…

Carlos a coborât treptele, furios.

Rămânea deci acolo imbecilul acela, împunându-şi prezenţa, cu grosolănie, atât de obtuz încât nu observa enervarea ei, atitudinea ei seacă, îngheţată! Şi de ce

rămânea? Ce alte Crase banalităţi avea să mai debiteze, în argou, stând picior peste picior? Deodată şi-a amintit ce-i spusese el în seara mesei oferite de Ega, la poarta Hotelului

Central, în legătură chiar cu Maria Eduarda şi cu sistemul lui de a proceda cu femeile, care era „luarea prin surprindere”… Dacă deodată idiotul acela, înflăcărat şi animalic, îndrăznea s-o ultragieze? Bănuiala era poate nesăbuită, dar l-a reţinut în curtea interioară, cu urechile ciulite, cu ideea sălbatică de a-l aştepta acolo pe Dámaso, de a-i interzice să mai urce scara aceea, şi, dacă ar fi cticnit cât de cât, de a-i strivi craniul de lespezi…

Dar a auzit cum se deschide uşa, sus, şi a ieşit repede de teamă să nu fie surprins ascultând. Cupeul lui Dámaso staţiona în stradă. Atunci l-a năpădit curiozitatea bolnăvicioasă de a afla cât timp mai rămânea el acolo eu Maria Eduarda. A alergat la Club; şi de-abia a deschis o fereastră – că l-a şi văzut pe Dámaso ieşind pe poartă, sărind în cupeu, trânţind tare portiera. I s-a părut că avea aerul unui izgonit, şi deodată i s-a făcut milă de caraghiosul acela. *1*

Seara, după masă, Carlos fuma singur în camera lui, cufundat într-un fotoliu, recitind o scrisoare de la Ega, primită în dimineaţa aceea, când şi-a făcut apariţia Dámaso. Şi, fără măcar să-şi lase pălăria din mână, încă din uşă, a strigat, la fel de uimit ca şi dimineaţa:

— Ei, şi-acum, ia spune-mi! Cum dracu’ de te-am găsit cu azi cu brazilianea?… Cum de-ai făcut cunoştinţă cu ea? Cum s-a întâmplat?

Fără să-şi ridice capul de pe spătarul fotoliului, încrucişându-şi mâinile pe genunchi, peste scrisoarea lui Ega, Carlos, acum foarte bine dispus, a rostit, cu o blândă dojană părintească în glas:

— Va să zică, tu-ţi expui în faţa unei doamne opiniile

tale lubrice despre ţărăncile din Penafiel!

— Nu-i vorba de asta, ştiu foarte bine ce trebuie să expun şi ce nu! a strigat celălalt, roşu. Povesteşte, hai… Ce dracu'! Mi se pare că am dreptul să aflu… Cum de-ai făcut cunoştinţă cu ea?

Imperturbabil, închizând ochii parcă pentru a-şi aduce aminte, Carlos a început, cu un ton tărăgănat şi solemn de recitativ:

— Într-o călduţă după-amiază de primăvară, când soarele se afunda în nori de aur, un sol sleit de puteri trăgea de clopoţelul de la Buchetul. În mâna-i se zărea o epistolă, pecetluită cu un sigiliu heraldic; iar expresia chipului său…

Dámaso, supărat acum, şi-a aruncat pălăria pe masă.

— Cred că ar fi mai decent să laşi misterele astea!

— Mistere! Tu eşti obtuz, Dámaso. Păi intri într-o casă unde există de aproape o lună o persoană grav bolnavă, şi rămâi uluit, împietrit, când găseşti acolo medicul! Pe cine te aşteptai să găseşti? Pe fotograf?

— Dar cine e bolnav?

În puţine cuvinte, Carlos l-a pus la curent cu bronşita englezoaicei, în timp ce Dámaso, aşezat pe marginea sofalei, muşcându-şi ţigara neaprinsă, se uita la el bănuitor:

— Şi cum de ştia ea unde locuieşti?

— Cum se ştie unde locuieşte regele; unde e vama; din ce direcţie luminează luceafărul de seară; unde a fost Treia… Lucrurile astea care se învaţă în clasele primare…

Bietul Dámaso a făcut câţiva paşi prin încăpere, bosumflat, cu mâinile în buzunare.

— L-a. Angajat acum pe Romă o, care mi-a fost servitor, a murmurat după o tăcere. Eu i-l recomandasem… Ea ţine mult la ce-i spun eu…

— Dă, l-a angajat pentru câteva zile, cât timp s-a dus

Domingos la ţară. O să-l dea afară, e un imbecil, iar tu l-ai învăţat să se poarte prost…

Atunci Dámaso s-a aruncat în colţul sofalei şi a mărturisit că, atunci când a intrat în salon şi a dat cu ochii de Carlos, cu căţeluşa în braţe, îl apucase furia… în sfârşit, aflând acum că era din motiv de boală, bine, totul se explica… Dar întâi i s-a părut că-i o intrigă la mijloc… Rămas singur cu ea, se gândise s-o întrebe; apoi s-a temut să nu fie nedelicat; şi în afară de asta, mai era şi prost dispusă…

A adăugat apoi imediat, aprinzându-şi ţigara:

— Că de îndată ce ai plecat, s-a mai dispus, se simţea în largul ei… Am râs mult… Am mai rămas până târziu, încă vreo două ore; era aproape de cinci când am plecat. Dar spune-mi, ţi-a vorbit vreodată de mine?

— Nu. E o persoană binecrescută; şi, ştiind că ne cunoaştem, n-ar fi îndrăznit să te vorbească de rău.

Dámaso l-a privit, cu ochii rătăciţi.

— Asta-i acum!… Păi ar fi putut să spună ceva de bine!

— Nu, E o persoană cu bun simţ, nici asta n-ar fi îndrăznit.

Şi ridicându-se brusc, Carlos l-a luat pe Dámaso de talie, l-a mângâiat, l-a întrebat de moştenirea de la unchiuleţul, şi cu ce amoruri, cu ce călătorii, cu cei cai de lux avea de gând să-şi cheltuiască milioanele…

Cu toate alintările acelea vesele, Dámaso rămânea mai departe rece, bosumflat, privindu-l cruciş.

— Vezi că tu, a spus el, mi se cam pare mie că eşti un şmecher… Nu poate omul să aibă încredere în nimeni!

— Totul pe pământ, scumpul meu Dámaso, e doar aparenţă şi înşelăciune!

Şi s-au dus în sala de biliard să joace „partida de împăcare”. Încetul cu încetul, sub influenţa pe care o

exercita întotdeauna Buchetul asupra sa, Dámaso s-a mai liniştit, a început să râdă, bucurându-se din nou de intimitatea cu Carlos, în mijlocul acelui lux sobru, şi tratându-l iar cu „băiete”. A întrebat de domnul Alfonso da Maia. A vrut să ştie dacă frumosul marchiz mai apăruse pe-acolo. Dar Ega, marele Ega?...

— Am primit o scrisoare de la el, a spus Carlos. Vine aici, o să-l avem aici poate chiar sâmbătă.

Mult s-a mirat Dámaso.

— Asta-i tare curios, domnule! Că eu i-am întâlnit pe soţii Cohen, azi!, „Au venit de două zile de la Southampton... Eu joc?

A jucat, a ratat carambolul.

— Chiar aşa, i-am întâlnit azi, am stat şi de vorbă o clipă... Raquel e mai bine, s-a mai îngrăşat... Avea o toaletă englezească cu nişte chestii albe, nişte chestii roz... Nemaipomenit de şic, parcă era o frăguţă! Şi va să zică, Ega vine înapoi?... Ei bine, băiete, o să mai avem parte de scandal!

XII

ÎNTR-ADEVĂR, SÂMBĂTĂ, întorcându-se la Buchetul după vizita în strada Sfântul Francisc, Carlos l-a găsit pe Ega în camera lui, îmbrăcat într-un costum de şeviot de culoare deschisă şi cu părul mare.

— Să nu faci zarvă, i-a strigat el, pentru că mă aflu în Lisabona *incognito*!

Şi imediat după primele îmbrăţişări a declarat că venea la Lisabona numai pentru câteva zile, şi doar ca să mănânce bine şi să mai stea de vorbă cu câte cineva. Şi se bizuia pe Carlos ca să-i furnizeze aceste rafinamente, chiar acolo, la Buchetul.

— Există aici o cameră şi pentru mine? Deocamdată am tras la Hotelul Spaniol, dar nici nu mi-am deschis încă valiza... Mi-ajunge o cameră de dormit cu o masă din lemn

de pin, destul de mare ca să scriu pe ea o operă sublimă.

Cum să nu! Exista camera de sus, unde stătuse şi după ce părăsise Vila Balzac. Şi chiar mai somptuoasă acum, cu un pat frumos în stilul Renaşterii, şi cu o copie după „Beţivii" lui Velâsquez.

— Minunat bârlog pentru artă! Velâsquez *e* unul dintre sfinţii părinţi ai naturalismului… À-propos, ştii cu cine am călătorit? Cu contesta de Gouvarinho. Papa Thompson a fost pe moarte, dar şi-a revenit, şi contele s-a dus s-o aducă acasă. Am găsit-o slabă, dar tot înfocată; şi mi-a vorbit tot timpul de tine.

— Ah! a murmurat Carlos.

Cu monoclul la ochi şi mâinile în buzunare, Ega îl privea pe Carlos.

— E adevărat. A vorbit tot timpul de tine, irezistibil, fără măsură… Asta nu mi-ai mai povestit… Care va. Să zică tot mi-ai urmat sfatul, aşa-i? Foarte bine făcută la trup, ce zici? Şi cum se comportă în dragoste?

Carlos a roşit, l-a făcut grosolan, a jurat că nu avusese cu contesa de Gouvarinho decât relaţii superficiale. Se ducea uneori pe la ea să bea câte o ceaşcă de ceai; iar la ora plimbării prin Chiado, i se întâmpla, ca orişicui, să stea de vorbă cu contele, în colţul dinspre Loreto, despre mizeriile publice. Nimic mai mult.

— Minţi, destrăbălatule! spunea Ega. Dar n-are importanţă. Descopăr eu toate astea cu ochiul meu de Balzac, luni… Pentru că luni mergem acolo la cină.

— Mergem… Cine anume?

— Noi. Eu şi cu tine, tu şi cu mine. Contesa m-a invitat în tren. Iar Gouvarinho, cum i se cade unui individ din această specie, a adăugat imediat că trebuie să-l avem printre noi şi pe „Maia al nostru1. Maia al lui, Maia al ei… Sfânt acord! Cât se poate de suavă combinaţie!

Carlos l-a privit sever.

— Tu te-ai făcut cam obscen la Celorico, Ega.

— Asta se învaţă în sânul Sfintei Mame Biserica.

Dar şi Carlos avea o ştire care trebuia să-l facă să se înfioare. Numai că Ega aflase deja. Sosirea soţilor Cohen, nu-i aşa? Citise chiar în dimineaţa aceea, în *Gazeta ilustrată*, la rubrica *High-Life*. Acolo se spunea respectuos că dumnealor se înapoiaseră din plimbarea în străinătate.

— Şi ce impresie ţi-a făcut? a întrebat Carlos râzând.

Celălalt a ridicat brutal din umeri:

— Impresia că mai există un încornorat în plus în oraş.

Şi, cum Carlos îl acuza din nou că adusese de la Celorico un limbaj de bădăran, Ega, puţin îmbujorat, cuprins poate de remuşcări, s-a lansat în consideraţii critice, procliimând necesitatea socială de a se spune lucrurilor pe nume. La ce servea oare marea mişcare naturalistă a secolului? Dacă viciul se perpetua, era numai pentru că societatea, indulgentă şi romanescă, îi dădea denumiri care-l înfrumuseţau, îl idealizau… Ce scrupule poate avea femeie să se pupe cu un al treilea în aşternutul conjugal. Dacă lumea, sentimentală, numeşte acest lucru un roman, iar poeţii îl cântă în strofe de aur?

— À-propos, comedia ta, *Mocirla*, cum merge? a întrebat Carlos care intrase o clipă în camera de baie.

— Am lăsat-o baltă, a spus Ega. Era prea de tot… Şi, în afară de asta, mă făcea să răscolesc prin putreziciunea lisaboneză, să mă cufund din nou în rigola umană… Mă amăra…

S-a oprit în faţa oglinzii celei mari, a aruncat o privire nemulţumită hainei de culoare deschisă şi ghetelor prost văcsuite.

— Trebuie să mă mai înţolesc şi eu, Carlinhos… De bună seamă că Poole ţi-a trimis o haină de vară, aş vrea să cercetez şi eu croielile astea ale înaltei civilizaţii… Ce să

mai neg, drace, că linia asta a mea e anapoda eu totul!

Şi-a trecut o perie peste mustăţi şi a continuat să vorbească, întors către camera de baie:

— Ei bine, băiete, ce-mi trebuie mie acum e regimul Himerei. Am să mă arunc din nou asupra *Memoriilor*. Va trebui să fie zămislită acolo o cantitate de artă colosală, în camera aceea pe care mi-o destinezi mie, în faţa lui Velâsquez... Şi, à-propos, trebuie să mă duc să-l salut pe bătrânul Alfonso, de vreme ce el are să-mi ofere punea, acoperişul, culcuşul...

L-au găsit pe Alfonso da Maia în birou, în bătrânul său fotoliu, cu un vechi volum din *Illustration* deschis pe genunchi, arătându-i pozele unui băieţel frumuşel, foarte brunet, cu privirea ageră, eu părul creţ. Bătrânul a fost nespus de mulţumit aflând că Ega venea să înveselească pentru un timp Buchetul, cu bogata-i fantezie.

— Nu mai am fantezie, domnule Alfonso da Maia.

— Atunci să-l luminezi cu limpedea ta judecată, a spus bătrânul râzând. Avem nevoie de ambele pe-aici, John.

Apoi i l-a prezentat pe micul cavaler, domnul Manuelinho, băieţaş amabil din vecini, fiul lui Vicente, maistrul constructor; Manuelinho venea uneori să populeze singurătatea lui Alfonso, şi răsfoiau împreună cărţi cu poze şi purtau conversaţii filosofice. În momentul acela era foarte încurcat că nu ştia să-i explice cum s-a întâmplat de generalul Canrobert (căruia îi admirau trufia pe calul său cabrat) a scăpat de temniţă după ce trimisese la moarte atâta norod de oameni, în lupte...

— Asta el a exclamat băieţelul, ager şi nestingherit, eu mâinile încrucişate la spate. Dacă a trimis la moarte atâţia oameni, trebuia să sfârşească şi el în lanţuri, la închisoare!

— Ei, amice Ega! spunea Alfonso râzând. Ce pot eu

să răspund acestei frumoase logici? Vezi, fiule, acum că se află aici aceşti doi domni care au studiat la Coimbra, am să lămuresc şi eu cazul... Du-te tu să te uiţi la poze, acolo... Pe urmă vine ora mesei şi Joana o să-ţi dea să mănânci.

Ajutându-l pe băieţel să ia loc la masă cu marea lui carte cu poze în faţă, Carlos se gândea cât de mult i-ar plăcea bunicului, cu dragostea lui pentru copii, să o cunoască pe Rosa!

Între timp, Alfonso îl întreba şi el pe Ega despre comedie. Cum aşa! O lăsase baltă? Dar oare când va sfârşi bravul John să mai compună fragmente incomplete de capodopere?... Ega s-a plâns de ţara asta, de nepăsarea ei faţă de artă. Care spirit original nu s-ar descuraja văzând în jurul său acea deasă masă de burghezi, amorţită şi crasă, care dispreţuia inteligenţa şi nu era în stare să se intereseze de o idee nobilă, de o frază bine adusă din condei?

— Nu merită, domnule Alfonso da Maia. În ţara asta, în mijlocul acestei nemaipomenite imbecilităţi naţionale, omul cu bun simţ şi cu bun gust trebuie să se mărginească să-şi vadă de legumele din grădina lui. Uitaţi-vă la Herculano...

— Păi atunci, a adăugat bătrânul, vezi-ţi şi tu de legumele tale. Ai aduce un serviciu alimentaţiei publice. Dar tu nici asta nu faci.

Foarte serios, Carlos i-a luat apărarea lui Ega.

— Singurul lucru demn de făcut în Portugalia, spunea el, este să plantezi legume, atâta timp cât nu există o revoluţie care să scoată la iveală câteva elemente originale, puternice, vii, pe care ţara le mai ţine încă ascunse. Şi dacă reiese că de fapt nu ţine nimic ascuns, atunci să abdicăm imediat şi de bunăvoie de la poziţia noastră de *ţară*, fiindcă nu avem elemente, şi să devenim o rodnică şi nătângă provincie spaniolă în care să plantăm şi

mai multe legume!

Bătrânul asculta melancolic cuvintele nepotului său, în care simţea parcă descompunerea voinţei, şi care i se păreau a fi doar glorificarea propriei lui inerţii. A spus în cele din urmă:

— Păi atunci, faceţi voi revoluţia asta. Dar, pentru Dumnezeu, faceţi ceva!

— Carlos face destule, a strigat Ega râzând. Îşi plimbă persoana, toaletele şi faetonul, şi prin aceasta educă bunul gust!

Pendula Ludovic al XV-lea i-a întrerupt, amintindu-i lui Ega că, înainte de masa de seară, trebuia să se mai ducă să-şi ia valiza de la Hotelul Spaniol. Apoi, pe coridor, el i-a mărturisit lui Carlos că înainte de a merge la hotel voia să dea o fugă până la Fillon, fotograful, să vadă dacă putea să-i facă un portret bun.

— Un portret?

— O surpriză care trebuie să plece de azi în trei zile la Celorico, pentru aniversarea unei mici făpturi care mi-a îndulcit surghiunul.

— Oh, Ega!

— Groaznic, nu-i aşa? E vorba de fiica părintelui Correia, fiică ştiută ca Atare; în plus, măritată după un moşier bogat din vecini, un reacţionar odios… Astfel că, după cum bine vezi, e un cui dublu, înfipt atât religiei cât şi proprietăţii…

— Ah! în cazul ăsta…

— Nimeni, amice, nu trebuie să se considere scutit de îndatoririle sale democratice!

Lunea următoare ploua mărunt când Carlos şi Ega, în cupeul închis, s-au dus să ia masa la soţii Gouvarinho. De la sosirea contesei, Carlos o văzuse doar o singură dată, la ea acasă; şi a fost o jumătate de oră neplăcută, plină de stânjeneală, cu câte o sărutare rece când şi când, şi

nesfârşite recriminări. Se plânsese de scrisorile lui, atât de rare, atât de seci. N-au putut cădea de acord în legătură cu proiectele de vară, ea trebuind să – meargă la Sintra, tinde închiriâse deja o casă, Carlos vorbind despre datoria de a-d însoţi pe bunicul la Santa Olâvia. Contesa îl găsea distrat; el o găsea exigentă. Apoi ea s-a aşezat o clipă pe genunchii lui, şi trupul ei uşor şi delicat i s-a părut lui Carlos aidoma unei enervante poveri de bronz.

În cele din urmă, contesa îi smulsese făgăduiala că va veni să se întâlnească cu ea, tocmai în acea luni de dimineaţă, în casa mătuşichii, plecată la Santarem – deoarece avea întotdeauna pofta perversă şi rafinată să-l strângă între braţele ei goale în zilele când urma să-l primească în salonul ei, ceremonios, ceva mai târziu. Dar Carlos lipsise, şi acum, în drum spre casa ei, se enerva deja la gândul reproşurilor pe care avea să le audă lângă pervazurile ferestrelor, şi al minciunilor gogonate pe care avea să le bâiguie el…

Deodată Ega, care fuma în tăcere, încheiat la nasturi în pardesiul său de vară, l-a bătut pe Carlos pe genunchi şi, pe jumătate râzând, pe jumătate serios:

— Spune-mi ceva, dacă nu-i un mare secret… Cine-i brazilianca asta cu care-ţi petreci tu acum toate dimineţile?

Carlos a rămas o clipă zăpăcit, cu ochii la Ega.

— Cine ţi-a vorbit despre asta?

— Dámaso mi-a spus-o. Adică, mai bine zis, Dámaso mi-a răgit-o… Pentru că scrâşnea din dinţi, dădea lovituri surde într-o sofa de la Club şi părea gata de apoplexie când mi-a povestit tot…

— Care tot?

— Tot. Că te-a prezentat unei brazilience cu care se avea el bine, şi că tu, profitând de absenţa lui, te-ai băgat pe fir, şi nu te mai dai dus de-acolo…

— Toate astea-s minciuni! a strigat celălalt, simţind că-şi pierde răbdarea.

Iar Ega, râzând mai departe:

— Atunci „care e adevărul”, cum îl întreba bătrânul Pilat pe numitul Iisus Christos?

— Adevărul e că există a doamnă despre care Dámaso presupunea că făcuse o pasiune pentru el, aşa cum presupune totdeauna, şi că, îmbolnăvindu-i-se guvernanta englezoaică de o bronşită, a trimis după mine ca s-o tratez. Încă nu se simte bine, îi fac o vizită în fiecare zi iar Madame Gomes, fiindcă acesta este numele doamnei, care nici braziliancă nu e, neputând să-l suporte pe Dámaso; aşa cum nu-l suportă nimeni, i-a închis pur şi simplu uşa în na). Asta-i adevărul; dar poate că am să-i smulg urechile lui Dámaso!

Ega s-a mulţumit să mormăie:

— Aşa se scrie istoria… Şi să mai ai încredere *în* Guizot!

În tăcere, până să ajungă la casa contesei de Gouvarinho, Carlos şi-a tot rumegat mânia împotriva lui Dámaso. Iată deci, sfâşiată de imbecilul acela, penumbra suavă şi favorabilă în care se adăpostise dragostea lui! Acum, la Club începuse deja să se pronunţe numele Mariei Eduarda; ceea ce-i spusese Dámaso lui Ega, a mai repetat şi altora, la Casa Havaneză, la restaurantul Silva, poate prin bordeluri; şi astfel, interesul suprem al vieţii lui avea să fie de-atunci înainte necontenit tulburat, stricat, mânjit de trăncăneala josnică a lui Dámaso!

— Mi se pare că avem multă lume pe-aici, a spus Ega când a păşit în anticamera soţilor Gouvarinho, văzând pe canapea un pardesiu cenuşiu şi mantile de doamne.

Contesa îi aştepta în salonaşul din fund, numit „al bustului”, îmbrăcată în negru, cu o bentiţă de catifea în jurul gâtului, presărată cu trei stele din diamante. Un coş

plin cu flori superbe acoperea aproape în întregime, masa pe care se îngrămădeau de asemenea romane englezeşti şi o *Revue des Deux Mondes*, pusă la vedere, cu cuţitul de fildeş vârât între file. În afară de buna Maria da Cunha şi de baroana de Alvim, se mai afla acolo o doamnă, pe care nici Carlos nici Ega n-o cunoşteau, grasă şi îmbrăcată în roşu; iar în picioare, conversând încet cu contele, stătea cu mâinile la spate un domn înalt şi grav, eu faţa suptă, cu barba rară, decorat cu ordinul de comandor al Imaculatei Concepţiuni.

Puţin îmbujorată, contesa i-a întins lui Carlos o mână rece şi moale; toate zâmbetele ei erau numai pentru Ega. Iar contele a pus imediat stăpânire pe dragul său Maia, ca să i-l prezinte amicului său, domnul Sousa Neto. Domnul Sousa Neto avusese deja plăcerea de a-l cunoaşte bine pe Carlos da Maia, medic distins, care făcea cinste Universităţii… Acesta era unul din avantajele Lisabonei, a spus contele pe dată, faptul că toţi se cunoşteau după reputaţie şi puteau astfel să aprecieze mai just caracterele. La Paris, de pildă, aşa ceva nu era cu putinţă; de aceea se întâlnea acolo atâta imoralitate, atâta destrăbălare…

— Niciodată nu ştii pe cine primeşti în casă.

Cufundat pe divan între contesă şi Doña Maria, arătându-şi steluţele brodate ale ciorapilor, Ega le făcea să râdă cu relatarea exilului său la Celorico, unde se distrase compunând predici pentru abate; abatele le recita; iar predicile, sub forma lor mistică, erau de fapt nişte afirmaţii revoluţionare pe care sfântul bărbat le lansa înfocat, lovind cu pumnul în amvon… Cucoana în roşu, aşezată în faţă, cu mâinile în poală, îl asculta pe Ega cu o privire mirată.

— Mi-am închipuit că aţi şi plecat la Sintra, s-a dus să-i spună Carlos baronesei, luând loc lângă ea. Dumneavoastră sunteţi întotdeauna prima…

— Cum vrei dumneata să meargă cineva la Sintra pe

o vreme ca asta?

— Într-adevăr, e infernal…

— Şi ce ne mai povesteşti nou? a întrebat ea deschizându-şi încet marele-i evantai negru.

— Cred că nimic nu-i nou în Lisabona, doamna mea, de la moartea regelui João al VI-lea.

— Acum, de exemplu, e amicul dumitale Ega. Într-adevăr, e Ega… Cum îl găsiţi, doamnă baroană?

Ea nici măcar n-a coborât glasul ca să spună:

— Vezi, eu care l-am cunoscut întotdeauna un mare îngâmfat şi nu l-am plăcut niciodată, nu pot să spun nimic…

— Oh! doamnă baroană, ce lipsă de caritate din partea dumneavoastră!

Valetul i-a poftit la masă. Contesa l-a luat pe Carlos de braţ şi, traversând salonul, prin murmurul slab al vocilor şi foşnetul lent al trenelor de mătase, a putut să-i spună aspru:

— Am aşteptat o jumătate de oră; dar am înţeles apoi că erai ocupat cu brazilianca…

În sufrageria destul de sumbră, decorată cu un tapet de culoarea vinului, întunecată şi de două vechi tablouri cu peisaje triste, masa ovală, înconjurată de scaune din stejar sculptat, ieşea în evidenţă, albă şi proaspătă, cu un splendid coş de trandafiri între două sfeşnice aurii. Carlos a luat loc în dreapta contesei, având-o alături de el pe Doña Maria da Cunha, care în ziua aceea părea ceva mai batrâlia şi zâmbea cu un aer ostenit.

— Ce-ai făcut în tot acest timp, că nu te-a mai văzut nimeni? l-a întrebat ea despăturindu-şi şervetul.

În faţa lui Carlos, domnul Sousa Neto, care avea trei enormi corali pe plastronul cămăşii, emitea deja observapa, în timp ce-şi amesteca supa, că în călătoria sa la Porto doamna contesă cu siguranţă că a văzut pe străzi

şi în clădiri schimbări mari… Contesa însă, din păcate, abia a ieşit din casă în tot timpul cât a stat la Porto. Contele, da, admirase progresele oraşului. Şi le-a specificat: a elogiat priveliştea Palatului de Cristal; a amintit de fecundul antagonism dintre Lisabona şi Porto; încă o dată l-a comparat cu dualismul dintre Austria şi Ungaria. Şi printre aceste lucruri grave, lansate de sus, cu superioritate şi greutate, baroana şi doamna în roşu, din dreapta şi din stânga lui, vorbeau de mănăstirea Salezianâ.

Între timp. Sorbindu-şi supa în tăcere, Carlos rumega vorbele contesei. Va să zică şi ea cunoştea intimitatea lui cu „braziliaiâca”. Era evident că şi pe acolo umbla, calomniatoare şi neruşinată, trăncăneala lui Dámaso. Iar când valetul i-a oferit Sauterne, era deja hotărât să-i tragă o bătaie bună lui Dámaso.

Deodată şi-a auzit numele. De la capătul mesei, o voce tărăgănată şi cântătoare spunea:

— Domnul Maia trebuie să ştie… Domnul Maia a fost pe-acolo.

Carlos a lăsat paharul jos, tresărind. Era doamna în roşu care-i vorbea, zâmbind, arătându-şi frumoşii dinţi sub buza groasă de femeie palidă de patruzeci de ani. Nimeni nu i-o prezentase, nu ştia cine e. A zâmbit şi el, a întrebat:

— Unde, doamna mea?

— În Rusia.

— În Rusia?… Nu, doamna mea, n-am fost niciodată în Rusia.

Ea a părut puţin descumpănită.

— Ah, aşa mi s-a spus… Nu mai ştiu cine mi-a spus, dar era cineva care ştia…

De la celălalt capăt al mesei, contele îi explica amabil că amicul Maia fusese doar în Olanda.

— O ţară foarte prosperă, Olanda!… Cu nimic mai prejos decât a noastră… Am cunoscut chiar un olandez

deosebit de instruit…

Contesa lăsase ochii în jos, rupându-şi distrată o bucăţică de pâine, mai serioasă dintr-odată, mai seacă, de parcă vocea lui Carlos, ce se înălţase atât de liniştită de lângă ea, i-ar fi redeşteptat toate ranchiunele. Atunci ei, după ce şi-a gustat încetişor vinul de Sauterne, s-a întors spre ea foarte natural şi zâmbitor:

— Vedeţi, doamnă contesă! Nici nu mi-a trecut prin gând să mă duc în Rusia. Tot aşa există o groază de lucruri care se spun şi nu sunt exacte… Iar dacă face cineva o aluzie ironică la de nimeni nu înţelege aluzia, nici ironia…

Contesa n-a răspuns imediat, dându-i valetului un ordin mut, din priviri. Apoi, cu zâmbet palid:

— În tot ce se spune e întotdeauna un fapt, sau un crâmpei de fapt, adevărat. Şi asta ajunge… Mie, cel puţin, mi-ajunge…

— Doamnă contesă, atunci sunteţi de o credulitate copilărească. Credeţi chiar şi că a fost odată o fată de împărat cu stea în frunte…

Dar contele l-a interpelat, contele voia să cunoască părerea amicului Maia. Era vorba de cartea unui englez, maiorul Bratt, care străbătuse Africa şi spunea lucruri perfid de neplăcute la adresa Portugaliei. Contele vedea în asta numai invidie – invidia pe care o resimt faţă de noi toate naţiunile, din cauza importanţei coloniilor noastre şi a puternicei noastre influenţe în Africa…

— E dar, spunea contele, că n-avem nici milioane, nici marina englezilor. Dar avem glorii mari; infantele Dom Henrique *1* e de prim ordin; iar cucerirea Ormuzului2 nu-i nici ea de lepădat… Şi eu care ştiu câte ceva despre sistemele coloniale, pot să afirm că nu există azi colonii nici mai bogate, nici mai dornice de progres, nici mai liberale decât ale noastre! Nu eşti de părere, Maia?

— Da, poate, e posibil… E mult adevăr în asta…

Dar Ega, cart tăcuse un timp, lui gându-şi din când în cinci monoclul în ochi şi zâmbindu-i baroanei, s-a pronunţat, vesel împotriva tuturor explorărilor Africii, a lungilor misiuni geografice… De ce să nu fie lăsat în pace negrul să-şi stăpânească idolii în linişte? Ce rău aducea orânduirii lucrurilor faptul că existau sălbatici? Dimpotrivă, ei confereau universului un delicios pitoresc! Cu

Supranumit „Navigatorul” (1394 – 1460), una din figurile cele mai ilustre ale istoriei Portugaliei şi cuceririlor ei africane.

8 Insulă din Golful Persic, cucerită în 1514 de Alfonso de Albuqucrque.

mania francezilor şi a burghezilor de a reduce toate regiunile şi toate rasele la acelaşi tip de civilizaţie, lumea avea să devină de o groaznică monotonie. Nu peste mult timrp un turist va face sacrificii enorme, cheltuieli nesfârşite, ca să se ducă la Tungubutu, şi pentru ce? Ca să întâlnească acolo negri cu joben pe cap, citind *Le Journal des Debats*.

Contele zâmbea cu un aer de superioritate. Iar buna Doña Maria, ieşind din vaga ei depresiune, îşi agita evantaiul şi-i spunea lui Carlos, încântată:

— Şi Ega ăsta! Şi Ega ăsta! Ce spirit! Ce şic!

Atunci Sousa Neto, punându-şi grav tacâmul jos, i-a adresat lui Ega această întrebare gravă:

— Dumneavoastră sunteţi deci pentru sclavie?

Ega i-a declarat foarte răspicat domnului Sousa Neto că era pentru sclavie. După el, neplăcerile vieţii începuseră odată cu eliberarea negrilor. Nu putea să fie ascultat serios decât cel care era şi temut serios… De aceea nimeni nu mai reuşea acum să aibă pantofii bine văcsuiţi, orezul bine gătit, scara bine spălată, de când nu mai existau servitori negri în care să fie permis să dai cu bâta… Nu existaseră

decât două civilizaţii în care omul izbutise să trăiască destul de confortabil: civilizaţia romană şi civilizaţia specială a plantatorilor din New Orleans. De ce? Pentru că, şi într-una şi în cealaltă, existase sclavia absolută, luată în serios, cu drept de viaţă şi de moarte!…

Un moment domnul Sousa Neto a rămas destul de descumpănit. Apoi şi-a trecut şervetul peste buze, s-a pregătit, l-a înfruntat pe Ega.

— Va să zică dumneavoastră, la vârsta dumneavoastră, cu inteligenţa dumneavoastră, nu credeţi în progres?

— Nu, domnule.

Contele a intervenit, afabil şi zâmbitor:

— Ega al nostru vrea pur şi simplu să facă un paradox. Şi are dreptate, are într-adevăr dreptate, pentru că le face scânteietoare…

Se servea, *jambon aux* epinards1. Un moment s-a vorbit despre paradoxuri. După conte, cel care le făcea la fel de scânteietoare şi greu de susţinut, excesiv de greu, era Barros, prim-ministrul…

— Talent robust, a murmurat Sousa Neto cu respect.

— Da, viguros, a spus contele.

Dar el acum nu vorbea atât despre talentul lui Barros ca parlamentar, ca om de stat. Vorbea despre spiritul lui în societate, despre acel *esprit* al său…

— Chiar în iarna asta l-am auzit susţinând un paradox strălucitor! S-a întâmplat la Doña Maria da Cunha acasă… Vă amintiţi, Doña Maria? Nenorocita mea de memorie! Teresa, îţi aminteşti de paradoxul lui Barros? Ia să vedem, despre ce era, Dumnezeule?… în fine, un paradox foarte greu de susţinut… Memoria asta a mea!… Nu-ţi aminteşti, Teresa?

Contesa nu-şi amintea. Şi în timp ce contele îşi răscolea nelinişţit amintirile cu mâna la cap – doamna în

roşu a reînceput să vorbească despre negri şi despre valeţii negri, şi despre o bucătăreasă negresă pe care o avusese o mătuşă de-a ei, mătuşa Vilar… Apoi s-a plâns amarnic de servitorii moderni: de când îi murise Ioana, care fusese în casa ei cincisprezece ani, nu ştia ce să se mai facă, parcă se zăpăcise de cap, avea numai neplăceri. În şase luni văzuse deja patru figuri noi. Şi nişte delăsătoare, nişte pretenţioase, nişte destrăbălate! Aproape că i-a scăpat un suspin din piept şi, înghiţind dezolată o bucăţică de miez de pâine, a continuat:

— Baroano, tot pe Vicenta o ai?

— Păi, cum să n-o am pe Vicenta?… Tot Vicenta… Doña Vicenta, mă rog.

Cealaltă s-a uitat o clipă la ea, invidiind-o pentru acea fericire.

— Vicenta te coafează?

Da, Vicenta o coafa. Îmbătrânea, săraca… Dar tot încăpăţânată. Acum îi căşunase să înveţe franţuzeşte. Cunoştea deja verbele. Să mori de râs auzind-o pe Vicenta cum spune *faime*, *tu aimes*.

— Iar dumneavoastră, doamnă baroană, a adăugat Ega, i-aţi dat să înveţe verbele cele mai necesare.

E dar, spunea baroana, că era cel mai necesar. Dar la vârsta Vicentei nu-i mai putea servi la mare lucru!

— Ah! a strigat deodată contele, lăsnid aproape să-i cadă tacâmul. Acum îmi amintesc.

Îşi amintise în sfârşit de superbul paradox al lui Barros. Spunea Barros despre câini, cu cât erau mai învăţaţi… Nu, nu era asta!

— Nenorocita mea de memorie!… Şi era ceva despre câini. Ceva scânteietor, chiar filosofic!

Şi, pentru că a venit vorba de câini, baroana şi-a amintit de Tommy, ogarul contesei; a întrebat de Tommy. Nu-l mai văzuse de mult pe bravul Tommy! Contesa nici nu

voia să se pomenească de Tommy, săracul! îi crescuse ceva îngrozitor în urechi, o oroare… îl trimisese la Institut, murise acolo.

— E delicioasă această *galantine*, a spus Doña Maria da Cunha, înclinându-se spre Carlos.

— Delicioasă.

Iar baroana, dintr-o parte, a declarat şi ea că acea *galantine* era o perfecţiune. Aruncându-i o privire valetutului, contesa a poruncit să se mai servească o dată *galantine*; şi s-a grăbit să-i răspundă domnului Sousa Neto că, à-propos de câini, voia să-i vorbească despre Societatea pentru protecţia animalelor. Domnul Sousa Neto o aproba, o considera un progres… Şi, după el. Ar fi de dorit ea guvernul să-i acorde nişte subsidii.

— Pentru că sunt de părere că prosperă… Şi o merită, credeţi-Mia, doamnă contesă, o merită din plin… Am studiat această chestiune, şi dintre toate societăţile înfiinţate în ultimul timp la noi, după modelul celor din Străinătate, ca Societatea de geografie şi altele, cea pentru protecţia animalelor mi se pare cu siguranţă una dintre cele mai utile.

S-a întors într-o parte, spre Ega:

— Dumneavoastră faceţi parte din ea?

— Din Societatea pentru protecţia animalelor?… Nu, domnule, fac parte dintr-alta, cea de geografie. Eu sunt dintre cei protejaţi.

Baroana a scos unul din hohotele ei răsunătoare. Iar contele a devenit nespus de serios: făcea parte din Societatea de geografie, o socotea un stâlp al statului, credea în misiunea ei civilizatoare, detesta să se vorbească ireverenţios despre ea. Dar contesa şi Carlos râseseră şi ei; şi deodată răceala în care stătuseră până atunci unul lângă celălalt, rezervaţi, afectat de ceremonioşi. A părut să ss destrame la căldura râsului schimbat între ei, la

strălucirea privirilor lor ce s-au întâlnit irezistibil. S-a servit şampanie, ea s-a îmbujorat puţin la faţă. Piciorul ei, fără să ştie nici ea cum, a atins piciorul lui Carlos; au mai zâmbit o dată şi, cum restul mesenilor discutau acum despre nişte concerte clasice care urmau să se dea la Price, Carlos a întrebat-o încet, amabil, dar dojenitor:

— Ce prostie a mai fost şi asta cu *brazilianca* Cine ţi-a spus-o?

Ea i-a mărturisit imediat că Dámaso… Dámaso venise să-i povestească despre pasiunea lui Carlos pentru acea doamnă, şi despre dimineţile întregi pe care le petrecea acolo, zi de zi, la aceeaşi oră… în sfârşit, Dámaso o făcuse să întrevadă dar o *liaison l*.

Carlos a ridicat din umeri. Cum putea ea să-i dea crezare lui Dámaso? Doar îi cunoştea bine tendinţa spre trăncăneală, dobitocia…

— E perfect adevărat că mă duc în casa acelei doamne, Care nici braziliancă nu e, ci e la fel de portugheză ca şi mine; dar o fac pentru că guvernanta e bolnavă de bronşită, iar eu sunt medicul casei. Chiar Dámaso, în persoană, m-a recomandat ca medic!

Pe chipul contesei se* răspândea un râs, o lumină izvorâtă din dulcea uşurare ce punea stăpânire pe inima ei.

— Dar Dámaso mi-a spus că e atât de frumoasă…

Da, era foarte frumoasă. Ei şi? Un medic, din fidelitate pentru prietenii lui, şi ca să nu le producă îngrijorări, trebuie oare, zău aşa, ca înainte de a păşi în casa unei bolnave să-i ceară un certificat de sluţenie?

— Dar ce face ea aici?…

— Îşi aşteaptă soţul, care a plecat pentru afaceri în Brazilia şi se va întoarce… Sunt nişte persoane foarte distinse şi, cred eu, foarte bogate… în curând o să plece cu totul, de altfel şi eu ştiu foarte puţin despre ei. Vizitele mele sunt vizite de medic; am vorbit cu ea doar despre

Paris, despre Londra, despre impresiile ei cu privire La Portugalia…

Contesa îi sorbea cuvintele, încântată, dominată de frumoasa privire cu care i le murmura el; iar piciorul ei îl apăsa pe al lui Carlos pentru o împăcare pasionată, cu forţa cu care ar fi dorit să-l îmbrăţişeze – dacă i-ar fi fost cu putinţă acolo.

Între timp, doamna în roşu reîncepuse să vorbească despre Rusia, O speria faptul că ţara era atât de scumpă, că se risca atât de mult din cauza dinamitei, şi că o constituţie fizică mai plăpândă trebuia să sufere mult din pricina zăpezii de pe străzi. Şi atunci Carlos a priceput că era nevasta lui Sousa Neto şi că vorbea de fiul lor, fiu unic, trimis la Petersburg ca al doilea secretar de legaţie.

— Îl cunoşti? l-a întrebat Doña Maria pe Carlos la ureche, pe după evantai. E nemaipomenit de stupid… Nici franţuzeşte nu ştie! în rest. Nu-i mai rău ca alţii… Fiindcă grămada asta de maimuţoi, de nesăraţi şi de nătărăi cave ne reprezintă în străinătate te face să plângi… Nu găseşti şi dumneata? Asta-i o ţară nenorocită.

— Mai rău, doamna mea, mult mai rău. Asta-i o ţară *curşi*: i.

Se sfârşise desertul. Doña Maria s-a uitat la contesă cu zâmbetul ei obosit; doamna în roşu tăcuse, gata să se scoale, cu scaunul deja puţin depărtat de masă; iar cucoanele s-au ridicat în momentul când Ega termina de povestit, în legătură cu Rusia, o istorie auzită de la un polonez, din care reieşea că ţarul era un neghiob…

— E totuşi liberal, îi place destul de mult progresul! a mai murmurat contele, acum ridicat în picioare.

Rămaşi singuri, bărbaţii şi-au aprins ţigările; valetul a servit cafeaua. Atunci domnul Sousa Neto s-a apropiat de Carlos cu ceaşca în mână ca să-şi exprime din nou plăcerea de a fi făcut cunoştinţă cu el…

— Am avut pe vremuri onoarea de a-l cunoaşte şi pe tatăl dumneavoastră… Pedro, cred că aşa se numea, domnul Pedro da Maia. Pe atunci îmi începeam şi eu cariera publică… Dar bunicul dumneavoastră e bine?

— Mulţumesc, e bine.

— O persoană deosebit de respectabilă… Tatăl dumneavoastră era… în sfârşit, era ceea ce se numeşte „un elegant”. Am avut plăcerea s-o cunosc şi pe mama dumneavoastră…

A tăcut deodată, stânjenit, ducându-şi ceaşca ia buze. Apoi, încet, s-a întors ca să-l audă mai bine pe Ega care, lângă ei, discuta cu Gouvarinho despre femei. Venise vorba de secretara Legaţiei Ruse cu care, în dimineaţa aceea, îl întâlnise pe conte conversând la Calhariz. Ega o găsea delicioasă, cu trupuşorul ei nervos şi unduios, ochii ei mari albastru-verzui… Iar contele, care o admira şi el, îi lăuda mai ales spiritul, cultura. Asta, după opinia lui Ega, îi dăuna: fiindcă datoria unei femei era în primul rând să fie frumoasă, şi în al doilea rând să fie proastă… Contele, exuberant, a susţinut imediat că nici lui nu-i plăceau literatele; da, bineînţeles, locul femeii era lângă leagănul copilului, nu în bibliotecă…

— Şi totuşi e plăcut ca o doamnă să poată conversa despre lucruri mai subtile, despre un articol dintr-o revistă, despre… De exemplu, când apare o carte… în sfârşit, nu vreau să zic că atunci când e vorba despre un Guizot, sau un Jules Simon. „Dar, de pildă, când Vine discuţia despre un Feuillet sau un… în fine, o doamnă trebuie să fie înzestrată. Nu găseşti, Neto?

Neto, grav, a murmurat:

— O doamnă, mai ales când e tânără, trebuie să aibă unele talente…

Ega, încălzit acum, a protestat. O femeie cu talente, în special cu talente literare, care ştie să discute despre

domnul Thiers, sau despre domnul Zola, e un monstru, un fenomen, şi i s-ar cuveni mai degrabă să se retragă într-o trupă de călăreţi de circ, să lucreze la cercuri. O lemeie nu trebuia să aibă decât două talente să gătească bine şi să iubească bine.

— Dumneavoastră, domnule Sousa Neto, ştiţi desigur ce spune Prouchon?

— Nu-mi amintesc textual, dar…

— În orice caz, îl cunoaşteţi perfect pe Prouchon?

Celălalt, foarte sec, vizibil nemulţumit de acel interogatoriu, a bolborosit că Prouchon e un autor de mare renume.

Dar Ega insista, cu o impertinenţă perfidă:

— Aţi citit evident, ca şi noi toţi, marile pagini ale lui Prouchon despre amor?

Roşu ca racul, domnul Neto şi-a depus ceaşca pe masă. Şi a încercat să fie sarcastic, să-l strivească pe băiatul acela atât de cult şi de obraznic.

— Nu ştiam, a spus el cu un zâmbet de o infinită superioritate, că filosoful acela a scris şi despre subiecte aşa de scabroase!

Consternat, Ega a ridicat braţele la cer:

— Oh! domnule Sousa Neto! Va să zică dumneavoastră, un cap de familie, găsiţi că amorul e ceva scabros?

Domnul Neto s-a formalizat. Şi foarte direct, foarte demn, vorbind din înălţimea considerabilei sale poziţii birocratice:

— Îmi stă în obicei, domnule Ega, să nu mă amestec niciodată în discuţii şi să respect toate opiniile celorlalţi, chiar dacă sunt absurde…

Şi aproape că i-a întors spatele lui Ega, îndreptându-se din nou spre Carlos, ca să-l întrebe, cu vocea încă puţin alterată, dacă avea de gând să se stabilească pentru mai

multă vreme în Portugalia. Atunci, timp de un moment, până şi-au sfârşit ţigările, cei doi au vorbit despre călătorii. Domnul Neto se plângea că multiplele-i îndatoriri nu-i îngăduiau să cutreiere Europa. Pentru că, de fapt, acesta fusese idealul său; dar acum, cu atâtea ocupaţii publice, se vedea silit să nu-şi părăsească biroul. Şi aşa se face că n-a văzut nici măcar Badajoz…

— Dar dumneavoastră, ce v-a plăcut mai mult, Parisul sau Londra?

Carlos chiar că nu ştia ce să răspundă, nici nu se puteau compara… Două oraşe atât de diferite, două civilizaţii atât de originale…

La Londra, a remarcat consilierul, totul e numai cărbune…

Da, spunea Carlos zâmbind, destul de mult cărbune, în special în sobe, când e frig afară…

Domnul Sousa Neto a murmurat:

— Iar frigul trebuie să fie cumplit… O climă atât de nordică!…

S-a oprit un moment pufăindu-şi ţigara, cu pleoapele închise. Apoi a emis această observaţie înţeleaptă şi profundă:

— Un popor practic., un popor practic prin excelenţă.

— Da, destul de practic, a spus vag Carlos făcând un pas spre salon, de unde răzbăteau râsetele cântătoare ale baroanei.

— Şi mai spuneţi-mi ceva, a continuat domnul Sousa Neto cu interes, mânat de o curiozitate inteligentă. Există pe acolo, prin Anglia, o literatură agreabilă ca pe la noi, foiletonişti, poeţi viguroşi?…

Carlos a lăsat mucul ţigării în scrumieră şi a răspuns cu neobrăzare:

— Nu, aşa ceva nu există.

— Mi-am dat seama imediat, a murmurat Sousa Neto.

Un neam de negustori.

Şi au trecut în salon. Ega era cel care o făcea astfel să râdă pe baroană, aşezat în faţa ei, vorbind din nou de Celorico, descriindu-i o serată la Celorico presărată cu amănunte picareşti despre notabilităţi şi despre un abate care omorâse un om şi cânta fadouri sentimentale la pian. Doamna în roşu, aşezată pe sofaua de alături cu braţele atârnându-i în poală, se minuna de verva lui Ega de parcă ar fi asistat la giumbuşlucurile unei paiaţe. Lângă masă, Doña Maria răsfoia cu aerul ei obosit un număr din *Illust radon*; şi văzând că, de la intrare, Carlos o căutase cu privirea pe contesă, l-a chemat lângă ea şi i-a şoptit că se dusese în casă să vadă de Charlie, de băieţel…

— Într-adevăr, a întrebat-o Carlos luând loc alături de ea, ce mai face drăgălaşul Charlie?

— Se pare că Azi a fost răcit, şi puţin indispus…

— Dar şi dumneavoastră, Doña Maria, îmi păreţi azi puţin indispusă.

— Din cauza vremii. Am ajuns acum la vârsta când buna dispoziţie sau plictiseala depind numai de influentele vremii… La vârsta dumitale depind de altele. Şi, à-propos de altele: va să zică, s-a întoi’s şi doamna Cohen?

— S-a întors, a spus Carlos, dar nu *şi* ea. Acest *şi* presupune o legătură… Ori, doamna Cohen şi Ega au sosit iulr-adevăr amândoi, dar numai întâmplător… De altfel, e o poveste depăşită, e ca amorurile dintre Elena şi Paris.

În clipa aceea revenea din casă contesa, puţin îmbujorată, în mână cu un evantai mare şi negru. Fără să ia loc, adresându-i-se cu precădere soţiei domnului Sousa

Neto, s-a plâns imediat că nu l-a găsit bine pe Charlie… Avea fierbinţeli, era atât de agitat… Aproape că se temea să n-aibă rujeolă. Întorcându-se atunci brusc spre Carlos, i-a spus cu un zâmbet:

— Mi-e tare ruşine… Dar dacă aţi vrea, domnule

Carlos da Maia, să vă deranjaţi ca să veniţi să-l vedeţi o clipă… E într-adevăr oribil să vă rog, imediat după masă, să examinaţi un bolnav…

— Oh! doamnă contesă! a strigat el, sculat deja.

A urmat-o. Într-un salonaş de alături, contele şi domnul Sousa Neto, cufundaţi într-o sofa, stăteau de vorbă fumând.

— Îl duc pe domnul Carlos da Maia să-l vadă pe băieţel…

Contele s-a ridicat puţin de pe sofa „fără să înţeleagă bine. Dar ea şi trecuse. Carlos a urmat în tăcere lunga ei trenă de mătase neagră prin sala de biliard pustie, cu gazul aprins, împodobită cu patru portrete de doamne din familia Gouvarinho, pudrate şi morocănoase. Alături, după o draperie grea din stofă verde, se afla o cămăruţă cu un fotoliu vechi, câteva cărţi pe un raft cu sticlă şi o măsuţă de scris cu un sfeşnic sub un abajur de dantelă roz. Ajunşi acolo, ea s-a oprit brusc, şi-a aruncat braţele de gâtul lui Carlos şi şi-a lipit buzele de ale lui, într-o sărutare lacomă, pătrunzătoare, completă, încheiată cu un oftat foarte aproape de leşin… El simţea trupul ei frumos înfiorându-se, alunecându-i între braţe, pe genunchii lipsiţi de vlagă.

— Mâine, la mătuşica, la unsprezece, a murmurat ea când a fost din nou în stare să vorbească.

— Bine.

Desprinsă de el, contesa a rămas o clipă cu Mâinile la ochi, aşteptând să dispară languroasa ameţeală ce o făcuse albă ca ceara. Apoi, obosită şi zâmbind:

— Ce nebună sunt… Haide să-l vedem pe Charlie.

Camera băieţelului se afla în fundul coridorului. Şi acolo, într-un pătuţ de fier aşezat lângă patul mai mare al servitoarei, Charlie dormea, senin, proaspăt, cu un brăţue căzut într-o parte, cu frumoşii-i zulufi blonzi risipiţi pe pernă ca o aureolă de înger. Carlos i-a atins doar pulsul;

iar servitoarea scoţiană, care adusese o luminare Un pe scrin, a spus, zâmbind liniştită:

— În ultimele zile domnişorul a fost foarte bine…

S-au înapoiat, în cămăruţă, înainte de a trece în sala

! biliard, ţinând deja draperia cu mâna, contesa i-a mai întins o dată ltti Carlos buzele ei nesăţioase. El a cules

11 rapidă sărutare. Şi, trecând în anticamera unde Sousa Neto şi contele tot mai erau cufundaţi într-o discuţie gravă, ea i-a spus acestuia din urmă:

— Băieţelul doarme… Domnul Carlos da Maia l-a găsit bine.

Înduioşat, contele de Gouvarinho l-a bătufpe Carlos pe umăr. O clipă contesa a mai rămas acolo de vorbă, în picioare, aşteptând să se liniştească, puţin câte puţin, în penumbra aceea favorabilă, înainte de a înfrunta lumina vie din salon. Apoi, fiindcă venise vorba de igienă, l-a invitat pe domnul Sousa Neto la o partidă de biliard; dar domnul Sousa Neto nu mai pusese mâna pe un tac de la Coimbra, de la Universitate. Şi cât pe ce era să fie chemat Kga, când a apărut Teles da Gama, care venea de la Price. Imediat după el a intrat contele de Steinbroken. Atunci iestul serii s-a petrecut în salon, în jurul pianului. Ministrul a cântat melodii din Finlanda. Teles da Gama a cântat fadouri.

Carlos şi Ega au plecat cei din urmă, după un *brandy and soda* din care s-a împărtăşit şi contesa, ca o englezoaică solidă ce era. Iar jos, în curte, sfârşindu-şi de încheiat pardesiul, Carlos a putut în fine să rostească întrebarea care-i stătuse pe buze toată seara:

— Ega, cine era omul acela, Sousa Neto, care a vrut să ştie dacă şi în Anglia există literatură?

Ega l-a privit uluit:

— Păi, n-ai ghicit? N-ai dedus pe loc? N-ai văzut Imediat cine, în ţara asta, e în stare să pună o asemenea

întrebare?

— Habar n-am… Atâţia sunt în stare…

Iar Ega, radios:

— Funcţionar superior la un mare departament de stat!

— La care?

— Cura, la care? La care să fie la învăţământul Public!

În după-amiaza următoare, la cinci, Carlos, care întârziase cam mult în casa mătuşii, cu contesa, reţinut de sărutările ei nesfârşite, a condus cupeul în zbor până în strada Sfântul Francisc, privindu-şi tot timpul ceasul de teamă ca Maria Eduarda să nu fi ieşit în acea frumoasă zi de vară, luminoasă şi făi a căldură. Şi, într-adevăr, la poarta ei se afla trăsura de piaţă; iar Carlos a urcat scara în fugă, disperat din cauza contesei şi mai ales din cauza lui, atât de slab, atât de pasiv încât se lăsase astfel reposedat de braţele acelea exigente, tot mai împovărătoare, şi care nu mai erau în stare să-l tulbure…

— Doamna abia a sosit, i-a spus Domingos care, înapoiat de la ţară de trei zile, tot îi surâdea întruna.

Aşezată pe sofa cu pălăria pe cap, în timp ce îşi scotea mănuşile, ea l-a primit cu o dulce îmbujorare pe faţă şi o duioasă mustrare în glas:

— Am aşteptat mai bine de o jumătate de oră până să ies… Câtă ingratitudine! Credeam că ne-aţi părăsit!

— De ce? Miss Sara se simte mai rău?

Ea l-a privit zâmbitoare, prefăcându-se scandalizată. Asta era acum, Miss Sara! Miss Sara îşi continua perfect convalescenţa… Dar acum nu vizitele medicului erau aşteptate, ci ale prietenului: şi asta-i lipsise.

Fără să răspundă, tulburat, Carlos s-a întors spre Rosa care răsfoia lângă masă o carte nouă cu poze; iar duioşia, recunoştinţa nesfârşită a inimii lui, pe care nu

îndrăznea să i le arate mamei, le-a revărsat fără reţineri în lunga mângâiere cu care a învăluit-o pe fiică.

— Sunt nişte poveşti pe care Le-a cumpărat mămica acum, spunea Rosa, serioasă şi preocupată de cartea ei. Am să ţi le povestesc pe urmă… Sunt poveşti cu animale.

Maria Eduarda se ridicase, deznodându-şi încet fundele de la pălărie.

— Vreţi să luaţi o ceaşcă de ceai cu noi, domnule Carlos da Maia? Simt că mor dacă nu beau o ceaşcă de ceai…

— Ce

I frumoasă, nu-i aşa? Rosa, povesteşte-i plimbarea noastră până îmi scot eu pălăria…

Rămas singur cu Rosa, Carlos s-a aşezat lângă ea, distrăgând-o de la carte, luându-i ambele mâini.

— Am fost pe Promenada Stelei, spunea micuţa. Dar mămica n-a vrut să întârziem, pentru că se temea să nu vii tu!

Carlos a sărutat, una după alta, cele două mânuţe ale Rosei.

— Şi, ce-ai făcut pe Promenadă? a întrebat el după un uşor oftat de fericire ce-i scăpase din piept.

— Am alergat, erau nişte răţuşte mici…

— Frumoase?…

Fetiţa a ridicat din umeri:

— Nasoale.

Nasoale! Cine o învăţase să vorbească atât de urât?

Rosa a zâmbit. Domingos. Şi Domingos mai spunea şi altele, la fel de caraghioase… Spunea că Melanie e o *tipesă*… Domingos avea mult haz.

Atunci Carlos i-a atras atenţia că o domnişoară drăguţă.

cu rochiţe atât de frumuşele, nu trebuia să rostească asemenea cuvinte… Aşa vorbeau doar oamenii de rând.

— Domingos nu-i om de rând, a spus Rosa foarte serioasă.

Şi deodată, venindu-i altă idee, a început să bată din palme şi să-i sară pe genunchi, radioasă:

— Şi mi-a adus nişte greieri de la piaţă! Domingos mi-a adus greieri... Dacă ai şti! Căţeluşei i-e frică de greieri! Nici nu-ţi vine să crezi, nu-i aşa? N-am văzut niciodată pe cineva mai fricos...

A rămas un moment cu ochii la Carlos şi a adăugat, cu un aer grav:

— Şi mămica mea care o răsfaţă atât de tare. Păcat!

În clipa aceea intra Maria Eduarda, aranjându-şi încă uşor onduleurile părului; auzind că se vorbeşte despre răsfăţ, a vrut să ştie pe cine răsfăţa ea atât de tare... Pe Niniche? Biata Niniche, săraca, nu mai departe de azi dimineaţă a fost pedepsită!

Atunci Rosa a izbucnit în râs, bătând iar din palme.

Ştii cum o pedepseşte mămica? striga ea trăgându-l pe Carlos de mânecă. Ştii?... îşi îngroaşă vocea... îi spune pe englezeşte: „*Bad dog*! *Dreadful dog*!”

Era fermecătoare aşa, cu degeţelul ridicat, imitând glasul sever al marnei când voia s-o ameninţe pe Niniche. Biata Niniche, crezând că era dojenită de-adevăratelea, s-a vârât vexată sub sofa. Şi Rosa, îngenuncheată pe blana de tigru, a trebuit s-o liniştească jurându-i, printre îmbrăţişări, că nu era un câine rău, niciun câine îngrozitor; numai ca să povestească o imitase aşa pe mama...

— Du-te să-i dai apă că trebuie să-i fie sete, a spus atunci Maria Eduarda, venind să ia loc pe scaunul ei stacojiu. Şi spune-i lui Domingos să ne aducă ceaiul.

Rosa a plecat alergând cu Niniche. Carlos s-a dus să-şi ocupe obişnuitul său fotoliu de rips de lângă fereastră. Dar pentru prima oară, de când data intimitatea lor, s-a făcut între ei o tăcere penibilă. Apoi, desfăşurându-şi

distrată broderia, ea s-a plâns de căldură; iar Carlos stătea mai departe mut, ca şi cum pentru… el, în ziua aceea, n-ar fi avut farmec, n-ar fi avut tâlc decât un anume cuvânt de care buzele lui erau pline, pe care nu îndrăznea să-l murmure şi de care aproape că se temea să nu fie ghicit, deşi-i. Sufoca inima.

— S-ar zice că broderia asta n-o să se sfârşească niciodată! a spus el în cele din urmă, enervat de a o vedea că se ocupă de lâneturile ei cu atâta seninătate.

Ţinându-şi canavaua desfăşurată pe genunchi, ea a răspuns fără să înalţe ochii:

— Şi de ce să se sfârşească? Plăcerea mare e să o faci, HU găsiţi? Un punct azi, alt punct mâine, îţi ţine tovărăşie… De ce să ajungem repede la sfârşitul lucrurilor?

O umbră s-a aşternut peste chipul lui Carlos. În cuvintele acestea, spuse uşurel pe tema broderiei, el simţea o aluzie descurajatoare la dragostea lui – dragostea aceea care-i umplea inima după cum lâna umplea canavaua, şi care era opera simultană a aceloraşi mâini albe. Oare ea voia să-l păstreze aşa, târât de colo-colo ca broderia, veşnic completat şi veşnic incomplet, păstrat şi el în coşul de lucru ca să-i populeze singurătatea?

I-a spus atunci, emoţionat:

— Nu-i aşa. Sunt lucruri care există doar când se desăvârşesc, şi care numai atunci aduc fericirea ce se căuta în de.

— Asta e ceva foarte complicat, a murmurat ea, îmbujorându-se. Şi foarte subtil…

— Vreţi să vă spun mai limpede?

În clipa aceea Domingos, ridicând draperia, a anunţat venirea domnului Dámaso…

Maria Eduarda a avut un gest brusc de enervare:

— Spune-i că nu primesc S

Afară, în mijlocul liniştii, s-a auzit uşa trântindu-se. Şi

pe Carlos l-a cuprins îngrijorarea la gândul că Dámaso trebuie să-i fi văzut, jos, cupeul care se tot plimba pe stradă. Sfinte Dumnezeule! Ce-o să mai trăncănească acum, cu ranchiunele lui meschine, după ce a fost astfel umilit! în clipa aceea, existenţa lui Dámaso i s-a părut incompatibilă cu calmul dragostei sale.

— Iată încă un inconvenient al casei acesteia, spunea între timp Maria Eduarda. Aici, chiar lângă Club, la doi paşi de Chiado, e prea accesibilă nepoftiţilor. Sunt silită să resping aproape zilnic asaltul acesta la uşa mea! E de nesuportat.

Şi venindu-i brusc o idee, a aruncat broderia în coş şi şi-a încrucişat mâinile pe genunchi:

— De mult voiam să vă întreb ceva... Oare n-aş putea găsi pe aici o căsuţă, un *colţage*, unde să-mi petrec lunile de vară?... Ar fi atât de bine pentru fetiţă! Dar nu cunosc pe nimeni, nu ştiu cui să mă adresez...

Imediat, Carlos s-a gândit la frumoasa casă a lui Craft, de la Olivais – la fel ca şi altă dată, când că îşi manifestase dorinţa de a se duce la ţară. În ultimul timp, Craft pomenise iar, şi de astă dată mai decis, de vechiul său plan de a vinde casa şi de a se descotorosi de colecţiile de artă. Ce locuinţă delicioasă ar fi pentru ea, artistică şi câmpenească, atât de potrivită cu gusturile ei! L-a străfulgerat, irezistibil, o ispită.

— Într-adevăr, cunosc o casă”, E atât de bine situată, că v-ar conveni de minune!...

— Şi e de închiriat?

Carlos n-a şovăit:

— Da, se poate aranja...

— Ar fi minunat!

Spusese: „ar fi minunat”. Şi asta l-a hotărât pe loc, părându-i-se dur şi meschin să-i sugereze o speranţă, şi să

n-o realizeze imediat cu înfrigurare.

Domingos intrase cu tava de ceai. Şi, în timp ce o aşeza pe măsuţă, în faţa Mariei Eduarda, lângă fereastră, Carlos, ridicându-se şi făcând câţiva paşi prin încăpere, se gândea să înceapă imediat tratativele cu Craft, să-i cumpere colecţiile, să închir ieze casa de la el pe un an şi să i-o ofere Mariei Eduarda pentru lunile de vară. Şi în clipa aceea nu ţinea seama nici de dificultăţi, nici de bani. Vedea doar cât de bucuroasă ar fi ea să se plimbe cu fetiţa. Printre frumoşii arbori din grădină. Şi cât ar fi de avantajată frumuseţea Mariei Eduarda în mijlocul acelui mobilier în stil renascentist, sever şi nobil!

— Mult zahăr? a întrebat ea.

— Nu… Perfect, ajunge.

Luase din nou ioc în vechiul său fotoliu; şi, primind în mână ceaşca din porţelan ordinar cu o dunguliţă albastră, îşi amintea de superbul serviciu al lui Craft, un vechi Wedgewood, cu ornamente aurii şi roşii ca focul. Biata femeie! Atât de delicată, şi îngropată acolo, în ripsul acela, mânjindu-şi graţia mâinilor cu obiectele ieftine ale mamei Cruges!

— Şi unde se află casa asta? a întrebat Maria Eduarda.

— La Olivais, foarte aproape de aici, se face o oră cu trăsura…

I-a explicat în amănunţime unde era situată, adăugând cu ochii ţintă la ea şi cu un zâmbet neliniştit:

— Iată cum îmi tai singur craca de sub picioare!… Pentru că dacă vă veţi duce să vă instalaţi acolo şi vor veni apoi căldurile, cine o să vă mai vadă?

Ea a părut surprinsă:

— Dar ce vă costă, pe dumneavoastră, care aveţi cai şi trăsuri, şi n-aveţi aproape nicio treabă?…

Aşadar, găsea firesc ca el să continue la Olivais

vizitele din Lisabona! Şi pe dată i s-a părut imposibil să renunţe la încântarea acelei intimităţi oferite cu atâta dragă inimă, şi desigur încă mai dulce în singurătatea de la ţară. Gând şi-a sfârşit de băut ceaşca de ceai, era ca şi cum casă, mobilele, arborii le-ar fi şi aparţinut, şi lui, şi ei. A trăit acolo momente fermecătoare, descriindu-i calmul de la ţară, intrarea printr-o alee de salcâmi, şi frumuseţea sufrageriei, cu cele două ferestre ce se deschideau spre râu…

Ea îl asculta, încântată:

— Oh! Ăsta ar fi visul meu! Am să rămân acum tulburată toată, plină de speranţe… Când o să pot avea un răspuns?

Carlos s-a uitat la ceas. Era prea târziu ca să mai meargă la Olivais. Dar chiar a doua zi, dis-de-dimineaţă, se va duce să stea de vorbă cu stăpânul casei, un prieten, de-al său…

— Cât deranj din cauza mea! a spus ea, Ză a aşa! Cum să vă mulţumesc?…

A tăcut; dar ochii ei frumoşi au rămas o clipă aţintiţi asupra ochilor lui Carlos, pierduţi parcă, lăsând să se ghicească fără voia ei un crâmpei din taina pe care o ascundea în inimă.

El a murmurat:

— M-aş socoti răsplătit regeşte dacă m-aţi mai privi o dată aşa.

Un val de sânge a năvălit în obrajii Mariei Eduarda.

— Nu spuneţi asta…

— Într-adevăr, la ce bun s-o spun? Oare nu ştiţi perfect de bine că vă ador, vă ador, vă ador!

Ea s-a ridicat brusc, el de asemenea – şi au rămas aşa, muţi, plini de nelinişte, străpungându-se din ochi, de parcă s-ar fi petrecut o mare schimbare în univers şi ei ar fi aşteptat acum deznodământul suprem al destinelor lor…

Şi ea a fost cea care a vorbit, abia rostind cuvintele, aproape de leşin, întinzând spre el, ca pentru a-l îndepărta, mâinile ei frământate şi tremurătoare:

— Ascultă! Ştii bine ce simt pentru dumneata, dar ascultă… înainte de a fi prea târziu, e ceva ce aş vrea să-ţi spun…

Carlos o vedea tremurând aşa, albă ca varul… Şi nici n-o asculta, nici n-o înţelegea. Simţea doar, orbit, că dragostea comprimată până atunci în inima lui izbucnise în cele din urmă triumfătoare şi, izbind într-a ei, prin aparenta marmoră a pieptului, făcuse să ţâşnească de acolo o flacără egală… Vedea doar că ea tremura, vedea doar că ea îl iubea… Şi, cu gravitatea puternică a unui act de luare în stăpânire, i-a apucat încet mâinile pe care ea i le-a abandonat supusă deodată, lipsită deja de vlagă, înfrântă. Şi i le săruta acum cu blândeţe, când pe una, când pe cealaltă, şi palmele, şi degetele, murmurând doar:

— Dragostea mea! Dragostea mea! Dragostea mea!

Maria Eduarda căzuse încetul cu încetul pe scaun; şi, fără să-şi retragă mâinile, înălţând spre el ochii ei pătimaşi, împăienjeniţi de lacrimi, a mai bâiguit slab, cu o ultimă implorare:

— Aş vrea să-ţi spun ceva!…

Carlos îngenunchease la picioarele ei:

— Ştiu despre ce e vorba! a strigat cu înflăcărare lipit de obrazul ei, fără s-o lase să mai vorbească, sigur că-i ghicise gândul. Nu-i nevoie să spui, ştiu foarte bine. M-am gândit şi eu de atâtea ori! Că o iubire ca a noastră nu poate trăi în condiţiile în care trăiesc alte iubiri obişnuite… Că din moment ce-ţi spun că te iubesc, e ca şi cum ţi-aş cere să fi soţia mea în faţa lui Dumnezeu…

Ea îşi retrăgea obrazul, privindu-l neliniştită, parcă n-ar fi înţeles. Iar Carlos continua mai încet, ţinându-i mâinile prizoniere într-ale lui, pătrunzând-o toată de

emoţia ce-l făcea şi pe el să tremure:

— De câte ori mă gândeam la dumneata, speram într-o viaţă care să fie în întregime a noastră, departe de aici, departe de t.vi, cu toate legăturile prezente rupte, cu pasiunea noastră pusă mai presus de orice ficţiuni omeneşti, noi doi trăindu-ne fericirea în vreun colţ de lume, în singurătate şi pentru totdeauna… Fireşte, o luăm pe Rosa cu noi, ştiu că nu te poţi despărţi de ea… Şi aşa vom trăi singuri, toţi trei, într-o veşnică încântare!

— Dumnezeule! Să fugim? a murmurat ea uluită.

Carlos se ridicase.

— Şi ce altceva putem face? Ce altceva putem face, care să fie demn de dragostea noastră?

Maria n-a răspuns, rămânând nemişcată, cu faţa spre el, albă ca varul. Şi puţin câte puţin părea să crească în ea un gând, neaşteptat şi tulburător, răscolindu-i întreaga fiinţă. Ochii i se măreau, neliniştiţi şi scânteietori.

Carlos a dat să vorbească… Un zgomot uşor de paşi pe covorul de paie împletite din încăpere l-a oprit. Era Domingos care venea să ridice tava de ceai; şi, timp de o clipă, aproape fără sfârşit, între cele două făpturi zdruncinate de o înflăcărată furtună de pasiune a trecut, casnic, un servitor strângând ceştile goale. Brusc, Maria Eduarda s-a refugiat în spatele perdeluţelor de creton, cu faţa lipită de geam. Carlos s-a dus să ia loc pe sofa, răsfoind la întâmplare un număr din *Illustration*, care-i tremura în mâini. Şi nu se gândea la nimic, nici nu ştia unde se află… În ajun, abia cu câteva clipe în urmă, spunea ceremonios, stând de vorbă cu ea: „Draga mea doamnă…” Apoi schimbaseră o privire; şi acum nu puteau decât să fugă împreună, iar ea devenise preocuparea supremă a vieţii lui, soţia tainică a inimii sale.

— Mai doriţi ceva? a întrebat Domingos.

Maria Eduarda a răspuns, fără să se întoarcă f

— Nu.

Domingos a ieşit, uşa s-a închis. Ea a străbătut atunci încăperea, a venit spre Carlos care o aştepta pe sofa cu braţele întinse. Şi părea să nu mai asculte decât de impulsul simţămintelor ei, fiindu-i potolite acum toate îndoielile. Dar a şovăit din nou în faţa acelei pasiuni gata să pună stăpânire pe întreaga ei fiinţă, şi a murmurat, aproape tristă:

— Dar mă cunoşti atât de puţin!… Mă cunoşti atât de puţin ca să plecăm amândoi aşa, sfăiimând totul în urma noastră, făurindu-ne un destin ireparabil…

Carlos i-a luat mâinile, silind-o blând să se aşeze lângă el:

— Destul ca să te ador mai presus de orice şi fără să-mi mai doresc nimic altceva în viaţă!

O clipă Maria Eduarda a rămas pe gânduri, parcă reculi aşa în străfundurile inimii, atentă la ultimile-i răscoliri. Apoi a oftat lung:

— Atunci, fie! Fie!… Voiam să-ţi spun ceva, dar n-are iniirlanţă… E mai bine aşa!…

CV allc va puteau să facă? întreba Carlos, radios. Era Manmira soluţie demnă, serioasă… Şi nimic nu-i putea împiedica; se iubeau, aveau o încredere absolută unul în celălalt: el era bogat, lumea era largă…

Iar ea repeta, mai fermă acum, deja decisă, şi ca şi cum hotărî rea aceea s-ar fi înfipt cu fiecare clipă mai adânc în sufletul ei, pătrunzând-o toată şi pentru totdeauna:

— Atunci fie! E mai bine aşa!

O clipă au tăcut, privindu-se, cu ochii pierduţi.

— Spune-mi cel puţin că eşti fericită, a murmurat Carlos.

Ea i-a aruncat braţele după gât şi buzele lor s-au unit într-o sărutare profundă, nesfârşită, aproape imaterială.

Apoi Maria Eduarda şi-a deschis încet pleoapele şi i-a spus, cu glasul foarte scăzut:

— La revedere, lasă-mă singură, pleacă.

El şi-a luat pălăria şi a ieşit.

A doua zi, Craft, care de o săptămână nu mai fusese pe la Buchetul, se plimba prin parc înainte de micul-dejun, când a apărut Carlos. Şi-au strâns mâinile, au vorbit o clipă de Ega, de sosirea soţilor Cohen. Apoi Carlos, cu un gest larg care îmbrăţişa tot parcul, casă, întregul orizont, a întrebat râzând:

— Vrei să-mi vinzi toate astea, Craft?

Celălalt a răspuns, fără să clipească, fără să-şi scoată mâinile din buzunare:

— La dispoziţia dumitale…

Şi pe loc au făcut târgul, plimbându-se pe o mică alee de merişor, printre muşcate înflorite.

Craft îi ceda lui Carlos toate mobilele lui vechi şi moderne pentru două mii cinci sute de livre, plătihile în mai multe rate; îşi păstra doar câteva piese rare din vremea lui Ludovic al XV-lea, ce urmau să facă parte din noua colecţie pe care o proiecta, omogenă, exclusiv cu obiecte din secolul al XVIII-lea. Şi, cum Carlos nu avea loc la Buchetul pentru acele numeroase obiecte de artă, Craft îi închiria pe un an casa de la Olivais, cu parc cu tot.

Apoi s-au dussă ia micul-dejun. Nicio clipă nu s-a gândit Carlos la marea cheltuială pe care o făcea, numai ea să ofere o reşedinţă de vară, pentru două luni scurte, celei care s-ar fi mulţumit şi cu un simplu *cottage* printre arborii unei grădiniţe. Dimpotrivă! Parcurgând din nou încăperile lui Craft, de astă dată cu un ochi de stăpân, găsea totul meschin, se gândea deja la nişte lucrări, la nişte retururi de bun gust.

Părăsind Olivais, cu ce bucurie a alergat el în strada Sfântul Francisc s-o anunţe pe Maria Eduarda că îi făcuse

în sfârşit rost de o casă drăguţă la ţară! Rosa, care l-a văzut de la fereastră coborând din trăsură, i-a ieşit în I împinare pe palier; el a ridicat-o în braţe şi a intrat aşa în apartament, cu ea de gât, în triumf. Şi n-a mai avut nici

O reţinere: fetiţa a fost prima căreia i-a dat el imediat marea ştire", anunţând-o că va avea două vaci, şi o capră, şi flori, şi copaci de care să-şi atârne leagănul...

— Unde? Spune, unde? striga Rosa, cu frumoşii ei ochi strălucind şi feţişoara toată doar râsete.

— Foarte departe de aici... Se merge cu trăsura... Se văd trecând vapoarele pe râu... Şi se intră printr-un portal marş, păzit de un dulău.

A apărut şi Maria Eduarda, cu Niniche în braţe.

— Mămico, mămico! a strigat Rosa alergând spre ea şi agăţându-i-se de rochie. Zice că o să am două căpriţe, şi un leagăn... E adevărat? Spune, haide, unde e? Spune... Şi mergem chiar acum acolo?

Maria şi Carlos şi-au strâns mâna cu o privire lungă, fără un cuvânt. Şi imediat, aşezat lângă masă eu Rosa sprijinită de genunchii lui, Carlos a povestit plimbarea făcută la Olivais... Proprietarul casei era dispus s-o închirieze chiar peste o săptămână... Şi astfel va avea dintr-odată la dispoziţie o locuinţă pitorească, mobilată într-un stil ales, într-o regiune foarte sănătoasă...

Maria Eduarda părea surprinsă, nevenindu-i să creadă.

— Va trebui să luăm cu noi rufărie de pat, de masă...

— Dar acolo există de toate! a strigat Carlos vesel. Aproape de toate! Ca într-un basm cu zâne... Luminile sunt aprinse, vazele sunt pline cu flori... Trebuie doar să iei

1 răsura şi să ajungi la destinaţie.

Numai că ar trebui să ştiu cât o să mă coste un asemenea paradis...

Carlos s-a făcut roşu ca racul. Nu prevăzuse că avea

să mii vorba de bani şi că ea va vrea desigur să achite chel
unei de casei în care va locui… Atunci a preferat să-i ui. Îi lurisească totul. I-a spus cum Craft, de aproape un an, iei dorea să se descotorosească de colecţii şi să închirieze casabunicul. Şi cu el se Gândiseră în mai. Multe rânduri să achiziţioneze o mare parte din mobilier şi faianţe, ca să mobileze complet Buchetul şi să mai împodobească şi Santa Oiâvia; iar el se hotărâse în cele din urmă să facă această achiziţie de cum întrevăzuse fericirea de a-i putea oferi, pentru câteva luni de vară, o reşedinţă atât de plăcută şi confortabilă…

— Rosa., du-te în casă, a spus Maria Eduarda după o clipă de tăcere. Te aşteaptă Miss Sara.

Uitându-se apoi la Carlos, a continuat, foarte serioasă:

— Astfel că, dacă n-aş fi manifestat dorinţa de a merge la ţară, n-ai fi făcut o asemenea cheltuială…

— Aş fi făcut aceeaşi cheltuială… Aş fi închiriat şi casa pentru şase luni sau pentru un an… Unde aş, îl putut să găsesc repede un loc ca să depozitez lucrurile de la Craft? Ceea ce poate n-aş fi făcut ar fi. Fost să cumpăr şi rufăria de pat, de masă, mobilele din camerele servitorilor şi aşa mai departe.

Şi a adăugat, râzând:

— Acurq., dacă vrei să mă indemnizezi pentru asta, putem să dezbatem această afacere…

Ea a lăsat ochii în jos, reflectând, fără grabă.

— În tot cazul, bunicul dumitale şi prietenii dumitale vor afla peste câteva zile că am să mă instalez în casa aceea… Şi vor înţelege că ai cumpărat-o ca să mă instalez eu acolo…

Carlos i-a căutat privirea, care rămânea gânditoare, ocolindu-l. Şi asta l-a neliniştit s-o vadă retrăgându-se astfel din acea comuniune absolută de interese în care voia

s-o învăluie, ca pe soţia inimii lui.

— Va să zică nu aprobi ce am făcut? Fii. Sinceră…

— Ba da… Cum să nu aprob tot ce faci. Tot ce vine de la dumneata? Dar…

El s-a apropiat, i-a luat amândouă mâinile, simţindu-se victorios:

— Nu. Există niciun *dar*! Bunicul şi cu prietenii mei vor şti că am o casă la ţară, inutilă deocamdată, şi că am închiriat-o unei doamne. De altfel, dacă ţii, îl putem lua ca intermediar în toată afacerea pe împuternicitul meu…

— Scumpa mea prietenă, dacă ar fi posibil ca afecţiunea noastră să vieţuiască în afara lumii, departe de toate privirile, la adăpost de toate bănuielile, ar fi nemaipomenit… Dar nu se poate întotdeauna trebuie să existe cineva care ştie ceva; de n-ar fi decât vizitiul care mă aduce zilnic la dumneata, de n-ar fi decât servitorul care-mi deschide zilnic uşa dumitale… întotdeauna cineva surprinde întâlnirea dintre două priviri, întotdeauna cineva ghiceşte unde mergi la anumite ore… în antichitate zeii aranjau treburile astea mai bine, aveau un nor care-i făcea invinzibili. Noi nu suntem zei. Din fericire…

Ea a zâmbit.

— Câte cuvinte ca să converteşti o convertită!

Şi totul s-a pecetluit cu o lungă sărutare.

Alfonso da Maia a fost întru totul de acord ca nepotul lui să cumpere colecţiile lui Craft. „Reprezintă o valoare”, i-a spus el lui Vilaga, „şi reuşim să împodobim cu obiecte de artă de bună calitate Santa Oiâvia şi Buchetul”.

Dar Ega s-a indignat, a spus chiar că era o „aiureală” – înciudat de acea tranzacţie tainică pentru care nu fusese consultat. Ceea ce-l irita mai cu seamă era să vadă, în achiziţionarea neaşteptată a unei case la ţară, alt semn al gravului şi profundului secret a cărui existenţă o presimţea în viaţa lui Carlos: trecuseră deja două săptămâni de când

locuia la Buchetul, şi Carlos încă nu i se mărturisise!... De când data legătura lor de băieţi din Coimbra, în Palatele de la Celas, el fusese duvohnicul lumesc al lui Carlos; chiar şi în călătoriile sale, nu se întâmpla să aibă vreo aventură banală de hotel, fără să-i trimită imediat lui Ega „o dare de seamă”. Romanul cu contesa de Gouvarinho, pe care la început Carlos încercase, fără prea multă osteni-al a, să-l învăluie într-un mister delicat, îl cunoştea acum tot, citise deja scrisorile contesei, trecuse deja pe la casa mătuşii...

I ar despre taina cealaltă nu ştia nimic, şi se simţea jigml îl vedea în fiecare dimineaţă pe Carlos mergând în lrada Sfântul Francisc cu flori în mână; îl vedea revenind!” acolo, cum spunea el, „într-un extaz neruşinat”; îi ivinarea tăcerile fericite şi aerul acela indefinit, serios şi totodată uşuratic, surâzător şi superior, de bărbat profund iubit... Şi nu ştia nimic.

Abia după câteva zile, fiind singuri amândoi şi făcând planuri pentru vară, Carlos a pomenit entuziasmat de Olivais, a amintit de câteva dintre obiectele de preţ ale lui Craft, de liniştea blândă a casei, de vederea limpede spre Tejo... Iată într-adevăr cum se putea obţine, pentru un pumn de livre, un colţ de rai...

Erau în camera lui Carlos. În puterea nopţii. Iar Ega, care se plimba cu mâinile înfundate în buzunarele de la *robede-chambre*, a ridicat nerăbdător din umeri, sătul de veşnicele preaslăviri ale căsuţei lui Craft.

— Concepţia asta despre rai, a exclamat el, mi se pare potrivită pentru un tapiţer din strada Augusta! Ca natură, verze de Galicia; ca ornamentaţie, cretoanele vechi din cabinet, gata decolorate după trei spălături... Un dormitor lugubru ca o capelă de sanctuar... Un salon îmbâcsit ca un depozit de cherestea şi unde nu poţi sta să schimbi două vorbe... Fără dulapul olandez, şi o farfurie, două, toate obiectele de-acolo ar fi nişte rebuturi

arheologice… Iisuse! cât de mult urăsc eu antichităţile!

Carlos, din fundul fotoliului, a spus calm, reflectând parcă:

— Într-adevăr, creioanele sunt groaznice… Dar am să schimb mobilierul, ca să devină totul mai locuibil.

Ega s-a oprit în mijlocul odăii, cu monoclul scânteietor îndreptat asupra lui Carlos.

— Locuibil? Ai de gând să primeşti oaspeţi acolo?

— Am de gând să închiriez.

— Să închiriezi? Şi cui, mă rog?

Tăcerea lui Carlos, care sufla fumul ţigaretei cu ochii în tavan, l-a înfuriat pe Ega. Acesta i-a tras o plecăciune adâncă şi a spus, sarcastic:

— Îmi cer iertare. Întrebarea a fost nelalocul ei. Am avut aerul de a vrea să forţez un sertar încuiat… Chiriaşul unui imobil întruchipează totdeauna unul dintre secretele delicate ale sentimentului şi onoarei de care nu trebuie să se atingă nici aripa închipuirii… Am fost grosolan… Vai de mine! Am fost grosolan ca o vită!

Carlos continua să tacă. Îl înţelegea bine pe Ega şi aproape că avea remuşcări de rigida sa rezervă. Dar parcă-l vrăjea pudoarea, îl împiedica să pronunţe până şi numele Mariei Eduarda. Toate celelalte aventuri i le povestise lui Ega; iar confidenţele erau poate chiar partea lor cea mai plăcută. De astă dată însă nu era vorba de O aventură”. Dragostea lui avea o latură religioasă; şi, la fel ca adevăraţilor credincioşi, îi venea greu să pomenească despre credinţa lui… Simţea totuşi, în acelaşi timp, tentaţia să vorbească despre *ea* cu Ega, şi să învie, să întruchipeze în faţa propriilor săi ochi, dându-le conturul şi relieful cuvintelor, lucrurile dumnezeieşti şi încă nedesluşite ce-i umpleau inima. În afară de asta, Ega nu avea să afle el oare totul, mai devreme sau mai târziu, prin Irăncăneala vreunui străin? Mai degrabă să-i spună el,

frăţeşte. Dar tot mai şovăia, şi-a aprins altă ţigaretă. Ega tocmai îşi luase sfeşnicul şi se căznea acum să-l aprindă, tărăgănat şi cu aerul bosumflat.

— Nu fi prost, nu te duce la culcare, stai jos aici, i-a spus Carlos.

Şi i-a povestit atunci totul cu de-amănuntul, de la prima întâlnire, lângă uşa Hotelului Central, în ziua mesei oferite lui Cohen.

Aga îl asculta fără să spună un cuvânt, cufundat într-un colţ al sofalei. Bănuise existenţa unui mic roman, din cele care se nasc şi mor între un sărut şi un căscat: când colo, chiar şi numai după modul cum vorbea Carlos despre acea mare dragoste, o simţea profundă, copleşitoare, veşnică, pe viaţă şi pe moarte, devenind de-acum înainte, şi pentru totdeauna, destinul său de neschimbat. Îşi închipuise o braziliancă şlefuită de viaţa la Paris, uşuratică şi drăguţă.

are, cu soţul departe, în Brazilia, şi un tânăr frumos la îndemână, pe sofa, asculta pur şi simplu, veselă, de buna în unduire a lucrurilor: şi când colo era vorba de o făptură cu caracter, pătimaşă, capabilă de sacrificii, în stare de cinisme. Ca totdeauna, în faţa unor asemenea simţăminte l’iiletice, îi seca vâna, îi lipseau cuvintele; iar când Carlos.1 Irteut, bunul Ega i-a pus doar această întrebare banală:

Şi eşti hotărât s-o ştergi cu ea?

— S-o *şterg*, nu; să plec, ca să trăiesc cu ea departe de i «ici, cât se poate de hotărât!

Ega a rămas o clipă cu ochii la Carlos, de parcă ar fi fost un fenomen nemaiîntâlnit, şi a murmurat:

— Mare bombă!

Ce altceva puteau face? Peste trei luni, poate, se înapoia Castro Gomes din Brazilia. Or, nici Carlos, nici ea nu erau dispuşi să accepte vreodată una dintre acele situaţii oribile şi înjositoare când femeia e şi a amantului,

şi a soţului, la ore diferite… Nu le rămânea decât o singură soluţie demnă, decentă, serioasă – fuga.

După o clipă de tăcere, Ega a spus gânditor:

— Pentru soţ poate că nu e amuzant să piardă aşa, dintr-odată, nevasta, fata şi căţeluşa…

Carlos s-a sculat, a făcut câţiva paşi prin cameră. Da, se gândise şi el la asta… Dar nu avea remuşcări – dacă mai putea fi vorba de aşa ceva în egoismul absolut al unei pasiuni… Nu-l cunoştea îndeaproape pe Castro Gomes: dar putuse să ghicească ce fel de tip era, să-l reconstituie din spusele lui Dámaso şi din câteva conversaţii, cu Miss Sara. Castro Gomes nu era un soţ de-adevăratelea: era un *dandy*, un uşuratic, un gomos, un om preocupat de sport şi de cocote… Se căsătorise cu o femeie frumoasă, îşi satisfăcuse dorinţele şi-şi reîncepuse viaţa de club şi de culise de teatru… Era suficient să te uiţi la el, la felul cum se îmbrăca, la manierele sale ca să-i înţelegi pe dată trivialitatea caracterului…

— Cum e ca bărbat? a întrebat Ega.

— Un brazilian brunet, cu aerul încorsetat… Un excentric bogat, adevăratul filfizon de la *Café de la Paix*… Posibil să simtă, când i se va întâmpla asta, o oarecare înfocare a vanităţii rănite… Dar e o inimă care o să găsească uşor consolare la Folies-Bergeres.

Ega nu spunea nimic. Dar se gândea că un om de club, şi chiar consolabil la Folies-Bergeres, putea să nu se sinchisească prea mult de nevastă-sa, dar putea totuşi să-şi adore fetiţa… Apoi, străbătut de altă idee, a adăugat:

— Dar bunicul tău?

Carlos a înălţat din umeri.

— Bunicul va trebui să se amărască puţin, pentru ca eu să pot fi profund fericit; la fel cum eu ar însemna să rămân nefericit toată viaţa, dacă aş vrea să-l cruţ pe bunicul de această contrarietate… Aşa e făcută lumea,

Ega… Iar eu, ia punctul ăsta, nu sunt decis să fac sacrificii…

Ega şi-a frecat încet mâinile, cu ochii în pământ, repetând acelaşi cuvânt, unicul pe care fusese în stare să i-l sugereze tot spiritul său, în faţa unor lucruri atât de năprasnice:

— Mare bombă!

XIII

CARLOS, CARE DEJUNASE DEVREME, era pe punctul să iasă în cupeu, cu pălăria deja pe cap, când a venit Baptista să-i spună că domnul Ega, dorind să-i vorbească despre ceva grav, îl ruga să-l aştepte o clipă. Domnul Ega tocmai se bărbierea.

Carlos şi-a zis imediat că era vorba de doamna Cohen. De două săptămâni de când sosise în Lisabona, Ega n-o văzuse încă, şi pomenea rar despre ea. Dar Carlos îl simţea newos şi neliniştit. În fiecare dimineaţă, bietul Ega manifesta o mare decepţie primind corespondenţa, care-i aducea doar câte un ziar sub manşetă, sau scrisori de la Celorico. Seara cutreiera două, trei teatre, acum aproape goale, la început de vară; iar la înapoiere, altă dezamăgire, când servitorii îi afirmau, fără putinţă de îndoială, că nu sosise nicio scrisoare pentru dumnealui. Desigur, Ega nu se resemnase s-o piardă pe Raquel, dorea nespus s-o întâlnească; şi-l rodea ciuda că ea nu găsise vreun mijloc oarecare de a-i arăta că în inima ei rămăsese cel puţin dorul de fericirea lor apusă… Chiar în ajun Ega îşi făcuse apariţia la ora mesei, întors pe dos: se încrucişase cu Cohen pe strada Aurului şi i se păruse că „mizerabilul” îi aruncase pieziş o privire obraznică, scuturându-şi bastonul; Ega jura că dacă „mizerabilul” mai îndrăznea vreodată să-l fixeze, îl făcea bucăţi, fără milă, public, la un colţ din Baixa.

În anticameră pendula a bătut ora zece. Carlos,

pierzându-şi răbdarea, a dat să urce în camera lui Ega. Dar în clipa aceea sosea poşta, cu *Revue des Deux Mondes* şi o scrisoare pentru Carlos. Era de la contesa de Gouvarinho. Ajunsese cu lectura la sfârşit când şi-a făcut apariţia Ega, în vestă la două rânduri şi eu papuci în picioare.

— Trebuie să-ţi vorbesc despre ceva grav, băiete.

— Citeşte mai întâi asta, a spus celălalt, întinzându-i scrisoarea contesei.

Cu un ton amar, contesa se plângea că, de două ori până acum, Carlos lipsise de la *rendez-vous*-ul din casa mătuşii, fără măcar să-i fi scris un cuvânt; ea socotea asta o ofensă, o grosolănie, şi-i cerea acum, „în numele tuturor sacrificiilor pe care le făcuse”, să vină în strada Sfântul Margal, duminică la amiază, ca să aibă o explicaţie definitivă înainte de plecarea ei la Sintra.

— Excelentă ocazie s-o sfârşeşti! a exclamat Ega, înapoindu-i scrisoarea lui Carlos, după ce a adulmecat parfumul hârtiei. Nu te duci, nici nu răspunzi… Ea pleacă la Sintra, tu la Santa Oiâvia, nu vă mai vedeţi, şi aşa se termină romanul. Se termină ca toate lucrurile mari, ca Imperiul Roman, ca Rinul, prin dispersare, pe nesimţite…

— Aşa am să fac, a spus Carlos, începând să-şi tragă mănuşile. Iisuse! Ce femeie pisăloagă!

— Şi ce neruşinată! Să numească lucrurile astea „sacrificii” i Te târăşte de două ori pe săptămână în casa mătuşii, se desfată acolo în extravaganţe, bea şampanie, fumează ţigarete, urcă în al şaptelea cer, delirează, şi apoi lasă îndurerată ochii în pământ şi numeşte toate astea „sacrificii”… O bătaie bună cu biciul!…

Carlos a ridicat din umeri, resemnat, ca şi cum în contesele de Gouvarinho, ca şi în lumea întreagă, n-ar exista decât incoerenţă şi înşelăciune.

— Şi ce voiai să-mi spui?

Ega şi-a luat atunci un ton grav. A ales pe-ndelete din

cutie o ţigaretă, şi-a încheiat alene nasturii de la vestă.

— L-ai mai văzut pe Dámaso?

— N-a mai apărut în faţa mea, a. Spus Carlos. Cred că e bosumflat… Eu, de câte ori îl întâlnesc, îi fac semn cu două degete, de departe, amical…

— Mai degrabă i-ai face cu bastonul. Dámaso umblă peste tot, vorbind pe socoteala ta şi a doamnei aceleia, prietena ta… Ţie-ţi zice „canalie”, iar ei, mai rău. Vechea poveste: că el te-a prezentat, că tu te-ai băgat pe fir, şi că iwnt.ru cucoana asta fiind totul doar o chestiune de bani, VI tu fiind mai bogat, ea i-a dat un picior… Vezi de la o poştă infamia. Şi toate astea trăncănite pe la Club. Pe la Casa Havaneză, cu detalii neruşinate, pomenind tot timpul de bani. Ceva groaznic. Încearcă să-i pui capăt.

Foarte palid, Carlos a spus doar:

— Trebuie să se facă dreptate.

A coborât indignat. Ruşinoasa insinuare în legătură cu, Banii” i se părea că nu putea fi pedepsită decât prin moarte. O clipă chiar, cu mâna pe clanţa portierei de la cupeu, s-a gândit să dea fuga la Dámaso acasă şi să se răzbune cu brutalitate.

Dar era aproape ora unsprezece, şi trebuia să se ducă la Olivais. A doua zi, sâmbătă, zi frumoasă între toate şi solemnă pentru inima lui, Maria Eduarda urma în sfârşit să viziteze moşia lui Craft; şi rămăseseră înţeleşi, în ajun, că aveau să petreacă acolo orele de căldură, până după-amiază, singuri, în casa aceea solitară şi fără servitori, ascunsă printre arbori. El i-o ceruse şovăitor şi tremurând; ea se învoise imediat, zâmbind şi firesc. În dimineaţa aceea, Carlos trimisese la Olivais doi servitori ca să aerisească odăile, să şteargă praful, să umple totul cu flori. Acum se ducea acolo, ca un drept-eredincios, să vadă dacă sanctuarul zeiţei lui era bine împodobit… Şi în mijlocul acestor griji încântătoare, în plină fericire, îi apărea din

nou, împăienjenind mârşav strălucirea dragostei lui, trăncăneala lui Dámaso!

Până la Olivais n-a încetat să rumege tot soiul de măsuri vagi şi violente pe care avea să le ia întru anihilarea lui Dámaso. În dragostea lui nu va exista pace cât timp ticălosul acela va mai face comentarii nemernice pe la colţuri de stradă. Trebuia să-l insulte într-un asemenea mod, cu o asemenea publicitate, ca el să nu mai îndrăznească să-şi arate în Lisabona faţa buhăită şi ticăloasă... Când s-a oprit cupeul la poarta moşiei, Carlos hotărâse deja să-i dea o bătaie bună cu bastonul, într-o după-amiază, în plin Chiado, cu mare tămbălău...

Dar apoi, la înapoierea de la moşie, era deja calmat. Păşise pe frumoasa alee de salcâmi pe care a doua zi de dimineaţă aveau să calce picioarele ei, aruncase o privire lungă patului care avea să fie patul ei, somptuos, înălţat pe o estradă, învăluit în perdeluţe de culoarea aurului, de o splendoare serioasă de altar profan... Peste puţine ore urmau să se întâlnească singuri în casa aceea mută şi neştiută de lume; apoi, toată vara dragostea lor avea să trăiască ascunsă în acel răcoros refugiu de ţară; şi peste trei luni vor fi departe, în Italia, pe malul unui lac limpede, printre florile de pe Isola Bela... în mijlocul unor atât de magnifice voluptăţi, ce putea oare să-i pese de Dámaso, durduliu şi ticălos, trăncănind cu vorbe murdare prin sălile de biliard de la Club! Când a ajuns în strada Sfântul Francisc era hotărât ca, dacă l-ar vedea pe Dámaso, să-i facă mai departe semn din vârful degetelor.

Maria Eduarda plecase să se plimbe cu Rosa la Belem, lăsându-i un bilet în care-i cerea să vină pe seară *faire un bout de causerie*[60]. Carlos a coborât scările încet, punând la păstrare în servietă bucăţica aceea de hârtie, ca pe o dulce relicvă; şi tocmai ieşea pe poartă în momentul

60 Bă mai stea puţin de vorbă (fr.).

când Alencar i-a apărut în faţă, din uliţa Parreirinha, îmbrăcat tot în negru, mohorât şi dus pe gânduri. Când l-a zărit pe Carlos, s-a oprit cu braţele deschise; apoi, brusc, parcă amintindu-şi ceva, a ridicat ochii spre etajul întâi.

Cum nu se văzuseră de la cursele de cai, poetul l-a îmbrăţişat cu efuziune pe scumpul său Carlos. Şi a început imediat să vorbească despre sine, cu lux de amănunte. Mai fusese odată la Sintra, la Colares, cu bătrânul său Carvalhosa: şi de câte ori nu-şi amintise de frumoasa zi petrecută cu Carlos şi compozitorul la Seteais!... Sintra, o frumuseţe. El, puţin răcit. Şi deşi era în tovărăşia lui Carvalhosa, atât de erudit şi de profund, deşi nevasta acestuia, Julinha (care pentru el era ca şi o soră) era o excelentă muziciană, se plictisise. Deh, bătrâneţele...

— Într-adevăr, a spus Carlos, îmi pari cam indispus... îţi lipseşte aureola.

Poetul a ridicat din umeri.

— Evanghelia o spune foarte bine... Sau Biblia?... Ba nu; sfântul Pavel... Sfântul Pavel ori sfântul Augustin?... To sfârşit, nu contează cine. Într-una din cărţile sfinte să îi firmă că lumea asta e o vale a plângerii.

— În care oamenii râd destul, a spus Carlos vesel.

Poetul a înălţat iar din umeri. Lacrimi sau râsete, ce importă? Totul este să simţi, totul este să trăieşti! Chiar în ajun o spusese şi în casa soţilor Cohen...

Deodată, oprit în mijlocul străzii, l-a atins pe Carlos de braţ:

— Pentru că a venit vorba de soţii Cohen, spune-mi ceva sincer, băiete. Ştiu că eşti prieten intim cu Ega, şi, ce dracu', nimeni nu-i admiră talentul mai mult decât mine!... Dar, zău aşa, eşti de acord ca el, de îndată ce a aflat de sosirea soţilor Cohen. Să vină să se instaleze la Lisabona? După câte s-au întâmplat!...

Carlos l-a asigurat pe poet că doar în ziua sosirii, la

câteva ore, aflase Ega din *Gazeta ilustrată* de întoarcerea soţilor Cohen. Şi apoi, dacă nu le era îngăduit să locuiască în acelaşi oraş persoanelor între care avuseseră loc scene neplăcute, societăţile omeneşti mai bine se destrămau…

Alencar n-a răspuns, păşind alături de Carlos cu capul plecat. Apoi s-a oprit din nou, încruntându-şi fruntea:

— Încă ceva de care vreau să-ţi vorbesc. A avut cumva loc, între tine şi Dámaso, vreo ceartă? Te întreb asta pentru că, zilele trecute, la soţii Cohen, el a început cu nişte vorbe, nişte insinuări… I-am retezat-o scurt: „Dámaso: Carlos da Maia, fiul lui Pedro da Maia, e ca şi fratele meu. Atunci Dámaso a tăcut… a tăcut, pentru că mă cunoaşte, şi ştie că eu, în materie de lealitate şi sentimente, sunt o fiară!

Carlos a spus simplu:

— Nu, n-a fost nimic, habar n-am… Nici măcar nu l-am mai văzut pe Dámaso.

— Adevărul e, a continunat Alencar luându-l pe Carlos de braţ, că m-am gândit mult la tine la Sintra. Am compus chiar acolo o trebuşoară care nu mi-a ieşit prost, şi pe care ţi-am dedicat-o… Un simplu sonet, un peisaj, un tabloaş eu Sintra în apusul soarelui. Am vrut să le arăt ălora de la *Ideea nouă* că, la nevoie, şi noi ştim să cizelăm versul modern şi să-i dăm o trăsătură realistă. Stai puţin să-ţi spun, dacă-mi amintesc. Se intitulează: „Pe drumul spre Capuchos”…

Se opriseră la colţul de la Seixas; iar poetul îşi dresese deja glasul în vederea recitării, când le-a apărut în faţă Ega, venind din jos, îmbrăcat ca pentru o plimbare la ţară, cu un frumos trandafir alb prins pe vesta de flanelă albastră.

Alencar şi cu el nu se mai întâlniseră de la fatala serată a soţilor Cohen. Şi în timp ce Ega îi păstra o ranchiună feroce poetului în care vedea pe născocitorul

perfidei legende a „scrisorii obscene”, Alencar îl ura pentru certitudinea secretă că fusese amantul iubit al divinei sale Raquel. Amândoi, au pălit; strângerea de mână pe care au schimbat-o între ei a fost şovăielnică şi rece; şi au rămas tăcuţi, toţi trei, în timp ce lui Ega, nervos, i-a trebuit o veşnicie ca să-şi aprindă ţigara de la focul oferit de Carlos. Dar tot el a fost cel care a vorbit primul, prin fum, afectând o superioritate amabilă:

— Găsesc că arăţi bine, Alencar!

Poetul s-a arătat şi. El amabil, cam de sus, trecându-şi degetele peste mustaţă:

— Merge. Dar tu, ce mai faci? Când ne dai *Memoriile* acelea, omule?

— Aştept, ca ţara să înveţe să citească.

— Ai ce aştepta! Roagă-l pe amicul tău Gouvarinho să-i mai dea zor, că el se ocupă de instrucţia publică… Ei, dar iată-l că vine, grav şi găunos ca o, coloană din *Ziarul guvernului*…

Poetul arăta cu bastonul spre cealaltă parte a străzii, pe unde cobora Gouvarinho foarte agale, de vorbă cu Cohen; iar lângă ei, cu pălărie şi vestă albă, îşi aşternea privirile peste Chiado. Dámaso, zâmbitor, victorios, burtos, ca un cuceritor pe domeniile sale. De la bun început micul lui aer gras de triumf calm l-a iritat pe Carlos. Dar când. Dámaso s-a mai şi oprit în faţă, pe trotuarul celălalt, eu spatele complet întors spre el, prefăcându-se ostentativ că râde tare cu Gouvarinho, nu s-a mai putut abţine şi a traversat.

A fost scurt, şi a fost crud: i-a strâns mâna lui Gouvarinho, l-a salutat uşor pe Cohen şi, fără să coboare glasul, i-a spus lui Dámaso, rece:

— Ascultă aici. Dacă mai continui să vorbeşti despre mine şi despre persoane din anturajul meu în felul cum ai vorbit, şi care nu-mi convine, îţi rup urechile.

Contele a sărit, interpunându-se:

— Maia, ce s-a întâmplat? Aici, în Chiado…

— Nu s-a întâmplat nimic, Gouvarinho, a spus Carlos tăindu-i vorba, foarte serios şi foarte senin. E doar un avertisment pentru dobitocul ăsta.

— Eu nu vreau ceartă, nu vreau ceartă!… a bâiguit Dámaso, livid, strecurându-se într-o tutungerie.

Uşurat, Carlos s-a întors lângă prietenii săi, după ce l-a salutat pe Cohen şi i-a scuturat mâna lui Gouvarinho.

Era doar puţin mai palid; mai tulburat era Ega, căruia i se păruse că vede din nou, într-o privire de a lui Cohen, o intolerabilă provocare. Doar Alencar nu observase nimic: continua să peroreze pe teme literare, expunându-i lui Ega concesiile care se puteau face naturalismului…

— Tocmai îi spuneam lui Ega… Evident că, atunci când e vorba de un peisaj, trebuie să copiezi realitatea… Nu poţi descrie un castan *a priori*, cum ai descrie un suflet… Şi asta fac eu… Iată sonetul de la Sintra pe care ţi l-am dedicat, Carlos. E realist, tot ce poate fi mai realist. Cred şi eu, de vreme ce-i peisaj! Ascultaţi, am să vi-l spun… Voiam tocmai să încep când ai apărut tu, Ega… Dar vedeţi şi voi, dacă vă plictiseşte cumva…

Cum să-i plictisească! Ba chiar, ca să-l poată asculta mai bine, au trecut în strada Sfântul Francisc, mai liniştită. Acolo, făcând încet un pas după altul, poetul şi-a murmurat egloga. Se petrecea la Sintra, la apusul soarelui; cu părul despletit, o englezoaică îmbrăcată toată în alb coboară, călare pe un măgăruş, o cărăruie ce domină valea; păsările cântă vesel, zboară fluturi în jurul caprifoiului; atunci englezoaica se opreşte, se dă jos de pe măgăruş, se uită fermecată la cer, la arbuşti, la pacea caselor, şi apoi, în ultimul terţet, venea „nota realistă” cu care se împăuna Alencar:

Ea priveşte floarea, piscurile castt.
Către care fumul caselor se înalţă.
Şi-alături, măgăruşul, dus pe gânduri, pa, ştie.
— Iată trăsătura, nota naturalistă… *Şi-alături, măgăruşul, dus pe gânduri, paşte*… Iată realitatea, îl şi vezi pe măgar dus pe gânduri… Nimic nu poate fi mai dus – pe gânduri decât un măgar… Şi astea-s lucruşoarele din natură

*

<. N-o se cer observate… Vedeţi şi voi că poţi face realism! I încă de bună calitate, fără să începi imediat cu obscenil îi ţ i… Vouă cum vi se pare micul meu sonet?

Amândoi i-au adus nenumărate laude – Carlos căindu-se că nu a dus până la capăt umilirea lui Dámaso prin ctleva lovituri de baston; Ega spunându-şi că, fără îndoială, într-una din după-amiezile astea, în Chiado, va Trebui să-i tragă două perechi de palme lui Cohen. Cum i i se îndreptau spre Buchetul, Alencar, descins acum din nori, i-a însoţit prin Aterro. Şi a vorbit tot timpul, expunându-le planul unui roman istoric în care voia să descrie marea figură a lui Alfonso de Albuquerque, dar sub 1111 unghi mai uman, mai intim: Alfonso de Albuquerque îndrăgostit; Alfonso de Albuquerque, singur, noaptea, la pupa galionului său, în faţa Ormuzului incendiat, sărutând îi floare uscată printre sughiţuri de plâns. Alencar găsea Miblimă această imagine.

După ce au luat masa, Carlos tocmai se îmbrăca spre a merge în strada Sfântul Francisc, când a venit Baptista să-i spună că domnul Teles da Gama dorea să-i vorbească urgent. Nevrând să-l primească acolo, în cămaşă, a poruncii ca oaspetele să fie condus în cabinetul roşu şi negru. Mi după o clipă s-a dus şi el, găsindu-l pe Teles da Gama în admiraţie în faţa frumoaselor faianţe olandeze.

Dumneata, Maia, ai aici nişte piese cât se poate de

frumoase, a exclamat el imediat. Mor după porţelanuri… Am su mai vin într-una din zilele astea, când o să am mai mult timp la dispoziţie, ca să le văd pe toate, la lumina filei. Dar azi mă grăbesc, sunt în misiune… Nu ghiceşti? Cyrlos nu ghicea.

Atunci celălalt, dându-se un pas înapoi, a spus cu o gravli. iir sub care transpărea un zâmbet:

Vin aici ca să te întreb, din partea lui Dámaso, dacă dumneata astăzi, prin ceea ce i-ai spus, ai avut intenţia. I I ofensezi. Numai atât… Misiunea mea constă numai i i mi-a: să te întreb dacă ai avut intenţia să-l ofensezi, l'in i 1 a privit, foarte serios:

Cum adică!? Dacă am avut intenţia să-l ofensez pa Hănm", când l-am ameninţat că-i rup urechile? Niciilci mu am avut doar intenţia să-i rup urechile!

Teles da Gama a salutat, cu un gest larg:

— Aşa i-am spus şi eu lui Dámaso: că n-ai avut decât această intenţie. În orice caz, din clipa asta misiunea mea s-a încheiat… Frumoase piese ai dumneata aici!… Ce e farfuria aceea mare, majolică?

— Nu, e o veche Nevers. Uite aici jos… Tetis conducând armatele lui Ahile… E splendidă; şi foarte rară… Uite. Şi această Delft, cu cele două lalele galbene… E o încântare!

Teles da Gama îşi lăsa privirea să-i lunece peste toate acele obiecte de preţ, în timp ce-şi lua pălăria de pe sofa.

— Nişte piese cât se poate de frumoase!… Va să zică, numai intenţia să-i rupi urechile? Niciun fel de intenţie; să-l ofensezi?…

— Niciuna să-l ofensez, numai să-i rup urechile… Ia, te rog, o ţigară.

— Nu, mulţumesc…

— Un păhărel de coniac?

— Nu! Abstinenţă totală de la băuturi şi rachiuri… Ei

bine, la revedere, bunul meu Maia!

— La revedere, bunul meu Teles…

A doua zi, într-o radioasă dimineaţă de iulie, Carlos sărea din cupeu cu un mănunchi de chei în mână, în fala porţii de la casa lui Craft. Marja Eduarda trebuia să sosească la ora zece, singură, cu trăsura de piaţă. Grădinarul, învoit pentru două zile, plecase la Vila Franca; încă nu existau servitori în casă; ferestrele erau închise. Şi domnea acolo, învăluind şoseaua şi imobilul, una din acele înalte şi grave tăceri de la ţară în care se aude, aţipit în văzduh, bâzâitul tăunilor.

Imediat după poartă se pătrundea într-o răcoroasă alee de salcâmi, foarte înmiresmată. Într-o parte, printre crengi, se zărea chioşcul cu acoperiş de lemn roşu, un capriciu al lui Craft, pe care acesta şi-l mobilase în stil japonez. Iar în fund era casă, văruită din nou, cu ferestre cu pervaz, jaluzele verzi, şi uşa din mijloc pe trei trepte străjuite de vaze din porţelan albastru, pline cu garoafe.

Până şi introducerea cheii, încet şi cu inutile precauţii, în broasca acelei locuinţe discrete, a fost pentru Carlos o plăcere. A deschis ferestrele: iar lumina vie ce a pătruns înăuntru i s-a părut că poartă în ea o dulceaţă rară, şi o bucurie mai mare decât în celelalte zile, parcă pregătită cu lui dinadinsul de bunul Dumnezeu ca să lumineze sărbătoarea inimii lui. A dat fuga în sufragerie ca să verifice dacă. Pe masa aşternută pentru *luncii*, mai arătau încă bine florile lăsate de el în ajun. Apoi s-a înapoiat la cupeu ca a scoată lădiţa cu gheaţă pe care o adusese de la Lisabona, învelită într-o flanelă, printre straturi de rumeguş. Pe. Oseauă tăcută acum, doar o ţărancă trecea, călare pe o iapă.

Dar de îndată ce a aranjat gheaţa, a auzit afară zgomotul înăbuşit al unei trăsuri. S-a dus în cabinetul capitonat cu creton ce dădea spre coridor: şi a rămas

acolo, pândind poarta, dar ascuns, de teamă să nu-l zărească birjarul. După o clipă a văzut-o în sfârşit sosind prin aleea de sălci mi, înaltă şi frumoasă, îmbrăcată în negru, cu faţa pe jumătate acoperită de un văl des ca o mască. Picioruşele i i au urcat cele trei trepte de piatră. I-a auzit vocea neliniştită, întrebând încetişor:

ttes-vous la? 1

I a ieşit în întâmpinare şi au rămas o clipă în uşa cabinei ului, strângându-şi lacomi mâinile, fără să vorbească, emoţionaţi, orbiţi.

Ce dimineaţă frumoasă! a spus ea în cele din urmă t izind, îmbujorată toată.

Frumoasă dimineaţă, frumoasă! repeta Carlos conirinplând-o, extaziat.

Maria Eduarda alunecase pe un scaun, lângă uşă, într-o durabilă oboseală, aşteptând să i se potolească bătăile numii.

E foarte confortabil, e încântător aici, spunea ea prin\ nul încet în jur cretoanele cabinetului, divanul turcesc în nporit cu un covor de Brousse, rafturile închise cu –.lu’ lii, pline de cărţi. Am să mă simt nemaipomenit de l îi în aici…

Încă nici nu ţi-am mulţumit că ai venit, a murmurat Curios, care rămăsese cu ochii la ea. Încă nici nu ţi-am. Mulat mâna…

1 ixtl nici? (fr.)

Maria Eduarda a început să-şi scoată vălul, apoi mănuşile, vorbind despre drum. Îl găsise lung, obositor. Dar ce importanţă avea? De îndată ce se va aranja în cuibul acela răcoros, nu se va mai. Întoarce niciodată la Lisabona!

Şi-a aruncat pălăria pe divan, s-a ridicat, veselă şi luminoasă toată.

— Haide să vizităm casă, mor de curiozitate să văd minunăţiile amicului dumitale Craft Craft se numeşte?

„Craft” înseamnă meşteşug!

— Dar încă nici nu ţi-am sărutat mâna! i-a replicat Carlos, zâmbindu-i rugător.

— Ea i-a întins buzele, şi a rămas prizonieră în braţele lui.

Şi Carlos, sărutându-i pe-ndelete ochii, părul, îi spunea cât era de fericit şi cât de mult o simţea el acum a lui, între vechile ziduri ale conacului care o despărţeau de restul lumii…

Ea se lăsa sărutată, serioasă şi gravă:

— E adevărat ce spui? E chiar adevărat?…

Dacă era adevărat! Carlos a scos un oftat aproape trist: Ce pot să-ţi răspund? Am să-ţi repet lucrul acela vechi pe care i-a spus şi Hamlet: îndoieşte-te de tot, îndoieşte-te de soare, dar nu te îndoi de mine…

Tulburată, Maria Eduarda s-a desprins încet din Braţele lui.

— Haide să vizităm casă, a spus ea.

Au început cu etajul. Scara era întunecoasă şi urâtă; dar odăile de sus, vesele, aşternute cu covoare noi din paie împletite, cu tapete în culori deschise, dădeau spre râu şi spre câmp.

— Camerele dumitale, a spus Carlos, vor trebui să fie jos, bineînţeles, printre obiectele de preţ… Dar Rosa şi Miss Sara o să se simtă minunat aici sus. Nu crezi?

Şi ea vizita încăperile pe îndelete, cercetând dispunerea dulapurilor, pipăind elasticitatea saltelelor, atentă, grijulie, preocupată toată să-şi instaleze bine pe-ai ei. Uneori chiar pretindea o modificare. Şi parcă într-adevăr bărbatul acela care o urma, înduioşat şi radios, n-ar fi fost decât un bătrân proprietar.

— Camera cu cele două ferestre, în fundul coridorului, ar fi cea mai potrivită pentru Rosa. Dar fetiţa nu poate dormi în patul acela enorm de lemn-negru…

*

— Se schimbă!

— Da, se poate schimba… Şi lipseşte o cameră mare ude să se poată juca, în orele de căldură… Dacă n-ar existaperetele despărţitor dintre cele două odăi mai mici”.

— Se dărâmă!

El îşi freca mâinile încântat, gata să refacă toată casa; iar ea nu refuza nimic care putea desăvârşi confortul alor ei.

Au coborât în sufragerie, şi acolo, în faţa faimosului şei. Iineu din lemn de stejar lucrat, străjuit, în chip de cariai ide, de două siluete de nubieni cu ochi strălucitori de cristal, Maria Eduarda a început să găsească gustul lui Craft excentric, aproape exotic… Nici Carlos nu pretindea i: \ Craft ar fi avut gustul perfect al unui atenian. Era un, akon lovit de o rază a soarelui meridional: dar excentnitatea lui ascundea mult talent…

— Oh! priveliştea e într-adevăr delicioasă! a strigat ea apropiindu-se de fereastră.

Sub pervazul ferestrei se întindea un strat de margarete, tar alături unul de vanilie ce înmiresma văzduhul. În faţă *r* întindea un covor de iarbă, prost cosită, deja puţin pârjolită de căldura lunii iulie; iar între doi arbori înalţi t are-i făceau umbră, fusese aşezată, pentru orele libere ale siestei, o bancă mare din stejar de plută. Un şir de arbuşti deşi părea să închidă parcul, în partea aceea, ca un, i; ard viu. Apoi colina cobora, presărată cu mici ferme.

Fie ce nu se vedeau, şi un coş. De fabrică; iar acolo. În l’und, lucea râul de un albastru sticlos, mut şi scăldat în Oare, întinzâncâu-se până la munţii din Alentejo, la fel de tilbuştri în strălucirea limpede a cerului de vară.

E încântător! repeta ea.

— E un paradis! Nu-ţi spuneam eu? Trebuie să dăm

un nume acestei case… Cum să-i spunem? Vila Marie? Nu („. Băteau Rose… Nici, după mine! Seamănă a nume de in cel mai bine e s-o botezăm definitiv cu numele pe îl – am dat noi. Noi îi spuneam Vizuina.

Maria Eduarda a găsit cât se poate de original numele 111* Vizuina. Trebuia chiar să se zugrăvească cu litere roşii i „poartă.

— Tocmai. Şi o stemă cu o lighioană, a spus Carlos râzând. O stemă cu o lighioană egoistă şi fericită în bâiiogul ei: „Nu mă atingeţi!”

Dar ea se oprise, i azând surprinsă în faţa mesei aşternute, plină de fructe, cu cele două scaune deja apropiate, şi cristalele strălucind printre flori.

— Parcă-i nunta din Cana Galilei!

Ochii lui Carlos au strălucit.

— Nunta noastră!

Maria Eduarda s-a îmbujorat toată; şi-a lăsat faţa în jos, ca să aleagă o căpşună, apoi un trandafir.

— Vrei o picătură de şampanie? a strigat Carlos. Cu puţină gheaţă? Avem şi gheaţă, avem de toate! Nu ne lipseşte nimic, nici binecuvântarea Domnului… O picătură de şampanie, haide!

Ea a acceptat: au băut din acelaşi pahar; din nou buzele lor s-au întâlnit, pătimaşe.

Carlos a aprins o ţigaretă; au continuat vizitarea casei. Bucătăria i-a plăcut mult, aranjată în stil englezesc, toată în faianţă. Pe coridor Maria Eduarda a întârziat în faţa unei panoplii de coridă, cu un cap negru de taur, spade şi suliţe de picadori, cape de mătase roşie păstrând încă în cutele lor o graţie uşoară, iar alături afişul galben de la corrida, cu numele toreadorului Lagartijo. Asta a încântat-o, ca o caldă scânteiere de sărbătoare şi soare peninsular…

Dar, când i-a arătat Carlos camera care urma să fie a

ei, i-a displăcut luxul strident şi senzual. Era un alcov ce primea lumina dintr-un salon capitonat cu tapiserii pe care se decolorau, în urzeala lânii, amorurile dintre Venus şi Marte; deasupra uşii comunicante, rotunjită ca o boltă de capelă, atârna un lampadar greu în stilul Renaşterii, din fier forjat; şi, la ora aceea, bătut de o rază lată de soare, alcovul strălucea ca interiorul unui tabernacol profanat, transformat într-un refugiu lasciv de serai… Era tapetat tot, pereţi şi tavan, cu un brocard galben, de culoarea părăluţelor; un covor de catifea, în acelaşi ton somptuos, alcătuia o pardoseală de aur viu pe care ar fi putut alerga goale picioarele înfocate ale unei zeiţe înamorate, iar patul cu baldachin, înălţat pe o estradă, acoperit cu o cuver-Iură de şaten galben brodată cu flori de aur, învăluit în Olomne draperii tot galbene de damasc vechi, umplea alcovul, superb şi sever, şi tinzând parcă spre voluptăţile grandioase ale unei pasiuni tragice din vremea Lucreţiei llorgia sau a lui Romeo. Şi acolo îşi sforăia bunul Craft, cu o batistă de mătase de India legată pe cap, cele şapte re de somn, liniştit şi solitar.

Dar Mariei Eduarda nu i-au plăcut galbenurile acelea excesive. Apoi a fost impresionată de un tablou vechi, a Turnat, ce se detaşa în negru de pe fondul acela auriu şi pe care se distingea doar un cap despărţit de trup, livid, cu mgele închegat în jur, pe o tavă de aramă. Şi pentru mai multă excentricitate, într-un colţ, în vârful unei coloane de stejar, o enormă cucuvea împăiată îşi fixa asupra paiului de dragoste, cu un aer de meditaţie sinistră, ochii ci rotunzi şi prevestitori de rele… Maria Eduarda găsea i-a era imposibil să ai vise suave acolo.

Înşfăcând imediat coloana şi bufniţa, Carlos le-a aruncat într-un colţ al coridorului; şi i-a propus să înlocuiască brocardele acelea, să tapeteze alcovul cu un şaten roz şi yi iubitor.

Nu, o să mă obişnuiesc cu toată aurăria asta... Numai tabloul acela, cu capul, şi cu sângele... Iisuse, ce oroare!

— Dacă mă uit bine, a spus Carlos, cred că e bătrânul nostru amic, Ioan Botezătorul.

Ca să destrame impresia tristă a dus-o în salonul nobil, unde îşi adunase Craft obiectele de preţ. Dar Maria Eduarda, tot nemulţumită, a găsit că avea un aer îmbâcsit şi urc de muzeu.

E bun de văzut în picioare, şi în trecere... Nu poţi i-dea aici, ca să stai de vorbă.

Dar e numai materia primă! a exclamat Carlos. Cu a. Iu, mai târziu, se poate face un salon adorabil... La ce iveşte geniul nostru decorativ?... Priveşte dulapul, un i le la partea asta centrală! Ce frumuseţe!

Uinplând aproape peretele din fund. Faimosul dulap, mobila di vină" a ku Craft, operă cioplită din vremea Ligii

I Ian calice, luxos şi sumbru, avea o măreţie arhitecturală: la ba/a patru războinici, înarmaţi ca Marte, străjuiau oale, care prezentau fiecare, în basorelief, asaltul unui oraş sau corturile unei tabere; piesa superioară era păzită în cele patru colţuri de cei patru-evanghelista, Ioan, Marcu, Luoa şi Matei, siluete rigide, învăluite în veşminte violente pe care un vânt de profeţie părea să le agite; apoi, pe cornişă, se înălţa un trofeu agricol cu mănunchiuri de spice, coase, ciorchini de struguri şi coarne de plug; iar în umbra acelor însemne ale muncii şi belşugului, doi fauni, sprijiniţi simetric, nepăsători faţăhe eroi şi de sfinţi, părând să-i sfideze bucolic, cântau din n-ai.

— Ce spui? întreba Carlos. Straşnică mobilă! E toată un poem din Renaştere, fauni şi apostoli, războaie şi unelte agricole... Ce nu se poate pune în acest dulap? Eu, dacă aş avea scrisori de la dumneata, aici le-aş păstra, ca într-un altar.

Ea n-a răspuns, zâmbind, umblând încet printre acele

obiecte din vremuri apuse, de o frumuseţe rece, care exalau o tristeţe de lux mort: fine mobile din Renaşterea italiană, amintind de palatele de marmură, cu marchetărie de cornalină şi agată, care puneau o strălucire suavă, de giuvaier, pe negreala abanosurilor sau pe şatenul lemnului de trandafir; lăzi de zestre lungi ca nişte cufere, în care se păstrau darurile papilor şi ale principilor, pictate cu purpură şi aur, cu graţii de miniatură; scrinuri spaniole ţepene, legate în fier lustruit şi catifea roşie, eu interioare misterioase în formă de capelă, pline de nişe, de claustre din carapace de broască ţestoasă… Ici şi colo, pe zugrăveala verde închis a pereţilor, strălucea câte o cuvertură de şaten, brodată toată în relief cu flori şi păsări de aur; sau, pe un colţ de covor oriental, în tonuri severe, cu versete din Coran, se desfăşura drăgălaşa pastorală a unui menuet în insula literei, pe mătasea unui evantai desfăcut…

Maria Eduarda a luat loc în cele din urmă, obosită, într-un fotoliu Ludovic al XV-lea, amplu şi nobil, făcut parcă pentru maiestatea turnurilor, acoperit cu tapiserii de Beauvais din care părea să mai emane o vagă aromă de pudră”.

Carlos triumfa, văzând admiraţia Mariei. Ce avea de spus, încă mai socotea o extravaganţă achiziţia aceasta făcută într-un acces de entuziasm?

— Nu, se află aici obiecte adorabile… Nici nu ştiu dacă m-aş încumeta să duc o viaţă liniştită de ţară în mijlocul atâtor raritǎţi…

— Nu spune asta, exclamă Carlos râzând, că acum le dau foc la toate!

Dar ce i-a plăcut cel mai mult au fost frumoasele faianţe.

O întreagă artă nemuritoare şi fragilă risipită pe marmura consolelor. Una a atras-o mai cu deosebire, o

superbă ceaşcă persană, cu un desen rar, un şir de chiparoşi negri care adăposteau fiecare câte o floare de culoare vie: amintea de nişte scurte surâsuri, ivindu-se printre lungi tristeţi. Apoi mai erau arătoasele majolici, în tonuri stridente şi contrastante, pline de personaje măreţe: Carol Quintul trecând Elba, Alexandru încoronând-o pe Roxana; frumoasele farfurii de Nevers, ingenue şi serioase; cele de Marseille, în care se deschide voluptuos, ca o goliciune ce se dezvăluie, câte un mare trandafir roşu; cele de Derby, de Wedgewood, de culoarea laptelui şi a rozei, cu transparenţe fugare de scoică în apă…

— Numai o clipă, a strigat Carlos văzând-o că se aşază din nou, trebuie să saluţi geniul tutelar al casei!

În centru, pe un piedestal spaţios, se afla un idol japonez de bronz, un zeu bestial, gol, chel, obez, guşat, hâtru şi plin de râsete, cu pântecele triumfător, încordat în indigestia unui întreg univers, şi cu cele două picioruşe destinse, moi şi atârnânde ca pieile moarte ale unui făt. Şi monstrul acela triumfa, cocoţat pe un animal fabulos cu picioare de om, care-şi, îndoia spre pământ grumazul supus, dezvăluind în bot şi în ochii oblici tot resentimentul surd al umilirii sale.

— Şi când te gândeşti, spunea Carlos, că Generaţii întregi au venit să îngenuncheze în faţa acestui şobolan mare, să

I se închine, să-i sărute buricul, să-i ofere averi, să moară pentru el…

— Dragostea pe care i-o porţi unui monstru, a spus Maria, e mai meritorie, nu-i aşa?

— De asta probabil că nu găseşti meritorie dragostea «are ţi se poartă dumitale…

S-au aşezat lângă fereastră, pe un divan scund şi lat, plin de perne, înconjurat de un paravan de mătase albă care alcătuia în mijlocul acelui lux din trecut un colţişor

comod de confort modern; şi cum ea se plângea puţin de căldură, Carlos a deschis fereastra. Sub pervaz creştea de asemenea un strat de margarete; în faţă, într-un vas vechi de piatră aşezat pe gazon, se zărea, roşie, o floare de cactus; iar din crengile unui nuc se răspândea o fină răcoare.

Maria Eduarda a venit să se sprijine de fereastră, Carlos a urmat-o; şi au rămas acolo împreună, tăcuţi, profund fericiţi, pătrunşi de dulceaţa singurătăţii aceleia. O pasăre a cântat vesel pe creanga unui copac; apoi a tăcut. Ea a vrut să cunoască numele unei localităţi ce sclipea, albă, în depărtare, sub soare, pe colina albăstruie. Carlos nu-şi amintea. Apoi, glumind, a cules o margaretă, ca s-o întrebe: *„Elle m'aime, un peu, beaucoup...;*[61] Ea i-a smuls-o din mâini.

— De ce ai nevoie să întrebi florile?

— Pentru că încă nu mi-ai spus-o dumneata dar, absolut. Aşa cum aş vrea eu să mi-o spui...

I-a înlănţuit talia cu mâna, îşi zâmbeau unul altuia. Atunci Carlos, cu ochii cufundaţi într-ai ei, i-a spus cu glas scăzut, implorând-o:

— Încă n-am văzut baia...

Maria Eduarda s-a lăsat dusă, aşa îmbrăţişată, prin salon. Apoi prin sala tapiseriilor unde Marte şi Venus se iubeau în pădure. Baia era alături, cu faianţă pe jos, înviorată de un vechi covor roşu de Caramaniu. El, ţinând-o tot îmbrăţişată, i-a depus pe gât o sărutare lungă şi lentă. Ea s-a părăsit mai mult în braţele lui, ochii i s-au închis, grei şi învinşi. Au păşit în alcovul fierbinte de culoarea aurului; Carlos, în trecere, a desprins perdeluţele din bolta de capelă, croite dintr-o mătase uşoară ce prelingea spre interior o lumină blondă; şi o clipă au rămas nemişcaţi, singuri în sfârşit, neîmbrăţişaţi, fără să se

61 Mă iubeşte, puţin, mult (Cr.),

atingă, parcă suspendaţi şi sufocaţi de prea plinul fericirii lor.

— Capul acela groaznic! a murmurat ea.

Carlos a smuls cuvertura de pe pat, a ascuns sinistra pânză. Şi atunci orice foşnet s-a stins, casa singuratică a rămas adormită printre arbori, într-o siestă prelungită, sub calmul lunii iulie…

Aniversarea lui Alfonso da Maia era chiar a doua zi, duminică. Aproape toţi amicii casei au luat masa la Buchetul; şi s-a băut cafeaua în biroul lui Alfonso, unde ferestrele rămâneau deschise. Noaptea era călduţă, înstelată şi cât se poate de senină. Craft, Sequeira şi Taveira se plimbau fumând pe terasă. În colţul unei sofale, Cruges îl asculta cu religiozitate pe Steinbroken, care-i povestea, grav, despre progresele muzicii în Finlanda. Iar în jurul lui Alfonso, tolănit în vechiul său fotoliu, cu pipa în mână, se vorbea despre câmp.

La masă, Alfonso îşi anunţase intenţia de a merge să viziteze, pe la mijlocul lunii, bătrânii copaci de la Santa Olâvia; şi se proiectase imediat un mare pelerinaj de prietenie pe malurile râului Douro. Craft şi Sequeira aveau să-l însoţească pe Alfonso. Marchizul făgăduise o vizită în August, „în compania melodioasă”, spunea el, a amicului Steinbroken. Dom Diogo şovăia, temându-se de lungimea călătoriei, de umiditatea de la ţară. Şi acum se punea problema de a-l decide pe Ega să vină şi el, cu Carlos, când Carlos va fi sfârşit în fine să adune materialele pentru cartea sa care-l reţinea în Lisabona, „la masa de lucru”… Dar Ega rezista. Câmpul, spunea el, era bun pentru sălbatici. Omul, pe măsură ce se civilizează, se îndepărtează de natură; iar realizarea progresului, raiul pe pământ pe care-l prevesteau idealiştii, el îl concepea ca pe un vast oraş ocupând în întregime globul, format tot din Case, din piatră, şi doar ici, colo, cu câte o pădurice sacră

de arbuşti de trandafir, unde să poţi merge să culegi buchete cu care să înmiresmezi altarul Justiţiei…

— Dar porumbul? Frumoasele poame? Zarzavaturile? întreba Vilaca, râzând maliţios.

Îşi închipuia oare Vilaga, îi replica celălalt, că peste secolo mai aveau să se mănânce zarzavaturi? Obiceiul de a nmsuma vegetale era o rămăşiţă din vremurile de aspră animalitate a omului. Cu timpul, fiinţa civilizată şi completă avea să se hrănească doar cu produse artificiale, în naconaşe şi pilule, fabricate în laboratoarele statului…

— Câmpul, a spus atunci Dom Diogo trecându-şi grav degetele peste mustăţi, prezintă un oarecare avantaj social, pentru organizarea unui picnic reuşit, sau a unei cavalcade cu măgari, sau a unei partide de *croquet*… Fără câmp nu există societate.

— Da, a mârâit Ega, la fel cum se mai admit încă săli cu plante verzi…

Cufundat într-un fotoliu, fumând languros, Carlos surâdea în tăcere. În tot timpul mesei fusese aşa, tăcut, zâmbind distrat în jurul lui, cu un aer iluminat de adorabilă oboseală. Atunci marchizul, care de două ori până atunci, adresându-i-se, întâlnise aceeaşi radioasă absenţă, a simţit că-şi pierde răbdarea:

— Dar vorbeşte, spune şi dumneata ceva!… Ai un aer extraordinar azi, un mic aer de preacucernic care s-a desfătat înfulecând sfânta cuminecătură!

Toţi în jur şi-au întors privirile pline de simpatie spre Carlos. Vilaţa găsea că arată mai bine, îmbujorat parcă de o bucurie; Dom Diogo, cu un aer încărcat de subînţeles, mirosind că era vorba de o femeie, l-a invidiat pentru tinereţea, pentru vigoarea lui. Iar Alfonso, înfundându-şi din nou pipa, îşi privea înduioşat nepotul.

Carlos s-a ridicat imediat, dând să fugă de acele examinări afectuoase…

— Într-adevăr, a spus el întinzându-se uşor, azi am fost languros şi tăcut… E începutul verii… Dar trebuie să mă scutur… Vrei să faci o partidă de biliard, marchize?

— Fie, omule. Dacă asta te înviorează…

S-au dus. Ega i-a urmat. Şi de-abia ajuns în coridor, amintindu-şi parcă, i-a cerat lui Ega fără ocolişuri veşti despre soţii Cohen. Se întâlniseră? Se sfârşise totul? Pentru marchiz, o culme a lealităţii, nu existau secrete: Ega i-a povestit că romanul se sfârşise şi că acum Cohen, când se încrucişa cu el, lăsa prudent ochii în jos…

— Te-am întrebat, a spus marchizul, pentru că am văzut-o de două oii pe doamna Cohen…

— Unde? a strigat Ega lacom.

— La circul Price, şi mereu cu Dámaso. Ultima dată, chiar săptămâna asta. Era şi Dámaso acolo, foarte intim, spărovăind întruna… Apoi s-a aşezat câtva timp lângă mine, şi tot mereu cu ochii pe ea… Iar ea, cu aerul ei de poamă bună, îşi ţinea binoclul îndreptat spre el… Nu încăpea îndoială, era vorba de un amor… Cohen e un predestinat.

Ega s-a făcut alb ca varul, şi-a răsucit nervos mustaţa, a spus în sfârşit:

— Dámaso e prietenul lor intim… Dar poate să devină şi îndrăzneţ, nu mă îndoiesc… Merită unul pe altul.

La biliard, cât timp cei doi carambolau lenevos, s-a tot plimbat, agitat, muşcând din ţigara stinsă. Deodată s-a oprit în faţa marchizului, cu ochii în flăcări:

— Când ai văzut-o ultima dată la Price pe neruşinata asta de fiică a lui Israel?

— Marţi, cred.

Ega a reînceput să se plimbe, întunecat.

În clipa aceea Baptista, apărând în uşa sălii de biliard, l-a chemat pe Carlos în tăcere, cu o privire uşoară. Carlos s-a apropiat de el, surprins.

— A venit un birjar de piaţă, a murmurat Baptista. Spune că acolo, într-o trăsură, se află o doamnă care vrea să vă vorbească.

— Ce doamnă?

Baptista a ridicat din umeri. Carlos, cu tacul în mână, se uita la el îngrozit. O doamnă? Maria, desigur… Ce s-o fi întâmplat, Dumnezeule, ca să vină ea cu o trăsură, la nouă seara, la Buchetul!

L-a trimis pe Baptista să-i aducă fuga o pălărie joasă; şi chiar aşa, în frac, fără pardesiu, a coborât nespus de îngrijorat. În vestibul a dat de Eusebiozinho care tocmai sosise şi-şi scutura atent praful de pe botine cu batista. Nici nu i-a dat bună seara. A alergat la trăsura oprită lângă intrarea particulară spre camerele lui, mută, închisă, misterioasă, înspăimântătoare…

A deschis portiera. Din colţul vechii şandramale, o silu Hu neagră, înfăşurată într-o mantilă de dantelă, s-a apleâi în afară, tulburată, a bâiguit:

Numai o clipă! Vreau să-ţi vorbesc!

CV uşurare! Era contesa de Gouvarinho! Atunci, în Indignarea sa, Carlos a devenit brutal.

— Ce prostie mai e şi asta? Ce vrei?

A dat să trântească portiera; ea a împins-o, disperată; şi nu s-a mai putut abţine, a izbucnit acolo, în faţa birjarului care meşterea liniştit la catarama de la hăţuri.

— A cui e vina? De ce mă tratezi aşa?… Numai o clipă, intră, trebuie să-ţi vorbesc!…

Carlos a sărit înăuntru, furios:

— Dă o raită prin Aterro, i-a strigat birjarului. Încet!

Vechea şandrama a coborât strada; şi timp de un moment, în întuneric, retrăgându-se unul de celălalt pe bancheta îngustă, au schimbat aceleaşi cuvinte, bruşte şi mânioase, însoţite de zdrăngănitul geamurilor…

— Ce imprudenţă! Ce prostie!…

— Dar a cui e vina? A cui e vina?

Apoi, pe Rampa Sfinţilor, trăsura a înaintat lin pe asfalt. Atunci Carlos, căindu-se de asprimea lui, s-a întors spre ea şi, blând, aproape cu tonul drăgăstos de altă dată, a dojenit-o pentru o asemenea imprudenţă… N-ar fi fost mai bine să-i scrie?

— Pentru ce? a exclamat ea. Ca să nu-mi răspunzi? Ca să nu te intereseze scrisorile mele, ca şi cum ar fi fost din partea unui pisălog care-ţi cere de pomană!…

Se sufoca, şi-a smuls mantila de pe cap. În leneşa hurducară a trăsurii ce înainta fără zgomot de-a lungul râului, Carlos i-a auzit respiraţia, tumultuoasă şi agitată. Şi nu spunea nimic, nemişcat, simţindu-se foarte prost, întrevăzând vag prin geamul aburit, în umbra tristă a râului adormit, catargele nedesluşite ale ambarcaţiunilor. Caii păreau să doarmă; iar jeluirile ei se desfăşurau, adânci, muşcătoare, pline de amărăciune.

— Te rog să vii în strada Sfânta Isabela, nu vii… îţi scriu, nu-mi răspunzi… Vreau să am o explicaţie deschisă cu tine, nu apari… Nimic, niciun bilet, niciun cuvânt, niciun semn de viaţă… Un dispreţ brutal, un dispreţ groso –, Ian… Nu trebuia să vin… Dar n-am putut, n-am putut L. Voiam să ştiu ce ţi-am făcut. Ce este? Ce ţi-am făcut eu?

Carlos îi zărea ochii, scânteietori sub ceaţa lacrimilor reţinute, implorând şi căutându-i pe ai lui. Şi fără să aibă măcar curajul să se uite la ea, a murmurat, chinuit:

— Zău, dragă prietenă… Lucrurile vorbesc de la sine, nu-i nevoie de explicaţii.

— Ba el Trebuie să ştiu dacă este ceva trecător, o îmbufnare de moment, sau un lucru definitiv, o ruptură!

El se foia în colţul său, fără să găsească un mod blând, afectuos încă, de a-i spune că în el pierise orice urmă de dorinţă. A încredinţat-o în sfârşit că nu era vorba

de o îmbufnare de moment. Sentimentele lui au fost totdeauna nobile, nu era să cadă acum în lipsa de gust a unei simple îmbufnări…

— Atunci e o ruptură?…

— Nu, nici asta… O ruptură absolută, pentru totdeauna, nu…

— Atunci e totuşi o îmbufnare? De ce?

Carlos n-a răspuns. Ea, pierdută, l-a scuturat de braţ.

— Dar vorbeşte odată! Spune ceva, pentru Dumnezeu! Nu fi laş, ai curajul să spui ce este!

Da, avea dreptate… Era o laşitate, era un lucru nedemn să stea mai departe acolo, stânjenit, ascuns în umbră, bâiguind scuze meschine. S-a hotărât să fie dar, a vrut să fie tare.

— Ei bine, iată. Am vrut să te fac să înţelegi că reia. ţiile dintre. Noi trebuie să se schimbe…

Şi din nou a şovăit, adevărul i s-a înmuiat pe buze când a simţit-o pe femeia de lângă el tremurând de nefericire.

— Să se schimbe, vreau să spun… că am putea transforma un capriciu de îndrăgostiţi, care nu putea să dureze, într-o prietenie plăcută şi mai nobilă…

Încetul cu încetul cuvintele i-au venit mai uşor, au devenit abile, convingătoare, însoţite de scârţâitul roţilor. Unde-i putea duce legătura lor? La rezultatul obişnuit, într-o bună zi să se descopere totul, iar frumosul lor roman să se încheie în scandal şi ruşine; sau, fiind ei învăluiţi mult timp în taină, să decadă în banalitatea unei legături aproape conjugale, lipsită de interes şi de rafinamente. De altfel, era sigur că, dacă se mai întâlneau tot aşa, la Sintra, în alte locuri, mica societate curioasă şi băgăreaţă din jurul lor ar fi ajuns să le ghicească sentimentele. Şi exista oare ceva mai oribil, pentru cineva cu mândrie şi delicateţe sufletească, decât nişte amoruri pe care le

cunoaşte toată lumea, până şi birjarii de piaţă? Nu… Bunul simţ, bunul gust chiar, totul indică necesitatea unei despărţiri. Ea însăşi avea să-i fie recunoscătoare mai târziu… Desigur, prima întrerupere a unei obişnuinţe dulci era neplăcută, iar el era foarte departe de a se simţi fericit. De aceea nu avusese curajul să-i scrie… în sfârşit, se impunea să fie tari, şi să nu se mai vadă măcar vreo câteva luni. Apoi, puţin câte puţin, ceea ce fusese capriciu fragil, plin de nelinişti, ava să devină o frumoasă prietenie, foarte sigură de ea şi foarte trainică.

A tăcut; şi atunci, în tăcere, a auzit-o cum, prăbuşită într-un colţ al trăsurii ca o fiinţă nenorocită mai mult moartă decât vie, plângea încetişor, ascunsă după văl.

A fost un moment de nesuportat. Ea plângea fără violenţă, blând, cu un plâns lent ce părea să nu se mai sfârşească niciodată. Şi Carlos găsea să spună doar acest cuvânt banal şi fad:

— Ce prostie, ce prostie!

Treceau de-a lungul caselor, prin faţa fabricii de gaz. Un tramvai cu cai a alunecat luminat prin dreptul lor, cu doamne în rochii de culori deschise. În noaptea aceea de vară, cu cerul plin de stele, se plimba multă lume, liniştit, pe sub copaci. Ea plângea mai departe.

Plânsul ei trist, încet, şiroind lângă el, a început să-l emoţioneze; în acelaşi timp, aproape că o ura că nu-şi reţinea deloc lacrimile acelea nesfârşite, ce-i sfâşiau inima… Şi el care şezuse atât de liniştit, la Buchetul, în fotoliul său, zâmbind în jurul lui, ameţit de o delicioasă oboseală!

I-a luat mâna, vrând s-o calmeze, cuprins de milă şi pierzându-şi deja răbdarea.

— Zău că n-ai dreptate. E absurd… Totul e spre binele tău…

Ea a făcut în sfârşit o mişcare, şi-a şters ochii, şi-a

şters nasul, îndurerată printre lungi suspine… Deodată, într-un avânt de pasiune, i-a aruncat braţele de gât, agăţându-se de el cu disperare, strivindu-l la pieptul ei.

— Oh! dragostea mea, nu mă lăsa, nu mă lăsa! Dacă ai şti! Eşti singura mea fericire în viaţă… Mor, mă omor!… Ce ţi-am făcut eu? Nimeni nu ştie de dragostea noastră… Şi chiar dacă ar şti! Pentru tine sacrific totul, viaţa, onoarea, totul! Totul îi înmuia faţa eu restul lacrimilor ei; iar el n-avea puterea să reacţioneze, simţind trupul acela fără corset, fierbinte şi parcă gol, urcându-i-se pe genunchi, lipindu-se de al său, cuprins de furia de a pune iar stăpânire pe el, cu sărutări lacome, nebuneşti, care-l sufocau… Deodată trăsura s-a oprit. O clipă au rămas aşa: Carlos nemişcat, ea prăvălită peste el, gâfâind.

Dar trăsura nu mai înainta. Atunci Carlos şi-a desprins un braţ, a coborât geamul; şi a văzut că se aflau în faţa Buchetului. Omul, ascultând de ordin, dăduse un ocol prin Aterro, încet, urcase Rampa, se întorsese la poarta casei.

O clipă Carlos a fost ispitit să coboare, să sfârşească acolo brusc acel chin lung. Dar i s-a părut că ar fi prea brutal. Şi disperat, urând-o, i-a strigat birjarului:

— Încă odată prin Aterro, dă-i drumul…

Trăsura a întors, resemnată, pe strada îngustă, şi a pornit-o din nou; pavajul drumului a făcut să zdrăngăne geamurile; iarăşi au coborât, mai lin, pe Rampa Sfinţilor.

Ea îşi reîncepuse sărutările. Dar pierduse flacăra care, o clipă, le făcuse aproape irezistibile. Acum Carlos simţea doar o oboseală, o dorinţă nesfârşită să se înapoieze în camera lui, la odihna din care-l smulsese ea ca să-l tortureze cu acele recriminări, acele înfocări printre lacrimi… Şi deodată, în timp ce contesa bâig uia ca ameţită, atârnată de gâtul lui, el a văzut cum îi răsare în suflet, viu şi strălucitor, chipul Mariei Eduarda, liniştită la

ora aceea în salonul ei de rips roşu, brodind, având încredere în el, gândindu-se la el, amintindu-şi de fericirea din ajun când Vizuina, plină de dragostea lor, dormea, albă, printre arbori… I-a fost atunci oroare de contesă; brutal, fără milă, a respins-o spre colţul trăsurii.

— Ajunge! Toate astea sunt absurde… Relaţiile noastre s-au sfârşit, nu mai avem nimic să ne spunem!

Ea a rămas o clipă năucită. Apoi s-a înfiorat, a avut un râs nervos, l-a respins şi ea, frenetic, învineţindu-i braţul:

— Bine! Haide, lasă-mă! Du-te la cealaltă, la braziliancă! O cunosc, e o aventurieră cu bărbatul ruinat, şi are nevoie de cineva care să-i plătească croitoresele!…

El s-a întors, cu pumnii strânşi, gata parcă s-o lovească; iar în trăsura întunecată, în care se simţea deja un vag parfum de verbină, ochii amândurora, fără să se vadă, săgetau ura care-i copleşea… Carlos a bătut turbat în geam. Trăsura nu s-a oprit. Iar contesa, pe de altă parte, furioasă, strivindu-şi degetele, încerca să coboare geamul.

— Mai bine mă dau jos! spunea ea sufocată. Mi-e silă să mai stau aici, lângă tine! Mi-e silă! Birjar! Birjar!

Şandramaua s-a oprit. Carlos a sărit afară, a trântit tare portiera; şi făi a un cuvânt, fără să-şi ridice pălăria, a întors spatele, a pornit în paşi mari spre Buchetul, încă tremurând, cuprins de gânduri ranchiunoase, sub pacea nopţii înstelate.

XIV

ÎNTR-O SÂMBĂTĂ, AFONSO DA MAIA a plecaf la Santa Oiâvia. În chiar dimineaţa aceea, Maria Eduarda, cure alesese acea zi pentru că era sub o stea bună, se inhalase la Olivais. Iar Carlos, întorcându-se de la gara Santa Apolonia unde se dusese cu Ega să-l însoţească pe

I «unicul, îi spunea vesel acestuia:

— Va să zică rămânem noi singuri să ne prăjim *în*

oraşul de marmură 1 şi de gunoaie…

— Mai bine aşa, a răspuns Ega, decât să umblăm în pantofi albi şi să visăm, prin praful de la Sintra!

Dar a doua zi, când s-a întors Carlos la Buchetul, pe înnoptate, Baptista l-a anunţat că domnul Ega plecase în clipa aceea spre Sintra, luând cu el doar cărţi şi nişte perii învelite într-un jurnal… Domnul Ega lăsase o scrisoare. Şi spusese… Baptista, mă duc să pasc".

Scrisoarea, în creion, pe o coală mare de hârtie groasă, glăsuia:

M-a asaltat brusc, prietene, odată cu oroarea se molozul Idsabonei, un dor nesfârşit de natură şi se verdeaţă. Latura animalică ce mai dăinuie încă în fiinţa mea civilizată şi răscivilizată are urgent nevoie să se întindă pe iarbă, să bea din firul pâraielor, şi să doarmă legănată de o creangă de castan. Amabilul Baptista să-mi trimită mâine, cu omnibuzul, geamantanul cu care n-am vrut să supraîncare trăsura Mulatrului. Rămân acolo doar trei, patru: de *Atât cât îmi trebuie ca să stau puţin de vorbă cu Abso*

¥

lutul, pe vârful Capuchos, şi să văd ce mai fac florile de nu-mă-uita lângă blinda Fântână a Amorurilor…

— Pedantul! a mârâit Carlos, indignat de plecarea ingrată a lui Ega.

Şi aruncând scrisoarea:

— Baptistă! Domnul Ega spune să-i trimitem o cutie de ţigări Imperiale. Trimite-i mai degrabă Floarea Cubei. Imperialele sunt otravă curată. Animalul ăsta nici să fumezi nu ştie.

După ce a luat masa, Carlos a parcurs *Le Figaro*, a răsfoit un volum din Byron, a făcut caramboluri solitare la biliard, a fluierat nişte *malaguenus* pe terasă şi a ieşit în cele din urmă, fără destinaţie precisă, îndreptându-se spre

Aterro. Buchetul îl întrista, aşa cum era el acum, mut, cu luminile stinse, cu ferestrele deschise spre căldura înserării. Fără să-şi dea seama, fumând, s-a trezit în strada Sfântul Francisc., Ferestrele Mariei Eduarda erau şi de larg deschise şi întunecate. A urcat la etajul lui Cruges. Domnişorul Vitorino nu era acasă…

Blestemându-l pe Ega, a intrat la Club. Acolo l-a întâlnit pe Taveira, cu pardesiul pe umeri, citind telegramele de presă. Nimic nou prin vechea Europă; doar nişte nihilişti în plus, spânzuraţi; iar el, Taveira, se ducea la circul Price…

— Vino şi tu cu mine, Caiiinhos! E acolo o femeie frumoasă care intră în apă cu nişte şerpi şi crocodili… Eu mor după îmblânzitoarele de animale!… Asta-i pretenţioasă, are un tip care-o întreţine… Dar tot i-am scris: şi ea mi-a făcut cu ochiul din bazin.

L-a târât pe Carlos după el; şi în timp ce treceau prin Chiado în jos, i-a vorbit imediat de Dámaso. Nu-l mai întâlnise pe stimabilul? Ei bine, stimabilul trăncănea în dreapta şi în stânga că, după incidentul din Chiado, Maia îi transmisese printr-un amic nişte explicaţii umile, laşe… Teribil, Dámaso ăsta! Avea chipul, interiorul şi firea unei mingi! Cu cât îl trânteai mai tare de pământ, cu atât sărea mai sus în aer, triumfător…

— În orice caz e o vită periculoasă, şi trebuie să fi prudent cu el…

Carlos a ridicat din umeri, râzând.

— Nu, nu, spunea Taveira foarte serios. Mi-l cunosc eu pe Dámaso. Când ne-am certat atunci, la Grăsuna Lola, s-a purtat ca un poltron, dar după aceea mai-mai să-mi distrugă viaţa… E în stare de orice… Alaltăieri cinam la Silva şi a venit o clipă lângă mine; ei bine, a început imediat cu nişte chestii la adresa ta, nişte ameninţări…

— Ameninţări! Ce spunea?

— Spunea că-ţi dai aere de spadasin şi de viteaz, dar că ai să te întâlneşti în curând cu cineva care o să te înveţe minte… Că se pregăteşte aici un scandal monstru… Că n-o să se mire dacă ai să te trezeşti într-o bună zi cu un glonte în cap…

— Un glonte?

— Aşa zicea. Tu râzi, dar eu ştiu ce ştiu… în locul tău, m-aş duce la Dámaso şi i-aş spune: „Dâmasozinho, puiule, îţi atrag atenţia că, de acum înainte, ori de câte ori mi se va întâmpla ceva neplăcut, am să vin aici să-ţi frâng o coastă; ia-ţi măsuri…”

Sosiseră la Price. O mulţime duminicală, veselă şi încântată, se înghesuia până pe ultimele bănci unde se aflau tineri în cămaşă, cu sticlele de vin lângă ei; şi se râdea «ros, pe săturate, de galanteriile clovnului sulemenit cu alb şi roşu, care atingea picioruşele unei *voltigeuse* 1 şi apoi îşi lingea degetele ca după miere, rotindu-şi ochii ca să li se vadă albul… Aşezată acum ca să se odihnească pe şaua latră şi aurie a unui cal alb care-şi muşca frâul dus de căpăstru de un grăjdar, acrobata, slăbuţă şi serioasă, cu flori în cosiţe, făcea încetişor un ocol la pas; iar clovnul lingău şi tâmp o însoţea prin arenă cu ambele mâini apăsate pe inimă, într-o implorare băloasă, unduindu-şi languros şoldurile în pantalonu-i larg, presărat cu paiete. Unul dintre grăjdari, cu pantaloni în dungi aurii, îl îmbrâncea, făcând pe gelosul; iar clovnul cădea, cât era de lung, cu un pocnet din fese, în râsetele copiilor şi tunetele fanfarei. Căldura era înăbuşitoare; fumăraia ţigărilor, urcând neîncetat, forma o ceaţă în care tremurau flăcările mari ale gazului lampant. Carlos, indispus, a vrut s-o ia din loc.

— Acrobată (fr.).

— Mai stai măcar s-o vezi pe femeia cu crocodilii! i-a strigat Taveira.

— Nu pot, miroase urât, mor!

Dar în uşă, deodată, l-au prins braţele larg deschise ale lui Alencar ce sosea şi el – împreună cu un bătrân înalt, cu barba albă, îmbrăcat în doliu mare. Poetul s-a Minunat foarte văzându-l acolo pe scumpul său Carlos. Îi credea la conacul din Santa Oiâvia! Citise şi în ziare…

— Nu, a spus Carlos, doar bunicul a plecat ieri… Eu n-am. Încă dispoziţie să merg să comunic cu natura…

Alencar a râs, uşor îmbujorat, cu o strălucire de rachiu de ienupăr în ochii înfundaţi în orbite. Lângă el, grav, bătrânul cu barbă îşi punea mănuşile negre.

— Cu mine e tocmai invers! striga poetul. Am nevoie de o baie de panteism! Frumoasa natură! Câmpul! Pădurea!… Astfel că, poate, am să-mi fac cadou o Sintra, săptămâna viitoare. Soţii Cohen sunt acolo, au închiriat o căsuţă foarte drăguţă chiar peste drum de Vitor…

Soţii Cohen! Atunci a înţeles Carlos fuga lui Ega şi „dorul lui de verdeaţă 4.

— Ascultă aici, îi spunea poetul încet, trăgându-l de mânecă, într-o parte. Tu nu-l cunoşti pe amicul ăsta al meu? Păi a fost prieten bun şi cu taică-tău, am făcut multe chefuri împreună… Nu era cine ştie ce om de vază, un simplu proprietar de cai de închiriat… Dar ştii şi tu, aici, în Portugalia, mai cu seamă pe vremea aceea, lumea nu se ţinea cu nasul pe sus, nobilul se împrietenea cu cărăuşul… Ce dracu', nu se poate să nu-l ştii! E unchiul lui Dámaso!

Carlos nu-şi amintea.

— Guimarães, cel de la Paris!

— Ah, comunistul!

— Da, mare republican, om cu idei umanitare, amic de-al lui Gambetta, scrie la *Rappel*… Un personaj interesant!… A venit aici pentru nişte pământuri pe care le-a moştenit de la frate-său, ăstălalt unchi al lui Dámaso, care a murit acum câteva luni… Şi mai rămâne, cred eu…

Am luat azi masa împreună, s-au băut ceva lichide, am vorbit şi de taică-tău… Vrei să te prezint?

Carlos a şovăit. Ar fi mai ni menit cu altă ocazie mai intimă, când să poată fuma liniştiţi o ţigară, stând de vorbă despre trecut…

— Bine! O să-ţi placă. Îl cunoaşte foarte bine pe Victor Ilugo, detestă papistaşii… Un spirit larg, un spirit foarte larg!

Poetul i-a scuturat cu înfocare ambele mâini lui Carlos. Domnul Guimarães şi-a ridicat uşor pălăria, şi ea îndoliată.

Tot drumul până la Buchetul, Carlos s-a gândit la tatăl au şi la trecutul astfel rememorat şi în mod straniu reînviat prin prezenţa acelui patriarh, fost proprietar de cai de închiriat, care făcuse cu el atâtea chefuri. Şi asta-i aducea în minte alt gând care, stăruitor şi chinuitor, mai străbătuse, în ultimele zile, fericirea sa radioasă cu un întunecat fior de durere… Carlos se gândea la bunicul.

Era acum stabilit că Maria Eduarda şi cu el vor pleca în Italia, la sfârşitul lui octombrie. În ultima sa scrisoare din Brazilia, seacă şi pretenţioasă, Castro Gomes spunea „că-şi va face apariţia în Lisabona, odată cu elegantul frig, pe la mijlocul lui noiembrie”; înainte de asta trebuia neapărat ca ei să fie deja departe, în Isola Bela cea înverzită, ascunşi în dragostea lor şi despărţiţi prin ea de lume ca după zidurile unei mănăstiri. Toate acestea i se păreau uşoare, ba chiar legitime, după inima lui, şi-i luminau viaţa… în toată frumuseţea asta exista un singur spin: bunicul!

Da, bunicul! El pleca cu Maria, păşea în fericirea absolută; dar distrugea dintr-odată şi pentru totdeauna orice bucurie pentru Alfonso şi spulbera pacea nobilă care-i împodobea bătrâneţea. Om de pe vremuri, auster şi pur, dăruit cu unul dintre sufletele acelea tari, care niciodată

nu cunoscuseră o slăbiciune – bunicul, în acea sinceră, virilă, curajoasă rezolvare a unei dragoste de nestăpânit, ar vedea doar libertinaj! Pentru el nu avea nicio valoare însoţirea naturală a sufletelor, mai presus şi în afara unor ficţiuni civile; şi niciodată n-ar înţelege subtil? ideologie sentimentală cu care ei? ca toţi rătăciţii, încercau să-şi aureoleze rătăcirea. Pentru Alfonso el va fi doar un bărbat s-are ia nevasta altuia, ia fiica altuia, destramă o familie, distruge un cămin şi se cufundă pentru totdeauna în concubinaj; toate subtilităţile pasiunii, oricât de rafinate, oricât de năvalnice, aveau să se spargă întocmai ca nişte baloane de săpun, lovindu-i-se de trei-patru idei fundamentale: datoria, dreptatea, societatea, familia, idei dure ca nişte blocuri de marmură, şi pe care-şi întemeiase el viaţa de aproape un secol... Şi ar primi lovitura ca pe o oribilă fatalitate! Odinioară soţia fiului său fugise cu un bărbat, lăsând în urma ei un cadavru; acum nepotul său fugea şi el, răpind familia altuia – istoria casei sale devenind astfel o înşiruire de adultere, de fugi, de destrămări, provocate brutal de poftele cărnii!... Toate speranţele pe care şi le pusese Alfonso în el le va socoti de-atunci înainte doborâte, strivite în noroi! El va rămâne pentru totdeauna, în închipuirea înnebunită a bunicului, un fugar, un nevolnic ce şi-a tăiat toate rădăcinile care-l legau de solul natal, a abdicat de la orice acţiune ce l-ar fi ridicat în ţara sa, locuieşte prin hoteluri de tranzit, vorbeşte limbi străine, în mijlocul unei familii echivoce, crescută în jurul lui ca plantele pe o ruină... Chin sumbru, neîndurător şi veşnic prezent, care avea să mistuie cei din urmă ani ai bietului bunic L. Dar. Ce putea face el? i-o spusese şi lui Ega. Aşa e viaţa! Nu avea nici eroismul, nici sfinţenia necesare pentru ca sacrificiul să pară uşor... Şi apoi, supărările bunicului de unde proveneau de? De la prejudecăţi. Iar fericirea lui, oh Dumnezeule, avea drepturi

mai mari, bazate pe natură!…

Ajunsese la capătul pieţii Aterro. Râul tăcut se contopea cu întunericul. Pe acolo avea să sosească în curând, din Brazilia, *celălalt*. – care în scrisorile lui uita să-i trimită o sărutare fetiţei! Ah, dacă nu s-ar mai întoarce! Un val providenţial putea să-l tragă la fund… Totul ar deveni atât de uşor, de perfect şi de limpede! La ce servea secătura asta în viaţă? Ar fi fost ca un sac gol care a căzut în mare! Ah, dacă el ar muri!… Şi se trezea fermecat de o vedenie în care chipul Mariei îl chema, îl aştepta, liberă, senină, zâmbitoare şi îndoliată…

Văzându-l că odată ajuns în camera lui se aruncă într-un fotoliu cu un oftat dezolat şi obosit, Baptista a spus, după ce a tuşit zâmbitor şi a mărit flacăra sfeşnicului:

— Fără domnul Ega aici, totul pare niţeluş mai singuratec acum…

— Singuratec şi trist, a murmurat Carlos. Trebuie să ne scuturăm… Ţi-am mai spus că poate o să plecăm într-o călătorie iarna asta…

Domnişorul nu-i spusese nimic.

— Ei bine, poate mergem în Italia… Ţi-ar plăcea să te întorci în Italia?

Baptista a stat un moment să chibzuiască.

— Data trecută nu l-am văzut pe Papa… Şi tare n-aş vrea să mor înainte de a-l vedea… 84

— Ei bine, o să aranjăm şi asta, ai să-l vezi pe Papa.

După o tăcere, Baptista a întrebat, cu o privire spre oglindă:

— Ca să mergi la Papa trebuie să-ţi pui frac, nu-i aşa?

— Da, îţi recomand fracul… Ceea ce n-ar strica să ai, pentru asemenea ocazii, e o pelerină a Ordinului lui Christ… Să văd dacă nu pot să-ţi fac rost de o pelerină a Ordinului lui Christ.

O clipă, Baptista a rămas uluit. Apoi, de emoţie, tot

sângele i-a năvălit în obraz:

— Vă foarte mulţumesc. Sunt persoane pe aici care au aşa ceva, şi poate chiar din cele cu mai puţine merite decât mine… Se zice că până şi nişte frizeri…

— Ai dreptate, i-a replicat Carlos foarte serios. E o ruşine. O să căut neapărat să-ţi obţin, zău aşa, un ordin de comandor al Imaculatei Concepţiuni.

În fiecare dimineaţă, Carlos străbătea acum drumul prăfuit spre Olivais. Ca să-şi cruţe caii de arşiţă, lua trăsura Mulatrului, birjarul favorit al lui Ega, care-şi punea perechea de cai la adăpost în vechiul grajd al Vizuinii şi, până la ora când se înapoia Carlos la Buchetul, colinda cârciumile.

De obicei la amiază, după ce lua masa, când auzea uruitul roţilor pe şosea, Maria Eduarda se ducea să-l aştepte pe Carlos în uşa casei, pe scările străjuite de vaze şi umbrite de o prelată răcoroasă, dintr-o ţesătură roz. La ţară purta totdeauna rochii de culoare deschisă; uneori, după Vechea modă spaniolă, îşi înfigea câte o floare în păr; aerul tare şi proaspăt înviora, cu o strălucire mai caldă, sidefiul mai al chipului ei, şi astfel, simplă şi ra dioasă, între soareşi frunziş verde, ea îl orbea zilnic pe Carlos cu un farmec neaşteptat şi mai covârşitor. După ce închidea poarta de la intrare care scârţâia din ţâţâni, Carlos se simţea imediat învăluit de o „nemaipomenită bunăstare morală”, cum spunea el, în care toată fiinţa i se mişca mai uşor, mai fluid, într-o necontenită senzaţie de armonie şi dulceaţă… Dar prima lui sărutare era pentru Rosa, care-i ieşea în întâmpinare alergând pe aleea de salcâmi, cu un val de păr negru lovindu-i umerii, şi căţeluşa alături, care ţopăia şi lătra de bucurie. O ridica pe Rosa în braţe. De departe, Maria le surâdea, de sub prelata roz. În jur totul era luminos, familiar şi plin de pace.

Înăuntru, casa strălucea de o rânduire acum mai

rafinată. Astfel, se putea folosi salonul nobil, care-şi pierduse aerul rigid de muzeu ce răspândea tristeţea unui lux mort; florile pe care le aşeza Maria în vaze, câte un jurnal uitat, linurile unei broderii, simpla atingere a rochiilor ei vaporoase împărtăşiseră acum o subtilă căldură de viaţă celor mai severe scrinuri din vremea lui Carol Quintul, bătute în fier lustruit; şi acolo stăteau de vorbă până la ora de lecţii a Rosei.

Atunci apărea Miss Sara, serioasă şi rezervată, întotdeauna în negru, cu o broşă de argint în chip de potcoavă pe guleraşul drept, bărbătesc. Îi reveniseră culorile vii de păpuşă, iar genele ei, lăsate în jos, aveau o timiditate mai feciorelnică sub neteda pieptănătură puritană. Grăsuţă, cu pieptul de porumbel sătul plesnind din corsetul sever, se arăta foarte mulţumită de viaţa calmă şi încetinită de la ţară. Dar livezile acelea brune de măslini nu i se păreau cu adevărat câmpeneşti. „E foarte uscat, e foarte aspru”, spunea ea cuprinsă de un dor nesfârşit după verdele gras din Anglia ei şi după cerurile înceţoşate, cenuşii şi nedesluşite…

Bătea ora două; şi imediat începeau, în camerele de sus, lungile lecţii ale Rosei. Carlos şi Maria se retrăgeau atunci, într-o intimitate mai liberă, în chioşcul japonez pe care din fantezie, din dragoste pentru Japonia, îl construise Craft lângă aleea de salcâmi, profitând de umbra şi de refugiul bucolic oferite de doi castani bătrâni. Maria îndrăgise colţişorul acela, îi spunea *locul ei de meditaţie*. Era din lemn, cu o singură ferestruică rotundă şi un acoperiş ascuţit, în stil japonez, pe care-l atingeau crengile, şi care era atât de subţire încât în clipele de linişte se auzea prin el ciripitul păsărilor. Craft îl capitonase tot cu rogojini fine de India; o masă de lac, câteva porţelanuri japoneze, îl împodobeau sobru; tavanul nu se vedea, ascuns de un cearşaf de mătase galbenă

suspendat de cele patru colţuri, în noduri, ca un bogat baldachin de cort; şi tot chioşcul uşor părea să fi fost înălţat cu singurul scop de a adăposti un divan de serai, scund şi moale şi languros, profund pentru toate visele, încăpător pentru toate leneviile…

Intrau acolo, Carlos cu câte o carte aleasă în prezenţa lui Miss Sara, Maria Eduarda cu o broderie sau ceva de cusut. Dar broderia şi cartea cădeau imediat la pământ – iar buzele lor, braţele lor se uneau, vrăjite. Ea luneca pe divan; Carlos îngenunchea pe o pernă, tremurând, nerăbdător, după rezerva silită din faţa Rosei şi a Sarei, şi rămânea acolo, ţinând-o de talie, murmurându-i o mie de lucruri copilăreşti şi înfocate, printre lungi sărutări care-i lăsau pe amândoi sleiţi, cu ochii închişi, ca într-un dulce leşin. Ea îl întreba ce făcuse în timpul lungii, lungii nopţi de despărţire. Şi Carlos n-avea nimic de povestit, decât că se gândise la ea, că o visase… Apoi urma o tăcere; vrăbiile ciripeau, porumbeii gângureau pe acoperişul subţire; iar căţeluşa, care-i însoţea întotdeauna, le urmărea murmurele, tăcerile, încovrigată într-un colţ, cu ochii negii lucind neîncrezători printre zulufii argintii.

Afară, în zilele acelea calme, fără o adiere, parcul secătuit, de un verde plin de praf, dormea cu frunzişul nemişcat, sub povara soarelui. Din casa albă, prin jaluzelele închise, răzbătea doar sunetul amorţit al gamelor pe care le făcea Rosa la pian. Şi în chioşc era o tăcere satisfăcută şi bogată, întreruptă doar de câte un dulce suspin de oboseală ce se auzea de pe divan, dintre pernele de mătase, sau de câte o sărutare mai lungă şi de o mai profundă desăvârşire. Niniche era cea care-i scotea din suava amorţeală, plictisită să mai stea mult acolo liniştită, închisă între scândurile acelea încinse, într-un aer închis, pătruns de o aromă indefinită în care intra şi iasomie.

Încet, trecându-şi mâinile peste faţă, Maria se ridica, dar numai pentru a cădea imediat la picioarele lui Carlos, în nesfârşita ei recunoştinţă... Dumnezeule, ce greu suporta atunci acel moment al despărţirii! De ce trebuia să fie aşa? Părea atât de nefiresc, soţi cum erau, ca ea să rămână acolo toată noaptea, singură, cu dorul după el, iar el să plece lipsit de mângâierile ei, să doarmă solitar la Buchetul!... Şi mai întârziau acolo mult timp, într-o muţenie extatică, în care ochii umeziţi, străpungându-se, continuau sărutarea nesăţioasă ce se stinsese pe buzele lor obosite. Niniche era cea care-i determina în sfârşit să iasă, ţopăind nerăbdătoare de la uşă la divan, mârâind, gata să latre.

Adeseori, când se retrăgeau aşa, Maria îşi făcea griji. Ce-o fi gândind Miss Sara de acea siestă petrecută ca într-un claustru, fără o rumoare, cu fereastra pavilionului închisă? Melanie, de mică în serviciul Mariei, era şi confidenta ei; bunul Domingos, un imbecil, nu conta. Dar Miss Sara?... Maria mărturisea zâmbind că se simţea puţin umilită când întâlnea mai apoi, la masă, privirea candidă a englezoaicei sub pieptănătura ei feciorelnică... Era un lucru hotărât... dacă buna *miss* ar fi avut cutezanţa să murmure sau să-şi încrunte fie şi uşor fruntea, pe loc ar fi primit, sec, biletul pentru Royal Mail cu destinaţia Southampton! Rosa nu avea să plângă după ea, Rosa nu ţinea la ea. Dar, în sfârşit, era aşa de serioasă, o admira atât de mult pe doamna! Maria n-ar fi vrut să piardă admiraţia unei fete atât de serioase. Aşadar au hotărât să o concedieze pe Miss Sara, răsplătită regeşte, şi s-o înlocuiască mai târziu, în Italia, cu o guvernantă nemţoaică, pentru care ei ar fi fost ca şi căsătoriţi, *„monsieur et madame”*...

Dar încetul cu încetul dorinţa după o fericire mai intimă, mai completă, creştea în ei. Nu le mai erau

suficiente scurtele ore petrecute pe divan cu păsările cântând pe acoperiş, cu moşia însorită şi totul treaz în jurul lor; îşi doreau lunga mulţumire a unei nopţi lungi, în care braţele lor s-ar fi putut înlănţui fără să dea de stofa hainelor, şi în care totul ar fi dormit împrejur, câmpurils, oamenii şi lumina… De altfel, era ceva foarte uşor de realizat! Sala tapiseriilor, comunicând cu alcovul Mariei dădea spre grădină printr-o uşă-fereastră; guvernanta servitorii, urcau la ora zece în odăile lor, la etaj; casa adormea profund; Carlos avea o cheie de la poartă). Iar unicul câine Niniche, era confidentul sărutărilor lor…

Maria dorea acea noapte cu aceeaşi înfocare ca şi el. Într-o după-amiază, pe înserate, întorcându-se dintr-o răcoritoare plimbare pe câmp, au încercat amândoi dublura cheii pe care Carlos promitea că va pune s-o aurească; şi tânărul a avut surpriza să constate că vechea poartă, pe care o auzise totdeauna scârţâind îngrozitor, se deschidea acum pe balamalele ei în tăcere, unsă.

A venit chiar în noaptea aceea, după ce a lăsat în târg, ca să-l ducă înapoi de dimineaţă, trăsura Mulatrului, un birjar discret pe care-l îmbuiba cu bacşişuri. Cerul, jos şi înăbuşitor, nu lăsa să se vadă nicio stea; iar pe mare sclipea când şi când, muteşte, lumina palidă a unui fulger. Umblând cu inutile precauţii pe lângă zid, pe măsură ce se apropia clipa unei posesiuni atât de dorite, Carlos simţea o melancolie întretăiată de nelinişte, care-l înfricoşa vag. A descuiat poarta aproape tremurând; şi nici n-a făcut bine câţiva paşi. Că s-a oprit, auzind în fund lătratul furios al lui Niniche. Dar totul a amuţit; şi la geamul din colţ, către grădină, a apărut o lumină care l-a liniştit. A găsit-o pe Maria lângă uşa-fereastră, într-un capot de dantele, sufocând-o aproape în braţe pe Niniche care încă mai mârâia. Era foarte speriată, nerăbdătoare să-l simtă mai repede lângă ea, şi n-a vrut să intre imediat: au rămas o

clipă acolo, aşezaţi pe trepte, cu Niniche lângă ei, care se potolise acum şi-l lingea pe Carlos. Totul în jur era ca o nesfârşită pată de cerneală; doar acolo jos, pierdută şi ştearsă, ţâşnea din beznă câte o luminiţă pâlpâitoare în vârful unui catarg. Cuibărită lângă Carlos, adăpostită de el, Maria a scos un oftat lung; iar ochii ei s-au cufundat neliniştiţi în muţenia neagră din jur, în care arbuştii familiari ai grădinii, întreaga moşie, păreau să-şi piardă realitatea, stinsă, diluată în beznă.

— De ce nu plecăm de pe acum în Italia? l-a întrebat ea deodată pe Carlos, căutându-i mâna. Dacă tot trebuie să se întâmple, de ce să nu se întâmple mai repede?... Ne-am scuti de tainele astea, de spaimele astea!

— Ce fel de spaime, dragostea mea? Aici suntem la adăpost, la fel ca şi în Italia, ca şi în China... în fond, putem pleca mai curând, dacă vrei... Spune tu o zi, fixează o zi!

Ea n-a răspuns, lăsând să-i cadă uşor capul pe umărul lui Carlos. El a adăugat încet.

— În orice caz, înţelegi asta, trebuie să mă duc mai întâi la Santa Oiâvia, să-l văd pe bunicul...

Ochii Mariei se pierdeau din nou în întunericul ce parcă-i prevestea un viitor în care totul avea să fie la fel de învălmăşit şi întunecat.

— Tu ai Santa Oiâvia, îl ai pe bunicul, ai prieteni... Eu nu am pe nimeni!

Carlos a strâns-o lângă el, înduioşat.

— Nu ai pe nimeni! Şi asta mi-o spui tocmai mie! Nu eşti numai nedreaptă, ci şi nerecunoscătoare! E ceva nervos; şi mai e ceea ce englezii numesc „neruşinata alterare a unui fapt”.

Ea rămăsese atârnată de gâtul lui Carlos, parcă fără simţiri.

— Nu ştiu de ce, aş vrea să mor...

O largă strălucire de fulger a incendiat râul. Mariei i

s-a făcut frică, au intrat în alcov. Mucurile lumânărilor din două sfeşnice, luminând damascurile şi satenurile galbene, scăldau aerul călduţ, în care rătăcea un parfum, cu o strălfulgerare arzătoare de tabernacol; iar pânzeturile fine, dantelele patului desfăcut aşterneau o albeaţă castă, de zăpadă proaspătă, peste luxul acela amoros de culoarea flăcării. Afară, către mare, s-a rostogolit, lent şi surd, un tunet. Dar Meria nu l-a mai auzit, căzută în braţele lui Carlos. Niciodată nu-l dorise, niciodată nu-l adorase atât! Sărutările ei pătimaşe păreau să tindă mai departe decât carnea, să-l străpungă, să caute să-i soarbă toată voinţa şi tot sufletul – şi noaptea întreagă, printre broeardurile acelea radioase, cu părul despletit, divină în goliciunea ei, ea i-a apărut într-adevăr ca zeiţa pe care şi-o închipuise dintotdeauna, şi care-l răpea în sfârşit, strâns la sânul ei nemuritor, şi plutea cu el într-o sărbătoare a amorului, foarte sus, pe nouri de aur…

Când a plecat, de dimineaţă, ploua. La găsit pe Mulatru dormind într-o cârciumă, beat turtă. A trebuit să-l târască până în trăsură; şi a mânat el până la Buchetul, înfăşurat într-o pătură de-a cârciumarului, ud până la oase, freaonând, nespus de fericit.

După câteva zile, plimbându-se cu Maria în împrejurimile Vizuinei, Carlos a zărit pe marginea drumului o căsuţă cu anunţuri de închiriat; şi i-a venit imediat ideea s-o închirieze, ca să evite neplăcuta plecare în zori cu Mulatrul pe jumătate adormit, beat mort, hodorogind trăsura pe şosele. Au vizitat-o: avea o cameră mare care, dacă se puneau un covor şi perdele, putea să constituie un adăpost confortabil. A închiriat-o pe loc, iar Baptista a venit a doua zi cu un transport de mobile într-o căruţă, ca să aranjeze noul cuib. Maria a spus, aproape tristă:

— Încă o casă!

— Asta, a exclamat Carlos râzând, e ultima! Ba nu, e penultima. Mai avem una, a noastră, cea adevărată, undeva departe, nu ştiu unde…

Au început să se întâlnească în fiecare noapte. La nouă şi jumătate punct, Carlos părăsea Vizuina cu ţigara aprinsă; iar Domingos, mergând înainte cu felinarul în mână, încuia poarta, scotea cheia din broască. El se retrăgea agale în „e. Oliba" lui, unde era slujit de un mic servitor, fiul grădinarului de la Buchetul. Pe un covor liber întins pe pardoseala veche se mai aflau doar, în afară de pat, o masă, o sofa în dungulrţe, două scaune de răchită; iar Carlos îşi petrecea orele ce-l mai despărţeau de Maria scriind la Sania Oiâvia, şi mai cu seamă lui Ega, care se eterniza la Sintra.

Primise două scrisori de la el, în care-i vorbea numai de Dámaso. Dámaso apărea pretutindeni cu doamna Cohen; Dârnaso se făcuse de râs la Sintra, cu ocazia unor curse de măgari; Dámaso arborase o cască şi un văl la Seteais; Dámaso era o bestie nemernică; Dámaso, în curtea lui Vitor, târşâindu-şi picioarele, spunea familiar Raquel; era o datorie de moralitate publică să-i tragă o mamă de bătaie lui Dámaso!… Carlos ridica din umeri, găsind această gelozie nedemnă de inima lui Ega. Şi pentru cine, mă rog? Pentru poama aia, unsă cu miere şi lenevoasă, bătută cu băţul! *Dacă-i adevărat*, îi scrisese el lui Ega, *că a coborât de la tine la Dámaso*, *trebuie să te comporţi cu ea ca şi cum ar fi o ţigară ce ţi-a căzut în noroi*: *evident că n-o poţi ridica*; *trebuie s-o laşi s-o fumeze în pace puşlamaua care a luat-o*; *să te înfurii pe puşlama*, *sau pe ţigară*, *e o reacţie de imbecil*. Dar de obicei, în răspunsurile lui, îi vorbea lui Ega numai despre Olivais, despre plimbările cu Maria, despre conversaţiile cu ea, despre farmecul ei, despre superioritatea ei… Bunicului nu găsea ce să-i spună; în cele zece rânduri pe care i le

adresa, descria căldura, îi recomanda să nu se obosească, trimitea salutări oaspeţilor şi-i transmitea salutări de la Manuelzihho, pe care de fapt nu-l vedea niciodată.

Când n-avea de scris, se întindea pe sofa cu o cai-te în faţă, cu ochii la arătătorul ceasului. La miezul-nopţii ieşea înfofolit într-o pelerină din regiunea Aveiro, cu un toiag în mână. Paşii lui răsunau, singurateci în muţenia câmpului, cu o indefinită melancolie de mister şi culpă…

Într-una din nopţile acelea de mare zăpuşeală, Carlos, obosit, a adormit pe sofa; şi s-a deşteptat tresărind, abia când pendula de pe perete bătea trist ora două. Ce disperare! Iată că pierduse o noapte de dragoste! Şi Maria, desigur, îl aştepta, îngrijorată, închipuindu-şi cine ştie ce nenorociri!… A înşfăcat toiagul, a plecat alergând pe drum. Apoi, când a descuiat uşurel poarta, şi-a zis că Maria o fi adormit; Niniche putea să latre; paşii lui, printre salcâmi, au devenit mai înăbuşiţi, mai precauţi. Şi deodată a auzit de alături, de sub crengi, venind chiar de pe pământ, din iarbă, un g afâit înfocat de bărbat, amestecat cu zgomot de sărutări. S-a oprit, uluit; şi prima pornire a lui a fost să strivească cu bâta cele două animale încolăcite în iarbă, care mânjeau brutal poeticul adăpost al dragostei lor. O rufărie albă s-a foit în întuneric; un glas suspina, gata să leşine: „*Oh yes*, *oh yes*…” Englezoaica!

Oh, sfinte Dumnezeule, englezoaica, Miss Sara! înăbuşindu-şi paşii, zăpăcit, Carlos s-a strecurat prin poartă, a încuiat-o uşurel la loc, şi-a aşteptat mai departe, lângă un colţ al zidului, sub crengile unui fag pierdut în beznă. Tremura de indignare. Trebuia să-i povestească imediat Mariei *oroarea*! Nu voia ca ea să mai ţină o clipă femela aceea impură lângă Rosa, atingând candoarea îngerului ei… Oh, ce ipocrită înspăimântătoare, atât de şireată şi de metodică, fără să se piardă niciodată cu firea! Doar cu câteva zile în urmă o văzuse pe creatura aceea

întorcându-şi ochii de la o poză din *Illustration*, în care doi căşti păstori se sărutau într-un crâng bucolic! Şi acum gemea întinsă în iarbă!

Pe şoseaua întunecată, în direcţia porţii, a strălucit vârful unei ţigări. Un bărbat voinic şi greoi a trecut, cu o pătură pe umeri. Părea – un zilier. Buna Miss Sara nu era pretenţioasă! Spălată, corectă, cu pieptănătura ei puritană, accepta pe *un oarecare*, grosolan şi murdar, numai să fie mascul! Şi în felul acesta îi înşelase luni de zile, cu cele două vieţi ale ei, atât de diferite, atât de complete! Ziua, feciorelnică, severă, roşind întruna, cu Biblia în coşul de lucru; noaptea, când fetiţa adormea, şi toate îndatoririle ei serioase luau sfârşit, sfânta se transforma într-o capră, îşi lua şalul pe umeri şi se culca în iarbă cu oricine!… Ce frumos roman pentru Ega!

S-a întors; din nou a descuiat poarta uşurel; din nou a urcat, înăbuşindu-şi paşii, pe întunecata alee de salcâmi. Dar acum nu mai era atât de sigur dacă să-i povestească Mariei *oroarea*. Fără să vrea, se gândea că şi Maria îl aştepta cu patul desfăcut, în liniştea casei adormite; şi că şi el pătrundea acolo pe furiş, ca bărbatul cu pătura… Desigur, era cu totul altceva! Toată acea nemăsurabilă deosebire dintre divin şi bestial… Şi totuşi se temea să nu trezească scrupulele susceptibile ale Mariei arătându-i, paralel cu amorul ei rafinat; petrecut între brocarturile de culoarea aurului, celălalt amor, grosolan, tainic şi nelegitim ca şi al ei, ce se târa animalic pe iarbă… Era ca şi cum i-ar fi arătat reflectarea propriei ei vini, puţin estompată, mai grosolană, dar asemănătoare, jalnic de asemănătoare în contururi… Nu, nu-i va spune nimic. Dar fetiţa?… Oh, în relaţiile ei cu Rosa, creatura asta va continua să fie, ca întotdeauna, puritana harnică, serioasă şi ordonată.

Uşa-fereastră spre grădină încă mai era luminată; a

aruncat în geam puţin pământ afinat, apoi a bătut uşurel. Maria a apărut înfăşurată în grabă într-un capot, adunându-şi părul ce i se despletise, pe jumătate adormită.

— De ce-ai venit atât de târziu?

Carlos i-a sărutat îndelung frumoşii ochi grei, aproape închişi.

— Am adormit prosteşte, citind… Apoi, când am intrat, mi s-a părut că aud paşi prin parc, m-am dus să cercetez… A fost o închipuire, totul era pustiu.

— Ne-ar trebui un câine de pază. A murmurat ea. Întinzându-se.

Aşezată pe marginea patului, cu braţele căzute şi amorţite, zâmbea de lenea ei.

— Eşti atât de obosită, draga mea! Vrei să plec?…

Ea l-a tras spre sânul ei parfumat şi cald.

— *Je veux que tu m'aimes beciucoup, beaucoup, et longtemps…*[62]

A doua zi Carlos nu s-a dus la Lisabona şi şi-a făcut foarte devreme apariţia la Vizuină. Melanie, care ştergea praful în chioşc, i-a spus că *madame*, puţin obosită, de-abia îşi luase ciocolata în pat. El a intrat în salon; în faţa ferestrei deschise, aşezată pe banca din stejar de plută, Miss Sara cosea, în umbra copacilor.

— *Good morning*, i-a spus Carlos apropiindu-se de-pervazul ferestrei, curios foarte s-o observe.

Good morning, sir, i-a răspuns cu aerul ei modest şi timid.

Carlos a pomenit ceva despre căldură, Miss Sara încă de la ora aceea o găsea insuportabilă. Din fericire, vederea râului, acolo, jos, răcoarea…

Mai cu seamă noaptea trecută, a stăruit Carlos. Aprinzându-şi ţigareta, a fost atât năduf! El abia a putut să doarmă. Dar ea? Oh, ea dormise buştean. Carlos a

62 Vreau să mă iubeşti mult, mult, şi îndelung (fi\).

întrebat-o dacă avea vise frumoase.

— *Oh*, *yes*, sir.

Oh, *yes*! Dar acum un *yes* pudic, fără gemete, cu ochii în pământ. Şi era atât de corectă, atât de înţepată, proaspătă ca şi cum n-ar fi fost niciodată folosită!… într-adevăr, era nemaipomenită! Şi Carlos, răsucindu-şi mustaţa, îşi spunea că trebuie să aibă nişte sâni foarte albi şi rotunjori!

Aşa trecea vara la Olivais. La începutul lui septembrie, dintr-o scrisoare de-a bunicului Carlos a aflat că într-o sâmbătă Craft urma să sosească la Lisabona, şi că va trage la Hotelul Central; a dat fuga acolo încă din zorii zilei, ca să afle veşti de la Santa Oiâvia. L-a găsit pe Craft deja sculat, bărbierindu-se în faţa oglinzii. Pe un colţ al sofalei, Eusebiozinho, care venise în seara precedentă de la Sintra şi trăsese la acelaşi hotel, îşi curăţa unghiile cu briceagul, în tăcere, îmbrăcat în negru.

Craft se înapoia încântat de la Santa Oiâvia. Nici nu înţelegea cum Alfonso, / zdravăn beiran. Putea să suporte strada Sfântul Frandi. Se şi grădiniţa înăbuşitoare de la Buchetul. Petrecuseră regeşte! Bunicul, sănătos tun. Ospitalier ca Avram din Biblie. Sequeira, minunat, atât de mâncău că nu se mai putea conta pe el după masă, fiindcă plesnea şi gemea în fundul unui fotoliu. Acolo făcuse cunoştinţă şi cu bătrânul Travassos, care vorbea totdeauna cu ochii în lacrimi despre „talentul scumpului său coleg Carlos”. Iar marchizul, superb, împărţind îmbrăţişări de rubedenie tuturor boiernaşilor din Lamego, şi amorezat lulea de o barcagioaică… în rest, ospeţe straşnice, câteva vânători de iepuri, o serbare sătească, hora fetelor în piaţa lin faţa bisericii, cântece la chitară, decorticarea meiului, tot tacâmul dulcelui idilism portughez…

— Însă în legătură eu Santa Oiâvia trebuie să mai stăm de vorbă serios, a spus în cele din urmă Craft,

intrând în baie ca să se săpunească pe faţă.

— Dar tu? a întrebat atunci Carlos, întorcându-se spre Kusebiozinho. Ai fost la Sintra, nu-i aşa? Ce mai e pe-acolo?... Ce face Ega?

Celălalt s-a ridicat cu briceagul în mână. Potrivindu-şi ochelarii.

— E acolo la Vxtor, teribil de caraghios, a cumpărat un măgar... Şi Dámaso e acolo... Dar ăsta aproape că nu se vede, nu-i slăbeşte deloc pe soţii Cohen... în sfârşit, a fost destul de distractiv, cu destul de multă zăpuşeală...

— Te-ai dus tot cu prostituata aceea, cu Lola?

Eusebiozinho s-a făcut roşu ca racul. Cum aşa! Trăsese la Vitor, un hotel foarte serios! Palma era cel care-şi făcuse apariţia cu o fată portugheză... Avea acum un ziar, (*roarna diavolului*.

— *Goarna*?...

— Da, a *diavolului*, a spus Eusebiozinho. E un ziar satiric, de scandal... Exista şi înainte, se numea *Fluierul*; dar acum a trecut la Palma; o să-i mărească formatul, şi-o a-i dea mai multă sare...

— În sfârşit, a spus Carlos, ceva slinos şi scârbos ca şi el...

Craft a reapărut, ştergându-se pe faţă. Şi în timp ce se îmbrăca, a povestit despre o călătorie ce-l ispitea acum, şi care fusese proiectată la Santa Oiâvia. Cum nu mai avea Vizuina, iar casa lui de lângă Porto necesita reparaţii de lungă durată, intenţiona să-şi petreacă iarna în Egipt, urând pe Nil în sus, într-o comunicare spirituală cu antichitatea faraonică. Apoi poate că Ar înainta până la Bagdad, să vadă Eufratul, şi locurile din Babilon”.

De aceea, a exclamat Carlos, am văzut o carte acolo, pe masă, „Ninive şi Babilonii!”... Ce dracu’, chiar îţi place aşa ceva? Eu am oroare de râse şi civilizaţii defuncte... Nu mă interesează decât Viaţa.

— Pentru că dumneata eşti un senzual, a spus Craft. Şi à-propos de senzualitate şi de Babilon, vrei să vii să luăm masa la Hotelul Braganga? Am întâlnire acolo cu un englez, specialist în mine… Dar va trebui să trecem prin strada Aurului, fiindcă vreau să urc o clipă în bârlogul împuternicitului meu… Să mergem, că s-a făcut amiază!

L-au lăsat pe Eusebiozinho jos în sală, potrivindu-şi lugubrii ochelari negri în faţa telegramelor de presă. Şi de îndată ce au ieşit în curte, Craft l-a apucat pe Carlos de braţ şi i-a spus că lucrurile serioase în legătură eu Santa Oiâvia erau vădita, profunda amărăciune a bunicului pentru faptul că el nu dăduse deloc pe acolo.

— Bunicul dumitale nu mi-a spus nimic, dar ştiu că era cât se poate de supărat pe dumneata. Nu ai nicio scuză, sunt doar câteva ore de drum… Ştii doar cât te adoră… Ce dracu'! *Est modus în rebus*.

— Într-adevăr, a murmurat Carlos. Ar fi trebuit să mă duc… Dar, ce vrei acum, prietene?… în sfârşit, gata, trebuie să fac un efort!… Poate plec săptămâna asta cu Ega.

— Da, omule, fă-i bucuria asta… Stai acolo câteva săptămâni…

— *Est modus în rebus*. Să văd dacă am să stau şi eu câteva zile.

Bârlogul împuternicitului era situat în faţa Muntelui de pietate. Carlos aştepta de câteva momente, mergând încet în sus şi în jos, prin faţa prăvăliilor, când a zărit-o deodată pe Melanie că iese pe uşa Muntelui de pietate, împreună cu o matroană grasă cu pălărie violetă pe cap. Mirat, a traversat strada. Ea s-a oprit parcă prinsă cu mâţa-n sac şi a roşit toată; nici n-a aşteptat măcar să formuleze o întrebare; a bâiguit imediat că *madame* îi dăduse voie să vină până la Lisabona, şi că o însoţea pe prietena ei…

O trăsură hodorogită cu cai albi eşuase acolo, lângă trotuar. Melanie a sărit înăuntru, grăbită. Trăsura s-a pus în mişcare, pornind-o prin hârtoape către Piaţa Palatului.

Carlos a rămas cu ochii după ea, mirat. Iar Craft, care se înapoiase, privind şi el, a recunoscut în jalnica şandrama trăsura Saşiului de la Olivais, pe care o lua şi el uneori ca să vină să facă „pe spilcuitul în Lisabona”.

— Era acolo cineva de la Vizuina? a întrebat.

— O slujnică, a spus Carlos, mirându-se încă de ciudata fâstâceală a Melaniei.

Şi nici nu făcuseră bine câţiva paşi, când Carlos, oprindu-se, i-a spus cu glasul scăzut, în vuietul străzii:

„— Ascultă! Eusebiozinho ţi-a zis ceva de mine, Craft?

Celălalt i-a mărturisit că Eusebiozinho, de cum intrase în camera lui, se şi pornise, morfolind cuvintele, să-l informeze despre viaţa misterioasă a lui Carlos la Olivais…

— Dar eu i-am retezat-o repede, a adăugat Craft, declarându-i că sunt atât de puţin curios, că n-am vrut nici măcar să citesc vreodată *Istoria romană*. Cum, necum, trebuie să te duci la Santa Oiâvia…

Într-adevăr, chiar din seara aceea, Carlos i-a vorbit Mariei despre vizita pe care i-o datora bunicului. Ea, foarte serioasă, l-a sfătuit să meargă cât de curând, căindu-se că în egoismul ei l-a reţinut astfel atâta timp departe de ceilalţi care-l iubeau.

— Dar ascultă, scumpule, n-ai să lipseşti mult, nu-i aşa?

— Două, trei zile, cel mult. Şi fireşte că am să-l aduc acasă şi pe bunicul. Nu-i foloseşte la nimic să stea acolo, iar eu nu mă mai încurc să mai fac o dată drumul ăsta…

Atunci, Maria i-a aruncat braţele pe după gât şi, cu glasul scăzut, timidă, i-a mărturisit o dorinţă mare de-a

oi… Anume, să vadă Buchetul! Voia să viziteze camerele lui, grădina, toate colţurile acelea, unde el se gândise de atâtea ori la ea şi disperase simţind-o distantă şi inaccesibilă…

— Spune, vrei? Dar trebuie să fie înainte de venirea bunicului. Vrei?

— E o idee minunată! Există doar un singur pericol. Să nu te mai las să pleci şi să te devorez în bârlogul meu.

— Unde dă Dumnezeu!

Au ticluit atunci ca ea să vină să ia masa la Buchetul în ziua plecării lui Carlos spre Santa Oiâvia. Pe înserate îl va conduce la gara Santa Apolonia; apoi ea îşi va continua drumul spre Olivais.

A rămas stabilit pentru sâmbăta următoare. Carlos s-a întors foarte devreme la Buchetul; şi inima îi bătea cu delicioasa tulburare a unei prime întâlniri, când a auzit trăsura Mariei oprindu-se şi veşmintele ei întunecate atingând catifeaua de culoarea cireşii care capitona scara discretă spre odăile lui. Sărutarea pe care şi-au dat-o în anticameră a fost dulce şi profundă ca prima sărutare.

Ea s-a dus imediat la măsuţa de toaletă ca să-şi scoată pălăria, să-şi netezească părul. El nu mai contenea cu sărutările; o ţinea de talie; şi cu obrajii lipiţi îşi zâmbeau în oglindă, vrăjiţi de strălucirea tinereţii lor. Apoi, nerăbdătoare, curioasă, ea a început să străbată odăile cu de-amănuntul, până la camera de baie; a citit titlurile cărţilor, a respirat parfumul flacoanelor, a desfăcut baldachinul de mătase al patului… Pe o comodă Ludovic al XV-lea se afla o tavă de argint din care se revărsau fotografii pe care Carlos uitase să le ascundă, coloneleasa de husari în chip de amazoană, Madame Rughel decoltată, multe altele. Ea şi-a cufundat mâinile, cu un zâmbet trist, în numeroasele amintiri… Râzând, Carlos i-a cerut să nu se uite „la acele rătăciri ale inimii lui”.

— De ce nu? spunea Maria serioasă. Ştia doar bine că el nu coborâse din nori, neprihănit ca un serafim. Întotdeauna existau fotografii în trecutul unui bărbat, şi de altfel avea certitudinea că nu le iubise niciodată pe celelalte cum ştia s-o iubească pe ea.

— E o profanare să pomeneşti de „iubire” în legătură cu asemenea întâmplări trecătoare, a murmurat Carlos. Sunt ca nişte camere de han în care se doarme o singură dată…

Între timp Maria se uita lung la fotografia colonelesei de husari. I se părea foarte drăguţă! Cine era? O franţuzoaică?

— Nu, o vieneză. Soţia unui corespondent de-al meu, om de afaceri… Oameni potoliţi, care locuiau la ţară…

— Ah, vieneză… Se zice că femeile din Viena au mult farmec!

Carlos i-a luat fotografia din mână. De ce să vorbească despre alte femei? Exista în lumea întreagă o femeie unică, şi el o ţinea acum strâns îmbrăţişată pe inima lui.

Au pornit atunci să cutreiere prin tot Buchetul, până la terasă. Ei i-a plăcut mai cu seamă biroul lui Alfonso, cu damascurile acelea de cameră preoţească şi aspectul sever de pace şi studiu.

— Nu ştiu de ce, a murmurat apoi plimbându-şi privirea încet peste rafturile grele şi Christul răstignit, nu ştiu de ce, dar bunicul tău îmi inspiră teamă!

Carlos a izbucnit în râs. Ce prostie! Dacă ar cunoaşte-o, bunicul i-ar face pe dată o curte făţişă… Bunicul era un s fint! Şi un bătrân frumos!

— A avut amoruri?

— Nu ştiu, poate… Dar cred mai degrabă că bunicul a fost întotdeauna un puritan.

Au coborât în grădina care i-a plăcut şi ea, liniştită şi

burgheză, cu micuţa cascadă şiroind într-un ritm suav. S-au aşezat o clipă lângă o masă rustică din piatră, sub bătrânul cedru, pe care erau crestate nişte litere acum aproape şterse şi o dată veche; ciripitul păsărilor în crengi i s-a părut Mariei mai dulce decât cel al tuturor păsărilor pe care le auzise până atunci; apoi şi-a rupt o ramură ca amintire.»

Cu capul gol s-au dus până şi în faţa grajdurilor: grăjciarul a rămas cu şapca în mână, uitându-se mirat la doamna aceea atât de frumoasă, atât de blondă, prima pe care. O vedea intrând la Buchetul! Maria a mângâiat caii, şi a dezmierdat-o recunoscătoare şi mai îndelung pe Hoinara care îl adusese de atâtea ori pe Carlos în strada Sfântul francisc. El vedea în gesturile ei simple graţiile de neasemuit ale unei soţii desăvârşite.

S-au retras prin scara particulară a lui Carlos, pe care M; u ia o găsea „misterioasă” cu acele catifele groase, de culoarea cireşii, capitonând-o ca pe o casetă şi înăbuşind orice foşnet de fuste, Carlos i-a jurat că nu trecuse niciodată pe acolo vreo altă rochie, cu excepţia rochiei lui Ega, odată, când se costumase în pescăreasă.

Apoi a lăsat-o un moment în odaie, ca să meargă să dea ordine lui Baptista; dar când s-a întors a găsit-o aşezată pe un colţ al sofalei, atât de abătută, atât de descurajată, încât i-a apucat mâinile nespus de îngrijorat:

— Ce ai, dragostea mea? Ţi-e rău?

Ea şi-a ridicat încet ochii ce-i străluceau îtotr-o ceaţă de lacrimi.

— Când mă gând ftsc că ai să părăseşti pentru mine casa asta frumoasă, confortul tău, pacea ta, prietenii tăi… E atât de trist, am remuşcări!

Carlos a îngenuncheat lângă ea zâmbind de scrupulele ei, numind-o prostuţă, uscându-i cu o sărutare lacrimile ce se rostogoleau… Aşadar ea consideră că

valorează mai puţin decât cascada din grădină şi câteva covoare uzate *l.f.*

— Mie-mi pare rău că-ţi jertfesc atât de puţin, scumpa mea Maria, în vreme ce tu îmi sacrifici atâta!

Ea a ridicat din umeri, amar.

— Eu!

I-a trecut mâinile prin păr, l-a tras blând la sânul ei şi i-a spus încet, vorbindu-şi parcă propriei inimi, potolindu-i neliniştile şi îndoielile:

— Nu, într-adevăr, nimic pe lumea asta nu merită mai mult decât dragostea noastră! Nimic nu valorează mai mult! Dacă ea e adevărată, dacă e profundă, tot restul e zadarnic, nimic altceva nu contează…

Vocea i s-a stins sub sărutările lui Carlos, care o ducea îmbrăţişată spre patul unde de atâtea ori disperase gândindu-se la ea ca la o zeiţă intangibilă.

La ora cinci s-au hotărât să mănânce. Masa fusese aşternută într-un salonaş pe care Carlos, pe vremuri, intenţionase să-l capitoneze cu cuverturi de şaten de culoarea perlei şi a părăluţelor. Dar nu era încă aranjat; pereţii îşi mai păstrau tapetul verde închis; iar Carlos pusese acolo în ultimul timp portretul tatălui său, o pânză. Banală, reprezentând un tânăr palid, cu ochi mari, cu mănuşi de antilopă şi o cravaşă în mână.

Îi servea Baptista, îmbrăcat deja într-un costum de călătorie de culoare deschisă. Masa, rotundă şi mică, părea un coş cu flori; şampania era pusă la frapat în două căldări de argint; pe bufet, platoul de orez cu lapte avea desenate iniţialele Mariei.

Asemenea atenţii drăguţe au făcut-o să zâmbească, înduioşată. Apoi i-a atras luarea aminte portretul lui Pedro da Maia: şi a părut interesată, a privit îndelung chipul acela palid, devenit livid cu trecerea timpului, şi pe care păreau mai trişti ochii mari de arab, negri şi languroşi.

— Cine e? a întrebat.

— Tata.

Ea l-a cercetat mai îndeaproape, ridicând o luminare. Nu găsea că ar semăna Carlos cu el. Şi întorcându-se foarte serioasă, în timp ce Carlos destupa cu veneraţie o sticlă de Chambertin vechi, i-a spus:

— Ştii cu cine semeni tu uneori?… E nemaipomenit, dar aşa e. Cu mama mea!

Carlos a râs, încântat de o asemănare care-i apropia mai mult şi-l măgulea totodată.

— Ai dreptate, a spus ea, fiindcă mama era frumoasă… E adevărat, nu ştiu ce anume, ovalul, nasul… Şi mai ales unele mişcări, un fel de a surâde… Şi alt obicer pe care-l ai tu, de a rămâne aşa, puţin pierdut în vag, uitând de toate… M-am gândit de multe ori la asta…

Baptista tocmai intra cu o supieră din porţelan japonez. Iar Carlos, vesel, a anunţat o masă în stil portughez. Monsieur Antoine, bucătarul francez, plecase cu bunicul. Rămăsese Micaela, altă bucătăreasă a casei, pe care el o găsea minunată şi care păstra tradiţia vechii bucătării călugăreşti din vremea lui Joio al V-lea.

— Astfel că, pentru început, scumpa mea Maria, vom avea o supă de găină, cum se mânca la Odivelas. În chilia Maicii Paula, în serile de cununie mistică…

Şi masa a fost încântătoare. Când Baptista se retrăgea, ei îşi strângeau repede mâna pe deasupra florilor. Niciodată Carlos n-o găsise atât de drăguţă, atât de desăvârşită: ochii ei păreau să iradieze mai multă duioşie; în unicul trandafir ce-i împodobea pieptul aprecia superioritatea gustului ei. Şi aceeaşi dorinţă îi năpădea pe amândoi, să rămână acolo veşnic, în odaia aceea de holtei, cu mici mese portu gheze din vremea lui João al V-lea, servite de Baptista, îmbrăcat în vestonul lui încheiat la două rânduri.

— Parcă aş avea chef să pierd trenul! a spus Carlos ca şi cum i-ar fi implorat aprobarea.

— Nu, trebuie să te duci… Să nu fim egoişti… Dar să nu uiţi să-mi trimiţi în fiecare zi o telegramă lungă… Fiindcă telegraful a fost inventat pentru cei care se iubesc şi sunt departe, cum spunea mama.

Atunci Carlos a glumit iar pe tema asemănării lui cu mama ei. Şi, aplecându-se ca să rotească sticla de şampanie în gheaţă:

— E curios că nu mi-ai spus-o până acum… Nici nu mi-ai vorbit vreodată de marna ta…

Faţa Mariei Eduarda s-a îmbujorat uşor. Oh, nu-i vorbise niciodată de mama ei pentru că nu se ivise niciodată prilejul…

— De altfel nu-s lucruri foarte interesante de povestit, a adăugat. Mama era o doamnă din insula Madeira, nu avea avere, s-a măritat…

— S-a măritat la Paris?

— Nu, s-a măritat la Madeira cu un austriac care se dusese acolo să însoţească un frate tuberculos… Era un bărbat foarte distins, a văzut-o pe mama, care era nespus de frumoasă, s-au plăcut, *et voilà*…

Spusese acestea fără să ridice ochii din farfurie, încet, tăind o aripă de pui.

— Bine, dar atunci, a exclamat Carlos, dacă tatăl tău era austriac, dragostea mea, şi tu eşti austriacă… Eşti poate una dintre vienezele acelea de care tot spui că au mult farmec…

Da, poate, după lege, era austriacă. Dar nu-şi cunoscuse niciodată tatăl, locuise totdeauna cu mama, vorbise totdeauna portugheza, se considera portugheză. Nu fusese niciodată în Austria, nici nu ştia nemţeşte…

— N-ai avut fraţi?

— Ba da, am avut o surioară, care a murit de mică…

Dar nu mi-o amintesc. Am la Paris portretul ei… Era foarte drăguţă!

În clipa aceea jos, în stradă, s-a oprit o trăsură venită în trap lung. Carlos, mirat, a alergat la fereastră cu şervetul în mână.

— E Ega! a strigat. E pezevenghiul care vine acum de la Sintra!

Maria s-a ridicat, neliniştită. Şi o clipă, în picioare, s-au privit amândoi, ezitând… Dar Ega era ca un frate pentru Carlos. El aştepta doar înapoierea lui Ega de la Sintra ca să-l ducă la Vizuina. Era mai bine ca întâlnirea să aibă loc acolo, într-un mod firesc, sincer şi simplu…

— Baptista! a strigat Carlos, fără să mai şovăie. Spune-i domnului Ega că sunt la masă, să treacă pe-aici.

Maria se aşezase din nou, îmbujorată, aranjându-şi repede agrafele din părul netezit în grabă, puţin ciufulit.

Uşa s-a deschis şi Ega s-a oprit, mirat, fâstâcit, cu pălă. Rie albă, cu umbrelă de soare albă. Şi în mână cu un pachet învelit în hârtie cenuşie.

— Maria, a spus Carlos, iată-l în sfârşit pe marele meu prieten Ega.

Iar lui Ega i-a spus simplu:

— Maria Eduarda.

Zăpăcit, Ega a dat să se descotorosească de pachet ca să poată strânge mâna pe care i-o întindea Maria Eduarda, îmbujorată şi zâmbitoare. Dar hârtia cenuşie, prost înfăşurată, s-a desfăcut: şi un stoc proaspăt de plăcinte de Sintra s-au rostogolit, strivindu-se pe covorul înflorat. Atunci orice stânjeneală a pierit în râsul lor vesel, în timp ce Ega, dezolat, deschidea braţele peste ruinele prăjiturilor sale.

— Ai luat masa? a întrebat Carlos.

Nu, nu luase masa. Şi-i, făceau deja cu ochiul nişte ouă moi în stil naţional, care-l vor incinta, scârbit cum era

de bucătăria oribilă a lui Vitor. Oh, ce bucătărie! Nişte mâncăruri lugubre, traduse din franceză în argou, ca şi comediile de la Gimnaziu!

— Atunci, dă-i drumul! a exclamat Carlos. Piepede. Baptista!… Adu supa de găină! Oh! mai avem timp!… Ştii că astăzi plec la Santa Oiâvia?

Sigur că ştia, primise scrisoarea lui, de aceea şi venise… Dar nu se putea aşeza încă la masă, aşa plin de praful de pe drum, şi într-o jiletcă bucolică, încheiată la două rânduri…

— Spune să mi se păstreze supa, Baptista! Ascultă, mai bine să mi se păstreze din toate, că mi-e o foame de păstor din Arcadia

Baptista servise cafeaua, far trăsura doamnei, care trebuia să-i ducă la Santa Apolonia. Aştepta deja la uşă cu valiza. Dar acum Ega voia să mâi stea de vorbă, susţinea că mai au tot timpul. Şi-a scos ceasul: stătuse. Şi a declarat imediat că la ţară se lua după soare, ca florile şi ca păsările…

— Rămâneţi acum la Lisabona? l-a întrebat Maria Eduarda.

— Nu, doamna mea, numai cât să-mi îndeplinesc datoria de cetăţean, urcând de două-trei ori în Chiado… Apoi mă întorc la iarbă verde. Sintra începe să devină interesantă pentru mine, acum când nu mai e nimeni acolo… Sintra, vara, cu burghezii, mi se pare o idilă mânjită de grăsime.

Dar Baptista îi oferea lui Carlos chartreuse, spunând că domnul nu trebuia să mai zăbovească dacă n-avea cumva de gând să piardă trenul cu tot dinadinsul. Maria s-a ridicat imediat ca să meargă în cameră să-şi pună pălăria. Iar cei doi prieteni, acum singuri, au rămas o clipă tăcuţi, în timp ce Carlos îşi aprindea încet ţigara.

— Cât timp rămâi acolo? a întrebat în sfârşit Ega.

— Trei sau patru zile. Iar tu să nu te înapoiezi la Sintra înainte să mă întorc eu, trebuie să stăm de vorbă… Ce dracu’ ai făcut acolo?

Celălalt a ridicat din umeri.

— Am sorbit aer curat, am cules floricele, murmurând din când în când: „Ce frumos este!” etc.

Apoi, aplecat peste masă, înţepând o măslină cu scobitoarea:

— Încolo, nimic… Dámaso e acolo! Tot timpul cu doamna Cohen, cum ţi-am spus… E dar că nu-i nimic între ei, asta o face numai pentru mine, ca să mă scoată din sărite… E o canalie, Dámaso ăsta! Caut doar un pretext. Dar am să-l strâng de gât!

Şi-a tras tare manşetele, cu o undă de mânie pe faţa pârlită de soare:

— Eu, bineînţeles, îi vorbesc, îi strâng mâna, îi spun „amice Dámaso” etc. Dar caut doar un pretext! Trebuie anihilat animalul ăsta, E o datorie de moralitate, de curăţenie publică să mături din calea ta bulgărele ăsta de mocirlă omenească!

— Cine mai era pe-acolo? a întrebat Carlos.

— Ce te interesează?… Contesa de Gouvarinho. Dar am văzut-o numai o dată. Iese puţin, săraca, acum că e în doliu.

— În doliu?

— După tine.

A tăcut. Maria tocmai intra, cu vălul lăsat pe faţă, sfârşind de încheiat mănuşile. Atunci Carlos, oftând resemnat, a întins braţele spre Baptista care-i ţinea o haină uşoară de călătorie. Ega ajuta, cerându-i să-i dea o îmbrăţişare filială lui Alfonso, şi să-i transmită salutări grasului Sequeira.

I-a însoţit până jos, cu capul gol: şi a închis chiar el portiera, făgăduindu-i Mariei Eduarda o vizită la Vizuina

de îndată ce Carlos se va întoarce de la stâncile de pe Douro…

— Să nu pleci la Sintra înainte de-a mă înapoia! i-a mai strigat Carlos. Şi Micaela să aibă grijă de tine!

— *All right*, *all right*, spunea Ega. Drum bun! Sluga dumneavoastră, doamna mea… Pe curând, la Vizuina!

Cupeul s-a pus în mişcare. Ega a urcat în camera lui, unde alt servitor îi pregătea baia. În salonaşul pustiu, printre flori şi rămăşiţele mesei, luminările continuau să ardă singuratece, făcând să se detaşeze, de pe tabloul întunecos, paloarea lui Pedro da Maia şi melancolia ochilor săi.

În sâmbăta următoare, aproape de orele două, Carlos şi Ega, încă aşezaţi la micul-dejun, îşi terminau ţigările, vorbind de Santa Oiâvia. Carips se întorsese de acolo în zori, singur. Bunicul hotărâse să mai rămână printre bătrânii săi copaci până la sfârşitul toamnei, care se anunţa atât de luminoasă şi blândă…

Carlos îl găsise foarte vesel, foarte zdravăn, în ciuda faptului că fusese obligat, din cauza unei crize de reumatism, să abandoneze în sfârşit cultul său pentru apa rece. Şi această robustă, strălucitoare sănătate a bătrânului fusese o uşurare pentru inima lui Carlos: astfel i se părea mai uşoară, mai puţin ingrată plecarea cu Maria în Italia, în octombrie. În afară de asta, găsise un truc, cum îi spunea el lui Ega, ca să realizeze dorinţa supremă a vieţii sale fără să-l mâhnească pe bunicul, fără să-i tulbure pacea bătrâneţelor. Era un truc simplu. Şi anume, pleca singur la Madrid, începând o anume „călătorie de studii” pentru care-l pregătise deja pe bunicul la Santa Oiâvia. Maria mai rămânea la Vizuina o lună. Apoi lua pachebotul spre Bordeaux; şi acolo Carlos se întâlnea cu ea, ca să înceapă acea viaţă fericită şi romanescă pe care urmau s-o înmiresmeze florile Italiei… În primăvară se înapoia la

Lisabona, lăsând-o pe Maria instalată în cuibul lor, şi atunci, încetul cu încetul, avea să-i dezvăluie bunicului legătura aceea de onoare care-l va sili de-acum înainte să petreacă regulat câteva luni lungi pe alt tărâm ce devenise patria inimii sale. Şi ce putea spune bunicul? Nimic, decât să accepte acel roman, căruia nu i-ar vedea laturile neplăcute, astfel estompat de distanţă şi de pâcla pasiunii. Ar fi pentru Alfonso o vagă şi abia cunoscută poveste de dragoste care se petrece în Italia… Putea s-o deplângă doar pentru faptul că-i ducea nepotul, punctual, an de an, pe meleaguri îndepărtate, şi an de an se va consola gândindu-se la scurta durată a idilelor omeneşti. În rest, Carlos se bizuia pe acea largă bunăvoinţă ce moleşeşte sufletele cele mai severe, când nu le mai despart decât puţini paşi de mormânt… în fine, trucul i se părea bun. Pe scurt, Ega l-a aprobat.

Apoi, mai veseli, au început să vorbească despre modul cum să instaleze acel amor. Carlos rămânea la ideea romantică a unui *cottage* pe malul unui lac. Dar Ega nu era: de acord cu lacul. Să ai în fiecare zi în faţa ochilor o apă veşnic liniştită şi veşnic albastră, i se părea periculos pentru durabilitatea pasiunii. În liniştea neîntreruptă a unui peisaj ega, doi amanţi solitari, spunea el, care nu sunt nici botanişti, nici pescari cu undiţa, se văd siliţi să trăiască exclusiv din dorinţa unuia pentru celălalt şi să-şi extragă din ea toate ideile, senzaţiile, ocupaţiile, glumele şi tăcerile… Şi, ce dracu', cel mai puternic simţământ nu poate fi suficient pentru atât de mult! Doi amanţi, a căror ocupaţie unică este să se iubească, sunt datori să caute un oraş, un oraş mare, tumultuos şi creator, în care bărbatul să dispună în timpul zilei de cluburile, conversaţiile, muzeele, ideile, zâmbetul altor femei, iar femeia să dispună de străzile, cumpărăturile, teatrele, atenţia altor bărbaţi; astfel că seara, când se regăsesc, fără să-şi fi

petrecut nesfârşita zi observându-se unul pe celălalt şi pe sine înşişi, fiecare din ei încă pătruns de vibraţia vieţii puternice pe care a străbătut-o, să poată afla o încântare nouă şi veritabilă în reconfortul singurătăţii lor, şi o savoare mereu nouă în repetiţia sărutărilor lor…

— Eu, continua Ega sculându-se, dacă aş fugi undeva cu o femeie, nu m-aş instala pe malul unui lac, nici în Elveţia, nici în munţii Siciliei; aş merge la Paris, pe Boulevard des Italiens, acolo, la colţul Teatrului de Vaudeviile, cu ferestrele dând spre tumultul vieţii; ia un pas de *Le Figaro*, de Luvru, de filosofie şi de *blague*… Iată teoria mea!… Şi iată-l pe amicul Baptista cu corespondenţa.

Nu era corespondenţa. Era doar o carte de vizită pe care Baptista o aducea pe o tavă, şi se tulburase atât de tare, că a anunţat: „un tip, afară, în anticameră, în trăsură, aşteaptă”…

Carlos s-a uitat la cartea de vizită, a pălit de moarte. Şi a rămas aşa, răsucind-o, încet şi parcă năucit, între degetele ce-i tremurau… Apoi, fără un cuvânt, i-a aruncat-o lui Ega peste masă.

— Carambă, a murmurat Ega împietrit.

Era Castro Gomes!

Brusc, Carlos s-a ridicat, decis.

— Pofteşte-l să intre… în salonul cel mare!

Baptista a arătat spre vesta de flanelă în care luase Carlos micul-dejun şi l-a întrebat încet pe domnul dacă nu voia o redingotă.

— Adu-mi.

Rămaşi singuri, Ega şi Carlos s-au privit o clipă, îngrijoraţi.

— Nu-i o provocare la duel, e dar, a bâiguit Ega.

Carlos n-a răspuns. Cerceta încă o dată cartea de vizită:

omul se numea Joaquim Alvares de Castro Gomes; în partea de jos adăugase cu creionul: „Hotel Braganşa”… Baptista se întorsese cu redingota; iar Carlos, încheindu-şi nasturii încet, a ieşit fără să-i mai adreseze alt cuvânt lui Ega, care rămăsese în picioare, lângă masă, şi-şi ştergea stupid mâinile cu şervetul.

În salonul cel nobil, capitonat cu brocarturi de culoarea muşchiului de toamnă, Castro Gomes cerceta curios, cu un genunchi sprijinit de marginea sofalei, superba pânză de Constable, portretul contesei de Runa, frumoasă şi arătoasă în costumul ei englezesc de vânătoare, din catifea ştacojie. La zgomotul paşilor lui Carlos pe covor s-a întors, cu pălăria albă în mână, zâmbind, cerându-şi iertare că se apucase aşa, familiar, să admire acel minunat Constable… Cu un gest ţeapăn, Carlos, foarte palid, i-a arătat sofaua. Salutând şi zâmbind, Castro-Gomes a luat loc fără grabă. La pieptul redingotei foarte ajustate purta un boboc de trandafir; pantofii de lac îi străluceau sub ghetrele de in pe faţa suptă, pârlită de soare, „barba neagră se termina cu un cioc; avea părul rărit la cărare; şi chiar când zâmbea, avea un aer secătuit, obosit.

— Am şi eu la Paris un Constable foarte şic, a spus el fără stânjeneală, eu tonul trenant, plin de n-uri pe care accentul brazilian le îndulcea. Dar e numai un mic peisaj, cu două siluete. Pictorul ăsta nu mă amuză, drept să spun… Dar dă mult şic unei galerii. E necesar să-l ai în casă.

Carlos, aşezat pe un scaun în faţa lui, cu pumnii încleştaţi pe genunchi, stătea nemişcat ca o statuie. Şi, constatând manierele afabile ale celuilalt, l-a străfulgerat un gând, sfâşietor, neliniştitor, umplându-i deja ochii larg deschişi, pe care nu şi-i lua de la el, cu o flacără de mânie de nestăvilit. Fără îndoială Castro Gomes, *nu ştia nimic*.

Sosise, debarcase, dăduse fuga la Olivais, dormise la Olivais! Era soţul, era tânăr, o mai ţinuse în braţe – pe ea! Şi acum şedea acolo, liniştit, cu floarea în piept, vorbind de Constable! în clipa aceea singura dorinţă a lui Carlos era ca omul acela să-l insulte.

Între timp Castro Gomes, amabil, îşi cerea scuze că s-a prezentat aşa, fără să-l cunoască, fără măcar să-i fi cerut printr-o carte de vizită o întrevedere…

— Motivul care mă aduce e însă atât de urgent, că de îndată ce am sosit azi dimineaţă de la Rio de Janeiro, sau mai degrabă de la Lazareto, am şi venit!… Şi chiar în seara asta, dacă se va putea, plec mai departe spre Madrid.

O uşurare imensă a năpădit inima lui Carlos. Aşadar, n-o văzuse încă pe Maria Eduarda, buzele acelea seci n-o atinseseră! Abia atunci a ieşit din rigiditatea lui de marmură, a făcut un gest atent, apropiindu-şi puţin scaunul.

Între timp Castro Gomes, depunându-şi pălăria, scosese din buzunarul interior al redingotei un portofel cu o monogramă mare de aur; şi, pe îndelete, a început să caute o scrisoare printre hârtii… Apoi, cu ea în mână, a spus foarte calm:

— Am primit la Rio de Janeiro, înainte de plecare, această scrisoare anonimă… Dar să nu vă închipuiţi cumva că ea m-a determinat să traversez în grabă Atlanticul. Ar fi fost de mai mare râsul… Şi vreau să vă afirm de asemenea că întregul ei conţinut m-a lăsat perfect indiferent… îat-o. Vreţi, s-o citiţi, sau preferaţi s-o citesc eu?

Carlos a murmurat, cu un efort:

— Citiţi dumneavoastră.

Castro Gomes a despăturit hârtia şi a răsucit-o o clipă între degete.

— După cum vedeţi, e o scrisoare anonimă în toată oroarea ei: hârtie de băcănie, liniată cu albastru; caligrafie

urâtă; cerneală de proastă calitate; parfum ieftin; pe scurt, un document odios. Şi iată cum se exprimă:

O *persoană care a avut onoarea să vă strângă mâna*

— M-aş fi lipsit de aşa onoare… – *care a avut onoarea să vă strângă mâna şi să aprecieze cavalerismul dumneavoastră, consideră de datoria sa să vă prevină că soţia dumneavoastră este, în văzul întregii Lisabone, amanta unui tânăr foarte, cunoscut pe aici, Carlos Eduardo da Maia, care locuieşte într-o casă din cartierul Ferestrelor Verzi, numită Buchetul. Acest erou, foarte bogat, a cumpărat cu tot dinadinsul o moşie la Olivais, unde a instalat-o pe soţia dumneavoastră şi unde merge s-o viziteze în fiecare zi, rămânând uneori, spre scandalizarea tuturor vecinilor, şi peste noapte. În felul acesta numele dumneavoastră onorabil este târât prin noroiul capitalei*

— E tot ce spune scrisoarea; iar mie îmi rămâne numai de adăugat, deoarece ştiu, că tot ce se afirmă aici este incontestabil exact… Domnul Carlos da Maia e deci, în mod public, cu ştirea întregii Lisabone, amantul acelei doamne.

Carlos s-a ridicat, foarte senin. Şi şi-a desfăcut uşor braţele cu o totală acceptare a responsabilităţilor:

— N-am nimic de spus, decât că vă stau la dispoziţie! …

Un val trecător de sânge a înviorat paloarea feţei oacheşe a lui Castro Gomes. A împăturit scrisoarea, a pus-o încet în portofel. Apoi, zâmbind rece:

— Iertare… Dumneavoastră, domnule Carlos da Maia, ştiţi la fel de bine ca şi mine că, dacă afacerea asta ar fi trebuit să capete o rezolvare violentă, n-aş fi venit personal la dumneavoastră acasă, să vă citesc această scrisoare… Lucrurile stau cu totul altfel.

Carlos recăzuse pe scaun, mirat. Şi acum încetineala

îndulcită a acelui glas începea să-i devină insuportabilă. O spaimă confuză de ce avea să iasă de pe buzele acelea, care zâmbeau cu o politeţe impertinentă, aproape că făcea să-i plesnească biata lui inimă. Şi simţea dorinţa brutală de a-i striga să înceteze, să-l omoare, sau să plece din camera aceea, unde prezenţa lui era sau zadarnică, sau neruşinată!…

Celălalt şi-a trecut degetele peste mustaţă şi a continuat, pe îndelete, căutându-şi cuvintele cu grijă şi precizie:

— Situaţia este următoarea, domnule Carlos da Maia. Există persoane în Lisabona care cu siguranţă că nu mă cunosc, dar care ştiu la ora actuală că undeva, la Paris, în Brazilia sau în infern, trăieşte un anume Castro Gomes care are o nevastă frumoasă, şi că nevasta acestui Castro Gomes are la Lisabona un amant. E un lucru dezagreabil, cu atât mai mult cu cât este fals. Şi dumneavoastră trebuie să înţelegeţi că eu nu-s dispus să târăsc mai departe după mine reputaţia de „soţ încornorat”, având în vedere că n-o merit, şi că nici n-o pot „avea în mod legal”… De aceea vin la dumneavoastră, foarte deschis, de la *gentleman la gentleman*, să vă spun, cum am de gând să le spun şi. Altora, că acea doamnă nu este soţia mea…

O clipă, Castro Gomes a aşteptat răspunsul lui Carlos da Maia. Dar acesta păstra o muţenie de nepătruns, doar ochii îi străluceau neliniştiţi în paloarea ce-i acoperea faţa. În sfârşit, cu un efort, a coborât uşor capul, parcă primind placid acea dezvăluire care făcea orice alt cuvânt între ei inutil şi zadarnic.

Dar Castro Gomes ridicase uşor din umeri, cu o lâncedă resemnare, ca unul care atribuie totul răutăţii destinului.

— Acestea sunt farsele pe care ţi le joacă viaţa… Dumneavoastră, domnule Carlos da Maia, înţelegeţi cum

stau lucrurile. Vechea, clasica poveste… De trei ani trăiesc cu acea doamnă; când, iarna tx ceută, s-a pus problema să plec în Brazilia, am adus-o la Lisabona ca să nu vin singur. Am tras la Hotelul Central. Înţelegeţi şi dumneavoastră perfect că nu m-am apucat să-i fac confidenţe hotelierului. Doamna aceea venea cu mine, dormea cu mine, deci din punctul de vedere al hotelului era soţia mea. Ca soţia lui Castro Gomes a rămas la Central; ca soţia lui Castro Gomes a închiriat apoi o casă în strada Sfântul Francisc; ca soţia lui Castro Gomes şi-a luat în sfârşit un amant… S-a dat tot timpul drept soţia lui Castro Gomes, chiar în împrejurările cele mai dezagreabile pentru Castro Gomes… 1 Şi, Dumnezeule! Zău că n-o putem condamna prea mult… Aflându-se din întâmplare dotată cu o excelentă poziţie socială şi cu un nume neprihănit, ar fi fost mai presus de omenesc ca dragostea de adevăr s-o determine, de îndată ce cunoştea pe cineva, să declare că poziţia şi numele erau de împrumut, şi că de fapt era doar „Cutare de cutărică, concubină…” Şi de altfel, să fim drepţi, moralmente nu era obligată să dea asemenea explicaţii băcanului care-i vindea untul, sau matroanei care-i închiria casa; nici chiar, zic eu, nimănui, decât doar, poate, unui tată care ar fi vrut să-i prezinte pe fiica lui, proaspăt ieşită din mănăstire… în plus, port şi eu o oarecare vină; adeseori, în situaţii relativ delicate, i-am permis să se folosească de numele meu. Cu numele Castro Gomes, de exemplu, a angajat guvernanta englezoaică. Englezoaicele sunt atât de pretenţioase!… Mai ales asta, o tânără aşa de serioasă… la sfârşit, toate acestea au trecut… Ceea ce importă acum e că eu îi retrag solemn numele pe care i l-am împrumutat; iar ea rămâne doar cu al ei, care este Madame MacGren.

Carlos se ridicase, livid. Şi, eu mâinile încleştate pe spătarul scaunului, atât de încleştate că aproape îi sfâşia

stofa, a murmurat:

— Asta-i tot, presupun?

Castro Gomes şi-a muşcat uşor buzele în faţa acestei concluzii brutale care-l dădea pur şi simplu afară.

— Asta-i tot, a spus el luându-şi pălăria şi ridicându-se, tot fără grabă. Trebuie doar să mai adaug, ca să vă scutesc de bănuieli nedrepte, că doamna aceea nu era o domnişoară pe care aş fi sedus-o, şi căreia îi refuz acum o reparaţie. Fetiţa pe care o cară după ea nu e fiica mea… Eu o cunosc pe mamă numai de trei ani… Venea din braţele unui oarecare, a trecut într-ale mele… Pot deci să spun, fără să ofensez pe nimeni, că era o femeie pe care o plăteam.

Desăvârşise cu acest cuvânt umilirea celuilalt. Se revanşase regeşte. Carlos, mut, desfăcuse draperia salonului, cu o scuturătură bruscă. Şi, faţă de această nouă grosolănie care dezvăluia numai umilinţă, Castro Gomes s-a comportat fără cusur: a salutat, a zâmbit, a murmurat:

— Plec chiar în seara asta la Madrid, şi duc cu mine regretul de a fi făcut cunoştinţa dumneavoastră cu un prilej atât de dezagreabil… Atât de dezagreabil pentru mine.

Paşii lui înăbuşiţi şi uşori s-au pierdut în anticameră, printre tapiserii. Apoi, jos, s-a auzit o portieră trântindu-se, o trăsură punându-se în mişcare pe caldarâm…

Carlos s-a prăbuşit pe un scaun, lângă uşă, cu capul în mâini. Şi din toate cuvintele lui Castro Gomes care încă îi mai răsunau în urechi, mieroase şi tărăgănate, îi rămăsese doar sentimentul tulburător al unui lucru foarte frumos, ce strălucise foarte sus, şi care cădea deodată, se spărgea în bucăţi, în noroi, stropindu-l din cap până în picioare într-un mod insuportabil… Nu suferea: simţea pur şi simplu uimirea întregii sale fiinţe în faţa acelui sfârşit jalnic al unui vis divin… îşi legase sufletul, cu patimă, de

alt suflet, nobil, şi desăvârşit, departe, în înălţimi, printre nori de aur; deodată o voce trecea, plină de n-uri; cele două suflete se rostogoleau, plescăiau într-o baltă; şi el se trezea ţinând în braţe o femeie pe care n-o cunoştea, şi care se numea MacGren.

MacGren! Era o MacGren!

S-a ridicat, cu pumnii strânşi; şi l-a apucat o revoltă furioasă a întregului său orgoliu, împotriva candorii care-l minase luni de zile, timid, tremurător, neliniştit, s-o urmărească întocmai ca pe o stea pe femeia aceea, pe care oricine, la Paris, cu o mie de franci în buzunar, ar fi putut s-o aibă pe o sofa, uşuratică şi goală! Era îngrozitor! Şi-şi amintea acum, sufocat de ruşine, emoţia religioasă cu care păşise în salonul de rips roşu din strada Sfântul Francisc; încântarea înduioşată cu care urmărise mâinile acelea, pe care el le socotea cele mai neprihănite de pe pământ, trăgând firele de lână prin broderie, într-o îndeletnicire necontenită de mamă harnică şi retrasă; veneraţia spirituală cu care se îndepărtase de tivul rochiei ei, egală pentru el cu tunica unei Fecioare Maria ale cărei cute rigide nici cea mai aspră bestialitate n-ar fi îndrăznit să le atingă! Oh! imbecilul, imbecilul!… Şi în tot acest timp ea zâmbea în sinea ei de simplitatea lui de provincial de pe Douro! Oh! îi era ruşine acum de florile pătimaşe pe care i le adusese! îi era ruşine de acele „dumneavoastră” pe care i le adresase!

Şi ar fi fost atât de uşor, din prima zi în Aterro, să priceapă că zeiţa aceea, coborâtă din nori, era concubina unui brazilian! Dar nu! Pasiunea sa absurdă de romantic aşternuse imediat între sochii săi şi amănuntele grăitoare şi revelatoare una din acele ceţuri aurite care conferă munţilor cei mai stâncoşi şi mai negri strălucirea lustruită, a unei pietre preţioase! De ce alesese ea drept medic, în casa şi în intimitatea ei, tocmai pe bărbatul care o fixase

pe stradă cu o strălucire de dorinţă pe faţă? De ce, în lungile lor conversaţii, în dimineţile din strada Sfântul Francisc, nu vorbise niciodată despre Paris, despre prietenii ei şi despre alte lucruri din casa ei? De ce la capătul a două luni, fără nicio pregătire, fără toate acele dovezi progresive ale unei iubiri ce creşte şi se deschide ca o floare, i se abandonase deodată, gata să i se dăruiască de cum i-a spus el primul „Te iubesc”?... De ce acceptase de la el o casă mobilată cu aceiaşi uşurinţă cu care îi accepta buchetele? Şi încă multe altele, mărunte, dar care nu i-ar fi scăpat unuia mai sărac cu duhul: bijuterii ordinare. De un lux grosolan de cocotă; cartea cu *Cheia visurilor* la capul patului; familiaritatea cu Melanie... Şi acum până şi înfocarea sărutărilor ei i se părea că se datora mai puţin sincerităţii şi pasiunii, cât ştiinţei voluptăţii!... Dar totul se sfârşise, în mod providenţial! Femeia pe care o iubise şi farmecele ei se risipeau deodată în aer ca un vis, radios şi impur, din care brazilianul acela venise să-l trezească de milă! Femeia asta era doar o MacGren...

Dragostea lui fusese, din prima clipă când a văzut-o, însuşi sângele venelor lui; şi se scurgea acum toată prin rana incurabilă făcută orgoliului său şi care nu avea să se mai închidă niciodată.

Ega a apărut în uşa salonului, încă palid:

— Ei?”

Toată mânia lui Carlos a făcut explozie:

— Nemaipomenit, Ega, nemaipomenit! Lucrul cel mai abject, lucrul cel mai josnic!

— Ţi-a cerut bani?

— Mai rău!

Şi, plimbându-se năvalnic, Carlos s-a descărcat, i-a povestit totul, fără reticenţe, folosind aceleaşi cuvinte crude ca celălalt – cuvinte care, astfel repetate şi reînsufleţite de buzele lui, îi descopereau noi motive de

umilinţă şi silă.

— Oare i s-a întâmplat vreodată cuiva ceva mai. Oribil? a exclamat în cele din urmă, încrucişându-şi violent braţele în faţa lui Ega, care se prăbuşise pe sofa, uluit. Poţi tu concepe ceva mai sordid? Şi în acelaşi timp mai burlesc? Să-ţi plesnească inima, nu alta. Şi. Să plesneşti de râs. Nemaipomenit! Acolo, pe sofaua aceea, acolo unde stai tu, puşlamaua asta, cu o extremă amabilitate şi cu o floare în piept, spunea: „Vedeţi că persoana nu este soţia mea, e o femeie pe care o plătesc… Înţelegi? Individul o plăteşte… Cât costă o sărutare? O sută de franci! Poftim o sută de franci… Să mori, nu alta!

Şi şi-a reînceput plimbarea, năucit, descărcându-se mai mult, luând din nou totul de la – capăt, repetând cuvintele lui Castro Gomes, pe care le deforma şi mai brutal…

— Ce zici, Ega? Ia spune-i Ce-ai face tu? E oribil, nu găseşti?

Ega, care-şi ştergea gânditor lentila monoelului, a şovăit, a spus în cele din urmă că, privind lucrurile cu superioritate, ca nişte oameni din epoca lor şi „din lumea lor”, eje nu ofereau motive nici de mânie, nici de suferinţă…

— Păi atunci înseamnă că nu înţelegi nimic! a strigat Carlos. Înseamnă că nu pricepi cazul meu!

Ba da, ba da, Ega înţelegea perfect că era oribil pentru un bărbat, în momentul când se pregătea să-şi lege cu adoraţie soarta de a unei femei, să afle că alţii au avut-o eu atâta pe noapte… Dar tocmai asta simplifica şi îndulcea lucrurile. Ceea ce fusese o dragoste complicată se transforma într-o distracţie paşnică. De acum înainte, Carlos era scutit de remuşcarea de a fi destrămat o familie; nu mai trebuia să se exileze, să-şi ascundă rătăcirea într-un colţ înflorit al Italiei; onoarea nu-l mai

lega pentru totdeauna de o femeie de care poate nu avea să-l lege pentru totdeauna dragostea. Toate astea, ce dracu'! erau avantaje.

— Dar demnitatea ei? a strigat Carlos.

De acord, însă demnitatea şi puritatea ei nu scădeau chiar atât de mult, pentru că înainte de vizita lui Castro Gomes ea oricum era o soţie care fuge de la bărbatul ei

— Ceea ce, fără măcar a folosi termeni austeri, nu e nici foarte pur, nici foarte demn… Desigur, toate astea erau usturător de umilitoare – dar nu mai mult ca pentru proprietarul unei Madone, care o contemplă cu religiozitate, atribuindu-i-o lui Rafael, şi descoperă într-o bună zi că pânza divină a fost confecţionată la Bahia de un individ numit Castro Gomes! Iar rezultatul intim şi social, acesta i se părea a fi: până acum Carlos avusese o amantă frumoasă, cu inconveniente, iar acum avea fără inconveniente o amantă frumoasă…

— Ceea ce trebuie să faci tu, dragul meu Carlos…

— Ce am să fac eu mai întâi este să-i scriu o scrisoare prin care să-i remit costul celor două luni cât m-am culcat cu ea…

— Brutalitate romantică!… Asta s-a mai văzut în *Dama cu camelii*… Şi înseamnă mai ales să nu distingi cu ochi de filosof nuanţele.

Celălalt l-a întrerupt, simţind că-şi pierde răbdarea:

— Bine, Ega, să nu mai vorbim despre asta… Sunt îngrozitor de nervos!… La revedere. Iei masa acasă, nu-i aşa? Bine, la revedere.

Tocmai ieşea trântind uşa când Ega, acum mai calm, i-a spus, ridicându-se foarte încet de pe sofa:

— S-a dus acolo.

Carlos s-a întors, cu ochii în flăcări:

— S-a dus la Olivais? S-a dus la ea?

Da, cel puţin birjarului îi dăduse adresa moşiei lui

Craft. Ca să-l cunoască pe acel domn Castro Gomes, Ega se ascunsese în ghereta portarului. Şi-l văzuse coborând, aprinzându-şi o ţigară... Era într-adevăr un filfizon din cei care, în nenorocitul acela de Paris ce suportă orice, se duc la *Cafe. De la Paix* la ora două să ia un *groseille*[63], violenţi şi abrutizaţi... Portarul îi spusese că individul părea foarte vesel şi-i poruncise birjarului să-l ducă la Olivais...

Carlos părea zdrobit:

— Toate astea îţi fac greaţă!... La sfârşit te pomeneşti că se mai şi înţeleg ăştia doi. Mă simt cum spuneai tu acum câtva timp: „Mi-a căzut sufletul într-o latrină, am nevoie de-o baie pe dinăuntru!”

Ega a mormăit melancolic:

— Nevoia asta de băi morale devine, într-adevăr, tot mai frecventă... Ar trebui să existe în oraş un stabiliment pentru aşa ceva.

Carlos, în odaia sa, se plimba prin faţa mesei pe care foaia de hârtie, pe care voia să-i scrie Mariei Eduarda, purta deja data acelei zile, apoi *Dragă doamnă*, cu un scris pe care se străduise să-l facă foarte ferm şi senin, şi nu mai găsea alt cuvânt. Era cât se poate de hotărât să-i trimită un cec de două sute de livre, plată superb de ofensatoare pentru ultimele săptămâni petrecute în patul ei. Dar voia să le adauge două rânduri reci, nepăsătoare, care s-o rănească mai mult decât banii: şi nu găsea decât fraze de mare furie, dezvăluind o mare dragoste.

Privea foaia albă; iar formula banală *Dragă doamnă* îi inspira un dor sfâşietor după aceea căreia abia în ajun îi mai spunea „Adorata mea”, după femeia care încă nu se numea MacGren, care era desăvârşită, şi pe care o pasiune

---

63 Rachiu de coacăze.

Cruţă-i pe cei îngropaţi (lat.).
Spune, Melanie, spune mai departe ! (fr.) ® Nu ştiu, domnule, nu ştiu (fr.).

de nestăpânit, mai puternică decât raţiunea, o zăpăcise şi o învinsese. Iar dragostea lui pentru acea Maria Eduarda, nobilă şi drăgăstoasă, care se transformase într-o MacGren, concubină şi falsă, era acum infinit mai mare, disperată, fiindcă devenise nerealizabilă ca dragostea pe care i-o porţi unei moarte şi care freamătă cu mai multă înfocare lângă mormântul rece. Oh! dacă ea ar mai putea să renască o dată, curată, limpede, din mocirla în care se cufundase, să fie din nou Maria Eduarda, cu broderia ei castă!... Cu ce dragoste încă mai delicată ar înconjura-o, ca s-o compenseze de afecţiunile casnice de la care abdicase! Ce veneraţie încă mai mare i-ar arăta, ca să înlocuiască respectul pe care lumea superficială şi afectată i-l retrăsese! Ea avea totul ca să reţină dragostea şi respectul: avea frumuseţe, graţie, inteligenţă, veselie, maternitate, bunătate, un gust nemaiîntâlnit... Şi cu toate aceste calităţi dulci şi solide, era doar o mincinoasă!

Dar de ce? De ce? De ce se cufundase în acea lungă fraudă, urzită zi de zi, minţindu-l în toate, de la pudoarea ce o simula până la numele pe care-l folosea?

Îşi strângea capulântre mâini, găsea că viaţa nu mai era de suportat. Dacă ea minţea, atunci unde exista adevărul? Dacă ea îl trăda astfel, cu ochii ei limpezi, întregul univers putea să fie doar o uriaşă trădare mută. De aşezai un buchet de trandafiri într-o Vază, din el emana ciuma! De păşeai pe o iarbă fragedă, ea ascundea o mocirlă! Şi pentru ce, pentru ce îl minţise? Dacă din prima zi când îl văzuse, tremurător şi supus, cum îi contempla broderia aşa cum se contemplă un act sfânt, i-ar – fi spus că nu era soţia lui Castro Gomes, ar fi fost oare pasiunea lui mai puţin vie, mai puţin profundă? Nu binecuvântarea preotului era cea care dădea frumuseţe trupului şi preţ mângâierilor ei... De ce fusese nevoie atunci de acea minciună tenebroasă şi neobrăzată care-l făcea să

bănuiască acum că înseşi sărutările ei, suspinele ei au fost tot imposturi!... Şi prin această lungă înşelăciune îl determina pe el să se expatrieze, să-şi dea întreaga viaţă pentru un trup pe care alţii îl aveau doar cu o mână de livre! Şi pentru femeia asta, taxată cu ora, ca trăsurile de piaţă, era el pe punctul de a amărî bătrâneţele bunicului, de a-şi distruge ireparabil soarta, de a-şi mărgini libertatea de acţiune!

Dar de ce? De ce această farsă banală târâtă pe toate scenele operei comice, a „cocotei care face pe cucoana 1? De ce se pretase la asta ea, cu vorba ei cinstită, cu profilul pur şi blândeţea-i de mamă? Din interes? Nu. Castro Gomes era mai bogat decât el, mai din plin îi putea satisface pofta mondenă de toalete, de echipaje... îl simţise ea oare pe Castro Gomes pe punctul de-a o părăsi şi căutase să aibă la îndemână, deschisă şi promptă, altă pungă doldora de bani? Atunci mai simplu ar fi fost să-i spună: „Sunt liberă, îmi placi, ia-mă liber, cum mă dau”. Nu! în toate acestea se ascundea ceva tainic, întortocheat, de nepătruns. Ce n-ar fi dat să ştie ce!

Şi atunci, încetul cu încetul, s-a născut în el dorinţa să meargă la Olivais... Da, nu-i era de-ajuns să se revanşeze cu aroganţă, aruncându-i în poală un cec însoţit de o orbăznicie! De aceea, ce avea nevoie, întru deplina sa liniştire, era să smulgă, din fundul sufletului ei tulbure, taina acelei farse ruşinoase... Numai asta i-ar fi domolit chinul fără seamăn. Voia să mai calce o dată la Vizuina, să vadă cum e femeia aceea care se numeşte MacGren, şi să-i audă cuvintele. Oh! se va duce fără violenţe, fără reproşuri, foarte calm, zâmbitor! Numai ca să-i spună ea pentru ce motiv ticluise o minciună atât de laborioasă, atât de zadarnică... Numai ca s-o întrebe senin: „Scumpa mea doamnă, pentru ce a fost nevoie de toată minciuna asta?” Şi apoi s-o vadă plângând. Da, îl năpădise o dorinţă

năvalnică şi plină de dragoste s-o vadă plângând. Suferinţa de moarte pe care o simţise el în salonul de culoarea muşchiului de toamnă, când celălalt îşi rostogolea n-urile, voia s-o vadă repetându-se în pieptul ei, unde dormise până acum dulce, uitând de toate, şi care era frumos, dumnezeiesc de frumos!...

Hotărându-se brusc, a tras de clopoţel. Baptista şi-a făcut apariţia încheiat la toţi nasturii redingotei, cu un aer decis, parcă înarmat şi gata. Să se facă util în criza pe care 6 ghicea...

— Baptista, aleargă la Hotelul Central şi întreabă dacă domnul Castro Gomes s-a înapoiat!... Nu, ascultă!... Instalează-te la poarta hotelului şi aşteaptă până vine individul care a fost aici... Nu, mai bine întreabă!... în fine, asigură-te că individul ori s-a înapoiat, ori e în hotel. Şi de îndată ce vei fi foarte sigur de asta, vino imediat, aici, cu o trăsură... Un birjar de nădejde, care să mă ducă la Olivais.

După ce a dat ordinul acesta, s-a mai înseninat. Oricum, era o imensă uşurare să nu fie nevoit să scrie scrisoarea şi să găsească vorbele usturătoare care s-o sfâşie. A rupt hârtia fără grabă. Apoi a completat un cec de două sute de livre, „la purtător”. I-l va duce personal... Oh! desigur, nu i-l va arunca romantic în poală... l-l va lăsa pe o masă, iniţr-un plic cu adresa Madame MacGren... Şi deodată i s-a făcut milă de ea. O vedea deja deschizând plicul, cu două lacrimi mari, încete, tăcute, rostogolindu-i-se pe faţă... Şi i s-au umezit şi lui ochii...

În clipa aceea Ega, de afară, întreba dacă-l deranjează.

— Intră! i-a strigat.

Şi a continuat să se plimbe tăcut, cu mâinile în buzunare; celălalt, tăcând şi el, s-a dus să se sprijine de pervazul ferestrei ce dădea spre grădină.

— Trebuie să-i scriu bunicului ca să-i spun că am

ajuns cu bine, a murmurat Carlos în sfârşit, oprindu-se lângă masă.

— Transmite-i salutări din partea mea.

Carlos a luat loc, a apucat tocul languros, dar foarte repede l-a aruncat, şi-a încrucişat mâinile pe după cap, pe spătarul scaunului, şi a închis ochii, parcă sleit de puteri…

— Un lucru e sigur, a spus deodată Ega de la fereastră. Cel care i-a scris scrisoarea anonimă lui Castro Gomes a fost Dámaso!

Carlos s-a uitat la el:

— Crezi?… Da, poate… într-adevăr, cine era să-i scrie?

— Nimeni altcineva. Dámaso!

Carlos şi-a amintit atunci ce-i povestise Taveira. – aluziile misterioase la un scandal care se pregătea, la uns glonte pe care urma să-l primească în cap… Prin urmare; Dámaso lua drept sigură sosirea brazilianului, urmată de un duel…

— Trebuie strivit nemernicul ăsta! a strigat Ega, înfuriindu-se subit. N-o să avem siguranţă, n-o să avem linişte în viaţă cât timp trăieşte banditul ăsta L.

Carlos n-a răspuns. Iar celălalt continua, răscolit, palid tot, lăsând să i se reverse în vorbe o ură acumulată zi de zi:

— Eu nu-l omor pentru că n-am pretext!… Dacă aş avea un pretext, o obrăznicie de-a lui, o privire mai îndrăzneaţă, ar fi al meu, l-aş strivi!… Dar tu trebuie să faci ceva, asta nu se poate să rămână aşa! Nu se poate!

Cere sânge… Vezi şi tu ce nemernicie, o scrisoare anonimă!… Pacea noastră, fericirea noastră, totul e necontenit expus atacurilor domnului Dámaso. Nu se mai poate. Mie, dacă-mi pare rău de ceva, e că n-am niciun pretext! Dar tu ai, profită de el şi striveşte-l!

Carlos a ridicat vag din umeri:

— Ar merita să fie bătut cu biciul, într-adevăr… Dar de fapt, dacă s-a purtat cu mine ca un ticălos, a fost numai din cauza relaţiilor mele cu acea doamnă; şi fiind acum o afacere încheiată, tot ce-i legat de ea se încheie de asemenea. *Parce sepultis*…1 La urma urmei, el avea dreptate când spunea că-i o mincinoasă…

A lovit cu pumnul în masă, s-a ridicat, şi cu un zâmbet amar, cu o silă nesfârşită de toate:

— El, el, domnul Dámaso Salcede avea dreptate!…

Toată mânia îi revenise, mai violentă, la gândul acesta.

S-a uitat la ceas. Era grăbit acum s-o vadă, s-o insulte!…

— I-ai scris? a întrebat Ega.

— Nu, mă duc personal.

Ega a părut uluit. Apoi şi-a reluat plimbarea, tăcut, cu ochii în covor.

Se întunecase când s-a înapoiat Baptista. Îl văzuse pe domnul Castro Gomes coborând la hotel şi poruncind să i se aducă bagajele jos; iar trăsura care urma să-l ducă pe domnişorul la Olivais aştepta.

— Bine, la revedere atunci, a spus Carlos căutându-şi tulburat o pereche de mănuşi.

— Nu iei masa?

— Nu.

Curând după aceea înainta pe şoseaua spre Olivais. Gazul lampant lumina deja. Şi, foindu-se pe bancheta îngustă, aprinzându-şi întruna ţigarete pe care nu le fuma, Carlos suferea de pe acum tulburarea acelei întâlniri dificile şi dureroase… Nici nu ştia măcar cum să i se adreseze, cu dragă „doamnă”, sau cu „buna mea prietenă”, afectând o indiferenţă superioară. Şi în acelaşi timp simţea pentru ea o milă nespusă, care-l înmuia. În faţa purtării lui de gheaţă, o vedea deja pălind, tremurând, cu ochii plini

de lacrimi. Şi lacrimile pe care le dorise atâta, acum când era pe punctul de a le vedea curgând, îl copleşeau numai de emoţie şi milă… O clipă chiar i s-a năzărit să se întoarcă din dram. La urma urmei ar fi mult mai demn să-i scrie două rânduri trufaşe, prin care să se scuture de ea sec şi pentru totdeauna! Ar putea să nu-i mai trimită cecul – ofensă brutală de om bogat. Deşi înşelătoare, era totuşi femeie, avea şi ea nervi, avea fantezie, şi-l iubise poate dezinteresat… Dar o scrisoare ei a mai demnă. Şi acum îi veneau cuvintele pe care ar fi trebuit să i le adreseze, incisive şi precise. Da, ar fi trebuit să-i spună că, dacă era gata să-şi dea şi viaţa pentru o femeie care i se dăruia „din pasiune”, era decis să nu sacrifice nici timpul său liber unei femei care-i cedase „din profesie”. Era mai simplu, mai decisiv… Şi apoi, nici nu trebuia s-o vadă, să suporte chinul explicaţiilor şi al lacrimilor ei.

Atunci l-a apucat o slăbiciune. A bătut în geam ca să oprească trăsura, să reflecteze o clipă, mai calm, fără uruitul roţilor. Birjarul n-a auzit: trapul larg al cailor continua să lovească şoseaua întunecată. Şi Carlos a renunţat din nou, şovăind. Apoi, pe măsură ce recunoştea, estompate în umbră, locurile pe unde trecuse de atâtea ori cu inima în sărbătoare, când pasiunea lui era în toi, îl apuca iar mânia – mai puţin contra persoanei Maria Eduarda cât contra acelei „minciuni” pe care o ticluiseeaşi care venea să stâlcească iremediabil încântarea divină a vieţii lui. Acea „minciună” o ura el acum, văzând-o ca-pe ceva material şi tangibil, de o greutate enormă, urâtă şi de culoarea fierului, care-i strivise inima. Oh! de n-ar exista „acel lucru” meschin şi de neuitat între ei, ca un bloc indestructibil de granit, i-ar deschide din nou braţele, dacă nu cu aceeaşi încredere, cel puţin cu aceeaşi înfocare! Soţia sau amanta celuilalt – la urma urmei, ce conta? Nu pentru că sărutărilor aceluia le lipsea consacrarea

latinească a unui preot – era pielea ei mai prihănită sau mai puţin proaspătă! Dar exista „minciuna”, „minciuna” iniţială, spusă în prima zi când se dusese în strada Sfântul Francisc, şi care, ca un ferment de putreziciune, distrusese totul: dulci conversaţii, tăceri, plimbări, sieste în căldura parcului, zvon de sărutări stingându-se printre perdeluţe de culoarea aurului… Totul mânjit, totul contaminat de acea primă „minciună” pe care o spusese zâmbind, cu ochii ei liniştiţi şi limpezise înăbuşea. A dat să coboare geamul, dar lipsea cureaua, când trăsura s-a oprit deodată, pe şoseaua singuratecă… A deschis portiera. O femeie cu şal pe cap vorbea cu birjarul.

— Melanie!

— *Ah*! *monsieur*!

Carlos a sărit repede. Ajunseseră lângă pai e, la cotitura şoselei, unde zidul făcea un unghi sub un fag, în faţa unor garduri vii de agave protejând nişte plantaţii de măslini. Carlos i-a strigat birjarului să meargă mai înainte şi să aştepte la poartă. Şi a rămas jos, în întuneric, cu Melanie înfăşurată în şalul ei.

Ce căuta ea acolo? Melanie părea întoarsă pe dos: i-a povestit, că se ducea în târg să caute o trăsură, pentru că doamna voia să meargă la Lisabona, la Buchetul… Crezuse că birja era goală.

Şi-şi frângea mâinile, aducându-i mulţumiri, cu o imensă uşurare. Ah! ce bine, ce bine că a venit!… Doamna era nefericită, nici nu mâncase, plângea întruna. Domnul Castro Gomes sosise pe neaşteptate… Doamna, sărăcuţa, voia să moară!

Atunci Carlos, păşind de-a lungul zidului, a început să-i pună întrebări. Cum venise celălalt? Ce spusese? Cum se despărţiseră?… Melanie nu auzise nimic. Domnul Castro Gomes şi doamna stătuseră de vorbă în pavilionul japonez. La ieşire îl văzuse pe domnul Castro Gomes spunându-i

adio lui *madame*, foarte calm, foarte amabil, râzând, vorbind de Niniche… Cât despre doamna, părea ca moartă, atât era de palidă! Când celălalt a plecat, a fost cât pe ce să leşine.

Ajunseseră aproape de poarta Vizuinii. Carlos s-a dat înapoi, respirând adânc, cu pălăria în mână. Şi acum simţea cum îi piere tot orgoliul sub povara anxietăţii. Voia să ştie! Şi punea întrebări, o lăsa pe Melanie să pătrundă în amănuntele dureroase ale pasiunii lor… *„Dites toujours*.

Melanie, *dites 1”* 1 Ştia doamna că domnul Castro Gomes fusese la el, la Buchetul, şi-i dezvăluise totul?…

Sigur că ştia, de asta şi plângea, – spunea Melanie. Ah, de câte ori nu-i repetase ea doamnei că era mai bine să-i spună adevărul! Erau bune prietene, se afla în serviciul ei de mic copii, o văzuse născându-se pe domnişoara… Şi i-o spusese chiar şi la Olivais!

Carlos lăsa capul în jos în umbra zidului. Va să zică, Melanie „îi spusese”! Va să zică ea şi cu servitoarea discutau împreună, prieteneşte, despre înşelăciunea în care se lăsase prinsă viaţa lui! Şi dezvăluirile Melaniei, care suspina cu şalul pe faţă, doborau ultimele frânturi din visul acela pe care el îl ridicase atât de sus, printre nori de aur. Nimic nu dăinuia. Totul zăcea în ţăndări, căzut în mocirla aceea abjectă.

O clipă, cu inima covârşită de oboseală, i-a dat prin gând să se înapoieze la Lisabona. Dar dincolo de zidul acela negru se afla *ea*, pierdută în lacrimi, voind să moară… Şi încet a pornit-o din nou spre poartă.

Şi acum, fără să mai simtă nicio împotrivire a orgoliului, îi punea Melaniei întrebări mai intime. De ce Maria Eduarda nu-i spusese adevărul?

Camerista a ridicat din umeri. Nu ştia; nici doamna nu ştia! Locuise la Hotelul Central ca Madame Gomes; îl primise la dânsa ca Madame Gomes… Şi tot astfel

acceptase, pe nesimţite, să stea de vorbă cu el, să-l placă, să vină la Olivais... Şi pe urmă era prea târziu, nu mai îndrăznise să-i mărturisească, cufundată toată în „minciună”, temându-se de vreo neplăcere...

Dar, exclama Carlos, nu-şi închipuise oare niciodată că în mod fatal el avea să descopere într-o zi?

— *Je ne sais pas*, *monsieur*, *je ne sais pas* a, a murmurat Melanie, gata să plângă.

Apoi au urmat alte indiscreţii. Nu-l aştepta pe Castro Gomes? Nu bănuia că se va întoarce? Nu obişnuia să vorbească de el?

— *Oh non*, *monsieur*, *oh non*!

Madame, de când începuse să vină domnul zilnic în strada Sfântul Francisc, se considerase pentru totdeauna dezlegată de domnul Castro Gomes, nici nu vorbea de el, nici nu accepta să i se vorbească... înainte de asta, domnişoara îi spunea mereu domnului Castro Gomes *petit a-mi*. Acum nu-i mai spunea nicicum. I se anunţase că nu mai exista niciun *petit a-mi*...

— Ea îi mai scria încă, zicea Carlos, ştiu că-i mai scria...

Da, Melanie credea că da... Dar scrisori indiferente.

Doamna fusese chiar atât de scrupuloasă că, de la instalarea la Olivais, nu mai cheltuise niciun ban din sumele trimise de domnul Castro Gomes. Scrisorile prin care primea bani le păstra neatinse, i le restituise în după-amiaza asta... Oare nu-şi amintea domnul că o întâlnise într-o dimineaţă ieşind de la Muntele de pietate? Ei bine, se dusese acolo cu o prietenă franţuzoaică, să amaneteze o brăţară cu briliante a doamnei. Doamna trăia acum din bijuteriile ei; mai amanetase şi altele.

Carlos se oprise, mirat. Atunci de ce minţise?

— *Je ne sais pas*, spunea Melanie, *je ne sais pas*...

Mais elle vous aime bien, allez![64]

Ajunseseră în faţa porţii. Trăsura aştepta. Şi, la capătul aleii de salcâmi, uşa casei, larg deschisă, lăsa să răzbată lumina din coridor, slabă şi tristă. Lui Carlos i s-a părut chiar că vede silueta Mariei Eduarda, înfăşurată într-o mantie de culoare închisă, cu pălăria pe cap, traversând prin lumină… Desigur că auzise uruitul roţilor. Ce fior de nerăbdare trebuie să fi simţit!

— Du-te şi spune-i că vin, Melanie, du-te! a murmurat Carlos.

Fata a dat fuga. Iar el, păşind încet pe sub salcâmi, îşi auzea în bezna tăcută bătăile dezordonate ale inimii. A urcat cele trei trepte de piatră – care i se păreau acum ale unei case străine. Înăuntru, coridorul era pustiu, cu lampa maură luminând panoplia de toreador… Acolo s-a oprit. Melanie, cu şalul în mână, a venit să-i spună că doamna se află în salonul tapiseriilor…

Carlos a intrat.

Era acolo, cu mantia încă pe umeri, aşteptând în picioare, palidă, cu tot sufletul concentrat în ochii ce străluceau printre lacrimi. Şi a alergat spre el, i-a apucat mâinile, incapabilă să rostească o vorbă, plângând cu sughiţuri, tremurând toată.

În cumplita lui tulburare, Carlos găsea doar aceste cuvinte, de o melancolică stupiditate:

— Nu ştiu de ce plângi, nu ştiu, n-ai motive să plângi…

Ea a putut în sfârşit să bâiguie:

— Ascultă-mă, pentru numele lui Dumnezeu. Nu spune nimic, lasă-mă să-ţi povestesc… Veneam la tine o trimisesem pe Melanie după o trăsui a. Voiam să te văd… Niciodată n-am avut curajul să-ţi spun! Am făcut rău, a fost groaznic… Dar ascultă-mă, nu spune încă nimic, îaită-mă,

64 Dar vă iubeşte mult, să ştiţi ! (fr.)

fiindcă n-am nicio vină!

Din nou o sufocau sughiţurile de plâns. Şi a căzut într-un colţ al sofalei, cu hohote puternice şi nervoase care o scuturau toată, făcând să i se rostogolească pe umeri parul prins neglijent.

Carlos rămăsese în faţa ei, nemişcat. Inima părea să i se ci oprit de surprindere şi îndoială, incapabilă să se descătuşeze. Abia acum simţea cât de josnic şi brutal ar fi să-i lase cecul pe care-l avea pregătit în portofel şi care-l ruşina acum atât de tare... Ea şi-a ridicat faţa, scăldată în lacrimi, şi a murmurat cu un efort vădit:

— Ascultă-mă!... Nici nu ştiu cum să încep... Oh. Sunt atâtea, atâtea de spus!... Nu pleca încă, ia loc, ascultă-mă...

Încet, Carlos şi-a tras un scaun.

— Nu, aici lângă mine... Ca să am mai mult curaj... Fii bun, ai milă, fă asta pentru mine!

El a cedat în faţa implorării umile şi înduioşătoare a ochilor ei plini de lacrimi; şi a luat loc în celălalt colţ al sofalei, departe de ea, nespus de dezolat. Atunci, foarte încet, răguşită de plâns, fără să-l privească, şi de parcă s-ar fi aflat la spovedanie, Maria a început să vorbească despre trecutul ei, fără şir, şovăind, bâlbâindu-se, printre hohote de plâns care o sufocau şi pudori amare care o făceau să-şi îngroape faţa nefericită în mâini.

N-a fost vina ei! Nu a ei! Ar fi trebuit să-l întrebe pe omul acela care ştia totul despre ea... A fost numai vina mamei". Era oribil de spus, dar din cauza ei îl cunoscuse pe primul bărbat, pe celălalt, pe irlandez, şi fugise cu el... Trăise cu el patru ani, ca soţia lui, fusese atât de credincioasă, atât de retrasă, se ocupa numai de casa ei, fiindcă el urma s-o ia în căsătorie! Dar murise în războiul cu nemţii, în lupta de la Saint-Privat. Iar ea rămăsese cu Rosa, cu mama care se îmbolnăvise, fără niciun ban. După

ce vânduse tot… La început lucrase… La Londra căutase să dea lecţii de pian… N-avea de nici unele, două zile trăise fără foc, cu peşte sărat, cu Rosa lângă ea, flămândă! Bietul copil flămând! flămând! Ah, el nu putea să înţeleagă ce înseamnă asta!… Aproape din milă le repatria –, seră la Paris… Şi acolo îl cunoscuse pe Castro Gomes. Era oribil, dar ce altceva ar fi putut face? Era pierdută…

Încet lunecase de pe sofa, căzuse la picioarele lui Carlos. Iar el şedea mai departe nemişcat, mut, cu inima sfâşiată de temeri opuse pe de o parte mila înfiorată pentru toate mizeriile suferite, durerea de mamă, goana după lucru, foamea, care, de-a valma, i-o făceau mai dragă; şi pe de alta oroarea de celălalt bărbat, irlandezul, care apăruse şi el acum, şi i-o târa mai mult în noroi…

Ea continua să vorbească despre Castro Gomes. Trăise trei ani cu el, cinstit, fără o abatere, fără un gând rău. Singura ei dorinţă era să stea liniştită, la casa ei. El era cel care o silea să meargă la ospeţe, la serate…

Şi Carlos, chinuit, nu putea suporta să audă mai mult. I-a respins mâinile care le căutau pe ale lui. Voia să fugă, voia să se termine odată!…

— Oh! nu, nu mă izgoni! a strigat ea agăţându-se de el înnebunită. Ştiu că nu merit nimic! Sunt o nenorocită… Dar n-am avut curajul, dragostea mea! Tu eşti bărbat, nu înţelegi lucrurile astea. Uită-te la mine! De ce nu te uiţi la mine? Numai o clipă, nu întoarce faţa, fie-ţi milă de mine…

Nu! nu voia să se uite la ea. Se temea de lacrimile acelea, de chipul ei chinuit de moarte. La căldura sânului ce gâfâia pe genunchii lui, totul în el începea acum să se clatine – trufie, ciudă, demnitate, gelozie… Şi atunci, fără să ştie cum, fără să vrea, mâinile lui le-au strâns pe ale ei. Ea i-a acoperit imediat cu sărutări înfrigurate degetele, încheietura mâinilor; şi, disperată, implora din străfundurile nimicniciei ei o clipă de milostivire.

— Oh! spune că mă ierţi! Tu eşti atât de bun! Numai un cuvânt… Spune doar că nu mă urăşti, pe urmă te las să pleci… Dar spune mai întâi… Uită-te măcar la mine ca înainte, o singură dată!…

Şi acum buzele ei erau cele care le căutau pe ale lui. Atunci slăbiciunea în care simţea că se cufundă toată fiinţa lui l-a copleşit pe Carlos de mânie, împotriva lui şi împotriva ei. A scuturat-o brutal, a strigat:

— Dar de ce nu mi-ai spus, de ce nu mi-ai spus? De ce a trebuit să existe minciuna asta atâta timp? Eu te-aş fi iubit la fel! De ce ai minţit?

I-a dat drumul, lăsând-o prosternată la pământ. Şi, în picioare, revărsa asupra ei o plângere dispeuată:

— Minciuna ta e cea care ne desparte acum, oribila ta minciună, numai minciuna ta!

Ea s-a ridicat cu încetul, abia puţind să se ţină pe picioare, cu tot sângele pierit din obraji.

— Dar am avut de gând să-ţi spun, a murmurat foarte slab, cumplit de nefericită în faţa lui, cu braţele căzute. Am avut de gând să-ţi spun… Nu-ţi aminteşti, în ziua când ai venit târziu, când ţi-am vorbit despre casa de la ţară, şi tu mi-ai spus pentru prima oară că mă iubeşti? Ţi-am zis imediat: „Vreau să-ţi spun ceva…” Nici nu m-ai lăsat să termin. Ţi-ai închipuit ce era, că voiam să fiu numai a ta, departe de toate… Şi ai spus atunci c-o să plecăm cu Rosa, să fim fericiţi undeva, în vreun colţ de lume… Nu-ţi aminteşti?… Atunci m-am simţit ispitită! Să nu-ţi spun nimic, să mă las dusă, şi apoi, mai târziu, după ani de zile, când ţi-aş fi dovedit ce soţie bună eram, demnă de stima ta, să-ţi mărturisesc totul şi să-ţi spun: „Acum, dacă vrei, izgoneşte-mă”. Oh! am făcut rău, ştiu asta… Dar a fost o tentaţie, n-am rezistat… Dacă n-ai fi spus să fugim împreună, ţi-aş fi mărturisit totul… Dar cum ai spus-o, am întrevăzut altă viaţă, o mare Speranţă, nu ştiu ce! Şi

dincolo de asta amânam mereu oribila mărturisire! în sfârşit, nici nu pot să explic, era ca şi cum mi s-ar fi deschis cerul, mă vedeam cu tine în casa noastră… A fost o tentaţie!… Şi pe urmă ar fi fost groaznic – când tu mă iubeai atât de mult – să mă apuc să-ţi spun: „Nu face toate astea pentru mine, uite că sunt o nenorocită, nici soţ nu am…” Ce să-ţi explic mai mult? Nu mă resemnam să pierd respectul tău. Mi-era atât de bine să mă simt stimată… în sfârşit, am făcut rău, am făcut foarte rău… Şi acum s-a întâmplat, sunt pierdută, totul s-a sfârşit!

S-a aruncat la pământ, ca o făptură învinsă şi sfârşită, ascunzându-şi faţa în sofa. Iar Carlos, mergând încet spre fundul camerei, revenind brusc lângă ea, îi făcea mereu acelaşi reproş, „minciuna, minciuna”, necontenită şi zilnică… Numai plânsul ei cu sughiţuri îi răspundea.

— De ce nu mi-ai spus măcar după aceea, aici, la Olivais, când ştiai că tu erai totul pentru mine…?

Ea a înălţat capul, ostenită:

— Ce să-ţi răspund? Mi-a fost teamă ca dragostea ta să nu se schimbe, să nu te porţi altfel… Te şi vedeam tratându-mă fără respect. Te vedeam intrând aici fără să-ţi scoţi pălăria, pierzând afecţiunea pentru fetiţă, dorind să suporţi cheltuielile casei… Apoi aveam remuşcări, tot amânam. Spuneam: „Azi nu, încă o singură zi de fericire, dar mâine da…” Şi astfel am tot mers înainte! în sfârşit, nici eu nu ştiu, e groaznic!

S-a făcut tăcere. Atunci Carlos a auzit-o la uşă pe Niniche care voia să intre şi chelălăia încetişor, neliniştită. I-a deschis. Căţeluşa a venit alergând, a sărit pe sofa, unde Maria continua să plângă în hohote, încovrigată într-un colţ; tot căuta să-i lingă mâinile, agitată; apoi s-a proţăpit lângă ea, parcă vrând s-o apere, neîncrezătoare, urmându-l cu ochii ei vioi, de cărbune, pe Carlos, care reîncepuse să se plimbe încruntat.

Un geamăt mai lung şi mai trist al Mariei l-a făcut să se oprească. Un moment a stat cu ochii pironiţi la durerea ei umilită… Mişcat, cu buzele tremurânde, a murmurat:

— Chiar dacă te-aş putea ierta, cum te-aş mai putea crede de-acum înainte? Minciuna asta groaznică va rămâne totdeauna între noi ca să ne despartă! N-aş mai avea nici o singură zi de încredere şi de linişte!…

— Dar eu nu te-am minţit decât o dată şi din dragoste pentru tine! a spus grav, din străfundul durerii ei.

— Ba nu, ai minţit tot timpul! Totul era fals, falsă căsătoria ta, fals numele tău, falsă toată viaţa ta… Niciodată nu te-aş mai putea crede… Cum ar fi posibil, dacă până şi acum nu pot să cred în sinceritatea lacrimilor tale?

Indignarea a ridicat-o în picioare, dreaptă şi trufaşă. Ochii ei, dintr-odată uscaţi, au strălucit, revoltaţi şi mari, pe faţa ei palidă ca marmura.

— Ce vrei să spui? Că lacrimile mele nu sunt sincere, că rugăminţile mele sunt mincinoase? Că mă prefac ca să te reţin, ca să nu te pierd, ca să am alt bărbat, acum, când mă văd părăsită?…

El a bâiguit:

— Nu, nu! Nu-i vorba de asta!

— Dar eu? a exclamat ea, mergând spre el, dominându-l, măreaţă şi cu obrazul luminat de splendoarea adevărului. Dar eu? De ce aş crede eu în marea pasiune pe care mi-o jurai? Ce iubeai tu în mine? Spune! Pe soţia altuia, numele lui, parfumul de adulter, toaletele?… Sau pe mine însămi, trupul meu, sufletul meu şi dragostea mea pentru tine?… Eu sunt aceeaşi, uită-te bine la mine!… Braţele astea sunt aceleaşi, pieptul e acelaşi… Dar un lucru e diferit: pasiunea mea! Ea e mai mare, nefericit, nesfârşit mai mare.

— Oh! dacă ar fi adevărat! a strigat Carlos,

frângându-şi mâinile:

Într-o clipă Maria era căzută la picioarele lui, cu braţele deschise spre el.

— Îţi jur pe sufletul fiicei mele, pe sufletul Rosei! Te iubesc, te ador nebuneşte, absurd, până la moarte!

Carlos tremura. Toată fiinţa lui tânjea după ea; şi a simţit o pornire irezistibilă să se lase să cadă pe pieptul acela cart gâfâia la picioarele lui, chiar dacă ar fi fost abisul întregii sale vieţi… Dar din nou l-a străfulgerat gândul „minciunii11, îngheţând totul. Şi s-a îndepărtat de ea, cu mâinile la cap, disperat, revoltat contra acelui lucru meschin, I indestructibil care nu voia să piară, şi se interpunea ca un drug de fier între el şi fericirea lui dumnezeiască!

I’a rămăsese în genunchi, nemişcată, cu ochii larg deschişi, îndreptaţi spre podea. Apoi, în tăcerea capitonată a salonului, vocea ei s-a înălţat, îndurerată şi tremurătoare:

— Ai dreptate, s-a sfârşit! Tu nu mă crezi, totul s-a sfârşit!… E mai bine să pleci… Nimeni n-o să mă mai creadă… S-a sfârşit totul pentru mine, mu mai am pe nimeni pe lume… Mâine plec de aici, îţi las totul… Trebuie să-mi laşi timp ca să aranjez… Apoi, ce pot să fac, plec!

Şi n-a mai putut suporta, a căzut la pământ, cu braţele întinse, plângând din nou în hohote.

Carlos s-a întors, rănit în inimă. Cu rochia ei de culoare închisă, căzută acolo şi părăsită, părea de pe acum o biată făptură izgonită din orice cămin, singură într-un colţ, în bătaia nemiloasă a lumii… Atunci respectul uman, orgoliul, demnitatea domestică, totul în el a fost spulberat de un vânt puternic de milostivire. A văzut doar, punându-i în umbră toate slăbiciunile, frumuseţea ei, durerea ei, sufletul ei atât de iubitor. Un delir mărinimos, de o grandioasă bunătate, s-a amestecat în el cu pasiunea. Şi,

aplecându-se, i-a spus încet, cu braţele deschise:

— Maria, vrei să te măriţi cu mine?

Ea a înălţat capul; fără să înţeleagă, cu ochii rătăciţi. Dar Carlos avea braţele larg deschise; şi aştepta ca s-o înlănţuie cu de din nou, a lui pentru totdeauna… Atunci s-a ridicat, împiedicându-se în fuste, i-a căzut la piept, acoperindu-l de sărutări, printre sughiţuri de plâns şi râsete, năucită, vrăjită:

— Să mă mărit cu tine, cu tine? Oh! Carlos… Şi să trăiesc totdeauna, totdeauna cu tine?… Oh! dragostea mea, dragostea mea! Şi să mă ocup de tine, şi să te slujesc, şi să te ador, şi să fiu numai a ta? Şi biata Rosa la fel… Nu, nu te însori cu mine, nu-i cu putinţă, nu merit nimic! Dar dacă tu vrei, de ce nu?… Plecăm undeva departe, împreună, şi Rosa şi eu lipite de inima ta! Şi ai să fiiprietenul nostru, al meu şi al ei, pentru că nu avem pe nimeni pe lume… Oh! Dumnezeule, Dumnezeule!…

A pălit, lunecându-i greoaie dintre braţe, leşinată; iar părul ei lung, despletit, atârna pe jos, prinzând reflexele luminii în tonuri aurii.

XV

MARIA EDUARDA ŞI CARLOS – care rămăsese în noaptea aceea la Olivais, în căsuţa sa – tocmai terminau de luat micul-dejun. Domingos servise cafeaua, şi înainte de a pleca pusese lângă Carlos cutia de ţigarete şi *Le Figaro*. Cele două ferestre erau deschise. Nicio frunză nu se clintea în aerul greu al dimineţii înnourate, întristată încă mai mult de un dangăt lent de clopote care pierea în depărtare, pe câmpuri. Pe banca din stejar de plută, sub copaci, Miss Sara cosea, fără zor; Rosa, alături de ea. Se uca prin iarbă. Iar Carlos, care venise în ţinută conjugală, doar cu o simplă cămaşă de mătase şi cu o vestă de flanelă pe deasupra, – şi-a tras atunci scaunul mai aproape de Maria şi i-a luat mâna, jucându-se cu inelele ei, mângâind-

o uşor:

— Spune-mi acum, dragostea mea… Te-ai hotărât, în sfârşit, când vrei să pleci?

În noaptea aceea, printre primele ei sărutări de logodnică, ea îşi manifestase dorinţa plină de duioşie să nu schimbe nimic din proiectul călătoriei în Italia şi aranjării unui cuib romantic printre florile din Isola Bela: numai că acum nu avea să se mai ascundă în neliniştea unei fericiri vinovate, ci să se bucure de calmul unei fericiri legitime. Iar după toate nesiguranţele şi chinurile care-l frământaseră din ziua când o întâlnise pe Maria Eduarda în Aterro, Carlos era şi el dornic de clipa când se va instala în sfârşit în confortul unei iubiri lipsite de îndoieli şi tresăriri.

— Dacă ar fi după mine, aş pleca şi mâine. Tânjesc după un pic de pace. Mi-e dor de trândăveală!… Dar tu, spune, când vrei?

Maria n-a răspuns; doar privirea ei a zâmbit, recunoscătoare şi îndrăgostită. Apoi, fără să-şi retragă mâna pe care, în lunga sa mângâiere, Carlos încă o mai ţinea, a strigat-o pe Rosa prin fereastră.

— Mămico, aşteaptă, vin numaidecât! Dă-mi nişte firimituri… Sunt pe-aici nişte vrăbii care n-au luat încă micul-dejun…

— Haide, vino încoace!

Când a apărut fetiţa în uşă, toată în alb, îmbujorată, cu unul din ultimii trandafiri ai verii înfipt la brâu – Maria a chemat-o mai aproape, între ei doi, sprijinită de genunchii săi. Şi, potrivindu-i panglica desfăcută din păr, a întrebat, foarte serioasă, foarte emoţionată, dacă i-ar plăcea să vină Carlos să locuiască împreună cu deşi să rămână cu totul acolo, la Vizuină… Ochii fetiţei s-au umplut de surpriză şi bucurie:

— Cum, să rămână mereu, mereu aici, chiar şi

noaptea, toată noaptea?… Şi să-şi aducă aici cuferele şi toate lucrurile?

Amândoi au murmurat: „Da”.

Atunci Rosa a început să ţopăie, să bată din palme, radioasă, cerându-i lui Carlos să se ducă imediat, imediat, să-şi aducă lucrurile şi cuferele…

— Ascultă, i-a mai spus Maria grav, reţinând-o pe genunchii ei. Ţi-ar plăcea ca el să fie ca un tătic şi să meargă peste tot cu noi, şi noi să-l ascultăm amin două, şi să-l iubim mult?

Rosa a ridicat spre mama ei o feţişoară gravă, pe care se stinsese orice zâmbet.

— Dar eu nu pot să-l iubesc mai mult decât îl iubesc acum!…

Amândoi au sărutat-o, cu ochii umeziţi de duioşie. Şi pentru prima oară în prezenţa Rosei, aplecându-se peste ea, Maria Eduarda a sărutat uşor creştetul lui Carlos. Fetiţa a rămas uluită, plimbându-şi ochii de la prietenul ei la mama. Şi a părut să înţeleagă totul: a lunecat de pe genunchii Mariei, s-a dus lângă Carlos, cu o tandreţe umilă:

— Vrei să-ţi spun tăticule, numai ţie?

— Numai mie, a răspuns el, înlănţuind-o toată cu braţele.

Şi astfel au obţinut consimţământul Rosei – care a funii, trântind uşa, cu mâinile încărcate de prăjituri pentru vrăbii.

Carlos s-a ridicat, a luat capul Mariei între mâinile lui, u, privind-o adânc, până în străfundul sufletului, a murmui ai în extaz:

— Eşti desăvârşită!

Ea s-a desprins, melancolică, de adoraţia aceea care o tulbura.

— Ascultă… Mai am încă multe, multe să-ţi spun, din

păcate: Haidem în chioşcul nostru… Tu n-ai nimic de făcut acum, nu-i aşa? Şi chiar dacă ai avea, azi eşti al meu… V în după tine. Ia-ţi ţigările.

Pe treptele ce dădeau spre parc, Carlos s-a oprit ca să privească, să simtă suavitatea difuză a cerului cenuşiu… Iar viaţa i s-a părut adorabilă, de o poezie delicată şi tristă, învăluită astfel în ceaţa aceea diafană în care nimic nu strălucea şi nimic nu cânta, şi care era atât de prielnică pentru ca două inimi, nepăsătoare faţă de lume şi în dezacord cu ea, să se dedice împreună încântării necontenite de a se înfiora laolaltă în tăcere şi în umbră.

Vine ploaia, moş Andre, a spus el când a trecut pe lângă bătrânul grădinar care tăia merişorul.

Mo. Ş Andre, fâstâcit, şi-a smuls pălăria de pe cap. Ah! era mare nevoie de o picătură de apă, după arşiţa verii! liulgării de pământ sunt tare însetaţi! Dar în casă e toată lumea bine? Doamna? Domnişoara?

— Totu-i în ordine, moş André, mulţumesc.

Iar în dorinţa sa de a-i vedea pe toţi cei din jur fericiţi ca el şrca pământul însetat care urma să fie adăpat în curând – Carlos a strecurat o livră în mâna lui moş Andre, care a rămas uluit, neîndrăznind să închidă palma peste

I anul acela neaşteptat de aur care lucea.

Când a venit şi Maria în chioşc, avea la ea o casetă din lemn de santal. A aruncat-o pe divan; l-a pus pe Carlos a ia loc lângă ea, foarte confortabil, printre perne; i-a aprins o ţigaretă. Apoi s-a ghemuit la picioarele lui, pe covor, ca în umilinţa unei spovedanii.

— Stai bine aşa? Să-ţi aducă Domingos nişte apă gazoasă şi coniac Nu? Atunci ascultă, vreau să-ţi povestesc tot…

Dorea să-i povestească acum întreaga ei viaţă. Se gândise chiar să i-o aştearnă pe hârtie într-o scrisoare interminabilă, ca în romane. Dar apoi hotărâse să stea mai

degrabă de vorbă cu el, pe îndelete, acolo, o dimineaţă întreagă, cuibărită la picioarele lui.

— Stai bine, da?

Carlos aştepta emoţionat. Ştia că buzele acelea iubite aveau să facă dezvăluiri dureroase pentru inima sa – şi amare pentru orgoliul său. Dar cunoaşterea vieţii ei întregea pentru el stăpânirea fiinţei ei: când îi va şti tot trecutul, o „va simţi a lui mai pe de-a-ntregul. Şi, în fond, simţea o curiozitate nesăţioasă să afle lucrurile acelea care aveau să-l sfâşie şi să-l umilească.

— Da, povesteşte… Pe urmă o să uităm totul, şi, pentru totdeauna. Dar acum spune, povesteşte… Unde te-ai născut de fapt?

Se născuse la Viena: dar îşi amintea prea puţin din vremea copilăriei, nu ştia aproape nimic despre tatăl ei, în afară de faptul că descindea din marea nobilime şi că era foarte frumos. Avusese o surioară, Helolsa, care murise la doi ani. Mai târziu, când se făcuse măricică, mama ei nu suporta să fie întrebată de trecut; şi spunea totdeauna că a răscoli prin amintirile vechi era la fel de dăunător ca şi a clătina o sticlă de vin vechi… Din Viena abia îşi mai amintea nedesluşit alei largi cu copaci, militari îmbrăcaţi în alb, şi o casă elegantă şi aurită toată în care se dansa mult: uneori stătea acolo mult timp singură cu bunicul, un bătrânel trist şi sfios, vârât prin colţuri, care-i istorisea poveşti cu vapoare. Apoi au plecat în Anglia, dar îşi amintea numai că a traversat o învălmăşeală mare de străzi, într-o zi ploioasă, înfăşurată în blănuri, aşezată pe genunchii unui valet. Primele ei amintiri mai clare datau de la Paris; mama, acum văduvă, era în doliu după bunicul; şi ea avea o doică italiancă, ce o ducea în fiecare dimineaţă, cu un cerc şi cu o minge, să se joace pe Champselysees. Seara o vedea adeseori pe mama decoltată, într-o odaie plină de satenuri şi de lumini; iar un

bărbat blond cu gesturi cam bruşte, care fuma mereuântins pe sofale.

Îl aducea din când în când o păpuşă şi-i spunea „Mademoiselle Triste Coeur”, din cauza aerului ei grav. Apoi mama n băgase la o mănăstire de lângă Tours – fiindcă la vârsta «ceea, deşi ştia deja să cânte la pian valsurile din *La Belle IIrime*, încă nu cunoştea alfabetul. În parcul mănăstirii, iirintre tufe frumoase de lilieci, îşi luase mama ei rămas1 Hin de la ea cu şiroaie de lacrimi; iar lângă ea aştepta, di sigur ca s-o consoleze, un individ foarte grav, cu muslaii pomădate, căreia maica stareţă i se adresa cu veneraţie.

La început mama venea s-o vadă în fiecare lună, rămânând la Tours două-trei zile; îi aducea o grămadă de cadouri, păpuşi, bomboane, batiste brodate, rochii scumpe, pe care regulamentul sever al mănăstirii nu-i permitea să le folosească. Făceau atunci plimbări cu trăsura prin împrejurimile oraşului Tours; şi întotdeauna caleaşca lor era escortată de ofiţeri călări, care o tutuiau pe mama. La mănăstire, profesoarele, maica superioară, nu se arătau piva încântate de ieşirile acestea şi, nici de faptul că marna venea să trezească cucernicele coridoare cu râsetele şi cu foşnetul mătăsurilor ei; în acelaşi timp însă părea să se şi teamă de ea; o numeau *Madame la Comtesse*. Mama era foarte bună prietenă cu generalul care comanda garnizoana din Tours, şi-l mai vizita şi pe episcop. Monseniorul, când venea la mănăstire, o mângâia în mod special pe olira/. Şi făcea aluzii zâmbitoare la *son excellente mere1*. Apoi mama a început să apară mai rar la Tours. Un an a fost plecată în Germania, aproape că nu i-a scris; s-a întors într-o bună zi, slabă şi în doliu, şi a stat până seara eu ea, îmbrăţişând-o şi plângând.

Dar la vizita următoare arăta mai tânără, mai. Strălucitoare, mai sprintenă; a venit însoţită de doi ogari

albi, şi i-a anunţat un pelerinaj poetic pe Tărâmurile Sfinte şi prin Tot Orientul îndepărtat. Pe atunci avea aproape şaisprezece ani; datorită silinţei ei, a felului ei de a fi, luând şi grav, îşi câştigase afecţiunea maicii superioare cure uneori, privind-o cu tristeţe, mângâindu-i părul împletit în două codiţe conform regulamentului, îi manifestase dorinţa de a o reţine pentru totdeauna pe lângă ea! *monde*, spunea ea, *ne vous sera bon a rien*, *mon en*

1 Preabuna ei mamă (fr.).

fant[65] /... într-o zi însă a venit ca s-o ia la Paris, la mama.

O oarecare Madame de Chavigny, nobilă scăpătată, cu bucle albe, un soi de întruchipare a severităţii şi a virtuţi;

Cât a mai plâns când a părăsit mănăstirea! Şi ar fi plâns încă şi mai mult dacă ar fi ştiut peste ce avea să dea 3 Paris!

Casa mamei, în Parc Monceaux, era în realitate un tripou – dar poleit cu un lux serios-şi rafinat. Valeţii purtau ciorapi de mătase; invitaţii, cu nume răsunătoare în nobilimea Franţei, stăteau mai întâi de vorbă despre curse, despre Tuileries, despre discursurile din Senat; iar mişele de joc se desfăceau apoi ca un divertisment mai picant. Ea se retrăgea totdeauna în odaia ei la ora zece: Madame de Chavigny, care rămăsese dama ei de companie, se ducea cu ea, devreme, în Bois de Boulogne, cu un cupeu negru de *douairiere2*. Dar încetul cu încetul, lu' tru! acela nobil a început să dispară. Biata ei mamă căzuse în ghearele unui oarecare Monsieur de Trevemnes. Om primejdios datorită forţei lui de seducţie, ca şi a dezolantei sale lipse de judecată şi simţ al onoarei. Case a decăzut repede într-o

65 Ziarist politic francez (1.830—1913), fondator al publicaţiei La Lanterne, violent pamflet săptămînal împotriva lui Napoleon al 111-lea.

boemă prost aurită şi zgomotoasă. Când se scula de dimineaţă, cu deprinderile ei sănătoase de la mănăstire, găsea pardesie de bărbaţi aruncate pe sofale). pe marmura consolelor zăceau mucuri de ţigări, printre pete de şampanie; şi în câte o cameră mai restrânsă, încă mai sclipeau în lumina soarelui banii de la o bacara. Apoi, într-o noapte, fiind deja culcată, auzise deodată ţipete, o hărmălaie neaşteptată pe scări: a găsit-o pe mama întinsă pe covor, leşinată; ea i-a spus doar mai târziu, scăldată în lacrimi, „că se întâmplase o nenorocire”…

S-au mutat atunci undeva la etajul al treilea, pe Chaussee-d’Antin. Acolo au început să vină tot soiul de in divizi necunoscuţi şi suspecţi: peruani cu diamante false conţi romani care-şi ascundeau sub mâneci manşetei murdare… Uneori se rătăcea printre derbedeii aceia şi cât; un *gentleman* – care nu-şi scotea pardesiul, ca într-un café-concért. Unul dintre aceştia a fost un irlande foarte tânăr, MacGren… Madame de Chavigny le părăsise de îndată ce le-a lipsit cupeul sever, capitonat cu şaten;

I Lumea… nu-ţi va fi de folos, copila mea (fr.).

8 Văduvă de neam mare (fr.).

Iar ea, rămasă atunci singură cu mama, pe nesimţite, în mod fatal, începuse să ia parte la viaţa aceea de noapte cu groguri şi bacara.

Mama îi spunea lui MacGren „bebeluşul”. Era într-adevăr un copil zăpăcit şi fericit. Imediat se îndrăgostise de ea cu înfocarea, efuziunea, avântul unui irlandez; şi i-a făgăduit s-o ia de soţie de cum se va fi emancipat – fiindcă MacGren, încă minor, trăia în special din mărinimia unei bunici excentrice şi bogate care îl adora şi care locuia în Provenţa, pe o moşie întinsă, unde avea cuşti cu fiare… Şi între timp o îndemna neîncetat să fugă cu el, disperat să o vadă printre oamenii aceia care duhneau a rachiu de ienupăr. Dorinţa lui era să se instaleze cu ea la

Fontainebleau, într-un cottage cu plante agăţătoare despre care vorbea întruna, şi să aştepte acolo în linişte majoratul, care avea să-i aducă o rentă de două mii de livre. Desigur, era o situaţie nesigură, dar preferabilă aceleia de a rămâne mai departe în mediul depravat şi brutal al casei lor, unde trebuia să roşească în fiecare clipă… La vremea aceea mama părea să-şi fi pierdut orice urmă de judecată, era cu nervii la pământ, devenise aproape iresponsabilă. Greutăţile crescânde o copleşeau; se certa cu servitoarele; bea şampanie pour *'s etourdir K* Ca să satisfacă pretenţiile acelui Monsieur de Trevemnes, îşi amanetase bijuteriile, şi aproape zilnic plângea de gelozie din cauza lui. În cele din urmă li s-a pus sechestru pe lucruri; într-o seară s-au văzut silite să-şi strângă în grabă lenjeria într-un sac şi să meargă să doarmă la hotel. Şi mai rău, mai rău ca orice, era faptul că Monsieur de Trevemnes începuse să se uite la ea într-un fel care o înspăimânta…

— Biata mea Maria! a murmurat Carlos, palid, strângându-i mâinile.

Ea a rămas o clipă sufocată, cu faţa căzută pe genunchii lui. Apoi, ştergându-şi lacrimile care-i împăienjeneau ochii, a urmat:

— Scrisorile lui MacGren sunt aici, în caseta asta… be-am păstrat mereu ca să mă justific faţă de mine însămi, dacă e posibil aşa ceva… în toate îmi cere să vin la Fontainebleau; mă numeşte soţia lui; jură că, de îndată ce vom fi împreună, vom merge să îngenunchem în faţa bunicii lui ca să obţinem de la ea indulgenţă… O mie de făgăduieli! Şi era sincer… Ce mai vrei să-ţi spun? într-o dimineaţă, mama a plecat cu o elveţiancă la Baden. Am rămas la Paris singură, într-un hotel… îmi bătea inima, eram îngrozită să nu apară Trevemnes… Şi eu singură acolo! Eram atât de întoarsă pe dos, că m-am gândit să-mi

cumpăr un revolver... Dar cel care a apărut a fost MacGren.

Şi plecase cu El, ca soţie a lui, luându-şi calmă toate lucrurile. Când s-a înapoiat de la Baden, mama a alergat la Fontainebleau, răvăşită şi tragică, blestemându-l pe MacGren, ameninţându-l cu închisoarea din Mazas, încercând să-l pălmuiască; apoi a izbucnit în plânsete. MacGren, ca un ţine, se agăţa de fustele ei printre sărutări, plângând şi el. Mama i-a strâns în cele din urmă pe amândoi la piept, deja înfrântă, iertând tot, numindu-i „copii ai sufletului ei". A petrecut ziua la Fontainebleau, radioasă, povestind „chefurile de la Baden", făcând planul de a veni să se instaleze în *cottage*, să-şi ducă traiul pe lângă ei, într-o fericire calmă şi nobilă de bunicuţă... Erau în mai; seara, Mae Gren a făcut un foc de tabără în grădină.

A început un an. Calm şi lipsit de griji. Singura ei dorinţă era ca mama să vină să locuiască la ei, liniştită. În faţa rugăminţilor ei, mama rămânea pe gânduri, spunea: „Ai dreptate, vom vedea!" Apoi se cufunda din nou în viitoarea Parisului, de unde reapărea în câte o dimineaţă, coborând dintr-o birjă, îndurerată şi pe jumătate adormită, cu o blană scumpă aruncată peste o fustă veche, spre a-i cere o sută de franci... în cele din urmă s-a născut Rosa. Toată grija ei, începând din ziua aceia, a fost să-şi legitimeze legătura. Dar MacGren tot amina, uşuratic, dintr-o teamă copilărească de bunica lui. Era un ţine în adevăratul înţeles al cuvântului. Îşi petrecea dimineţile prinzând păsări cu laţul! Şi totodată era teribil de încăpăţânat; încetul cu încetul, ajunsese să piardă orice respect pentru el. Într-o zi, la începutul primăverii, mama şi-a făcut apariţia la Fontainebleau cu tot calabalâcul, nenorocită, scârbită de viaţă. În fine, rupsese cu Trevemnes. Dar foarte curând s-a consolat: şi a început

atunci să-l adore pe MacGren, copleşindu-l cu mângâieri atât de năvalnice, şi găsindu-l atât de frumos, că uneori era de-a dreptul stânjenitoare. Cei doi îşi petreceau ziua jucând cărţi, cu păhărele de coniac lângă ei.

Pe neaşteptate a izbucnit războiul cu Prusia. În ciuda rugăminţilor ei, Mae Gren, entuziasmat, a alergat să se înroleze în batalionul zuavilor lui Charett; bunica, de altfel, aprobase acest gest de dragoste pentru Franţa şi-i trimisese o sumă mare de bani printr-o scrisoare în versuri în care o proslăvea pe Jeanne d'Arc. La vremea aceea Rosa a făcut difterie. Ea, nedezlipindu-se de patul ei, abia dacă urmărea veştile despre război. Aflase doar vag despre primele lupte pierdute la graniţă. Într-o dimineaţă mama a năvălit în cameră, zăpăcită, în cămaşă: armata capitulase ia Sedan, împăratul căzuse prizonier! „Totul s-a sfârşit, totul s-a sfârşit!" spunea mama îngrozită. Ea a alergat la Paris să se intereseze de MacGren; în Rue Royale a trebuit să se adăpostească sub un portal de Tumultul poporului în delir, care aclama şi cânta *La Marseillaise* în jurul unei căleşti în care se afla un bărbat, palid ca ceara, cu un cache-*nez* stacojiu la gât. Şi un individ de lângă ea, înspăimântat, i-a spus că poporul se dusese după Rochefort3, la închisoare, şi că se proclamase Republica.

N-a reuşit să afle nimic despre MacGren. Au început atunci zile de nesfârşite zvârcoliri. Din fericire, Rosa intra în convalescenţă. Dar biata mama o îndurera, îmbătrânită brusc, încruntată, împietrită pe un scaun, murmurând doar: „Totul s-a sfârşit, totul s-a sfârşit!" Şi părea într-adevăr că venise sfârşitul Franţei. În fiecare zi o bătălie pierdută; regimente căzute în captivitate, înghesuite în Vagoane de vite, internate cu mare zor în închisorile din Germania; prusacii mărşăluind spre Paris… Nu puteau să mai rămână la Fontainebleau; începea iarna aspră; şi cu ce au vândut în grabă, cu banii pe care-i lăsase MacGren, au

plecat la Londra.

Aşa prelinsese mama ei. Iar ea la Londra, dezorientată în acel uriaş oraş străin, bolnavă, se lăsase înşelată de ideile nesăbuite ale mamei. Au închiriat o casă mobilată, foarte scumpă, într-un cartier de lux, lângă Mayfair. Mama se lăuda c-o să organizeze acolo centrul rezistenţei bonapartiştilor refugiaţi; în fond, nenorocita se gândea să înfiinţeze la Londra un tripou. Dar vai! Timpurile se schimbaseră... Partizanii imperiului, acum fără imperiu, nu mai jucau bacara. Iar de foarte curând, fără niciun venit, cheltuind întruna, s-au trezit cu casa aceea costisitoare, trei servitori, datorii colosale şi doar o bancnotă de cinci lire în fundul unui sertar. Şi MacGren la Paris, împresurat de o jumătate de milion de prusaci. S-au văzut silite să vândă toate bijuteriile, rochiile, până şi blănurile. Au închiriat atunci, în cartierul sărac Soho, trei camere jalnic mobilate. Era un *lodging* londonez, murdar şi trist; o singură servitoare, slinoasă ca o zdreanţă; câţiva cărbuni uzi abia fumegând în sobă; iar drept orice mâncare, puţină friptură rece de berbec şi bere de la colţ. În cele din urmă le-a lipsit până şi prăpăditul de bănuţ pentru a plăti chiria acelui *lodging*. Mama nu se mai ridica din pat, bolnavă, nenorocită, plângând întruna. Ea uneori, pe seară, înfăşurată într-un *waterproof*, ducea la amanetat boccele cu rufe (până şi rufăria de corp. Până şi cămăşile), pentru ca cel puţin să nu-i lipsească Rosei ceaşca de lapte. Scrisorile pe care le trimitea mama unor foşti comeseni de la *Maison d'Or* rămâneau fără răspuns; altele aduceau, învelită într-o bucată de hârtie, câte o jumătate de liră cu un iz înspăimântător de pomană. Într-o seară, era o sâmbătă cu ceaţă deasă, ducându-se să amaneteze un capot de dantelă de-al mamei, se pierduse, se rătăcise prin vasta Londră în bezna gălbuie, tremurând de frig, aproape leşinată de foame, urmărită de două brute care duhneau a

alcool. Ca să scape de ei s-a aruncat într-un *cab* care a dus-o acasă. Dar nu avea un penny ca să-i plătească birjarului; iar proprietăreasa sforăia în loja ei, beată. Omul a bombănit, ea, mai mult moartă decât vie, a izbucnit în plâns chiar acolo, la poartă. Alunei birjarul, impresionat, a coborât de pe capră şi s-a oferit s-o ducă pe gratis la Muntele de pietate, unde aveau să-şi facă socotelile. S-a dus; bietul om n-a acceptat decât un bănuţ; ba chiar, crezând-o franţuzoaică, a mârâit nişte blesteme la adresa prusacilor, şi s-a încumetat să-i ofere ceva de băut.

Între timp ea căuta o ocupaţie oarecare – cusut, brodat, traduceri, copii de manuscrise… Nu găsea nimic. În iarna aceea aspră, la Londra era puţin de lucru; apăruseră o groază de francezi, săraci ca şi că, care luptau pentru o pâine… Mama nu se mai oprea din plâns; şi mai era ceva, încă mai îngrijorător decât lacrimile: aluziile ei neîncetate la uşurinţa de a găsi la Londra bani, confort şi lux, când eşti tânără şi frumoasă.

— Cum ţi se pare viaţa asta, dragostea mea? a exclamat ea, frângându-şi mâinile cu amărăciune.

Carlos a sărutat-o în tăcere, cu ochii umeziţi.

— În cele din urmă totul s-a terminat, a continuat Maria Eduarda. S-a încheiat pacea, încercuirea a luat sfârşit. Parisul era din nou liber… Numai că era greu de venit înapoi.

— Cum le-ai întors?

Într-o zi, din întâmplare, pe Regent Street, a întâlnit un prieten de-al lui MacGren, tot irlandez, care luase de multe ori masa la ei, la Fontainebleau. Le-a făcut o vizită în Soho; văzând atâta mizerie, ceainicul cu ceai prea slab, oasele de berbec încălzite pe trei cărbuni stinşi, a început, ca un irlandez care se respectă, să acuze guvernul Angliei şi să jure o răzbunare sângeroasă. Apoi, cu buzele tremurătoare, şi-a oferit tot devotamentul său. Sărmanul

băiat bătea şi el trotuarele într-o luptă înfrigurată pentru viaţă. Dar era irlandez; şi mărinimos de felul lui, a plecat imediat, înarmat cu toate şiretlicurile, să cucerească prin Londra puţinul de care aveau de nevoie ca să se reîntoarcă în Franţa. Şi într-adevăr, şi-a făcut reapariţia chiar în seara aceea, sleit de puteri dar triumfător, fluturând în mână trei bancnote şi o sticlă de şampanie. Când a văzut mama, după atâtea luni de ceai negru, sticla de *Clicquot* cu dopul învelit în staniol auriu – aproape că a leşinat de înduioşare. Şi-au adunat boarfele. Când să plece, în gara Charing Cross, irlandezul a luat-o de-o parte şi, căutându-şi cuvintele, răsucindu-şi mustaţa, i-a spus că MacGren fusese omorât în lupta de la Saint-Privat.

— De ce să-ţi mai povestesc restul? La Paris am început din nou să caut de lucru. Dar totul era încă foarte învălmăşit… Aproape imediat a venit Comuna… Poţi să crezi că de multe ori ne-a fost foame. Dar, în sfârşit, nu mai era Londra, nici iarnă, Nici exil. Eram la Paris, sufeream alături de pl ieteni de pe timpuri. Nu mai părea totul atât de groaznic… Din cauza lipsurilor îndurate, sărmana Rosa se stingea văzând cu ochii… Era un chin s-o vezi cum îşi pierde culorile, tristă, prost îmbrăcată, cu o hrubă drept locuinţă… Mama începuse şi ea să se plângă de boala de inimă, de care a şi murit… Din ce găseam eu de lucru, prost plătită, ne-ajungea doar ca să achităm chiria casei, şi să nu murim chiar de foame… M-am îmbolnăvit şi eu, de griji, de deznădejde. Am mai luptat. Starea mamei mă îndurera. Iar Rosa pierea dacă nu-i schimbam regimul de viaţă, cu aer curat, puţin confort… Atunci l-am cunoscut pe Castro Gomes în casa unei vechi prietene de-a mamei, care nu pierduse nimic cu războiul, nici cu prusacii, şi care-mi dădea de cusut… Restul îl ştii… Nici nu-mi amintesc… M-am lăsat dusă… O vedeam uneori pe Rosa, sărăcuţa, înfăşurată într-un şal, foarte cuminte în colţişorul ei, după

ce-şi linsese castronaşul de supă chioară şi tot îi mai era foame…

N-a mai putut continua; a izbucnit în plâns, prăbuşită peste genunchii lui Carlos. Iar el, în emoţia lui, putea doar să-i spună, netezindu-i părul cu mâinile tremurătoare, că-i va răscumpăra toate mizeriile îndurate…

— Mai ascultă asta, a murmurat ea ştergându-şi lacrimile. Încă un singur lucru vreau să-ţi spun. E sfântul adevăr, îţi jur pe sufletul Rosei! în legăturile astea două pe care le-am avut, inima mea a rămas adormită… A dormit totdeauna, totdeauna, fără să simtă nimic, fără să dorească nimic, până în clipa când te-am văzut… Şi mai vreau să-ţi spun ceva…

O clipă a şovăit, cu un val de sânge în obraz. Îşi trecuse braţele în jurul lui Carlos, Aţi. Rnându-se toată de el, cu ochii: cufundaţi într-ai lui. A murmurat mai încet, în ultima, absoluta spovedanii a întregii ei fiinţe

— În afară de faptul că am avut inima adormită, trupul meu a rămas totdeauna rece, rece ca marmura…

El a strâns-o la piept nebuneşte; iar buzele lor au rămas mult timp lipite, în tăcere, întregind comuniunea perfectă a sufletelor lor cu o emoţie nouă şi aproape feciorelnică.

Peste câteva zile, Carlos şi cu Ega înaintau într-o trăsură victoriană, pe şoseaua către Olivais, în direcţia Vizuinei.

Toată dimineaţa, la Buchetul, Carlos îi povestise în sfârşit lui Ega elanul pătimaş care-l aruncase din nou şi pentru totdeauna, ca soţ, în braţele Mariei; şi, cu încrederea absolută ce-l lega de Ega, îi dezvăluise cu de-amănuntul povestea ei. Dureroasă şi justificatoare. Apoi, când s-a mai potolit căldura, i-a propus să meargă să ia masa la Vizuina. Ega a înconjurat mai întâi camera, şovăind. În cele din urmă a început să-şi perie pardesiul pe

îndelete, murmuind. Ca şi în timpul lungilor mărturisiri ale lui Carlos: „E nemaipomenit!… Ce ciudată e viaţa!”

Şi acum, pe şosea, în aerul blând ce se înălţa dinspre râu, Carlos tot mai vorbea de Maria, de viaţa la Vizuina, lăsând să-i scape din prea-plinul inimii imnul nesfârşit al fericirii lui.

— De fapt, Egazinho. Pot spune că acum cunosc aproape fericirea desăvârşită!

— Şi acolo, la Vizuina, nu ştie încă nimeni nimic?

Nimeni – în afară de Melanie, confidenta – nu bănuia profunda schimbare ce avusese loc în legăturile dintre ei: şi stabiliseră că Miss Sara şi Domingos, primii martori ai prieteniei lor, vor fi răsplătiţi regeşte şi apoi concediaţi când, la sfârşitul lui octombrie, vor pleca în Italia.

— Şi deci vă duceţi să vă căsătoriţi la Roma?…

— Da… Oriunde există un altar şi o etolă de preot. În Italia nu-i lipsă de aşa ceva… Şi acum, Ega, reapare spinul în toată fericirea asta. De aceea am spus „aproape”. Teribilul spin. Bunicul!

— Aşa-i, bătrânul Alfonso. Încă nu ştii cum ai să-i aduci la cunoştinţă ce se întâmplă…

Carlos habar n-avea. Simţea doar că-i lipsea cu desăvârşire curajul să-i spună bunicului: „Femeia asta, cu care am să mă căsătoresc, a făcut în viaţa ei greşelile astea…” Şi de altfel, se gândise deja, n-avea niciun rost. Bunicul n-ar înţelege niciodată cauzele complicate, fatale, de neocolit, care o împinseseră pe Maria. Dacă i le-ar povesti cu de-amănuntul, bunicul ar vedea în asta doar un roman îneâlcit şi fragil, potrivnic firii lui puternice şi candide. L-ar izbi exclusiv urâţenia culpelor; şi asta nu i-ar îngădui să aprecieze, senin, inevitabilitatea cauzelor. Pentru a înţelege situaţia aceasta, a unui caracter nobil prins într-o necruţătoare reţea de fatalităţi, e nevoie de un spirit mai maleabil, mai modern decât al bunicului…

Bătrânul Alfonso era ca un bloc de granit: nu te puteai aştepta de la el la subtilele discriminări ale unui cazuist din zilele noastre. Din toată viaţa Mariei ar vedea numai un fapt tangibil: căzuse pe rând în braţele a doi bărbaţi. Şi din asta ar decurge apoi toată atitudinea lui de cap al familiei. Astfel că, de ce să-i facă el atunci bătrânului o mărturisire care, în mod necesar, ar da naştere unui conflict de sentimente şi unei ireparabile despărţiri în casă?...

— Nu eşti de părerea mea, Ega?

— Vorbeşte mai încet, aude birjarul.

— Nu înţelege bine portugheza, şi mai ales felul nostru de a vorbi... Nu eşti de părerea mea?

Ega îşi scăpăra de talpă chibrit după chibrit, ca să aprindă o ţigară. Şi mormăia:

— Da, bătrânul Alfonso e de granit...

De aceea ticluise Carlos alt plan. Mai cuminte: să-i ascundă bunicului trecutul Mariei – şi să-i facă doar cunoştinţă cu persoana ei. Se căsătoreau în taină în Italia. Se înapoiau: ea în strada Sfântul Francisc, el, filial, la Buchetul. Apoi Carlos îl ducea pe bunic în casa bunei sale prietene, pe care o cunoscuse în Italia, Madame de MacGren. Ca să-l cucerească imediat se bizuia pe farmecul Mariei, graţiile unui interior rafinat şi serios, micile ospeţe fără cusur, ideile juste, Chopin, Beethoven etc. Şi, ca să completeze cucerirea aceluia care adora copiii cu atâta duioşie, mai era şi Rosa acolo... în sfârşit, când bunicul se va fi îndrăgostit de Maria, de fetiţă, de totul – el avea să-i spună deschis, într-o dimineaţă: „Fiinţa asta superioară şi adorabilă a avut o cădere în trecutul ei; dar eu m-am însurat cu ea; şi fiind ea aşa cum este, nu găseşti. Că am făcut bine totuşi că am ales-o de soţie”? Şi bunicul, pus în faţa iremediabilităţii faptului consumat, cu toată indulgenţa lui de bătrân gata s-o apere pe Maria – va fi

primul care să spună că, dacă acea căsătorie nu era cea mai bună după regulile lumeşti, era cu siguranţă cea mai bună după interesele inimii…

— Nu eşti de părerea mea, Ega?

Pierdut în gânduri, Ega scutura cenuşa ţigării. Şi-şi spunea că, în rezumat, Carlos adopta faţă de bunicul lui complicata combinaţie pe care o încercase Maria Eduarda faţă de el – şi. Imita fără să-şi dea seama raţionamentele ei subtile.

— Şi pe urma, gata, continua Carlos, Dacă el, în indulgenţa lui, acceptă totul, cu atât mai bine! Se dă o petrecere mare la Buchetul… Dacă nu, nu-i nimic! Ne vom duce viaţa unul într-o parte şi celălalt într-alta, precumpănind pentru fiecare superioritatea a doua lucruri excelente: pentru bunicul tradiţiile sângelui, pentru mine drepturile inimii.

Şi văzând că Ega tace mai departe:

— Ce părere ai? Haide, spune. Eşti atât de lipsit de idei azi, frate!

Celălalt a scuturat din cap, parcă trezindu-se.

— Vrei să-ţi spun părerea mea, deschis? Ce dracu', suntem doi bărbaţi care stăm de vorbă bărbăteşte!… Atunci, iată: bunicul tău are aproape optzeci de ani, tu ai douăzeci şi şapte sau aşa ceva… E dureros de spus, nimeni nu rosteşte aceste cuvinte mai îndurerat-decât mine, dar bunicul tău e muritor… Ei bine, aşteaptă până atunci Nu te căsători. Presupune că ea are un tată foarte bătrân. Încăpăţânat şi îndărătnic, care nu-l poate înghiţi pe domnul Carlos da Maia cu barbişonul lui. Aşteaptă; du-te mai departe la Vizuină cu birja Mulatrului; şi lasă-l pe bunic să-şi sfârşească bătrâneţile în linişte, fără dezamăgiri şi amărăciuni…

Carlos îşi răsucea mustaţa, mut, retras spre fundul trăsurii. Niciodată, în zilele acelea de griji, nu-i venise

ideea asta atât de înţeleaptă, atât de uşor de îndeplinit! Da, asta trebuia să facă, să aştepte! Avea datoria să-l cruţe pe bie tul bunic de supărări… Desigur, Maria, ca femeie, dorecu nerăbdare să transforme amantul în soţ prin legătura etolei care purifică totul şi pe care nicio forţă n-o poate dezlega. Dar chiar şi ea ar prefera o consacrare legală care să nu fie însă precipitată şi tainică… Apoi, dreaptă şi mărinimoasă cum e, ar înţelege prea bine obligaţia supremă»

de a nu-l mâhni pe acel sfânt bătrân. De altfel, nu o ştia el leală şi pură ca un diamant? îşi dăduse cuvântul: din clipa aceea erau ca şi căsătoriţi, nu în faţa altarului şi în registrele paraclisului, ci în faţa onoarei şi în comuniunea de nezdruncinat a inimilor lor…

— Ai dreptate! a strigat în cele din urmă, bătându-şi prietenul pe genunchi. Ai foarte multă dreptate! Ideea asta e genială! Trebuie să mai aştept… Şi în timp ce aştept?…

— Cum în timp ce aştepţi? a sărit Ega, râzând. Ce dracu’! Asta nu-i treaba mea!

Şi a adăugat, mai serios:

— În timp ce aştepţi, ai la dispoziţie metalul ăsta josnic care face nobilă orice existenţă. Îţi instalezi soţia, pentru că de azi înainte e soţia ta, aici, la Olivais, sau aiurea, cu gustul, confortul şi demnitatea pe care le merită o soţie… Şi-ţi trăieşti viaţa! Nimic nu vă împiedică să faceţi călătoria aceea de nuntă în Italia… Te întorci, îţi fumezi ţigara mai departe şi-ţi trăieşti viaţa. Asta înseamnă să fii cu scaun la cap: aşa ar gândi marele Sancho Panza… Ce dracu’ ai în pachetul acela de miroase atât de bine?

— Un ananas… Aşa e, dragul meu: să aştept, să-mi trăiesc viaţa. E o idee!

O idee! Şi cea mai plăcută pentru temperamentul lui Carlos. De ce să se încurce, dintr-un exces de cavalerism romantic, într-o încâlceală de amărăciuni domestice?

Maria avea încredere în el; era bogat, era tânăr; lumea se deschidea în faţa lor, uşoară şi plină de indulgenţe. Nu trebuia decât să-şi trăiască viaţa.

— Ai dreptate, Ega! Şi Maria va fi prima care să găsească hotărârea asta plină de bun simţ şi de *oportunism*, îmi pare destul de rău că trebuie să mai amân aranjarea vieţii mele şi instalarea unui *home* adevărat. Dar gata! mai presus de orice, fericirea bunicului... Şi ca să sărbătorim ţâşnirea acestei idei, dea Domnul ca Maria să ne fi pregătit o masă pe cinste!

Acum, când se apropiau de Vizuina, Ega se temea de prima întâlnire cu Maria Eduarda. Îl deranja stânjeneala ei, roşeaţa pe care nu şi-o va putea ascunde – sigură că, fiind confidentul lui Carlos, îi cunoştea viaţa, mizeriile, relaţiile cu Castro Gomes. De aceea şovăise să vină la Vizuina. Dar pe de altă parte, să nu mai apară în faţa Mariei Eduarda ar fi însemnat să marcheze, aproape jignitor de apăsat, o dorinţă caritabilă să nu-i atingă pudoarea... De aceea hotărâse „să se arunce în apă dintr-odată”. Cine, dacă nu el, trebuia să fie primul care-i întindea mâna logodnicei lui Carlos?... în afară de asta, era nespus de curios s-o vadă în interiorul ei, la masa ei, pe fiinţa aceea atât de frumoasă, cu graţia ei nobilă de zeiţă modernă! Dar a sărit din trăsură foarte încurcat.

În cele din urmă, totul s-a petrecut uşor şi cu râsete. Maria broda, aşezată pe treptele ce dădeau în grădină, într-adevăr, a tresărit, a roşit toată când l-a zărit pe Ega, care-şi căuta stânjenit monoclul; şi-au strâns mâna sfios, fără o vorbă; dar Carlos, vesel, despachetase ananasul, şi – când au început toţi să-l admire s-a risipit orice reţinere.

— Oh! e nemaipomenit!

— Ce culoare, ce bogăţie de tonuri!

— Şi ce aromă! A parf umat toată şoseaua!

Ega nu mai fusese la Vizuina din noaptea fatală a

seralei soţilor Cohen, când băuse atât de mult şi aiurase nebuneşte. Imediat i-a amintit lui Carlos de călătoria cu birja veche, sub furtună, grogul lui Craft, cina cu friptură de curcan…

— Aici am suferit mult, doamna mea, îmbrăcat în Mefisto!…

— Din cauza Margaretei?

— Pentru cine se suferă în lumea asta pătimaşă, doamna mea, dacă nu pentru Margareta sau pentru Faust?

Dar Carlos voia să-l ducă să admire şi el noile splendori de la Vizuina. Cu familiaritate, Maria l-a condus prin încăperi, regretând că el venise, la Vizuina abia acum, la sfârşitul verii şi al florilor. Ega s-a extaziat zgomotos. În sfârşit, Vizuina îşi pierduse aerul ei îngheţat şi mohorât de muzeu! Acum se putea tăifăsui liber acolo!

— Ăsta-i un barbar, Maria! striga Carlos radios. Are oroare de artă! E un iber, e un semit!…

Semit? Ega se lăuda că e un arian luminat! Şi tocmai de-aceea nu putea trăi într-o casă unde fiecare scaun avea solemnitatea sumbră a unor strămoşi cu perucă…

— Dar, spunea Maria râzând, toate obiectele astea frumoase din secolul al optsprezecelea amintesc mai degrabă de uşurătate, de spirit, de maniere graţioase…

— Găsiţi? a sărit Ega. Mie tot aurul ăsta, înfloriturile, rococourile îmi amintesc de o vioiciune aiurită şi zbânţuită… Nu-mi place! Noi trăim. Într-o democraţie! Şi nimic nu exprimă mai bine veselia simplă, solidă şi bonomă a democraţiei, decât fotoliile largi de marochin şi lemnul de acaju lăcuit

Astfel, tot discutând vesel şi uşor despre obiecte de artă, au coborât în grădină.

Miss Sara se plimba printre aleile de merişor, cu ochii în jos, cu o carte închisă în mână. Ega, care aflase de înfocările ei nocturne, a ţintuit-o lacom prin monoclu; şi-an

timp ce Maria se aplecase să taie o muşcată, i-a exprimat lui Carlos, cu un gest mut, admiraţia pentru buza aceea roşie ca fraga, sânuleţul acela rotund de turturică sătulă… Apoi, în fund, lângă chioşc, au găsit-o pe Rosa. Care se dădea în leagăn. Ega a părut fermecat de frumuseţea, de prospeţimea ei mată de camelie albă. I-a cerut o sărutare. Ea a pretins mai întâi, foarte serioasă, să-şi ia sticla aceea de la ochi.

— Dar e ca să te văd mai bine! E casă te văd mai bine!…

— Atunci de ce nu ţi-ai pus una la fiecare ochi? Aşa nu mă vezi decât pe jumătate…

— Încântătoare! Încântătoare! murmură Ega. În fond, găsea că-i o fetiţă înfiptă şi obrăznicuţă. Maria strălucea toată.

Iar masa a prelungit mai mult intimitatea lor punctată de râsete. Încă de la supă, venind vorba despre peisajul de ţară şi despre o vilă pe care dorea s-o construiască în Sintra, la Capuchos, Carlos spusese „când o să ne căsătorim”. Iar Ega a făcut aluzie la viitor în modul cel mai plăcut inimii Mariei. Acum, când Carlos se instala pentru totdeauna într-o fericire stabilă (spunea el), trebuia să înceapă să lucreze! Şi a readus în discuţie vechea sa idee a unui cenaclu, reprezentat de o revistă care să dirijeze literatura, să educe gustul, să înalţe politica, să creeze civilizaţia, să întinerească ramolita Portugalie… Spiritul său, averea sa (chiar şi silueta sa, adăuga Ega râzând) îl desemnau pe Carlos drept conducător al mişcării. Şi ce bucur le profundă pentru bătrânul Alfonso da Maia!

Maria asculta, interesată şi gravă. Simţea bine că, „dacă ar duce o viaţă inteligentă şi activă, Carlos ar reabilita în mod suprem legătura lor, dovedind influenţa ei fecundă şi purificatoare.

— Aveţi dreptate, aveţi foarte multă dreptate! exclamă ea cu însufleţire.

— Fără să mai socotim, adăuga Ega, că ţara are nevoie de noi! Cum foarte bine zice scumpul şi cât se poate de imbecilul nostru Gouvarinho, ţara duce lipsă de personal… Şi cum să nu ducă, dacă noi, care avem aptitudinile necesare, ne mulţumim să ne mânăm docarele şi să scriem viaţa intimă a atomilor? Eu, doamna mea, chiar eu sunt cel care scriu biografia unui atom!… La urma urmelor, diletantismul ăsta e absurd. Strigăm peste tot, prin câr – ci urni şi prin cărţi, „că asta-i o ţară păcătoasă”. Dar, pe dracu’! De ce nu ne străduim să o retopim, să o refacem după gustul nostru şi după tiparul desăvârşit al ideilor noastre?… Dumneavoastră nu cunoaşteţi ţara asta, doamna mea. E admirabilă! E o bucată de ceară inertă de prima calitate. Întrebarea e cine o frământă. Până acum, ceara s-a aflat în mâini brute, banale, grosolane, josnice, rutiniere… Trebuie pusă în mâini de artişti, în mâinile noastre. Vom face din ea un *bijou*! l…

Carlos râdea, pregătind pe o tavă ananasul cu zeamă de lămâie şi vin de Madeira. Dar Mariei nu-i plăcea că râde. Ideea lui Ega i se părea superioară, însufleţită de un înalt sentiment al datoriei. Aproape că avea remuşcări, spunea ea, de trândăveala lui Carlos. Şi acum, când urma să fie înconjurat de o afecţiune senină, voia să-l vadă lucrând, manifestându-se, dominând…

— Într-adevăr, a spus Ega zâmbind, sprijinit pe spătar, era romanului a luat sfârşit. Şi acum…

Dar Domingos servea ananasul. Iar Ega l-a gustat şi a izbucnit în strigăte de entuziasm: Oh! ce minunăţie! Oh! ce deliciu!

— Cum pregăteşti tu asta? Cu Madeira…

— Şi geniu! a exclamat Carlos. Delicios, nu-i aşa? Acum spuneţi-mi voi dacă tot ce aş fi eu în stare să fac

pentru civilizaţie valorează cât tava asta cu ananas! Pentru asemenea lucruri trăiesc eu! Nu m-am născut ca să fac civilizaţie…

— Te-ai născut, a sărit Ega, ca să culegi florile acestei plante a civilizaţiei, pe care norodul o stropeşte cu sudoarea lui! în fond, şi eu, băiete!

Nu, nu! Maria nu voia să-i audă vorbind astfel!

— Cuvintele acestea strică tot. Iar dumneavoastră, domnule Ega, în loc să-l corupeţi pe Carlos, ar trebui să-l inspiraţi…

Ega a protestat, privind-o galeş, cu ochi languroşi. Dacă amicul său Carlos avea nevoie de o muză inspiratoare şi binefăcătoare, apoi nu putea s-o întruchipeze el, lighioană bărboasă şi licenţiat în drept… Muza era de fapt *toule irouvee*! 1

— Ah, chiar aşa!… Câte pagini frumoase, câte idei nobile nu s-ar putea produce într-un paradis ca ăsta!…

Şi gestul lui blând şi mângâietor îmbrăţişa Vizuina, liniştea dintre arbori, frumuseţea Mariei. Apoi, în salon, în timp ce Maria cânta o Nocturnă de Chopin, iar Carlos şi cu el îşi sfârşeau ţigările în uşa dinspre grădină privind răsăritul lunii, Ega a declarat că, de la începutul mesei, îi venise şi lui chef să se însoare!… într-adevăr, nimic nu se putea asemui cu însurătoarea, viaţa de interior, cuibul…

— Când mă gândesc, băiete, a murmurat el muşcându-şi sumbru ţigara, că aproape un an din viaţă i l-am dedicat israeliencei aceleia destrăbălate căreia-i place să primească bătaie cu bastonul…

— Ce face ea la Sintra? a întrebat Carlos.

— Se afundă în mocirlă. Nu mai am nici cea mai mică îndoială că-şi dăruieşte inima lui Dámaso… Tu ştii ce înseamnă „inimă” în cazurile astea… Ai mai văzut o asemenea ticăloşie? E pur şi simplu obscenă!

— Şi tu care o adorai, a spus Carlos.

Celălalt n-a răspuns. Apoi, în casă, l-a apucat brusc ura de boemă şi de romantism, şi a început să înalţe laude sonore întru preaslăvirea familiei, a muncii, a înaltelor îndatoriri umane, xiând pe gât concomitent. Şi păhărele de coniac. La miezul-nopţii, când să plece, s-a împleticit de două ori pe aleea de salcâmi, eu mintea învălmăşită, citându-l pe Prouchon. Iar după ce Carlos l-a ajutat să se urce în trăsura pe care el şi-a dorit-o descoperită, ca să poată să comunice cu luna, Ega i-a înşfăcat, braţul şi s-a pornit să-i vorbească de revistă, de puternicul vânt de spiritualitate şi de virtute virilă ce trebuia făcut să sufle peste ţară… în cele din urmă, întins pe locul lui, şi-a scos pălăria sub adierea nopţii şi a adăugat:

— Încă ceva, Carlinhos. Vezi dacă poţi să-mi aranjezi ceva eu englezoaica… Trebuie să se ascundă nişte vicii delicioase sub genele acelea coborâte… Vezi dacă poţi să-mi aranjezi ceva… Haide, dă-i înainte, vizitiu! Caramba, ce frumuseţe de noapte!

Carlos a fost încântat de acea primă masă prietenească la Vizuina. Avusese mai întâi de gând să n-o prezinte pe Maria amicilor săi intimi decât după căsătorie şi după înapoierea din Italia. Dar acum, în gândul lui „legalizarea legăturii14 era amânată, îndepărtată, aproape risipită în neant. Aşa cum spunea şi Ega, trebuia să aştepte, să-şi trăiască viaţa… între timp însă Maria şi cu el nu se puteau izola acolo toată lunga iarnă fără să simtă în jurul lor căldura socială a câtorva prieteni. De aceea, într-o dimineaţă, întâlnindu-l pe Cruges, care fusese vecinul Mariei şi îi dădea pe timpuri veşti despre acea „lady englezoaică”, l-a invitat să ia masa duminică la Vizuina.

Compozitorul a venit cu birja, dimineaţa în frac şi cu cravată albă; iar hainele de ţară de culoare deschisă în care i-a găsit pe Carlos şi pe Ega au avut darul să-l stânjenească de la bun început. Orice femeie, în afară de

vreo Lola sau Concha, îl intimida, îi luă glasul; Maria, „cu ţinuta ei de *grande dame*”, cum spunea el, l-a zăpăcit într-un asemenea hal, că s-a oprit în faţa ei, fără să scoată un cuvânt, roşu ca racul, răsucindu-şi căptuşeala buzunarelor. Înainte de masă, la ideea lui Carlos s-au dus să-i arate parcul. Bietul compozitor, agăţându-şi mereu fracul prost croit de crengile arbuştilor, făcea eforturi uriaşe să bâiguie câte ceva despre „frumuseţea acelor locuri”; şi tocmai atunci îi scăpau, în mod inexplicabil, tot soiul de cuvinte vulgare, în limbaj popular: „Fainã privelişte! Văleu, ce miros *1*” Apoi tot el se înfuria, leoarcă de sudoare, neputând să priceapă cum de-i ieşiseră din gură asemenea vorbe urâte, atât de opuse gustului său rafinat de artist. Când s-a aşezat la masă, s-a cufundat într-un negru acces de *spleen* şi muţenie! Nici măcar o controversă în legătură cu Wagner şi Verdi, pe care, din atenţie pentru el, a provocat-o Maria, nu i-a putut desface buzele încleştate. Carlos a mai încercat să-l atragă în voioşia comesenilor

— Povestind plimbarea lor la Sintra, când el o căuta pe Maria la doamna Lawrence şi dăduse în locul ei peste o matroană obezã, mustăcioasă, cu un căţeluş în braţe, care se certa cu bărbatul ei pe spanioleşte. Dar la fiecare exclamaţie a lui Carlos – „Ţi-aduci aminte, Cruges?”, „Nu-i aşa, Cruges?” – compozitorul, roşu, bâiguia doar un „da” zgârcit. Până la urmă a stat acolo, lângă Maria, ca un butuc funebru. Le-a stricat cheful la toţi.

După cafea au proiectat o plimbare prin împrejurimi, cu breafc-ul. Carlos apucase deja hăţurile, Maria, aşezată pe perne, îşi încheia mănuşile – când Ega, temându-se de răcoarea după-amiezii, a sărit deodată jos şi a dat fuga să-şi ia pardesiul. Chiar în clipa aceea s-a auzit tropăitul unui cal pe şosea – şi a apărut marchizul.

A fost. O surpriză plăcută pentru Carlos, care nu-l văzuse toată vara. Marchizul s-a oprit imediat şi, când a

dat cu ochii de Maria, s-a înclinat adânc, scoţându-şi pălăria mare cu borurile căzute.

— te., credeam la Golegă! a exclamat Carlos. Chiar Cruges mi-a spus-o… Când ai sosit?

Sosise în ajun. Fusese la Buchetul; găsise totul pustiu. Acum venea la Olivais să-l vadă pe unul dintre fraţii Vargas, proaspăt căsătorit, care se instalase acolo, în împrejurimi, să-şi petreacă luna de miere…

— Care, cel gras, de la curse?

— Nu, cel slab, de la regate.

Carlos. Sprijinit pe pernă, cerceta iepşoara marchizului, micuţă, bine făcută, o murgă întunecată şi arătoasă.

— Asta-i ceva nou?

— O mânză de-a lui Darque… Vrei s-o cumperi? Sunt puţin cam prea greu pentru ea, şi se poate înhăma la docar…

— Fă un ocol.

Marchizul, bine înfipt în şa, a făcut un ocol, punând mânza în avantaj. Carlos a găsit că are „acţiuni bune”. Maria a murmurat: „Foarte frumoasă, un cap fin…” Atunci Carlos l-a prezentat pe marchizul de Sousela doamnei MacGren. El a înconjurat trăsura, cu capul descoperit, ca să-i strângă Mariei mâna; şi, în aşteptarea lui Ega care se eterniza în casă, au început să vorbească despre vară, despre Santa Oiâvia, despre Olivais şi Vizuina… De rit timp nu mai trecuse marchizul pe acolo! Ultima dată fusese victima excentricităţilor lui Craft…

— Închipuiţi-vă dumneavoastră, i-a spus el Mariei Kduarda, că mă invită într-o zi la micul-dejun. Vin, şi grădinarul îmi spune că domnul Craft, cu servitor şi bucătar cu tot, a plecat la Porto; dar că domnul Craft mi-a lăsat un afiş în salon… Mă duc în salon, şi văd atârnat de

gâtul unui idol japonez o foaie de hârtie pe care seria cam aşa: „Zeul Tehi are onoarea să-l poftească pe domnul marchiz, în numele stăpânului său absent, să treacă în sufragerie, unde va găsi, într-un bufet, brânză şi vin, ceea ce reprezintă un mic-dejun suficient pentru un bărbat voinic ca dumnealui”. Şi ăsta mi-a fost într-adevăr micul-dejun…

l’a să nu fiu singur, l-am împărţit cu grădinarul.

— Sper că v-aţi răzbunat! a exclamat Maria râzând.

— De asta puteţi să fiţi sigură, doamna mea… L-am invitat la masă, şi când a apărut, venind tocmai de-aici, de la Vizuina, portarul i-a spus că domnul marchiz a plecat undeva departe, şi n-a lăsat nici pâine, nici brânză… Rezultatul: Craft mi-a trimis o jumătate de duzină de sticle cu un minunat Chambertin. Pe zeul Tehi nu l-am mai văzut de-atunci…

Zeul Tehi era la locul său, obez şi oribil la vedere. Şi, în mod foarte firesc, Carlos l-a invitat pe marchiz să-i mai facă o vizită vechiului său amic Tehi în seara aceea, când întorcea de la Vargas.

Marchizul a venit la ora zece şi au petrecut o seară încântătoare. El a izbutit să risipească imediat melancolia lui Cruges târându-l cu o mână de fier spre pian; Maria a cântat; s-au purtat discuţii spirituale; şi cuibul acela de dragoste a rămas aprins până târziu. Cu prilejul primei; «de petreceri între amici.

Aceste vesele reuniuni erau la început, cum spunea Ega, duminicale; dar toamna devenea tot mai rece, curând aveau să se despoaie copacii de la Vizuina, astfel încât Carlos le-a acumulat de două ori pe săptămână, în fostele zile libere de la Universitate, duminica şi joia. Descoperise o admirabilă bucătăreasă alsaciană, crescută după marile tradiţii, care-l slujise pe episcopul de Strasbourg, dar pe care năzbâtiile unui fiu şi alte supărări o aruncaseră la

Lisabona. De altfel, Maria îşi compunea mesele eu o ştiinţă rafinată: ziua de venire la Vizuina era socotită de marchiz „zi de civilizaţie”.

Masa strălucea; iar tapiseriile reprezentând plantaţii de copaci aşterne au în jurul ei umbra întunecoasă a unui refugiu de pădure în care, prin cine ştie ce capriciu al naturii, s-ar fi aprins candelabre de argint. Vinurile proveneau din preţioasele pivniţe ale Buchetului. Se discuta cu fantezie despre câte în lună şi în stele – în afară de „politica portugheză”, socotită un subiect de conversaţie indecent pentru nişte persoane cu gust.

Rosa apărea la cafea, emanând din zâmbetul ei, din micile-i braţe dezgolite, din rochiţele-i. Albe umflate peste ciorăpeii de mătase neagră, un proaspăt parfum de floare. Marchizul o adora, disputându-şi-o cu Ega, care i-o ceruse Mariei în căsătorie şi-i tot compunea de mult timp un sonet. Ea îl prefera pe marchiz: îl găsea pe Ega „foarte…” – şi-şi completa ideea cu un mic gest al degetului unduind în aer, vrând parcă să spună că Ega „era foarte sucit”.

— Iacătă! exclamă el. Fiindcă sunt mai civilizat decât ăsta! E simplitatea care nu înţelege rafinamentul.

— Ba nu, nefericitule! protestau cei din jur. Fiindcă eşti contrafăcut!… E natura care respinge convenţionalul! …

Se ridica paharul în sănătatea Mariei: ea zâmbea, fericită printre noii ei prieteni, de o frumuseţe dumnezeiască, aproape totdeauna îmbrăcată în culori închise, cu un mic decolteu în care strălucea neasemuita splendoare a gâtului ei.

Apoi au început să organizeze ceremonii. Într-o duminică. În care clopotele băteau şi focurile de artificii săgetau văzduhul în depărtări, Ega s-a plâns că austerele-i principii

Filosofice îl împiedicau să sărbătorească şi el pe acel

sfânt ci mpenese care, în viaţă, fusese fără doar şi poate un căpăţânos încântător, plin de iluzii şi de blândeţe… Dar oare, a adăugat el, nu cumva într-o asemenea zi, frumoasă şi senină, sub un cer însorit, ş-o fi dat lupta de la Termopile? De ce să nu lanseze focuri de artificii spre slava lui Leonida şi a celor trei sute de spartani? Şi s-au lansat focuri de artificii întru gloria eternă a Spartei.

Apoi s-au mai sărbătorit şi alte date istorice. Aniversarea descoperirii lui Venus din Milo a fost comemorată cu un balon căruia i s-a dat foc. Cu alt prilej, marchizul a adus de la Lisabona, înghesuindu-i pe toţi într-o trăsură, nişte cântăreţi celebri de facto, pe Pictatu', pe învârteguş şi pe Bâlbâitu: şi după masa de prânz, până spre seară, cu razele, lunii bă tind în râu, cinci chitare au scos vaierele cele mai triste ale fadourilor portugheze.

Când erau singuri, Carlos şi Maria îşi petreceau dimineţile în chioşcul japonez – legaţi de acel prim ascunziş al dragostei lor, mic şi strâmt, în care inimile băteau mai aproape una de alta. În locul rogojinilor fine, Carlos îl capitonase cu frumoasele lui cuverturi de India, de culoarea paiului şi a perlei. Acum una din preocupările lui de seamă era să înfrumuseţeze Vizuina: niciodată nu se întorcea de la Lisabona fără să aducă vreo statuetă de Saxa, un fildeş, o faianţă, ca un mire fericit care-şi desăvârşeşte cuibul.

Între timp, Maria nu uita să-i tot amintească de proiectele intelectuale ale lui Ega: voia ca el să se apuce de lucru, să-şi facă un nume; asta ar fi mândria ci intimă, şi mai cu seamă bucuria supremă a bunicului. Ca s-o mulţumească (mai mu.lt decât ea să-şi satisfacă propriile lui nevoi spirituale), Carlos reîncepuse să scrie articole de medicină literară pentru *Gazeta medicală*. Lucra în chioşc, dimineţile. Îşi adusese acolo ciorne, cărţi, faimosul său manuscris despre *Medicina veche şi modernă*. Şi în cele

din urmă descoperise că era încântător să stea acolo, cu o vestă uşoară de mătase pe el, cu ţigaretele alături, cu un proaspăt foşnet de copaci în jur, cizelându-şi frazele în timp ce ea, lângă el, broda tăcută. Ideile lui ţâşneau mai originale, forma lor câştiga în culoare în acel strâmt chioşc satinat, pe care ea îl parfuma cu prezenţa ei. Maria îi respecta munca, Socotind-o ceva nobil şi sacru. Dimineaţa ştergea chiar ea cărţile de praful uşor pe care adierea îl suflase prin fereastră; aşeza hârtia albă, punea cu grijă peniţe noi; şi broda o pernă din pene şi şaten, pentru ca cel care lucra să stea mai comod în vastul său scaun de piele repusată.

Într-o zi se oferise să treacă pe curat un articol. Entuziasmat de scrisul ei, comparabil aproape cu legendarul scris al lui Dámaso, Carlos o întrebuinţa acum necontenit drept copistă, simţind mai multă tragere de inimă pentru o muncă la care se asocia şi ea. Câtă silinţă nu-şi dădea blinda făptură! Avea pentru asta o hârtie specială, de tonalitatea suavă a fildeşului: şi, scriind cu degeţelul cel mic ridicat, învăluia consideraţiile greoaie ale lui Carlos despre vitalism şi transformism în graţia delicată a unei dantele… O sărutare o răsplătea pentru tot.

Uneori Carlos îi dădea lecţii Rosei – când de istorie, povestindu-i-o familiar ca pe un basm cu zâne, când de geografie, stârnindu-i interesul pentru pământurile unde trăiesc negri şi pentru bătrânele râuri ce curg printre ruinele sanctuarelor. Asta era plăcerea cea mai mare a Mariei. Serioasă, mută, asculta cu religiozitate cum acea fiinţă mult iubită o învăţa carte pe fiica ei. Lăsa să-i scape lucrul din mână, iar osteneala pe care şi-o dădea Carlos, atenţia fermecată a Rosei aşezată la picioarele lui, sorbind frumoasele povestiri despre Jeanne d’Arc sau despre caravele ce-au plecat spre India, îi aducea în ochi strălucirea unei ceţi de lacrimi fericite…

De la mijlocul lui octombrie, Alfonso da Maia a început să vorbească despre plecarea din Santa Oiâvia, întârziată doar de nişte lucrări începute în aripa veche a casei şi la grajduri: fiindcă în ultimul timp îl năpădise pasiunea construcţiilor – simţindu-se că întinereşte, cum spunea el, în contact cu lemnul proaospăt şi în mirosul tare al vopselelor. Carlos şi Maria se gândeau şi ei să părăsească Olivais. Îndatoririle domestice ale lui Carlos nu-i vor putea îngădui să rămână instalat acolo după înapoierea bunicului la Buchetul. În afară de asta, sfârşitul lui octombrie era tot mai întunecos şi aspru; iar Vizuina devenea acum prea puţin bucolică, datorită parcului desfrunzit şi mustind de apă, a ceţii ce se înălţa de *pe un* şi a unei singure sobe în cabinetul cu ere toane – în afară de somptuosul şemineu din sufragerie care, prin nubienii lui cu ochi de cristal, scotea o fumf. Raie groaznică atunci când se încumeta Domingos să facă foc în el.

Într-una din dimineţile acelea, Carlos, care rămăsese până târziu cu Maria şi apoi, în cocioaba lui cu pereţii subţiri, abia putuse să adoarmă din cauza unei furtuni, cu vânt puternic şi ropote de ploaie, ce se dezlănţuise în zori, s-a sculat la ora nouă şi a venit la Vizuina. Ferestrele de la camera Mariei încă mai erau deschise; dimineaţa se lumina; parcul spălat, pe jumătate despuiat sub aerul fin şi albastru, avea o frumoasă şi tăcută graţie prevestitoare a iernii. Carlos se plimba, privind vazele cu crizanteme înflorite, când a răsunat clopoţelul de la poartă. Era factorul. Cu câteva zile în urmă îi scrisese lui Cruges, ca să-l întrebe dacă, odată cu primele friguri ale lui decembrie, etajul din strada Sfântul Francisc va fi liber; aşteptând aşadar o scrisoare de la compozitor, s-a dus să deschidă, însoţit de Niniche. Dar în dimineaţa aceea corespondenţa consta doar dintr-o scrisoare de la Ega şi două numere de ziar sub banderolă, – unul pentru el, altul

pentru. „Madame Castro Gomes, pe moşia domnului Craft, la Olivais”.

Păşind pe sub salcâmi, Carlos a deschis scrisoarea de la Ega. Era din ajun, purtând data: Pe *seară*, *în grabă*. Şi glăsuia astei: *Citeşte*, *în otreapa asta pe care ţi-o trimit*, *acel fragment de proză superioară care aminteşte de Tacit*. *Dar nu te speria*; *prin mijloace pecuniare am suprimat tot tirajul*, *în afară de două mânere destinate*, *unul Vizuinei*, *altul* (*oh*! *logică supremă a regimului constituţional*!) *palatului*, *pentru însuşi şeful statului*!… *Dar nici chiar acela nu va ajunge la destinaţie*. *În orice caz*, *bănuiesc din ce canal au ieşit lăturile astea şi trebuie să luăm măsuri*! *Vino*! *Te aştept la ora două*. *Şi*, *cum îi spunea Iago lui Cassius*, ia bani în pungă.

Îngrijorat, Carlos a rupt banderola ziarului. Se numea *Goarna diavolului*: şi în modul de tipărire, în calitatea hârtiei, în abundenţa de sublinieri, în caracterele folosite, dezvăluia toată numai josnicie şi ticăloşie. Chiar pe prima pagmă două cruci cu creionul marcau un articol pe care Carlos, dintr-o ochire, l-a văzut presărat cu numele lui. Şi a citit cele ce urmează: *Să trăieşti*, *conu Maia*! *Va să zică nu mai mergi la cabinet*, *nu-i mai consulţi pe bolnavii din cartier*, conu filfizonu?

— *Ciripeala asta i se adresa în Chiado*, *la uşa Casei Havaneze*, *lui Maia*, *Maia cel cu caii englezeşti*, *Maia de la Buchetul*, *care face pe* spilcuitul; *iar nea Paulino* care are ochi *de văzut şi tocmai trecea pe-acolo*, *a auzit următorul sunet de goarnă*: – *Adevărul e că Maia găseşte* mai înflăcărat *traiul în poalele unei* brazilience măritate, *care nici braziliancă şi nici măritată nit e*, *şi căreia nătăntolul i-a pus la dispoziţie o casă*, *pe-acolo*, *spre Olivais*, *ca să stea la aer curat! mai sunt şi d-ăştia pe lumea asta*!… *Crede omul că a făcut o cucerire*; *şi iată că tineretul de ban gust moare de râs*, *pentru că ce vrea tipesa de la el nu-s ochii*

lui frumoşi, ci livrele *lui frumoase… Nătărăul, care bate mârţoagele de le face* bi. Ftecuri, *ca* marchizu, *adevăratul marchiz, şi-a închipuit că a pus mâna pe* o *doamnă şic, venită de pe* bulevardele *Parisului, şi măritată, şi legitimă pe deasupra*!… *Iar la sfârşit* (*nu, că să mori de râs, şi alta nu*), *la sfârşit se descoperă că tipesa era o* cocotă *neruşinată, pe care a adus-o încoace un brazilian* sătul de ea, *ca s-o treacă frumoşilor lusitani… Şi a căzut măgâreaţa pe Maia*! *Biet nătăfleţ*! *Chiar şi aşa conu Maia n-a mai apucat decât resturile altcuiva, fiindcă tipesa, înainte de a-l îmbrobodi pe el, îşi mai făcuse* mendrele *din plin, acolo, în strada Sfântul Francisc, cu un tânăr din lumea bună care a şters-o şi el, fiindcă deopotrivă cu noi nu* apreciază decât frumoasele spanioloaice. *Dar n-are nimic împotrivă ca Maia să fie tras pe sfoară*!

— *Păi dacă aşa stau lucrurile, s-o spunem noi, cu mare precauţie pentru că Diavolul îşi are* Goarna *gata pregătită ca să zvonească prin lumea întreagă isprăvile lui* Maia cuceritorul.

Să trăieşti, conu Maia!

Carlos a rămas înlemnit pe aleea de salcâmi, cu ziarul în mână, cuprins de uluirea furioasă şi mută a celui care primeşte pe neaşteptate în faţă o căldare mare de noroi! Nu din cauza mâniei de a-şi vedea dragostea terfelită astfel în publicitatea josnică a unui ziar sordid; ci din cauza ororii de a auzi frazele acelea, în jargonul hoţilor şi al pungaşilor care numai în Lisabona putea înflori, scurgându-se fetide, slinoase, peste el, peste Maria, peste splendoarea pasiunii lor… Se simţea ca într-o cocină de porci. Şi un singur gând a ţâşnit din învălmăşeala minţii lui – să omoare bruta care scrisese aşa ceva.

Să-l omoare! Ega suprimase tirajul fiţuicii, Ega îl cunoştea deci pe fiţuicar. Nu conta că numerele pe care le avea în mână erau singurele tipărite. Primise noroiul în

faţă. Dacă ocara fusese răspândită prin pieţele publice cu mare răsunet, sau îi fusese aruncată numai lui, într-ascuns, pe o hârtie unică, tot una era. Cel care îndrăznise atât de mult trebuia să cadă, strivit!

A hotărât să se ducă imediat la Buchetul. Domingos, la fereastra bucătăriei, freca vesela, fluierând. Dar când Carlos i-a spus să meargă să caute o trăsură la Olivais, bunul Domingos s-a uitat la ceas:

— La unsprezece vine trăsura Saşiului, pe care a comandat-o doamna ca să se ducă la Lisabona…

Atunci de-abia şi-a amintit Carlos că Maria proiectase în ajun să meargă la Aline şi prin librării. Se nimerea foarte prost, tocmai în ziua aceea când avea nevoie să aibă mişcările libere! Dar Melanie, trecând chiar atunci cu o oală de apă fierbinte, i-a spus că doamna nu se îmbrăcase încă şi poate nici nu se mai ducea la Lisabona… Şi Carlos a reînceput să se plimbe, pe covorul de iarbă, printre nuci.

S-a aşezat în cele din urmă pe banca din stejar de plută, a rupt banderola de pe *Goarna*, adresată Mariei, a recitit încet proza murdară; şi, în numărul ce-i fusese destinat ei, tot jargonul acela i s-a părut mai ofensator, de nesuportat, pedepsibil doar prin sânge. Era monstruos, într-adevăr, că peste o femeie liniştită, care nu supăra pe nimeni, retrasă în casa ei, să îndrăznească cineva să arunce atât de brutal noroiul ăsta cu mâinile pline! Iar indignarea sa devenea mai cuprinzătoare, înglobând de la fiţuica ce scuipase cuvintele acelea – până la societatea care, în descompunerea ei, produsese o asemenea fiţuică. Desigur, orice oraş suferea de plaga. Asta… Dar numai Lisabona, numai oribila Lisabonă, cu putregaiul ei moral, cu josnicia ei socială, cu lipsa ei totală de bun simţ, cu rătăcirea profundă a bunului gust, cu cocina de porci şi jargonul ei, putea să producă o *goarnă a diavolului*.

Şi, în mijlocul acestei elevate mânii de moralist, a

simţit că-l străpunge o durere precisă şi sfâşietoare. Da, întreaga societate a Lisabonei îndeplinea serviciul de vidanjare în acest colţ de lume, dar, în fond, conţinea oare articolul din *Goarna* vreo calomnie? Nu. Trecutul Mariei, pe care ea îl smulsese de pe sine ca pe o rochie ruptă şi murdară, pe care el însuşi îl îngropase foarte adânc, aşternându-i pe deasupra dragostei şi numelui lui, îl dezgropa cineva acum ca să-l arate în lumina soarelui, cu petele şi cu rupturile lui... Şi asta-i ameninţa acum pentru totdeauna viaţa, suspendată ca o ghilotină deasupra ei. În zadar iertase el, în zadar uitase. Lumea din jur ştia. Şi în orice moment, interesul sau perversitatea ar fi putut să refacă articolul din *Goarnă*.

S-a ridicat, zguduit. Şi atunci acolo, sub copacii desfrunziţi. Unde, în timpul verii, când se umpleau de umbră şi de murmure, se plimba şi el cu Maria, soţie aleasă a vieţii lui, Carlos şi-a pus pentru prima oară întrebarea dacă cinstea domestică, cinstea socială, curăţenia strămoşilor lui, demnitatea urmaşilor lui îi îngăduiau într-adevăr să se însoare cu ea…

Să-i dedice toată dragosea, toată averea, desigur! Dar chiar să se însoare… Şi dacă ar fi avut un fiu? Fiul lor, ajuns bărbat în toată firea, trufaş şi pur, ar putea să citească odată într-o *Goarnă a diavolului* că mama lui a fost amanta unui. Brazilian, după ce fusese amanta unui irlandez. Şi dacă venea atunci fiul lui să-i strige, cu o frumoasă indignare: „E o calomnie!” el trebuia să lase capul în jos, şi să murmure: „E un adevăr!” Iar fiul lui s-ar vedea pentru totdeauna legat de mama aceea ale cărei suferinţe şi farmece le ignora lumea, dar ale cărei greşeli le cunoştea şi le dezvăluia, plină de cruzime.

Şi chiar ea! Dacă el ar face apel la raţiunea ei, superioară şi. Atât de dreapta, arătându-i batjocurile şi ocările cu care o josnică *Goarnă a diavolului* l-ar putea

străpunge într-o zi pe fiul născut din el – l-ar dezlega ea însăşi bucuroasă de făgăduiala lui, mulţumită să păşească la Buchetul pe scara secretă, capitonată cu catifea de culoarea cireşii, cu condiţia ca, sus, s-o aştepte o dragoste statornică şi neclintită… Niciodată n-ar mai reîncepe să facă aluzie la o legătură diferită de cea în care trăiau inimile lor cu atâta lealitate, aşa de confortabil. Nu, Maria nu era o bigotă preocupată de „păcatul de moarte”! Ce-i păsa ei de etola banală a preotului?…

Da; dar el, care-i ceruse acea consacrare în ora cea mai emoţionantă a lungii lor dragoste, putea el să-i spună acum: „a fost o copilărie, să nu ne mai g îndim la asta, scuze?” Nu; şi inima lui nici n-o. Dorea! mai degrabă se înclina toată spre ea… Se înclina toată spre ea, cu o înduioşare mai generoasă şi mai fierbinte, în timp ce raţiunea precaută şi austeră predica în felul acesta. El îşi găsise în sufletul ei cultul desăvârşit, în braţele ei voluptatea cea mai pătimaşă; în altă parte nu exista fericire pentru el; înţelept ei a să se lege de ea prin cea din urmă verigă, cea mai puternică, numele lui, chiar dacă ar răsuna prin văzduhul întreg *Goarnele diavolului*. Ca să înfrunte astfel lumea, cu o superbă revoltă, susţinând atotputernicia, domnia unică a Pasiunii… Dar mai întâi să-l omoare pe fiţuicar! Se plimba, strivea iarba sub tălpi. Şi toate gin – durile i se adunau, în cele din urmă, într-o furie nestăvilită împotriva ticălosului care-şi scursese balele peste dragostea lui, şi într-o clipă strecurase în viaţa lui atâta nesiguranţă şi atâta chin!

Maria a deschia fereastra lângă el. Era îmbrăcată în culori închise, gata să iasă; şi a fost suficientă strălucirea tandră a zâmbetului ei, umerii aceia cărora stofa ajustată le modela frumuseţea plină şi caldă, pentru ca pe loc Carlos să-şi urască îndoielile neleale şi Jaşe cărora li se abandonase clipă, sub copacii desfrunziţi… A alergat spre

ea. Sărutarea pe care i-a dat-o, înceată şi mută, era pătrunsă de umilinţa iertării pe care i-o cerea.

— Ce ai deeşti atât de serios?

El a zâmbit. Serios în înţelesul de solemn, nu era. Poate plictisit. Primise o scrisoare de la Ega, una din veşnicele complicaţii ale lui Ega. Şi trebuia să plece la Lisabona, să rămână desigur acolo toată noaptea…

— Toată noaptea? a exclamat ea dezamăgită, aşezându-i mâinile pe umeri.

— Da, tot ce se poate, e groaznic! în afacei de lui Ega există în mod fatal o doză de neprevăzut… Dar chiar mergi la Lisabona?

— Acum, cu atât mai mult… Dacă mă vrei.

— E o zi frumoasă… Dar o să fie frig pe şosea.

Tocmai, Mariei îi plăceau zilele astea de iarnă, pline de soare, eu un aer viu care te înfiora. O făceau mai sprintenă, mai vioaie.

— Bine, bine, a spus Carlos aruncându-şi ţigara. Haide să luăm micul-dejun, scumpa mea… Bietul Ega trebuie să ţopăie de nerăbdare.

În timp ce Maria alerga să-l zorească pe Domingos – Carlos s-a mai dus o dată încet, prin iarba umedă, până la şirul scund de arbuşti care închidea în partea aceea Vizuina, ca un gard viu. Acolo colina cobora, cu mici ferme, ziduri albe, plantaţii de măslini, un coş mare de fabrică ce fumega; dincolo era albastrul fin şi rece al râului; apoi munţii, de un albastru mai închis, cu căsuţele albe ale satului cuibărite pe malul apei, netede şi suave în transparenţa aerului blând. S-a oprit o clipă, cu ochii pierduţi. Şi satul acela al cărui nume nu-l ştiuse niciodată, atât de calm şi fericit în lumină, i-a inspirat lui Carlos o dorinţă neaşteptată să trăiască în linişte şi neştiut de nimeni, într-un asemenea colţ de lume, pe malul unei ape, unde să nu-l cunoască nimeni şi să nu existe *Goarne ale*

diavolului, iar el să poată afla pacea unui om simplu şi sărac sub patru ţigle, la sânul fiinţei iubite…

Maria a strigat după el de la fereastra sufrageriei, de unde se aplecase să culeagă unul din ultimii trandafiri agăţători care mai înfloreau încă.

— Ce vreme frumoasă de drum, Maria! a spus Carlos, sosind prin iarbă.

— Şi Lisabona e foarte frumoasă acum, cu soarele asta…

— Da, da, dar Chiado, bârfele, politicienii, gazetele, toate ororile astea… Mie pur şi simplu mi-e chef de-o colibă de paie în Africa!

Micul-dejun s-a prelungit. Tocmai bătea de ora unu când trăsura Saşiului s-a pus în mişcare pe şoseaua încă plină de băltoace de la ploaia din timpul nopţii. Chiar în faţa târgului, la coborâre, s-au încrucişat cu un cupeu care înainta în trap săltat. Mariei i s-a părut că zăreşte dintr-o ochire pălăria albă şi monoclul lui Ega… Au oprit. Era într-adevăr Ega, care recunoscuse şi el trăsura de la Vizuina şi venea acum sărind peste băltoace, cu picioroangele lui lungi de barză, strigându-l pe Carlos.

Când a văzut-o pe Maria, a rămas descumpănit;

— Ce surpriză! Veneam la voi… Am văzut că-i o zi atât de frumoasă, mi-am zis…

— Bine, plăteşte-ţi trăsura, vino cu noi! l-a oprit Carlos care-l străpungea pe Ega cu o privire neliniştită, încercând să ghicească motivul bruştei lui sosiri la Olivais.

Când s-a urcat în trăsură, după ce l-a plătit pe birjar, Ega, stânjenit, fără să se poată răcori în faţa Mariei în legătură cu *Goam*, a început, sub ochii lui Carlos care nu-l slăbeau deloc, să vorbească despre iarnă, despre inundaţiile din Ribatejo… Maria citise şi ea. O catastrofă, doi copii înecaţi în leagăn, vite pierdute, o mare nenorocire! în cele din urmă Carlos nu s-a mai putut

reţine:

— Am primit scrisoarea ta…

Ega a sărit:

— Se aranjează totul! E gata combinat! Şi zău că am venit doar dintr-un sentiment bucolic…

Foarte discretă, Maria privea spre râu. Ega a făcut. Hunei un gest rapid din degete, cu înţelesul „bani, e doar o chestiune de bani”. Carlos s-a liniştit; şi Ega a vorbit din nou despre sinistraţii din Ribatejo şi despre serata Iile rară şi artistică care avea să se „săvârşească” în beneficiul lor în sala de la Trinitate… Era o uriaşă solemnitate oficială. Tenori ai Parlamentului, privighetori ale literaturii, pianişti înzorzonaţi cu crucea Sfântului Iacob, întregul personal muzical şi sentimental al constituţionalismului „avea să intre în foc”. Asista şi perechea regală, se împleteau deja ghirlandele de camelii care urmau să fie atârnate în sală. El, deşi democrat, fusese invitat să citească un episod din *Memoriile unui Atom*: refuzase din modestie, pentru ca un găsea în *Memorii* ceva suficient de nătâng ca să fie pe placul capitalei. Dar l-a recomandat pe Cruges; iar compozitorul avea de gând să tune sau să gângurească una din „meditaţiile” lui. În afară de asta, mai era în program o poezie socială a lui Alencar. În fine, totul prevestea o imensă orgie…

— Iar dumneavoastră, Doña Maria, a adăugat el, ar trebui să vă duceţi!… Va fi cât se poate de pitoresc. Aţi avea şi dumneavoastră ocazia să vedeţi întreaga Portugalie romantică şi liberală, *à la besogne*l, cu cravate albe, dând tot ce are în suflet.

— Zău că ar trebui să mergi, a spus Carlos râzând. Cu atât mai mult dacă o să cânte Cruges, şi o să recite Alencar, e o serbare de-a noastră…

— E dar! a strigat Ega, căutându-şi monoclul, deja însufleţit. Două lucruri merită să fie văzute în Lisabona… O

procesiune-a Patimilor şi o serată poetică!

Treceau în momentul acela pe lângă Piaţa Pelourinho. Carlos i-a strigat birjarului să oprească la începutul străzii Rosmarinului: ei coborau şi luau de acolo tramvaiul cu *t* cai spre Buchetul.

Dar trăsura a oprit înainte de şosea, lângă trotuar, în faţa unei croitorii. În clipa aceea se mai oprise acolo, trăgându-şi mănuşile negre, un bătrân înalt cu barbă lungă de apostol, în doliu mare. Când a văzut-o pe Maria care se înclinase peste portieră, bărbatul a părut mirat; apoi, cu o uşoară îmbujorare pe faţa lată şi palidă, şi-a scos grav pălăria, o pălărie uriaşă cu borul curbat după moda din 1830, de asemenea îndoliată.

— Cine e a întrebat Carlos.

— E unchiul lui Dámaso, Guimarães, a spus Maria, care roşise şi ea. Ce curios, el aici!

Ah, da! faimosul Monsieur Guimarães cel de la *Rappel*, prietenul intim al lui Gambetta! Carlos şi-a amintit că-l întâlnise deja pe patriarhul acela cu Alencar, la Price. L-a salutat şi el; celălalt a ridicat din nou, mai grav, pălăria-i funebră de carbonar. Ega şi-a pus repede monoclul ca să-l cerceteze pe legendarul unchi al lui Dámaso, care contribuia la guvernarea Franţei; şi după ce şi-au luat rămas-bun de la Maria, în timp ce trăsura începuse să urce pe strada Rosmarinului iar ei traversau spre Hotelul Central, s-a mâi întors o dată, sedus de manierele lui, de barba-i austeră de revoluţionar…

— Grozav tip! Şi ce pălărie impresionantă, ce zici! De unde dracu’ îl cunoaşte Maria?

— De la Paris… Acest Monsieur Guimarães era prieten, bun cu mama ei. Maria mi-a mai vorbit de el. E un amărât. Nici prieten de-al lui Gambetta, nici nimic altceva… Traduce ştiri din ziarele spaniole pentru „*Rappel* şi trage mâţa de coadă…

— Bine, dar ce spune Dámaso?

— Dámaso e un trepăduş mincinos. Dar să ne întoarcem la chestia noastră… Ticăloşia pe care mi-ai trimis-o, *Goarna*? Spune!

În timp ce mergeau agale prin Aterro, Ega i-a relatat toată tărăşenia. În ajun primise *Goarna* la Buchetul. Cunoştea fiţuica, îl ştia şi pe proprietarul şi redactorul ei – Palma, supranumit Palma „Cal mare", ca să se deosebească de alt Palma la fel de merituos, zis „Căluţ". A înţeles imediat că dacă proza îi aparţinea lui Palma, inspiraţia se datora altcuiva. Palma habar n-avea de Carlos, de Maria, de casa din strada Sfântul Francisc, sau de Vizuina… Nu era firesc să fi scris din plăcere intelectuală un document care-i putea aduce numai necazuri şi o bătaie bună eu bastonul. Aşadar articolul îi fusese pur şi simplu comandat şi plătit. Pe terenul banilor învinge totdeauna cel care are mai mulţi. Conform acestui principiu solid, alergase să-l caute pe Palma-Cal mare în bârlogul lui.

— Li cunoşti şi bârlogul? a întrebat Carlos, îngrozit.

— Asta chiar nu… M-am dus să întreb la Ministerul Justiţiei pe un tip care era asociat cu el într-o afacere cu… Alin anahuri religioase"…

Se dusese la bârlog abia pe urmă. Şi găsise totul aranjat de mâinile dibace ale unei providenţe favorabile. Mai întâi, după ce tipărise vreo cinci, şase numere, maşina, ostenită de practicarea atâtor ticăloşii, se stricase. În plus, bunul Palma era furios pe domnul care-i comandase articolul din cauza unor divergenţe în foarte serioasa chestiune bănească. Astfel că, de îndată ce Ega i-a propus să cumpere tirajul ziarului, ziaristul şi-a şi întins palma larg deschisă, cu unghiile roase, tremurând de recunoştinţă şi speranţă. I-a dat cinci livre, cât avea la el, şi i-a făgăduit alte zece…

— E scump, dar ce vrei? a continuat Ega. M-am lăsat tras pe sfoară, nu m-am tocmit destul… Iar când a fost vorba să spună cine era domnul care i-a comandat articolul, Palma, sărăcuţul, a început să îndruge că are o spanioloaică de întreţinut, că proprietarul i-a mărit chiria casei, că la Lisabona viaţa e cât se poate de scumpă, că literatura în ţara asta nenorocită…

— Cât vrea?

— O sută de mii de reali. Dar dacă-l ameninţăm cu poliţia, poate iasă la patruzeci.

— Făgăduieşte-i o sută, făgăduieşte-i orice, numai să aflu numele… Cine crezi că ar putea să fie?

Ega a ridicat din umeri, a desenat încet pe pământ cu bastonul. Şi încă şi mai încet, a declarat că inspiratorul *Goarnei* trebuie să fie cineva familiar lui. Castro Gomes; cineva care a frecventat casa din strada Sfântul Francisc; cineva care cunoştea Vizuina; cineva care, din gelozie sau răzbunare, avea dorinţa vie să lovească în Carlos; cineva care cunoştea povestea Mariei; şi, în sfârşit, cineva, care era un laş…

— Asta-i portretul lui Dámaso! a exclamat Carlos palid, oprin. Du. Se din mers.

Ega a ridicat iar din umeri, a mai zgâriat pământul:

— Poate că nu… Cine ştie? în sfârşit, o să aflăm cu certitudine, pentru că, spre a încheia târgul, a rămas să mă întâlnesc cu Palma la ora trei, la Lisabonense… Mai bine vino şi tu. Ai adus bani?

— Dacă e Dámaso, îl omor! a murmurat Carlos.

Nu. Avea bani destui la el. Au luat o trăsură ca să alerge la biroul lui Vila ca Împuternicitul era plecat la Mafra, la un botez. Carlos a trebuit să meargă să-i ceară o sută de mii de reali bătrânului Cortés, croitorul bunicului. Când, aproape de ora patru, au coborât la localul Lisabonense din Piaţa Sfânta Justa, Palma era în uşă,

îmbrăcat într-un veston ros de catifea, la două rânduri, şi pantaloni din caşmir, de culoare închisă, ajustaţi pe coapse, şi-şi aprindea o ţigară. I-a întins imediat mâna larg deschisă lui Carlos, care nici nu i-a atins-o. Iar Palma-Cal mare, fără să se ofenseze, cu mâna rămasă în aer, le-a spus că tocmai era pe prunclui să plece, plictisit să mai aştepte acolo, sus, în faţa unui grog rece. De altfel, îi părea rău că domnul Maia se mai deranjase să vină până acolo…

— Puteam să aranjez mica noastră afacere doar cu amicul Ega… în orice caz, dacă doriţi, haideţi să mergem sus într-o încăpere separată, ca să stăm mai la largul nostru, şi să mai luăm o înghiţitură de ceva.

Urcând scara întunecoasă, Carlos şi-a amintit că mai văzuse undeva ochelarii aceia cu sticle groase, faţa aceea buhăită de culoarea cidrului… Da, da, la Sintra, cu Eusebiozinho şi cele două spanioloaice, în ziua când el adulmeca pe şoselele, tăcu te ca un câine părăsit, în căutarea Mariei!… La urât atunci şi mai tare pe domnul Palma. Sus au intrat într-o cămăruţă cu fereastra zăbrelită prin care pătrundea o lumină murdară de curticică interioară. Pe faţa de masă pătată de grăsime şi vin, câteva farfurii se întindeau de jur-împrejurul unui serviciu de untdelemn, cu muşte pe el. Domnul Palma a bătut din palme, a comandat rachiu de ienupăr. Apoi, trăgându-şi viguros pantalonii:

— Ei bine, sper că mă aflu aici printre cavaleri. După cum i-am spus şi amicului Ega, în toată afacerea asta…

Carlos l-a oprit, atingând foarte semnificativ, cu vârful bastonului, marginea mesei.

— Să mergem la punctul esenţial… Cât doreşti dumneata, domnule Palma, ca să-mi spui. Cine ţi-a comandat articolul din *Goarna*?

— Să spui cine ţi l-a comandat, şi s-o dovedeşti! a sărit; Ega, care cerceta un tablou atârnat în perete,

reprezentând nişte femei goale pe malul unei ape. Numele nu-i su-eficient… Dumneata, Palma, bineînţeles că ne inspiri toată încrederea… Dar, în sfârşit, ce dracu', cum am putea crede dacă ne-ai spune, de pildă, că a fost Dom Luis de Braganga![66]

Palma a ridicat din umeri. Bineînţeles că trebuia să producă dovezi. Putea el să aibă alte cusururi, dar incorect nu era! în afaceri era un monument de sinceritate şi cinste… Şi, dacă ajungeau la o înţelegere, le înmâna pe loc dovezile acelea care-i umpleau buzunarele, drăguţele de de şi închideau gura oricui! Avea scrisoarea amicului care-i comandase farsa; lista persoanelor cărora trebuia să li se trimită *Goarna*; ciorna articolului în creion…

— Vrei o sută de mii de reali pe toate astea? a întrebat Carlos.

Palma a rămas o clipă nehotărât, potrivindu-şi ochelarii cu degetele moi. Dar chelnerul a venit să aducă sticla de rachiu de ienupăr; şi atunci redactorii de la *Goarna* a oferit mărinimos băutură, a tras chiar scaunele pentru ca domnii să ia loc. Amândoi au refuzat – Carlos în picioare lângă masa pe care şi-a aşezat în cele din urmă bastonul, Ega cu ochii la alt tablou care reprezenta doi călugări îmbătându-se. Apoi, după ce chelnerul a ieşit, Ega s-a apropiat, a atins cu bonomie umărul ziaristului:

— O sută de mii de reali sunt o sumă frumoasă, amice Palma! Şi vezi că ţi se oferă din delicateţe pentru dumneata! Fiindcă articolaşe ca acestea din *Goarna*, prezentate acolo unde trebuie, duc direct la puşcărie E dar, cazul de faţă e diferit, dumneata n-ai, avut intenţia să ofensezi pe nimeni; dar duc la puşcărie!… Aşa s-a întâmplat că Severino a trebuit să plece în Africa. Într-o cală de vapor, cu raţie de matelot şi lovituri de băţ pe spinare. Neplăcut, foarte neplăcut. De asta am vrut să

66 Rege al Portugaliei, a domnit între 1861 şi 1889.

tratăm afacerea aici, între cavaleri, prieteneşte.

Palma, cu capul în jos, topea bucăţele de zahăr în paharul cu rachiu de ienupăr. Şi a oftat, a spus în cele din urmă, puţin cătrănit, că tocmai pentru că erau între cavaleri, prieteneşte, acceptă el cei o sută de mii de reali…

Imediat Carlos a scos din buzunarul pantalonilor un pumn de livre, pe care, fără un cuvânt, le-a lăsat să cadă una câte una într-o farfurie. Iar Palma-Cal mare, emoţionat de clinchetul aurului, şi-a descheiat imediat vestonul şi a scos un portofel pe care strălucea o monogramă greoaie de argint, sub o enormă coi oană de viconte. Degetele îi tremurau; în sfârşit a despăturit şi a întins pe masă trei hârtii. Ega, care aştepta lacom, cu monoclul la ochi, a scos un răget de triumf. Recunoscuse scrisul lui Dámaso!

Carlos a cercetat hârtiile pe îndelete. Era o scrisoare a lui Dámaso către Palma, scurtă, în jargon, prin care-i remitea articolul, reccmandându-i „să-l mai pipăreze”. Era ciorna articolului, laborios compus de Dámaso, cu fraze intercalate între rânduri. Era lista, scrisă de Dámaso, a persoanelor care urmau să primească *Goarna*: figura pe ea contesa de Gouvarinho, ministrul Braziliei, Doña Maria da Cunha, regele, toţi amicii de la Buchetul, Cohen, diferite autorităţi, şi primadona Faneelli…

Între timp Palma, nervos, bătea darabana pe faţa de masă, lângă farfuria pe care străluceau livrele. Şi Ega a fost cel care l-a încurajat, după ce şi-a aruncat şi el ochii pe documente, pe deasupra umărului lui Carlos:

— Ia-ţi biştarii, amice Palma! Afacerile sunt afaceri, iar biş ţării stau aici şi fac guturai!

Atunci, pipăind aurul, Palma s-a pierdut cu firea. Pe cuvântul lui, caramba, dacă ar fi ştiut că-i vorba de un cavaler ca domnul Maia, n-ar fi acceptat articolul! Dar aşa a fost să fie L. Eusebio Silveira, un tânăr amic, i-a tot dat ghes. Apoi Salcede. Şi amândoi cu tot soiul de gogoşi, ba

că-i o copilărie, ba că pe Maia n-o să-l deranjeze, şi aşa şi pe dincolo, şi făgăduieli peste făgăduieli… în fine, s-a lăsat tentat. Şi atât Salcede cât şi Silveira s-au purtat ca nişte cârpănoşi.

— Noroc că s-a stricat maşina! Altfel era mare dan îi ana, acuma, vai de capul meu! Şi ar fi, fost neplăcut, caramba, pe cuvântul meu, ar fi fost neplăcut 1 Dar gata! Nu s-a făcut mult rău, şi tot se mai drege câte ceva în viaţa iista păcătoasă! s

Repede, dintr-o privire, a mai numărat o dată banii, în palma mâinii: apoi, satisfăcut, a golit paharul cu o înghiţitură zgomotoasă. Carlos luase la el scrisorile lui Dámaso, şi era acum cu mâna pe clanţa uşii. Dar s-a mai întors o dată, ca să se asigure definitiv:

— Va să zică şi amicul meu, Eusebio Silveira, s-a vârât în treaba asta?

Domnul Palma, foarte încet, l-a încredinţat că Eusebio îi pomenise doar numele lui Dámaso!

— Eusebio, bietul de el, a venit numai ca ambasador… Că Dámaso şi cu mine nu prea ne aveam bine. Am rămas cam certaţi de la o încăierare, în casa Biscainhei. Între noi

1 le vorba, i-am făgăduit două perechi de palme, şi el a tăcut mile. Pe urmă, mai de mult, ne-am mai împăcat, pe vremea când eu mă ocupam de rubrica *High-Life* din *Adevărul*. A venit atunci să mă roage, foarte spăsit, în numele contelui de Landim, să fac câteva remarci elegante despre un bal de aniversare… Apoi, când a fost ziua lui Dámaso, um mai dat o mică notiţă. El m-a invitat la o cinăj ne-am împăcat… Dar e un pişicher… Cât despre Eusebiozinho, bietul, el a venit numai ca ambasador.

Fără un cuvânt, fără un semn către Palma, Carlos i-a întors spatele şi a ieşit. Redactorul *Goarnei* a mai înclinat capul spre uşă; apoi, fără să se ofenseze, s-a întors vesel la

rachiul lui, trăgându-şi din nou pantalonii. Între timp, Ega îşi aprindea pe îndelete o ţigară.

— Dumnta redactezi acum tot ziarul, Palma?

— Cu Silvestre…

— Care Silvestre?

— Ăla de se ţine cu Cherchelita. Nu-l cunoşti, cred. Un băiat slab, destul de frumuşel… Cam nesărat, scrie nişte tâmpenii… Dar ştie o groază/de lucruri din societate. Un timp s-a ţinut cu vicontesa de Cabelas, îi zicea Păroasa *… Că Silvestre uneori are şi haz! Şi ştie, ştie o groază de lucruri din societate, ştrengării despre nobili, legături, porcării… N-ai citit niciodată ceva scris de el? Slab! Tot mereu trebuie să-i aranjez stilul… în numărul ăsta mai era un mic foileton de-al meu, elegant, modernist, cum îmi place mie, cu o poantă realistă de mai mare dragul… în sfârşit, rămâne pe altă dată. Şi încă ceva, Ega, să ştii că-ţi mulţumesc. Când vrei, eu şi *Goarna* îţi stăm la dispoziţie!

Ega i-a întins mâna:

— Mulţumesc, domnule Palma! Şi, *adios*!

— *Pues vaya usted con Dios*, *Don Juanito*[67]! a exclamat imediat merituosul bărbat cu un *salero* nespus.

Carlos aştepta jos, în cupeu.

— Şi acum? a întrebat Ega, la portieră.

— Acum sări înăuntru şi haide să lichidăm cu Dámaso…

Carlos schiţase deja în linii mari planul lichidării. Voia să-l provoace pe Dámaso la duel, ca autor dovedit al unui articol de ziar injurios la adresa lui. Duelul trebuia să aibă loc cu spada sau cu floreta, pentru că, în sala de arme de ia Buchetul, sclipirea uneia sau a celeilalte îl făcea pe Dámaso să pălească. Dacă, împotriva aşteptărilor, el va accepta să se bată, Carlos avea de gând să-i facă pe undeva, între falcă şi burtă, o gaură care să-l ţintuiască la

67 Du-te cu Dumnezeu, Don Juanito (sp.).

pat luni de zile. Dacă nu, singura explicaţie pe care o va admite Carlos de la domnul Salcede va fi un document în care el să scrie acest lucru simplu: „Subsemnatul declar că sunt un ticălos”. Şi pentru aceste servicii, Carlos se bizuia pe Ega.

— Mulţumesc! Mulţumesc! exclamă Ega frecându-şi mâinile de bucurie.

Dar, spunea el, eticheta funerară cerea să mai fie un Martor; şi s-a gândit ia Cruges, băiat pasiv şi maleabil. Dar era cu neputinţă să dai de compozitor, fiindcă servitoarea afirma invariabil că domnişorul Vitorino nu era acasă… Au hotărât să meargă ia Club şi să trimită de acolo un bilet prin care să-l cheme pe Cruges „pentru o chestiune ui gentă de prietenie şi artă”.

— Va să zică, spunea Ega continuând să-şi frece mâinile, în timp ce trăsura înainta spre strada Sfântul Francisc, va să zică îl distrugem pe scumpul nostru Dámaso?

— Da, trebuie să sfârşim cu persecuţiile lui. Ajunge să devină o chestie ridicolă… Şi fie cu o împunsătură de floretă, fie cu o scrisoare, anihilăm secătura pentru un timp. Drept să-ţi spun, eu aş prefera împunsătura. Dacă nu, te las pe tine să compui termenii unei scrisori tari…

— Ai să ai o scrisoare pe cinste! a spus Ega cu un zâmbet feroce.

La Club, după ce au scris biletul către Cruges, s-au dus r-ă-l aştepte în sala cu colecţia revistei *Illustration*.

Lângă pervazul unei ferestre stăteau de vorbă, în picioare, contele de Gouvarinho şi Steinbroken. A fost o surpriză plăcută. Ministrul Finlandei i-a deschis larg braţele acelui *cher* Maia pe care nu-l mai văzuse de la plecarea lui Alfonso la Santa Oiâvia. Gouvarinho l-a întâmpinat. Pe. Ega râzând, reînnoind o oarecare camaraderie ce se legase între ei în timpul verii, la Sintra;

dar strângerea de mână adresată lui Carlos a fost seacă şi scurtă. Cu câteva zile în urmă deja, întâlnindu-l în Loreto, Gouvarinho îi mirase uşor şi în trecere un „Ce mai faci, Maia”?, în care se simţea răceala. Ah! unde erau efuziunile lui, loviturile andre pe care i le dădea cu palma pe umeri, din vremurile când Carlos şi contesa fumau ţigarete în patul mătuşii din utrada Sfânta Isabela. Acum, de când Carlos o părăsise pe doamna contesă de Gouvarinho, strada Sfântul Mareal şi confortabila sofa pe care se prăvălea ea într-un foşnet de fuste şifonate, soţul era bosumflat, abandonat parcă şi el.

— Mi-a fost. Dor de frumoasele noastre discuţii de la Sintra! a spus el, dându-i lui Ega pe spate palma plină de tandreţe care odinioară îi aparţinea lui Maia. Erau de prim ordin!

Se purtaseră într-adevăr „discuţii cutremurătoare” în curtea interioară a lui vi tor „pe teme de literatură, religie, morală… într-o seară se certaseră chiar în legătură cu divinitatea lui Iisus.

— Aşa-i! a sărit Ega. Dumneata, în seara aceea, s-ar fi zis că porţi pe spinare o rasă de călugăr al Domnului nostru al Patimilor!

Contele a zâmbit. Călugăr al Domnului nostru al Patimilor, nu, slavă Domnului! Nimeni nu ştia mai bine decât el că în sublimele episoade din Evanghelie domneau destule legende… Dar, în fine, erau legende ce serveau la mângâierea sufletului omenesc. Asta-i obiectase el în seara aceea amicului Ega… Se simţeau oare în stare, filosofia şi raţionalismul, să consoleze o mamă care plânge? Nu. Alunei…

— În orice caz, au fost strălucitoare! a conchis el, uitându-se la ceas. Şi, mărturisesc, o discuţie elevată despre religie, despre metafizică, mă încântă întotdeauna… Dacă politica mi-ar lăsa mai mult timp liber,

m-aş dedica filosofiei... M-am născut pentru asta, ca să aprofundez problemele.

Între timp. Steinbroken, ţeapăn în redingota lui albastră, cu o crenguţă de rosmarin în piept, luase mâinile lui Carlos într-ale sale:

— *Mais vous êtes encore devenii plus fort*!... *Et* Alfonso *da Maia, toujours dans ses terres*?... *Est-ce qu'on ne va pas le voir un peu* cel *hiver*?[68]

Şi imediat a regretat că nu s-a dus la Santa Oiâvia. Dar, ce să facă? Familia regală se instalase la Sintra: fusese; – silit să o însoţească, să le facă curte... Apoi a trebuit să

I Dar eşti încă şi mai voinic!... Dar Alfonso da Maia, tot la moşie?... Oare n-o să-l vedem puţin iarna asta? (în) dea o fugă până în Anglia, de unde abia se înapoiase de câteva zile.

Da, Carlos ştia, văzuse în *Gazeta ilustrată*...

— *Vous avez lu' ga*? *Oh, on a été tres ahnable, tres aimable pour moi de la „Gazette..."!*

I s-a anunţat plecarea, apoi sosirea, în cuvinte amicale, deosebit de bine alese. Nici nu putea să fie altfel, dată fiind afecţiunea sinceră care leagă Portugalia de Finlanda... *„Mais enfin, on avait ete charmant, eharmant*! ..." *2*

— *Seulement*, a adăugat el, zâmbind şiret şi întorcându-se către Gouvarinho, *on a fait une pelite erreur... On* a *dit que etaâs venu de Soulhampton par le Royal Mail... Ce n'est pas vrai, non*! *Je* me suis *embarque abordeaux, dans les Messageries. J'ai meme pense a écrire a Monsieur Pinto, reäacteur de la „Gazette", qui est un charmant garson... Puis, ai reflechi, je me suis dit*: *„Mon Dieu, on va croire que je veux donner une legon*

68 Al citit ? Oh, da, au fost foarte amabili, foarte amabili cu mine, la Gazetă... (fr.) ,

d’exactitude à la «Gazette», c’est tres grave…” Alors, voilà, tres prudemment, ai garde le silence… Mais enfin, c’est une erreur: je me suis embarque abordeaux. 3

Ega a murmurat că Istoria se va însărcina într-o zi să restabilească adevărul. Ministrul zâmbea modest, cu un i; „t prin care părea să dorească, din politeţe, ca Istoria nă nu se mai deranjeze. Atunci Gouvarinho, care-şi aprinsese ţigara şi se uitase din nou la ceas, a întrebat dacă prietenii auziseră ceva despre guvern şi criză.

A fost o surpriză pentru amândoi, care nu citiseră ziarele… Dar, a exclamat Ega imediat, de ce criză, aşa, din senin, cu Camerele închise, cu toată lumea mulţumită, pe *a* unme de toamnă atât de frumoasă?

Gouvarinho a ridicat din umeri, rezervat. În ajun, pe seară, avusese loc o reuniune a cabinetului; azi de dimineaţă preşedintele Consiliului fusese la Palat, în uniformă, hotărât „să cedeze puterea-4… Mai mult nu ştia. Nu stătuse de vorbă cu prietenii săi, nici măcar la Centru nu se dusese. Ca şi în alte ocazii de criză, stătuse retras, tăcut, în aşteptare… îşi petrecuse acolo toată dimineaţa, cu ţigara lui şi cu *Revue des Deux Mondes*.

Asta i se părea lui Carlos o abţinere prea puţin patriotică.

— Pentru că, în sfârşit, Gouvarinho, dacă amicii dumitale vin la putere…

— Tocmai asta e, a sărit contele cu o vie roşeaţă în obraji, nu vreau să mă pun în evidenţă… Am şi eu orgoliul meu, poate sunt îndreptăţit să-l am… Dacă experienţa mea, cuvântul meu, numele meu sunt necesare, colegii mei de idei ştiu unde mă aflu, să vină să mă solicite…

A tăcut, muşcându-şi nervos ţigara. Iar Steinbroken, faţă de aceste chestiuni politice, a început imediat să bată în retragere spre fundul ferestrei, ştergându-şi lentilele ochelarilor, închis în el, acum de nepătruns, în absoluta

moderaţie neutră ce i se cuvenea Finlandei. Între timp, Ega nu-şi mai revenea din mirare. Bine, dar de ce cădea, de ce cădea astfel un guvern care se bucura de majoritate în Camere, linişte în Ţară, sprijinul armatei, binecuvântarea bisericii, protecţia Curţii de Conturi?

Gouvarinho şi-a trecut încet degeteleprin barbă şi a murmurat acest motiv:

— Guvernul e consumat.

— Ca o luminare de seu? a exclamat Ega râzând.

Contele a şovăit. Ca o luminare de seu, n-ar zice… Seu presupune obtuzitate… Ori în guvernul acesta prisoseau talentele. Incontestabil erau acolo talente viguroase…

— Asta-i bună! a strigat Ega ridicând braţele la cer. E nemaipomenit! în ţara asta binecuvântată, toţi oamenii politici au „un imens talent”. Opoziţia mărturiseşte totdeauna că miniştrii, pe care-i copleşeşte cu injurii, au, lăsând deoparte gafele pe care le fac, „un talent de prim rang”! Pe de altă parte, majoritatea admite că opoziţia, împotriva căreia se revoltă necontenit din cauza gafelor pe care le face. E plină de „foarte robuste talente”! în rest, toată lumea este de acord că-i o ţară păcătoasă. Şi rezultă totuşi acest fapt nespus de comic: o ţară guvernată „cu un imens talent” este, după consensul unanim, cea mai stupid guvernată dintre toate ţările europene! Eu propun ceva „şi anume: dat fiind că talentele dau greş tot mereu, să se încerce o dată şi cu imbecilii!

Contele zâmbea, bonom şi superior la aceste exagerări ale fanteziei. Iar Carlos, dornic să se arate amabil, l-a oprit, aprinzându-şi ţigara de la a lui:

— Ce portofoliu ai prefera, Gouvarinho, dacă ar veni la putere amicii dumitale? Externele, desigur…

Contele a făcut un gest larg de abnegaţie. Era puţin firesc ca amicii lui să aibă nevoie de experienţa lui politică.

Kl devenise mai cu seamă un om de studiu şi de teorie. În afară de asta, nu ştia bine dacă ocupaţiile de-acagă, sănătatea, obiceiurile i-ar mai permite să ia asupra sa povara guvernului. În orice caz, e sigur că Externele nu-l atrăgeau…

— Asta niciodată! a continuat el, foarte pătruns. Ca să poţi vorbi de sus în Europa, ea Ministru de Externe, trebuie să ai în spate o armată de două sute de mii de oameni şi o escadră cu torpile. Din păcate, noi suntem slabi… Iar eu, pentru roluri subalterne, ca să vină un Bismarck, un Gtladstone, să-mi spună „aşa să faci", nu-s bun!… Nu eşti de părere, Steinbroken?

Ministrul a tuşit, a bâiguit:

— *Cer taine meni… c'est tres grave… c'est excesivement izrave*. 1

Ega a afirmat atunci că amicul Gouvarinho, cu interesul său geografic pentru Africa, ar fi un Ministru al Marinei plin de iniţiative, original, cu orizont…

Faţa contelui strălucea acum, stacojie de plăcere.

— Da, se prea poate… Dar îţi spun eu, scumpul meu Ega, în colonii toate lucrurile frumoase, toate lucrurile în ari s-au făcut deja. Sclavii au fost eliberaţi; li s-au dat noţiuni suficiente de morală creştină; s-au organizat serviciile vamale… în fine, ce-ţi mai bun s-a făcut. Oricum, mai sunt detalii interesante de adăugat… De pildă, la Luanda… Menţionez asta doar ca un amănunt, un rafinament

I Desigur… E grav… E foarte grav (fr.).

În plus al progresului. La Luanda e nevoie de un teatru permanent, ca element civilizator!

În clipa aceea a venit un chelner să-l anunţe pe Carlos că Gruges aştepta jos, la uşă. Imediat cei doi prieteni au coborât.

— Extraordinar Gouvarinho ăsta! spunea Ega pe

scară.

— Şi, a spus Carlos cu imensul dispreţ al omului de lume, ăsta e unul dintre cei mai buni politicieni ai noştri! Gândindu-ne bine, şi punând la socoteală şi lenjeria pe care o poartă, e poate cel mai bun.

L-au găsit pe Cruges la uşă, în veston de culoare deschisă, răsucindu-şi o ţigară. Carlos i-a cerut imediat să se întoarcă acasă şi să-şi pună o redingotă neagră. Compozitorul a făcut ochii mari.

— E vorba de un banchet?

— De o înmormântare.

Şi în două cuvinte, fără să facă aluzie la Maria, i-au povestit compozitorului că Dámaso publicase într-un ziar, *Goarna diavolului* (al cărui tiraj l-au suprimat, nefiindu-le deci posibil să-i arate josnicul număr), un articol în care denumirea cea mai blândă pe care i-o dădea lui Carlos era aceea de „canalie”. Ca urmare, Ega şi el, Cruges, se duceau la Dámaso acasă să-i ceară onoarea sau viaţa.

— Bine, a mormăit compozitorul. Eu ce am de făcut că nu mă pricep la lucrurile astea.

— Tu, i-a explicat Ega, trebuie să te duci să-ţi pui o redingotă neagră şi să-ţi încrunţi sprâncenele. Apoi să vii cu mine; să nu spui nimic; să i te adresezi lui Dámaso cu „dumneavoastră”; să fii de aoord cu tot ce-i voi propune eu; şi să nu-ţi descreţeşti fruntea, nici să-ţi scoţi redingota…

Fără un cuvânt, Cruges a plecat să se înveşmânteze ceremonios şi în negru. Dar în mijlocul străzii s-a întors:

— Carlos, am vorbit acasă. Odăile de la etajul întâi sunt libere, şi tapetate cu hârtie nouă…

— Mulţumesc. Du-te să te pui la negru, repede!…

Compozitorul o luase deja din loc, când s-a oprit în faţa

Clubului o caleaşcă ce venea în trap mare. Dinăuntru

a sărit Teles da Gama care, eu mâna încă pe închizătoarea portierei, le-a strigat celor doi prieteni;

— Gouvarinho e sus?

— Da… ceva nou?

— Au căzut. A fost însărcinat să nunes!

Şi a intrat în curte, alergând. Carlos şi Ega au mers încet mai departe, până la uşa lui Cruges. Ferestrele etajului întâi erau deschise, fără perdele. Ridicându-şi ochii într-acolo, Carlos se gândea la după-amiaza de curse când venise în faeton, de la Belem, ca să vadă ferestrele acelea: atunci tocmai începuse să se întunece, de după storuri se ivise o lumină, el o contemplase ca pe o stea inaccesibilă… Cum trec toate!

S-au înapoiat la Club. Gouvarinho şi Teles tocmai se aruncau în graba mare în caleaşca ce aştepta. Ega s-a oprit, a lăsat braţele în jos:

— Iată-l pe Gouvarinho alergând spre Putere, ca să pună să se reprezinte *Dama cu Camelii* în junglă! Domnul să se milostivească de noi!

Dar Cruges a apărut în cele din urmă cu joben pe cap, stânjenit într-o redingotă solemnă, cu botine nod de lac. S-au îngrămădit imediat în birjă, pe bancheta îngustă şi tare. Carlos îi conducea la Dámaso acasă.

Şi cum voia să mai apuce să ia masa la Olivais, avea să-i aştepte, ca să afle rezultatul „daravelii”, în Parcul Estrela, lângă chioşcul fanfarei.

— Fiţi rapizi şi cutremurători!

t

Casa lui Dámaso, veche şi cu un singur nivel, avea un enoi în portal verde pe care atârna o sârmă ce a făcut să răsune înăuntru un clopoţel trist de mănăstire; cei doi amici au aşteptat mult până să apară, târându-şi papucii, galicianul bădărănos pe care Dámaso (acum eliberat de sub influenţa lui Carlos şi a fastului acestuia) nu-l mai

purta chinuit în ghete de lac. Într-un colţ al curţii interioare, o portiţă se deschidea spre o grădină, care părea să fi devenit acum un depozit de lăzi, de sticle goale şi de gunoaie.

Galicianul, care-l recunoscuse pe domnul Ega, i-a condus imediat, printr-o scăriţă acoperită cu un covor din împletitură de paie, într-un coridor larg, întunecos, cu aer închis. Apoi, clămpănindu-şi papucii, a alergat în fund, unde răzbătea albă lumina unei uşi întredeschise. Aproape imediat. Dámaso a strigat dinăuntru:

— Ega, dumneata eşti? Intră frate! Ce dracu'!… Tocmai mă îmbrăcam…

Stânjenit de strigătele lui familiare şi de atâta efuziune, Ega a ridicat glasul din umbra coridorului, grav:

— N-avea nicio grijă, aşteptăm…

Din uşă, Dámaso, în cămaşă, încrucişindu-şi bretelele, insista:

— Vino odată, frate! Ce dracu', de dumneata nu mă feresc, mi-am pus deja pantalonii!

— Se mai află cu mine o persoană oficială, a strigat Ega, ca să termine odată.

Uşa din fund s-a închis, galicianul a venit să deschidă salonul. Tapetul era exact acelaşi ca în odăile lui Carlos, la Buchetul. Iar în jur abundau urmele fostei prietenii cu Maia: portretul lui Carlos călare, într-o arătoasă ramă înflorată din faianţă; una din cuverturile din India ale doamnelor Medeiros, aibă şi verde, îmbrăcând pianul, aranjată de Carlos cu ace; iar pe un scrin spaniol, sub un clopot de sticlă, un pantofior de damă, din şaten, nou, pe rare Dámaso îl cumpărase la Serra deoarece-l auzise într-o zi pe Carlos spunând că „în orice cameră de tânăr trebuie să existe, aşezată undeva, discret, o relicvă de amor…"

Sub aceste rafinamente şic, acumulate la nimereală sub influenţa lui Maia, se înfăţoşa solidul mobilier al tatălui

Salcede, din lemn acaju şi catifea albastră: consola de marmură, cu o pendulă de bronz aurit, pe care Diana mângăia un ogar; oglinda mare şi costisitoare, care avea înfiptă în ramă cărţi de vizită, portrete de cântăreţe, invitaţii la serate. Iar Cruges tocmai purcedea la examinarea acestor documente, când au răsunat pe coridor paşii sprinteni ai lui Dámaso. Compozitorul a dat fuga să se pl ofileze lângă Ega, în faţa canapelei de catifea, ţeapăn, calm, cu jobenul în mână.

Când l-a văzut bunul Dámaso, care-şi încheiase toţi nasturii redingotei albastre, cu un boboc de camelie la butonieră, a ridicat râzând braţele în aer:

— Va să zică asta-i persoana oficială? Aveţi şi voi nişte idei! Şi eu care mi-am pus redingota… Cât pe ce să-l dau gata cu ordinul lui Christ!…

Ega i-a tăiat vorba, foai-te serios:

— Cruges nu-i o persoană oficială, dar motivul care ne aduce aici este delicat şi grav. Dámaso.

Dámaso a făcut ochii mari, observând în sfârşit ciudata, înfăţişare a amicilor săi, amândoi în negru, seci. Atât de solemni. Şi s-a dat înapoi, orice zâmbet i-a pierit de pe chip.

— Ce dracu’ mai e şi asta? Luaţi loc, luaţi loc…

Vocea îi pierea şi ea. Aşezat pe marginea unui fotoliu scund, lângă o masă plină cu cărţi în legături scumpe, cu mâinile pe genunchi, a rămas în aşteptare, foarte îngrijorat.

— Noi am venit aici, a început Ega, în numele prietenului nostru Carlos da Maia…

Un val brusc de sânge a acoperit faţa buhăită a lui Dámaso până la cărarea părului încreţit cu fierul. Şi n-a j-ţăsit un cuvânt, împietrit, sufocat, frecându-şi stupid genunchii.

Ega, ţeapăn pe canapea, a continuat, cu glasul

tărăgănat:

— Prietenul nostru Carlos se plânge că dumneata, Dámaso, ai publicat, sau ai pus să se publice, un articol extrem de injurios pentru el şi pentru o doamnă dintre cunoştinţele sale, în *Goarna diavolului*…

— În *Goarna*, eu, a sărit Dámaso, bâlbâindu-se. Ce *Goarnă*? Niciodată n-am scris în ziare, slavă Domnului! Asta-i acum, *Goarna*…!

Ega, foarte rece, a scos din buzunar un teanc de hârtii. Şi a venit să le pună. Una câte una, lângă Dámaso, pe masă, peste o magnifică Biblie ilustrată de Gustave Dore.

— Iată scrisoarea dumitale prin care-i remiţi lui Palmalal mare ciorna articolului… Iată, de asemenea cu scrisul dumitale, lista persoanelor cărora trebuia să li se trimită *Goarna*, de la rege până la Faneelli… în afară de asta avem declaraţiile lui Palma. Dumneata, Dámaso, nu eşti numai inspiratorul, ci efectiv autorul articolului… Prietenul nostru Carlos da Maia, fiind cel ofensat, cere deci o reparaţie prin arme…

Dámaso a sărit de pe fotoliu atât de brusc încât, fără să vrea, Ega s-a dat înapoi, temându-se de un gest brutal. Dar Dámaso era acum în mijlocul salonului, cu ochii rătăciţi, cu braţele tremurătoare ridicate în aer

— Păi atunci, Carlos mă provoacă la duel? Pe mine ce i-am făcut eu? El mi-a făcut mie o figură!… El a fost, ştiţi perfect că el a fost!

Şi s-a răcorit, într-un nestăvilit şuvoi de cuvinte, lovindu-se cu palmele în piept, cu ochii înecaţi în lacrimi. Carlos, Carlos fusese cel care-l ofensase pe el de moarte! Toată iarna l-a bătut la cap să-l prezinte unei doamne brazilience foarte şic, care locuia la Paris şi-i căzuse cu tronc… Iar el, bun cum era, făgăduia, spunea: „Aşteaptă, că te prezint!” Ei bine, domnilor, ce face Carlos? Profită

de-o ocazie sacră, un moment de doliu, când el, Dámaso, s-a dus în nord din cauza morţii unchiului său, şi pătrunde în casa braziliencii… Şi atâtea intrigi face, că o determină pe biata doamnă să-i închidă uşa lui, lui Dámaso, care era prietenul intim al soţului ei, atât de intim că se şi tutuiau! Caramba, el ar fi trebuit să-l provoace la duel pe Carlos! Dar nu! A fost înţelept, a evitat scandalul din cauza domnului Alfonso da Maia… S-a plâns de Carlos, e adevărat… Dar la Club, la Casa Havaneză, printre amici… Iar la sfârşit Carlos îi face lui aşa ceva!

— Să mă provoace la duel pe mine! Pe mine, pe care mă cunoaşte o lume întreagă!…

A tăcut, sufocat. Iar Ega, întinzând mâna, a observat placid că deviau de la punctul acut al chestiunii. Dámaso concepuse, schiţase, plătise articolul din *Goarna*. Asta n-o nega, nici nu putea s-o nege: dovezile erau acolo, deschise pe masă; mai aveau în plus şi declaraţia lui Palma…

— Neruşinatul! a strigat Dámaso, luat de un nou val de indignare care l-a făcut să se învârtă în jurul său năucit, împiedicându-se. De mobile. Neobrăzatul de Palma! Cu ăsta vreau să dau eu ochi!… Chestia cu Carlos e o nimica toată, se aranjează, suntem toţi nişte băieţi subţiri… Cu Palma am eu ce am! Pe trădătorul ăsta vreau eu să mi-l fac bucăţele! Un om căruia i-am dat o groază de bani, aproape şapte mii de reali! Şi mese, şi trăsuri plătite! Un hoţ care i-a cerut odată ceasul lui Zeferino ca să asiste la un botez, şi l-a amanetat!… Şi-mi coace mie una ca asta S…

11 fac praf! Unde l-ai văzut dumneata, Ega? Hai, spune, omule! Că vreau să mă duc după el chiar azi, să-l iau la bătaie cu biciul… Trădare, asta nu, asta nu admit de la nimeni!

Ega, cu calmul răbdător al omului sigur pe prada lui, a pomenit din nou de zădărnicia atâtor divagaţii:

— Aşa nu mai terminăm niciodată, Dámaso…

Afacerea noastră e asta: dumneata, Dámaso, l-ai ofensat pe Carlos da Maia. Sau retractezi public această ofensă, sau îi acorzi o reparaţie prin arme…

Dar Dámaso, fără să asculte, disperat, făcea apel la Cruges, care nu se clintise de pe sofaua de catifea, frecându-şi unul de celălalt pantofii noi de fac, cu un aer înfiorat şi plin de suferinţă.

— Dar şi Carlos ăsta! Un om care zicea că e amicul meu intim! Un om care făcea din mine tot ce voia! I-am şi copiat nişte chestii… Ai văzut şi dumneata, Cruges. Spune! Vorbeşte, omule! Nu fiţi cu toţii contra mea!… Până şi la vamă mergeam uneori ca să-i expediez colete…

Compozitorul lăsa ochii în jos, roşu, nespus de stânjenit. Iar Ega, în cele din urmă, sătul acum, a lansat o ultimă somaţie:

— Pe scurt, Dámaso, îţi retragi cuvintele sau te baţi?

— Să-mi retrag cuvintele? s-a bâlbâit celălalt, înfoiat, cu un greu efort de demnitate, tremurând tot. Şi de ce, mă rog? Asta-i acum! E bună! Sunt eu omul care să-mi retrag cuvintele?

— Perfect, atunci te baţi…

Dámaso s-a clătinat pe picioare, năucit:

— Cum să mă bat? Sunt eu omul care să mă bat? îl aştept aici. Să vină încoace, nu mi-e teamă de el, îl fac praf.

Ţopăia în salturi mici de om gras, de-a lungul covorului, cu pumnii strânşi şi în gardă. Să apară Carlos acolo, că-i vine el de hac! Asta-i mai lipseşte, să se bată!… Se ştie doar că duelurile, în Portugalia, sfâişesc întotdeauna prin a fi luate în râs!

Ega, atunci, ca şi cum şi-ar fi terminat misiunea, a început să-şi încheie redingota şi să strângă hârtiile risipite pe Biblie. Apoi, senin, a făcut ultima declaraţie care-i incumba, cum domnul Dámaso Salcede refuza să se

retracteze şi respingea de asemenea o reparaţie prin arme, Carlos da Maia îl prevenea că orişiunde l-ar întâlni, de-atunci înainte, fie pe stradă, fie la un spectacol, avea să-l scuipe în obraz…

— Să mă scuipe! a urlat celălalt, livid, dându-se înapoi, ca şi cum scuipatul ar fi şi zburat prin aei!

Deodată, îngrozit, asudat tot, s-a aruncat asupra lui Ega, i-a apucat mâinile, mai mult mort decât viu:

— Joio, João, tu care eşti prietenul meu, în numele prieteniei noastre, scapă-mă de beleaua asta!

Ega s-a arătat mărinimos. S-a desprins de el, l-a împins blând spre fotoliu, potolindu-l cu mici lovituri date frăţeşte pe umeri. Şi i-a declarat că, de vreme ce Dámaso făcea apel la prietenia lui, dispărea mesagerul lui Carlos, în mod necesar pretenţios, rămânea numai camaradul, ca pe vremea soţilor Cohen şi a Vilei Balzac. Aşadar amicul Dámaso voia un sfat? Păi cel mai bine era să semneze o scrisoare în care afirma că tot ce pusese să se publice în *Goarna* despre domnul Carlos da Maia şi o anumită doamnă fusese o născocire falsă şi gratuită. Doar asta îl putea salva. Altminteri, Carlos, într-o zi, în plin Chiado, sau la teatrul São Carlos, îl scuipa în obraz. Şi, faţă de o asemenea nenorocire, Dâmasozinho, dacă nu voia să fie arătat cu degetul în Lisabona ca un laş fără pereche, trebuia să se bată cu spada sau cu pistolul…

— Şi, în oricare din aceste cazuri, eşti un om mort.

Celălalt asculta, prăvălit în fundul fotoliului de catifea, cu faţa îndobitocită întoarsă spre Ega. Şi-a deschis moale braţele, a murmurat din străfundurile spaimei sale:

— Ei bine, semnez, João, semnez…

— Asta e cel mai nimerit… Pregăteşte hârtie de scris. Acum eşti tulburat, am să redactez chiar eu.

Dámaso s-a ridicat, clătinându-se pe picioare, aruncând o privire tâmpă şi pierdută peste mobile:

— Hârtie de scrisoare? Pentru o scrisoare?

— Da, desigur, o scrisoare adresată lui Carlos!

Paşii nefericitului s-au pierdut în sfârşit pe coridor, grei şi târşiţi.

— Săracul! a oftat Cruges ridicându-se din nou, cu un aer de suferinţă, cu mâna la pantofi.

Ega i-a lansat un „sst” sever. Dámaso se înapoia cu somptuoasa lui hârtie cu monogramă şi coroană. Pentru a învălui în tăcere şi taină acel episod amar, a tras draperia; iar vasta perdea de catifea, desfăşurându-se, a dezvăluit blazonul familiei Salcede, pe care se afla un leu, un turn, un braţ înarmat, şi dedesubt, în litere aurite, formidabila deviză: „Sunt puternic 1. Imediat Ega a dat la o parte cărţile de pe masă, s-a aşezat lângă ea, a trântit larg pe hârtie data şi antetul lui Dámaso…

— Eu fac conceptul, apoi dumneata copiezi…

— Bine! a gemut celălalt, prăvălit din nou pe fotoliu, trecându-şi batista peste gât şi faţă.

Între timp, Ega scria foarte încet, cu dragoste. Şi în tăcerea aceea care-l stânjenea, Cruges s-a ridicat în sfârşit, s-a dus şchiopătând până la oglindă unde se desfăşurau, înfipte în ramă, cărţile de vizită şi fotografiile. Erau gloriile sociale ale lui Dámaso, documentele acelui „nemaipomenit şic” care erau pasiunea vieţii lui: cărţi de vizită cu titluri nobiliare, portrete de cântăreţe, invitaţii la baluri, bilete de intrare la hipodrom, diplome de membru al Clubului naval, al Jockey-Clubului, al Trăgătorilor în porumbei, până şi decupeuri din ziare anunţând aniversările, plecările, sosirile domnului Salcede, „unul dintre cei mai distinşi *sportmeni* ai noştri”.

Nefericit *sportman*! Foaia aceea de hârtie, pe care o concepea Ega, îl umplea încetul cu încetul de groază. Dumnezeule Sfinte! De ce atâtea complicaţii pentru o scrisoare către Carlos, un prieten intim? Un rând ar fi fost

de ajuns: „Dragul meu Carlos, nu te supăra, scuză-mă, a fost o glumă”. Dar nu! O pagină întreagă cu litere mărunte, cu scris între rânduri! Ba Ega întorcea acum foaia, îşi înmuia peniţa, ca şi cum din ea ar fi trebuit să se prelingă, necontenit, noi şi ’noi umilinţe! Nu s-a mai putut abţine, şi-a întins faţa peste masă, până la hârtie:

— Ega, asta nu-i pentru publicat, nu-i aşa?

Ega a chibzuit, cu peniţa în aer:

— Poate că nu… Sunt sigur că nu. Bineînţeles, Carlos, văzând că te căieşti, o s-o uite într-un fund de sertar.

Dámaso a răsuflat uşurat. Ah, bine! Asta i se părea mai decent între amici! Să-i arate că se căieşte, chiar dorea! Într-adevăr, articolul fusese o prostie… Dar, ce să-i faci? în treburile cu femei aşa era el, iritabil, un adevărat leu…

Şi-a făcut vânt cu batista, calmat, reîncepând să capete poftă de viaţă. Şira aprins chiar şi o ţigară, s-a ridicat fără zgomot, s-a apropiat de Cruges – care, şchiopătând printre curiozităţile din salon, se prăbuşise peste pian şi notele muzicale, cu piciorul dureros în aer.

— Şi ce zici că ai mai făcut în ultima vreme, Cruges?

Cruges, foarte roşu, a mârâit că nimic.

Dámaso s-a oprit un moment, morfolindu-şi ţigara în dinţi. Apoi, aruncând o privire îngrijorată spre masa unde Ega concepea la nesfârşit, a murmurat, peste umărul compozitorului:

— Ce belea! Eu, din cauza atâtor oameni pe care-i cunosc… Altfel, nici nu mi-ar păsa! Dar ai şi dumneata grijă să se aranjeze lucrurile şi să lase Carlos asta în sertar…

Ega tocmai se ridicase cu hârtia în mână şi se îndrepta acum spre pian. Încet, recitind în gând:

— A ieşit foarte bine, salvează totul! a – exclamat în

cele din urmă: E sub forma unei scrisori adresate lui Carlos, e mai corect aşa. Dumneata nu trebuie decât să copiezi şi să semnezi. Ascultă aici: *Preastimate domn*… Bineînţeles, îi spui *domn*, pentru că e un document de onoare… *Preastimate domn*, *întrucât domnia-voastră prin intermediul amicilor domniei-voastre João da Ega şi Vitorino Cruges*, *v-aţi manifestat indignarea ce v-a provocat-o un anumit articol din* Goarna diavolului, *a cărui ciornă am scris-o şi a cărui publicare am promovat-o eu*, *vin acum să declar deschis domniei-voastre că acel articol*, *după cum recunosc*, *conţinea numai lucruri false şi incoerente*; *singura mea scuză este că l-am compus şi trimis la redacţia* Goarnei *într-un moment când mă aflam în cea mai totală stare de ebrietate*…

S-a oprit. Şi nici nu s-a întors măcar spre Dámaso care, năucit, îşi lăsase braţele să-i cadă în jos, ţigara să i se rostogolească pe covor. Lui Cruges i s-a adresat, punându-şi monoclul:

— Găseşti poate că-i prea tare?… Păi am redactat-o aşa, fiindcă era unicul mijloc de a salva demnitatea scumpului nostru Dámaso.

Şi-a dezvoltat atunci ideea arătând cât era de generoasă şi abilă – în timp ce Dámaso, stupefiat, şi-a ridicat ţigara de pe jos. Nici Carlos nici el nu voiau ca Dámaso, într-o scrisoare (care putea să devină publică), să declare că, pur şi simplu, „calomniase fiindcă era calomniator de felul său”. Trebuia deci să dea calomniei una dintre acele cauze fortuite şi de nestăpânit care anulează responsabilitatea acţiunilor. Şi ce putea fi mai nimerit, când e vorba de un tânăr monden şi mare crai, decât că era beat?… Nu era o ruşine pentru nimeni să se îmbete… Chiar şi Carlos, şi toţi cei de acolo, oameni de bun gust şi de onoare, se îmbătaseră la viaţa lor. Fără să mai urce până la romani, unde asta se considera o igienă şi

un lux, mulţi oameni mari din istorie au băut prea mult. În Anglia lucrul ăsta era atât de şic, încât Pitt, Fox şi alţii nu vorbeau niciodată în Camera Comunelor decât sprijinindu-se de pereţi. Musset, de exemplu, ce beţivan! în sfârşit, istoria, literatura, politica, totul colcăia de beţii… Or, de vreme ce Dámaso se declara beţiv, onoarea lui era salvată. Era o persoană bine care o făcuse lată şi săvârşise o indiscreţie… Nimic mai mult!

— Nu găseşti, Cruges?

— Da, poate, era beat, a mormăit compozitorul timid.

— Nu găseşti şi dumneata, sincer vorbind, Dámaso?

— Da, eram beat, a bâiguit nefericitul.

Imediat Ega şi-a reluat lectura: *Acum, că mi-am revenit, recunosc, aşa cum totdeauna am recunoscut şi proclamat, că domnia-voastră aveţi un caracter absolut nobil; iar celelalte persoane pe care în acel moment de beţie am îndrăznit să le stropesc cu noroi nu merită din partea mea decât veneraţie şi laude. Mai declar că, dacă mi s-ar mai întâmpla cumva să rostesc vreun cuvânt jignitor la adresa domniei-voastre, nu ar trebui să-i acordaţi, domnia voastră sau cei care l-ar auzi, mai multă importanţă decât se acordă unui cuvânt involuntar spus la un păhărel în plus fiindcă, dintr-un obicei ereditar care reapare frecvent în familia mea, mă aflu de repetate ori în stare de ebrietate… Al domniei-voastre, cu stimă* etc. S-a răsucit pe călcâie, a aşezat ciorna pe masă şi, aprinzându-şi ţigara de la ţigara lui Dámaso, i-a explicat prieteneşte, cu bonomie, ce-l determinase să facă acea mărturisire de beţivănie incorigibilă şi flecară. A fost tot din dorinţa de a asigura liniştea „scumpului nostru Dámaso”. Atribuind toate nesăbuinţele pe care le-ar putea face unui obicei de necumpătare ereditară, de care era la fel de puţin vinovat ca şi de faptul că era scund şi gras, Dámaso se punea „pentru totdeauna 4 la adăpost de provocările lui Carlos…

— Dumneata, Dámaso, ai capricii, ai limba slobodă… Într-o zi uiţi şi, la Club, fără să vrei, în taclalele de după teatru, îţi scapă un cuvânt împotriva lui Carlos… Fără precauţia asta, iată că se ia totul de la cap, scuipatul, duelul… Aşa, Carlos nu se mai poate plânge de nimic. Ai aici o explicaţie care acoperă totul, picătura în plus, picătura luată sub impulsul beţiei ereditare… Dumneata obţii astfel lucrul cel mai râvnit în secolul ăsta al XIX-lea care-i al nostru – iresponsabilitatea!… Şi-apoi, pentru familia dumitale nu-i o ruşine, fiindcă nici nu ai familie. Pe scurt, îţi convine?

Bietul Dámaso îl asculta, strivit, tulburat, fără să înţeleagă frazele acelea sforăitoare despre „ereditatea” lui, despre „secolul al XIX-lea”. Un singur simţământ viu îl stăpânea: să sfârşească, să reintre în pacea lui somnolentă, să scape de florete şi de scuipături. A ridicat umerii, lipsit de vlagă:

— Ce pot să fac?… Ca să evit bârfele.

Şi a luat loc la masă, a pus o peniţă nouă la toc, a ales o foaie de hârtie pe care monograma strălucea mai mare, a început să copieze textul cu scrisul lui minunat, caligrafic. De o precizie de gravură în oţel.

Între timp Ega, cu redingota descheiată şi ţigara aprinsă, se învârtea în jurul mesei, urmărind lacom rândurile pe care le trasa mâna silitoare a lui Dámaso, împodobită cu un inel mare cu blazon. Şi o clipă l-a străfulgerat o teamă… Dámaso se oprise, cu peniţa în aer, nehotărât. Drace! Nu cumva se trezise în sfârşit, în masa aceea buhăită de grăsime. O urmă tăinuită de demnitate, de revoltă?… Dámaso şi-a ridicat spre el ochii împăienjeniţi:

— Ebrietate se scrie cu un „i” sau cu doi?

— Cu un „i”, unul singur, Dámaso! a sărit Ega afectuos. Merge foarte bine… Ce scris frumos ai, caramba!

Şi nefericitul a zâmbit contemplându-şi propriul scris, cu capul într-o parte, sincer mândru de superbul său talent.

Când Dámaso a sfârşit de copiat, Ega a fost cel care a recitit, a pus punctuaţia. Documentul trebuia să fie şic şi desăvârşit.

— Cine e notarul dumitale, Dámaso?

— Nunes, din strada Aurului… Pentru ce?

— Oh! pentru nimic. E un detaliu care se întreabă totdeauna în asemenea cazuri. Simplă formalitate… Ei bine, prieteni, cu hârtia asta, cu scrisul ăsta, cu stilul ăsta, e de mai mare dragul scrisoarea!

A vârât-o imediat într-un plic pe care strălucea deviza „Sunt puternic”, a cufundat-o ca pe un obiect de mare preţ în buzunarul interior al redingotei. Apoi, luându-şi pălăria, bătându-l pe umăr pe Dámaso cu o familiaritate voioasă şi uşuratică, i-a spus:

— Ei bine, Dámaso, să ne felicităm cu toţii! Chestia asta putea să se sfârşească în câmp deschis, într-un lac de sânge! Aşa, e un deliciu! Rămâi cu bine… Nu te deranja. Va să zică serata aceea mare a rămas tot pentru luni? Merge toată lumea, nu-i aşa? Nu mai veni, frate… Cu bine!

Dar Dámaso i-a însoţit pe coridor, mut, cătrănit, cu capul în jos. Pe palier l-a mai reţinut pe Ega, şi-a mai exprimat o îngrijorare:

— Asta nu se arată nimănui, nu-i aşa, Ega?

Ega a ridicat din umeri. Documentul îi aparţinea lui Carlos… Dar, în sfârşit, Carlos era un băiat de treabă, mărinimos!

Nesiguranţa asta, care-l rodea, i-a smuls un oftat lui Dámaso:

— Şi eu l-am numit pe omul ăsta „prieten”!

— Totul în viaţă e doar dezamăgire, scumpul meu Dámaso! a fost cugetarea lui Ega, în timp ce sărea vesel

treptele.

Când trăsura a oprit la Parcul Estrela, Carlos aştepta deja la poarta de fier, plin de nerăbdare, din cauza cinei pe care voia să apuce s-o ia la Vizuina. A urcat imediat înăuntru, strivindu-l pe compozitor, strigându-i birjarului să zboare spre Loreto.

— Atunci, domnii mei, se lasă cu vărsare de sânge?

— Se lasă cu ceva mai bun! a exclamat Ega în uruitul roţilor, fluturându-i plicul.

Carlos a citit scrisoarea lui Dámaso. Şi nu-i venea să-şi creadă ochilor:

— Asta-i de neînchipuit… E chiar umilitor pentru speţa umană!

— Dámaso nu face parte din speţa umană, a sărit Ega. Ce dracu' aşteptai tu? Să se bată în duel?

— Nu ştiu, îţi stă mintea în loc… Ce trebuie să fac cu asta?

După Ega, scrisoarea nu trebuia publicată; ar însemna să se işte curiozitate şi scandal în jurul articolului din *Goarna*, a cărui înăbuşire costase treizeci de livre. Dar era bine s-o păstreze ca o ameninţare care să plutească asupra lui Dámaso, făcându-l pentru mulţi ani nul şi inofensiv.

— Şi sunt mai mult decât răzbunat, a conchis Carlos. Păstrează hârtia, e opera ta, foloseşte-o cum vrei…

Ega a luat-o cu plăcere, în timp ce Carlos, bătându-l pe compozitr pe genunchi, a vrut să ştie cum se comportase în acel caz de onoare…

— Cât se poate de prost, a strigat Ega. Cu o expresie de compasiune pe faţă; fără niciun fel de ţinută; prăvălit peste pian; cu mâna la pantof…

— Cred şi eu! a exclamat Cruges răbufnind, în fine. Voi mi-aţi spus să mă îmbrac ceremonios, mi-am pus nişte

pantofi noi de lac. Şi m-am chinuit toată după masa!

Şi nu s-a jtnai putut abţine, şi-a smuls pantoful din picior, palid, cu un adânc oftat de uşurai e.

A doua zi, după micul-dejun, în timp ce o ploaie cu picături mari bătea în ferestre sub rafalele vântului de sud-vest, Ega, cufundat într-un fotoliu din fumoar, cu picioarele îndreptate spre foc, recitea. Scrisoarea lui Dámaso; şi încetul cu încetul creştea în el regretul că acel colosal document de laşitate umană, atât de interesant pentru fiziologi şi artişti, avea să rămână pe vecie nefolosit, aruncat într-un fund întunecat de sertar!... Ce efect, ce minunat efect ar fi avut mărturisirea „distinsului nostru *sportvian*", dacă apărea într-o zi în *Gazeta ilustrată* sau în noul ziar *După-amiaza*, în coloanele rubricii *High-Life*, sub titlul „Dispută de onoare!" Şi ce lecţie, ce meritoriu act de dreptate socială!

Toată vara, Ega îl detestase pe Dámaso, convins fiind, de la Sintra încoace, că era amantul doamnei Cohen şi că, pentru imbecilul acela cu fese mari, uitase ea pentru totdeauna Vila Balzac, dimineţile petrecute pe cuvertura de şaten negru, sărutările lui delicate, lectura versurilor lui Musset, micile dejunuri cu potârnichi, atâtea alte desfăt ari poetice. Dar ceea ce i-l făcuse pe Dámaso încă şi mai de nesuportat fusese fanfaronada lui radioasă de bărbat preferat; aerele de posesiune pe care şi le dădea plimbându-se alături de Raquel pe străzile Sintrei, îmbrăcat în flanelă albă; micile secrete pe care i le tot şuşotea la ureche; şi semnul dispi-eţuitor, cu un deget, pe care i-l făcea, în trecere, chiar lui, lui Ega... Era odios! îl ura; şi în ura lui rumegase tot timpul dorinţa unei răzbunări – prin bătaie, dezonoare sau ridiculizare – astfel încât domnul Salcede să apară în ochii Raquelei demn de dispreţuit, caraghios, dezumflat ca un balon găurit...

Şi acum avea scrisoarea aceea providenţială, în care

omul declara solemn că e un beţiv. „Sunt un beţiv, întotdeauna umblu beat!” Aşa scria?. Pe hârtia lui cu monogramă de aur, domnul Salcede, cuprins de o frică josnică de câine râios ce se târăşte cu coada între picioare în faţa unui ciomag… Nicio femeie n-ar rezista la asta… Şi să ascundă el un document atât de decisiv în fundul unui sertar?

Să-l publice în *Gazeta ilustrată* sau în *După-amiaza* nu putea, din păcate, fiind în joc interesul lui Carlos. Dar de ce să nu-l arate „în secret”, ca pe o ciudăţenie psihologică, lui Craft, marchizului, lui Teles, lui Gouvarinho, vărului lui Cohen? Putea chiar să-i încredinţeze o copie lui Taveira, căruia încă nu-i trecuse supărarea în urma certii avute cu Dámaso în casa Grăsunei Lola, ar alerga s-o citească „în secret” la Casa Havaneză, în sala de biliard de la Club, la Silva, prin lojele cântăreţelor… Şi într-o săptămână Doña Raquel ar fi aflat, în mod inevitabil, că alesul inimii ei era, din proprie mărturisire, un calomniator şi un beţiv!… Delicios!

Atât de delicios că n-a stat mult pe gânduri, ci a dat fuga în cameră ca să copieze scrisoarea lui Dámaso. Dar foarte curând i-a adus un servitor o telegramă de la Alfonso da Maia, care-şi anunţa sosirea la Buchetul a doua zi. Ega a trebuit să iasă ca să telegrafieze la Olivais, să-l înştiinţeze pe Carlos.

Carioca apărut chiar în seara aceea, la o oră târzie, străpuns de frig, cu un morman de bagaje, fiindcă părăsise definitiv Olivais. Maria Eduarda se înapoia şi ea la Lisabona, în acel etaj întâi din strada Sfântul Francisc, închiriat acum pentru şase luni, proaspăt tapetat de mama Cruges. Iar Carlos era foarte impresionat, deja dornic să se întoarcă la Vizuina. După cină, la gura sobei, sfârşind de fumat ţigara, pomenea întruna de zilele acelea vesele, de căsuţa lui, de baia matinală din butoiul de vin, de

sărbătoarea zeului Tehi, de cântecele la chitară ale marchizului, de lungile taifasuri la cafea, cu ferestrele larg deschise şi fluturaşii zburând în jurul sfeşnicelor… Afară biciul ploii, sub vântul de iarnă, lovea geamurile în beznamută. În cele din urmă au tăcut amândoi, pierduţi în gânduri, cu ochii la foc.

— Când am făcut azi după-amiază pentru ultima oară ocolul parcului, a spus în sfârşit Carlos, nu mai era nici o singură frunză pe copaci… Nu încerci şi tu totdeauna o mare melancolie, la sfârşit de toamnă?…

— Imensă! a murmurat Ega lugubru.

A doua zi, dimineaţa era senină, curată şi albă, când Ega şi Carlos, dârdâind de frig, pe jumătate adormiţi, au coborât la gara Santa Apolonia. Trenul tocmai trăsese pe peron; şi, în iureşul oamenilor ce se scurgeau prin portierele deschise, l-au zărit imediat pe Alfonso, în mantaua sa veche cu guler de catifea, sprijinit în baston, făcându-şi loc printre bărbaţi cu beretă galonată care-i ofereau camere la Hotelul Terreira şi Porumbelul de Aur. În spatele lui, Monsieur Antoine, bucătarul francez, grav, eu joben pe cap, ducea coşul în care călătorise Reverendul Bonificio.

Carlos şi cu Ega l-au găsit pe Alfonso mai îmbătrânit, rhai greoi. Totuşi, după primele îmbrăţişări, i-au lăudat mult robusteţea de patriarh. El a ridicat din umeri, plângându-se că de la sfârşitul verii simţise nişte ameţeli, o vagă oboseală…

— Dar voi doi arătaţi nemaipomenit, a adăugat îmbrăţişându-l încă o dată pe Carlos şi zâmbindu-i lui Ega. Şi ce a fost ingratitudinea asta a ta, Ega, să stai aici o vară în I roagă fără să vii o dată să mă vizitezi ce ai făcut? Ce ai. I făcut amândoi?

— O mie de lucruri! a sărit Ega vesel. Planuri, idei, titluri… Proiectăm mai ales înfiinţarea unei reviste, o

maşinărie de educaţie superioară pe care avem de gând s-o punem în mişcare cu o mie de cai putere!… în sfârşit, vă povestim noi totul la micul-dejun.

Şi într-adevăr, la micul-dejun, ca să-şi justifice ocupaţiile din Lisabona, au vorbit de revistă de parcă ar fi fost deja gata organizată şi articolele sub tipir – atât. De precis i-au descris tendinţele, caracterul critic, direcţiile de gândire pe care avea să le urmeze… figa pregătise deja un articol pentru primul număr: *Capitala portughezilor*, Carlos medita la o serie de eseuri în stil englezesc, cu titlul: *De ce a eşuat la noi sistemul constituţional*. Iar Alfonso asculta, încântat de frumoasele lor ambiţii de luptă, manifestându-şi dorinţa să participe la marea operă ca asociat eu capitalurile… Dar Ega era de părere că domnul Alfonso trebuia să coboare în arenă, să lanseze şi el cuvântul ştiinţei şi experienţei sale. Bătrânul a început să râdă. Cum aşa? Să compună proză el, care ezita şi când trebuia să aştearnă pe hârtie o scrisoare pentru intendent? De altfel, ceea ce ar fi avut de spus ţării, ca rod al experienţei sale, se reducea sărăcăcios la trei sfaturi, sub forma a trei propoziţii – oamenilor politici: „mai puţin liberalism şi mai mult caracter”; oamenilor de litere: „mai puţină elocinţă şi mai multe idei”; cetăţenilor în general: „mai puţin progres şi mai multă morală”.

Asta l-a entuziasmat pe Ega! Tocmai, iată adevăratele trăsături ale reformei spirituale pe care urma s-o iniţieze revista! Să fie luate ca motto simbolic, să fie înscrise cu litere gotice pe frontispiciu – fiindcă Ega voia ca revista.:» aibă până şi coperta originală. Atunci conversaţia a de\ iar spre aspectul exterior al revistei, Carlos pretinzând să-l’le albastru deschis de tip renascentist, Ega cerând să se copieze fidel *Revue des Deux Mondes*, într-o nuanţă mai galben canar. Şi, purtaţi de imaginaţia lor de meridionali, acum, nu numai ca să-i facă plăcere lui Alfonso da Maia,

nu început să traseze şi să dea formă acelui proiect confuz.

Carlos îi striga lui Ega, cu privirea pătimaşă:

— Acum e ceva serios! Trebuie să facem imediat rost de un local pentru redacţie!

Ega urla:

— Numaidecât! Şi de mobile! Şi de maşini!

Toată dimineaţa, în biroul lui Alfonso, aferaţi, cu hârtie şi creion, s-au îndeletnicit cu întocmirea unei liste de colaboratori. Dar sau şi ivit greutăţi. Aproape toţi scriitorii sugeraţi îi displăceau lui Ega, fiindcă le lipsea, în stil, acel rafinament plastic şi parnasian al cărui model impecabil dorea el să fie revista. Iar lui Carlos câţiva oameni de litere i se păreau *imposibili* – fără să admită că ceea ce-i repugna de fapt la ei erau exclusiv lipsa de ţinută şi, costumul prost croit…

Un lucru însă a rămas hotărât: localul redacţiei. Trebuia să fie mobilat luxos, cu sofale provenind din cabinetul de consultaţii al lui Carlos şi cu vreo câteva obiecte de artă de la Vizuina; iar deasupra uşii (înzestrată cu un portar în livrea), firma din lac negru, cu titlul *Revista Portugaliei* \ înscris cu litere mari aurii. Carlos zâmbea, îşi freca mâinile cu gândul la bucuria Mariei când va afla de această hotărâre care-l arunca, aşa cum dorea ea, în activitate, într-o luptă interesantă de idei. Cât despre Ega, el vedea deja broşura de culoarea canarului stând în teancuri prin vitrinele librarilor, discutată la seratele lui Gouvarinho, răsfoită cu spaimă de politicieni în Cameră…

— O să fie ceva mişcare în Lisabona iarna asta, domnule Alfonso da Maia! a strigat el cu un gest până la tavan.

Şi cel mai mulţumit era bătrânul.

După masa de prânz, Carlos i-a cerut lui Ega să meargă cu el în strada Sfântul Francisc (unde se instalase Maria în dimineaţa aceea), ca să-i ducă vestea despre

marea opera. Dar la uşă a dat peste o căruţă din care se descărcau tocmai cuferele; iar doamna, a povestit Domingos care-i ajuta pe căruţaşi, încă mai era aşezată la un colţ de masă neaşternută, cu mâncarea în faţă. Fiind atâta răvăşeală în casă, Ega n-a mai vrut să urce.

— Pe curând, a spus el. Poate merg să-l caut pe Simão Craveiro ca să-i vorbesc despre revistă.

A urcat încet prin Chiado, a citit telegramele de presă la Casa Havaneză. Apoi, la colţul străzii Noi a Trinităţii, un bărbat răguşit, înfăşurat într-un pardesiu, i-a oferit un bilet. Alţii, în jur, strigau în umbra Hotelului Alianţa:

— Bilet pentru Gimnaziu! mai ieftin… Bilet pentru Gimnaziu! Cine cumpără?…

Era o intersecţie prin care treceau multe trăsuri cu valeţi în livrea. Becurile de gaz lampant de la Gimnaziu sclipeau festiv. Iar Ega a dat nas în nas cu Craft care traversa dinspre Loreto, cu cravată albă şi floare la butoniera pardesiului.

— Ce se întâmplă aici?

— O serbare de binefacere, nu ştiu exact, a spus Craft. Ceva organizat de cucoane, mi-a trimis un bilet baroana de Alvim… Vino şi dumneata cu mine, mă ajuţi să port binefacerea asta pe Muntele Calvarului.

Şi, în speranţa unui *flirt* cu baroana, Ega a cumpărat pe dată un bilet. În foaierul Gimnaziului au dat peste Taveira care se plimba singur cu ţigara în gură, aşteptând să se termine prima comedie, *Fructul oprit*. Atunci Craft a propus „bufet şi rachiu de ienupăr”.

— Şi ce mai e nou cu guvernul? a întrebat el de îndată ce au luat loc într-un colţ.

Taveira habar n-avea. În cele două zile atât de lungi se făcuseră intrigi cu nemiluita. Gouvarinho voia Lucrările Publice: Videira la fel. Şi se relata o scenă teribilă ce ar fi

avut loc, pe tema societăţilor industriale, în casa preşedintelui Consiliului, Să Nunes, scenă care s-ar fi încheiat cu un pumn în masă şi un strigăt: „Vedeţi că aici nu-i un codru în care să furaţi fără jenă!”

— Canalia! a mârâit Ega cu ură.

Apoi au vorbit despre Buchetul, despre întoarcerea lui Alfonso, despre reapariţia lui Carlos. Craft a adus laude Domnului pentru că va exista din nou, la iarnă, o casă cu focuri în cămin, unde să se poată petrece o oră civilizată şi inteligentă.

Taveira a sărit, cu ochii strălucitori;

— Se zice că vom avea un mic centru încă şi mai interesant, în strada Sfântul Francisc! Mi-a spuş-o marchizul. Madame MacGren o să primească.

Craft nici măcar nu ştia că se înapoiase de la Vizuină.

— S-a întors azi, a spus Ega. Dumneata n-o cunoşti încă?… Fermecătoare!

— Cred.

Taveira o văzuse în trecere prin Chiado. I s-a părut o frumuseţe! Şi un aer atât de simpatic!

— Fermecătoare! a repetat Ega.

Dar *Fructul oprit* luase sfârşit, bărbaţii umpleau foaierul cu un zumzet leneş, aprinzându-şi ţigările. Iar Ega, lăsându-i pe Craft şi pe Taveira cu rachiul, a alergat în sală să descopere loja baroanei.

Însă de cum a ridicat draperia şi şi-a potrivit monoclul, a dat cu ochii, drept în faţă, în rândul întâi, de doamna Cohen, în negru toată, cu un evantai mare din dantele albe; în spatele ei se zăreau, negri, favoriţii deşi ai soţului; iar în faţa ei, sprijinit pe bordura de catifea, în frac, cu faţa buhăită şi zâmbitoare, cu o perlă mare înfiptă în plastronul cămăşii, Dámaso, beţivanul!

Lui Ega i s-au tăiat picioarele şi s-a prăbuşit la întâmplare pe marginea unui scaun; tulburat, uitând de

baroană, a rămas acolo cu ochii la cortina acoperită de afişe, trecându-şi degetele tremurătoare peste mustaţă.

Între timp clopoţelul suna, lumea reintra alene în sală. Un domn, gras şi încruntat, s-a împiedicat de genunchiul lui Ega; altul, cu mănuşi de culoare deschisă, cu o politeţe mieroasă în glas, i-a cerut voie să treacă. El nu auzea, nu percepea: ochii lui, un moment rătăcitori, se ţintuiseră în cele din urmă asupra lojei doamnei Cohen şi nu se mai dezlipeau de-acolo, într-o stare de emoţie care-l făcea să pălească.

N-o mai întâlnise de la Sintra, unde o văzuse doar de departe, în rochii de culoare deschisă, sub verdele copacilor; şi acum acolo, în negru toată, cu părul descoperit, cu un decolteu mic pe care strălucea perfecţiunea albă a gâtului, ea era din nou Raquel *a lui*, din vremurile divine de la Vila Balzac. Aşa o contemplase el seară de seară, din fundul lojei lui Maia, sprijinindu-şi capul de peretele despărţitor, saturat de fericire. Iată-i binoclul de aur, prins cu un firicel tot de aur. Părea mai palidă, mai delicată, cu farmecul prelung al ochilor ei încercănaţi, cu aerul ei romanţios de crin pe jumătate veşted; şi, ca şi atunci, părul ei minunat şi greu îi gădea pe spate, coafat cu măiestrie, într-o masă pe jumătate despletită cu o neglijenţă de goliciune. Încetul cu încetul, în scârţâitul viorilor care se acordau, însoţit de rumoarea scaunelor, Ega revedea, într-un val de amintiri ce-i tăia răsuflarea, patul cel mare din Vila Balzac, anumite sărutări şi anumite râsete, potârnichile mâncate în cămaşă pe marginea sofalei, şi melancolia delicioasă a după-amiezilor când ea pleca pe furiş, acoperită de văluri, iar el rămânea obosit, în crepusculul poetic al camerei, fredonând *Traviata*.

— Îmi daţi voie, domnule Ega?

Era un individ cu un cap ca de mort, cu barbă rară,

care-şi solicita locul. Ega s-a ridicat, zăpăcit, fără să-l recunoască pe domnul Sousa Neto. Cortina se ridicase. La marginea rampei un lacheu, aruncând ocheade parterului. Făcea confidenţe despre patroană, cu cârpa de praf sub braţ. Iar Cohen, acum în picioare, ocupa tot mijlocul lojei, netezindu-şi favoriţii cu o mângâiere lentă a mâinii lui îngrijite pe care sclipea un diamant.

Atunci Ega, cu o nepăsare superb simulată, şi-a ţintuit monoclul asupra scenei. Lacheul o luase din loc speriat, în urma unui sunet furios de clopoţel; şi o. Cumătră acră, în capot verde şi legată sub bărbie, năvălise pe scenă agiţindu-şi evantaiul de mama focului, certând o fetişcană cu nazuri, care bătea din picior şi ţipa cu glasul spart: „Am să-l iubesc mereu! Am să-l iubesc mereu!”

Irezistibil, Ega a tras cu coada ochiului spre lojă: Raquel şi Dámaso, cu capetele apropiate ca la Sintra, şuşoteau zâmbind. Şi pe dată totul în fiinţa lui Ega s-a concentrat într-o ură imensă faţă de Dámaso! Lipit de tocul uşii, scrâşnea din dinţi, cuprins de dorinţa să urce, să scuipe în l aţa lui buhăită şi grasă.

Şi nu-şi putea lua de la el ochii din care ieşeau scântei. Pe scenă, un general bătrân, gutos şi bombănitor, scutura un ziar, striga ceva în legătură cu tapioca lui. Parterulndea, Cohen râdea. Şi în clipa aceea Dámaso, care se sprijinea peste bordura lojei, cu mâinile în mănuşi *gris-perle* atârnând în afară, l-a descoperit pe Ega, a zâmbit, i-a adresat, ca şi la Sintra, un mic semn vesei, foarte de sus, din vârful degetelor, Gestul l-a rănit pe Ega ca o insultă. Şi abia în ajun laşul acela i se agăţase de mâini, tremurând tot, ţipând „să-l scape de belea”!

Deodată, străfulgerat de un gând, şi-a pipăit peste buzunar portofelul unde pusese la păstrare în ajun scrisoarea lui Dámaso… „Te aranjez eu!” a marxit. Şi a plecat imediat, a coborât pe strada Trinităţii, a tăiat prin

Loreto ca o piatră ce se rostogoleşte, a pătruns în fundul Pieţii Camões, sub un portal mare luminat de un felinar. Era redacţia ziarului *După-amiaza*.

În curtea interioară a acelui ziar elegant duhnea. Pe scara de piatră neluminată s-a încrucişat cu un individ răcit, care i-a spus că Neves era sus, la taclale. Neves, deputat, om politic, director al *După-amiezii*, fusese cu ani în urmă, în timpul unei vacanţe, coleg de cameră cu el, în casa din Piaţa Carmo; şi din vara aceea veselă de când Neves îi rămăsese pe vecie dator trei monede, cei doi se tutuiau.

Într-o sală vastă, luminată cu becuri de gaz lampant fără globuri, a dat de el, aşezat pe marginea unei mese ticsită de ziare, cu pălăria pe ceafă, de vorbă cu nişte domni din provincie care-l ascultau în picioare, cu un respect, de enoriaşi. Lângă pervazul unei ferestre se aflau doi bărbaţi în vârstă şi un tânăr deşirat, în veston de şeviot deschis la culoare şi cu un păr creţ, zbârlit parcă de o rafală de vânt, care făcea gesturi largi cu braţele, ca o moară pe creasta unui munte. Aşezat la masă, alt individ, chel, mâzgălea laborios o coală de hârtie.

Văzându-l pe Ega (prieten intim de-al lui Gouvarinho) că vine acolo, la redacţie, în seara aceea de intrigi politice şi de criză, Neves a ridicat spre el nişte ochi atât de curioşi, atât de îngrijoraţi, încât Ega s-a grăbit să-i spună:

— Nimic în legătură cu politica, o chestiune particulară… Nu te întrerupe. Vorbim mai târziu.

Celălalt a sfârşit ocara pe care era în curs de a i-o arunca lui José Bento, „dobitocul acela mare care s-a dus să-i spună tot prietenei lui Sousa e să pairul Regatului” – şi, nerăbdător, a sărit de pe masă, l-a luat pe Ega de braţ şi l-a tras într-un colţ:

— Spune, ce s-a întâmplat?

— Uite ce e, în trei cuvinte. Carlos da Maia a fost ofensat de un individ foarte cunoscut. Nimic interesant. Un paragraf scârbos în *Goarna diavolului*, într-o problemă de cai… Maia i-a cerut explicaţii. Celălalt i le-a dat, nişte explicaţii plate, oribile, într-o scrisoare pe care vreau s-o publicaţi voi.

Curiozitatea lui Neves a întrecut orice măsură:

— Cine e?

— Dámaso.

Neves s-a dat înapoi, uluit:

— Dámaso? Asta-i acum S Extraordinar! Chiar azi am luat masa cu el! Ce spune în scrisoare?

— Tot. Cere iertare, declară că era beat, că e beţiv de profesie…

Neves şi-a agitat mâinile cu indignare:

— Şi-tu vrei să public eu asta, omule? Dámaso, amicul nostru politic!… Şi chiar dacă n-ar fi, nu-i o chestiune de partid, ci de decenţă! Eu să fac aşa ceva?… Dacă ar fi vorba de un duel, o poveste onorabilă, nişte explicaţii demne… Dar o scrisoare în care un om declară că-i beţiv! îţi baţi joc de mine!

Ega, furios acum, începuse să se încrunte. Dar Neves, cu tot sângele năvălindu-i în obraz, s-a mai revoltat încă o dată la gândul că Dámaso se declarase beţiv:

— Asta nu-i cu putinţă! E absurd! Altceva trebuie să fie la mijloc… Dă scrisoarea s-o văd.

Dar nici nu şi-a aruncat bine ochii pe hârtie, la semnătura mare cu înfloriturі, că a izbucnit într-un strigăt:

— Ăsta nu-i Dámaso, şi nici scrisul lui nu el… Salcede! Cine dracu’ e Salcede? Nu-i vorba de Dámaso *al m*. *Eu*!

— E vorba de Dámaso *al meu*, a spus Ega. Dámaso Salcede, un grăsun…

Celălalt a ridicat braţele spre cer:

— Al meu e Guedes, omule, Dámaso Guedes! Altul nici nu există! Ce dracu', când zice cineva Dámaso, la Guedes se gândeşte!…

A răsuflat cu mare uşurare:

— Doamne, ce spaimă mi-ai tras! Tocmai acum, în momentul ăsta, cu Toate chestiile astea cu guvernul, să scrie Guedes o astfel de scrisoare… Dacă-i Salcede, bine, e în ordine! Aşteaptă o clipă… Nu-i un grăsălan, un filfizon care are o proprietate la Sintra? Ăsta-i! Un farsor care ne-a compromis în alegerile trecute, l-a păgubit pe Silverio cu peste trei sute de mii de reali… Perfect, la dispoziţie… Pereirinha, uite-l pe domnul Ega. Are la dânsul o scrisoare care trebuie publicată mâine, pe prima pagină, cu litere mari…

Domnul Pereirinha a amintit de articolul domnului Vieira de Costa despre reforma tarifelor vamale.

— Vine mai târziu! a strigat Neves. Chestiunile de onoare înainte de orice!

Şi s-a întors la grupul său, unde se vorbea acum despre contele de Gouvarinho, a sărit, pe marginea mesei, a început imediat să vocifereze ca un şef ce era, afirmând că Gouvarinho avea nemaipomenite însuşiri de parlamentar!

Ega şi-a aprins ţigara, a stat o clipă să-i privească pe indivizii aceia care sorbeau spusele lui Neves. Erau fără doar şi poate nişte deputaţi pe care criza îi târâse la Lisabona, îi smulsese din calmul târgurilor şi al moşiilor lor. Cel mai tânăr părea aproape obez, îmbrăcat în caşmir fin, eu o faţă enormă care plesnea de sânge, vesel, bădărănos, amintind de Aer sănătos şi muşchiuleţi de purcel. Altul, deşirat, cât pardesiul fluturându-i larg pe coastele arcuite, avea o bărbie dură şi masivă de cal; iar doi preoţi foarte zdrenţuiţi, foarte oacheşi, fumau chiştoace de ţigări. Cu toţii aveau aerul acela şters şi

totodată bănuitor care-i deosebeşte pe provinciali, pierduţi printre birjele de piaţă şi intrigile din capitală. Veneau acolo seara, la ziarul partidului, să afle ştirile *de la sursă*, unii în speranţa de a obţine niscai funcţii, alţii minaţi de interese locale, câţiva din, lipsă de ocupaţie. Pentru toţi, Neves era „un talent robust”, îi admirau elocinţa şi tactica; fără îndoială că le făcea plăcere să-l citeze prin prăvăliile târgurilor pe amicul Neves, ziaristul, cel de la *După-amiaza*... Dar, deşi erau în admiraţia lui şi le făcea plăcerea să aibă de-a face cu el, li se întrezărea pe faţă o vagă teamă ca acel „talent robust” să nu le ceară, lângă pervazul vreunei ferestre, două-trei monede cu împrumut. Între timp, Neves îl proslăvea pe Gouvarinho ca orator. Nu că ar avea trăsăturile, puritatea, frumoasele sinteze istorice ale lui José Clemente! Nici lirismul lui Rufino! Dar nu exista altul ca el când era vorba de zeflemele care rănesc şi rămân înfipte şi ard acolo, în pielea taurului! Şi era mare lucru n Cameră să ţii banderila, şi să ştii s-o înfigi!

— Gongalo, îţi mai aduci aminte de gluma muşcătoare a lui Gouvarinho, cea cu trapezul? i-a strigat el, întorcându-se spre fereastră, tânărului în veston de culoare deschisă.

Cu ochii negri scânteietori de agerime-şi maliţiozitate, Goncalo şi-a întins gâtul slab într-un guler foarte larg, şi a lansat de acolo:

— Cea cu trapezul? E divină! Povesteşte-le şi băieţilor!

Băieţii au holbat ochii la Neves, în aşteptarea „celei cu trapezul”. Se întâmplase în Camera pairilor, când se discuta reforma învăţământului. Vorbise Torres Valente, zăpăcitul acela care pleda pentru introducerea gimnasticii în colegii şi voia ca fetele să facă pluta. Gouvarinho s-a ridicat şi i-a aruncat aceste cuvinte: „Domnule Preşedinte,

voi spune doar o vorbă. Portugalia se va abate pentru totdeauna de pe calea progresului, pe care s-a remarcat atât de mult, în ziua când, în învăţământ, cu nepioşenie, ne vom apuca să înlocuim crucea printr-un trapez!”

— Bine zis! a mormăit unul dintre preoţi, profund satisfăcut.

Şi în murmurul de admiraţie care s-a înălţat, s-a detaşat un chelălăit – al tânărului obez, care mişca din umeri şi se hlizea, cu faţa lui buhăita, de culoarea pătlăgelei roşii:

— Ei bine, domnilor, contele ăsta de Gouvarinho mi se pare un cucernic din cei mai abitiri!

Şi în Jur s-au răspândit zâmbete, printre domnii aceia din provincie, liberali şi vicleni, care găseau că nobilul acela era prea de tot bisericos. Dar Neves, ridicat în picioare, urla:

— Cucernic! Domnişorul ăsta gras începe acum să vorbească de cucernicie!... Gouvarinho şi cucernic! E dar că are orientarea spirituală a secolului, e un raţionalist, un pozitivist... Dar aici se pune problema replicii, a tacticii parlamentare! De îndată ce tipul ăla din majoritate vine cu chestia asta a trapezului, amicul Gouvarinho, chiar dacă e la fel de ateu ea Renan, pac! îi trage una cu cru cea!... Asta e ceea ce se cheamă strategie parlamentară! Nu-i aşa, Ega?

Ega a mormăit, de după fumul ţigării:

— Da, e adevărat, crucea mai serveşte încă la aşa ceva...

Dar în clipa aceea individul chel, care împinsese de-o parte coala de hârtie şi se întindea acum, prăvălit pe spătarul scaunului, sleit de puteri, i-a cerut domnului João da Ega „să lase câinii să latre...

Ega s-a apropiat imediat de bărbatul acela simpatic, atât de glumeţ, atât de iubit de toată lumea:

— Va să zică te-ai înhămat la treabă, Melchior?

— Stau aici să văd dacă am să reuşesc să scriu ceva despre cartea lui Craveiro *Cântecele munţilor*, şi nu-mi iese nimic mai de doamne ajută… Nu ştiu ce să spun!

Ega a început să facă haz, cu mâinile înfundate în buzunare, foarte zâmbitor, foarte prietenos faţă de Melchior:

— Nimic! Voi, aici, sunteţi nişte simpli localişti, dătători de ştiri", vestitori. Despre o carte ca a lui Craveiro trebuie să spuneţi doar, cu tot respectul, unde se vinde şi cât costă.

Celălalt l-a privit pe Ega ironic, cu degetele încrucişate la ceafă:

— Păi atunci unde ai vrea dumneata să se vorbească despre cărţi?… în cataloage?

Nu, în revistele critice; ori în ziare – dar atunci să fie nişte ziare adevărate, nu simple fiţuici volante, care au în partea de sus o cataplasmă de politică în stil mitocănesc sau în stil de facto, un roman prost tradus în partea de jos, iar restul plin de ani, de telegrame de presă, de comunicate, ale poliţiei şi de rezultate de la loteria Misericordiei[69]. Şi cum în Portugalia nu existau nici ziare serioase, nici reviste critice, să nu se vorbească nicăieri.

— Într-adevăr, a murmurat Melchior, nimeni nu vorbeşte de nimic, nimeni nu pare să se gândească la nimic…

Şi pe bună dreptate, a afirmat Ega. Cu siguranţă că o mare parte din tăcerea asta provenea din dorinţa firească pe care o au cei mediocri să nu se facă prea mult aluzie la cei mari. E mica invidie josnică, ce se târăşte pe pământ! Dar în general tăcerea ziarelor faţă de cărţi se datorează mai ales faptului că ziarele au abdicat de la toate funcţiile elevate de studiu şi critică, au devenit nişte fiţuici

69 Instituţie de binefacere înfiinţată la Lisabona în 1498,

plictisitoare pline de informaţii casnice, şi-şi simt incompetenţa…

— E dar, nu vorbesc de dumneata, Melchior, care eşti dintre ziariştii noştri de prim rang! Dar colegii dumitale, băiete, tac fiindcă se ştiu incompetenţi…

Melchior a ridicat din umeri cu un aer obosit şi neîncrezător:

— Tac şi fiindcă publicului nu-i pasă de nimic, nimănui nu-i pasă de nimic…

Ega a protestat, acum stârnit. Publicului nu-i păsa!? Asta era curios! Va să zică publicului nu-i păsa dacă i se vorbeşte sau nu despre cărţi pe care le cumpără în trei mii, în şase mii de exemplare? Şi asta, ţinând seama de populaţia Portugaliei, caramba, egalează marile succese ale Parisului şi Londrei… Nu, Melchiorzinho, amice, nu! Tăcerea asta grăieşte încă mai limpede şi mai răspicat decât cuvintele: „Suntem incompetenţi. Suntem îndobitociţi de ştirile despre domnul consilier cutare care a sosit, sau domnul consilier cutare care a plecat, de rubrica *High-Life*, de amabilitatea gazdelor, de articolul de fond, descompus şi scris într-un stil care aduce a jargon, de toată proza asta grosolană în care ne înnămolim… Noi nu ştim, nu mai suntem în stare să vorbim despre o operă de artă sau o lucrare de istorie, despre o frumoasă carte de versuri sau o frumoasă carte de călătorii. N-avem nici stil, nici idei. Poate nu suntem chiar cretini, dar cretinizaţi suntem. Opera literară pluteşte undeva, foarte sus, noi ne târâm aici, foarte jos…”

— Asta-i, Melchior, ce spune, prin tăcerea ziarelor, corul ziariştilor!

Melchior zâmbea, fermecat, cu capul lăsat pe spate, ca unul care gustă o arie frumoasă. Apoi, lovind cu podul palmei în masă:

— Caramba, Ega, foarte bine vorbeşti dumneata!…

Nu te-ai gândit niciodată să te-alegi deputat? Eu chiar zilele trecute îi spuneam lui Neves: „Ega! Ega era bun acuma, ca să arunce nişte glume usturătoare à la Rochefort în Cameră. Ar fi rupt inima târgului!”

Şi imediat, în timp ce Ega râdea satisfăcut, aprinzându-şi ţigara, Melchior a pus mâna pe toc:

— Eşti în vervă! Haide, spune, dictează-mi… Ce să seriu eu aici despre cartea lui Craveiro?

Ega l-a întrebat mai întâi pe amicul Melchior ce scrisese până atunci. Doar trei rânduri: „Primim noua carte a gloriosului nostru poeţ. Simo Craveiro. Preţiosul volum, în care scânteiază, în reflexe capricioase, toate giuvaierurile prestigiosului scriitor, este publicat de activii editori…” Şi aici Melchior se împotmolise. Lui Melchior nu-i plăcea termenul slab – *activi*. Ega a sugerat atunci – *întreprinzăton*. Melchior a corectat, a citit:

publicat de întreprinzătorii editori…” Aşa mai zic şi eu, merge!

A aruncat tocul, descurajat. Gata! Nu era în vervă şi pace! în plus, se făcuse şi târziu. Îl aştepta prietena lui…

— Rămâne pe mâine… Ce-i mai rău e că mă tot screm cu asta de cinci zile! La naiba! Ai dreptate, ne îndobitocim. Şi de-asta turbez! Nu-i vorba de carte, puţin îmi pasă de carte… Dar mi-e de Craveiro, care-i băiat de treabă, şi, mai mult, e şi de-al nostru!

A. Deschis un sertar mare, a scos de-acolo o perie, a început să se perie la nesfârşit. Şi Ega a dat să-l ajute, să-i scuture spinarea plină de var, când a apărut între ei faţa suptă şi nervoasă a lui Gongalo, cu chica lui veşnic zbârlită ca de o rafală de vânt.

— Ce faci aici, Egazinho, în bârlogul ăsta al ştirilor?

— Uite, îl perii pe Sampoio… Şi l-am mai ascultat şi pe Neves, cu celebra frază a Lui Gouvarinho…

Gongalo a sărit cu o scânteiere de maliţiozitate în

ochii negri de algarvez isteţ.

— Aia cu crucea? E nemaipomenit! Dar mai e una, mai bună!

L-a apucat pe Ega de braţ, l-a tras într-un colţ al ferestrei.

— Trebuie să vorbim încet din «auza băieţilor din provincie. Mai e una delicioasă. Eu nu mi-o amintesc bine, Neves o ştie! E o chestie cu Libertatea mânând de căpăstru armăsarul Progresului… Sau ceva cam în felul ăsta, o imagine ecvestră! Libertatea cu pantaloni de jocheu, Progresul cu un ham mare… Nemaipomenit! Ce dobitoc, Gouvarinho ăsta! Dar ceilalţi, băiete, ceilalţi! N-ai fost la Cameră când s-a discutat despre oraşul Tondela? Extraordinar! Câte s-au mai putut spune! Să mori, nu alta! Eu, unul, mor! Politica asta, Bento ăsta, elocinţa asta, licenţiaţii ăştia mă omoară. Şi vor să spună că aici, la urma urmei, nu-i mai rău decât în alte părţi! Baliverne! Niciodată în tot universul n-a existat ţară mai păcătoasă ca asta!

— Ţară păcătoasă, în care şi dumneata îţi duci zilele? i-a amintit Ega râzând.

Celălalt s-a dat înapoi, făcând un gest larg:

— Să nu amestecăm lucrurile, te rog! Eu o fac de nevoie, ca om politic; dar îmi bat joc din plăcere, ca artist!

Păi Ega, tocmai, găsea că discrepanţa asta imorală între inteligenţă şi caracter era cea mai mare nenorocire a ţării De pildă, amicul Gongalo, bărbat inteligent, îl socoteşti! pe Gouvarinho un dobitoc…

— Un bou, a corectat celălalt.

— Mă rog, un bou! Şi totuşi, ea om politic, îl vrei pe boul ăsta ministru, şi ai să-l sprijini cu voturile şi cu discursurile ori de câte ori o să mugească sau o să împungă cu coarnele.

Gongalo şi-a trecut încet mâna peste chică, încruntat:

— Aşa se cere, domnule! Raţiuni de disciplină şi solidaritate de partid… Trebuie să faci. Unele compromisuri… Palatul vrea, îl place…

S-a uitat în jur pe furiş şi a murmurat, lipit de urechea lui Ega:

— Sunt la mijloc nişte chestiuni cu societăţile industriale, cu bancherii, cu ceva concesiuni în Mozambie, Banul, băiete, atotputernicul ban!

Şi cum Ega se înclina, dându-se bătut, vădind un imens respect, celălalt, scânteietor de şiretenie şi cinism, i-a dat o palmă zdravănă peste umăr:

— Scumpule, politica, în ziua de azi, nu mai e ce-a fost! Noi am făcut ca şi voi, literaţii. Pe vremuri, literatura însemna imaginaţie, fantezie, ideal… Azi înseamnă realitate, experienţă, faptul pozitiv, documentul. Păi şi politica, în Portugalia, a pornit-o pe făgaşul realismului. Pe vremea Regenerării şi a istoricilor, politica însemna progres, mijloacfe de transport, libertate, discursuri… Azi le-am schimbat pa toate. Azi înseamnă faptul pozitiv – banul, banul, biştarii, materia! Scumpa materie a sufletului nostru, băiete! Măria-Sa Banul!

Şi deodată a amuţit, simţind că în sală se făcuse tăcere – o tăcere în care strigătul său „Banul! Banul!” a părut să vibreze, în aerul încins al gazului Jampant, ca o prelungă sirenă de alarmă ce trezeşte lăcomiile şi-i cheamă de pretutindeni pe toţi cei apţi pentru devastarea patriei inerte!…

Neves se făcuse nevăzut. Domnii din provincie se risipeau acum şi ei, unii punându-şi pardesiele, alţii aruncând fără grabă o privire amorţită ziarelor de pe masă. Iar Gongalo şi-a luat brusc rămas-bun de la Ega, s-a i ăsucit pe călcâie, a dispărut, îmbrăţişându-l în trecere pe unul dintre preoţi pe care l-a tratat drept „puşlama!”

Era miezul nopţii, a plecat şi Ega. În trăsura care-l

ducea spre Buchetul, mai calmat acum, i s-a năzărit deodată că publicarea scrisorii va avea drept rezultat să trezească în toată Lisabona o curiozitate lacomă. „Afacerea cu caii”, care pe Neves l-a mulţumit uşor, distrat şi absorbit cum era în seara aceea din pricina crizei, n-o va mai crede nimeni altcineva… Desigur că Dámaso, întrebat, ca să se dezvinovăţească, va povesti nişte orori despre Maria şi Carlos; şi o insuportabilă lumină de scandal avea să scoată la iveală lucruri menite să rămână în umbră. Poate că-i pregătea astfel lui Carlos tot soiul de necazuri, de suferinţe, şi totul numai din cauza urii jalnice pe cate-o nutrea faţă de Dámaso. Nici nu se putea ceva mai egoist şi mai meschin!… Urcând în cameră, Ega s-a hotărât să alerge îndată după micul-dejun la redacţia *După-amiezii* ca să oprească publicarea scrisorii.

Dar toată noaptea i-a visat pe Raquel şi pe Dámaso. Se făcea că înaintau pe o şosea nesfârşită, printre livezi şi vii, culcaţi într-un car cu boi, pe o rogojină pe care se desfăşura, lascivă şi preţioasă, cuvei tura lui de şaten negru din Vila Balzac; cei doi se sărutau, îmbrăţişaţi, fără pudoare, sub umbra răcoroasă ce cobora din ramuri, în scârţâitul leneş al roţilor. Şi printr-un rafinament al visului acestuia atât de crud, se făcea că el, Ega, fără să-şi piardă conştiinţa şi orgoliul de bărbat, era unul dintre boii ce trăgeau carul! Muscoii îl pişcau, jugul îl apăsa; şi, la fiecare sărut mai răsunător din spatele lui, în car, îşi ridica botul din care se prelingeau bale, scutura din coarne, muIţea jalnic ăpre cer!

S-a trezit în mugetele acestea de moarte: iar furia lui împotriva lui Dámaso a reînviat, hrănită acum şi de bazaconiile din vis. Pe deasupra, mai şi ploua. A hotărât să nu no ducă la *După-amiaza*, să lase să se publice scrisoarea. Ce conta, la urma urmei, ce va spune Dámaso? Articolul din *Goarna* era înăbuşit, Palma plătit boiereşte. Şi

cine va da oare crezare unui om care se declară în ziare calomniator şi beţiv?

Carlos a gândit şi el la fel când, la micul-dejun, Ega i-a povestit ce demers făcuse în ajun după ce-l văzuse pe Dámaso în lojă, cu privirea batjocoritoare întoarsă spre el, şuşotind cu doamna Cohen…

— Mi-am dat perfect de bine seama, fără posibilitate de a greşi, că vorbea de tine, de Doña Maria, de noi toţi, povestind cine ştie ce orori… Şi atunci, gata, n-am mai stat la gânduri. Facă-se dreptatea Domnului! Pentru că n-o să avem pace până n-o să-l anihilăm!

Da, s-a învoit Carlos, poate. Se temea numai că bunicul, aflând de scandal, să nu se supere că-şi vede astfel numele amestecat în toată porcăria aceea cu *Goarna* şi cu beţia…

— Nu citeşte *După-amiaza*, a sărit Ega. Zvonul, chiar dacă-i va parveni, va fi deja neprecis şi deformat.

Într-adevăr, Alfonso a aflat doar învălmăşit că Dámaso rostise la Club nişte cuvinte neplăcute la adresa lui Carlos, şi declarase apoi într-un ziar că, în momentul acela, fusese beat. Părerea bătrânului a fost că, dacă Dámaso era beat (şi altfel cum l-ar fi putut ofensa el pe Carlos, vechiul său amic?), declaraţia lui dezvăluia o mare lealitate şi o dragoste aproape eroică de adevăr!

— La orice ne-am fi putut aştepta! a exclamat Ega mai apoi, în camera lui Carlos. Dámaso devine aşadar un erou!

În rest, prietenii casei, fără să cunoască articolul din *Goarna*, erau de acord cu anihilarea lui Dámaso. Doar Craft susţinea că, mai întâi, Carlos ar fi trebuit să-i tragă o bătaie bună „în secret”; iar Taveira găsea prea crud procedeul de a i se spune nefericitului, cu floreta în piept: „Demnitatea sau viaţa!”

Dar după câteva zile nu se mai vorbea de scandalul

acela. Alte lucruri interesau acum lumea din Chiado şi Casa Havaneză. În fine, guvernul fusese constituit! Gouvarinho intra la Marină, Neves la Curtea de Conturi. Ziarele guvernului răsturnat începuseră deja, conform practicii constituţionale, să găsească ţara iremediabil pierdută şi să facă aluzii acre la monarhie... Iar cel din urmă palid ecou al scrisorii lui Dámaso a fost, în ajunul seratei de la Trinitate, un paragraf înserat chiar în *După-amiaza*, unde fusese publicată ea, conţinând aceste amabile cuvinte: *Amicul nostru, distinsul* sportman *Dámaso Salcede, pleacă în curând într-o călătorie de plăcere în Italia. Îi dorim succes elegantului* touriste *în frumoasa sa excursie prin ţara cântului şi a artelor*.

I

XVI

LA SFÂRŞITUL MESEI DE PRINZ, în strada Sfântul Francisc, Ega, care zăbovise pe coridor căutându-şi tabachera în buzunarele pardesiului, a intrat în salon şi a întrebat-o pe Maria, deja instalată la pian:

— Va să zică e hotărât, nu veniţi la serata de la Trinitate?...

Ea, languroasă, s-a întors ca să-l spună, printre notele valsului lent ce i se prelingeau din degete:

— Nu mă interesează, sunt foarte obosită...

— E o plictiseală, a murmurat Carlos de alături, din Vaslui fotoliu în care se întinsese mulţumit, fumând cu ochii i ne-hâşi.

Ega a protestat. O plictiseală 3 şi să urci în piramidele din Egipt. Şi totuşi o-suporţi, pentru că nu în fiecare zi are un creştin prilejul să se caţăre într-un monument de acum cinci mii de ani... Or, la serata aceea, Doña Maria avea ocazia să vadă, pentru zece tostoni, ceva la fel de rar – sufletul sentimental al unui popor dezvăluit pe scenă, în acelaşi timp şi gol-goluţ şi în frac.

— Haide, curaj! O pălărie, o pereche de mănuşi, şi la drum!

Ea zâmbea, plângându-se de oboseală şi de lene.

— Bine, a exclamat Ega, eu nu vreau să-l pierd părul ino… Haide, Carlos, mişcă-te!

Dar Carlos i-a implorat mila:

— Încă o clipă, omule! Las-o pe Maria să cânte câteva măsuri din *Hamlet*. Avem timp… Rufino, şi Alencar, şi cei buni, ciripesc abia mai târziu…

Atunci Ega, cedând şi el plăcerii aceleia călduţe şi confortabile, s-a îngropat în sofa cu ţigara, ca să assulte cântecul Ofeliei ale cărui cuvinte visătoare şi triste începuse deja Maria să le murmure încet:

Pale. *Et blonde*.

Don se.us Vean profonde… 1

Ega adora acea veche baladă scandinavă. Mai mult însă îl fermeca Maria, care nu-i păruse niciodată atât de frumoasă: rochia de culoare deschisă pe care o purta în seara aceea o modela ca pe o desăvârşită statuie de marmură; iar între luminările de pe pian, care îi aşterneau o rază de lumină pe profilul pur şi reflexe aurii în păr, sidefiul fără seamăn ai pielii ei câştiga în splendoare şi graţie… Totul în ea era armonios, sănătos, perfect… Şi seninătatea formelor ei trebuia într-adevăr să-i înflăcăreze mai mult pasiunea! Carlos era efectiv bărbatul cel mai norocos din regat! în jurul lui nu exista decât fericire, suavitate. Era bogat, inteligent, sănătos ca un brad tânăr; îşi petrecea viaţa adorând şi fiind adorat; avea doar numărul de duşmani necesar pentru a-i confirma superioritatea; nu suferise niciodată de dispepsie; mânuia suficient de bine armele ca să fie temut; iar în bunăvoinţa lui de om puternic, nici măcar prostia omenească nu-l enerva. Fiinţă într-adevăr norocoasă!

— Dar cine e, la urma urmei, acel Rufino? a întrebat

Carlos, întinzându-şi mai mult picioarele pe covor, când Maria a sfârşit cântecul Ofeliei.

Ega habar n-avea. Auzise că era un deputat, un licenţiat, un inspirat…

Maria, care căuta *Nocturnele* lui Chopin, s-a întors:

— E oratorul acela mare de care vorbeaţi la Vizuina?

Nu, nici gând! Acela era altul, serios, un amic de la Coimbra, José Clemente, om elocvent şi gânditor… Rufino ăsta era un şobolan cu bărbuţă, deputat de Mongão, şi sublim în arta aceea, pe vremuri naţională şi azi mai cu seamă provincială, de a aranja, cu o voce teatrală şi ieşită din gâtloj, combinaţii sonore de cuvinte…

— Am oroare de aşa ceva! a mârâit Carlos.

3 Palidă şi blondă, / Doarme sub apa adâncă… (fr.)

Maria găsea şi ea insuportabil un individ care ţipa, fără idei, ca o pasăre pe creanga unui copac…

— După caz, a observat Ega uitându-se la ceas. Un vals de Strauss nu conţine nici el idei, dar noaptea, cu femei, într-un salon, e delicios…

Nu, nu! Maria voia să spună că retorica asta scădea întotdeauna valoarea cuvântului omenesc care, prin însăşi natura sa, nu poate servi decât ca să dea formă ideilor. Muzica, în schimb, se adresează nervilor. Dacă-i cânţi un marş unui copil, el râde şi începe să-ţi sară pe genunchi…

— Iar dacă-i citeşti o pagină din Michelet, a conchis Carlos, îngeraşul se plictiseşte şi se pune pe urlat!

— Da, poate, s-a pronunţat şi Ega. Totul depinde de latitudine şi de obiceiul pământului. Nu există englez, oricât de cult şi de interiorizat ar fi, care să n-aibă o slăbiciune pentru forţă, pentru atleţi, pentru sport, pentru muşchii de fier. Iar nouă, meridionalilor, oricât simţ critic am avea, ne place vorbăria dulceagă. Eu barem, noaptea, eu femei, lumini, un pian, şi bărbaţi în frac, mor după un crâmpei de retorică.

Şi, stârnit acum, s-a ridicat imediat să-şi pună pardesiul, să zboare la Trinitate, de teamă să nu-l piardă pe Rufino.

Carlos l-a mai reţinut, străfulgerat de o idee măreaţă:

— Aşteaptă. Am descoperit ceva mai bun, să facem serata aici! Maria cântă Beethoven; noi declamăm din Musset, Hugo, parnasieni; îl avem şi pe părintele Lacordaire, dacă ai chef de elocinţă; şi petrecem seara aici, făcând o straşnică orgie de ideal!…

— Şi avem scaune mai bune, a sărit Maria.

— Poeţi mai buni, a afirmat Carlos.

— Ţigări bune!

— Coniac bun!

Ega a ridicat braţele în sus, dezolat. Iată ce înseamnă să perverteşti un cetăţean împiedicându-l să protejeze literatura patriei, cumpărându-l perfid cu tutun şi băuturi! Dar, de altfel, el n-avea numai o raţiune literară să se ducă la serată. Cruges cânta o *Meditaţia de toamnă* de-a sa, şi Cruges trebuia aplaudat.

— Destul! a strigat Carlos, împingându-şi fotoliul. Uitasem de Cruges!… E o datorie de onoare! Să mergem!

Şi curând, după ce i-au sărutat mâna Mariei care a rămas mai departe la pian, cei doi, surprinşi de frumuseţea acelei seri de iarnă atât de senine şi de blânde, înaintau încet pe stradă, în timp ce Carlos a mai întors de două ori privirea spre ferestrele luminate.

— Sunt foarte mulţumit, a exclamat el apucându-l pe Ega de braţ, că am plecat de la Olivais!… Aici cel puţin putem să ne adunăm pentru puţină conversaţie şi literatură…

Avea intenţia să aranjeze salonul cu mai mult gust şi confort, să transforme camera alăturată într-un fumoar capitonat cu cuverturi de India, şi apoi să aibă o zi fixă în care să-i vină prietenii la cină… Astfel se realiza vechiul lor

vis, cenaclul de diletantism şi artă... în afară de asta, trebuia să se lanseze revista, suprema sărbătoare intelectuală. Toate acestea prevesteau o iarnă *nemaipomenit de şic*, cum spunea răposatul Dámaso.

— Şi toate acestea, a rezumat Ega, înseamnă să civilizezi ţara. Efectiv, băiete, o să devenim nişte mari cetăţeni!...

— Dacă va voi cineva să-mi ridice o statuie, a spus Carl los vesel, aici s-o ridice, în strada Sfântul Francisc... Ce noapte dumnezeiască!

S-au oprit la uşa teatrului de la Trinitate în momentul când cobora dintr-o trăsură de piaţă un individ cu barbă de apostol, în doliu mare, cu o pălărie cu borurile late, îndoite după moda din 1830. A trecut pe lângă cei doi prieteni fără să-i vadă, deoarece îşi punea mărunţişul în pungă. Dar Ega l-a recunoscut.

— E unchiul lui Dámaso, democratul! Superb bărbat S

— Şi, după Dámaso, unul dintre beţivanii familiei, a amintit Carlos râzând.

Deodată de sus, din sală, au izbucnit ropote de aplauze. Carlos, care-şi dădea pardesiul portarului, s-a temut să nu fi fost deja Cruges...

— Aş! a spus Ega. Astea-s aplauze de retorică!

Şi într-adevăr, când au ajuns, prin scara împodobită cu plante, în foaier, unde doi indivizi în frac se plimbau în vârful picioarelor, şuşotind, au auzit imediat vocea puternică, răsunătoare, din gât, provincială, cu vocalele cântate, care invoca, de-acolo de pe estradă, „sufletul religios al lui Lamartine!...”

— E Rufino, a fost straşnic! a murmurat Teles da Gama, care nu depăşise uşa, cu ţigara ascunsă la spate.

Carlos, lipsit de curiozitate, s-a oprit lângă Teles. Dar Ega, deşirat şi slab, a pornit-o pe culoarul tapetat cu roşu.

De ambele laturi se înghesuiau şiruri de capete, îmbătate, fermecate, ticsind banchetele de răchită până lângă scenă, unde dominau pălăriile cucoanelor presărate cu petele de culoare deschisă ale penelor sau florilor. În jur, în picioare, sprijiniţi de stâlpii uşori care susţineau galeria, reflectaţi de oglinzi, stăteau bărbaţii, obişnuiţii de la Club, de la Casa Havaneză, din birouri, unii cu cravată albă, alţii în vestoane. Ega l-a zărit pe domnul Sousa Neto, îngândurat, sprijinindu-şi pe două degete capul ca de mort, cu barba rară; în faţă Gongalo, cu chica lui în vânt; apoi marchizul, înfofolit într-un *cache-nez* de mătase albă; şi într-un grup, mai departe, tineri de la Jockey Club, cei doi Vargas, Mendonga, Pinheiro, asistând la acel *sport* al elocinţei cu un amestec de mirare şi plictis. Sus, pe parapetulric catifea al galeriei, se desfăşura alt şir de cucoane în rochii de culoare deschisă, făcându-şi molatec vânt cu evantaiul; prin spate se mai înălţa încă un rând de domni printre care se detaşa grav Neves, proaspătul consilier, eu braţele încrucişate, cu un boboc de camelie prins la reverul fracului prost croit.

Gazul lampant sufoca, vibrând crud în sala aceea luminoasă, cu un ton şters, galben canar, vărgat de reflexele oglinzilor. Ici şi colo tăcerea era întreruptă de câte o tuse timidă de om răcit, înăbuşită imediat în batistă. Iar la extremitatea galeriei, într-o lojă alcătuită din pereţi despărţitori, cu draperii din catifea de culoarea cireşei, două scaune cu spătarul aurit stăteau goale, în solemnitatea regală a damascului lor purpuriu.

Între timp pe scenă, Rufino, un licenţiat de dincolo de munţi, foarte oacheş, cu bărbuţă, îşi deschidea larg braţele, proslăvea un înger, „Îngerul Milosteniei pe care-l întrevăzuse în albastrul cerului, scuturându-şi aripile de mătase…” Ega nu înţelegea bine – înghesuit între un preot foarte gras, asudat tot, şi un sublocotenent cu ochelari

fumurii. În cele din urmă nu s-a mai putut reţine:

— Despre ce e vorba? L-a informat părintele, cu faţa lucioasă, înflăcărată de entuziasm:

— Numai despre caritate, despre progres! A fost sublim… Din păcate e pe sfârşite!

Într-adevăr, părea să fie o peroraţie. Rufino şi-a înşfăcat batista, îşi ştergea acum faţa încet; apoi a înaintat spre marginea scenei, întorcându-se către scaunele regale cu un Gest de inspiraţie atât de înfocat, că vesta lui trasă într-o parte i-a dezvăluit betelia indispensabililor. Atunci a înţeles Ega. Rufino preamărea o prinţesă care dăduse şase sute de mii de reali pentru sinistraţii din Ribatejo şi urma să organizeze în beneficiul lor un bazar la Tapada. Dar nu numai mărinimoasa danie îl fermeca pe Rufino – pentru că el, „ca toţi oamenii educaţi în filosofie şi care au adevărata orientare spirituală a epocii lor, vedea în marile fapte ale Istoriei, nu numai frumuseţea lor poetică, ci şi influenţalor socială. Mulţimea nu făcea decât să zâmbească simplu, fermecată de incomparabila poezie a mâinii acoperite de o mănuşă fină care se întinde către sărac. El însă, filosof, prevedea deja, ieşind din delicatele degete ale prinţesei, un rezultat foarte profund şi frumos… Ce anume, domnii mei? Renaşterea Credinţei.1”.

Deodată, un evantai alunecat de la galerie a smuls un urlet unei doamne grase de la parter, a provocat un susur, o, scurtă emoţie. Unul dintre. Organizatorii seratei, dom José Sequeira, cu şiretul gros de mătase roşie pe mâneca fracului, s-a urcat imediat pe treptele ce duceau pe scenă şi a săgetat sever din ochii saşii colţul indisciplinat de unde ţâşneau chicote de râs. Alţi domni, indignaţi, strigau: „Sst! tăcere, afară!” Iar de pe scaunele din faţă s-a ivit faţa ministerială a lui Gouvarinho, plină de zel întru păstrarea ordinii, cu ochelarii scânteind dur… Atunci Ega a căutat-o alături de el pe contesă: şi a zărit-o în sfârşit mai departe,

cu o pălărie albastră, între baroana de Alvim, în negru toată, şi nişte umeri vasti acoperiţi de şaten mov, care aparţineau baroanei de Craben. Rumoarea s-a stins – iar Rufino, care-şi muiase uşor buzele în pahar, a făcut un pas înainte, zâmbind, cu batista albă în mână 3 – * Spuneam, domnii mei, că dată fiind orientarea spirituală a secolului acesta…

Dar Ega se sufoca, strivit, sătul de Rufino, cu impresia că preotul de lângă el mirosea urât. Şi n-a mai suportat, şi-a făcut loc să iasă, să i se descarce lui Carlos.

— Ţi-ai fi putut închipui un asemenea dobitoc?

— Groaznic! a murmurat Carlos. Când o să cânte Cruges?

Ega nu ştia, fusese schimbat tot programul.

— Uite-o şi pe contesa de Gouvarinho! E acolo, în faţă, în albastru… Tare aş vrea să văd întâlnirea!

Dar amândoi s-au întors când au auzit în spatele lor pe cineva şoptind discret: *Bonsoir*, *messieurs*… Era Steinbroken cu secretarul său, amândoi gravi, în frac, mergând în vârful picioarelor, cu clacurile închise. Şi imediat Steinbroken s-a plâns de absenţa familiei regale:

— *Monsieur de Cantanhede*, *qui est de service*, *în avait* cependant *assure que la reine viendrait*… *c'est bien sous să protection*, *n'est-ce pas*, *toute cette musique*, *ces vers*?… *Voilà pourquoi* je suis venu. C'est tres *ennuyeux*… *Et Alphonse de Maia*, *toujours en santé*?[70]

---

70 Domnul de Cantanhede, care este de serviciu, mă asigurase totuşi că regina va veni... Sub patronajul ei, nu-i aşa, sînt muzica aceasta, versurile acestea ?... Iată de ce am venit. E foarte neplă» cut... Şi Afonso da Maia tot sănătos ? (fr.)

Refren popular portughez.

l'estematul ăsta de Guimaran ne plictiseşte, trebuie să-i dăm un picior în lunci (fr.).

a Omule, cumetre ! (sp.)

— *Merçi*…

În sală, acum, tăcerea era impresionantă. Rufino, cu gesturile celui care trasează pe o pânză nişte linii lente şi nobile, descria suavitatea unui sat, satul în care se născuse, în apusul soarelui. Iar vocea lui răsunătoare se voala, înduioşată, stingându-se într-un zvon de asfinţit. Atunci Steinbroken, uşurel, l-a atins pe Ega pe umăr. Voia să ştie dacă acela era marele orator despre care-i vorbise… Ega, patriot, i-a afirmat că era unul dintre cei mai mari oratori ai Europei!

— În ce jen?…

— Genul sublim, genul lui Demostene!

Steinbroken a ridicat sprâncenele admirativ, i-a spus ceva în finlandeză secretarului său, care şi-a pus languros monoclul; şi, cu clacurile sub braţ, cu ochii îngustaţi, re culeşi ca într-o biserică, cei doi trimişi ai Finlandei au rămas să asculte, în aşteptarea sublimului.

Între timp Rufino, cu braţele căzute de-a lungul trupului, mărturisea o slăbiciune a sufletului său! În ciuda poeziei ce înconjura satul său natal, unde violeta pe fiecare câmp, privighetoarea pe fiecare arbust dovedeau într-un mod de netăgăduit existenţa lui Dumnezeu – el fusese sfâşiat de spinul necredinţei! Da, de câte ori, la căderea, nopţii, când clopotele din vechiul turn plângeau în văzduh *ave-maria* iar în vale cântau culegătoarele, trecuse el pe lângă crucea din piaţa bisericii şi pe lângă crucea cimitirului, aruncându-le pieziş, cu cruzime, zâmbetul rece al lui Voltaire!…

Un freamăt larg de emoţie s-a făcut simţit. Voci înecate de plăcere abia mai puteau să murmure: „Foarte bine, foarte bine…”

Ei bine, în starea aceea, frământat de îndoieli, auzise Rufino un ţipăt de groază străbătând Portugalia noastră!… Ce se întâmplase? Natura îşi ataca fiii! Şi aruncându-şi

braţele, ca unul ce se zvârcoleşte în plină catastrofă, Rufino a zugrăvit inundaţia… Aici se prăbuşea o casă, cuib înflorit de dragoste; dincolo, pe râpă, se auzea mugetul jalnic al vitelor; mai încolo negrele ape înaintau alăturate, târând după de un boboc de trandafir şi un leagăn!…

Au izbucnit urale profunde şi răguşite din piepturile ce gâfâiau. Iar în jurul lui Carlos şi al lui Ega, oamenii se întorceau pătimaşi unii spre alţii, cu feţele strălucitoare, împărtăşindu-se de la acelaşi entuziasm: „Minunat!… Caramba!… Sublim!…”

Rufino zâmbea, sorbind acea emoţie, care era creaţia verbului său. Apoi, respectuos, s-a întors către scaunele regale, solemne şi neocupate…

Văzând că mânia naturii mugea necruţătoare, el îşi ridicase ochii spre adăpostul firesc, spre locul slăvit de unde pogoară mântuirea, spre tronul Portugaliei, şi deodată, orbit, văzuse întinzându-se peste el aripile albe ale unui înger! Era Îngerul Milosteniei, domnilor! Şi de unde venea el? De unde primise inspiraţia caritǎţii? De unde apăruse astfel, cu pletele lui aurii? Din cărţile ştiinţifice? Din laboratoarele de chimie? Din amfiteatrele de anatomie în care se tăgăduieşte cu laşitate existenţa sufletului? Din şcolile seci de filosofie care-l socotesc pe Iisus înaintaş al lui Robespierre? Nu! El, supus, cu genunchiul în pământ, se încumetase să-l întrebe pe înger. Iar Îngerul Milosteniei, arătând spre spaţiile divine, murmurase: „Vin de dincolo!”

Atunci peste băncile ticsite de spectatori a trecut un susur de încântare. Era ca şi cum stucatura tavanului s-ar fi despicat şi îngerii ar fi cântat în ceruri. Un fior cucernic şi. Poetic a străbătut cocurile doamnelor.

Iar Rufino încheia acum, cu o trufaşă certitudine în suflet! Da, domnilor! Din clipa aceea, îndoiala fusese în el ca plela pe care soarele, radiosul soare portughez, – o

destramă-n văzduh… Şi azi, cu toate ironiile ştiinţei, cu toate batjocurile trufaşe ale unui Renan, ale unui Littre şi ale unui Spencer, el, care primise mărturisirea divină, putea, cu mâna pe inimă, să le afirme tuturor, sus şi tare

— Există un Cer!

— Bine grăit! a mugit pe coridor părintele slinos.

Şi în toată – sala, în înghesuiala şi căldura gazului lampant, domnii de la birouri, de la Arcadă, de la Casa Havaneză, urlând, bătând din palme, susţineau cu mândrie existenţa Cerului!

Ega, care râdea amuzat, a auzit lângă el un mârâit răguşit de mânie. Era Alencar, în pardesiu, cu cravata albă, netezindu-şi sumbru mustăţile.

— Ce zici, Tomás?

— Ţi se face greaţă! a răgit poetul pe înfundate.

Tremura tot, cuprins de revoltă! într-o asemenea seară, dedicată poeziei, când oamenii de litere urmau să se arate aşa cum sunt cu adevărat, fii ai democraţiei şi ai libertăţii, să vină nemernicul ăsta şi să se apuce să lingă tălpile familiei regale! Era pur şi simplu scârbos!

În fund, lângă treptele ce urcau spre scenă, era o mare învălmăşeală de îmbrăţişări, de complimentări, în jurul lui RUfino care strălucea tot de mândrie şi sudoare. Iar prin uşă se scurgeau bărbaţii, sufocaţi, emoţionaţi, scoţându-şi tabacherele. Atunci poetul l-a apucat pe Ega de braţ:

— Ascultă, tocmai veneam după tine. Guimarães unchiul lui Dámaso, mi-a cerut să-ţi fie prezentat… Zice că-i vorba despre ceva serios, foarte serios… E jos, la bufet, cu un grog în faţă.

Ega a părut surprins… Ceva serios!?

— Bine, să mergem şi noi acolo să luăm un grog! Dar tu, ce reciţi, Alencar?

— *Democraţia*, spunea poetul pe scară, cu o oarecare

reţinere. O chestie nouă? ai să vezi… Câteva adevăruri dure pentru toată burghezia asta…

Ajunseseră la uşa bufetului, prin care tocmai ieşea domnul Guimarães, cu pălăria trasă pe ochi, cu ţigara aprinsă „încheindu-şi redingota. Alencar a făcut prezentările, deosebit de grav:

— Prietenul meu, João da Ega… Vechiul meu prieten, Guimarães, un brav de-al nostru, veteran al democraţiei…

Ega s-a apropiat de o masă, a tras curtenitor o banchetă pentru veteranul democraţiei, l-a întrebat dacă prefera coniac sau bere.

— Mi-am luat adineaori grogul de luptă, a spus domnul Guimarães, mi-ajunge pentru toată noaptea.

Un chelner ştergea alene marmura mesei. Ega a comandat bere. Şi mergând direct la subiect, lăsându-şi ţigara jos, trecându-şi mâna peste barbă ca să-şi recompună măreţia feţei, domnul Guimarães a început, cu glasul tărăgănat şi solemn:

— Sunt unchiul lui Dámaso Salcede, şi l-am rugat pe vechiul meu prieten Alencar, aici de faţă, să mă prezinte dumneavoastră în scopul de a vă soma să vă uitaţi bine la mine şi să spuneţi dacă am eu mutră de beţivan…

Ega a înţeles, l-a oprit imediat, sincer şi bonom:

— Dumneavoastră vă referiţi la o scrisoare pe care a scris-o nepotul dumneavoastră…

— Scrisoare pe care aţi dictat-o dumneavoastră! Scrisoare pe care dumneavoastră l-aţi silit s-o iscălească!

— Eu?…

— Mi-a afirmat-o el, domnule!

Alencar a intervenit:

— Vorbiţi mai încet, ce dracu’! Asta-i o ţară de curioşi…

Domnul Guimarães a tuşit, şi-a tras scaunul mai aproape de masă. A lipsit, povestea el, câteva săptămâni

din Lisabona pentru nişte formalităţi legate de o moştenire de la fratele său. Nu-şi văzuse nepotul, pentru că numai la mare nevoie se întâlnea cu dobitocul acela. În ajun, în casa unui vechi amic, Vaz Forte, îşi aruncase din întâmplare ochii peste *Viitorul*, un ziar republican, bine scris, dar slab ca idei. Şi zărise imediat chiar pe prima pagină, în caractere enorme, sub rubrica, de altfel just intitulată, *întâmplări din High-Life*, scrisoarea nepotului său… îşi poate imagina domnul Ega ce furios a fost! Pe loc, chiar acolo, în casa lui Vaz Forte, i-a scris lui Dámaso cam în termenii aceştia: „Am citit declaraţia ta nemernică. Dacă mâine nu faci alta, pe care s-o publici în toate ziarele, şi în care să spui că n-ai avut intenţia să mă incluzi printre beţivanii din familia ta, vin la tine şi-ţi frâng oasele unul câte unul. Să tremuri!” Aşa-i scrisese. Şi ştie domnul João da Ega ce-i răspunsese domnul Dámaso?

— Am scrisoarea aici, e un *document uman*, cum spune amicul Zola! Iacătă-L. Hârtie de format mare, monogramă aurită, coroană de conte. Dobitocul! Vreţi să v-o citesc?

La un gest vioi al lui Ega, a citit chiar el, încet, răspicat:

Scumpul meu unchi! *Scrisoarea de care vorbeşti a fost scrisă de domnul João da Ega. Eu nu aş fi fost în stare de o asemenea lipsă de respect faţă de scumpa noastră familie. El a fost cel care mi-a luat mâna şi m-a pus s-o iscălesc cu de-a sila*: *iar eu, în zăpăceala aceea, fără să ştiu ce fac, am semnat ca să evit vorbăria. A fost o capcană pe care mi-au întins-o duşmanii mei. Scumpul meu unchi, dumneata ştii cât de mult ţin la dumneata, că anul trecut am avut chiar de gând, dacă ţi-aş fi cunoscut adresa de la Paris, să-ţi trimit o jumătate de butoi de vin se Colares. Aşa că nu fi supărat pe mine. Sunt şi aşa destul de amărât*! *Şi dacă vrei, caută-l pe acel João da Ega, care m-a adus la*

pierzanie! *Dar fii încredinţat că am să mă răzbun de-o să mă pomenească lumea*! *încă n-am hotărât cum*, *în tulburarea în care mă aflu*; *dar în tot cazul*, *familia noastră trebuie să rămână eliberată de pacostea asta*, *fiindc*ă *eu nu admit ca cineva să-şi bată joc de demnitatea mea*… *Şi dacă n-am făcut-o până acum*, *când plec în Italia*, *dacă nu m-am luptat încă pentru onoarea mea*, *e doar pentru că de câteva zile*, *cu toată zăpăceala asta*, *m-a apucat o groazni că dizenterie*, *că nici nu mă mai pot ţine pe picioare*. *Asta*, pe *Deasupra necazurilor mele suf leteşti*!…

— Râdeţi, domnule Ega?

— Păi ix? vreţi să fac? a bâiguit Ega în cele din urmă, sufocat, cu lacrimi în ochi. Rid eu, râde Alencar, râdeţi dumneavoastră. E nemaipomenit! Demnitatea asta, dizenteria asta…

Domnul Guimarães, încurcat, s-a uitat la Ega, s-a uitat la poet, care mârâia sub mustăţile-i lungi, şi a zis în cele din urmă:

— Într-adevăr, scrisoarea e de-o dobitocie fără seamăn… Dar faptul în sine rămâne…

Atunci Ega a făcut apel la bunul simţ al domnului Guimarães, la experienţa dumnealui în materie de onoare. Vedea dânsul posibil ca doi domni, care se duc la cineva acasă pentru a-l provoca la duel, să-i înşface încheietura mâinii şi să-l pună cu de-a sila să semneze o scrisoare în care el se declară beţiv?

Domnul Guimarães, recunoscător pentru deferenţa lui Ega faţă de tactul şi experienţa sa, a mărturisit că, cel puţin la Paris, aşa ceva ar fi fost puţin firesc.

— Şi la Lisabona la fel, domnule! Ce dracu', doar nu suntem printre sălbatici! Şi mai spuneţi-mi ceva, domnule Guimarães, de la *gentleman* la *gentleman*: cum îl socotiţi pe nepotul dumneavoastră? Un om care spune adevărul şi numai adevărul?

Domnul Guimarães şi-a netezit barba şi a declarat cu lealitate:

Un mincinos fără pereche.

— Vedeţi! a strigat Ega triumfător, ridicându-şi braţele spre cer.

Din nou a intervenit Alencar. Chestiunea i se părea încheiată mulţumitor. Şi nu mai rămânea decât ca cei doi să-şi strângă mâna frăţeşte, ca nişte buni democraţi ce erau…

În picioare acum, a dat de duşcă rachiul de ienupăr. Ega zâmbea, îi întindea mâna domnului Guimarães, Dar bătrânul democrat, cu o umbră încă pe chipul său ridat, a dorit ca domnul João da Ega (dacă nu avea îndoieli asupra acestui lucru) să-i declare acolo, de faţă cu amicul Alencar, Dacă găsea că el, Guimarães, avea mutră de beţivan…

— Oh, scumpul, meu domn! a exclamat Ega bătând cu banii pe masă ca să cheme chelnerul. Dimpotrivă! Cu, cea mai mare plăcere proclam în faţa lui Alencar, şi în cele patru vânturi, că, după mine, aveţi chipul unui cavaler şi patriot desăvârşit!

Atunci şi-au strâns mâna sincer, în timp ce domnul Guimarães îşi afirma satisfacţia de a fi făcut cunoştinţă cu domnul João da Ega, un tânăr atât de dotat şi atât de liberal. Iar dacă domnia-sa ar avea vreo dorinţă, de domeniul politicii sau al literaturii, să scrie la adresa bine cunoscută în lumea întreagă: *Redaction du „Rappel”, Paris*!

Alencar o luăse din loc. Iar cei doi au părăsit bufetul schimbând impresii despre serată. Domnul Guimarães era şi el scârbit de bigotismul, de linguşeala acelui Rufino. Când îl auzise trăncănind despre aripile prinţesei şi crucea din piaţa bisericii, mai-mai că-i venise să strige de-acolo, din fund: „Cât te-au plătit pentru asta, mizerabile?”

Dar deodată Ega s-a oprit pe scară, scoţându-şi

pălăria:

— Oh! doamnă baroană, ne şi părăsiţi?

Era baroana de Alvim care cobora încet, cu Joaninha Vilar, legându-şi panglicile late ale unei cape de pluş verde. S-a plâns că o chinuia durerea de cap, deşi îi plăcuse la nebunie Rufino... Dar. O seară întreagă numai cu literatură, ce obositor! Şi acum, pe deasupra, mai venise şi omuleţul acela care cânta muzică clasică...

— E prietenul meu Cruges!

— Ah! e prietenul dumitale? Păi vezi, trebuia să-i spui să cânte mai întâi *Pirolito*

— Mă mâhniţi cu dispreţul dumneavoastră pentru mării compozitori... Nu doriţi să vă însoţesc până la trăsură? Cum vreţi... Bună seara, Doña Joana!... Sluga dumneavoastră, doamnă baroană! Şi să dea Domnul să vă treacă durerea de cap!

— Ea s-a întors, de pe ultima treaptă, ca să-l ameninţe în glumă cu evantaiul:

— Nu fi impostor! Dumneata, domnule Ega, nu crezi în Dumnezeu.

— Iertare... Să dea dracul să vă treacă durerea de cap, doamnă baroană!

Discret, bătrânul democrat se retrăsese. Şi încă din foaier Ega l-a zărit imediat în fund, pe scenă, aşezat pe un taburet foarte scund de pe care-i atârnau pe jos poalele lungi ale fracului – l-a zărit deci pe Cruges, cu nasul ascuţit vârât în partitura sonatei, ciocănind clapele savant. A înaintat atunci în vârful picioarelor pe coridorul tapetat cu roşu, acum degajat, aproape gol; circula un aer mai proaspăt; cucoanele, obosite, căscau pe după evantaie.

S-a oprit lângă doamna Maria da Cunha, înghesuită pe un singur rând cu o bandă întreagă de prieteni intimi, marchiza de Soutal, cele două doamne Pedrosos, Teresa Darque. Iar buna Doña Maria i-a atins imediat braţul, ca

să-l întrebe cine era muzicianul acela pletos.

— Un prieten de-al meu, a şoptit Ega. Un mare compozitor, Cruges.

Cruges… Numele a străbătut şirul de cucoane, care nu-l cunoşteau. Şi era compusă de el bucata aceasta tristă?

— De Beethoven, doamnă Maria da Cunha, *Patetica*.

Una dintre doamnele Pedrosos nu auzise bine numele sonatei. Iar marchiza de Soutal, foarte gravă, foarte frumoasă, adulmecând languros un flacon de săruri, a spus că era *Zănateca*! A fost divin! De la margine, Vargas-grasul, cel de la curse, şi-a întins spre ea faţa enormă, imberbă, de culoarea macului:

— Foarte bine, doamnă marchiză, foarte elegant!

Şi a strecurat gluma altor cucoane, care se întorceau acum, îi trimiteau zâmbete marchizei, prin foşnetul evantaielor. Ea triumfa, frumoasă şi gravă, într-o rochie în stil antic de catifea neagră, respirându-şi sărurile, în timp ce în faţă un meloman cu barbă căruntă îşi aţintea asupra turbulentului grup lentilele ochelarilor lui de aur care scânteiau de mânie.

În

Între timp, prin toată sala, murmurele creşteau. Gripaţii tuşeau, fără nicio jenă. Doi domni deschiseseră *După-amiaza*. Şi, prăvălit peste claviatură, cu gulerul fracului alunecat spre ceafă, bietul Cruges, asudat, zăpăcit de neatenţia zgomotoasă a sălii, rasolea notele, în debandadă.

— Fiasco total, a declarat Carlos, care se apropiase de Ega şi de banda veselă.

Ce bucurie, ce surpriză pentru doamna Maria da Cunha! în fine, uite-l şi pe domnul Carlos da Maia, prinţul tenebros! Ce făcuse toată vara? îl aşteptase lumea la Sintra, câte unii chiar foarte nerăbdători… Un „sst” furios al melomanului cu barbă căruntă a redus-o la tăcere. Şi

tocmai atunci Cruges, după ce a mai ciocănit două acorduri bruşte, şi-a dat taburetul la o parte şi s-a strecurat afară din scenă, ştergându-şi palmele cu batista. S-au auzit câteva aplauze răzleţe, moi şi de pură curţoazie, în mijlocul unui murmur general de uşurare. Iar Ega şi Carlos au dat fuga la uşă, unde aşteptau deja marchizul, Craft, Taveira – ca să-l îmbrăţişeze, să-l consoleze pe bietul Cruges, care tremura tot, cu privirea pierdută.

Şi imediat, în tăcerea atentă care s-a făcut acum, a apărut pe scenă un individ foarte slab, foarte înalt, cu un manuscris în mână. Cineva de lângă Ega a spus că era Prata, şi că va vorbi despre *Starea agricolă a provinciei Minho*. În spate, pe o masă, i s-a aşezat un sfeşnic cu două lumînări: Prata, cu profilul întors spre lumină, s-a cufundat în caiet; iar dintre profilul lui trist şi filele de format mare a început să se prelingă un zumzet tărăgănat, zumzet de rugăciune somnolent ca o novenă, din care se detaşau când şi când, ca nişte vaiere, cuvinte ca: „bogăţia şeptelului… distrugerea proprietăţii… regiune mănoasă şi lipsită de proteguire…”

A început atunci să se răspândească o dezordine subterană şi fremătătoare, pe care nici „ssst”-urile organizatorului seratei, ce stătea vigilent în picioare pe o treaptă a scenei, n-o mai puteau stăvili. Doar cucoanele rămăseseră pe loc, şi ici şi colo câte un funcţionar vârstnic, care se înclina zelos spre zumzetul de rugăciune, cu mâna făcută pâlnie la ureche.

Ega, care fugise şi el de „verdele paradis din Minho”, s-a trezit iar faţă în faţă cu domnul Guimarães.

— Ce pisălogeală, nu-i aşa?

Democratul a fost de acord că preopinentul nu prea era distractiv… Apoi, mai serios, venindu-i altă idee, l-a apucat pe Ega de un nasture de la frac:

— Sper că adineauri n-aţi. Rămas cu impresia că mă

solidarizez cu nepotul meu, sau că-mi pasă cât de cât de ei…

Oh! nici gând! Ega văzuse bine că domnul Guimarães nu nutrea pentru Dámaso niciun fel. De entuziasm familial.

— Scârbă, domnule, numai scârbă! Când a venit prima dată la Paris şi a aflat că locuiesc într-o mansardă, nici n-a mai trecut pe la mine! Fiindcă dobitocul îşi dă aere de aristocrat… Este, după cum ştiţi şi dumneavoastră, fiul unui cămătar!

Şi-a scos tabachera, a adăugat grav /.

— Maică-sa, da! Soră-mea era de familie bună. A-făcut o căsătorie nefericită, dar era de familie bună! Acuma, cu principiile mele, vedeţi şi dumneavoastră că toate chestiile astea nobiliare, pergamente, blazoane, sunt pentru mine *une blague*, nimic altceva decât *une blague*! Dar, în sfârşit, faptele sunt fapte, istoria Portugaliei asta e… Familia Guimarães din Bairrada avea sânge albastru în vine.

Ega a zâmbit, într-un asentiment curtenitor:

— Şi dumneavoastră deci vă întoarceţi curând la Paris?

— Chiar mâine, prin Bordeaux… Acum, când toată adunătura asta a mareşalului de MacMahon, şi a ducelui de Broglie, şi a lui Deseazes, a sărit în aer, se mai poate respira acolo…

În clipa aceea Teles şi Taveira, care treceau de braţ, au întors capul să-l cerceteze curioşi pe bătrânul acela auster, în negru, care vorbea tare cu Ega despre mareşali şi duci. Ega a observat: democratul, de altfel, avea o redingotă nouă de caşmir; pălăria lui trufaşă strălucea; şi Ega a rămas cu plăcere să mai stea de vorbă cu un *gentleman* atât de corect îmbrăcat şi venerabil, care-i impresiona pe amicii săi.

— Republica, într-adevăr, a reflectat şi el făcând

câţiva paşi alături de domnul Guimarães, a fost la un moment dat compromisă acolo!

— Pierdută! Iar eu, scumpul meu domn, cum mă vezi şi te văd, gata să fiu expulzat din cauza unor mici adevăruri pe care le-am emis la o adunare anarhistă. Ba chiar mi s-a afirmat că într-un consiliu de miniştri mareşalul de

MacMahon, care e provenit din soldat simplu, ar fi lovit cu pumnul în masă şi ar fi spus: *Ce sacre Guimaran*, îl *nons embete*, *faut lui donner du* pied *dans le derrière*! 1 Eu nu ei-am de faţă, nu ştiu, dar aşa mi s-a spus… La Paris, cum francezii nu ştiu să pronunţe Guimarães, iar eu nu pot suferi să mi se stâlcească numele, semnez *Mr*. *Guimaran*. Acum doi ani, când am fost în Italia, eram *Mr*. *Guimurini*. Şi dacă m-aş duce odată în Rusia pentru cine ştie ce treburi, ar trebui să fiu *Mr*. *Guimarov*… Nu pot suferi să mi se stâlcească numele!

Reveniseră ia uşa de intrare în sală. Lungile bănci acum goale, dinăuntru, aveau, în strălucirea greoaie a gazului lampant, o tristeţe de părăsire şi de plictis; iar pe scenă, Prata stătea mai departe, cu mâna în buzunar, cu nasul în manuscris, dar acum nu mai izvora niciun sunet din acea deşirată sperietoare de păsări. Marchizul, care cobora din fund înfofolindu-se în al său *cache-nez* de mătase, i-a spus lui Ega, în trecere, că omuleţul era foarte pozitiv, îşi cunoştea subiectul, şi fusese printre apropiaţii lui Prouchon.

Ega şi democratul au reînceput atunci să se plimbe agale prin foaierul unde susurul conversaţiilor prost înăbuşite creştea ca într-o curte interioară, printre fumuri de ţigară trase pe furiş. Iar domnul Guimarães râdea batjocoritor, găsind că era o mare *beţise* să fie citat Prouchon, acolo, în acea micuţă sală de teatru, în legătură cu îngrăşămintele din Minho…

— Oh, la noi, a sărit Ega râzând, Prouchon se citează mult, e acum un monstru clasic. Până şi consilierii de stat ştiu că pentru el proprietatea e un furt, şi Dumnezeu întruchiparea răului…

Democratul a ridicat din umeri:

— Mare om, domnule! Un uriaş! Iată cei trei mari fanfaroni ai secolului, nostru: Prouchon, Garibaldi, şi cumătrul!

Era porecla pe care i-o dădea domnul Guimarães la Paris lui Gambetta. Gambetta, ori de câte ori îl vedea, îi striga de departe, în spaniolă: *Hombre*, *compadre*!” *2* iar el pe loc îi răspundea: „*Compadre*, caramba!” De aici rămăsese porecla, şi Gambetta se amuza. Pentru că ăsta, da, bun băiat, şi prieten-sincer cum sunt meridionalii, şi mare patriot pe deasupra!

— Un uriaş, domnule! Cel mai mare dintre toţi!

Dar Ega şi-ar fi închipuit mai degrabă că domnul Guimarães, cu relaţiile sale de la *Rappel*, trebuia să aibă îndeosebi cultul lui Victor Hugo…

— Asta, scumpul meu domn, nu-i un om, e o lume întreagă!

Şi domnul Guimarães a ridicat capul mai mult şi a repetat cu o gravitate nespusă:

— E o lume întreagă!… Şi-apoi, cum mă vezi şi te văd, nici trei luni n-au trecut de când mi-a zis ceva ce mi-a mers drept la inimă!

** Văzând cu încântare că stârnise interesul şi curiozitatea lui Ega, democratul i-a povestit pe larg glorioasa întâmplare care-l mai emoţiona şi azi:

— A venit într-o seară la *Rappel*. Eu stăteam şi scriam, el a deschis uşa, puţin beteag cum e, dar cu ochii strălucitori, bunătatea întruchipată, măreţia întruchipată! … M-am sculat de parcă ar fi intrat un rege… Adică, nu! Că dacă era rege îi dădeam un picior în fund. M-am sculat

de parcă ar fi intrat un zeu! Ce zeu! Niciun zeu nu mă poate face să mă scol în picioare!… în fine, ce mai la deal la vale, m-am sculat în picioare! El s-a uitat la mine, a făcut, aşa, un gest cu mâna, şi a spus zâmbind, cu aerul acela de geniu pe care-l are întotdeauna: „*Bonsoir*, *mon ami*!”

Şi domnul Guimarães a făcut câţiva paşi demni, în tăcere, ca şi cum acel *bonsoir*, acel *mon ami*, astfel evocate, l-ar fi făcut să fie mai pătruns de rolul său în lume.

Deodată Alencar, ce tot gesticula într-un grup, s-a repezit spre ei, palid, cu ochii în flăcări:

— Ce spuneţi de atâta neruşinare? Ticălosul ăsta cu formatul*in folio* de o jumătate de oră tot fonfăie şi fonfăie… Şi toată lumea pleacă din sală, n-o să mai rămână nimeni! Şi eu va trebui să recit în faţa banchetelor goale!…

A luat-o din loc, scrâşnind din dinţi, să-şi reverse furia într-altă parte.

Dar câteva cuvinte obosite ce-au răzbit din sală l-au’s făcut pe Ega să se întoarcă. Scena rămăsese din nou goală, cu cele două lumînări arzând în sfeşnic. Un carton cu litere mari, aşezat pe pian de un servitor, anunţa o „pauză de zece minute1, ca la circ şi în clipa aceea doamna contesă de Gouvarinho a ieşit la braţul soţului ei, lăsând în urmă-i o dâră de salutări, de spinări încovoiate, de pălării funcţionăreşti ridicate cu gesturi largi. Organizatorul seratei se afera, căutând două scaune pentru excelenţelelor. Dar contesa a mers lângă doamna Maria da Cunha, pe care o văzuse refugiată, cu doamnele Pedrosos şi cu marchiza de Soutal, lângă pervazul unei ferestre. Ega s-a api opiat imediat de banda de prieteni, aşteptând ca doamnele să se fi îmbrăţişat.

— Va să zică, doamnă contesă, sunteţi încă foarte emoţionată de elocinţa lui Rufino?

— Foarte obosită… Şi ce căldură, nu găsiţi?

— Teribilă. Doamna baroană de Alvim a plecat adineauri, o durea capul…

Contesa, care avea ochii încercănaţi şi câte un rid de bătrâneţe la colţurile gurii, a murmurat:

— Nu mă mir, n-a fost prea distractiv… în sfârşit, acum trebuie să ne purtăm crucea pe drumul calvarului.

— Măcar de-ar fi o cruce, doamna mea! a exclamat Ega. Din păcate, e o liră!

Ea a râs. Iar doamna Maria da Cunha, mai întinerită şi mai vioaie în seara aceea, a fost imediat scăldată toată de un zâmbet, cu acea tandră admiraţie pentru Ega care era unul dintre simţămintele ei constante.

— Şi Ega ăsta!… Nu există rău pe lumea asta care să-l lovească!… Dar spune-mi ceva, ce s-a mai făcut cu prietenul dumitale Maia?

Ega o văzuse mai înainte, în sală, trăgându-l de mânecă pe Carlos, şuşotind cu el. Dar şi-a păstrat aerul nevinovat:

— E pe-aici, umblă de colo-colo, asistă şi el la toată literatura asta…

Deodată, ochii tot frumoşi şi languroşi ai doamnei Maria da Cunha au strălucit cu o scânteiere maliţioasă:

— Vorbeşti de lup… în cazul ăsta, mai degrabă de mieluşel. În sfârşit, iată-l pe prinţul tenebros i

Şi într-adevăr trecea Carlos, se nimerise drept în faţa braţelor contelui de Gouvarinho, întinse spre el atât de năvalnic, că vechea-i afecţiune părea să fi renăscut. Carlos o revedea acum pe contesă pentru prima oară după noaptea aceea când prin Aterro, părăsind-o pentru totdeauna, trântise cu ură portiera trăsurii în care o lăsase plângând. Amândoi au coborât ochii, şi-au întins mâinile, făi a grabă. Şi ea a fost cea care a pus capăt stânjenelii, deschizându-şi evantaiul cel mare din pene de struţ:

— Ce căldură, nu-i aşa?

— Groaznică! a spus Carlos. Nu mergeţi să luaţi puţin aer la fereastră?

Ea şi-a constrâns buzele albe să surâdă:

— E sfatul medicului?

— Oh, doamna mea, n-am acum ore de consultaţii! E doar caritatea unui creştin.

Dar deodată contesa l-a chemat pe Taveira, care râdea foarte galant cu marchiza de Soutal, ca să-l dojenească pentru că nu venise marţi în strada Sfântul Mareal. Surprins de atâta interes, de atâta familiaritate, Taveira, roşu ca racul, a bâiguit că nici nu ştiuse, a avut ghinion, intervenise ceva…

— În afară de asta nu mi-am închipuit că începeţi să primiţi atât de devreme… La dumneavoastră ştiu că de obicei abia după „Tăierea babelor” *… Ba mi-amintesc chiar că anul trecut…

Dar a amuţit. Contele de Gouvarinho se întorsese, aşcându-şi mângâietor mâna pe umărul lui Carlos, dorind să afle părerea lui despre „Rufino ai nostru”. El, contele, era încântat! Încântat mai cu seamă de „varietatea evantaiului”, arta aceea atât de dificilă de a trece de la solemn la agreabil, de a coborî de la rafalele mari la calambururi. Nemaipomenit T

— Am ascultat parlamentari cu renume, pe Rouher, pe Gladstone, pe Canovas, pe mulţi alţii. Dar n-au atâta avânt, atâta colorit… La ei totul e foarte sec, idei şi fapte. Nu-ţi merg la inimă! Amintiţi-vă numai, prieteni, imaginea aceea viguroasă, atât de respectuoasă, a Îngerului Milosteniei coborând încetişor, eu aripile-i de mătase… E de prim ordin.

Ega nu s-a mai putut reţine:

— Eu îl găsesc pe geniul ăsta un dobitoc.

Contele a zâmbit, ca de gafa unui copil:

— Păreri şi păreri…

Şi a început să dea mâna cu cei din jur, cu Sousa Neto, Darque, Teles da Gama, alţii care se alăturau grupului de prieteni în timp ce colegii de opinii de la Centrul Progresist – Gongalo, Neves, Vieira da Costa – făceau rondul de departe, fără să se poată apropia de ministrul pe care ei

11 creaseră, acum când stătea de vorbă şi râdea cu tineri şi cu doamne din „societate”. Darque, ceva rubedenie cu Gouvarinho, a vrut să ştie cum se descurca amicul Gastão cu îndatoririle Puterii… Contele a declarat în stânga şi în dreapta că nu făcuse până acum decât să treacă în revistă clementele, cu care conta să atace problemele… în rest, cu privire la lucru propriu-zis, guvernul avusese ghinion! Preşedintele Consiliului, la pat cu o bronşită, scos din circulaţie pentru o săptămână. Acum, colegul de la Finanţe lucea febră…

— Se simte mai bine? A început să iasă? au întrebat cei din jur îngrijoraţi.

— Se simte la fel, pleacă mâine la Dafundo. Dar el nu-i de fapt complet scos din circulaţie. Chiar ieri îi spuneam: „Te duci la Dafundo, îţi iei cu dumneata hârtiile, documentele… Dimineaţa îţi faci plimbarea, respiri aer curat… Iar seara, după ce iei masa, la lumina sfeşnicului, te ocupi de rezolvarea problemelor de finanţe!”

A sunat un clopoţel. Dom José Sequeira, roşu şi aferat, şi-ia făcut 16 c să vină să anunţe pe excelenţa-sa că se; sfârşise pauza şi să-i ofere braţul doamnei contese, în trecere, ea i-a amintit lui Carlos de „marţile” ei, cu delicata simplitate a unei îndatoriri de gazdă. El să înclinat în tăcere. Era ca şi cum tot trecutul, sofaua care luneca, locuinţa mătuşicăi din strada Sfânta Isabela, trăsurile în care îşi lăsa ea parfumul de verbină ar fi fost lucruri citite de amândoi într-o carte şi de amândoi uitate de mult. În

spate, soţul o urma, cu capul şi ochelarii sus, ca demn reprezentant al Puterii la acea sărbătoare a Inteligenţei.

— Ei bine, domnule, a spus Ega îndepărtându-se cu Carlos, femeiuşcă asta are tupeu!

— Ce dracu' mai vrei şi tu? Şi-a trăit şi ea ora ei de nebunie şi pasiune, şi acum îşi continuă liniştită rutina vieţii.

— Şi în rutina asta a vieţii, a, conchis Ega, dă la tot pasul de tine, care ai văzut-o în cămaşă!... Halal societate!

Dar a apărut Alencar în susul scării, întorcându-se de la bufet şi de la rachiu, cu o mai puternică strălucire în ochii înfundaţi în orbite, cu pardesiul pe braţ, pregătit să-şi înceapă ciripitul. Iar marchizul li s-a alăturat, înfofolit în al său *cache-nez* de mătase albă, mai răguşit, plângându-se că-l durea gâtul tot mai tare... Nenorocitul ăsta de gât ier i-o făcuse!...

Apoi, foarte serios, l-a privit pe Alencar:

— Ascultă aici, chestia asta pe care ai de gând s-o reciţi tu, *Democraţia*, e politică sau sentiment? Dacă-i politică, o iau din loc. Dar dacă-i sentiment, şi umanitarism, şi sfântul muncitor, şi fraternitate, atunci rămân, că aşa ceva îmi place şi poate că-mi face şi bine.

Ceilalţi au susţinut că era sentiment. Poetul şi-a scos pălăria, şi-a trecut degetele prin inelele moi ale pletelor lui inspirate: „

— Vă spun eu, băieţi... Una nu merge fără cealaltă, vedeţi-l şi voi pe Danton. Dar ce să mai vorbesc eu despre leii Revoluţiei? Vedeţi-l pe Passos Manuel[71]! Bineînţeles, e nevoie de logică... Dar, caramba, spuneţi şi voi, ce dracu' se poate face eu o politică lipsită de măruntaie şi de o fărâmă de infinit!

---

71 Om politic portughez (1801—1862), care a avut un rol important în luptele politice de pînă la 1851 şi, ca om de stat, a dat un mare impuls învăţămîntului superior şi artistic.

Brusc, peste noua linişte din sală, o voce mai puternică decât a lui Rufino a făcut să răsune marile nume ale lui Dom João de Castro[72] şi Alfonso de Albuquerque... S-au apropiat cu toţii de uşă, curioşi. Era un farsor gras, cu cioc şi camelie la butoniera fracului, care, ţinând pumnul încleştat în aer de parcă ar fi fluturat stindardul cu stema Portugaliei, – deplângea în uiiete faptul că noi, portughezii, deşi posedăm acest nobil estuar al Tejoului şi atât de frumoase tradiţii de glorie, lăsăm să se risipească în vântul nepăsării sublima moştenire a strămoşilor!...

— E patriotism, a spus Ega. S-o ştergem!

Dar marchizul i-a reţinut, amator şi el de o fărâmă din stema Portugaliei. Şi patriotul a părut să-l interpeleze chiar pe bietul marchiz, când şi-a ridicat pe vârful ghetelor trupul gras şi rotund, printre răgete. Cine mai era în stare acum, înşfăcând cu o mână spada şi cu cealaltă crucea, să sară pe puntea unei caravele ca să meargă să poarte renumele portughez peste mări şi ţări? Cine mai era acum destul de eroic ca să-l imite pe marele João de Castro şi, de pe moşia lui de la Sintra, să smulgă din rădăcini toţi pomii fructiferi, vădind astfel dezinteresarea sufletului său de poet?...

— Mizerabilul ăsta vrea să ne lipsească de fructe! a exclamat Ega.

În jur au izbucnit râsete vesele. Marchizul a întors spatele, scârbit de un asemenea patriotism de proastă calitate. Alţii căscau discret, plictisiţi şi ei până peste cap de „toate gloriile noastre”. Iar Carlos, enervat, ţintuit acolo de datoria de a-l aplauda pe Alencar, îl chema pe Ega să meargă împreună jos, la bufet, să-şi mai distreze nerăbdarea, când l-a văzut pe Eusebiozinho care cobora

---

72 Vicerege al Indiei, una dintre marile figuri ale istoriei portugheze, războinic neînfricat, organizator destoinic şi om de ştiinţă (1551—1623 ?).

scara punându-şi în grabă pardesiul albicios. Nu-d mai întâlnise de la nemernicia cu *Goarna*, în care el fusese „ambasadorul 1. Iar furia care-l cuprinsese împotriva lui, în ziua aceea, a reînviat imediat, insuflându-i dorinţa nestăvilită de a-i trage o mamă de bătaie. I-a spus lui Ega:

— Am să profit de timpul cât îl mai aşteptăm pe Alencar, ca să-i dau o lecţie puşlamalei ăsteia!

— Dă-i pace, a sărit Ega, e iresponsabil!

Dar Carlos o şi pornise alergând pe scări; Ega l-a urmat atunci, îngrijorat, temându-se de violenţe. Când au sosit la poartă, Eusebio era deja în drum spre Carmo. L-au ajuns în piaţa Abegoaria, la ora aceea pustie, mută, luminată doar de două becuri chioare de *gaz* lampant. Văzându-l pe Carlos că se repede aşa spre el, fără pardesiu, cu plas tronul de un alb strălucitor în Bezna nopţii, Eusebio, intimidat, abia a putut să bâiguie „Păi, eu…”

— Ascultă aici, târâtură! a mugit Carlos cu glasul înăbuşit. Va să zică şi tu te-ai amestecat în ticăloşia aceea cu *Goarna*? *Ar* trebui să-ţi frâng oasele unul câte unul!

Îi înşfăcase braţul, la început fără ură. Dar, de cum a simţit în mâna lui de om puternic carnea aceea moale ca o piftie, şi-a dat seama că reînvie în el vechea aversiune, niciodată stinsă, care de mic copil îl îndemna să se năpustească asupra lui Eusebiozinho, să-i facă bucăţele, ori de câte ori îl aduceau la moşie doamnele Silveira. Şi atunci a început să-l scuture, ca pe vremuri, furios, gustându-şi furia. Bietul văduv, printre ochelarii fumurii care-i zburaseră cât colo şi pălăria îndoliată ce i se rostogolise pe jos, ţopăia, slăbănog şi deşălat. În sfârşit, Carlos l-a îmbrâncit spre poarta unui grajd.

— Ajutor! Poliţia! a strigat răguşit nefericitul.

Dar mâna lui Carlos i se încleşta pe gâtiej. A trebuit să intervină Ega:

— Destul! Ajunge! Scumpul nostru amic şi-a primit porţia…

I-a ridicat el personal pălăria. Tremurând, şi fiind culcat pe burtă, Eusebiozinho îşi mai căuta şi umbrela. Şi, ca o încununare, gheata lui Carlos l-a atins cu scârbă şi l-a. Răsturnat pe caldarâm, într-o rigolă cu bălegar şi urină de Cal.

Piaţa era tot pustie, cu gazul aţipind în felinarele împăienjenite. Cei doi s-au înapoiat, calmi, la serată. În foaierul plin de lumină şi plante s-au încrucişat cu patriotul du cioc, înconjurat de amici, care se îndrepta spre bufet ştergându-şi cu batista gâtul şi faţa şi exclamând, cu oborseala radioasă a triumfătorului:

— Ufff! a fost greu, dar, oiicum, i-am făcut să vibreze!

Î» i*m*

Cu siguranţă că Alencar începuse deja să ciripească! Cei doi prieteni au urcat scara în fugă. Într-adevăr, Alencai apăruse pe scena unde încă mai ardeau cele două luminări din sfeşnic.

Deşirat, mai negru pe fundalul galben canar, poetul şi-a plimbat gânditor peste parter, peste galerie, o privire pătrunzătoare şi calmă: şi tăcerea a atârnat grea, parcă vrăjită de atâta melancolie şi solemnitate.

— *Democraţia*! a anunţat autorul *Elvirei*, cu fastul unei revelaţii.

De două ori şi-a trecut peste mustăţi batista albă, pe care a zvârlit-o apoi pe masă. Şi ridicând mâna cu un gest întârziat şi larg, a început:

Era într-un parc. *Iar clarul de lună Căzând peste-a arborilor cunună*.

Refugiu de dragoste şi de taine…

— Ce ţi-am spus eu? a exclamat *Ega*, atingând cotul marchizului. E sentiment… Pun rămăşag că-i ospăţul!

Era într-adevăr ospăţul, cântat şi în *Floarea de*

martiriu, ospăţ romantic, aşternut într-o vagă grădină unde curg gârlă vinuri de Cipru, se târăsc printre tufele de magnolii trene de brocart, iar din apele lacului se înalţă cântece în gemetele violoncelelor… Dar foarte curând a transpărut grava idee socială a poeziei. În timp ce, pe sub arborii luminaţi de razele lunii, totul e doar „râsete, toasturi, lascive murmure" – afară, lângă treptele aurite ale parcului, speriată de lătratul dulăilor, o femeie palidă, în zdrenţe, plânge cuibărindu-şi la sânul secătuit copilul care-i cere pâine… Iar poetul, scuturându-şi coama spre spate, se întreba de ce mai există încă înfometaţi în acest trufaş secol al XIX-lea? La ce a servit atunci, de la Spartacus încoace, strădania deznădăjduită a. Oamenilor pentru dreptate, şi egalitate? La ce servise crucea Marelui Martir, înălţată pe colină, acolo, printre brazi?

Bazele soarelui pier spre apus.
Vântul cel trist nimic n-are de spus…
Apele-n volburi şi în vâltori
Stau şi privesc prin deschideri de noii
Crucea pe care e El răstignit!

Sala stătea mută şi neîncrezătoare. Iar Alencar, cu mâinile tremurânde în aer, se dezola că tot geniul atâtor generaţii se dovedea neputincios în faţa acestui lucru simplii: să dea pâine unui copil care plânge!

Martiriu al inimii, oh, suferinţă l Spaimă, uimire, mustrări de conştiinţă!

A minţii-omeneşti cunoaştere-ntreagă Neagra-ntrebare n-o mai dezleagă I Vremea tot trece, se rostogoleşte.

Dar nicio rază nu se iveşte.
De-o parte văd foamea, eterna poveste.
Iar de cealaltă, văd indigestii!

Ega începuse să se foiască, mârâind în batistă, jurând că… Plesneşte. *Iar de cealaltă, văd indigestii*! Niciodată, în

momentele cele mai lirice, nu se strigase ceva mai extraordinar! Şi indivizi gravi din jur zâmbeau de acel „realism” murdar. Un glumeţ a amintit că pentru indigestii doar bicarbonatul de potasiu e bun.

— Când nu-i vorba de ale mele! a mormăit un domn verde la faţă, lărginau-şi catarama de la vestă.

Dar au amuţit cu toţii la un „ssst” şuierător al marchizului, care se desfăşurase din *cache-nez*, acum stârnit, înduioşat ca totdeauna de asemenea umanitarisme poetice, între timp, pe scenă, Alencar găsise soluţia suferinţelor omeneşti! I-o indicase o voce! O voce venită din străfundurile secolelor şi care, de-a lungul lor, mereu înăbuşită, crescuse totuşi de nestăvilit, de la Golgota până la Bastilia! Şi atunci, mai solemn din spatele mesei, cu un elan de înaintaş şi o siguranţă de soldat, ca şi cum acea mobilă onestă din lemn de acaju ar fi fost amvon şi baricadă, Alencar, înălţând fruntea cu îndrăzneala unui Danton, a lansat cutremurătorul strigăt. Alencar voia Republica!

Da, Republica! Nu o republică de teroare şi ură, ci de Bunătate şi dragoste. Republica în care milionarul, zâmbind, îşi deschide braţele către muncitor! Aceea care e aurora, consolare, adăpost, stea mistică şi porumbe!

Cea care-i porumbel al Frăţietăţii şi-astfel aripile şi le întinde Peste mocirlele umanităţii.

Încât pe ai ei fii, toţi, îi cuprinde sub bolta sfântă a Egalităţii!…

De la galerie a răsunat un bravo înfocat. Şi imediat, ca să-l înăbuşe, nişte persoane serioase au lansat, ici-colo: „Ssst, tăcere!” Atunci Ega şi-a ridicat braţele slabe foarte sus şi a urlat, cu mare curaj:

— Bravo! Foarte bine! Bravo!

Pălind apoi de propria sa cutezanţă, potrivindu-şi mo» noclul, le-a declarat celor din jur:

Tipul ăsta de democraţie e absurd… Dar nu admit nici ca burghezii să-şi dea aere de intoleranţă! Atunci mai bine aplaud eu!

Şi braţele lui descărnate s-au ridicat din nou, foarte sus, alături de ale marchizului, care răsunau ca nişte ciocane. Imediat alţii din jurul lor, nevoind să pară mai puţin democraţi decât Ega şi nobilul acela de viţă atât de mare, le-au întărit uralele călduros. Lumea din sală se întorcea îngrijorată spre grupul acela revoluţionar. Dar s-a făcut din nou tăcere, o tăcere mai emoţionată şi mai gravă acum, când poetul (care, inspirat, prevăzuse intoleranţa burghezilor) i-a întrebat în strofe mânioase ce urau, de ce se temeau ei, odată cu instaurarea sublimei Republici? Oare de pâinea oferită cu duioşie copilului? Oare de mâna dreaptă întinsă proletarului? Oare de speranţă? Oare de aurora?

Vă *temeţi oare de lumina ce creşte*?
Sau poate vă temeţi de abecedar?…
Atunci pedepsiţi-l pe cel ce citeşte.
Puneţi iar poporul să umble murdar!
Păşiţi tot înapoi în istorie.
Stingeţi gazul lampant de pe străzi.
Lăsaţi copiii goi prin ogrăzi.
Şi vină iarăşi spânzmătorile!

Aplauze mai numeroase, acum sincere, au izbucnit în sala care se lăsa prinsă în sfârşit în vraja repetată a lirismului umanitar şi sonor. Nu mai conta Republica, primejdiile ei. Versurile se rostogoleau, melodioase şi clare; iar valul lor larg târa după el până şi spiritele cele mai pozitive. Sub suflul de simpatie al publicului, Alencar zâmbea, cu braţele deschise, anunţând una câte una, ea nişte perle ce se deşiră, toate binefacerile pe care le-ar aduce Republica. Sub steagul ei, el vedea pământ ui acoperit de holde, foamea potolită, popoarele cântând prin

văi, sub privirea surâzătoare II Domnului. Democraţia şi creştinismul, crinul ce îmbrăţişează spicul, se întregeau reciproc, alăturindu-şi piepturile! Stânca Golgotei devenea tribuna Convenţiei! Şi pentru atingerea unui ideal atât de blând nu era nevoie de cardinali, nici de cărţi de rugăciune, nici de novene şi nici de biserici. Ţara aceasta, constituită numai din puritate şi credinţă, se roagă în câmp deschis; făclie-i este lumi plină; privighetorile intonează Tantum *Ergo* pe crengile laurilor. Şi totul propăşeşte, totul străluceşte – lumea dezbinării e înlocuită cu lumea iubirii…

Plugul paşnic spada-nlocuieşte.
Râde dreptatea de Moartea hâdă;
Şcoala liberă acuma domneşte.
Crunta Bast Ilie e doborâtă.
Potcapu-n mocirlă se rostogoleşte.
Răsare crinul de Egalitate.
Şi astăzi o nouă Umanitate Crucea şi-o-nfige pe baricade!

Un ropot puternic şi sincer de aplauze şi urale a făcut să pâlpâie flăcările gazului lampant! Se dezlănţuise pasiunea meridionalului pentru versuri, pentru sonoritate, pentru liberalismul romantic, pentru imaginea ce şuieră în aer cu strălucirea sfârâitoai e a unei rachete, cucerind în sfârşit totul, palpitând în fiecare piept, făcând să urle şefi de birouri din ministere, întinşi peste capetele cucoanelor, în entuziasmul general pentru acea Republică în care curtau privighetori! Iar când Alencar, eu braţele ridicate spre tavan, cu modulaţii de preghiera1 în vocea-i nazală, a chemat pe pământ porumbelul Democraţiei care-şi luase zborul de pe Muntele Calvarului şi venea acum lăsând în urma lui largi daire de lumină, toate sufletele au fost cuprinse de înduioşare, înfiorate de un profund extaz. Doamnele căděau moleşite pe scaune, cu chipurile pe jumătate întoarse spre cer. Prin sala înflăcărată treceau

fiori ca într-o Capelă. Rimele se contopeau în murmurul litaniilor, înălţându-se parcă spre o Icoană învăluită în cute de mătase, încununată cu stele de aur. Şi cu greu se putea deosebi dacă cea invocată şi aşteptată era Zeiţa Libertăţii, sau Maica Domnului îndurerată.

Între timp Alencar o vedea coborând, răspândind în jurul ei o mireasmă. Acum Ea atingea cu picioarele-i divine văile omeneşti. Din sânul ei rodnic se revărsa belşugul, atotcuprinzător. Totul înflorea, totul întinerea:

Trandafirii emană mai mult parfum!

Poamele au mai multă dulceaţă!

Străluce sufletul limpede-acum.

Desprins din umbre şi văluri de ceaţă… Înspăimântată fuge durerea.

Foamea s-a stins, războiul s-a dus.

Omul îşi cântă pe pământ fericirea.

Iar Crist îi răspunde din cer c-un surâs!…

Au izbucnit aclamaţii cutremurătoare şi răguşite, zguduind zidurile galben canar. Tineriexaltaţi s-au cocoţat pe scaune, două batiste albe au început să fluture. Iar poetul, tremurând, sleit de puteri, s-a rostogolit pe scară, spre Braţele ce i se întindeau, fremătătoare. El se sufoca, murmură: „Copii! băieţi!…” Când a venit Ega alergând din fundul sălii, cu Carlos, şi i-a strigat; „Ai fost extraordinar, Tomás!” din ochii lui Alencar, năruit de emoţie, au izvorât lacrimi.

Şi de-a lungul coridox ului ovaţiile continuau, însoţite de uşoare lovituri cu palma pe umeri, de *shake-hands* dia partea unor persoane grave, de „multe felicitări!” încetul cu încetul ei a început să-şi înalţe capul cu un zâmbet trufaş care-i descoperea dintâi stricaţi, simţindu-se poetul Democraţiei, consacrat, uns de triumf, investit cu neaşteptata misiune de a elibera sufletele! Doamna Maria da Cunha l-a tras de mânecă atunci când a trecut pe lângă

ea, ca să-i murmure, încântată, că găsise totul „foarte drăguţ, da. Foarte drăguţ”. Iar poetul, năucit, exclamă: „Mafia, e nevoie de lumină!” Teles da Gama l-a bătut pe spate afirmându-i că „ciripise splendid”. Iar Alencar, pierdut cu desăvârşire, a bâiguit: „*Sursum corda* 1, scumpul meu Teles, *sursum corda*!”

Între timp, Ega adulmeca prin învălmăşeală, în căutarea lui Carlos, care se făcuse nevăzut după ce-i îmbrăţişase pe Alencar. Taveira l-a asigurat că-l văzuse trecând spre bufet. Jos însă, un puşti i-a jurat că domnul Carlos luase o trăsură şi acum cotea desigur spre Chiado…

Ega a rămas în uşă, chibzuind dacă să mai stea să suporte şi restul seratei. În clipa aceea Gouvarinho, care o ţinea pe contesă de braţ, cobora repede, cu faţa contrariată şi încruntată. Valetul excelenţelor lor a alergat să cheme cupeul. Iar când s-a apropiat Ega zâmbind, ca să-i întrebe ce impresie le făcuse marele triumf democratic al lui Alencar, mânia profundă a lui Gouvarinho i-a scăpat, abia reţinută, printre dintâi încleştaţi:

— Versuri admirabile, dar indecente!

Cupeul a tras la scară. A mai avut doar timpul să mârâie, surd, strângându-i mâna lui Ega:

— La o serbare de binefacere, sub patronajul reginei, în faţa unui ministru al coroanei, să vorbească despre baricade, să promită marea cu sarea claselor proletare… E absolut indecent!

Contesa se îndrepta deja spre portieră, ţinându-şi cu mâna lunga trenă de mătase. Ministrul s-a afundat şi el, furios, în bezna cupeului. Odată cu uruitul roţilor a pornit în trap mărunt o mârţoagă albă, călărită de valetul galonat.

Ega a dat să uree iar. Dar şi-a făcut apariţia marchizul, înfăşurat într-o manta din regiunea Aveiro, care fugea de un poet cu mustăţi lungi ce rămăsese sus recitind

catrenaşe drăgălaşe pentru nişte ochişori mărişori şi galeşi; or, marchizul nu putea suferi versurile ce proslăveau părţi ale trupului omenesc. Apoi a venit şi Cruges de la bufet, încheindu-şi pardesiul. Atunci, în faţa dezertării tuturor prietenilor săi, Ega s-a hotărât s-o ia şi el din loc, ea să meargă să-şi bea grogul la Club cu compozitorul.

L-au urcat pe marchiz într-o birjă de piaţă, iar el şi cu Cruges au coborât agale pe strada Nouă a Trinităţii, sub farmecul ciudat al acelei nopţi de iarnă fără stele, dar atât de blânde că părea să se fi pierdut în ea o adiere de mai.

Treceau pe la poarta Hotelului Alianţa când Ega a auzit nişte paşi grăbiţi şi pe cineva care striga în urma lui: „Domnule Ega! Vă rog, fiţi bun, domnule Ega!…” S-a oprit, a recunoscut pălăria curbată, barba albă a domnului Guimarães.

— Vă rog să mă scuzaţi! a exclamat democratul cu sufletul la gură. Dar v-am văzut coborând, voiam să vă spun două vorbe, şi cum plec mâine…

— Prea bine… Cruges, du-te înainte, te ajung eu din urmă!

Compozitorul s-a oprit la colţul dinspre Chiado. Domnul Guimarães îşi cerea din nou scuze. Doar două cuvinte…

— Dumneavoastră, după cum mi s-a spus, sunteţi cel mai bunprieten al domnului Carlos da Maia… Vă aveţi ca fraţii…

— Da, suntem foarte buni prieteni…

Strada era pustie, doar câţiva puşti stăteau în uşa luminată a teatrului Trinităţii. În noaptea întunecoasă, faţada înaltă a Hotelului Alianţa arunca asupra lor o umbră mai cuprinzătoare. Totuşi domnul Guimarães a coborât vocea, precaut:

— Iată despre ce e vorba… Dumneavoastră ştiţi, sau

poate nu, că la Paris am fost prieten bun cu mama domnului Carlos da Maia... Vă grăbiţi, şi nu prea e nimerită acum povestea asta. E destul să vă spun că ea xni-a încredinţat spre păstrare, cu vreo câţiva ani în urmă, o casetă care, după cum zicea, ar conţine hârtii foarte importante...

Apoi, desigur, am avut amândoi multe altele pe cap, anii au zburat, ea a murit. Într-un cuvânt, fiindcă văd că sunteţi grăbit: am încă în păstrare caseta aceea, şi am adus-o cu mine întâmplător când am venit acum în Portugalia cu ocazia succesiunii fratelui meu... Or tocmai azi, acolo la teatru, mi-am zis că cel mai bine ar fi s-o încredinţez familiei...

Cruges a început să dea semne de nerăbdare:

— Mai întârzii?

— O clipă! a strigat Ega, interesat acum de acele hârtii şi de casetă. Ia-o înainte.

Atunci, domnul Guimarães, pe fugă, şi-a rezumat dorinţa. Cunoscând prietenia dintre domnii João da Ega şi. Carlos da Maia, se gândise să-i încredinţeze lui caseta ca s-o restituie familiei...

— Cu cea mai mare plăcere! a sărit Ega. Eu stau chiar la familia Maia, la Buchetul.

— Ah, foarte bine! Atunci trimiteţi dumneavoastră mâine un servitor de încredere, ea să vină s-o ia... Eu am tras la Hotel Paris, în Piaţa Pelourinho. Sau, mai bine, o aduc eu, nu mă deranjează deloc, chiar dacă-i ziua plecării...”

— Nu, nu se poate! Trimit cu un servitor! a stăruit Ega, întinzându-i mâna democratului.

Acesta i-a strâns-o călduros.

— Vă foai-te mulţumesc! Eu adaug atunci un bilet, şi dumneavoastră o încredinţaţi din partea mea lui Carlos da Maia, sau surorii lui.

Ega a tresărit, mirat:

— Surorii… Care soră?

Domnul Guimarães l-a privit pe Ega uimit. Şi, lăsându-i încet mâna să cadă:

— Cum care soră? Sora lui, singura pe care o are, Maria!

Cruges, care bătea cu tălpile pe loc, plictisit, a strigat de la colţul străzii:

— Ascultă, eu mă duc la Club.

— Vin şi eu numaidecât!

Între timp, domnul Guimarães îşi trecea degetele în mănuşi de piele neagră şi fină peste firele lungi ale bărbii.

privindu-l ţintă pe Ega, în strădania lui de a pătrunde adevărul. Iar când Ega l-a apucat de braţ, rugându-l să mai stea puţin de vorbă amândoi până în Piaţa Loreto, democratul a făcut primii paşi cu o încetineală bănuitoare.

— Mi se pare, spunea Ega zâmbind, dar nervos, că e o neînţelegere la mijloc… îl cunosc pe Maia de mic copil, locuiesc acum chiar în casa lui, pot să vă încredinţez că nu are niciun fel de Soră…

Atunci domnul Guimarães a început să mormăie nişte scuze bălmăjite, care mai mult îl enervau, îl chinuiau pe Ega. Domnul Guimarães şi-a închipuit că nu era un secret, că toate poveştile acelea cu sora fuseseră uitate, de vreme ce se împăeaseră…

— Doar v-am văzut chiar acum câteva zile, pe domnul Carlos da Maia cu sora lui şi cu dumneavoastră, într-o trăsură, pe cheiul Sodre…

— Cum? Doamna aceea? Cea din trăsură?

— Da! a exclamat domnul Guimarães iritat, sătul în sfârşit de încurcătura în care se zbăteau. Chiar ea, Maria Eduarda Monforte, „sau Maria Eduarda Maia, cum doriţi, pe care am cunoscut-o de mică, şi am purtat-o de multe ori în braţe, care a fugit cu MacGren, şi s-a ţinut pe urmă cu

dobitocul de Castro Gomes… Chiar ea!

Erau în mijlocul Pieţii Loreto, sub felinarul de gaz lampant. Iar domnul Guimarães s-a oprit deodată înlemnit, când a văzut ochii lui Ega holbându-se de groază şi o teribilă paloare acoperindu-i faţa.

— Dumneavoastră nu ştiaţi nimic din toate acestea?

Ega a respirat adânc, scoţându-şi pălăria de pe cap fără să răspundă. Atunci celălalt, stânjenit, a ridicat din umeri. Bine. Făcuse pesemne o gafă! Niciodată nu-i bine să te amesteci în treburile altora! Dar. Gata! Să-şi închipuie domnul Ega doar că a fost un coşmar, după toate versurile astea proaste de la serată! îşi cerea sincer scuze, şi-i ura noapte-bună domnului João da Ega.

Dintr-o străfulgerare, Ega întrevăzuse toată catastrofa: şi s-a atârnat lacom de braţul domnului Guimarães, înnebunit ca acesta să nu plece cumva, să nu dispară, luând cu e! pentru totdeauna mărturia, hârtiile acelea, caseta doamnei Monforte, şi odată cu de certitudinea, certitudinea pe care era acum nerăbdător s-o aibă. Şi înaintând încet prin

Loreto, şi-a justificat emoţia cu tot felul de bâiguieli, ca să-l liniştească pe omul acela, să-i poată smulge cu încetişorul tot ce ştia, dovezile, întregul adevăr.

— Domnule Guimarães, înţelegeţi… Astea sunt lucruri foarte delicate, o adevărată catastrofă… Am amuţit, am înlemnit când v-am auzit aşa, deodată, vorbind de de cu atâta simplitate… Pentru că, dar asta vă rog să rămână între noi, doamna aceea nu trece în Lisabona drept sora lui Carlos.

Domnul Guimarães a ridicat imediat mâna cu un gest larg. Ah, bine! Deci ştia despre ce e vorba? Păi, domnul Ega făcuse foarte bine… Sigur, erau lucruri nespus de serioase, cai e necesitau tot soiul de acoperiri… înţelegea, înţelegea perfect! Într-adevăr, dată fiind poziţia familiei

Maia în Lisabona, în societate, doamna aceea nu era o soră prezentabilă.

— Dar n-a fost vina ei, scumpul meu domn! A fost vina mamei, a mamei aceleia nemaipomenite pe care i-a dat-o dracul!…

Coborau acum prin Chiado. Ega s-a oprit o clipă, devorându-l pe bătrân cu ochii lui înfrigurați:

— Dumneavoastră, domnule Guimarães, ați cunoscut-o bine pe doamna aceea, pe Monforte?

Îndeaproape! O cunoscuse încă de la Lisabona – dar din vedere, ca pe soția lui Pedro da Maia. Apoi se întâmplase tragedia, ea fugise cu italianul. Tot în anul acela plecase și el la Paris cu o anume Clemence, o croitoreasă de la casa Levaillant; și, dintr-una într-alta, afaceri și ghinioane, rămăsese acolo pentru totdeauna! În sfârșit, n-avea de gând să-i povestească acum viața lui… Abia mai târziu o întâlnise pe Monforte, într-o noapte, la balul Laborde: și de atunci datau relațiile dintre ei. Pe vremea aceea italianul murise deja într-un duel, iar bătrânul Monforte își dăduse și el duhul din cauza vezicii. Ea se ținea pe atunci cu un tânăr numit Trevemnes, într-o casă frumoasă, din Parc Monceaux, eu mare șic… O femeie nemaipomenită! Și nu-i era rușine să spună că-i datora recunoștință! Când fata aceea, Clemence, care era fermecătoare, s-a îmbolnăvit de piept, doamna Monforte îi aducea flori, fructe, vin, îi ținea de urât, o veghea ca un înger… Fiindcă avea o inimă largă și generoasă cum rar se întâlnește! Astălaltă, fiică-sa, Maria Eduarda. Era pe atunci de vreo șapte-opt ani, frumoasă ca un înger… Mai avusese o fetiță cu italianul, la fel de drăguță. Oh! da, foarte drăguță! Dar aceea murise la Londra…

— Și pe Maria asta am ținut-o eu deseori în brațe, scumpul meu domn… Nu știu dacă ea își mai amintește de o păpușă pe care i-am dat-o, și cai e vorbea, spunea

Napoleon... Era în vremurile frumoase ale Imperiului, până şi neruşinatele de păpuşi ţineau cu imperialii! Apoi, când se afla la Tours, la mănăstire, m-am dus de două ori acolo cu maică-sa. Încă de pe atunci principiile mele nu-mi îngăduiau să păşesc întâ-un bârlog religios; dar, în fine, m-am dus ca s-o însoţesc pe maică-sa... Şi când ea a fugit pe urmă cu irlandezul, cu MacGren, la mine a venit maică-sa, furioasă, cerându-mi să chem comisarul de poliţie ca să-l aresteze pe irlandez. Până la urmă s-a aruncat într-o birjă, s-a dus la Fontainebleau, acolo s-au împăcat, au şi locuit împreună... Mă rog, o serie întreagă de complicaţii.

Un oftat obosit a scăpat din pieptul lui Ega, care-şi târa acum paşii, sfârşit de puteri:

— Şi doamna asta, desigur, habar n-avea pe atunci a cui fiică este...

Domnul Guimarães a ridicat din umei-i;

— Nici nu bănuia măcar că există o familie Maia pe faţa pământului! Femeia Monforte i-a spus totdeauna că tatăl ei a fost un nobil austriac, cu care se măritase la Madeira... Mare putregai, domnule, mare putregai!

— Îngrozitor, a murmurat Ega.

Dar, mai spunea domnul Guimarães. Ce altceva ar fi putut face femeia Monforte? Ce dracu', doar era greu să-i mărturisească unei fiice: „Află că eu am fugit de la taicătău, şi din cauza asta el s-a sinucis!" Nu atât din pudoare: fata de bună seamă pricepuse că mama ei avea amanţi, ea însăşi, la optsprezece ani, sărăcuţa, a avut deja unul; dar împuşcătura, cadavrul, sângele...

— Nici măcar mie! a exclamat domnul Guimarães, oprindu-se cu braţele larg deschise spre strada pustie. Nici măcar mie nu mi-a vorbit vreodată de soţul ei, sau de la sabona, sau de Portugalia. Mi-amintesc chiar că odată, la Clemence acasă, am făcut aluzie la un anume cal roib, un cal de-al lui Pedro da Maia, pe care călărea ea de obicei.

Superb animai! Dar nici n-am pomenit de soţul ei, am vorbit numai de cal. Ei bine, domnule, a lovit cu evantaiul în masă. A strigat ca turbată: *Dites donc*, *mon cher*, *vous în embetez avec ces histoires de l'autre monde*![73]… într-adevăr, cum bine spunea, erau poveşti de pe lumea ailaltă! Pe scurt: sunt convins că în ultimul timp socotea chiar că Pedro da Maia nici nu existase vreodată. O nesăbuită! Spre sfârşit „începuse chiar să bea… Dar, gata! Avea inima largă, şi s-a purtat frumos cu Clemence. Parce *sepultis*!

— Îngrozitor, a mai murmurat o dată Ega, scoţându-şi pălăria, trecându-şi mâna tremurătoare peste creştetul capului.

Şi acum unica lui dorinţă era să adune tot mai multe dovezi, tot mai multe amănunte. A pomenit atunci de hârtiile acelea, de caseta femeii Monforte. Domnul Guimarães nu ştia ce conţineau; şi nu s-ar fi mirat să fie doar facturi de pe la croitorese, sau decupuri vechi din *Le Figaro*, în care era vorba de ea…

— E o cutiuţă, pe care mi-a dat-o doamna Monforte în ajunul plecării la Londra cu fiică-sa. Era în timpul războiului… Maria trăia deja cu irlandezul, avea chiar şi o fetiţă, pe Rosa. Apoi a venit Comuna, şi toată năpasta. Când s-a întors doamna Monforte de la Londra, eu mă aflam la Marsilia. Atunci s-a încurcat biata Maria cu Castro Gomes, cred că numai ca să nu moară de foame… M-am înapoiat la Paris, dar n-am mai văzut-o pe Monforte, care era deja foarte bolnavă… Nici cu Maria, care se ţinea pe atunci cu dobitocul de Castro Gomes, un pedant, un filfizon bun de trimis la ghilotină, n-am mai apucat să vorbesc. Dacă o întâlneam, o salutam de departe, ca zilele trecute, când am văzut-o în trăsură cu dumneavoastră şi cu fratele ei… Astfel că am rămas cu hârtiile. Şi, ca să spun adevărul,

---

73 Ascultă, dragul meu, mă plictiseşti cu poveştile astea de pe lumea ailaltă (fr.).

cu toate treburile astea politice, am şi uitat de de Acum le ţin la dispoziţia familiei.

— Dacă n-ar fi un deranj pentru dumneavoastră, a adăugat Ega. Aş trece acum pe la hotel şi le-aş lua imediat cu mine…

— Niciun fel de deranj! Suntem în drum, e o treabă făcută!

Un timp au mers mai departe în tăcere. Cu siguranţă că serata luase sfârşit. Un uruit de roţi cobora spre Chiado. Pe lângă ei au trecut două doamne însoţite de un tânăr care făcea gesturi largi cu braţele, vorbind tare despre Alencar. Domnul Guimarães şi-a scos pe îndelete tabachera din buzunar; apoi, oprindu-se ca să scapere un chibrit, a reluat:

— Va să zică, Doña Maria trece doar drept rudă?… Şi cum a aflat? Cum s-a întâmplat?

Ega, care umbla cu capul în jos, a tresărit ca trezit din, somn. Şi a început să înşire o poveste încurcată de care roşea chiar ei în întuneric. Da, Maria Eduarda trecea drept rudă. Cel care descoperise a fost împuternicitul familiei. Ea a rupt cu Castro Gomşs, cu tot trecutul. Familia Maia îi dădea o rentă lunară; şi locuia la Olivais, foarte retrasă, dându-se drept fiica unui Maia care a murit în Italia. Toţi o iubeau nespus, Alfonso da Maia era foarte ataşat de fetiţă…

Deodată s-a indignat singur de născocirile astea în care amestecase şi numele nobilului bătrân, şi a exclamat, zguduit:

— În fine, nici eu nu ştiu, o oroare!

— O dramă! a rezumat grav domnul Guimarães.

Şi cum ajunseseră în piaţa Pelourinho, l-a rugat pe Ega să aştepte o clipă, cât alerga el sus să aducă hârtiile doamnei Monforte.

Rămas singur în piaţă, Ega a ridicat braţele la cer, ca într-o revărsare mută a neliniştii profunde în care umbla, ca un somnambul, de la Loreto încoace. Unica lui senzaţie, foarte limpede, era certitudinea de neclintit a poveştii lui Guimarães, atât de compactă, fără o lacună, fără o breşă prin care să crape şi să se fărâme în bucăţi. Omul acesta o cunoscuse pe Maria Monf orte la Lisabona pe când mai era încă soţia lui Pedro da Maia şi strălucea pe calul ei roib; o întâlnise apoi la Paris, fugită de la bărbat, după moartea primului amant, trăind cu alţii; pe atunci o ţinuse în braţe pe Maria Eduarda, căreia i se dăruiau păpuşi… Şi din vremea aceea o tot văzuse mereu pe Maria Eduarda, îi urmărise viaţa: la Paris, la mănăstirea din Tours, la Fontainebleau cu irlandezul, în braţele lui Castro Gomes, în fine, într-o birjă de piaţă, cu el şi cu Carlos da Maia, acum câteva zile, pe cheiul Sodre! Toate se legau, coincizând cu povestea spusă de Maria Eduarda. Şi din toate reieşea o singură certitudine monstruoasă: Carlos era amantul propriei sale surori!

Guimarães nu mai cobora odată. La etajul al doilea, o fereastră deschisă se luminase viu. Ega a început din nou să se plimbe cu paşi rari prin mijlocul pieţii. Şi acum, încetul cu încetul, simţea cum creşte în el neîncrederea în această catastrofă de mare dramă. Era oare de crezut să se petreacă aşa ceva cu un prieten de-al său, într-o stradă din Lisabona, într-o casă închiriată de mama Cruges?… Cu neputinţă! Asemenea grozăvii se petrec numai în vremurile de învălmăşeală socială, în tumultul evului mediu! Dar într-o societate burgheză, civilizată, înregistrată, garantată de atâtea legi, documentată cu atâtea acte, cu atâtea registre de stare civilă, cu atâtea certificate de căsătorie, nu se putea întâmpla aşa ceva! Nu! Nu intra în obiceiurile vieţii contemporane ca doi copii, despărţiţi de o trăsnaie a mamei lor după ce au dormit o clipă în acelaşi leagăn, să

crească pe tărâmuri îndepărtate unul de celălalt, să înveţe carte, să descrie parabolele diferite ale destinelor lor – pentru ce? Pentru ca să ajungă să doarmă din nou împreună, în acelaşi loc! Cu neputinţă. Asemenea lucruri se petrec doar în cărţi unde, ca născociri subtile ale artei, au rolul să înfioare sufletul omenesc de o groază inedită… Apoi şi-a ridicat ochii spre fereastra luminată, unde domnul Guimarães răscolea desigur prin cufăr după hârtiile acelea. Exista totuşi omul ăsta cu povestea lui în care nu găseai o discordanţă care s-o zdruncine cât de cât! … Şi încetul cu încetul lumina vie ce venea de sus i se părea lui Ega că pătrunde în nenorocirea aceea fără ieşire, că o luminează toată, că-i dezvăluie lenta desfăşurare. Da, toate acestea erau probabile, la urma urmei! Copila aceea, fiica pe care mama ei a luat-o cu sine, creşte, devine amanta unui brazilian, vine la Lisabona, locuieşte în Lisabona. Într-un cartier vecin locuieşte alt fiu al aceleiaşi femei, părăsit de ea, care a crescut, e bărbat în toată firea acum. Prin înfăţişarea lui, prin luxul lui, atrage atenţia în oraşul acesta provincial şi prăpădit. Iar ea, blondă, înaltă, superbă. Îmbrăcată la casa Laferrière, floare a unei civilizaţii superioare, atrage de asemenea atenţia în mulţimea aceea de femei scunde şi brunete. Datorită micimii cartierului Baixa şi a Pieţii Aterro, pe care toţi le frecventează, era fatal ca cei doi să se întâlnească într-o zi; şi dată fiind strălucirea lor personală, era fatal să se şi atragă! Poate exista oare ceva mai firesc? Dacă ea ar fi fost urâtă şi ar fi purtat o rochie ieftină, luată de gata de la Magazinul Americii, dacă el ar fi fost un tinerel timid cu pălărie tare şi rotundă, niciodată nu s-ar fi observat unul pe altul, şi-ar fi urmat diferit destinele lor diferite. Aşa stând însă lucrurile, era sigur că vor face cunoştinţă, era probabil că se vor iubi… Şi trece într-o zi pe aici demnul Guimarães, şi iese la iveală groaznicul adevăr!

Poarta hotelului a se îrţâit în întuneric şi a apărut domnul Guimarães, cu bonetă de mătase pe cap, cu pachetul în mână.

— Nu găseam cheia geamantanului, vă rog să mă scuzaţi. Întotdeauna-i aşa când te grăbeşti… Poftiţi faimoasa casetă!

— Prea bine, prea bine…

Era o cutie ca de ţigări pe care democratul o împachetase într-un număr vechi din *Rappel*. Ega a vârât-o în buzunarul cel mare al pardesiului; şi imediat, ca şi cum orice alt cuvânt ar fi – fost acum zadarnic, i-a întins mâna domnului Guimarães. Dar celălalt a ţinut să-l însoţească până la colţul străzii Arsenalului, deşi era cu boneta pe cap. Noaptea, pentru cineva care venea de la Paris, avea o dulceaţă orientală, iar el, cu deprinderile lui de ziarist, se culca totdeauna foarte târziu, la orele două-trei dimineaţa…

Şi atunci, păşind încet, cu mâinile în buzunare şi ţigara între dinţi, domnul Guimarães a revenit la subiecte politice şi la serată. Poezia lui Alencar (de la care aşteptase mult datorită titlului) i se păruse cât se poate de neînsemnată.

— Multe floricele, multe zdrăngănele, multă libertate, dar niciun atac efectiv, sau două-trei împunsături mai zdravene în monarhia şi curtea asta păcătoasă”. N-am dreptate?

— Da, într-adevăr… a murmurat Ega, privind mai departe în speranţa să zărească o trăsură de piaţă.

— Asta se întâmplă şx cu ziarele republicane de pe-aici…

Toate sunt o pleavă, domnule, toate sunt o băşică goală!

Le-am spus-o şi lor: „O, voi, suflete ale diavolului, atacaţi odată chestiunile sociale!”

Noroc că venea o trăsură, la pas, dinspre Piaţa Palatului. Ega i-a strâns repede mâna democratului, i-a urat drum bun, i-a strigat birjarului adresa Buchetului. Dar domnul Guimarães a mai ţinut portiera deschisă, ea să-l sfătuiască pe Ega să vină la Paris. Acum, că se împrieteniseră, îl va prezenta tuturor acelor persoane… Şi va vedea atunci domnul Ega! Nu mai era morga asta portugheză, a imbecililor ăstora, a prăpădiţilor ăstora care-şi dau aere, răsucindu-şi mustaţa. Acolo, la prima naţiune din lume, totul era numai veselie şi fraternitate, şi spirit cu toptanul…

— Iar adresa mea „la redacţia ziarului Rappel! Binecunoscută în lumea întreagă! Cât priveşte pacheţelul, nu mai am nicio grijă…

— Nici să n-aveţi!

— Sluga dumneavoastră… Salutări Doñei Maria!

În trăsură, în timp ce străbătea Piaţa Aterro, întrebarea îngrijorată pe care şi-o tot punea Ega era: „Ce să fac?” Ce să facă, sfinte Dumnezeule, cu secretul acela teribil pe care-l stăpânea, pe care numai el singur îl cunoştea, acum că Guimarães pleca, dispărea pentru totdeauna? Şi prevăzând, cu groază, toate suferinţele în care avea să-l arunce acea dezvăluire pe omul pe care-l stima cel mai mult pe lume – s-a gândit instinctiv să păstreze taina pe vecie, s-o lase să moară odată cu el. Nu va spune nimic: Guimarães dispărea la Paris; iar cei care se iubeau vor continua să se iubească!… Nu va crea astfel o criză îngrozitoare în viaţa lui Carlos şi nu va trebui să se împărtăşească şi el. Ca prieten al lui, din suferinţele provocate. Ce putea fi mai necruţător, de altfel, decât să striveşti viaţa a doua făpturi nevinovate şi dragi, aruncându-le în obraz o dovadă oribilă? 1…

Dar la gându-l acesta i-au apărut în faţa ochilor, vii şi înspăimântătoare, toate consecinţele acelei tăceri, ca nişte

flăcări în întuneric. Va putea el, în liniște, să fie martorul vieţii celor doi, de vreme ce o ştia „păcătoasă*? Să meargă în strada Sfântul Francisc, să ia loc vesel la masa lor, să ştie că scârnăvia asta a păcatului era opera tăcerii lui? Cu neputinţă… Dar, pe de altă parte, va avea oare curajul să intre, a doua zi, la Carlos în cameră, ca să-i spună în faţă: „Vezi că eşti amantul surorii tale”?

Trăsura oprise la Buchetul. Ega a urcat, ca de obicei, pe scara particulară a lui Carlos. Totul era cufundat în întuneric şi tăcere. Şi-a aprins sfeşnicul; a întredeschis draperia odăilor lui Carlos; a făcut pe covor câţiva paşi timizi, care de pe acum au părut să răsune trist. Un reflex de oglindă a lucit în fund, în bezna din dormitor. Iar lumina a căzut peste patul ce se vedea neatins, cu lunga-i. Cuvertură netezită, printre perdeluţele de mătase. Atunci gândul că la ora aceea Carlos era desigur în strada Sfântul Francisc l-a străfulgerat cu o precizie crudă, ca o imagine materială, atât de vie şi de reală, că i-a văzut limpede, îmbrăţişaţi. Frumuseţea Mariei, rafinamentul lui Carlos, totul pierea. Rămâneau doar două animale, născute din acelaşi pântec, împreunându-se într-un ungher ca nişte câini, sub pornirea brutală a instinctului!

A alergat în camera sa, fugind de viziunea aceea căreia întunericul din coridor, abia risipit de lumina tremurătoare, îi accentua mai mult relieful. Şi-a zăvorât uşa; cu mâna tremurândă a aprins în grabă, pe masa de toaletă, una după alta, cele şase luminări ale candelabrelor. Şi acum îi părea mai urgentă, inevitabilă, nevoia de a-i povesti *totul* lui Carlos. În acelaşi timp însă, cu fiecare clipă ce trecea, avea tot mai puţin curajul să meargă să-l privească pe Carlos în faţă, să-i distrugă fericirea şi viaţa cu dezvăluirea acelui crud adevăr. Nu putea! Să i-o spună altcineva! El avea să fie pe urmă acolo, gata să-l consoleze, să preia jumătate din suferinţa lui,

tandru şi credincios. Dar nenorocirea supremă a vieţii lui Carlos nu va fi provocată de cuvinte rostite de gura lui!… Să i-o spună altcineva! Dar cine? O mie de gânduri, incoerente şi prosteşti, i-au trecut prin mintea răvăşită. Să-i ceară Mariei să fugă, să dispară…

Să-i scrie o scrisoare anonimă lui Carlos, în care să-i povestească amănunţit ce a spus Guimarães… Şi tulburarea asta, îngrijorarea asta se transformau în cele din urmă în ură împotriva domnului Guimarães. De ce vorbise imbecilul ăsta? De ce stăruise să-i încredinţeze nişte hârtii străine? De ce i-l prezentase Alencar? Ah! dacă n-ar fi fost scrisoarea lui Dámaso… Totul se trăgea de la blestematul de Dámaso!

În timp ce se agita prin cameră, cu pălăria încă pe cap, i-au căzut ochii pe un plic aşezat pe măsuţa de noapte. A recunoscut scrisul lui Vilaga. Şi nici nu l-a deschis… Deodată l-a străfulgerat o idee. Să-i povestească totul lui Vilaca!… De ce nu? Doar era împuternicitul familiei Maia. Niciodată nu s-a ţinut ceva secret faţă de el în casa asta. Iar încurcătura aceasta neobişnuită, cu o membră a familiei, socotită moartă, care apare pe neaşteptate, cui altuia îi revenea s-o clarifice dacă nu credinciosului împuternicit, bătrânului confident, omului care, prin moştenire şi prin destin, cunoscuse totdeauna toate secretele şi împărtăşise toate interesele casei?… Fără să mai stea la gânduri, fără să mai cumpănească, s-a fixat imediat la această hotărâre salvatoare, care cel puţin îl liniştea, îi ridica de pe inimă o povară de fier, înăbuşitoare şi de nesuportat…

Trebuia să se trezească devreme, să-l caute pe Vilaca acasă. A aşternut pe o bucată de hârtie: „Trezeşte-mă la şapte”. Şi a coborât, pe lungul coridor unde dormeau servitorii, ca să atârne biletul de cheia de la camera valetului.

Când a urcat, acum ceva mai calm, a deschis scrisoarea lui Vilaga. Erau două rânduri prin care acesta îi amintea amicului Ega că poliţa de două sute de mii de reali de la Banca Populară expira peste două zile…

— La naiba, o nenorocire nu vine niciodată singură! a exclamat Ega furios, aruncând pe jos scrisoarea mototolită.

XVII

LA ORA ŞAPTE FIX l-a trezit valetul. Auzind scârţâitul uşii, Ega s-a aşezat în pat cu o tresărire şi, imediat, grijile negre din ajun, Carlos, sora lui, fericirea acelei case distrusă pentru totdeauna, i-au năpădit sufletul cu înfiorare, parcă trezite şi de Uşa spre verandă rămăsese deschisă; tăcerea şi aerul pal al dimineţii răzbăteau prin storul de pânză albă. O clipă Ega a privit în jur, înfrigurat; apoi. Lipsit de curaj, s-a foit în cearşafuri, gustând încă puţină căldură în culcuşul său, înainte de a pleca să înfrunte amărăciunile zilei.

Şi încetul cu încetul, în confortul călduţ al cuverturilor sub care se înăbuşea, alergătura asta ciudată la Vilaga acasă i s-a părut mai puţin urgentă şi mai puţin utilă… La ce bun să-l caute pe Vilaga? Nu era vorba de bani, nici de petiţii, nici de legalitate, de nimic, aşadar, care să necesite experienţa unui împuternicit. Însemna doar să mai introducă un burghez într-un secret atât de delicat, de se sperria el însuşi că-l cunoaşte. Şi, cuibărit mai comod în aşternut, doar cu nasul afară, în frig, murmură în sinea lui: „E o prostie să mă duc la Vilaga!”

În fond, nu va putea el oare să adune destul curaj ea să-i povestească totul lui Carlos, imediat, chiar în dimineaţa aceea, limpede, bărbăteşte? Era oare situaţia chiar atât de înspăimântătoare cum i se păruse în ajun, o ireparabilă năruire a unei vieţi de om lângă moşia mamei lui, la Celorico, în aşezarea Vouzeias, se petrecuse ceva

asemănător, doi fraţi care, cu totul nevinovaţi, erau cât pe ce să se căsătorească între ei. Totul s-a lămurit când s-au adunat actele pentru strigări. Mirii au fost câteva zile „reduşi la tăcere”, cum spunea părintele Serafim; şi în cele din urmă râdeau chiar ei, foarte buni prieteni, foarte amuzaţi, tratându-se drept „frăţiori”. Mirele, un flăcău tare chipeş, povestea apoi „că fusese pe punctul să prepare un ghiveci în familie”. Aici amăgirea durase mai mult, sensibilităţile „erau mai rafinate; dar pe inimile lor, absolut nevinovate, nu apăsa nicio culpă. De ce ar rămâne atunci existenţa lui Carlos distrusă pentru totdeauna? Faptul că nu ştiuse nimic îl scutea de remuşcări; iar odată trecută prima clipă de oroare, ce putea să-i provoace, în fond, durerea definitivă? Numai încetarea plăcerii. Aşadar, era ca orice altă supărare din dragoste. Chiar mult mai puţin sfâşietoare decât dacă Maria l-ar fi trădat cu Dámaso.

Deodată s-a deschis uşa şi a apărut Carlos, exclamând:

— Ce-a fost cu sculatul ăsta de dimineaţă? Mi-a spus adineauri Baptista, acolo, jos… Vreo aventură, vreun duel?

Avea pardesiul încheiat la toţi nasturii, cu gulerul ridicat, ascunzându-i încă cravata albă din ajun; şi desigur se înapoiase din strada Sfântul Francisc cu birja pe care o auzise Ega oprind cu câteva clipe mai înainte.

Se aşezase brusc pe pat; şi întinzând mâna după ţigări, pe masa de-alături, a murmurat, căscând, că aranjase în ajun cu Taveira o plecare la Sintra… Ca măsură de prevedere ceruse să fie trezit… Dar parcă acum se simţea cam obosit…

— Cum e vremea?

Carlos era tocmai pe cale să ridice storul. Pe masa de lucru, în plină lumină, rămăsese caseta femeii Monforte, învelită în *Rappel*. Ega şi-a spus, într-o străfulgerare: „Dacă o vede, dacă întreabă ceva, îi spun tot!” Biata lui

inimă a început să-i bată nebuneşte, îngrozită de acea hotărâre. Dar storul puţin înţepenit s-a ridicat, o rază de soare a scăldat masa, iar Carlos s-a întors fără să fi observat caseta. Ce uşurare pentru săracul Ega!

— Păi atunci, cu Sintra cum rămâne? a spus Carlos, aşezându-se la picioarele patului. Nu-i o idee rea deloc… Chiar ieri vorbea şi Maria de-o plimbare la Sintra… Aşteaptă! Am putea face partida împreună! Să mergem în patru, cu *break-ul*!

Şi se uita deja la ceas, calculând timpul necesar ca să înhame, s-o anunţe pe Maria.

— Ce-i mai rău, a sărit Ega prins în cursă, luându-şi monoclul de pe masă, e că Taveira zicea să mergem cu nişte fete…

Carlos a ridicat din umeri, îngrozit. Ce idee murdară, să meargă cu femei la Sintra, în plină zi!… Noaptea, pe întuneric, la beţie, treacă meargă… Dar la lumina zilei! Nu cumva cu Grăsuna Lola?

Ega s-a încufcat într-o poveste complicată, ştergându-şi monoclul cu colţul batistei. Nu erau spanioloaice… Dimpotrivă, nişte croitorese, fete serioase… îi făgăduise de mult o plimbare la Sintra uneia dintre de fiica unui oarecare Simoes, un tapiţer care dăduse faliment… Oameni foarte serioşi!…

Auzind de atâtea făgăduieli, de atâta seriozitate, Carlos a renunţat repede la ideea de a merge şi el la Sintra.

— Bine, gata!… Mă duc atunci să fac baie şi apoi, la treabă… Iar tu, dacă mergi, adu nişte plăcinte pentru Rosa, că-i plac foarte mult!…

De cum a ieşit Carlos, Ega şi-a încrucişat braţele descurajat, lipsit de vlagă, simţind bine că niciodată nu va îndrăzni să „spună totul”. Ce trebuia să facă?… Şi din nou, pe nesimţite, s-a refugiat în ideea de a-l căuta pe Vilaga, ca

să-i încredinţeze caseta femeii Monforte. Era omul cel mai cinstit, cel mai practic cu putinţă; şi, prin însăşi mediocritatea spiritului său burghez, cine putea fi mai nimerit decât el ca să înfrunte acea catastrofă fără pasiune şi fără nervi? „Lipsa de nervi” a lui Vilaca l-a hotărât definitiv.

A sărit atunci din pat, cuprins de nerăbdare, a tras de sonerie. Până să intre servitorul, s-a apucat, cu o *robe-de-chambre* pe umeri, să cerceteze caseta femeii Monforte. Într-adevăr, părea o cutie veche de ţigări, învelită într-o hârtie cu îndoiturile deja murdare şi zdrenţuite, cu semne de ceară de pecetluit pe care se distingea o deviză ce trebuie să fi fost a femeii Monforte – *Pro Amore*. Pe capac era trasat, cu un scris de femeie incultă: „*Monsieur Guimaran, a Paris*”. Auzind paşii servitorului, a acoperit-o eu un şervet care atârna alături, pe scaun. După o jumătate de oră traversa Piaţa Aterro într-o birjă descoperită, ceva mai însuiieţit acum, respirând din plin aerul proaspăt al dimineţii, fin şi răcoros, de care doar rareori avea parte.

De la început a întâmpinat piedici. Vilaga plecase de-acasă, iar servitoarea nu ştia bine dacă se dusese la birou, sau la Alfeite, pentru o expertiză… Ega a pornit-o spre biroul din strada Argintului. Domnul Vilaga încă nu sosise…

— La ce oră vine?

Funcţionarul, un tânăr palid care-şi răsucea nervos un ac cu coral prins pe vestă, a bâiguit că domnul Vilaga trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta, dacă nu cumva a plecat la Alfeite cu vaporul de nouă… Ega a coborât, disperat.

— Dă-i drumul, i-a strigat vizitiului, mergi la cafeneaua Tavares…

În cafeneaua încă pustie la ora aceea, un băiat freca

podelele. Aşteptându-şi micul-dejun, Ega a parcurs ziarele. Toate vorbeau de serată, în câteva rânduri scurte, făgăduind pentru mai târziu amănunte critice despre strălucitul turnir artistic. Doar *Gazeta ilustrată* se ocupa de ea mai pe larg, cu fraze serioase, etichetându-l pe Rufino drept „grandios”, pe Cruges drept „promiţător”; în Alencar, *Gazeta* făcea distincţia dintre filosof şi poet; filosofului, *Gazeta* îi amintea respectuos că nu toate aspiraţiile ideale ale filosofiei, înşelătoare ca nişte miraje din deşert, sunt realizabile în practica socială; dar poetului, creatorului unor atât de frumoase imagini, al atâtor stanţe inspirate, *Gazeta* îi striga fără nicio reţinere: „Bravo! Bravo!” Mai urmau şi alte nerozii de acelaşi fel. Apoi venea lista persoanelor. Despre care *Gazeta* îşi amintea să le fi văzut prin public: printre acestea „atrăgea atenţia, cu monoclul său, profilul fin al lui João da Ega, strălucitor de vervă ca totdeauna”. Ega a zâmbit, netezindu-şi mustaţa. Tocmai sosea biftecul fumegător, sfârâind în tigăiţa de lut. Ega a pus *Gazeta* lângă el, spunându-şi în sinea lui: „Nu e prost scris ziarul ăsta!”

Biftecul era excelent; şi, după o potârniche rece, puţină dulceaţă de ananas, o cafea tare, Ega a simţit că se risipeşte, în sfârşit, pâcla ce-i apăsa pe suflet din ajun. La urma urmei, se gândea el în timp ce-şi aprindea ţigara şi-şi arunca ochii la ceas, în dezastrul acela, practic vorbind.

Carlos pierdea doar o amantă frumoasă. Dar pierderea aceasta, care-l îndurera acum, nu va atrage ea oare după sine, mai apoi, compensaţii? Până acum viitorul lui Carlos era umbrit de făgăduiala aceea de căsătorie care-l lega prin onoare şi ireparabil de o femeie foarte interesantă, dar cu un trecut bântuit de brazilieni şi irlandezi… E drept, frumuseţea ei poetiza totul; dar cât timp va mai dura vraja asta, strălucirea ei de zeiţă păşind pe pământ?… La urma urmei, oare dezvăluirea lui

Guimarães nu va conta ca o eliberare providenţială? Peste câţiva ani Carlos va fi consolat, senin ca şi cum n-ar fi suferit niciodată şi, pe deasupra, liber, bogat, cu lumea larg deschisă în faţa lui!

Ornicul cafenelei a bătut orele zece. „Ei bine, să mergem”, şi-a zis Ega.

Roţile birjei s-au rostogolit iar pe strada Ai gintului. Domnul Vilaga nu venise, acum funcţionarul credea că într-adevăr se dusese la Alfeite. Şi în faţa acestei incertitudini, Ega s-a simţit deodată iar descumpănit, lipsit de curaj. A dat drumul birjei; în mână cu pachetul conţinând caseta, a pornit-o spre strada Aurului, apoi până la Rossio, oprindu-se distrat în faţa câte unei orfevrării, citind ici şi colo câte un titlu de carte într-o vitrină de librar. Încetul cu încetul pâcla din ajun, o clipă risipită, a început să-i reeadă pe suflet, mai densă. Acum nu mai vedea „eliberările”, nici „compensaţiile”. Simţea doar în jurul său, plutind parcă prin văzduh, oroarea aceea.

S-a întors în strada Argintului, a urcat din nou scara murdară de piatră; şi chiar pe palier, în faţa uşii capitonate cu postav verde, a dat peste Vilaga care se pregătea să plece iar, aferat, punându-şi mănuşile.

— În sfârşit, iată-te!

— Ah! va să zică dumneata erai amicul care m-a tot căutat?... Ai puţină răbdare, că mă aşteaptă vicontele de Torral...

Ega numai că nu i-a dat un brânci. Niciun viconte!... Era vorba de o chestiune foarte urgentă, foarte gravă! Dar celălalt nu se clintea din uşă, sfârşind de pus mănuşa, cu acelaşi aer vioi de afacerist grăbit.

— Păi, vezi şi dumneata... Mă aşteaptă omul! Avem *rendez-vous* la unsprezece!

Ega, furios acum, l-a înşfăcat de mânecă şi i-a murmurat chiar în obraz, tragic, că-i vorba despre Carlos,

că-ii o chestiune pe viaţă şi pe moarte! Atunci Vilaga, uimit foarte, a traversat brusc biroul, l-a poftit pe Ega într-o mică încăpere alăturată, îngustă ca un coridor, mobilată doar cu o banchetă de răchită, o masă plină cu cărţi prăfuite şi un dulap în fund. A închis uşa, şi-a tras pălăria pe ceafă:

— Ei, despre ce e vorba?

Ega, cu un gest, a arătat spre funcţionarul de afară care. I-ar fi putut auzi. Împuternicitul a deschis uşa, i-a strigai băiatului să zboare până la Hotelul Pelican şi să-l roage pe domnul viconte de Torral să aibă amabilitatea să aştepte o jumătate de oră… Apoi, după ce a închis uşa şi a tras zăvorul, a exclamat din nou, îngrijorat: – Ei, despre ce e vorba?

— Despre ceva groaznic, Vilaga, ceva nespus de groaznic… Nici nu ştiu cum să încep.

Vilaga, pălind, şi-a aşezat încet umbrela pe masă.

— Un duel?

— Nu… Uite ce e… Carlos întreţine relaţii cu o doamnă MacGren, care a venit iarna trecută în Portugalia, şi *u* rămas acum aici, ştiai asta?…

O doamnă braziliancă, soţia unui brazilian, care a locuit peste vară la Olivais?… Da, ştia. Vorbise chiar despre asta cu Eusebiozinho.

— Ah, cu Eusebio?… Ei bine, nu e braziliancă! E portugheză. Şi e sora lui!

Vilaga s-a prăbuşit pe banchetă, lovindu-şi palmele una de alta, uluit.

— Sora lui Eusebio!

— Ce a lui Eusebio, omule?… Sora lui Carlos!

Vilaca a amuţit, fără să înţeleagă, uitându-se cu nişte ochi îngrozitor de holbaţi la celălalt, care umbla prin cameră repetând: „Sora lui! Soră legitimă!” în cele din urmă, Ega s-a aşezat şi el pe bancheta de răchită; şi încet,

foarte încet, deşi biroul era acum pustiu, a povestit înti inirea sa cu Guimarães la serată, şi felul cum aflase întâmplător groaznicul adevăr, datorită unui cuvânt rostit la colţul Hotelului Alianţa… Dar când a pomenit de documentele încredinţate de către femeia Monforte lui Guimarães, păstrate de el atâţia ani, niciodată cerute înapoi, şi pe care democratul acum, pe neaşteptate şi urgent, voia să le restituie familiei, Vilaca, până atunci strivit şi parcă împuţinat la trup, s-a trezit, a explodat:

— Aici e ceva putred! Toate astea sunt ca să ne stoarcă bani!…

— Să ne stoarcă bani! Cine?

— Cine!? a strigat Vilaga sculându-se, furios. Cucoana, Guimarães, toată banda!… Asta nu pricepi dumneata, amice! Dacă apare o soră a lui Maia, legitimă şi autentică, patru sute de mii de contos şi mai bine îi revin ei!…

Atunci cei doi au rămas înghiţindu-se din ochi, sub impresia puternică a acelei idei neaşteptate care, fără vrerea lui, îl tulbura şi pe Ega. Dar cum împuternicitul, tremurând tot, revenea la imensa sumă de patru sute de mii şi tot pomenea de „Societatea Ochiului Viu” 1, Ega a înălţat din umeri:

— Asta nu pare deloc verosimil! Ea e incapabilă, absolut incapabilă de-o asemenea intrigă. În plus, dacă-i o chestiune de bani, ce nevoie avea să se dea drept soră, de vreme ce Carlos îi făgăduise s-o ia de nevastă?

— S-o ia de nevastă! Vilaga şi-a ridicat mâinile spre tavan, nu-i venea să creadă aşa ceva. Păi, cum! domnul Carlos da Maia să-şi acorde mâna şi numele concubinei unui brazilian!?… Sfinte Dumnezeule! Odată cu uimirea îi creşteau acum şi bănuielile, văzând în asta o nouă maşinaţie a „Ochiului Viu”.

— Nu, Vilaga, nu! a insistat Ega, simţind că-şi pierde

răbdarea. Dacă-i vorba de nişte documente pe care le avea ea, adevărate sau false, n-are importanţă, le-ar fi prezentat imediat, nu s-ar fi apucat mai întâi să se îndrăgostească de fratele ei!

Vilaga şi-a lăsat încet ochii în podea. Îl năpădea groaza gândindu-se la casa aceea mare, mândria lui, împărţită în jumătate, înşfăcată de o aventurieră… Dar cum Ega, foarte enervat, îi spunea că de fapt nu era vorba aici de documente, nici de legalitate, nici de avere, împuternicitul a scos alt strigăt, cu chipul din nou înflăcărat:

Celebră bandă de hoţi

— Ascultă, frate, mai e ceva!… Poate că-i fiica italianului!

— Ei şi?… E tot aia.

— Stai aşa! a urlat împuternicitul, lovind cu pumnul în masă. N-are drept la moştenirea tatălui, şi nu pupă un real din casa asta!… Domnule, aici e aici!

Ega a făcut un gest neputincios. Nu, nici asta măcar, din păcate! Era fiica lui Pedro da Maia. Guimarães o cunoştea pentru că o ţinuse în braţe, pentru că-i dăduse păpuşi când avea şapte ani, în vreme ce italianul fusese la Arroios şi zăcuse acolo în pat, cu un plumb în el, abia cu patru-cinci ani înainte. Fiica acestuia murise la Londra, de mică.

Vilaga s-a prăvălit din nou pe banchetă, distrus.

— Patru sute de mii de contos, ce bănet!

Atunci Ega a rezumat tot. Chiar dacă nu exista încă certitudinea legală, bănuielile erau puternice. Şi desigur că bietul Carlos, nevinovat, nu mai putea fi lăsat să se tăvălească în mocirla asta. Era deci absolut indispensabil să i se dezvăluie totul lui Carlos chiar din seara aceea…

— Iar dumneata, Vilaga, eşti cel care trebuie să-i spună.

Vilaga a sărit în sus, împingând bancheta la perete, cu zgomot.

— Eu!?

— Dumneata, care eşti împuternicitul casei!

Ce altceva era asta decât o chestiune de filiaţie, deci de moştenire? Cui altcuiva îi revenea să clarifice aceste detalii legale, dacă nu împuternicitului?

Vilaga a murmurat, cu tot sângele în obraz:

— Dumneata mă vârî într-un bucluc!…

Nu, Ega îl vâra doar într-o chestiune în care era iggic ca Vilaga să se afle, prin funcţia lui de împuternicit.

Celălalt a protestat, atât de tulburat că a început să se bâlbâie. La dracu'! Nu că s-ar eschiva de la îndatoririle lui! Dar vezi că el nu ştia nimic! Ce-i putea spune domnului Carlos da Maia? „Amicul Ega a venit să-mi povestească ce i-a povestit lui un anume Guimarães aseară în Loreto…" N-avea nimic altceva de spus…

— Păi, spune asta.

Celălalt l-a înfruntat pe Ega cu ochii în flăcări:

— Spune asta, spune asta… Ce dracu', domnule, pentru aşa ceva e nevoie de tupeu!

Şi-a tras vesta cu un gest disperat, s-a dus pufnind până în fundul cămăruţei, unde – s-a Lovit de dulap. S-a întors, l-a înfruntat din nou pe Ega:

— Nu poţi să te duci la cineva cu o asemenea chestie fără să ai dovezi… Unde sunt dovezile?…

— Vilaga, scuză-mă, dar dumneata eşti cam bătut în cap!… Păi, pentru ce am venit eu aici, dacă nu ca să aduc dovezile, aşa cum sunt, bune. Sau proaste, povestea lui Guimarâes, cutia asta cu hârtiiale femeii Monforte?…

Vilaga, care bodogănea întruna, s-a apucat atunci să cerceteze cutia, răsucind-o pe toate părţile, descifrând inscripţia de pe sigiliu: *Pro Amore*.

— Ce facem, o deschidem?

Ega îşi şi împinsese un scaun lângă masă. Vilaga. A tăiat hârtia, uzată la colţuri, care înfăşură caseta. Şi a apărut efectiv o cutie veche de ţigări, prinsă cu două ţinte, ticsită cu hârtii, unele în teancuri legate cu panglici, altele răzleţe în plicuri deschise care purtau monograma femeii Monforte sub o coroană de marchiz. Ega a despachetat primul teanc. Erau scrisori în nemţeşte, pe care nu le înţelegea, datate de la Budapesta şi Karlsruhe.

— Bun, asta nu ne spune nimic… Mai departe!

Alt pachet, legat cu o panglică roz pe care Vilaga a deznodat-o cu grijă, adăpostea o cutie ovală conţinând miniatura unui bărbat cu mustăţi şi favoriţi roşcaţi, ţeapăn în gulerul înalt şi aurit al unei uniforme albe. Vilaca a găsit pictura „drăguţă”.

— Vreun ofiţer austriac, a mârâit Ega. Alt amant… Ca *marche*[74].

Continuau să scoată hârtiile în ordine, apucându-le cu vârful degetelor, ca pe nişte relicve. Un plic mare ticsit cu facturi de la croitorese, unele achitate, altele fără chitanţă, a stârnit interesul lui Vilaga – care parcurgea articolele uluit de preţuri, de infinitele născociri ale luxului. Facturi de şase mii de franci! O singură rochie, două mii de franci!… Alt teanc le-a adus o surpriză. Erau scrisori de-ale Mariei Eduarda către mama ei, scrise de la mănăstire, cu un scris rotund şi îngrijit ca un desen, cu mici fraze grave şi cucernice dictate fără îndoială de bunele maici; şi în compunerile acestea virtuoase şi reci ca nişte teme şcolare, inima sinceră a fetei transpărea doar în câte

O floricică, acum uscată, prinsă cu un bold în partea de sus a hârtiei.

— Asta se pune de-o parte, a murmurat Vilaga.

Atunci Ega, simţind că-şi pierde răbdarea, a

74 Merge (fr.).

răsturnat toată cutia pe masă, a risipit hârtiile. Iar printre scrisori, facturi şi cărţi de vizită, le-a atras, atenţia un plic mare, pe care scria cu cerneală albastră: *Aparţine, fiicei mele Maria Eduarda*. Mai întâi şi-a aruncat Vilaga privirile, în fugă, peste uriaşa coală de hârtie, luxoasă şi specială, pentru documente, cu monograma aurită sub coroana de marchiz. Când i-a înmânat-o în tăcere lui Ega, părea să se înăbuşe, cu urechile roşii ca focul.

Ega a citit cu glas tare, fără să se grăbească. Glăsuia:

Cum Maria a născut fetiţa, şi e foarte slăbită, şi nici eu nu mă simt bine deloc din cauza unor junghiuri în coaste, mi se pare prudent, pentru orice eventualitate, să fac aici o declaraţie care te priveşte pe tine, scumpa mea fiică, şi de care ştie doar părintele Talloux (Mr. L'abbe Talloux, coadjuteur a Saint-Roch j), pentru că i-am spus-o acum doi ani, când am avut pneumonia, latã ce este: Declar că fiica mea Maria Eduarda, care semnează de obicei Maria Calzasid crezând că acesta e numele tatălui ei, este portugheză şi fiică a soţului meu Pedro da Maia, de care m-am despărţit de bunăvoie, luând-o cu mine la Viena, apoi la Paris, şi care trăieşte acum cu Patrick Mac*Gren, la Fontainebleau, cu care se va căsători. Iar tatăl soţului meu era socrul meu, Alfonso da Maia, văduv, care locuia la Benfica şi de asemenea la Santa Oiâvia, lângă râul Douro. Care toate se pot verifica la Lisabona, pentru că trebuie să existe acolo actele: iar greşelile mele, ale căror consecinţe le văd acum, nu trebuie să împiedice ca tu, scumpa mea fiică, să te bucuri de poziţia şi averea care îţi aparţin. Şi pentru asta declar aici acestea toate pe care le iscălesc, dacă nu o pot face cumva în faţa unui notar, ceea ce am de gând de îndată ce mă voi simţi mai bine. Şi de tot ce a fost, de s-ar întâmpla să mor, ceea ce să nu îngăduie Dumnezeu, îi cer iertare fiicei mele. Şi iscălesc cu numele meu de căsătorie – Maria Monforte da Maia.*

Ega a rămas cu ochii la Vilaga. Împuternicitul a putut doar să murmure, cu mâinile încrucişate pe masă:

— Ce bănet! Ce bănet!

Atunci Ega s-a ridicat. Bine! Acum totul se simplifica. Trebuia numai să i se înmâneze documentul acesta lui Carlos, fără comentarii. Dar Vilaga se scărpina în cap, cuprins de o nouă îndoială:

— Nu ştiu dacă fiţuica asta ar constitui o probă în justiţie…

— Ce probă, ce justiţie! a strigat Ega violent. E suficient pentru ca el să se despartă de ea!…

O bătaie timidă în uşa cămăruţei l-a făcut să se oprească brusc, îngrijorat, A descuiat. Era funcţionarul, care le-a spus în mare taină, prin crăpătura uşii:

— Domnul Carlos da Maia era jos în trăsură, când am intrat, şi a întrebat de domnul Vilaga.

O clipă i-a apucat panica. Fâstâcit, Ega a luat pălăria lui Vilaga. Împuternicitul vâra într-un sertar, cu amândouă mâinile, hârtiile femeii Monforte.

— Mai bine să spun că nu sunteţi aici, a sugerat funcţionarul.

— Da, mai bine! au exclamat amândoi cu glasul înăbuşit.

Au tras cu urechea, încă palizi. S-a auzit uruitul docarului lui Carlos pe stradă: cei doi au răsuflat uşuraţi. Dar acum Ega regreta că nu i-a trimis vorbă lui Carlos să urce, şi chiar acolo, fără alte şovăieli sau dulcegării, cu curaj, să-i povestească totul, în faţa acelor hârtii răspândite pe masă. În felul acesta hopul ar fi fost trecut acum!

— Ascultă-mă, spunea Vilaga ştergându-şi faţa cu batista, lucrurile trebuie făcute pe îndelete, metodic. Trebuie să ne pregătim, să respirăm adânc, ca să ne aruncăm corect în apă…

Oricum, a încheiat Ega, n-avea rost să mai lungească vorba. Celelalte hârtii din cutie îşi pierdeau interesul, după mărturisirea femeii Monforte. Nu rămânea decât ca Vilaga să apară diseară la Buchetul, pe la opt şi jumătate-nouă, până să nu plece Carlos în strada Sfântul Francisc.

— Dar trebuie să fii şi dumneata de faţă! a exclamat împuternicitul, cuprins de groază de pe-acum.

Ega i-a făgăduit. Vilaga a oftat uşor. Apoi, pe palier, însoţindu-l pe celălalt, a mai spus:

— Aşa ceva, aşa ceva!... Şi eu care, fără nicio grijă, luam masa la Buchetul...

— Dar eu, cu ei, în strada Sfântul Francisc!...

— În fine, pe diseară!

— Pe diseară!

În ziua aceea Ega nu s-a încumetat să se înapoieze la Buchetul, să ia masa în faţa lui Carlos, să-i vadă veselia şi seninătatea – simţind neagra nenorocire cum pogoară asupra lui la fel ca vălul nopţii. S-a dus să mănânce la marchiz, care de la serată, nu mai ieşise din casă „cu. Gâtul prins. Apoi, la opt şi jumătate, calculând că Vilaga trebuia să fi ajuns deja la Buchetul, l-a lăsat pe marchiz să se instruiască la o partidă de dame cu părintele capelan.

Ziua frumoasă, înnourându-se spre după-amiază, s-a încheiat cu o ploicică măruntă ce îngheţa străzile. Ega a luat o birjă. Şi tocmai oprea în faţa Buchetului, nespus de nervos, când l-a zărit pe Vilaga în poartă, cu umbrela sub braţ, suflecându-şi pantalonii ca să iasă.

— Ei? i-a strigat Ega.

Vilaga a deschis umbrela şi i-a murmurat de sub: ea, în taină:

— Nu s-a putut... A spus că-i foarte grăbit, că nu mă poate asculta.

Ega a bătut din picior, disperat:

— Vai de mine, frate!

— Ce-ai fi vrut dumneata? Să-l înşfac cu De-a sila? A rămas pe mâine… Trebuie să fiu aici mâine la unsprezece.

Ega a urcat scările în goană, mârâind printre dinţi: „Ufff! Nu mai ieşim din asta!” S-a dus până la biroul lui Alfonso. Dar n-a intrat. Printr-o deschizătură largă a draperiei pe jumătate trase apărea un colţ al încăperii, călduţ şi confortabil, în dulcele ton roz al luminii ce se aşternea peste damascuri; cărţile de joc erau pregătite pe masa de *whist*; pe sofaua brodată în nuanţe, Dom Diogo, mohorât şi molâu, privea flăcările din cămin netezindu-şi mustăţile. Şi, în focul vreunei dezbateri, vocea lui Craft, care a trecut cu pipa în mână, şi glasul mai tărăgănat al lui

Alfonso, calm, în fotoliul său, se amestecau, înăbuşite de vocea lui Sequeira, care urla furios: „Dar dacă mâine ar avea loc o răzmeriţă, armata asta, pe care voi vreţi s-o desfiinţaţi pentru că-i o şcoală de vagabondaj, ar trebui să vă apere coastele… E uşor să vorbeşti, să faci pe filosoful! Dar când vine aşa ceva peste tine, dacă n-ai la îndemână o jumătate de duzină de baionete gata de luptă, atunci te apucă pântecăraia!…”

Ega s-a îndreptat spre camerele lui Carlos. Luminările ardeau încă în sfeşnice; în aer plutea un parfum de apă de Lubin şi ţigară; iar Baptista i-a spus că domnul Carâos „ieşise de zece minute”. Se dusese în strada Sfântul Francisc! Mergea să doarmă acolo! Atunci, enervat, cu o noapte lungă şi tristă în perspectivă, a avut chef să se ameţească, să risipească printr-o biciuire puternică a simţurilor gândurile ce-l chinuiau. Nu dăduse drumul birjei, a pornit-o deci spre teatrul São Carlos. Şi la sfârşit s-a dus să ia cina la Augusto, cu Taveira şi două spanioloaice, Paca şi Carmen Filosoafa, într-o risipă de şampanie. La ora patru de dimineaţă era beat turtă, întins pe sofa, gemând sentimental, doar în sinea lui, strofele

dedicate de Musset Mariei Malibran[75]... Taveira şi Paca, lipiţi unul de altul pe acelaşi scaun, el cu aerul lui tandru de peşte, ea de asemenea *muy caliente*[76], ciuguleau cupe întregi de gelatină. Iar Carmen Filosoafa, îmbuibată, descheiată la nasturi, cu corsetul împachetat într-un exemplar din *Ziarul ştirilor*, lovea cu furculiţa de marginea farfuriei, fredonând cu ochii pierduţi la becurile de gaz lampant:

Señor alcade mayor.

No prenda usted los ladrones[77]...

S-a trezit a doua zi la ora nouă lângă Carmen Filosoafa, într-o cameră cu ferestre mari larg deschise, prin care pătrundea toată melancolia întunecatei dimineţi de ploaie. Şi, până să vină birja închisă pe care alergase s-o cheme servitoarea, bietul Ega, îngreţoşat, mahmur, cu limba de ioasă, umblând cu picioarele goale pe covor ca să-şi adune hainele risipite, avea doar o singură idee limpede în cap

— Să fugă de-acolo ca să se arunce într-o cadă mare de baie, foarte parfumată şi foarte proaspătă, unde să se purifice de acea senzaţie vâscoasă cu iz de Carmen şi de orgie, care-l înfiora.

Baia aceea purificatoare s-a dus s-o facă la Hotelul Braganca. Ca să se întâlnească apoi cu Vilaga şi Carlos la ora unsprezece, spălat şi fercheş. Dar a trebuit să aştepte lenjeria curată, pe care birjarul zburase să i-o aducă de la Buchetul, înarmat cu un bilet către Baptista; apoi şi-a luat micul-dejun; astfel că bătea de amiază când a descins la poarta particulară ce dădea spre odăile lui Carlos, cu lenjeria murdară într-un pachet.

Baptista tocmai traversa palierul cu un coş de camelii

---

75 Celebră cîntăreaţă franceză de origine spaniolă (1803—1836).

76 Foarte călduroasă (sp.).

778 Domnule primar, / Rog nu prindeţi hoţii (sp.).

în mână.

— A venit Vilaca? l-a întrebat Ega încet, umblând în vârful picioarelor.

— Domnul Vilaca e aici de-o bucată de vreme. Aţi primit rufele? Am trimis şi un costum, pentru că în asemenea situaţie arată întotdeauna mai îngrijit…

— Mulţumesc, Baptista, mulţumesc!

Şi Ega se gândea: „Bun, Carlos ştie acum totul, hopul a fost trecui!” Dar a mai întârziat, scoţându-şi mănuşile şi pardesiul cu o încetineală laşă. În cele din urmă, cu inima bătând să i se spargă în piept, a tras draperia de catifea. În vestibul domnea o tăcere apăsătoare; ploaia deasă biciuia uşa-fereastră, prin care se vedeau copacii din grădină, pierduţi în ceaţă. Ega a ridicat cealaltă draperie, cu blazonul familiei Maia brodat pe ea.

— Ah! tu eşti? a exclamat Carlos, ridicându-se de la masa de lucru cu nişte hârtii în mână.

Părea să-şi fi menţinut bărbăţia-şi dârzenia: doar ochii îi scânteiau. Cu o strălucire seacă, neliniştiţi. Şi mai mari în paloarea ce-i acoperise chipul. Aşezat în faţa lui, Vilaga, îşi trecea încet peste creştet, cu o mişcare obosită, batista din mătase de India. Pe masă erau răspândite hârtiile femeii Monforte.

— Ce dracu’ de încurcătură mai e şi asta, pe care a venit să mi-o povestească Vilaga? a izbucnit Carlos, încrucişându-şi braţele în faţa lui Ega cu o voce care abia îi tremura uşor.

Ega a bâiguit:

— Eu n-am avut curajul să-ţi spun…

— Dar eu am, ca să ascult!… Ce dracu’ ţi-a povestit omul acela?

Vilaga s-a ridicat imediat. S-a ridicat cu graba unui recrut timid care e înlocuit dintr-un post primejdios, şi a cerut îngăduinţa, dacă nu mai aveau nevoie de el, să se

întoarcă la birou. Desigur că domnii preferau să stea de vorbă mai liber. De altfel, rămâneau acolo hârtiile doamnei Maria Monforte. Iar dacă mai aveau nevoie de el, puteau trimite să-l caute, fie în strada Argintului, fie acasă…

— Înţelegeţi, a mai adăugat răsucindu-şi în mâini batista de mătase, că am, luat iniţiativa să vin să vă vorbesc, fiindcă e de datoria mea, ca prieten de încredere al casei… Asta a fost şi părerea bunului nostru Ega…

— Prea bine, Vilaga, mulţumesc! a sărit Carlos. Dacă e nevoie, trimit după dumneata…

Împuternicitul, cu batista în mână, a aruncat în jurul său o privire scotocitoare. Apoi s-a uitat pe sub masă. Părea foarte surprins. Iar Carlos urmărea cu nerăbdare paşii sfioşi pe care-i făcea prin cameră, căutând…

— Ce e, omule?

— Pălăi ia. Am crezut că am pus-o aici… Sigur că a rămas pe afară… Bine, dacă e nevoie de ceva…

Nici n-a ieşit bine, mai aruncându-şi încă o dată ochii îngrijoraţi prin colţuri, şi Carlos a tras violent draperia. Întorcându-se apoi spre Ega, s-a lăsat să cadă greu pe un scaun:

— Haide, spune!

Aşezat pe sofa, Ega a început să-i povestească întâlnirea cu domnul Guimarães jos, la bufetul de la Trinitate, după ce a vorbit Rufino. Omul ceruse explicaţii în legătură cu scrisoarea lui Dámaso, cu beţia ereditară… Totul se lămurise, şi s-a legat de atunci între ei un început de familiaritate…

Dar draperia s-a mişcat uşor, şi din nou s-a ivit capul lui Vilaga:

— Vă rog să mă scuzaţi, dar pălăria… N-o găsesc, aş fi jurat că am lăsat-o aici…

Carlos şi-a reţinut o înjurătură. Atunci Ega a început să caute şi el, pe după sofa, pe pervazul ferestrei. Carlos,

disperat, ca să sfârşească odată, s-a dus să se uite şi el între perdeluţele de la pat. Iar Vilaga, roşu ca racul, nefericit, scotocea acum până şi în baie…

— Cum să dispară aşa? În fine, poate că am uitat-o în vestibul!… Mă duc să mai văd o dată… Vă rog să mă scuzaţi.

Cei dni au rămas din nou singuri. Şi Ega a reînceput, povestind amănunţit cum Guimarães, de două-trei ori, la mici intervale, i se adresase în chestiuni indiferente, serata, politica, papă Hugo etc. Apoi el îl căutase pe Carlos ca să meargă cu el până la Club. Plecase în cele din urmă cu Cruges. Şi tocmai treceau prin faţa Hotelului Alianţa…

Din nou să dat draperia la o parte, şi Baptista şi-a cerut scuze de la dumnealor:

— Domnul Vilaga nu-şi găseşte pălăria, zice că a lăsat-o aici…

Carlos s-a ridicat, furios, apucând scaunul de spătar, gata parcă să-l sfărâme în capul lui Baptista.

— Duceţi-vă la dracu', tu şi cu domnul Vilaga al tău L. Să plece fără pălărie! Dă-i o pălărie de-a mea! Ufff!

Baptista s-a retras, foarte grav.

— Haide, sfârşeşte odată! a exclamat Carlos, recăzând pe scaun, acum şi mai palid.

Iar Ega a povestit cu de-amănuntul lunga, teribila convorbire cu Guimarães, din clipa în care omul, întâmplător, la despărţire, când să-i întindă mâna, a pomenit ceva despre „sox-a lui Maia". Apoi i-a încredinţat hârtiile femeii Monforte la uşa Hotelului Paris, în Piaţa Pelourinho…

— Asta e, mai mult nu ştiu. Închipuie-ţi şi tu prin ce noapte am trecut! Dar n-am avut curajul să-ţi spun. M-am dus la Vilaga… M-am dus la Vilaga în speranţa, mai ales, că el ar şti vreun fapt, ar avea vreun document care să spulbere toată povestea asta a lui Guimarães… Nu avea

nimic, nu ştia nimic. A rămas la fel de trăsnit ca şi mine»

În scurta tăcere care a urmat, o aversă mai puternică, Inundând copacii din grădină, a lovit în fereastră. Carlos s-a ridicat furios, într-o revoltă a întregii sale fiinţe:

— Şi tu crezi că asta e posibil? Crezi că i se poate întâmpla unui om ca mine, ca tine, pe o stradă din Lisabona? Întâlnesc o femeie, mă uit la ea, fac cunoştinţă cu ea, o iubesc, şi dintre toate femeile din lume tocmai ea trebuie să fie sora mea! Cu neputinţă… Niciun Guimarães, niciun fel de hârtie, niciun document nu mă pot convinge!

Şi cum Ega rămăsese mut, într-un colţ al sofalei, cu ochii în pământ:

— Spune ceva, i-a strigat Carlos. Îndoieşte-te şi tu, omule, îndoieşte-te cu mine!… E nemaipomenit! Voi toţi credeţi, ca şi cum ar fi lucrul cel mai firesc din lume, şi n-ar exista în oraşul ăsta decât fraţi şi surori care intră în asemenea încurcături!

Ega a murmurat:

— S-a mai întâmplat un caz asemănător, lângă moşia noastră, în Celorico…

Şi în clipa aceea, fără ca niciun foşnet să-i fi prevenit, a apărut Alfonso da Maia într-o deschizătură a draperiei, sprijinit în baston, zâmbind tot la cine ştie ce idee care desigur îl amuza. Era vorba tot de pălăria lui Vilaga.

— Ce dracu’ aţi făcut voi cu pălăria lui Vilaca? Bietul om a plecat de-aici tare necăjit… A trebuit să ia o pălărie de-a mea. Îi cădea până peste urechi, i-au căptuşit-o cu batiste…

Dar deodată a observat chipul răvăşit al nepotului său. A observat tulburarea lui Ega, ai cărui ochi abia. Se fixau, fugind neliniştiţi de la el la Carlos. Orice urmă de zâmbet s-a stins pe faţa lui, a înaintat încet în Odaie:

— Ce este, ce-aveţi?… S-a întâmplat ceva?

Atunci Carlos, în egoismul înfocat al pasiunii lui, fără să se gândească la cruda tulburare pe care avea să i-o provoace bietului bătrân, sperând numai că el, bunicul lui, martor al trecutului, ar cunoaşte vreun fapt, ar poseda vreo certitudine care să răstoarne toată povestea lui Guimarães, toate hârtiile femeii Monforte, s-a dus lângă el, s-a descărcat:

— S-a întâmplat ceva nemaipomenit, bunicule! Dumneata poate ştii… Dumneata trebuie să ştii ceva care să ne scoată din necazul ăsta! „Uite despre ce e vorba, în două cuvinte. Eu cunosc o doamnă care a sosit de câtva timp în Lisabona, locuieşte în strada Sfântul Francisc. Acum, deodată. Se descoperă că ea e sora mea legitimă!… A trecut pe aici un bărbat care o ştie, care avea nişte hârtii… Hârtiile sunt aici. Scrisori, o declaraţie a mamei mele… în sfârşit, o încurcătură, o groază de dovezi… Ce înseamnă toate astea? Sora aceea a mea, aceea care a fost luată de mică, n-a murit? Dumneata, bunicule, trebuie să ştii!

Alfonso da Maia, pe care-l apucase un tremur, s-a sprijinit un moment cu toată puterea în baston, a căzut în sfârşit greoi pe un fotoliu, lângă draperie. Şi a rămas apoi privindu-şi nepotul, uitându-se la Ega, cu ochii holbaţi, iară un cuvânt.

— Omul acela, a exclamat Carlos, e un anume Guimarâes, unchi de-al lui Dámaso… A vorbit cu Ega, lui Ega i-a încredinţat hârtiile… Povesteşte-i tu bunicului, Ega, povesteşte tu de la început!

Ega, eu un oftat, şi-a rezumat lunga lui poveste. Şi a spus în cele din urmă că important, decisiv era faptul că omul acela, Guimarães, care nu avea niciun interes să mintă. Şi numai întâmplător, absolut întâmplător, pomenise despre asta, o cunoştea pe doamna aceea de mică, drept fiica lui Pedro da Maia şi a Mariei Monforte. Şi că n-o

pierduse niciodată din vedere. O văzuse crescând la Paris, o ţinuse în braţe, îi dăruise păpuşi. O vizitase împreună cu mama ei la mănăstire. Frecventase casa unde locuise ea la Fontainebleau, măritată fiind…

— În sfârşit, a întrerupt Carlos, a văzut-o acum câteva zile, într-o trăsură, cu mine şi cu Ega… Ce părere ai „bunicule?

Bătrânul a murmurat, cu un mare efort, ca şi cum cuvintele, ieşind, i-ar fi sfâşiat inima:

— Doamna aceea, desigur, nu ştie nimic…

Ega şi Carlos au strigat într-un singur glas: „Nu ştie nimic!" După cum afirma Guimarães, mama îi ascunsese întotdeauna adevărul. Ea se credea fiica unui austriac. Se iscălise la început Calzaski…

Carlos, care răscolise printre hârtiile de pe masă, a înaintat spre el cu o foaie în mână:

— Uite, bunicule, declaraţia mamei mele.

Bătrânului i-a trebuit mult timp ca să caute, să scoată ochelarii din vestă, cu bietele lui degete care tremurau; a citit hârtia încet, pălind tot mai mult la fiecare rând, respirând greu; la urmă a lăsat să-i cadă pe genunchi mâinile, care încă mai ţineau strâns hârtia, a rămas parcă strivit, sleit de puteri. În sfârşit, cuvintele i-au ieşit de pe buze stinse, mohorâte. Nu ştia… Ce afirma femeia Monforte el nu putea să spulbere… Doamna aceea din strada Sfântul Francisc era poate, într-adevăr, nepoata lui… Nu ştia mai mult…

Şi Carlos în faţa lui îşi încovoia umerii, strivit şi el sub certitudinea catastrofei. Bunicul, martor al trecutului, nu ştia! Declaraţia aceea, toată povestea lui Guimarães dăinuiau neclintite, de nezdruncinat. Nu exista nimic, nici memorie de om, nici document scris care să le poată răsturna. Maria Eduarda era aşadar sora lui!… Şi unul în faţa celuilalt, bătrânul şi nepotul păreau împovăraţi de

aceeaşi suferinţă, născută din acelaşi gând.

În cele din urmă Alfonso s-a ridicat sprijinindu-se cu toată greutatea în baston, şi s-a dus să pună pe masă hârtia femeii Monforte. A aruncat o privire, fără să le atingă, scrisorilor răspândite în jurul cutiei de ţigări. Apoi, încet, trecându-şi mâna peste creştet:

— Nu ştiu nimic mai mult… întotdeauna am crezut că fetiţa aceea a murit… S-au făcut toate cercetările… Chiar ea a spus că-i murise fiica, a arătat nu mai ştiu cui un portret…

— Era alta mai mică, fiica italianului, a spus Ega. Guimarães mi-a vorbit despre asta… Aceasta a trăit. Aceasta, care avea deja şapte-opt ani, când numai cu patru-cinci ani în urmă apăruse în Lisabona individul acela italian…

Asta a fost.

— Asta a fost, a murmurat bătrânul.

A făcut un gest vag de resemnare şi a adăugat, după ce a respirat adânc:

— Bine! Astea toate trebuie gândite mai mult… Mi se pare nimerit să-l mai chemăm o dată pe Vilaga… Poate ar fi nevoie să facă un drum până la Paris… Şi înainte de orice trebuie să ne liniştim… La urma urmei, nu-i vorba de-o moarte de om… Nu-i vorba de-o moarte de om!

Vocea i se stingea, tremurătoare. I-a întins mâna lui Carlos, care i-a sărutat-o, sufocat; iar bătrânul, trăgându-l pe nepotul său la piept, şi-a aşezat buzele pe creştetul lui. Apoi a făcut doi paşi spre uşă, atât de încet şi de nesigur, că Ega a alergat spre el:

— Ţineţi-vă de braţul meu…

Alfonso s-a sprijinit de el, cu toată greutatea. Au străbătut vestibulul tăcut, cu ploaia bătând mai departe în ferestre. În urma lor a căzut draperia cea mare, cu blazonul familiei Maia. Şi atunci Alfonso, deodată, lăsând

braţul lui Ega, i-a murmurat lângă obraz, descătuşându-şi parcă întreaga durere:

— Ştiam de femeia aceea!... Locuieşte în strada Sfântul Francisc, a stat toată vara la Olivais... E amanta lui!

Ega a mai bâiguit: „Nu, nu, domnule Alfonso da Maia!" Dar bătrânul şi-a dus degetul la buze, a arătat spre camera de unde Carlos putea să audă... Şi s-a depărtat, încovoiat tot pe bastonul lui, învins în sfârşit de un destin necruţător care, după ce l-a rănit în puterea vârstei prin nenorocirea fiului, îl strivea la sfârşitul bătrâneţei prin nenorocirea nepotului.

Ega, – la capătul nervilor, sfârşit de puteri, s-a înapoiat în camera unde Carlos îşi reîncepuse plimbarea aceea agitată care făcea să tremure podeaua, să sune uşor flacoanele de cristal de pe marmura consolei. Tăcut, lângă masă, Ega a început să parcurgă alte hârtii de-ale femeii Monforte: scrisori, o cărţulie de marochin cu adrese, cărţi de vizită ale unor membri ai Jockey-Clubului şi ale unor senatori ai Imperiului. Deodată Carlos s-a oprit în faţa lui, deschizându-şi braţele disperat:

— Să fie două făpturi în al nouălea cer, şi să treacă un oarecare, un idiot, un Guimarães, care să spună două cuvinte, să aducă nişte hârtii şi să frângă pentru totdeauna două vieţi!... E ceva îngrozitor, Ega!

Ega a riscat o consolare banală:

— Ar fi fost mai rău dacă murea ea...

— De ce mai rău? a exclamat Carlos. Dacă murea ea, sau eu, ar fi luat sfârşit pasiunea asta, rămâneau doar durerea şi dorul, era altceva... Aşa suntem vii, dar morţi unul pentru celălalt!

S-a făcut din nou tăcere, o tăcere plină de melancolie. Ega a aprins o ţigară, s-a dus să se afunde într-un colţ al sofalei. Îl cuprindea oboseala acumulată după

toată emoţia aceea, după noaptea petrecută la Augusto, după dimineaţa de mahmureală din dormitorul spanioloaicei Carmen. Toată odaia se întrista, în lumina mai tristă a înserării de iarnă ce cobora. Ega a închis în cele din urmă ochii. Dar foarte repede l-a scos din amorţeală o nouă exclamaţie a lui Carlos care, în faţa lui, îşi frângea iar mâinile, deznădăjduit:

— Şi ce-i mai rău nu-i asta, Ega! Ce-i mai rău e că trebuie să-i spun eu totul, să-i povestesc totul!…

Ega se gândise şi la Asta… Şi trebuia să i se spună imediat, fără şovăieli.

— Am să-i povestesc chiar eu totul, a murmurat Carlos.

— Tu!?

— Păi, cine altul? Ai vrea poate să fie Vilaga…

Ega s-a încruntat:

— Ce ar trebui să faci tu e să te urci diseară în tren, şi să pleci la Santa Oiâvia. De-acolo ai să-i povesteşti tot. Ai fi mai sigur aşa.

Car. I-s s-a aruncat într-un fotoliu, cu un oftat adânc de oboseală:

— Da, poate, mâine, cu trenul de seară… Mi-am gândit şi eu la asta, ar fi cel mai bine… Acum însă sunt foarte obosit!

— Şi eu, a spus Ega întinzându-se. Şi nu mai înaintăm cu nimic, batem pasul pe loc în încurcătura asta. Cel mai bine e să încercăm să ne limpezim la cap… Eu mă duc să mă întind puţin în pat.

— Du-te!

Ega a urcat în cameră, s-a culcat peste patul făcut; şi în imensa lui oboseală, a adormit imediat. S-a trezit târziu, din cauza unui scârţâit al uşii. Intra Carlos, scăpărând un chibrit. Se înserase, jos suna clopoţelul pentru masă.

— Colac peste pupăză, mai e şi masa acum! spunea

Carlos aprinzând luminările de pe toaletă. Să nu avem noi un pretext ca să plecăm de acasă, la o cârciumă, unde să putem sta de vorbă liniştiţi! Şi pe deasupra l-am mai invitat azi şi pe Steinbroken.

Apoi, întorcându-se:

— Ega, crezi că bunicul ştie tot?

Celălalt sărise din pat şi, în faţa chiuvetei, îşi sufleca mânecile:

— Ascultă-mă… Mi se pare că bănuieşte ceva… Toată povestea a luat pentru el proporţii de catastrofă… Şi, dacă n-ar bănui adevărul, ar fi trebuit să-i provoace pur şi simplu o surpriză, ca unuia care-şi descoperă o nepoată pierdută.

Carlos a oftat încet. O clipă mai târziu coborau la masă.

Jos, în afară de Steinbroken şi de Diogo, au mai dat şi peste Craft, care venise „să le ceară de mâncare”. Şi în jurul mesei, vesele cia de obicei, plină de flori şi de lumini, în după-amiaza aceea plutea melancolia, transpărând prin conversaţia lâncezitoare despre boli – Sequeira care avea reumatism, bietul marchiz care se simţea tot mai rău.

De altfel, în birou, Alfonso se plânsese şi el de o puternică durere de cap, care-i justifica faţa suptă şi palidă. Carlos, căruia Steinbroken îi găsea „mână proastă”, a explicat şi el că avusese o noapte îngrozitoare. Atunci Ega, ca să mai însenineze atmosfera, i-a carut amicului Steinbroken să-şi spună impresiile despre marele orator al seratei de la Trinitate, Rufino. Diplomatul a şovăit. Fusese destul de surprins să afle că Rufino era un politician, un parlamentar… Gesturile lui, fâşia de cămaşă ce i se vedea ia pântece, ciocul, pletele, cizmele, nu i se păreau potrivite cu un adevărat om de stat:

Mais cependant, cependant. –… *Dans ce genrelă, dam le* genre *sublime, dans le genre de Demosthenes, îl*

m'a părut *tres fort... Oh, îl m'a pani excesivement fort*![78]

— Dar dumitale. Craft?

Lui Craft, din toată serata, îi plăcuse doar Alencar. Ega a ridicat din umeri cu violenţă. Asta-i bună! Nimic nu era mai caraghios decât Democraţia romantică a lui Alencar, Republica aceea dulce şi blondă, îmbrăcată în alb ca Ofelia, înălţând rugăciuni prin lunci, sub ochiul lui Dumnezeu... Dar Craft găsea tocmai lucrurile acestea excelente, fiindcă erau sincere. De fapt. Ce deranja întotdeauna în exhibiţiile literaturii portugheze? Scandaloasa lipsă de sinceritate. Nimeni, în versuri sau proză, nu părea să creadă în ceea ce declama cu înfocare, bătându-se cu pumnul în piept. La fel se întâmplase şi în ajun. Nici Rufino nu părea să creadă în influenţa religiei; nici omul cu barba ascuţită, în eroismul unor de-alde Castro şi Albuquerque; nici chiar poetul cu ochişorii drăgălaşi, în drăgălăşenia ochişorilor... Totul era contrafăcut şi artificial! La Alencar, ce deosebire! El credea într-adevăr în ceea ce einta, în fraternitatea dintre popoare, în Christul republican, în Democraţia cucernică şi încununată de stele...

— Trebuie să fie destul de bătrân acest Alencar, a spus Dom Diogo, care frământa cocoloaşe de miez de pâine între degetele lui lungi şi albe.

Carlos, lângă el, a ieşit în sfârşit din muţenie:

— Alencar trebuie să aibă vreo cincizeci de ani bătuţi pe muchie.

Ega a jurat că cel puţin şaizeci. Încă din 1836 Alencar publica nişte chestii aiurite, şi chema moartea, şi avea remuşcări pentru câte fecioare sedusese...

— Cu ani în urmă, într-adevăr, a murmurat încet

---

78 Dar totuşi, totuşi... în genul acesta, în genul sublim, în genul Ini Demostehe. mi s-a părut foarte tare... Oh ! mi s-a părut deosebit de tare ! (fr.)

Alfonso, am auzit şi eu vorbindu-se despre omul acesta *

Dom Diogo, care dusese paharul la buze, s-a i-ntors spre Carlos:

— Alencar are vârsta pe care trebuia s-o aibă tatăl tău… Erau prieteni buni, din cercul acela *distingue* de pe atunci. Alencar se ducea des la Arroios cu bietul João da Cunha, odihnească-l Dumnezeu, şi cu ceilalţi. Ei reprezentau crema oraşului, şi erau toţi de-o vârstă… Nimic n-a mai rămas, nimic n-a mai rămas!

Carlos a lăsat ochii în jos: toţi au amuţit, ca din întâmplare; un fkxr de tristeţe a trecut printre flori şi lumini, venind parcă din străfundurile acelor vremi trecute, pline de morminte şi suferinţă.

— Iar bietul Cruges, săracul de el, ce fiasco! a exclamat Ega, ca să mai risipească ceaţa.

După Craft, a avut ce merita. De ce s-a apucat să cânte Beethoven în faţa unui public educat în platitudinile lui Offenbach? Dar Ega nu admitea atâta dispreţ pentru Qffenbach, una dintre cele mai subtile manifestări moderne ale scepticismului şi ironiei! Steinbroken l-a acuzat pe Offenbach că nu cunoaşte contrapunctul. Un moment s-a discutat despre muzică. Ega a susţinut în cele din urmă că nu exista nimic, în materie de artă, care să întreacă fadoul. Şi a făcut apel la Alfonso, ca să-i mai scuture apatia:

— Nu-i aşa, domnule Alfonso da Maia? Dumneavoastră sunteţi, ea şi mine, unul dintre credincioşii fadoului, marea noastră creaţie naţională.

— Da, aşa e, a murmurat bătrânul ducându-şi mâna la cap, pentru a-şi justifica parcă lipsa de interes şi mohoreala. E multă poezie în fado…

Craft însă ataca fadoul, ca şi *malaguenas*[79], *peteneras* –, toată muzica aceea meridională care i se

79 Arii populare din provincia spaniolă Malaga.

părea doar o gargariseală plină de văicăreli, prelungită la Nesfârşit, în jeluiri sterpe şi lenevoase: El, bunăoară, ascultase într-o seară o *malaguena*, una dintre acele faimoase *malaguenas* cântată într-un stil perfect de către o doamnă chiar din Malaga. Era la Madrid, la familia Villa-Rubia. Doamna ia loc la pian, mormăie ceva despre *piedra* şi *sepultura* „[80] *şi* începe să geamă cu un vaier care nu se mai termină: A-*a-a-a-a-ah*... Ei bine, domnilor, el se plictiseşte, trece într-altă cameră, urmăreşte o întreagă partidă de whist, răsfoieşte un album imens, discută despre războiul carlist cu generalul Joveilos, iar când se întoarce, cucoana, cu garoafe în cosiţă şi ochii în tavan, încă mai gemea acelaşi A-*a-a-a-a-ah*!...

Au râs cu toţii. Ega a protestat cu înfocare, stârnit acuma. Craft era un englez uscat, crescut la sânul plat al economiei politice, incapabil să înţeleagă întreaga lume de poezie pe care o putea conţine un vaiet! Dar el nu vorbea despre *malaguenas*. Nu era însărcinat să apere Spania. Aceasta avea, întru convingerea lui Craft şi a altor britanici, suficiente glume şi suficiente cuţite... Acum era vorba de facto!

— Şi, mă rog, unde ai auzit dumneata fadoul? Aici, prin saloane, la pian... Într-adevăr, aşa, sunt de acord, e ceva neînsemnat. Dar ascultă-l dumneata cântat de trei-patru chitareşti, într-o noapte, la ţară, cu o lună frumoasă pe Cer... Ga la Olivais astă vară, când l-a adus acolo marchizul pe învârteguş! Ţi-aduci aminte, Carlos?...

Şi s-a oprit, înlemnit, căindu-se de a fi evocat cu atâta uşurătate o amintire de la Vizuina. Carlos n-a scos un cuvânt, cu o umbră pe faţă. Craft a mai mormăit că, într-o noapte frumoasă eu lună, toate sunetele de la ţară erau frumoase, chiar şi orăcăitul broaştelor. Şi din nou o ciudată amorţeală a cuprins încăperea; servitorii aduceau

80 Piatră şi mormînt (sp.).

dulciurile.

Atunci, în mijlocul tăcerii, Dom Diogo a rostit îngândurat, cu măreţia lui de leu nostalgic care-şi Aminteşte de un trecut glorios:

— Altă muzică foarte *distinguee* de pe vremuri erau *Clopotele de la mănăstire*. Ai fi zis chiar că auzi clopotele bătând… Aşa ceva nu mai există azi!

Masa se termina într-o atmosferă rece. Steinbroken revenise la absenţa familiei regale de la serată, absenţă care îl îngrijora din ajun. Nimănui de acolo nu-i păsa de Palat. Apoi, Dom Diogo a scos la iveală o veche şi plicticoasă poveste despre infanta Isabel. Au răsuflat cu toţii uşuraţi când valetul a început să ofere în jurul mesei castronul cel mare de argint şi cana cu apă parfumată.

După cafeaua servită în sala de biliard, Steinbroken şi cu Craft au făcut o partidă „pe cincizeci" şi la cincisprezece tostoni, ca să fie mai interesaţi. Alfonso şi Dom Diogo se retrăseseră în birou. Ega s-a cufundat într-un fotoliu, cu *Le Figaro* în mână. Dar foarte curând a lăsat să-i alunece ziarul pe covor şi a închis ochii. Atunci Carlos, care se plimba fumând îngândurat, s-a uitat o clipă la Ega adormit, şi a dispărut după draperie.

Se ducea în stradă. Sfântul Francisc.

Dar nu se grăbea, mergând pe jos prin Aterro, înfăşurat într-o haină de blană, cu ţigara pe sfârşite. Noaptea era luminată de o lună în creştere ce se ivea printre petice de nori albi care fugeau, purtaţi de un vânt uşor de nord.

În după-amiaza aceea, singur în camera sa, Carlos se hotărâse să meargă să stea de vorbă cu Maria Eduarda – dintr-un motiv suprem de demnitate şi de raţiune, pe care-l descoperise şi pe care şi-l repeta necontenit, drept justificare. Nici ea şi nici el nu erau două făpturi slabe, care să aibă nevoie ca cea mai cumplită criză din viaţa lor

să le fie rezolvată şi rânduită de Ega sau Vilaga; ci erau două fiinţe tari, cu sufletul destul de dârz şi judecata destul de limpede, ca să găsească singuri calea demnităţii şi a raţiunii, în catastrofa aceea care le distrugea viaţa. De aceea el, şi numai el, trebuia să maargă în strada Sfântul Francisc.

Desigur că-i venea nespus de greu s-o revadă acum, când ştia că-i e soră... Dar de ce nu? Erau ei oare doi bigoţi, stăpâniţi de frica iadului, înspăimântaţi de păcatul în care căzuseră, chiar dacă inconştienţi, grijulii numai să meargă să se ascundă în fundul unor mănăstiri îndepărtate? Nu! Aveau ei oare nevoie să aştearnă imediat între ei lungile leghe ce se întind de la Lisabona la Santa Oiâvia, de teamă să nu recadă în vechea slăbiciune, dacă li s-ar întâlni ochii din nou, strălucind la fel de înflăcăraţi? Nu! Amândoi aveau în ei suficientă forţă ea să-şi îngroape inima sub raţiune, ca sub o lespede rece şi dui a, atât de adânc, încât să nu-i mai audă nici revolta, nici plânsul.

De altfel, de ce era nevoie să facă apel la raţiune, la curajul lor de oameni tari?... N-avea de gând să-i dezvăluie brusc Mariei Eduai da *tot* adevărul, să-i spună un adio patetic, un adio de teatru, să înfrunte un acces de pasiune şi durere. Dimpotrivă! Toată după-amiaza aceea, în propriul său chin, căutase cu înfrigurare un mijloc să-i îndulcească şi să-i gradeze bietei făpturi oroarea dezvăluirii pe care i-o datora. Şi găsise unul în cele din urmă, foarte complicat, foarte laş! Dar era singurul, singurul care, printr-o pregătire treptată, compătimitoare, ar cruţa-o de o durere fulgerătoare şi brutală. Şi acest mijloc era posibil doar dacă mergea el, rece, curajos, în strada Sfântul Francisc.

De aceea se ducea şi, prin Piaţa Aterro, încetinindu-şi paşii, rezuma, detalia acel plan, înceromd chiar asupra sa, cu glas încet, cuvintele pe care avea de gând să i le spună.

Va intra în salon, cu un aer foarte grăbit, şi-i va povesti că nişte treburi ale casei, o complicaţie cu intendenţii, îl sileau să se ducă la Santa Oiâvia, peste câteva zile. Şi va pleca imediat, pretextând că dă fuga până la împuternicit acasă. Putea chiar să adauge: „Numai pentru un moment, n-am să întârzii, pe cu rând un lucru îl neliniştea. Dacă ea îi dădea o sărutare?... A hotărât atunci să-şi exagereze graba, să rămână cu ţigara în gură, fără măcar să-şi scoată pălăria... Şi plecă. Nu se mai întorcea. Biata de ea, sărăcuţa, avea să aştepte până târziu, pândind fiecare uruit de trăsură pe stradă în seara următoare pleca la Santa Oiâvia cu Ega, lăsându-i o scrisoare prin care o anunţa că, din păcate, în urma unei telegrame, se văzuse nevoit să ia trenul chiar atunci. Putea să şi adauge: „Mă înapoiez peste două-trei zile...” Şi pleca departe de ea pentru totdeauna. De la Santa Oiâvia îi scria imediat, pomenindu-i şovăielnic şi învălmăşit despre nişte documente de familie descoperite pe neaşteptate care dovedeau că între ei există o legătură apropiată de rudenie. Toate acestea bălmăjite pe scurt, „în grabă”. În fine, în altă scrisoare îi dezvăluia *tot* adevărul, îi trimitea declaraţia mamei ei; şi, arătându-i necesitatea unei despărţiri până se vor lămuri toate îndoielile, îi cerea să plece la Paris. Vilaga, însărcinat cu partea bănească, îi va înmâna imediat trei sau patru sute de livre pentru drum... Ah! toate acestea erau foarte complicate, foarte laşe! Dar era singurul mijloc. Şi cine altul, în afară de el, îl putea folosi cu milă şi tact?

Pierdut în aceste gânduri, s-a trezit deodată pe uliţa Parreirinha, drept în faţa casei unde locuia Maria. Din salon străbătea prin perdele o lumină slabă. Restul casei era cufundat în întuneric – fereastra micului budoar unde se îmbrăca ea, veranda camerei ei cu vazele pâine. De crizanteme.

Şi încetul cu încetul, privind faţada aceea mută din care răzbătea doar, la un colţ, o lumină caldă de alcov cuprins de somn, l-a pătruns în mod straniu îngrijorarea şi neîncrederea. Îi era frică de penumbra aceea molatecă pe care o presimţea înăuntru, îmbibată toată de căldură şi de un parfum în care se distingea iasomia. N-a intrat; a continuat să păşească încet pe trotuarul din faţă, gândindu-se la anumite amănunte din casă – sofaua largă cu pernele de mătasej dantelele măsuţei de toaletă, perdeluţele albe de la pat... Apoi s-a oprit în faţa razei late de lumină care ieşea din poarta Clubului: şi s-a îndreptat într-aoolo, maşinal, atras de simplitatea şi siguranţa acelei intrări, cu pardoseală de piatră, cu becuri mari de gaz lampant, fără penumbre şi fără parfumuri.

În sala de jos a parcurs, fără să le înţeleagă, telegramele de presă risipite pe masă. Trecând un chelner, i-a cerut să-i aducă un coniac. Teles da Gama, care venea dinăuntru fluierând, cu mâinile în buzunarele pardesiului, s-a oprit o clipă ea să-l întrebe dacă se va duce marţi la familia Gouvarinho.

— Poate, a murmurat Carlos.

— Atunci, vino!... Eu umblu acuma să pescuiesc musafiri... E ziua lui Charlie, pe deasupra. Ne întâlnim acolo toată crema societăţii, şi se dă şi cina!

A intrat chelnerul cu tava iar Carlos, în picioare lângă masă, amestecând zahărul în pahar, şi-a amintit, fără să vrea, de după-amiaza când contesa i-a prins un trandafir la reverul fracului şi i-a dat apoi prima sărutare; revedea, sofaua pe care căzuse ea într-un foşnet de mătăsuri lâioto tolite... Cât de şterse şi depărtate erau acum toate acestea!

De îndată ce şi-a băut coniacul, a plecat. Acum, umblând pe lângă case, nu mai vedea faţada aceea care-l tulbura cu lumina ei de alcov pierind la fereastră. Poarta

era închisă, gazul ardea pe palier. Şi a urcat, simţindu-şi mai tare bătăile inimii decât aşezarea paşilor săi pe scara de piatră. Melanie, care a venit să deschidă, i-a spus că doamna, puţin obosită, – se dusese să se întindă în patul nedesfăcut – iar salonul într-adevăr, părea abandonat pentru seara aceea, cu becurile de gaz stinse, broderia părăsită şi înfăşurată în coşul ei, cărţile stivuite rece pe marginea mesei, de pe care sfeşnicul răspândea o lumină subţiratică pe sub abajurul de dantelă galbenă.

Carlos şi-a scos mănuşile, încet, năpădit din nou de nelinişti în faţa acelei reculegeri adormite. Şi deodată Rosa a venit în cameră alergând, râzând, ţopăind, cu părul slobod pe umeri, cu braţele deschise spre el. Carlos a ridicat-o în aer, spunând ca de obicei: „Uite şi căpriţa!…”

Dar deodată, în timp ce o ţinea astfel suspendată în văzduh, dând din picioruşe, l-a străbătut gândul că acel copil era nepoata lui şi-i purta numele!… I-a dat drumul, a lăsat-o aproape să cadă – uitându-se mirat la ea, ca şi cum pentru prima oară ar fi văzut feţişoara aceea sidefie şi fină prin care curgea sângele său…

— De ce te uiţi la mine? a murmurat ea, dându-se înapoi şi zâmbind, cu mânuţele încrucişate în spatele fustiţei bufante.

El nu ştia, i se părea altă Rosa; iar la tulburarea de acum se adăuga dorul de vechea Rosa, cealaltă, care era fiica doamnei MacGren, căreia îi povestea despre Jeanne d’Arc, pe care o dădea în leagăn la Vizuina pe sub salcâmii în floare. Ea îi zâmbea între timp mai mult, cu dinţişorii ei strălucitori, cu frumoşii ochi albaştri plini de gingăşie, văzându-l atât de grav şi atât de mut, crezând că vrea să glumească, să facă „vocea lui Carol cel Mare”. Avea. Zâmbetul mamei, cu aceeaşi gropiţă în bărbie. Deodată Carlos a văzut în ea toată graţia Mariei, tot farmecul ei. Şi a luat-o din nou în braţe, atât de năvalnic, a sărutat-o atât

de furtunos pe păr şi pe faţă, încât Rosa a început să tremure, speriată, şi a scos un ţipăt. I-a dat drumul imediat, temându-se că n-a fost destul de cast... Apoi, foarte serios, a întrebat:

— Unde-i mămica?

Rosa îşi freca braţul, cu feţişoara încruntată:

— Răule!... M-ai ciupit.

Carlos i-a trecut peste păr mâna lui încă tremurătoare.

— Haide, nu fi miorlăită, ştii doar că mămichii nu-i place. Unde-i ea?

Fetiţa. Împăcată, satisfăcută acum, ţopăia în jurul lui, agăţându-se de încheieturile mâinilor lui Carlos, ca să sară şi ei cu ea.

— Mămica s-a dus să se culce... A spus că-i foarte obosită, şi pe-urmă zice că eu sunt leneşă... Haide, sări şi tu. Nu fi rău!...

În clipa aceea, de pe coridor, s-a auzit glasul lui Miss Sara:

— *Mademoiselle*!...

Rosa şi-a dus degeţelul la gură, râzând:

— Spune-i că nu sunt aici! Haide... Ca s-o necăjim!... Spune!

Miss Sara ridicase draperia: şi a descoperit-o imediat ascunsă, pitită în spatele lui Carlos, în vârful picioarelor, făcându-se mititică. A avut un surâs binevoitor, a murmurat: „*Good night, şir*". Apoi a amintit că era aproape nouă şi jumătate, *mademoiselle* fusese puţin răcită şi trebuia să se ducă la culcare. Atunci Carlos a tras-o uşurel pe Rosa de braţ, a mai mângâiat-o o dată, îndemnând-o astfel să asculte de Miss Sara.

Dar Rosa îl zgâlţâia, indignată de trădarea lui.

— Niciodată nu faci şi tu ceva!... Mototolule! Uite că nici nu-ţi spun noapte bună!

A străbătut salonul îmbufnată, i-a dat un brânci guvernantei zâmbitoare, şi, ajunsă pe coridor, a izbucnit într-un plâns înciudat şi încăpăţânat. Miss Sara, surâzând în continuare, a scuzat-o pe *mademoiselle*. Din cauza răcelii se obrăznicise. Dar dacă ar fi fost mama ei de faţă, n-ar fi făcut aşa ceva, nu, niciodată!

— *Good night*, sir.

— *Good night*, *Miss Sarah*…

Rămas singur. Carlos a rătăcit câteva clipe prin salon, în cele din urmă a ridicat tapiseria care închidea budoarul strâmt în care se îmbrăca Maria. Acolo, în întuneric, tremura un reflex palid de oglindă, lovită de raza lată a felinarului din stradă. A împins încetişor uşa camerei.

— Maria!… Dormi?

Lumina era stinsă; dar acelaşi felinar din stradă, bătând prin storul ridicat, detaşa din beznă albeaţa palidă a perdeiuţelor ce învăluiau patul. Şi de-acolo i-a murmurat ea, abia trezită:

— Intră! M-am culcat, eram tare obosită… Ce oră e?

Carlos nu se urnise din loc, cu mâna încă pe clanţă:

— E târziu, şi trebuie să mă duc imediat la Vilaca… Am venit să-ţi spun că va trebui poate să plec la Santa Oiâvia, de mâine încolo, pentru două-trei zile…

O mişcare, printre perdeluţe, a făcut să scârţâie patul.

— La Santa Oiâvia?… Asta-i acum, dar pentru ce? Aşa, deodată… Intră!… Vino încoace!

Atunci Carlos a făcut un pas pe covor, fără zgomot. Încă mai auzea scârţâind arcurile patului. Şi tot parfumul pe care-il cunoştea acum atât de bine, răspândit prin întunericul mocnit, l-a învăluit, i-a pătruns în suflet cu puterea de seducţie neaşteptată a unei mângâieri inedite, ce-l tulbura în mod straniu. Continua să se bâlbâie,

insistând asupra urgenţei de a se întâlni cu Vilaga în seara aceea.

— E o plictiseală, din cauza unor intendenţi, pentru nişte ape…

A atins patul; şi s-a aşezat pe margine de tot, copleşit dintr-odată de oboseală, prea sleit de puteri ca să mai continue născocirile cu ape şi intendenţi, care i se păreau acum munţi de fier pe care trebuia să-i urnească din loc.

— M-am simţit atât de obosită! După masă, m-a apucat o lene, rosti Maria. Dar de ce să pleci aşa de brusc? …

La ora aceea Ega se trezea din somn în sala de biliard, întins încă în fotoliul în care-l ţintuise oboseala. Căscând, pe jumătate adormit, şi-a târât paşii până în biroul lui Alfonso.

Acolo ardea un foc vesel, lângă care se prăjea Reverendul Bonificio, încolăcit pe blana de urs. Alfonso îşi făcea partida de *whist* cu Steinbroken şi cu Vilaga; dar era atât de distrat, atât de zăpăcit, încât Dom Diogo, ghinionist şi iritat, mârâise de două ori până acum că, dacă durerea de cap îl prostea în halul ăsta, mai bine să încheie partida! Când a apărut Ega, bătrânul a ridicat spre el o privire îngrijorată:

— Unde-i Carlos? A ieşit?

— Da, cred că a ieşit cu Grafit, a spus Ega. Ziceau că vor să meargă să-l vadă pe marchiz.

Vilaga, care amesteca pe îndelete şi meticulos cărţile, s-a uitat şi ed la Ega eu nişte ochi curioşi şi ageri. Dar Dom Diogo începuse deja să-bată cu degetele pe faţa de masă, bodogănind: „Haide, haide… Ce câştigi dacă te interesezi ce fac ceilalţi?” Atunci Ega s-a oprit acolo un moment, căscând de mai multe ori, urmărind căderea lentă a cărţilor, în cele din urmă, lipsit de vlagă şi plictisit cum era, a hotărât să se ducă să citească în pat, a şovăit în faţa

rafturilor de cărţi, a plecat până la urmă cu un număr vechi din *Panorama*.

A doua zi, la ora micului-dejun, a intrat în camera lui Carlos. Şi nu i-a venit să-şi creadă urechilor când Baptista

— Trist încă din ajun deoarece adulmecase o nenorocire – i-a spus că domnişorul Carlos se dusese din zorii zilei la Tapada, călare…

— Asta-i bună!… Şi n-a lăsat nicio dispoziţie, n-a pomenit de o plecare la Santa Oiâvia?…

Baptista l-a privit pe Ega, uimit:

— La Santa Oiâvia!… Nu, domnule, n-a vorbit despre aşa ceva. Dar a lăsat o scrisoare, ca s-o citiţi şi dumneavoastră. Cred că este de la domnul marchiz. Şi a spus c-o să se ducă pe-acolo mai târziu, pe la şase… Cred că e vorba de-o invitaţie la masă.

Într-adevăr, printr-o carte de vizită, marchizul amintea că era „ziua fastă a aniversării sale”, şi că-i aştepta, pe Carlos şi pe Ega, la ora şase, ca să-l ajute să mănânce o găină pregătită dietetic.

— Bine, o să ne întâlnim acolo, a murmurat Ega, coborând în grădină.

Asta i se părea nemaipomenit! Carlos se plimba călare, Carlos lua masa la marchiz, ca şi cum nimic n-ar fi tulburat viaţa lui uşuratică de tânăr fericit!… A urcat, auzind clopoţelul pentru micul-dejun. Valetul l-a anunţat că dorn, nul Alfonso da Maia luase o ceaşcă de ceai în pat şi încă nu ieşise din cameră. Toţi stăteau ascunşi! Pentru prima oară de când se afla la Buchetul, Ega a luat micul dejun singur la masa cea mare, citind *Gazeta ilustrată*.

După-amiază, la şase, în camera marchizului (care avea gâtul înfăşurat într-un boa de damă din blană de nurcă), Ega i-a găsit pe Carlos, Darque, Craft aşezaţi în jurul unui tânăr gras care cânta la chitară – în Timp ce lângă ei împuternicitul marchizului, un bărbat frumos cu

barbă neagră, se întrecea cu Teles la o partidă de dame.

— L-ai văzut pe bunicul? a întrebat Carlos, când i-a întins Ega mâna.

— Nu, am luat micul-dejun singur.

Masa, servită peste puţin timp, a fost foarte distractivă, stropită din belşug cu minunatele vinuri ale casei. Şi desigur că nimeni n-a băut mai mult, na râs mai tare decât Carlos, trecut aproape pe nesimţite de la profunda-i descurajare la o veselie nervoasă care-l stânjenea pe Ega, fiindcă simţea în ea un timbru fals şi parcă un sunet de cristal crăpat. În cele din urmă, la desert, chiar el, Ega, era nespus de excitat de un vin de Porto nemaipomenit, din anul 1815. Apoi s-a încins o bacara la care Carlos, din nou sumbru, uitându-se necontenit la ceas, a avut un noroc fantastic, „noroc de încornorat”, cum l-a categorisit Darque indignat, schimbându-şi ultima bancnotă de douăzeci de mii de reali. La miezul nopţii însă, inexorabil, împuternicitul, marchizului a amintit de prescripţiile medicului care fixase acea limită „aniversării”. Şi-au pus atunci toţi pardesiele într-o mare învălmăşeală, printre jeluirile lui Darque şi Craft care plecau de-acolo lefteri, fără să le mai fi rămas măcar mărunţiş pentru tramvaiul cu cai. S-a organizat imediat o subscripţie de binefacere, pe care ei au adunat-o în pălărie, mormăind bogdaproste pentru binefăcători.

În birja de piaţă care-i ducea la Buchetul, Carlos şi Ega au rămas mult timp tăcuţi, fiecare îngropat într-un colţ al banchetei, cu ţigara în gură. Abia pe la mijlocul Pieţii Aterro, Ega a părut să se trezească:

— Spune-mi, ce-ai hotărât?… Mai pleci la Santa Olâvia, sau ce faci?

Carlos s-a foit în întunericul trăsurii. Apoi, încet, nespus de obosit, a murmurat:

— Poate plec mâine… încă n-am spus nimic, încă n-

am făcut nimic… Am hotărât să ani acord patruzeci şi opt de ore ca să mă calmez, să chibzuiesc… Nu putem vorbi acum, cu hodorogeala asta a roţilor.

Din nou au căzut în muţenie, fiecare în câte un colţ al banchetei.

Acasă, în timp ce urcau scara capitonată cu catifea, Carlos s-a declarat sfârşit de puteri şi suferind de o insuportabilă durere de cap:

— Mai stăm de vorbă mâine, Ega… Noapte bună, da?

— Pe mâine.

În puterea nopţii, Ega s-a trezit de sete. A sărit din pat, a golit sticla de pe măsuţa de toaletă, şi deodată i s-a părut că aude jos, în camera lui Carlos, un sorţâit de uşă. A stat să asculte. Apoi. Înfrigurat, s-a vârât iar sub cearşaf. Dar acum se trezise de-a binelea, şi un gând ciudat, nesăbuit, care-l năpădise fără motiv, îl agita, făcea să-i bată inima tare în tăcerea nesfârşită a nopţii. Astfel a auzit bătând ora trei. Uşa a se îrţâit din nou, apoi o fereastră: sigur că se stârnise vântul. Dar nu putea să adoarmă din nou, simţindu-se teribil de prost cu ideea aceea chinuitoare înfiptă în închipuire. Atunci, disperat, a sărit din pat, şi-a tras pardesiul pe el şi, în vârful picioarelor, ţinând palma căuş în faţa luminării, a coborât tiptil până la camera lui Carlos. În vestibul s-a oprit, tremurând, cu urechea lipită de draperie, în speranţa că va percepe o respiraţie calmă. Tăcerea era grea şi plină. S-a încumetat să intre… Patul era făcut şi gol, Carlos ieşise.

A doua zi, marţi, a fost dezolantă pentru bietul Ega. Vexat, îngrozit să nu dea cumva ochii cu Alfonso sau Carlos, s-a sculat devreme, s-a strecurat pe scări tiptil ca un hoţ şi s-a dus să ia micul-dejun la cafeneaua Taveres. După-amiază, în strada Aurului, l-a văzut trecând pe Carlos, în *hreak*, alături de Cruges şi Taveira – pe care-i agăţase desigur ca să nu se afle singur cu bunicul la masă.

Ega a mâncat melancolic la Universal. S-a întors la Buchetul abia la ora nouă, ca să se schimbe pentru serata contesei de Gouvarinho, care-şi oprise trăsura în cursul dimineţii în Loreto şi-i amintise „că era ziua lui Charlie”. Şi în pardesiu, cu clacul în mână, şi-a făcut în sfârşit apariţia în salonaşul Ludovic al XV-lea unde Cruges cânta Chopin, iar Carlos se instalase la o partidă de *bezigue* cu Craft.

Venea să întrebe dacă avea cineva ceva de transmis nobililor conţi de Gouvarinho…

— Distrează-te bine!

— Fii fascinant!

— Vin şi eu la cină! a făgăduit Taveira, întins într-un fotoliu cu *Le Figaro* în mână.

Era ora două de dimineaţă când s-a înapoiat Ega de la serată, unde se distrase în cele din urmă flirtândia disperare eu baroana de Alvim care, la cină, după şampanie, învinsă de atâta haz şi de atâta îndrăzneală, îi dăduse doi trandafiri. La uşa camerei lui Carlos, aprinzându-şi lumânarea, Ega a şovăit, muşcat de curiozitate… O fi acolo? Dar i-a fost ruşine să-l mai spioneze, şi a urcat, foarte decis acum să fugă la Celorico. Ajuns în cameră, în faţa oglinzii, a aşezat cu grijă trandafirii baroanei într-un pahar. Şi dădea tocmai să se dezbrace, când a auzit paşi pe coridorul întunecat, nişte paşi foarte înceţi, foarte grei, care au înaintat până la uşa lui, unde s-au oprit, în tăcere. Speriat, a strigat: „Cine e?” Uşa a se îrţâit. Şi a apărut Alfonso da Maia, palid, cu o jiletcă trasă peste cămaşa de noapte şi un sfeşnic în mână, în care se topea luminarea. N-a intrat. Cu glasul răguşit, tremurător, a întrebat:

— Carlos? A fost şi el?

Ega, în cămaşă, a început să se bâlbâie, tulburat. Nu ştia… A stat doar un moment la soţii Gouvarinho… Probabil că s-a dus şi Carlos cu Taveira, mai târziu, la cină.

Bătrânul a închis ochii, parcă gata să-şi piardă cunoştinţa, întinzând mâna ca să se sprijine. Ega a alergat spre el:

— Nu vă necăjiţi, domnule Alfonso da Maia!

— Atunci, ce vrei să fac?

A avut un gest larg de revoltă şi durere. Din nou paşii lui, mai grei, mai lenţi, s-au pierdut pe coridor.

Ega a rămas lângă uşă, un moment îngrozit. Apoi a început să se dezbrace încet, decis să-i spună lui Carlos a doua zi, foarte simplu, înainte de a pleca la Celorico, doar atât: că purtarea lui îl ucidea pe bunicul şi-l silea pe el, cel mai bun prieten, să fugă de-aeblo…

De îndată ce s-a trezit, a tras cufărul în mijlocul odăii, a aruncat pe pat, cu braţele pline, lenjeria pe care voia s-o

Împacheteze. Şi timp de o jumătate de oră, în cămaşă, s-a luptat cu treaba asta, amestecând în străfulgerările lui de mânie amintiri de la serata din ajun, anumite priviri ale baroanei, anumite speranţe care-i umpleau plecarea de nostalgie. Un soare vesel aurea veranda. A deschis în cele din urmă geamlâcul, a respirat adânc, a privit albastrul frumos al cerului de iarnă. Lisabona câştiga atât de mult cu vremea, asta! Iar Celorico, moşia, părintele Serafim, îi aşterneau deja de departe umbra lor peste suflet. Coborând ochii, a văzut docarul lui Carlos înhămat cu Hoinara, care scurma pământul, înviorată de aerul rece. Ei-a Carlos, desigur, care ieşea devreme, ca să nu-i întâlnească, nici pe el, nici pe bunicul!

De teamă că nu-l va mai prinde în ziua aceea, a coborât alergând. Carlos se zăvorâse în camera de baie. Ega l-a chemat, celălalt n-a suflat un cuvânt. În cele din urmă Ega a bătut, a strigat prin uşă, fără să-şi ascundă enervarea:

— Fii bun şi ascultă!… Pleci la Santa Oiâvia, da sau ba?

După o clipă, Carlos i-a strigat dinăuntru, prin zgomotul apei care curgea:

— Nu ştiu… Poate… Am să-ţi spun…

Atunci celălalt a izbucnit:

— Am primit o scrisoare de la mama… Şi dacă nu pleci la Santa Oiâvia, plec eu la Celorico… E absurd! De trei zile batem pasul pe loc!

Şi se căia. Deja de violenţa sa, când i-a parvenit, glasul lui Carlos de dincolo, umil şi ostenit, implorându-l:

— Nu fi aşa, Ega! Ai puţină răbdare cu mine. Am să-ţi spun…

Cuprins de una din subitele lui emoţii de om nervos, care-l zguduiau atât de tare, Ega şi-a simţit ochii umezi, A bâiguit imediat:

— Bine, bine! Am vorbit tare ca să mă poţi auzi prin uşă… Nu-i nicio grabă!

Şi a alergat în cameră, năpădit de milă şi de tandreţe, cu o lacrimă mare strivită între gene. Simţea bine chinul în care se zbătea bietul Carlos… Şi-l închipuia acum, îngrozit, descurajat, fugind într-ascuns de acasă, petrecându-şi ziua departe de ai săi, hoinărind tragic… Iar lângă el, bietul Alfonso, îndurerat! Putea el, oaspete iubit din vremurile vesele, să plece tocmai când un val de nenorocire se abătuse peste casa aceea unde-l întâmpinaseră afecţiuni mai puternice decât în propria sa casă? Ar însemna să se poarte ca un ticălos! S-a apucat imediat să-şi desfacă bagajele, şi, mânios în egoismul lui de toate amărăciunile acelea care-l tulburau, îşi aranja iar lenjeria în scrin, cu aceeaşi furiecu care o răvăşise mai înainte, mârâind:

— Dracu’ să le ia pe femei, şi viaţa, şi totul!…

Când a coborât, gata îmbrăcat, Carlos dispăruse din

nou! Dar Baptista, amărât foc, încruntat, sigur acum că se întâmplase o mare nenorocire, l-a oprit ca să-i murmure:

— Aţi avut dreptate... Plecăm mâine la Santa Oiâvia şi luăm cu noi bagaj pentru mult timp... Iarna asta începe rău!

În zorii acelei zile, la oră. Patru, în plin întuneric, Carlos revenea acasă. Şi, mai sfâşietoare acum „punea stăpânire pe el, în răcoarea străzii, teama de a se întoarce la Buchetul! încă din ajun teama aceasta îl purtase toată ziua pe străzi în docar „şi-l silise în cele din urmă să la masa, lugubru, cu Cruges, Ascuns într-un separeu la Augusto. Teama de bunicul, teama de Ega, teama de Vilaga; teama de clopoţelul acela care-i chema, îi aduna pe toţi la masă; teama de camera lui, unde în orice moment oricare dintre ei putea să ridice draperia, să intre, să-şi înfigă ochii în sufletul şi în taina lui... Viaţa lui era distrusă... Nu-i mai putea oferi decât o intolerabilă amărăciune... Ce să facă, sfinte Dumnezeule, ce să facă? Ah, dacă cineva l-ar putea sfătui, dacă l-ar putea consola cineva! Când a ajuns în poarta casei, singura lui dorinţă a fost să se arunce la picioarele unui preot, la picioarele unui sfânt, să-i încredinţeze toată durerea inimii. Sale, să implore blândeţea milosteniei lui! Unde găsea un sfânt? în faţa Buchetului mai ardeau încă felinarele. A deschis uşa încetişor. Pas cu pas, a urcat scările capitonate cu catifeaua de culoarea cireşii, care-i amortiza zgomotul paşilor. Pe palier dibuia după luminare, când a zărit, prin draperia întredeschisă, o lumină ce se mişca în fundal camerei. Nervos, s-a dat înapoi, s-a oprit într-un colţ. Lumina se apropia, crescând; paşi înceţi, grei, călcau surd pe covor; lumina a apărut şi, odată cu ea, bunicul, în cămaşă, livid, mut, uriaş, ca un strigoi. Carlos nu s-a clintit, simţind că se sufocă; iar ochii bătrânului, roşii, holbaţi, au dat de el, au rămas aţintiţi asupra lui,

pătrunzându-i până în străfundurile sufletului, Apoi, fără un cuvânt, cu creştetul alb tremurând, Alfonso a străbătut palierul, pe catifeaua căruia lumina aşternea o culoare sângerie, iar paşii i s-au pierdut în interiorul casei, târşâiţi, înăbuşiţi, din ce în ce mai pierduţi, ca şi cum ar fi fost cei din urmă din viaţa sa!

Carlos a intrat în camera lui pe întuneric, s-a împiedicat de o sofa. Şi acolo s-a lăsat să cadă, cu capul îngropat în braţe, fără un gând, fără un simţământ, văzându-l întruna în faţa ochilor pe bătrânul livid cum trece şi iar trece pe lângă el ca o stafie, cu lumina roşiatecă în mână. Puţin câte puţin l-a cuprins oboseala, Inerţia, o nespusă sfârşeală a voinţei, prin care o singură dorinţă mai răzbătea, se amplifica, dorinţa să se odihnească pe vecie undeva, în muţenie şi beznă… Astfel a alunecat spre gândul morţii. Ea ar fi vindecarea desăvârşită, adăpostul sigur. De ce să nu meargă în întâmpinarea ei? Câteva grăunţe de laudanum în noaptea aceea şi pătryndea în pacea absolută…

S-a îmbătat îndelung cu gândul acesta, care-i dăruia uşurare şi mângâiere, ca şi cum, izgonit de o furtună năprasnică, ar fi văzut deschizându-se în faţa paşilor săi o uşă din care ar fi răzbătut spre el căldură şi linişte. Un foşnet, ciripitul unei păsări la fereastră, l-a făcut să simtă soarele şi ziua. S-a ridicat, s-a dezbrăcat foarte încet, cu o imensă moleşeală. Şi a căzut pe pat, şi-ia îngropat capul în pernă, ca să se cufunde iar în dulceaţa acelei inerţii, premergătoare morţii, şi să nu-i mai parvină în orele care-i rămâneau – nicio lumină, niciun semn de pe pământ.

Soarele se înălţase când s-a auzit zarvă şi a năvălit Baptista în cameră:

— Domnule Carlos, domnişorule! Bunicului dumneavoastră i s-a făcut rău în grădină, şi-a pierdut cunoştinţa!…

Carlos a sărit din pat, punându-şi repede un pardesiu pe care-l avea la îndemână. În vestibul, guvernanta, sprijinită peste rampa scării, striga speriată: „Drept înainte, omul lui Dumnezeu, lângă brutărie, domnul doctor Azevedo!” Şi un băiat care alerga, de care s-a ciocnit pe coridor, i-a strigat fără să se oprească:

— În fund, lângă cascadă, domnule Carlos, ia masa de piatră!…

Alfonso da Maia era acolo, în colţul acela al grădinii, sub crengile cedrului, aşezat pe banca de stejar, prăvălit peste masa cioplită grosolan, cu faţa îngropată între braţe. Pălăria căzută de pe cap se rostogolise la pământ; pe spate, cu gulerul ridicat, mai avea încă vechea manta albastră, în jur, prin frunzele cameliilor, pe aleile cu pietriş fin, scânteia, de culoarea aurului, soarele blând al iernii. Printre scoicile cascadei, firicelul de apă plângea încet.

Înnebunit, Carlos i-a ridicat faţa, deja încleştată, galbenă ca ceara, cu ochii închişi, cu un fir de sânge la colţurile lungii bărbi ca zăpada. Apoi a căzut în genunchi pe solul umed şi a început să-i scuture mâinile, murmurând: „Bunicule! bunicule!” A alergat la bazin, a luat apă să-l stropească:

— Chemaţi pe cineva! Chemaţi pe cineva!

Din nou îi pipăia inima… Dar era neînsufleţită. Era mort, rece acum, trupul acela mai bătrân decât secolul, care rezistase atât de formidabil, ca un stejar uriaş, anilor şi furtunilor. Acolo murise însingurat; sub soarele deja înălţat pe cer, căzut peste masa aceea cioplită grosolan în piatră, pe care-şi sprijinise capul ostenit.

Când Carlos s-a ridicat de jos, şi-a făcut apariţia şi Ega, cu părul vâlvoi, înfăşurat în *robe-de-chambre*. Carlos l-a îmbrăţişat, tremurând tot, în hohote de plâns sfâşietor. Servitorii din jur priveau înspăimântaţi. Iar guvernanta, năucită parcă, umbla pe aleile de trandafiri gemând, cu

mâinile la cap: „Vai, bunul meu stăpân, vai, bunul meu stăpân!”

Tocmai atunci portarul, cu sufletul la gură, sosea şi el cu medicul, doctorul Azevedo, pe care îl întâlnise din fericire pe stradă. Era un tânăr abia ieşit de pe băncile Facultăţii, slăbuţ şi nervos, cu vârfurile mustăţii foarte încreţite. A schiţat, sfios, un salut către cei din jur: servitori, Ega, Carlos – care încerca să se calmeze cu faţa încă scăldată în lacrimi. Apoi, după ce şi-a scos mănuşile, l-a examinat din cap până în picioare pe Alfonso cu o încetineală, o minuţiozitate pe care le exagera, pe măsură ce simţea cum îl urmăresc tot mai îngrijoraţi şi mai atenţi toţi ochii aceia umeziţi. În cele din urmă, în faţa lui Carlos, trecându-şi nervos degetele peste mustaţă, a murmurat nişte termeni medicali… De altfel, spunea, colegul trebuie să fi înţeles deja că totul, din păcate, se sfârşise. Regreta din tot sufletul nenorocirea… Dacă putea fi de folos cu ceva, cu cea mai mare plăcere…

— Vă mulţumesc foarte mult, a bâiguit Carlos.

Ega, în papuci, l-a însoţit câţiva paşi pe domnul doctor Azevedo, ca să-i arate unde e poarta grădinii.

Între timp, Carlos se oprise în faţa bătrânului, fără să plângă, cuprins doar de spaima acelui sfârşit atât de brusc. Imagini de-ale bunicului, bunicul viu şi puternic fumându-şi pipa lângă cămin, stropindu-şi trandafirii dimineaţa, îi treceau prin suflet, de-a valma, lăsându-i-l tot mai îndurerat şi mai negru… Şi l-a năpădit dorinţa să sfârşească şi el la fel, să se sprijine ca el de masa aceea de piatră şi, fără alt efort, fără altă durere pricinuită de viaţă, să se cufunde ca el în pacea veşnică. O rază de lumină, străbătând prin ramurile groase ale cedrului, lovea faţa moartă a lui Alfonso. Tăcute până atunci, păsările, o clipă speriate, îşi reîncepuseră ciripitul. Ega s-a apropiat de Carlos, i-a atins umărul:

— Trebuie să-l ducem sus.

Carlos a sărutat mâna rece care atârna la pământ. Şi, încet, cu buzele tremurânde, l-a ridicat pe bunicul de umeri, duios. Baptista a venit alergând ca să dea o mână de ajutor; Ega, împleticindu-se în larga lui haină de casă, a apucat picioarele bătrânului. Străbătând grădina, terasa însorită, biroul unde fotoliul lui aştepta în faţa focului aprins, l-au transportat într-o tăcere întreruptă doar de paşii servitorilor, care alergau să deschidă uşile, săreau să ajute când Carlos, prea tulburat, sau Ega se poticneau sub greutatea trupului voinic. Guvernanta ajunsese deja în camera lui Alfonso şi ţinea în mână o cuvertură de mătase gata s-o întindă pe patul de fier simplu, fără perdeluţe. Şi acolo l-au depus, în sfârşit, peste crengile de culoare deschisă, brodate pe mătasea albastră.

Ega a aprins două sfeşnice de argint; guvernanta. Îngenuncheată la marginea patului, murmură rozariul; iar. Monsieur Antoine, cu boneta lui albă de bucătar în mână, se oprise la uşă, lângă un coş pe care-l adusese din seră, plin de camelii şi frunze de palmier. Între timp Carlos, umblând de colo-colo prin cameră, zguduit de lungi sughiţuri de plâns, reîncepea întruna, cu o ultimă şi absurdă speranţă, să palpeze mâinile sau inima bătrânului. Cu jiletca de diftină, cu pantofii lui mari şi albi, Alfonso părea mai voinic şi mai înalt, în rigiditatea lui, întins pe patul îngust; de sub părul ca neaua, tuns în perie, şi până la lunga-i barbă neglijentă, pielea dobândise o nuanţă de fildeş vechi, pe care ridurile se săpau cu duritatea unor cioplituri cu dalta; pleoapele cutate, cu gene albe, se închiseseră cu seninătatea celui care în sfârşit şi-a aflat odihna; iar când l-au culcat, una dintre mâini i-a rămas deschisă pe inimă, în atitudinea simplă şi firească a omului a cărui inimă trăise atât de intens!

Carlos nu se mai sătura să-l privească, îndurerat. Era

disperat că bunicul plecase pentru totdeauna, fără să-şi fi luat rămas-bun unul de la altul, fără să fi schimbat între ei un cuvânt bun. Nimic! Doar privirea aceea atât de mâhnită, când a trecut pe lângă el cu luminarea aprinsă în mână. Încă de pe atunci el se îndrepta către moarte. Bu

nicul ştia tot, de aceea murise! Şi certitudinea asta îi bătea necontenit în suflet, cu prelungi lovituri, repetate şi lugubre. Bunicul ştia tot, de aceea murise!

Ega i-a arătat cu un gest ţinuta în care se afla – el în *robe-de-chambre*, Carlos cu pardesiul aruncat peste Cămaşa de noapte:

— Trebuie să coborâm, trebuie să ne îmbrăcăm.

Carlos a bâiguit:

— Da, trebuie să ne îmbrăcăm…

Dar nu s-a clintit. Ega l-a apucat blând de braţ. El umbla ca un somnambul, trecându-şi batista încet peste faţă şi barbă. Şi deodată, pe coridor, frângându-şi mâinile disperat, plângând iar cu lacrimi amare, a rostit aceste. Cuvinte în care se revărsa năvalnic toată vina sa:

— Ega, scumpul meu Ega! Bunicul m-a văzut azi de dimineaţă când m-am întors! A trecut pe lângă mine şi nu mi-a spus nimic…

Ega l-a tras după el, l-a mângâiat, respingând un asemenea gând. Ce prostie! Bunicul avea aproape optzeci de ani şi suferea de inimă… De când se înapoiase de la Santa Oiâvia nu vorbiseră ei despre asta de atâtea ori, îngroziţi! Era absurd să înceapă acum să-şi înteţească durerea, cu o asemenea închipuire!

Carlos a murmurat încet, parcă în sinea lui, cu ochii în pământ:

— Nu S E ciudat, dar nu mă simt mai nenorocit! Accept asta ca pe o pedeapsă… Vreau să fie o pedeapsă… Şi mă simt doar foarte mic, foarte umil în faţa celui care mă pedepseşte astfel. Azi de dimineaţă mă gândeam să mă

omor. Şi acum, nu! Pedeapsa mea e să trăiesc, strivit pentru totdeauna… Ceea ce mă doare e că nu şi-a luat rămas-bun de la mine!

Din nou au început să-i curgă lacrimile, dar încet, liniştit, fără disperare. Ega l-a dus în cameră, ca pe un copil. Şi l-a lăsat aşa într-un colţ al sofalei, cu batista la ochi, cufundat într-un plâns continuu şi potolit, care îi spăla, îi uşura inima de toate neliniştile învălmăşite şi fără nume care o sufocaseră în ultimele zile.

La amiază, sus, Ega tocmai sfârşea cu îmbrăcatul, când Vilaga a năvălit în camera lui, cu braţele deschise.

— Cum s-a întâmplat, cum s-a întâmplat?

Baptista trimisese valetul după el, dar băiatul n-a ştiut să-i povestească mare lucru. Acum. Jos, bietul Carlos îl îmbrăţişase, sărăcuţul, scăldat în lacrimi, fără să poată spune nimic, cerându-i doar să se înţeleagă cu Ega pentru tot ce era de făcut… Aşadar, venise.

— Dar cum s-a întâmplat, cum s-a întâmplat aşa, deodată?…!

Ega i-a povestit pe scurt cum l-au găsit pe Alfonso dimineaţă în grădină, prăvălit peste masa de piatră. A venit şi doctorul Azevedo, dar totul se sfârşise!

Vilaga şi-a luat capul în mâini:

— Îngrozitor! Crede-mă! Femeia asta, femeia asta care a apărut aici, numai ea l-a omorât! N-a mai fost acelaşi om după acea lovitură! Nimic altceva! Numai asta a fost!

Ega murmura, turnându-şi maşinal apă de colonie pe batistă:

— Da, poate, lovitura asta, şi cei optzeci de ani. Şi îngrijiri puţine, şi o boală de inimă.

Au vorbit atunci despre înmormântare, care trebuia să fie simplă, cum se cuvenea acelui om simplu. Pentru depunerea trupului până să fie transportat la Santa Oiâvia,

Ega se gândise la cavoul marchizului.

Vilaca se scărpina în bărbie, şovăind:

— Şi eu am un cavou. Chiar domnul Alfonso da Maia a pus să-l construiască pentru tatăl meu, odihnească-l Dumnezeu… Cred că, dacă-i vorba de câteva zile, ar sta acolo perfect. Aşa nu mai trebuie să ne rugăm de nimeni, iar eu aş fi foarte onorat…

Ega a fost de acord. Apoi au mai stabilit alte amănunte în legătură cu ferparul, ora, închiderea coşciugului. În cele din urmă, Vilaga, uitându-se la ceas, s-a ridicat cu un oftat adânc:

— Bine, mă duc să fac aceste triste demersuri! Şi mă întorc imediat, că vreau să-l mai văd pentru ultima oară, după ce va fi îmbrăcat. Cine ar fi spus? Alaltăieri încă am mai jucat cu el… Ba i-am şi câştigat trei mii de reali, sărăcuţul I

Un val de nostalgie l-a sufocat, a fugit cu batista la ochi.

Când Ega a coborât, Carlos, în doliu mare, şedea la birouaş, în faţa unei coli de hârtie. Imediat s-a ridicat, a aruncat pana…

— Nu pot!… Scrie-i tu două cuvinte!

Fără un cuvânt, Ega a luat pana, a scris un bilet foaite scurt. Spunea: *Dragă doamnă*, *domnul Alfonso da Maia a murit azi de dimineaţă*, pe *neaşteptate*, *de apoplexie*. *Înţelegeţi că în aceste momente Carlos nu poate decât să mă roage să vă transmit eu această veste tristă*. *Vă rog să credeţi* etc. Nu i-a citit-o lui Carlos. Şi cum Baptista, în doliu şi el, intra în acel moment cu micul-dejun pe o tavă, Ega i-a cerut să trimită biletul, printr-un valet, în strada Sfântul Francisc. Baptista i-a spus în şoaptă, peste umăr. Lui Ega:

— E bine să nu uitaţi de uniformele de doliu pentru servi torime…

— Ştie domnul Vilaga.

Au luat ceaiul în grabă, pe platoul de serviciu. Apoi Ega le-a scris câte un bilet lui Dom Diogo şi Sequeira, cei mai vechi prieteni ai lui Alfonso; şi bătea ora două când au sosit oamenii cu coşciugul, ca să îmbălsămeze trupul. Dar Carlos n-a îngăduit ca nişte mâini mercenare să-l atingă pe bunicul. El şi cu Ega, ajutaţi de Baptista, au fost cei care, curajoşi, înăbuşindu-şi emoţia sub simţul datoriei, l-au spălat, l-au îmbrăcat, l-au depus în sicriul mare de stejar căptuşit cu şaten de culoare deschisă, în care Carlos a aşezat şi o miniatură a bunicii sale Runa. Pe seară, cu ajutorul lui Vilaga care revenise „să-i arunce o ultimă privire stăpânului”, l-au coborât în biroul pe care Ega n-a vrut să-l schimbe, nici să-l împodobească, şi care, cu damascurile lui stacojii, cu rafturile sculptate, cu cărţile acoperind masa de lucru din lemn-negru, îşi păstra înfăţişarea austeră de pace studioasă. Numai că, pentru a depune coşciugul, au alăturat două mese mari, acoperite cu o catifea neagră ce s-a găsit prin casă şi pe care era brodat în fir blazonul familiei. Deasupra, Christui. Lui Rubens îşi deschidea braţele peste auriul soarelui la asfinţit. Pe margini ardeau douăsprezece sfeşnice de argint. La căpătâiul catafalcului, frunze mari de palmier de seră se încrucişau cu buchete de camelii. Iar Ega a aprins puţină tămâie în două parfumatoare de bronz.

Pe seară, primul care a apărut dintre bătrânii prieteni a fost Dom Diogo, solemn, în frac. Sprijinit de Ega, îngrozit în faţa coşciugului, a putut doar să murmure: „Şi era cu şapte luni mai tânăr decât mine!” Marchizul a venit târziu, înfofolit în cuverturi, aducând un coş mare cu flori. Craft şi Cruges nu ştiau nimic, se întâlniseră pe Rampa Sfinţilor; şi prima surpriză au avut-o găsind închisă poarta de la Buchetul. Cel din urmă a sosit Sequeira, care-şi petrecuse ziua la moşie, şi l-a îmbrăţişat pe Carlos, apoi pe

Craft, la nimereală, zăpăcit, cu o lacrimă în ochii injectaţi, bâiguind: „S-a dus prietenul pe care l-am avut atâţia ani. Mult n-am să mai întârzii nici eu!…”

Şi noaptea de veghe şi de condoleanţe a început, prelungită şi tăcută. Cele douăsprezece luminări ardeau, foarte înalte, cu o solemnitate funerară. Apropiindu-şi scaunele, prietenii schimbau între ei câte un murmur înăbuşit. Încetul cu încetul, căldura, aroma tămâii, mireasma florilor, l-au silit pe Baptista să deschidă una dintre ferestrele ce dădeau spre terasă. Cerul era plin de stele. Un vânt fin susura printre crengile din grădină.

Se făcuse târziu când lui Sequeira, care nu se urnise de pe fotoliu, cu braţele încrucişate, i-a venit ameţeală. Ega l-a dus în sufragerie, ca să-l întremeze cu un pahar de coniac. Se pregătise acolo o cină rece, cu vinuri şi dulciuri. A venit şi Craft, împreună cu Taveira, care aflase de nenorocire la redacţia *După-amiezii*, şi dăduse fuga, aproape fără să fi luat masa. După o picătură de Bordeaux şi un sandvici, Sequeira şi-a mai revenit, şi a început să amintească de trecut, de vremurile strălucite când Alfonso şi cu el erau tineri. Dar a amuţit când l-a văzut apărînd pe Carlos, palid şi cu mersul lent de (somnambul, care a bâiguit: „Luaţi ceva, vă rog, luaţi ceva…”

A atins o farfurie, a dat ocol mesei, a ieşit din nou. La fel de încet s-a dus până în vestibul unde ardeau toate candelabrele. O siluetă slabă şi neagră s-a ivit pe scară. Două braţe l-au înlănţuit. Era Alencar.

— N-am venit niciodată aici în zilele fericite, iată-mă la această oră de tristeţe!

Şi poetul l-a urmat pe coridor, în vârful picioarelor, parcă păşind printr-un naos de biserică.

Între timp, Carlos a mai făcut câţiva paşi prin vestibul. Pe colţul unui divan rămăsese un coş mare cu o coroană de flori, pe care se afla o scrisoare. A recunoscut

scrisul Mariei. N-a atins-o, s-a retras în birou. Alencar, în faţa sicriului, cu mâna pe umărul lui Ega, murmură: „A pierit un suflet de erou!”

Luminările se consumau. Domnea o oboseală apăsătoare. Baptista a servit cafelele în sala de biliard. Şi acolo, de îndată ce şi-a primit ceaşca, Alencar, înconjurat de Cruges, de Taveira, de Vilaga, a început să vorbească şi el despre trecut, despre vremurile strălucite de la Ari oios, despre tinerii înfocaţi de pe atunci:

— Vedeţi şi voi, copii, dacă mai puteţi întâlni astăzi oameni ca aceşti Maia, suflete de lei, mărinimoşi, viteji!… Totul pare să moară în ţara asta nenorocită!… A pierit scânteia, a pierit pasiunea!… Alfonso da Maia! Parcă-l văd, cu cravata lui mare de şaten, la fereastra castelului de la Benfica, acea figură nobilă de portughez din alte vremi… Şi uite-l că s-a dus! Ca şi bietul meu Pedro… Caramba, mi-e sufletul cătrănit!

Ochii i s-au împăienjenit, a tras o înghiţitură imensă de coniac.

După ce a sorbit puţină cafea, Ega s-a întors în birou, unde mirosul de tămâie răspândea o melancolie de capelă. Dom Diogo, întins pe sofa. Sforăia; Sequeira, în faţă, dormita şi el, prăvălit peste braţele-i încrucişate, cu tot sângele în obraz. Ega i-a trezit uşurel. Cei doi bătrâni prieteni, după ce l-au îmbi ăţişat pe Carlos, au plecat în aceeaşi trăsură, cu ţigările aprinse. Ceilalţi, unul câte unul, s-au dus şi ei să-l îmbrăţişeze pe Carlos, şi-şi puneau acum pardesiele. Ultimul a plecat Alencar şi când a ajuns în curtea interioară l-a sărutat pe Ega, într-un impuls de emoţie, deplângând încă o dată trecutul, prietenii săi dispăruţi:

— Singurii care mai însemnaţi ceva pentru mine sunteţi voi, băieţi, tineretul. Nu mă daţi la o parte! Altfel, caramba, când voi avea chef să fac o vizită, va trebui să mă

duc la cimitir. Rămâi cu bine, ai grijă, să nu-ţi fie frig!

Înmormântarea a avut loc a doua zi, la ora unu. Ega, marchizul, Craft, Sequeira, au purtat sicriul până la poartă, urmaţi de grupul de prieteni, printre care se detaşa contele de Gouvarinho, cât se poate de solemn, cu crucea cea mare a Ordinului lui Christ în piept. Contele de Steinbroken, cu secretarul său, duceau în mână o coroană de violete. Pe strada îngustă, trăsurile se înghesuiau într-un şir lung ce urca, se pierdea pe celelalte străzi, pe uliţele transversale; la toate ferestrele cartierului se arăta lume; poliţiştii strigau la birjari. În sfârşit, carul mortuar, foarte simplu, s-a pus în mişcare, urmat de două trăsuri ale casei, goale, cu felinarele acoperite de văluri de doliu, în urmă, una câte una, au defilat trăsurile de piaţă cu invitaţii, care-şi încheiau fracurile, ridicau ferestrele din cauza frigului acelei zile de brumă. Darque şi Vargas se urcaseră în acelaşi cupeu. Valetul lui Gouvarinho a trecut în trap mărunt pe mârţoaga lui albă. Şi poarta Buchetului ce dădea spre strada pustie s-a închis în sfârşit pentru un doliu mare.

Când Ega s-a înapoiat de la cimitir, l-a găsit pe Carlos în cameră, rupând hârtii, în timp ce Baptista, aferat, îngenuncheat pe covor, închidea un cufăr de piele. Şi cum Ega, palid şi rebegit de frig, îşi freca mâinile, Carlos a închis sertarul plin de scrisori şi i-a spus să se ducă în fumoar, unde se făcuse focul.

De îndată ce au intrat acolo, Carlos a tras draperia, s-a uitat la Ega:

— Ţi-e greu să te duci să-i vorbeşti tu?

— Nu. De ce?… Ce să-i spun?

— Tot.

Ega şi-a tras fotoliul lângă cămin, a răscolit prin jăratec. Lângă el, Carlos a continuat cu voce înceată, privind către foc:

— În afară de asta, doresc ca ea să plece, să plece imediat la Paris… N-ar avea niciun rost să mai rămână la Lisabona… Până se va lichida ce-i aparţine, i se va stabili o rentă lunară, o rentă mare… Vilaga trebuie să vină curând, să vorbească despre detaliile astea… în orice caz, mâine, pentru plecare, îi duci cinci sute de livre.

Ega a murmurat:

— Poate că pentru chestiunile astea băneşti ar fi mai bine să se ducă Vilaga…

— Nu, pentru numele lui Dumnezeu! De ce s-o obligăm pe biata făptură să roşească în faţa lui Vilaga?

S-a făcut tăcere. Amândoi se uitau la flacăra luminoasă ce dănţuia.

— Ţi-e tare greu, nu-i aşa, bietul meu Ega?…

— Nu… încep să mă călesc. Trebuie să închid ochii, să mai trec şi prin ora asta grea, şi apoi am să mă odihnesc. Când te întorci de la Santa Oiâvia?

Carlos nu ştia. Conta ca Ega, după terminarea misiunii sale în strada Sfântul Francisc, să vină să se plictisească vreo câteva zile cu el la Santa Oiâvia. Mai târziu urma să se transporte acolo trupul bunicului…

— Şi după ce trece şi asta, am să încep să călătoresc». Mă duc în America, mă duc în Japonia, am să fac lucrul acela stupid şi întotdeauna eficient care se numeşte „a te distra”…

A ridicat din umeri, a mers încet până la fereastră, unde murea palid o rază de soare în după-amiaza pe care o luminase. Apoi, înapoindu-se lângă Ega, care răscolea din nou prin cărbuni:

— Eu, bineînţeles, nu îndrăznesc să-ţi spun să vii cu mine, Ega… Aş dori foarte mult, dar nu îndrăznesc!

Ega a lăsat încet cleştele jos, s-a ridicat, şi-a deschis larg braţele spre Carlos şi a spus emoţionat:

— Îndrăzneşte, ce dracu’… De ce nu?

— Atunci, vino!

Carlos îşi pusese tot sufletul în cuvintele acestea. Şi când l-a îmbrăţişat pe Ega, îi curgeau pe faţă două lacrimi mari.

Atunci Ega a început să chibzuiască. Până să vină la Santa Oiâvia, va face mai întâi un pelerinaj la moşia din Celorico. Orientul era scump. Trebuia deci urgent să-i smulgă maică-sii câteva scrisori de credit... Şi cum Carlos i-a ripostat că avea „destul pentru luxul amândurora”, Ega l-a oprit, foarte serios:

— Nu, nu! Şi maică-mea e bogată. O călătorie în America şi în Japonia sunt educative. Iar mama are datoria să-mi completeze educaţia. Dar ce am să primesc cu dragă inimă de la tine e unul din cuferele tale de piele.

Când în seara aceea, însoţiţi de Vilaga, Carlos şi cu Ega au ajuns în gara Santa Apolonia, trenul era gata de plecare. Carlos abia a avut timp să sară în compartimentul rezervat, în timp ce Baptista, cu pledurile de voiaj pe braţe, îmbrâncit de paznic, se căţăra disperat în alt vagon, în protestele indivizilor care se înghesuiau acolo. Trenul s-a pus imediat în mişcare. Carlos s-a mai aplecat peste portieră, strigându-i lui Ega: „Trimite-mi o telegramă mâine, ca să-mi spui cum a fost!”

Înapoindu-se la Buchetul cu Vilaga, care în noaptea aceea voia să trieze şi să sigileze hârtiile lui Alfonso da Maia, Ega a pomenit imediat despre cele cinci sute de livre pe care urma să i le înmâneze a doua zi de dimineaţă Mariei Eduarda. Într-adevăr, Vilaga primise ordine de la Carlos în acest sens. Dar sincer vorbind, între prieteni, nu i se părea o sumă prea mare pentru o călătorie? în afară de asta, Carlos spusese să i se fixeze acelei doamne o rentă lunară de patru mii de franci, o sută şaizeci de livre! Nu găsea, la fel, că e exagerat? Pentru o femeie, o simplă femeie...

Ega i-a amintit că acea simplă femeie legal avea dreptul la mult mai mult…

— Da, da. A mormăit împuternicitul. Dar toate chestiunile astea de legalitate mai trebuie aprofundate. Să nu vorbim încă despre asta! Mie nu-mi place să vorbesc despre asta!…

Apoi, cum Ega făcea aluzie la averea pe care o lăsa Alfonso da Maia, Vilaga a dat amănunte. Desigur, era una dintre marile case ale Portugaliei. Numai ceea ce revenise de la moştenirea lui Sebastião da Maia reprezenta o rentă de cincisprezece mii de contos. Proprietăţile din Alentejo, cu lucrările pe care le făcuse acolo tatăl lui Vilaga, îşi triplaseră valoarea; Santa Oiâvia, în schimb, nu era rentabilă. Şi moşiile de lângă Lamego, un comitat întreg…

— E mult bănet! a exclamat el cu satisfacţie, bătându-l pe Ega pe genunchi. Şi asta, amice, orice s-ar spune, totdeauna consolează de orice.

— Consolează de multe, în orice caz.

Intrând la Buchetul, Ega se simţise cuprins de o imensă nostalgie la amintirea căminului fericit şi plăcut ce existase acolo şi pierise acum pentru totdeauna. În vestibul, paşii săi i s-au părut că răsună trist, ca într-o casă părăsită. Încă mai plutea prin aer un vag miros de tămâie şi fenol. În lustra de pe coridor se afla doar o singură luminare toropită.

— Totul pare deja năpădit de ruină, Vilaga.

— O ruină destul de îmbelşugată, totuşi! a murmurat împuternicitul aruncând o privire spre tapiserii şi divane, frecându-şi mâinile, înfiorat de răcoarea nopţii.

Au intrat în biroul lui Alfonso, unde s-au dus un moment să se încălzească lângă foc. Orologiul Ludovic al XV-lea a bătut în sfârşit de ora nouă, apoi clinchetul argintiu al menuetului a vibrat o clipă şi s-a stins. Vilaga se pregătea să-şi înceapă misiunea Ega i-a declarat că se

duce la el în cameră ca să-şi aranjeze hârţogăraia, să facă şi el curăţenie finală după doi ani de tinereţe…

A urcat. Şi nici nu şi-a aşezat bine sfeşnicul pe scrin, când a auzit în fund, în tăcerea de pe coridor, un vaiet lung, dezolat, de o tristeţe nesfârşită. De groază i s-a făcut părul măciucă. Sunetul se târa, gemea în întuneric, în direcţia camerelor lui Alfonso da Maia. În cele din urmă, spunându-şi că toată casa trebuia să mai fie trează, plină de servitori şi lumini, Ega s-a încumetat să facă vreo câţiva paşi pe coridor, cu sfeşnicul în mâna ce-i tremura.

Era motanul! Era Reverendul Bonificio care, în faţa camerei lui Alfonso, zgâriind la uşa închisă, mieuna îndurerat. Ega l-a izgonit furios. Bietul Bonificio a luat-o la fugă, obez şi greoi, cu coada stufoasă atingând podeaua; dar s-a întors imediat şi, zgâriind iar uşa, frecându-se de picioarele lui Ega, a reînceput să miaune, cu un bocet ascuţit, plin de dor ca o durere omenească, plângându-şi stăpânul pierdut care-l lua pe genunchi ca să-l scarpine şi acum nu mai apăruse.

Ega a dat fuga în birou ca să-l roage pe Vilaga să rămână peste noapte la Buchetul. Împuternicitul a acceptat, impresionat şi el de motanul care plângea. A lăsat teancul de hârtii pe masă, s-a dus din nou să-şi încălzească picioarele lângă focul amorţit. Şi, întorcându-se spre Ega care se aşezase, încă palid, pe sofaua brodată în nuanţe, vechiul loc al lui Dom Diogo, a murmurat, încet şi grav:

— Acum trei ani, când domnul Alfonso mi-a comandat, primele lucrări de aici, i-am amintit că, după o veche legendă, zidurile de la Buchetul i-au fost întotdeauna fatale familiei Maia. Domnul Alfonso da Maia a râs de pxesimţiri şi legende… Ei bine, au fost într-adevăr fatale!

A doua zi, luând cu el hârtiile femeii Monforte şi banii sub formă de scrisori şi livre pe care îi înmânase Vilaga la

uşa Băncii Portugaliei, Ega, cu inima ticăind, dar decis să fie tare, să înfrunte criza cu seninătate, a urcat la etajul întâi din strada Sfântul Francisc. Domingos, cu cravată neagră, umblând în vârful picioarelor, a desfăcut draperia salonului. Şi Ega nici nu aşezase bine pe sofaua veche cutia de ţigări a femeii Monforte, când a intrat Maria Eduarda, palidă, îmbrăcată în negru, cu amândouă mâinile întinse spre el.

— Ce face Carlos?

Ega s-a bâlbâit:

— Cum vă puteţi închipui, într-un asemenea moment… A fost teribil, aşa, pe neaşteptate…

O lacrimă a tremurat în ochii încercănaţi ai Mariei. Ea nu-l cunoscuse pe domnul Alfonso da Maia, nici măcar nu-l văzuse vreodată. Dar suferea cu adevărat pentru că simţea cât trebuie să „sufere Carlos… Ce mult ţinea băiatul acela la bunicul său!

— A murit subit, nu-i aşa?

Ega s-a pierdut în amănunte. A mulţumit pentru coroana trimisă de ea. A povestit despre gemetele, durerea bietului Bonificio…

— Dar Ce. Rios? repeta el.

— Carlos a plecat la Santa Oiâvia, doamna mea.

Ea şi-a încleştat mâinile, copleşită de vestea neaşteptată. La Santa Oiâvia! Şi fără un bilet, fără un cuvânt?… Groaza o făcea să pălească mai tare, în faţa acelei plecări atât de grăbite, care semăna aproape cu o părăsire. A murmurat în sfârşit, cu un aer prefăcut de resemnare şi de încredere:

— Da, într-adevăr, în asemenea clipe nu te mai gândeşti la ceilalţi…

Două lacrimi i se prelingeau încet pe obraz. Şi faţă de această durere, atât de umilă şi atât de mută, Ega a rămas descumpănit. O clipă, cu degetele tremurătoare la

mustaţă, a privit-o pe Maria cum plângea în tăcere. În cele din urmă s-a sculat, s-a dus la fereastră, s-a întors, şi-a deschis braţele în faţa ei, plin de amărăciune:

— Nu, nu-i asta, scumpa mea doamnă! E altceva, mai este ceva! Am trecut amândoi prin nişte zile teribile! Am avut nişte zile de adânci frământări…

Altceva!?… Ea aştepta, cu ochii larg deschişi îndreptaţi spre Ega, cu tot sufletul parcă suspendat.

Ega a respirat adânc:

— Vă amintiţi de un oarecare Guimarães care locuieşte la Paris, un unchi de-al lui Dámaso?

Maria, mirată, a dat încet din cap.

— Acel Guimarães o cunoştea foarte bine pe mama dumneavoastră, nu-i aşa?

Ea a făcut un gest scurt şi mut. Dar bietul Ega încă mai şovăia., cu faţa încreţită şi albă, cumplit de stânjenit:

— Vă vorbesc despre toate acestea, doamna mea, pentru că aşa mi-a cerut Carlos… Numai Dumnezeu ştie cât îmi vine de greu!… E groaznic, nu ştiu cum să încep…

Ea şi-a împreunat mâinile, implorându-l, cuprinsă de o adâncă neliniște:

— Pentru numele lui Dumnezeu!

Şi chiar în clipa aceea, foarte calmă, Rosa ridica colţul draperiei, cu Niniche lângă ea şi păpuşa în braţe. Mamă-sa i-a strigat nervoasă:

— Pleacă de-aici! Lasă-mă!

Speriată, fetiţa n-a mai înaintat, cu frumoşii ei ochi dintr-odată scăldaţi în lacrimi. Draperia a căzut, din fundul coridorului s-a auzit un plâns puternic şi înăbuşit.

Atunci Ega n-a mai avut decât o singură dorinţă, dorinţa disperată să termine odată.

— Cunoaşteţi scrisul mamei dumneavoastră, nu-i aşa?… Ei bine! Vă aduc aici o declaraţie de-a ei în legătură cu dumneavoastră… Guimarães avea la el acest document,

împreună cu alte hârtii pe care i le-a încredinţat ea în ’71, în ajunul războiului… Le-a păstrat până acum şi voia să vi le restituie, dar nu ştia unde locuiţi. V-a văzut acum câteva zile în trăsură, cu mine şi cu Carlos… Era lângă Aterro, trebuie să vă amintiţi, în faţa croitorului, când veneam de la Vizuină… Ei bine! Guimarães s-a dus imediat la împuternicitul familiei Maia, i-a dat hârtiile pentru ca el să vi le înmâneze dumneavoastră… Şi de la primele cuvinte pe care le-a spus, închipuiţi-vă mirarea tuturor când s-a întrevăzut că sunteţi rudă cu Carlos, şi încă rudă foarte apropiată…

Spusese la repezeală toată povestea asta, în picioare, aproape dintr-o răsuflare, cu gesturi bruşte de om nervos. Ea înţelegea greu, lividă, copleşită de o nesfârşită groază. A putut doar să murmure foarte slab: „Dar…” Şi a amuţit din nou, înmărmurită, devorând din ochi gesturile lui Ega care, aplecat peste sofa, despacheta tremurând cutia de ţigări a femeii Monforte. În sfârşit, s-a întors spre ea cu o hârtie în mână, îngrămădind cuvintele la nimereală:

— Mama dumneavoastră nu v-a spus niciodată… Avea un motiv foarte grav… A fugit din Lisabona, a fugit de la soţul ei… Vă spun asta aşa, brutal, iertaţi-mă dar nu e momentul acum să atenuez lucrurile… Iată! Cunoaşteţi scrisul mamei dumneavoastră. E scrisul ei, nu-i aşa?

— Da! a exclamat Maria, dând să-i smulgă hârtia din mână.

— Iertare! a strigat Ega, retrăgându-i-o violent. Eu sunt un străin! Şi dumneavoastră nu puteţi să luaţi cunoştinţă de toate acestea înainte de a ieşi eu de aici.

Îi venise această inspiraţie providenţială, care-l cruţa să fie martor al groaznicului şoc, al ororii de ceea ce avea să afle ea. Şi a stăruit. Îi lăsa toate hârtiile acelea, care erau ale mamei ei. Ea le va citi, după plecarea lui, va înţelege cumplitul adevăr… Apoi, scoţând din buzunar cele

două rotocoale grele de livre, plicul cu scrisoarea pentru Paris, a pus totul pe masă, alături de declaraţia femeii Monforte.

— Acum încă două cuvinte: Carlos este de părere că ceea ce trebuie să faceţi dumneavoastră acum este să plecaţi la Paris. Aveţi dreptul, aşa cum va avea şi fiica dumneavoastră, la o parte din averea familiei Maia, care e şi a dumneavoastră acum… în teancul acesta pe care vi-l las se află o scrisoare pentru Paris „ca să faceţi faţă cheltuielilor imediate… împuternicitul; lui Carlos v-a: rezervat un Vagon-salon. Când va hotărâţi să plecaţi, vă rog să; trimiteţi vorbă la Buchetul, ca să vin la gară… Cred că asta e totul. Şi acum trebuie să vă las…

Îşi apucase repede pălăria, s-a întors să-i ia mâna inertă şi rece:

— E o fatalitate! Dumneavoastră sunteţi tânără, vă mai rămâne mult din viaţă, aveţi o fetiţă care vă va consola de tot… Nu ştiu ce altceva să vă mai spun…

Sufocat, i-a sărutat mâna pe care ea i-o abandonase, mai mult moartă decât vie, cu glasul pierit, stând în picioare, dreaptă în doliul ei adânc, cu rigiditatea lividă a unei statui. Şi a luat-o la fugă.

— La telegraf! i-a strigat jos vizitiului.

Abia în strada Aurului a început să se calmeze, scoţându-şi pălăria, respirând adânc. Şi-şi repeta atunci în sinea lui toate consolările ce i s-ar putea aduce Mariei Eduarda: era tânără şi frumoasă; păcatul ei fusese inconştient; timpul alină orice durere; şi în curând, deja resemnată, se va trezi cu o familie onorabilă, o avere mare, în agreabilul Paris unde nişte ochi frumoşi şi câteva bancnote de o mie de franci au întotdeauna un domeniu sigur…

„E o situaţie de văduvă drăguţă şi bogată”, şi-a spus ol în cele din urmă cu glas tare, în cupeu. Sunt şi lucruri

mai rele în viaţă.

Ieşind de la telegraf, a dat drumul trăsurii. Pe lumina aceea consolatoare a zilei de iarnă, s-a întors pe jos la Buchetul, ca să scrie lunga scrisoare pe care i-o făgăduise lui Carlos. Vilaga era deja instalat, cu o beretă de catifea pe cap, legând încă în teancuri hârtiile lui Alfonso, lichidând socotelile servitorilor. Au luat masa târziu. Şi fumau lângă foc, în salonul Ludovic al XV-lea, când a venit valetul să-i anunţe că o doamnă, jos, într-o trăsură, îl căuta pe domnul Ega. S-au îngrozit. Şi-au închipuit-o imediat pe Maria, cine ştie ce hotărâre disperată de-a ei. Vilaga încă a mai sperat că poate aducea vreo nouă dezvăluire, că totul se schimba, că se salva „bănetul”… Ega a coborât tremurând. Era Melanie într-o trăsură de piaţă înfăşurată într-un *ulster* mare, cu o scrisoare de ia *madame*.

La lumina lanternei, Ega a deschis plicul care conţinea doar un carton alb cu aceste cuvinte, scrise în creion: *Am hotărât să plec mâine la Paris*.

Ega şi-a reţinut curiozitatea de a întreba cum se simţea doamna. A urcat scara în fuga mare şi, urmat de Vilaga care rămăsese la pândă în vestibul, a alergat în biroul lui Alfonso, ca să-i răspundă Mariei. Pe o hârtie cu bordură de doliu îi spunea (în afară de câteva detalii legate de bagaje) că vagonul-salon era reţinut până la Paris, şi că el va avea onoarea s-o vadă la Santa Apolonia. Apoi, când să scrie plicul, a rămas cu pana în aer, încurcat. Să pună oare „Madame MacGren”, sau „Doña Maria Eduarda da Maia”? Vilaga găsea preferabil vechiul nume, pentru că legal ea încă nu era Maia. Dar, spunea Ega încurcat, ea nu mai era nici MacGren…

— Gata! Merge fără nume. Să creadă că am uitat…

A dus astfel scrisoarea, în plicul alb. Melanie l-a pus în manşon. Şi, aplecată peste portieră, cu vocea tristă, a întrebat, din partea lui *madame*, unde era înmormântat

bunicul lui domnu'.

Ega a rămas cu monoclul aţintit asupra ei, fără să-şi dea bine seama dacă acea curiozitate a Mariei era indiscretă sau mişcătoare. În cele din urmă, a dat o indicaţie. Era la cimitirul Prazeres, în dreapta, în fund, lângă un înger cu o torţă. Cel mai bine era să-l întrebe pe paznic unde se afla cavoul familiei Vilaga.

— *Merçi*, *monsieur*, *bien le bonsoir*.

— *Bonsoir*, *Melanie*!

A doua zi, la gara Santa Apolonia, Ega, care venise devreme cu Vilaca, îşi expedia tocmai bagajul spre Douro, când a zărit-o pe Maria, care intra cu Rosa de mână. Era înfăşurată toată într-o blană lungă de culoare închisă, cu un văl îndoit, gros ca o mască; şi acelaşi văl de doliu ascundea feţişoara copilei, formând o fundă pe boneţică. Miss Sara, într-un *ulster* de culoare deschisă, în pătrăţele, purta sub braţ un teanc de cărţi. În spate Domingos, cu ochii foarte roşii, ducea un balot de cuverturi, lângă Melanie, în negru şi ea, care o ţinea pe Niniche în braţe. Ega a alergat spre Maria Eduarda, a luat-o de braţ, în tăcere, conducând-Q spre vagonul-salon care avea toate perdeluţele trase. Lângă trepte ea şi-a scos încet mănuşa. Şi mută i-a întins mâna.

— Ne mai vedem la nodul de cale ferată, a murmurat Ega. Plec şi eu spre nord.

Câteva persoane s-au oprit, curioase, văzând cum dispare în vagonul acela de lux, închis, misterios, o doamnă în doliu mai e ce părea atât de frumoasă şi avea un aer atât de trist. Şi de îndată ce Ega a închis portiera, Neves, cel de la *După-cnioză* şi de la Curtea de Conturi, s-a desprins dintr-un grup şi a năvălit spre el, apucându-i braţul, iscoditor:

— Cine e?

Ega l-a târât spre peron, ca să-i strecoare în urechea

deja foarte ciulită, cu un ton tragic:

— Cleopatra!

Politicianul, furios, a rămas mârâind: „Ce măgar!…” Dar Ega plecase. Lângă compartimentul lui, Vilaga aştepta, încă impresionat de silueta Mariei Eduarda, atât de melancolică şi de nobilă. N-o mai văzuse niciodată înainte. Şi i se părea o regină de roman.

— Crede-mă. Prietene, m-a făcut praf! Caramba, frumoasă femeie! Ne ia o mulţime de bănet, dar e o bucăţică superbă!

Trenul s-a pus în mişcare. Domingos a rămas pe peron, smiorcăindu-se, cu o batistă colorată pe obraz. Iar Neves, consilierul de la Curtea de Conturi, încă furios, văzându-l pe Ega la portieră, i-a făcut dintr-o parte, pe furiş, un gest obscen.

La nodul de cale ferată, Ega s-a dus să bată în geamurile salonului, închis şi cufundat în tăcere. I-a deschis Maria. Rosa dormea. Miss Sara citea într-un colţ, cu capul pe o pernă. Şi Niniche, speriată, a început să latre.

— Vreţi să luaţi ceva, doamna mea?

— Nu, mulţumesc…

Au rămas tăcuţi, în timp ce Ega, cu piciorul pe treaptă, îşi scotea încet tabachera. Prin gara prost luminată treceau ţărani, mergând încet, înfăşuraţi în pături. Un hamal împingea un vagonet cu bagaje. În faţă, locomotiva pufnea prin întuneric. Şi doi indivizi se învârteau prin dreptul salonului, aruncându-i priviri iscoditoare şi galeşe acelei superbe femei, atât de impresionantă şi de sumbră, în blana ei neagră.

— Mergeţi la Porto? a murmurat ea.

— La Santa Oiâvia…

— Ah!

Atunci Ega a bâiguit, cu buzele tremurânde:

— Adio!

Ea i-a strâns mâna tare, tăcând, sufocată.

Ega s-a strecurat, încet, printre soldaţi cu mantalele înfăşurate în bandulieră, care alergau să bea ceva la cantină. În uşa bufetului s-a mai întors o dată, şi-a ridicat pălăria. Ea, în picioare, a fluturat uşor braţul, într-un lent rămas-bun. Şi astfel a văzut-o el pentru ultima oară în viaţă pe Maria Eduarda, înaltă, mută, profilându-se neagră în lumină, la portiera acelui vagon care o ducea de-acolo pentru totdeauna.

DUP A CÂTEVA SĂPTĂMÂNI, în primele zile ale anului nou, *Gazeta ilustrată* însera la rubrica *High-Life* următoarea ştire:

Distinsul şi strălucitul sportman; *domnul Carlos da Maia, împreună cu amicul şi colaboratorul nostru, João da Ega, au plecat ieri spre Londra, de unde îşi vor continua în curând călătoria către America de Nord, urmând ca de acolo să-şi prelungească interesantul lor voiaj până în Japonia. Numeroşi prieteni au urcat pe bordul vasului* „Tamar” *ca să-şi ia rămas bun de la simpaticii* touristes. *Printre alţii am remarcat pe următorii domni*: *ministrul Finlandei şi secretarul său, marchizul de Sousela, contele de Gouvarinho, vicontele de Darque, Guilherme Craft, Teles da Gama, Cruges, Taveira, Vilaga, generalul Sequeira, gloriosul poet Tomăs de Alencar* etc. etc. *Amicul şi colaboratorul nostru João da Ega ne-a făgăduit, odată cu ultimul* shake-hands, *să ne trimită câteva scrisori cil impresiile sale despre Japonia, ţara aceea încântătoare de unde ne vin soarele şi mafia. E o ştire bună pentru toţi cei care apreciază spiritul de observaţie şi gluma fină*. Au re voi r!

După aceste rânduri afectuoase (la care colaborase Alencar), primele ştiri despre „călători 1 au venit de la New York, într-o scrisoare adresată de Ega lui Vilaga. Era

scurtă, şi se ocupa numai de chestiuni băneşti. Dar mai cuprindea şi un post-scripium intitulat *Informaţii generale pentru prieteni*. Ega povestea acolo despre teribila traversare de la Liverpool, tristeţea persistentă a lui Carlos, New York-ul acoperit de zăpadă sub un soare strălucitor. Şi mai adăuga: *Beţia călătoriilor pune stăpânire pe noi, decişi să cutreierăm acest* strâmt *univers până ce vor* obosi tristeţile noastre. *Avem de gând să mergem la Pekin, să trecem Marele Zid, să străbatem Asia Centrală, oaza de la Merv, Khiva, şi să pătrundem apoi în Rusia; de acolo, prin Armenia şi prin Siria, să coborâm în Egipt şi să ne refacem puterile* în *Nilul sfânt; să urcăm apoi la Atena, să trimitem de pe Acropole un salut Minervei; să trecem la Neapole; să aruncăm o privire Algerului şi Marocului; şi să ajungem în sfârşit la Santa Oiâvia pe la mijlocul lui '79, ca să ne odihnim acolo mădularele ostenite. Mă opresc aici cu smângălelile pentru că s-a făcut târziu, şi mergem la operă s-o vedem pe Patti în* Bărbierul. *Largă distribuire de îmbrăţişări tuturor prietenilor dragi*.

Vilaga a copiat acest paragraf, şi-l purta apoi în portofel ca să-l arate amicilor credincioşi de la Buchetul. Toţi aprobau admirativ frumoasele, aventuroasele călătorii. Doar Cruges, îngrozit de vastitatea universului, a murmurat trist: „Nu se mai întorc!"

Dar după un an şi jumătate, într-o-frumoasă zi de martie, Ega a reapărut în Chiado. Şi a făcut senzaţie! Era superb, mai voinic, mai ars de soare, cu o vervă îndrăcită, cu un mare rafinament în veşminte, plin de poveşti şi de aventuri din Orient, intolerant faţă de orice în artă sau poezie care nu provenea din Japonia sau din China, şi anunţând o caile mare, „cartea sa", cu titlul amintind de cronicile eroice, *Călătorii în Asia*.

— Dar Carlos?…

— Minunat! Instalat la Paris, într-un delicios apartament de pe Champs-Edysees, ducând viaţa îmbelşugată a unui principe artist al Renaşterii…

Lui Vilaga însă, care cunoştea toate tainele, Ega i-a mărturisit că amicul Carlos încă mai era „tulburat”. Trăia, râdea, îşi mâna faetonul prin Bols de Boulogne, dar în străfundurile inimii lui rămăsese, apăsătoare şi neagră, amintirea „săptămânii cumplite”.

— Dar anii trec, Vilaga, a adăugat el. Şi odată cu ei, exceptând China, totul trece pe pământ…

Şi a trecut anul acela. Oameni s-au născut, oameni au murit. Recolte s-au copt, copaci s-aiu uscat. Alţi ani au trecut.

La sfârşitul lui 1886, Carlos s-a dus să petreacă Crăciunul lângă Sevilla, în casa unui amic de-al său de la Paris, marchizul de Vila Medina. Şi din proprietatea familiei Vila Medina, numită La Soledad, i-a scris lui Ega la Lisabona anunţându-i că, după un surghiun de aproape zece ani, se hotărâse să vină în bătrâna Portugalie, să vadă copacii de la Santa. Oiâvia şi minunăţiile Bulevardului. În plus avea o veste formidabilă, care-l va mira pe bunul Ega; iar dacă ardea de curiozitate s-o afle, atunci să-i vină în întâmpinare cu Vilaga… Ca să mănânce porcul la Santa Oiâvia.

„Se însoară!” şi-a spus Ega.

De trei ani (de la ultima sa şedere la Paris) nu-l mai văzuse pe Carlos. Din păcate n-a putut alerga la Santa Oiâvia, reţinut într-o cameră la Hotelul Braganga de o angină, în urma unei cine fantastic de distractive prin care sărbătorise la Silva noaptea de Bobotează. Vilaca însă i-a dus lui Carlos la Santa Oiâvia o scrisoare în care Ega, povestindu-i despre angina lui, îl implora să nu întârzie cu porcul prin stâncile acelea de pe Douro, ci să zboare spre măreaţa capitală ca să-i aducă vestea cea mare.

Într-adevăr, Carlos a zăbovit puţin în Resende. Şi într-o luminoasă şi blândă dimineaţă din ianuarie 1887, cei doi prieteni, în fine reuniţi, îşi luau micul-dejun într-un salon al Hotelului Braganga, cu ambele ferestre larg deschise spre râu.

Ega, vindecat acum, radios, agitat peste măsură, bând cafea după cafea, îşi înfigea în fiecare clipă monoclul la ochi ca să-l admire pe Carlos şi „imuabilitatea" sa.

— Niciun fir de păr alb, niciun rid, nicio umbră de oboseală!... Astea toate le face Parisul, băiete!... Lisabona macină. Uită-te la mine, uită-te la asta!

Cu degetul descărnat arăta spre cele două cute adânci de lângă nas, spre faţa-i suptă. Şi ceea ce-l înspăimânta cel mai mult era chelia, o chelie ce începuse cu doi ani în urmă, se lăţise, îi strălucea acum pe creştet.

— Priveşte oroarea asta! Ştiinţa găseşte leac pentru orice, numai pentru chelie nu! Se transformă civilizaţiile, chelia rămâne!... A căpătat deja o nuanţă de bilă de biliard, nu-i aşa?... De la ce o veni?

— De la lipsă de ocupaţie, a sugerat Carlos râzând.

— Asta-i bună, lipsă de ocupaţie!... Păi atunci tu?

Şi apoi, cu ce se putea ocupa el în ţara asta?... Când s-a înapoiat din Franţa, ultima dată, s-a gândit să intre în diplomaţie. Pentru asta avusese totdeauna înclinaţie, şi acum când mama, sărăcuţa, zăcea acolo, în cavoul ei mare din Celorico, avea şi cu ce. Dar apoi a mai stat şi a chibzuit. La urma urmei, în ce consta diplomaţia portugheză? în altă formă de lipsă de ocupaţie, petrecută în străinătate, cu sentimentul constant al propriei nimicnicii. Atunci mai bine Chiado-ul!

Şi cum Carlos i-a pomenit de politică, ocupaţia celor fără ocupaţie, Ega a început să tune şi să fulgere. Politica! Moralmente şi fiziceşte devenise ceva scârbos, de când afacerile atacaseră constituţionalismul ca o filoxeră! în

ziua de azi politicienii erau nişte marionete care făceau anumite gesturi şi luau anumite atitudini numai pentru că doi sau trei financiari trăgeau sforile din spate… Şi chiar şi aşa, ar fi putut să fie nişte marionete bine fasonate, frumos lăcuite. Nici gând! Asta era îngrozitor. N-aveau ţinută, n-aveau maniere, nu se spălau, nu-şi curăţau unghiile… Lucru nemaipomenit, care în nicio ţară nu se mai întâlnea! Cele trei-patru saloane din Lisabona care primeau pe oricine, din lumea largă, exclud totuşi majoritatea politicienilor. Şi de ce, mă rog? Pentru că „doamnelor le e greaţă de ei!”

— Uite-l pe Gouvarinho, bunăoară! Vezi dacă el îi primeşte pe colegii săi întru politică, marţea…

Carlos, care zâmbea, încântat de vâna acerbă a lui Ega, a sărit de pe scaun:

— Că bine zici, contesa de Gouvarinho, ce mai face buna noastră contesă de Gouvarinho?

Ega, plimbându-se prin încăpere, i-a dat veşti despre soţii Gouvarinho. Contesa moştenise vreo şaizeci de mii de la o mătuşă excentrică ce locuia în strada Sfânta Isabela, avea acum trăsuri mai de soi, primea tot marţea. Dar suferea de o boală gravă, ceva la ficat sau la plămâni. Tot elegantă, foarte serioasă, o teribilă mironosiţă plină de *pruderie*[81]… El, Gouvarinho, îşi ducea veacul pe-acolo, flecar, scriitoraş, politicăreţ, tot mai umflat de vanitate, deja încărunţit, de două ori ministru, cu pieptul îmbâcsit de ordine şi decoraţii…

— Tu nu i-ai întâlnit la Paris, în ultimul timp?

— Când am aflat că au venit, m-am dus să le las cărţi de vizită, dar plecaseră în ajun la Vichy…”

Uşa s-a deschis, un răget înfundat s-a făcut auzit:

— În sfârşit, băiete!

— Oh, Alencar! a strigat Carlos, aruncându-şi ţigara.

81» Ce (lat.).

A fost o îmbrăţişare prelungită, cu zdravene palme pe umeri, şi un sărut zgomotos – sărutul părintesc al lui Alencar, ce tremura, emoţionat. Ega trăsese un scaun, striga acum după chelner:

— Ce iei, Ţomâs? Coniac? Curagão? în orice caz, cafea! Multă cafea! Foarte tare pentru domnul Alencar!

Între timp poetul, cufundat în contemplarea lui Carlos, îi apucase mâinile cu un zâmbet larg, care-i descoperea dintâi şi mai stricaţi. Îl găsea magnific, un bărbat superb, care făcea cinste rasei sale… Ah! Parisul, cu spiritul lui, cu viaţa lui focoasă, conservă…

— Iar Lisabona macină! a sărit Ega. Am spus-o şi eu. Haide, ia loc la masă, uite cafeluţa şi băutura!

Dar Carlos îl contempla şi el acum pe Alencai. Şi i se părea mai arătos, mai poetic, cu coama lui inspirată şi albă toată, şi cu acele cute adânci pe faţa oacheşă, săpate ca nişte brazde de car de furtunoasa trecere a emoţiilor…

— Eşti tipic, Alencar! Eşti perfect pentru gravură şi pentru statuie!…

Poetul zâmbea, trecându-şi complezent degetele peste lungile-i mustăţi romantice pe care vârsta le albise şi ţigara le îngălbenise. Ce dracu', unele compensaţii trebuia să aibă şi bătrâneţea!… în orice caz, cu stomacul n-o ducea rău, şi mai păstra, caramba, copii, şi o frântură de inimă!

— Ceea ce nu împiedică, scumpul meu Carlos, ca treburile pe aici să meargă tot mai prost! Dar, gata… întotdeauna ne plângem de ţara noastră, ăsta-i obiceiul omului. Şi Hora ţiu se plângea la vremea lui. Iar voi, inteligenţe superioare, ştiţi bine, copii, că pe vremea lui August… Ca să nu mai vorbim, bineînţeles, de căderea Republicii, de prăbuşirea vechilor instituţii… în fine, să-i lăsăm în plata lor pe romani! Ce-i acolo, în sticla aceea? Chablis?… Nu-mi displace, toamna, cu stridii. Păi, meargă şi Chablis! Pentru venirea ta, scumpul meu Carlos! Şi în

sănătatea ta, scumpul meu João, şi Dumnezeu să vă hărăzească gloriile pe care le meritaţi, băieţii mei!…

A băut. A mormăit: „Bun Chablis, buchet fin”. Şi a luat în sfârşit loc la masă, zgomotos, scuturându-şi spre. Spate coama albă.

— Tomás ăsta! exclamă Ega, aşezându-şi duios mâna pe umărul lui. Nu mai există altul ca el, e unic! Bunul Dumnezeu l-a făcut într-o zi de mare vervă, – şi pe urmă a spai-l tiparul.

Asta-i acum, poveşti! murmura poetul, radios. Mai erau şi alţii la fel de buni ca el. Omenirea se trăgea toată din acelaşi lut, cum pretindea Biblia, sau din aceeaşi maimuţă, cum susţinea Darwin…

— Pentru că lucrurile astea cu evoluţia, originea speciilor, dezvoltarea celulei, pentru mine… Sigur, Darwin, Lamarck, Spencer, Claude Barnard, Littre, toţi ăştia sunt oameni de mâna întâi. Dar cu asta gata, punct! De vreo câteva mii de ani omul dovedeşte, şi încă într-un mod sublim, că are suflet!

— Bea-ţi cafeluţa, Tomás! l-a sfătuit Ega, împingându-i ceaşca mai aproape. Bea-ţi cafeluţa!

— Mulţumesc!… Şi, să nu uit, João, i-am dat fetiţei păpuşa de la tine. S-a apucat imediat s-o sărute, s-o legene, cu instinctul acela profund de mamă, acel quid1 divin… E o nepoţică de-a mea, scumpul meu Carlos. A rămas fără mamă, sărăcuţa, mă ocup eu de ea, încerc să fac din ea o femeie… Ai s-o vezi. Vreau să veniţi amândoi la mine la masă într-o zi, să vă dau nişte potârnichi în stil spaniol… Mai rămâi pe aici, Carlos?

— Da, vreo săptămână, două, ca să sorb o duşcă bună din aerul patriei.

— Ai dreptate, băiatul meu! a exclamat poetul, cerând sticla de coniac. Aerul încă nu-i atât de rău cum se spune… Uită-te tu aici, la cerul ăsta, la râul ăsta!

— Într-adevăr, e încântător!

O clipă s-au uitat toţi trei admirativ la neasemuita frumuseţe a râului, lat, lucitor, calm, la fel de albastru ca şi cerul, scânteind sub razele soarelui.

— Dar versurile? a exclamat deodată Carlos. Întorcându-se spre poet. Ai părăsit limba divină?

Alencar a făcut un gest descurajat. Cine a înţeles vreodată limba divină? Noua Portugalie pricepea doar limba livrei, a fişicurilor de bani. Acum, fiule, totul sunt societăţile capitaliste!

— Dar, uneori, simt că mi se întâmplă ceva, aici, pe dinăuntru, şi vechiul om se înfioară iar… N-ai văzut în ziare?… Bineînţeles, tu nu citeşti fiţuicile astea care pe aici se numesc gazete… Ei bine, mi-a venit în minte o trebuşoară, dedicată lui João aici de faţă. Ia să ţi-o spun, dacă mi-o amintesc…

Şi-a Trecut palma deschisă peste faţa ca de mort, şi a lansat o strofă cu ton de lament:

Lumină de speranţă, lumină de amar.

Ce vânt v-a desfrunzit?

Că sufletul meu care vă urmărea în zbor Nicicând nu v-a găsit!

Carlos a murmurat: „Drăguţ!” Ega a murmurat: „Foarte delicat!” Iar poetul, încălzindu-se, acum emoţionat, a schiţat o mişcare de aripă:

Sufletu-mi de-odinioară.

Când clarul lunii-ncet din apă răsărea.

Ca o privighetoare

Atuncea chiar trezită, să cânte începea.

Iar gându-mi ca o floare pe care-a lunii mai adiere uşoară…

Domnul Cruges! a anunţat chelnerul, întredeschizând uşa.

Carlos a ridicat braţele în aer. Iar compozitorul, într-

un pardesiu de culoare închisă, încheiat la toţi nasturii, s-a abandonat efuziunilor lui Carlos, bâiguind:

— Abia ieri am aflat. Voiam să vin să te aştept la gară, dar nu m-au trezit la timp…

— Va să zică aceeaşi delăsare? exclamă Carlos, vesel. Tot nu eşti trezit la timp?

Cruges ridica din umeri, foarte roşu, sfios, după lunga despărţire. Şi Carlos a fost cel care l-a silit să ia loc lângă el, înduioşat de bătrânul său compozitor, tot slab, cu nasul încă mai ascuţit, cu pletele căzându-i mai creţe peste gulerul pardesiuiui.

— Dă-mi voie să te felicit! Am aflat din ziare de triumful tău, frumoasa operă comică *Floarea Sevillei*…

— *Granadei*! a sărit compozitorul. Da, e un flecuşteţ, bun pentru publicul de-aici, nu a displăcut.

— O frumuseţe! a strigat Alencar, umplându-şi iar paharul cu coniac. O muzică meridională plină de lumină, cu parfum de floare de portocal… Dar i-am spus-o şi lui: „Lasă opereta, băiete, zboară mai sus, fă o mare simfonie istorică!” Chiar acum câteva zile i-am dat o idee. Plecarea lud Dom Sebastião în Africa. Cântece de marinari, ţimbale, jalea poporului, valurile spărgându-se… Sublim! Iar el să apucat de castaniete… În fine, ce mai la deal la vale, are talent cu toptanul, şi e ca şi băiatul meu, mi-a murdărit o mulţime de pantaloni!…

Dar compozitorul, îngrijorat, îşi tot trecea degetele prin chică. În cele din urmă i-a mărturisit lui Carlos că nu putea să mai stea, avea un *rendez-vous*…

— De amor?

— Nu… îmi face Barradas portretul în ulei.

— Cu lira în mână?

— Nu, a răspuns compozitorul foarte serios. Cu bagheta… Şi în frac.

Şi-a descheiat pardesiul, a apărut în toată

splendoarea lui, cu doi corali pe plastronul cămăşii, şi eu bagheta fină de fildeş vârâtă în deschizătura vestei.

— Eşti superb! a afirmat Carlos. Atunci, altceva, vino mai încolo să luăm masa împreună. Alencar, vii şi tu, da? Vreau să ascult versurile acelea frumoase în linişte… La şase fix, fără greş. Vă dau o mică masă în stil portughez pe care am comandat-o de dimineaţă, cu rasol de vacă, orez la cuptor, năut etc., ca să-mi sting dorurile…

Alencar a făcut un gest de imens dispreţ. Niciodată bucătarul de la Braganga, un franţuzit prăpădit, nu va fi la înălţimea acelor nobile delicatese ale bătrânei Portugalii. În fine, gata. Va veni la şase punct, ca să bea în sănătatea scumpului său Carlos!

— Voi ieşiţi, băieţi?

Carlos şi cu Ega se duceau la Buchetul să viziteze casa.

Poetul a declarat imediat că era deci vorba de un pelerinaj sacru. Atunci el se ducea cu maestrul. Mergea şi el în direcţia lui Barradas… Băiat talentat, Barradas ăsta… Culori cam cenuşii, totul nefinisat, schiţat, dar cu scânteie.

— Şi a avut o mătuşă, băieţi, pe Leonor Barradas! Ce ochi, ce trup! Dar nu numai trupul! Sufletul, poezia, spiritul de sacrificiu Aşa ceva nu mai există, aşa ceva s-a dus cu totul. În fine, gata, ne vedem la şase!

— La şase punct, fără greş!

Alencar şi compozitorul au plecat, după ce s-au înarmat cu ţigări. Şi nu după mult timp, Carlos şi Ega înaintau şi ei agale pe strada Tezaurului Vechi, ţinându-se de braţ.

Vorbeau despre Paris, despre tineri şi femei pe care-i cunoscuse Ega în urmă cu patru ani, când petrecuse o iarnă atât de veselă în apartamentul lui Carlos. Iar ceea ce-l surprindea pe Ega, la fiecare nume evocat, era strălucirea de scurtă durată, sfârşitul brusc al acelei

tinerimi descreierate. Lucy Gray, moartă. Conrad, moartă… Dar Marie Blond? Grasă, îmburghezită, măritată după un fabricant de lumînări de stearină. Polonezul cel blond? Fugit, dispărut. Monsieur de Menant, Don Juan-ul acela? Subprefect în departamentul Doubs. Dar tânărul care locuia alături, belgianul? Ruinat la bursă… Şi încă mulţi alţii, morţi, dispăruţi, afundaţi în mocirla Parisului!

— Punând totul bine la socoteală, băiete, a constatat Ega, viaţa asta a noastră de la Lisabona, simplă, liniştită, lină, e infinit preferabilă.

Ajunseseră la Loreto: iar Carlos se oprise, privind, reintrând în intimitatea vechii inimi a capitalei. Nimic nu se schimbase. Aceeaşi santinelă somnoroasă făcea rondul în jurul statuii triste a lui Camões. Aceleaşi draperii roşii, cu blazoane bisericeşti, atârnau la porţile celor două biserici. Hotelul Alianţa îşi păstrase aerul mut şi pustiu. Un soare frumos aurea lespezile; călăreţi cu pălărie de filfizon îşi biciuiau mârţoagele; trei pescărese, cu coşul pe cap, îşi legănau şoldurile, voinice şi sprintene, în plină lumină. La un colţ, nişte vagabonzi în zdrenţe fumau; iar la colţul de peste di um, la Casa Havaneză, fumau alţi vagabonzi, de astă dată în redingotă, discutând politică.

— Asta e groaznic, văzut de afară! a exclamat Carlos. Nu oraşul, ci oamenii. Nişte oameni cât se poate de urâţi, murdari, leneşi, josnici, gălbejiţi, copleşiţi de viaţă!…

— Totuşi Lisabona e altceva, a afirmat Ega foarte serios. Oh, e cu totul altceva! Să vezi numai Bulevardul… înainte de Buchetul, haide să dăm o raită pe Bulevard!

Au coborât prin Chiado. De cealaltă parte, coviltirele prăvăliilor întindeau peste trotuar umbra lor deasă şi dantelată. Iar Carlos recunoştea, sprijinind aceleaşi uşi, indivizi pe care-i lăsase acolo cu zece ani în urmă, stând tot aşa, la fel de melancolici. Aveau riduri, le albise părul. Dar încă mai staţionau acolo, stinşi şi veşteji, lângă

aceleaşi tocuri de uşă, cu gulere moderne la cămaşă. Apoi, în faţa Librăriei Bedrand. Ega, râzând, l-a atins pe Carlos de braţ:

— Vezi cine-i acolo, la uşa cofetăriei Baltreschi!

Era Dámaso. Dámaso, pântecos, gras, mai greoi, cu o floare în piept, sugând dintr-o ţigară mare şi minunându-se de ce vedea, cu aerul satisfăcut şi îndobitocit de rumegătoare sătulă şi fericită. Zărindu-i şi el pe vechii săi amici care coborau, a avut un gest de eschivare, gata să se retragă în cofetărie. Dar pe nesimţite, irezistibil, s-a trezit în faţa lui Carlos, cu mâna întinsă şi cu un surâs pe faţa buhăită, îmbujorată brusc.

— Eei, voi pe aici!… Ce surpriză!

Carlos i-a abandonat două degete, zâmbind şi el, nepăsător de parcă ar fi uitat totul.

— Aşa-i, Dámaso… Ce mai faci?

— Şi eu pe aici, în plictiseala asta… Mai rămâi?

— Câteva săptămâni.

— Stai la Buchetul?

— La Braganga. Dar nu te deranja, sunt tot timpul plecat.

— Cum vrei, domnule!… Am fost şi eu la Paris, acum trei luni, la Continental…

— Ah!… Bine, mi-a făcut plăcere să te văd, la revedere!

— La revedere, băieţi. Araţi bine, Carlos, arăţi foarte bine!

— Ţi se pare, Dámaso.

Într-adevăr, părea să reînvie vechea admiraţie în ochii lui Dámaso, holbaţi, care-l însoţeau pe Carlos, studiindu-i pe la soaţe redingota, pălăria, mersul, ca pe vremea când Maia era pentru el prototipul scumpului său şic, „una dintre acele lucruri care se văd numai în străinătate…”

— Ştii că Dámaso al nostru s-a însurat? i-a spus Ega lui Carlos puţin mai încolo, apucându-l iar de braţ.

Lui Carlos nu-i venea să-şi creadă urechilor. Cum aşa? Dámaso al nostru! însurat!?… Da, cu o fiică a conţilor de Águeda, o familie scăpătată, cu o droaie de fete. I-au vârât-o pe gât pe cea mai mică. Iar preabunul Dámaso, adevărată pleaşcă pentru acea distinsă familie, plătea acum rochiile celor mai mari.

— E drăguţă?

— Drăguţică… Face fericirea unui tinerel simpatic, numit Barroso.

— Aşa, va să zică, Dámaso, săracul!…

— Da, săracul, sărăcuţul, sărmănelul… bar, după cum vezi, e cât se poate de fericit, s-a şi îngrâsast de perfidie!

Caiios se oprise. Se uita mirat la verandele extraordinare ale unei case cu etaj, acoperite, ca în zi de procesiune, cu draperii de pânză roşie pe care se înlănţuiau monograme. Şi tocmai voia să se intereseze ce era acolo când, din mijlocul unui grup oare staţiona la poarta acelui imobil festiv, un tânăr cu aerul zăpăcit, cu faţa imberbă plină de coşuri, a traversat repede strada ca să-i strige lui Ega. Sufocat de râs:

— Dacă mergi repede o mai întâlneşti pe-acolo, în jos! Aleargă!

Pe cine să întâlnesc?

— Pe Adosinda!… în rochie albastră, cu pene albe la pălărie… Mergi repede… João Eliseu i-a pus piedică adineauri, cu bastonul, era să se întindă cât e de lungă.pe jos, a fost o scenă formidabilă… Mergi repede, băiete!

Din doi paşi făcuţi cu picioarele-i lungi şi subţiri, tânărul s-a înapoiat la grupul lui unde toţi, tăcuţi acum, îl cercetau cu o curiozitate de provinciali pe bărbatul acela atât de elegant care-l însoţea pe Ega şi pe care nu-l cunoştea nimeni. Iar Ega, între timp, îi explica lui Carlos

ce era cu verandele acelea şi cu grupul:

— Sunt nişte tineri de la Turf. E un club nou, fostul Jockey din uliţa Paiei. Un tripou destul de convenabil, nişte băieţi foarte simpatici… Şi cum vezi, sunt întotdeauna pregătiţi, cu draperii şi tot ce trebuie, pentru cazul că ar trece pe aici procesiunea Patimilor.

Apoi, coborând spre strada Nova Almada, i-a povestit cazul Adosindei. Se dusese la Silva, cu două săptămâni în urmă, să ia cina cu nişte băieţi, după ce fuseseră cu toţii la Teatrul São Carlos; şi deodată, ce să vezi, le-a apărut în faţă femeia aceea neverosimilă cu totul, îmbrăcată în roşu, accentuând cu nesăbuinţă n-urile, punând n-uri în toate cuvintele, şi întrebând de domnul „virrconte”… Care „virrconte”? Nu ştia bine. „Un virrconte pe care-l întârmise la Crroliseu”. Ia loc, i se oferă şampanie, iar Doña Adosinda se dovedeşte a fi o fiinţă nemaipomenită. Vorbeau politică, despre guvern şi *deficit*. Imediat Doña Adosinda declară că-l cunoaşte foarte bine pe *deficit*, şi că e un tânăr chipeş… *Deficitul*, un tânăr chipeş – hohote feunătoare! Don a Adosinda se supără, strigă că a fost cu el. La Sintra, că e un cavaler desăvârşit, şi funcţionar la banca engleză… *Deficitul*, funcţionar la banca engleză – strigăte, urlete, răgete! Şi acest hohot continuu, cutremurător, frenetic, n-a încetat până la cinci de dimineaţa, când Doña Adosinda a fost trasă la sorţi şi i-a revenit lui Teles!… O noapte de pomină!

— Chiar aşa, a spus Carlos râzând, e o orgie grandioasă, aminteşte de Heliogabal şi contele d’Orsay…

Atunci Ega şi-a apărat orgia cu înfocare. Unde se putea găsi una mai straşnică în toată Europa, în orice civilizaţie? Tare ar vrea să vadă dacă-i posibil să petreci o noapte mai veselă la Paris, în dezolanta. Banalitate de la Grand Treize, Sau la Londra, în corecta şi plicticoasa fadoare de la Bristol! Ceea ce mai făcea încă viaţa

suportabilă era din când în când un râs pe cinste. Or, în Europa omul suprarafinat nu mai râde, zâmbeşte îngheţat, livid. Doar noi aici, în colţul ăsta barbar de lume, mai păstrăm încă harul suprem, obiceiul binecuvântat şi consolator de a râde ţinându-ne de burtă!…

— Unde dracu' te uiţi?

Erau în dreptul cabinetului de consultaţii, vechiul cabinet de consultaţii al lui Carlos unde acum, după firmă, părea să se fi instalat micuil atelier al unei croitorese. Atunci brusc cei doi prieteni au fost năpădiţi de amintirile din trecui. Câte ore stupide nu petrecuse Carlos acolo, cu *Revue des Deux Mondes* în mână, aşteptându-şi zadarnic pacienţii, încrezător încă în bucuria muncii!… Dar dimineaţa când apăruse Ega acolo în superba lui blană, gata să transforme, într-o singură iarnă, toată bătrân a şi rutiniera Portugalie!

— În care totul s-a menţinut!

— În care totul s-a menţinut! Dar, de râs, tot am râs! Ţi-aduci aminte de noaptea aceea când bietul marchiz voia s-o aducă la cabinet pe Paca, pentru ca divanul, mobila de serai să-şi găsească în sfârşit o utilizare?…

Carlos a soos o exclamaţie nostalgică. Bietul marchiz! Una dintre impresiile lui puternice, din ultimii ani, fusese moartea marchizului, pe care o aflase pe neaşteptate într-o zi. La micul-dejun, dintr-o banală notiţă de ziar!… Şi umblând acum mai încet prin Rossio, îşi aminteau de alte dispariţii: Doña Maria da Cunha, sărăcuţa, care sfârşise hidropică; Dom Diogo, căsătorit în cele din urmă cu bucătăreasa; bunul Sequeira, mort într-o seară în trăsură, ieşind de la căluşei…

— Şi altceva, a întrebat Ega. L-ai văzut pe Craft la Londra?

— Văzut, a spus Carlos. Şi-a aranjat o casă foarte drăguţă lângă Richmond. Dar a îmbătrânit tare, se plânge

întruna de ficat. Şi, din nefericire, face abuz de alcool. Mare păcat!

Apoi a întrebat de Taveira. Băiatul acesta frumuşel, a povestit Ega, era acum împovărat cu încă zece ani de funcţionărat şi de Chiado. Dar tot distins, puţin încărunţit, mereu încurcat cu câte o spanioloaică, făcând încă pe grozavul la Teatrul São Carlos, şi mormăind în fiecare după-amiază la Casa Havaneză, cu un aer blând şi mulţumit: „Asta e o ţară pierdută!" în fine, un tip de lisabonez fin şi de treabă. 1

— Dar dobitocul de Steinbroken?

— Ministru la Atena, a exclamat Carlos, printre ruinele clasice!

Şi gândul la Steinbroken plimbându-se prin vechea Grecie i-a distrat nespus. Ega îl şi vedea pe bunul Steinbroken, ţeapăn în gulerul lui înalt, afirmând prudent în legătură cu Soc rate: „*Oh*, *il est tres fort*, *il est excesivement fort*!" Sau, mârâind despre lupta de la Termopile, temător să nu se compromită: „*c'est tres grave*, *c'est excesivement grave*!" Ar merita să dea o fugă până în Grecia ca să-l vadă!

Deodată, Ega s-a oprit:

— Uite şi Bulevardul! Ce zici?… Nu arată rău!

Într-un limpede spaţiu larg deschis, acolo unde Carlos lăsase Promenada Publică, liniştită şi înfrunzită, un obelisc, cu pete de bronz pe piedestal, îşi înălţa silueta de culoarea zahărului în vibraţia fină a luminii de iarnă; iar globurile mari ale felinarelor ce-i înconjurau, bătute de soare, străluceau, străvezii şi luminoase ca nişte baloane mari de săpun suspendate în văzduh. De ambele laturi se înşirau, la înălţimi inegale, imobilele greoaie, netede şi solide, proaspăt văruite, cu vaze în cornişele pe care apăreau, negri, odogacii de zinc, cu nişte curţi interioare pavate în pătrăţele albe şi negre, unde stăteau portarii şi

sugeau din ţigară; iar cele două rânduri rigide de case cochete îi aminteau lui Carlos de familiile care se imobilizau odinioară în şiruri, de ambele laturi ale Promenadei, după liturghia „de unu”, ascultând fanfara, în veşminte de caşmir şi mătase, ca nişte *dandies* duminicali. Toate dalele luceau ca varul proaspăt. Ici şi colo un arbust îşi contracta, sub adiere, frunzişul palid şi rar. Iar în fund colina verde, presărată cu arbori, terenurile din Valea Pereiro, încheiau brusc cu un peisaj câmpenesc acea scurtă aroganţă de lux ieftin care se apucase să transforme vechiul oraş, dar se oprise curând, cu suflul scurt, printre grămezi de moloz.

Circula încă un aer curat şi larg; soarele aurea molozul; divina seninătate de un albastru inegalabil acoperea şi îndulcea totul. Cei doi prieteni s-au aşezat pe o bancă, lângă arbuştii ce mărgineau un bazin cu apă verzuie şi lină.

Prin umbră treceau tineri, perechi, cu pasul lent, cu flori la butonieră, cu pantaloni eleganţi şi mănuşi de culoaredeschisă, strident tighelite cu aţă neagră. Era o întreagă generaţie tânără pe care Carlos n-o cunoştea. Uneori Ega murmura câte un „noroc”, făcea semn cu bastonul. Iar ei mergeau înainte, treceau din nou, cu un mic aer sfios şi artificial, parcă neobişnuiţi cu spaţiul acela vast, cu atâta lumină, cu propriul lor şic. Carlos se mira. Ce făceau oare acolo, în orele de lucru, tinerii aceia trişti, cu pantalonii strâmţi? Femei nu se vedeau printre ei. Doar pe o bancă mai încolo, o făptură cu aerul bolnăvicios, încotoşmănată cu băsmăluţă şi şal, stătea la soare; şi două matroane, cu pelerine presărate cu mărgele de sticlă, pesemne stăpâne de pensiuni, scoseseră la plimbare un că ţeluş lăţos. Ce atrăgea deci acolo tinerimea aceea palidă? Ceea ce sărea în ochi de la prima vedere erau ghetele lor, nişte ghete disproporţionat de lungi, ieşindu-le de sub

pantalonii ajustaţi cu nişte vârfuri ascuţite şi întoarse ca provele de ambarcaţiuni…

— Asta e fantastic, Ega!

Ega îşi Freca mâinile. Da, dar valoros! Pentru că simpla formă a ghetelor explica toată Portugalia contemporană. Prin asta se putea vedea cum stăteau lucrurile. Abandonând fasonul vechi, moda lui João al VI-lea, care-i şedea atât de bine, nefericita Portugalie hotărâse să se modernizeze; dar neavând originalitatea, nici forţa, nici caracterul necesare spre a-şi crea un fason propriu, care să fie numai al ei, a comandat să-i vină modele din străinătate – modele de idei, de pantaloni, de obiceiuri, de legi, de artă, de bucătărie… Numai că, lipsită de simţul proporţiilor, şi în acelaşi timp stăpânită de nerăbdarea de a părea cât mai repede foarte modernă şi foarte civilizată, a exagerat modelul, l-a deformat, l-a pocit până la caricatură. Modelul ghetei venit dinafară e uşor îngustat la vârf

— Imediat *dandy*-ul îl înţepeneşte şi-l ascute, până devine un vârf de ac. Cât despre scriitor, acesta citeşte o pagină din fraţii Goncourt sau din Verlaine, în stilul lor preţios şi cizelat, şi imediat îşi răsuceşte, îşi încâlceşte, îşi deşălează biata lui frază, până ce degenerează în ceva aiurit şi burlesc. La rândul său, legislatorul aude vorbindu-se că acolo, afară, se ridică nivelul instrucţiei, şi imediat introduce, în programa examenelor din clasele primare, metafizica, astronomia, filologia, egiptologia, cresmatica, istoria comparată a religiilor şi alte nenumărate bazaconii. Şi aşa mai departe, în toate clasele sociale şi profesiile, de la orator până la fotograf, de la jurisconsult până ia *sportman*…

Carlos râdea:

— Astfel că lucrurile merg tot mai prost…

— Groaznic! Şi totul e de-o josnicie, de-o falsitate!

mai ales falsitate! Nu mai e naturală în ţara asta nenorocită nici măcar pâinea pe care o mâncăm!

Carlos, sprijinit de bancă, a arătat cu bastonul, descriind un cerc lent;

— Rămâine asta, care e natural…

Şi indica înălţimile oraşului, vechile dealuri ale Harului şi Stâncii. Cu casele lor risipite pe coastele secătuite şi pârjolite de soare. În vârf sălăşluiau, greoaie, mănăstirile, bisericile, scundele locuinţe bisericeşti, amintind de călugări graşi şi trândavi, de bigote cu mantile, de după-amiezi de procesiuni, de confraţii în sutane ce umplu pieţele bisericilor, de anasonul presărat pe caldarâm, de niprala şi bobul vândute pe la colţuri de stradă, de focurile de artificii lansate în văzduh întru slava lui Christ. Mai sus, detaşându-şi pe albastrul radios zidul său mizer, se afla Cetatea, sordidă şi grosolană, de unde pe vremuri, în sunetul imnului cântat la fagot, cobora trupa în pantaloni albi ca să facă răzmeriţă! Şi adăpostite de ea, în cartierul întunecos Sfântul Vicenţiu şi în cel al Catedralei, micile palate părăginite, cu vedere nostalgică spre ţărm, blazoane enorme pe zidurile crăpate, unde printre blesteme, cucernicie şi jocuri de cărţi, îşi târăşte ultimele zile, sfârşită de puteri dar tot încăpăţânată, vechea Lisabonă nobiliară!

Ega a privit un moment, dus pe gânduri:

— Da, într-adevăr, poate că e mai natural. Dar e atât de stupid şi atât de slinos! Nu ştii încotro să te întorci… Iar dacă ne întoarcem spre noi înşine, e mai rău!

Deodată l-a bătut pe Carlos pe genunchi, cu o strălucire pe faţă:

— Aşteaptă… Uite cine vine!

Era o trăsură victoriană, elegantă şi corectă, înaintând cu lentoare şi stil, în trapul sacadat a doua iepe englezeşti. Dar a fost o dezamăgire. În ea şedea doar un

tânăr foarte blond, alb ca o camelie, cu un puf pe buză, sprijinit languros pe banchetă. I-a făcut semn lui Ega, cu un zâmbet drăgălaş de fecioară, Trăsură a trecut.

— Nu-l cunoşti?

Carlos răscolea prin amintiri.

— Vechiul tău pacient! Charlie!

Celălalt a bătut din palme. Charlie! Charlie al său! Ce bătrân se simţea acum!… Era frumuşel!

— Da, tare frumuşel. Are un prieten bătrân, umblă totdeauna cu un bătrân după el… Dar acum e fără îndoială cu maică-sa, sunt sigur că ea a rămas pe undeva pe aici, să se plimbe pe jos. Vrei să mergem să vedem?

Au urcat în lungul Bulevardului, căutând. Şi imediat au dat peste Eusebiozinho. Părea şi mai funebru, şi mai ofticos, de braţ cu o doamnă foarte grasă, Foarte roşie în obraji, cu o rochie de mătase de culoarea cocomarei, plesnind pe ea. Umblau încet, profitând de soare. Iar Eusebio nici nu i-a văzut, decăzut şi molâu, urmărind prin ochelarii lui groşi şi negri înaintarea lentă a propriei sale umbre.

— Monumentul ăsta e nevastă-sa. A povestit Ega. După tot soiul de aventuri prin bordeluri, scumpul nostru Eusebio a avut şi acest amor. Tatăl creaturii, care ţine o casă de amanet, l-a prins într-o noapte pe scara cu ea, şterpelindu-i câteva plăceri… A fost un scandal de pomină, l-au silit s-o ia de nevastă. Şi a dispărut, nu l-am mai văzut… Se zice că femeia îl snopeşte în bătăi.

— S-o ţină Dumnezeu!

— Amin!

Atunci Carlos, care şi-a amintit de bătaia dată lui Eusebio, de povestea cu *Goarna*, a vrut să afle ce mai făcea Palma Cal-mare. Încă mai dezonora universul cu prezenţa lui, acel merituos? încă îl mai dezonora, a spus Ega. Numai că acum părăsise literatura, devenise *factotum*-ul lui

Carneiro, fostul ministru; îi conducea spanioloaica la teatru de braţ; şi era un bun piston în politică.

— O să fie şi deputat, a adăugat Ega. Şi, după cum merg lucrurile, o să fie şi ministru… Dar se face târziu, Carlinhos. Să luăm birja asta şi s-o pornim spre Buchetul?

Era ora patru, soarele slab de iarnă începuse deja să pălească.

Au luat birja. În Rossio, Alencar, trecând, i-a văzut şi şi-a fluturat cu înfocare mâna în aer. Atunci Carlos a exclamat, surprins ca şi în dimineaţa aceea, la Hotelul Braganga:

— Ascultă aici, Ega! Tu pari acum prieten la cataramă cu Alencar! Ce-i cu transformarea asta?

Ega i-a mărturisit că într-adevăr acum îl aprecia mai mult pe Alencar. În primul rând, în mijlocul acelei Lisabone atât de false, Alencar rămânea unicul portughez natural. Apoi, în molipsitoarea înşelătorie ce-i înconjura, era de o onestitate trainică. În plus, mai era şi leal, bun, generos. Comportamentul lui faţă de nepoţică te mişca, într-adevăr. Era mai curtenitor, mai manierat decât cei tineri. Un pic de băutură nu-i şedea rău, cu fasonul lui liric. Şi apoi, în stadiul în care alunecase literatura, versificaţia lui Alencar căpăta relief prin corectitudine, prin simplitate, printr-un rest de emoţie sinceră, în rezumat, era un bard cât se poate de stimabil.

— Iată deci, Carlinhos, unde am ajuns! Nu există nimic, într-adevăr, care să caracterizeze mai bine teribila decadenţă a Portugaliei din ultimii treizeci de ani, decât acest simplu fapt: atât de jos a coborât caracterul şi talentul, că dintr-odată bătrânul nostru Tomás, omul *Florii se Martiriu*, Alencar de Panglicar, ne-apare cu proporţiile unui geniu şi ale unui drept.

Încă mai vorbeau de Portugalia şi de relele ei, când birja s-a oprit. Cu ce emoţie a zărit Carlos faţada severă a

Buchetului, ferestruicile adăpostite sub marginea acoperişului, buchetul mare de floarea soarelui în chip de tablou în locul scutului cu blazon! auzind uruitul roţilor, Vilaga a ieşit în poartă, cu mănuşi galbene pe mâini. Era mai gras Vilaga acum – şi totul în persoana sa, de la pălăria nouă până la măciulia de argint a bastonului, dezvăluia importanţa lui ca administrator, aproape ca stăpân direct, în timpul lungului surghiun al lui Carlos, peste acea întinsă avere a familiei Maia. L-a prezentat imediat pe grădinar, un bătrân care locuia acolo cu nevasta şi fiul, păzind casa pustie. Apoi s-a felicitat de a-i vedea în sfârşit pe cei doi prieteni împreună. Şi a adăugat, bătându-l pe umăr pe Carlos cu o duioşie familiară:

— Să ştiţi că eu, după ce ne-am despărţit la Santa Apolonia, m-am dus să fac o baie la Hotelul Central şi nici nu m-am mai culcat. Vedeţi ce comod e un asemenea sâeeping-*car*! Adevărul e că, în materie de progres. Portugalia noastră n-a rămas în urma nimănui!... Dumneavoastră aveţi acum nevoie de mine?

— Nu, mulţumesc, Vilaga. Vrem să dăm o raită prin odăi... Vino să iei masa cu noi. La şase! La şase fix, pentru că avem nişte delicatese speciale.

Şi cei doi prieteni au străbătut vestibulul. Încă se mai păstrau acolo două bănci feudale din stejar sculptat, solemne cil nişte strane de catedrală. Sus însă, anticamera era tristă, despuiată toată, fără o mobilă, fără o stofă, dezvăluind zugrăveala cojită de pe pereţi. Covoarele orientale ce atârnaseră ca într-o prăvălie, tăvile maure cu reflexe de aramă, statuia „înfriguratei” râzând şi înfiorându-se, în goliciunea ei de marmură, când îşi vira picioruşul în apă – toate împodobeau acum apartamentul lui Carlos de la Paris; şi alte lăzi se îngrămădeau într-un colţ, gata de îmbarcare, conţinând cele mai scumpe faianţe de la Vizuina. Apoi, în largul coridor acum fără covor, paşii

lor au răsunat ca într-un claustra părăsit. În tablourile cu subiecte biblice, de un ton mai negru, se detaşa ici şi colo, sub lumina slabă, un umăr descărnat de pustnic, pata lividă a unui craniu. Frigul pătrundea în oase. Ega şi-a ridicat gulerul de la pardesiu.

În salonul nobil mobilele de brocart, de culoarea muşchiului, ei-au acoperite cu cearşafuri de bumbac, semănând a giulgiuri, mirosind a mumie, terebentină şi camfor. Iar pe podea, în pânza lui Constable sprijinită de perete, contesa de Runa, ridicându-şi uşor costumul englezesc de vânătoare, stacojiu, părea gata să facă un pas ca să iasă din rama aurită, să plece şi ea. Să desăvârşească astfel dispersarea rasei…

— Haide să plecăm, a exclamat Ega. E lugubru aici!…

Dar Carlos, palid şi tăcut, a deschis în faţă uşa spre sala de biliard. Acolo, fiind cea mai mare încăpere din Buchetul, fuseseră adunate recent, într-o mare învălmăşeală de arte şi secole, ca într-un magazin de antichităţi, toate mobilele scumpe de la Vizuina. În fund, acoperind căminul, dominând totul cu maiestatea. Să arhitecturală, se înălţa celebrul dulap de pe vremea Ligii Hanseatice, cu ai săi Marte înarmaţi, uşile sculptate, cei patru Evanghelişti predicând prin colţuri, învăluiţi în veşmintele acelea violente pe care părea să le agite un vânt de profeţie. Iar Carlos a descoperit imediat un dezastru la cornişă, la cei doi fauni ce cântau care mai de care printre trofeele agricole. Unul îşi rupsese piciorul de capră, celălalt îşi pierduse naiul bucolic…

— Ce brute! a exclamat el furios, rănit în dragostea lui pentru obiectele de artă. O asemenea mobilă!…

S-a cocoţat pe un scaun ca să cerceteze stricăciunile. Iar Ega, între timp, rătăcea printre celelalte mobile, lăzi de zestre, scrinuri spaniole, birouri din Renaşterea italiană, amintind toate de vesela casă de la Olivais pe care o

împodobiseră, de frumoasele seri de conversaţie, de mesele servite acolo, de focurile de artificii lansate în cinstea lui Leonida… Cum pierise totul! Deodată a lovit cu piciorul o cutie de pălării fără capac, ticsită cu lucruri vechi – un voal, mănuşi desperecheate, un ciorap de mătase, panglici, flori artificiale. Erau obiecte de ale Mariei, găsite în vreun ungher al Vizuinei, aruncate acolo, atunci când s-a golit casa! Şi, lucru jalnic, printre rămăşiţele acelea ale ei, amestecate ca în promiscuitatea unor deşeuri, se zărea un papuc din catifea brodată în nuanţe, un vechi papuc de-al lui Alfonso da Maia! Ega a ascuns repede cutia sub o bucată stingheră de tapiserie. Apoi, cum Carlos sărea de pe scaun scuturându-şi palmele, încă indignat, Ega a grăbit acel pelerinaj care-i ştirbea veselia zilei.

— Haidem pe terasă! mai aruncăm o privire grădinii şi o luăm din loc!

Dar mai aveau de străbătut amintirea cea mai tristă, biroul lui Alfonso da Maia. Broasca era stricată. În efortul de a deschide uşa, mâna lui Carlos tremura. Iar Ega, emoţionat şi el, revedea toată încăperea aşa ca pe vremuri, cu sfeşnicele ei Cârcel trimiţând o lumină trandafirie, cu focul scăpărând, cu Reverendul Bonificio tolănit pe blana de urs, şi cu Alfonso aşezat în vechiul său fotoliu, îmbrăcat cu vestonul de diftină, scuturându-şi scrumul din pipă de palma mâinii. Uşa a cedat: şi: toată emoţia lor a încetat deodată, fată. De grotesca, de absurda surpriză că au început amândoi să strănute de mama focului, înăbuşiţi de mirosul acru al unei pulberi vagi ce înţepa ochii, îi ameţea. Vilaga venise cu ideea, spicuită din almanah, să se presare, cu pumnul, peste mobile, peste cearşafurile care le protejau, straturi groase de piper alb! Şi sufocaţi, orbiţisub ceaţa de lacrimi, cei doi, unul în faţa celuilalt, continuau să strănute la nesfârşit, scoşi din sărite.

În cele din urmă, Carlos a izbutit să deschidă larg cele două canaturi ale ferestrei. Pe terasă pierea ultima rază de soare. Şi, revenindu-şi puţin în aerul curat, au rămas acolo în picioare, tăcuţi, ştergându-se la ochi, zguduiţi încă de câte un strănut, două, întârziate.

— Ce născocire infernală! a exclamat Carlos, indignat.

Ega, luând-o la fugă cu batista la faţă, se împiedicase, se lovise de o sofa, îşi freca acum tibia:

— Stupidă treabă! Şi ce tare m-am lovit!…

S-a uitat din nou prin încăpere, unde toate mobilele dispăreau sub largi giulgiuri albe. Şi a recunoscut că se împiedicase de vechea pernă de catifea a bătrânului Boniiacio. Bietul Bonificio! Ce s-o fi ales de el?

Carlos, care se aşezase pe parapetul scund al terasei, printre vazele acum fără flori, a povestit sfârşitul Reverendului Bonificio. Murise la Santa Oiâvia, Resemnat, şi atât de obez că nici nu se mai putea urni din loc. Iar Vilaga, cu o idee poetică, unica din viaţa lui de împuternicit, pusese să i se ridice un mausoleu, o simplă piatră de marmură albă, sub un trandafir, dedesubtul ferestrelor camerei bunicului.

Ega se aşezase şi el pe parapet, amândoi s-au cufundat în tăcere. Jos, grădina, cu aleile aşternute cu nisip, frumoasă şi rece în goliciunea ei de iarnă, avea melancolia unui refugiu uitat pe care nimeni nu-l mai iubeşte: o rugină verde, de umiditate, acoperea mădularele groase ale lui Venus litereia; chiparosul şi cedrul îmbătrâneau unul lângă altul, ca doi prieteni într-un deşert; mai lent curgea acum micul plânset al cascadei, prelins nostalgic, picătură cu picătură, în bazinul de marmură. Apoi în fund, înrămată ca o pânză marină în piatra de construcţie a doua imobile înalte, mica privelişte a Buchetului, o frântură de Tejo şi de munte, avea în acel

sfârşit de după-amiază un aspect mai gânditor şi mai trist: pe firul râului un pachebot închis, gata de ieşit în larg, cobora, dispărând imediat, înghiţit parcă de marea nesigură; pe vârful colinei moara se opt zise rebegită, în vasta răceală a aerului; iar la ferestrele caselor, pe malul apei, o rază de soare pierea lent, risipită de prima cenuşă a amurgului, ca o rămăşiţă de speranţă pe o faţă ce se înnourează.

Atunci, în muţenia aceea a singurătăţii şi părăsirii, Ega a murmurat încet, cu ochii departe:

— Dar tu despre căsătoria asta n-ai avut nici cel mai mic indiciu, nici cea mai mică bănuială?

— Nimic… Am aflat pe neaşteptate dintr-o scrisoarede-a ei pe care am primit-o la Sevilla.

Aceasta era formidabila ştire anunţată de Carlos, ştirea pe care i-o relatase lui Ega imediat, chiar de dimineaţă» după primele îmbrăţişări, în gara Santa Apolonia: Maria Eduarda se mărita.

Asta-i anunţase ea lui Carlos într-o scrisoare foarte simplă, pe care el o primise la moşia familiei Vila Medina. Se mărita. Şi nu părea să fie o hotărâre luată în pripă, sub un impuls al inimii, ci mai degrabă o intenţie lentă, coaptă îndelung. Menţiona în scrisoarea ei că „se gândise mult, chibzuise mult…” De altfel, logodnicul trebuia să aibă pe aproape de cincizeci de ani. Iar Carlos, la rândul lui, vedea în asta unirea a două fiinţe dezamăgite de viaţă, maltratate de ea, obosite sau speriate de izolarea lor, care, descoperind unul în celălalt calităţi serioase de inimă şi spirit, îşi puneau laolaltă restul de căldură, de veselie şi de curaj ca să înfrunte împreună bătrâneţea”.

— Câţi ani are ea acum?

Carlos credea că vreo patruzeci şi unu sau patruzeci şi doi. Spunea în scrisoarea ei „sunt doar cu şase ani şi trei luni mai tânără decât logodnicul meu”. El se numea

Monsieur de Trelain. Şi era evident un bărbat cu spiritul larg, dezbărat de prejudecăţi, de o bunăvoinţă aproape miloasă, pentru că o voise pe Maria, deşi îi cunoştea bine greşelile.

— Ştie tot? a exclamat Ega, care sărise de pe parapet.

— Tot, nu. Ea spune că Monsieur de Trelain cunoaşte din trecutul ei „toate greşelile în care a căzut inconştient”. Asta dă de înţeles că nu ştie tot... Haidem, că se face târziu, şi vreau să mai văd şi odăile mele.

Au coborât în grădină. Un moment au înaintat tăcuţi pe aleea pe care odinioară creşteau trandafirii lui Alfonso. Sub cei doi leandri încă mai exista banca de stejar; acolo se aşezase Maria în timpul vizitei ei la Buchetul, ca să lege într-un mănunchi nişte flori pe care voia să le ia cu ea drept relicve. În trecere, Ega a rupt o micuţă margaretă, care încă mai înflorea singuratecă.

— Stă tot la Orléans, nu-i aşa?

Da, a spus Carlos, locuia lângă Orléans, pe o moşie pe care şi-o cumpărase acolo, numită Les Eosieres. Logodnicul locuia pesemne prin împrejurimi, în vreun mic *château*. Ea îi zicea „vecin”. Şi era fără îndoială un *gentilhomme campagnard1*, de familie bună şi înstărit...

— Ea n-are altceva decât ce-i dai tu, desigur.

— Cred că ţi-am mai spus toate astea, a murmurat Carlos. În fine, a refuzat să primească orice parte din moştenire... Iar Vilaga a aranjat totul prin intermediul unei donaţii pe care i-am făcut-o, corespunzând unei rente de douăsprezece mii de contos...

— Frumos. Şi pomenea ceva de Rosa în scrisoare?

— Da, în trecere, că-i merge bine... Trebuie să fie mare acum.

— Şi foarte drăguţă!

Au urcat pe scăriţa de fier forjat ce ducea din grădină

la odăile lui Carlos. Cu mâna pe clanţa uşii cu glasvand, Ega s-a mai oprit o dată, cu o ultimă curiozitate;

— Şi ce impresie ţi-au făcut toate astea?

Carlos. Şi-a aprins o ţigară. Apoi, aruncând chibritul peste mica verandă de fier pe care se înlănţuia o plantă agăţătoare, a spus:

— O impresie de încheiere, de sfârşit absolut. E ca şi cum ar fi murit, şi odată cu ea tot trecutul, iar acum ar fi renăscut sub altă formă. Nu mai e Maria Eduarda. E Madame de Trelain, o doamnă franţuzoaică. Sub numele acesta, tot ce a fost dispare, înmormântat la mii de leghe adâncime, încheiat pentru totdeauna, fără măcar să lase o amintire… Asta-i efectul pe care mi l-a făcut.

— Nu l-ai întâlnit niciodată la Paris pe domnul Guimarâes?

— Niciodată. Sigur că a murit.

Au intrat în odaie. Presupunând că la Buchetul va trage Carlos, Vilaga poruncise să i se pregătească acea cameră; şi acum era toată îngheţată, cu marmura de pe comode ştearsă de praf şi goală, cu o luminare nouă în sfeşnicul singuratic, şi cuvertura de rips împăturită pe patul fără perdeluţe. Carlos şi-a pus pălăria şi bastonul pe fosta lui masă de lucru. Apoi, făcând parcă un rezumat:

— Uite, asta-i viaţa, scumpul meu Ega! în odaia asta, nopţi de-a rândul am suferit de certitudinea că totul pe lume se sfârşise pentru mine… M-am gândit să-mi iau zilele. M-am gândit să mă călugăresc. Şi toate astea la rece, ca o concluzie logică. Până la urmă, au trecut zece ani, şi iată-mă iarăşi aici…

S-a oprit în faţa oglinzii înalte, atârnate între cele două coloane de stejar sculptat, şi-a «ăsucit mustaţa, a încheiat, zâmbind melancolic:

— Şi mai gras!

Ega îşi plimba şi el privirea prin odaie, îngândurat:

— Ţi-aduci aminte când am venit aici într-o seară, mai mult mort decât viu, în costum de Mefisto?

Atunci Carlos a scos o exclamaţie. Dar Raquel, chiar aşa! Raquel! Ce se alesese de Raquel, acel crin al Israelului?

Ega a ridicat din umeri: 1

— E şi ea pe aici, o prăpădită…

Carlos a murmurat: „Săraca!” Şi a fost tot ce au spus despre marea pasiune romantică a lui Ega.

Între timp, Carlos se dusese să examineze, lângă fereastră, un tablou ce stătea uitat pe jos, întors cu Faţa la perete. Era portretul tatălui său, aii lui Pedro da Maia, cu mănuşile lui de antilopă în mână, cu ochii lui mari de arab în obrazul trist şi palid pe care timpul îl îngălbenise şi mai mult. L-a aşezat pe o comodă. Şi scuturându-l uşor de praf cu batista, a spus:

— Nimic nu mă întristează mai mult decât să n-am un portret al bunicului!… Oricum, pe acesta tot am să-l iau cu mine la Paris.

Atunci Ega a întrebat, din colţul sofalei, unde se cufundase, dacă în anii din urmă nu avusese ideea, dorinţa vagă să se întoarcă în Portugalia…

Carlos l-a privit pe Ega uimit. De ce? Ca să-şi târască paşii trişti de la Club la Casa Havaneză? Nu! Parisul era singurul loc de pe pământ potrivit cu tipul definitiv pe care şi-l fixase: „bărbat înstărit care trăieşte bine”. Plimbare cu calul în Bois de Boulogne; masă la Bignon; o raită pe bulevard; o oră la Club cu ziarele, puţină floretă în sala de arme; seara la Comedia Franceză sau la câte o *soirée*; Trouville vara, câteva alice după iepuri iarna; şi, în cursul anului, femei, curse, un oarecare interes pentru ştiinţă, antichităţi, şi puţină *blague*. Nimic mai inofensiv, mai nul şi mai agreabil…

— Şi asta se numeşte o viaţă de om! în zece ani nu mi

s-a întâmplat nimic, în afară de faptul că mi s-a rupt faetonul pe drumul spre Saint-Cloud”. A scris şi în Le Figaro.

— Ega s-a ridicat, a făcut un gest dezolat!

— Ne-am ratat viaţa, băiete!

— Şi eu cred… Dar toţi şi-o ratează mai mult sau mai puţin. Adică, omul îşi ratează de fapt în realitate viaţa pe care şi-a proiectat-o în închipuire. Îşi spune: „Am să fiu aşa, pentru că aşa e frumos să fiu”. Şi niciodată nu e aşa, e invariabil *fript*, cum spunea bietul marchiz. Uneori spre bine, dar întotdeauna altfel.

Ega şi-a exprimat acordul printr-un oftat mut, începând să-şi tragă mănuşile.

Camera se întuneca în amurgul rece şi melancolic de iarnă. Carlos şi-a pus şi el pălăria; şi au coborât pe scara capitonată cu catifea de culoarea cireşii, pe care încă mai atârna, cu un aer mai de rugină, panoplia de arme vechi. Apoi, în stradă, Carlos s-a oprit, a aruncat o privire lungă întunecatei căsoaie, care în acel început de înserare dobândea o înfăţişare mai accentuată de reşedinţă bisericească, prin pereţii ei severi, şirul de ferestruici închise, balcoanele înguste de la etaj pline de beznă, amuţită acum, părăsită pentru totdeauna, acoperită deja de semne de ruină.

Şi-a simţit sufletul străbătut de emoţie; a murmurat, apucându-l de braţ pe Ega:

— E curios! Am locuit doar doi ani în casa asta, şi în ea mi se pare că a intrat toată viaţa mea!

Ega mu se mira. Doar acolo, la Buchetul, trăise el cu adevărat ceea ce dă savoare şi relief vieţii – pasiunea.

— Multe alte lucruri dau preţ vieţii… Asta e o veche idee de romantic, scumpul meu Ega!

— Păi ce altceva suntem noi? a exclamat Ega. Ce am fost noi încă din colegiu. Încă de la examenul de latină?

Nişte romantici: adică, nişte indivizi inferiori care se conduc în viaţă după sentiment, nu după raţiune…

Dar Carlos chiar voia să ştie dacă, în fond, erau mai fericiţi cei care se conduceau numai după raţiune, fără să devieze niciodată de la ea, chinuindu. Se ca să se menţină la linia lor neabătută, uscaţi, ţepeni, logici, fără o emoţie, până la capăt…

— Cred că nu, a spus Ega. Pe dinafară, la vedere, sunt dezolanţi. Iar pe dinăuntru, în sinea lor, sunt poate dezolaţi. Ceea ce dovedeşte că în această frumoasă lume eşti sortit să fi oii nesăbuit, ori insipid…

— În rezumat: nu merită să trăieşti…

— Totul depinde numai de stomac! l-a întrerupt Ega.

Au râs amândoi. Apoi Carlos, din nou serios, şi-a expus teoria lui despre viaţă, teoria definitivă pe care a dedus-o din experienţă, şi care acum îl guverna. Era fatalismul musulman. Să nu doreşti şi să nu te temi de nimic… Să nu te laşi pradă vreunei speranţe şi nici vreunei decepţii. Să accepţi tot ce vine şi tot ce pleacă de la tine, cu acelaşi calm cu care întâmpini alternanţa naturală a zilelor furtunoase cu cele frumoase. Şi, în această placiditate, să laşi crâmpeiul de materie organizată ce se numeşte Eu să se deterioreze şi să se descompună, până ce reintră şi se pierde în universul infinit… Mai ales, să n-ai pofte. Şi, mai presus de orice, să n-ai contrarietăţi.

În rezumat, Ega era de acord. Dacă se convinsese de ceva, în acei ani înguşti de viaţă care trecuseră, apoi era de inutilitatea oricărui efort. Nu merită osteneala să faci un pas ca să atingi vreun lucru pe pământ, fiindcă totul se rezolvă, cum arătase şi înţeleptul din *Ecleziastul*, în deziluzie şi în pulbere.

— Dacă mi s-ar spune că acolo jos mă aşteaptă o avere ca a familiei Rothschild, sau coroana imperială a lui Carol Qvintul, şi că de vor fi ale mele dacă alerg într-acolo,

tot n-aş grăbi pasul... Nu! N-aş ieşi din pasul acesta măsurat şi lent, prudent, corect, singurul, de fapt, pe care trebuie să-l ai în viaţă.

— Nici eu! a sărit Carlos cu o convingere neabătută.

Şi amândoi şi-au târât paşii, coborând spre Rampa Sfinţilor, ca şi cum ar fi fost chiar drumul vieţii lor, pe care ei, siguri că vor întâlni la sfârşit doar deziluzii şi pulbere, nu trebuie să înainteze decât cu un mers lent şi dispreţuitor. Zăreau acum Piaţa Aterro, lungul ei şir de lumini. Deodată Carlos a avut un gest larg de contrarietate:

— Ce ciudă mi-e! Şi eu care de la Paris tot pofteam la asta! Am uitat să comand pentru masa de azi un castron mare de cârnaţi cu mazăre.

Şi acum era prea târziu, i-a amintit Ega. Atunci Carlos, pierdu! până mai adineauri în amintirile trecutului şi sintezele existenţei, a părut să devină deodată conştient de înserarea care se lăsase, de felinarele aprinse. La lumina unui bec de gaz lampant şi-a scos ceasul. Era şase şi un sfert!

— Oh, drace!... Ţ Iar eu care le-am spus băieţilor şi lui Vilaca să fie la Braganga la şase punct! Şi să nu se vadă pe aici nicio birjă!...

— Aşteaptă! a exclamat Ega. Uite. Un tramvai cu cai, poate-l mai prindem.

— Poate-l mai prindem!

Cei doi prieteni au început să grăbească pasul. Iar Carlos, care-şi aruncase ţigara, tot spunea în vântul rece şi fin ce le brăzda faţa:

— Tare mi-e ciudă că am uitat de cârnăeiori! Ce să-i faci, asta e. Măcar putem spune că am stabilit teoria definitivă a existenţei! într-adevăr, nu merită osteneala să faci un efort, să alergi după ceva până-ţi dai sufletul.

Ega adăuga, lângă el, gâfâind şi aruncându-şi înainte

picioarele descărnate:

— Nici după dragoste, nici după glorie, nici după bani, nici după putere...

În întunericul din depărtare se oprise felinarul roşu al tramvaiului cu cai. Cuprinşi de speranţă, Carlos şi João da Ega au făcut un nou efort:

— Poate-l mai prindem!

— Poate-il mai prindem!

Din nou felinarul a alunecat şi a pornit. Atunci, ca să prindă tramvaiul cu cai, cei doi prieteni au început să alerge la disperare pe Rampa Sfinţilor şi prin Aterro, sub prima rază a lunii ce răsărea.

POSTFAŢA

DUPĂ ECLIPSA BE TRIII DECENII care a urmat morţii romancierului portughez Era de Queiroz, survenită în 1900, personalitatea literară a acestuia revine în atenţia cititorilor şi a criticii, ea ajungând astăzi să depăşească graniţele Peninsulei iberice şi să-şi asigure un loc stabil în aria literaturii universale. Încă din jurul anului 1930, critica este preocupată de actualitatea, de contemporaneitatea spiritului queirozian, pregătind astfel terenul pentru marea explozie de interes din 1945, anul centenarului naşterii scriitorului. Într-adevăr, cu acest prilej se asistă, de o parte şi de alta a Atlanticului, la apariţia unei adevărate avalanşe de studii critice „cu dimensiuni şi valori, fireşte, inegale, dar care vădesc, toate, gradul de generalizare a preocupărilor pentru această operă şi autorul ei. Astăzi există versiuni ale romanelor lui Eşa de Queiroz în majoritatea limbilor europene, ediţiile continuând să se succeadă în lumea întreagă.[82]

82 în ordinea cronologică a primei traduceri, au apărat versiuni ale romanelor lui Ega de Queiroz în : spaniolă, germană, engleză, suedeză, olandeză, maghiară, franceză, cehă, italiană, poloneză, rusă ; cu puţin

Publicul român a făcut cunoştinţă cu proza queiroziană prin intermediul romanelor Crima părintelui Amaco (1968) şi Relicva (1972), ambele apărute în editura Univers. Prin Familia Maia, roman-frescă, socotit, după opinia generală, capodopera sa, se întregeşte cunoaşterea, de către cititorii noştri, a operei uneia dintre cele mai de seamă personalităţi ale literaturii lusitane, personalitate care, prin scrierile sale, nu numai că a receptat cu luciditate, sensibilitate, spirit de observaţie şi ascuţită ironie bogata fenomenologie a societăţii lisaboneze de la sfârşitul secolului trecut, cu instituţiile ei feudale, anacronice, şi cu cele burgheze deformat adoptate, dar a şi modelat şi stabilizat limba portugheză de astăzi.

José Maria Era de Queiroz s-a născut în 1845 în Povoa de Varzim, pe coasta Oceanului Atlantic, în condiţii familiale dificile.

Îşi face studiile la Coimbra, ca şi cei doi eroi principali ai romanului Familia Maia. Apoi profesează un timp avocatura la Lisabona, în care perioadă se alătură Cenaclului, grup de scriitori căruia îi aparţin, împreună cu el, câţiva dintre reprezentanţii de frunte ai aşa-numitei „generaţii de la ’70” din literatura portugheză. Printre aceştia se numără şi ziaristul Ramalho Ortigão, cu a cărui colaborare va înfiinţa Eea de Queiroz o publicaţie lunară de mare răsunet, atât în Portugalia cât şi în Brazilia, Harpoanele, în care, număr de număr, sunt comentate critic şi satiric evenimentele curente, de pe poziţii progresiste, populare

După ce funcţionează câtva timp într-un post administrativ la Leina (localitate unde se situează acţiunea romanului Crima părintelui Amaro), întreprinde o călătorie în Orient, cu ocazia inaugurării Canalului de Suez.

înainte de apariţia Familiei Maia în româneşte, s-a publicat; la Londra, o nouă versiune engleză ••— remarcabilă — a acestui roman.

În 1872 intră în diplomaţie, ocupând succesiv funcţii consulare la Havana, Newcastle, Bristol şi Paris, care-l ţin până la sfârşitul vieţii departe de patrie, dar atent şi receptiv la tot ce se petrecea în ţară.

Moare în 1900, în apropierea Parisului, la o proprietate a sa de la Neuilly, care devenise punctul de întâlnire – şi este astăzi încă locul de pelerinaj – al intelectualilor portughezi în trecere prin capitala Franţei.

Evoluţia ideologică a lui Era de Queiroz a cunoscut mai multe etape, reflectate în operele sale, care preiau şi adaptează în profunzime aspiraţiile şi tendinţele revoluţionare ale romantismului pe de o parte, critica multilaterală, de pe poziţiile realismului, a ordinii sociale stabilite, pe de alta.

Încă de la lucrările din tinereţe (Proze barbare, Egiptul) se poate vorbi de o experienţă originală în ansamblul literaturii ultraromantice a epocii, prin abandonarea fondului imagistic tradiţional şi reînnoirea mijloacelor de expresie.

În etapa următoare, scriitorul se vădeşte pe deplin integrat în cuprinzătorul program de reformă literară promovat de celebrele Conferinţe democratice organizate de scriitorul Antero de Quental, manifestare ce-şi propune să răspândească în Portugalia curente actuale din gândirea europeană, cum ar fi pozitivismul lui Auguste Comte, critica prouchoniană a instituţiilor burgheze, teoriile hegeliene în istorie şi sociologie, evoluţionismul etc., eu alte cuvinte, să aducă Portugalia la „ora Europei”. În cadrul acestor conferinţe, vorbind despre literatura nouă, Era de Queiroz pledează pentru realism ca nou mijloc de expresie artistică, şi formulează, sub influenta vădită a lui Taine şi Prouchon, teoria artei condiţionate de diverşi factori, unii permanenţi, alţii istorici. Pentru el, arta este investită cu o funcţie socială şi moralizatoare, iar literatura

are misiunea istorică de a fi o „expresie a Revoluţiei”. La rândul său, omul este „un rezultat, o concluzie, un produs al împrejurărilor ce-l înconjoară – împrejurări de climă, de hrană, de ocupaţie, de religie, de politică, de artă, de cultură”.

Epa de Queiroz dezvoltă aceste teorii şi în Harpoanele unde, pe lângă critica literaturii contemporane, schiţează un program de investigaţii asupra realităţilor portugheze. În primul articol, intitulat Starea socială a Portugaliei în 1871, prezintă o panoramă satirică a societăţii, a vieţii politice, a religiei, a opiniei publice, a jurnalismului şi literaturii. Acesta este de altfel fundamentul ideologic al romanelor sale majore, apărute toate acum, şi care constituie şi de fiecare în parte, piesele unei ample şi metodice anchete sociale întreprinse de romancier pe câte un aspect considerat a fi tipic pentru societatea portugheză. O mărturiseşte chiar el: „Ambiţia mea este să descriu societatea portugheză aşa cum a făcut-o constituţionalismul din 1830 încoace, şi să-i arăt, ca într-o oglindă ce jalnică ţară formează – ei şi de…”

Într-adevăr, romanele din această epocă reprezintă fiecare este o faţetă a oglinzii: Crima părintelui Amaro, cu subtitlul Scene din viaţa cucernică, tratează rolul distrugător al clerului catolic în viaţa de provincie întunecată de bigotism; Vărul Basilio, cu subtitlul Scene din viaţa domestică, dezvăluie influenţa nefastă exercitată de romantismul tardiv şi degenerat asupra unui mediu burghez modest; Capitala zugrăveşte corupţia din cercurile literare ale Lisabonei; în sfârşit Familia Maia, cu subtitlul Episoade din viaţa romantică, urmăreşte viaţa marii aristocraţii şi burghezii lisaboneze, sondajul critic îmbrăţişând aspectele cele mai variate ale realităţii sociale.

În perioada dintre publicarea celor două romane –

Vărul Basilio şi Familia Maia (1878 – 1888) – Eça de Queiroz este consul la Bristol, împrejurare ce-i facilitează cunoaşterea aprofundată a literaturii de ficţiune tipic britanică. În această perioadă, pe care ci însuşi o socoteşte „de criză şi maturitate”, paralel cu lenta şi complicata geneză a Familiei Maia, romancierul părăseşte pentru scurt timp realismul ca atare, făcând o incursiune în lumea fanteziei şi a umorului.

Într-adevăr, între primul anunţ, care apare în Diário de Poftugal la 17 mai 1880 („Este încheiat romanul pe care distinsul nostru amic şi ilustru scriitor l-a destinai publicării în ziarul nostru sub titlul Familia Maia”) şi apariţia efectivă a cărţii în vitrinele librăriilor, trec opt ani. Pentru a-şi răscumpăra vina faţă de ziar, Eça de Queiroz îi remite între timp manuscrisul povestirii sale fantastice Mandarinul în care, şovăielnic, pare să caute o tehnică de conciliere între romantismul din tinereţe şi realismul vârstei adulte. Curând după aceea vede lumina tiparului al doilea roman semifantastic din proza queiroziană, Relicva, lucrul la Familia Maia aflându-se încă la jumătatea drumului. „Am recunoscut, spune el acum, că mă aflu în faţa unui subiect bogat în caractere şi incidente, care necesită o dezvoltare mai amplă…” De fapt, scriitorul atât de portughez înainte de a fi european, preocupat de un subiect atât de specific pământului şi societăţii portugheze, suferă că se afla departe de ţară! „Trec prin următoarea criză intelectuală – mărturiseşte el – ori trebuie să revin în mediul unde pot produce, prin proces experimental, adică să plec în Portugalia, ori trebuie să mă consacru literaturii pur fantastice şi umoristice”.

Criza se rezolvă totuşi, iar în 1888 apare mult aşteptata Familia Maia.

În romanele din ultima perioadă a creaţiei lui Eça de Queiroz (Corespondenţa lui Fradique Mendes, Ilustra casă

Ramires, Oraşul şi munţii – neterminat), subiectul este aproape în exclusivitate dominat de un singur personaj, izolat de contextul societăţii, ceea ce implicit atenuează forţa criticii.

*

* * *

Familia Muia este, după opinia generală şi după probi» lungii continuităţi în atenţia publicului şi a criticii din întreaga lume, capodopera prozei queiroziene, privită atât sub aspectul ei romanesc-psihologic, cât şi sub cel sociologic.

Cu toate acestea, Eça de Queiroz nu i-a purtat o afecţiune deosebită, consecinţă – sau cauză – a îndelungatei zămisliri a romanului. Iată ce-i scrie el, ironic, istoricului Oliveira Martins: „Merg înainte cu Familia Maia, această machine având proporţiile plictisitor de monumentale ale unei picturi a fresco, lucrată toată în tonuri cenuşii, pompoasă şi găunoasă, şi care-mi va aduce poate renumele de a fi fost un Michelangelo al insipidului". Şi mai târziu, aceluiaşi destinatar: „Familia Maia a ieşit ceva. Întins şi supraîncărcat, în două volume mari![83] Dar conţine şi episoade destul de suportabile. Răsfoieşte-le, pentru că cele două volume sunt prea mari ca să fie citite. Îţi recomand primele o sută de pagini; o anume plimbare la Sintra; cursele; provocarea; scena de la ziarul După-amiaza; şi, mai ales, serata literară. E suficient dacă citeşti asta. Şi să ştii că nu-i deloc puţin..."

Acestea sunt, într-adevăr. Fragmente de mai mare

83 Aceste evenimente sînt numeroase şi incendiare, în contextul crizei politice şi sociale general europene (campaniile lui Garibaldi pentru unificarea Italiei, războiul civil spaniol, mişcările cartiste din Anglia, răscoalele din Irlanda şi Polonia, războiul franco-pru- sian şi, in special. Comuna din Paris) şi interne (răscoala din ianuarie 1868, denumită Janeirinha, de la janeiro, „ianuarie", prima grevă modernă portugheză din 1872. numită Pavorosa, ,,înspăimântat oarea").

întindere şi interes social şi uman ale vastei fresce pe al cărei fundal este construit romanul; fabulaţia lui, redusă la agnosis, vechea temă atât de exploatată în teatrul clasic şi apoi la romantici, aminteşte într-o oarecare măsură de tragedia greacă, deşi este învăluită în binecunoscuta deviză a comediei satirice, castigat ridendo mores.

Asupra familiei Maia, din înalta aristocraţie portugheză, apasă o stranie fatalitate: această familie trăieşte la început tragedia unei sinucideri, pentru ca apoi, după câţiva ani de viaţă spirituală demnă şi calmă, să fie zguduită de drama unui incest între doi fraţi ce nu se cunoşteau şi pe care destinul i-a azvârlit unul în braţele celuilalt. Dramatica situaţie prilejuieşte moartea capului familiei, figură nobilă sub toate aspectele, şi frânge speranţele şi aspiraţiile celor doi tineri care, regăsiţi de cititor după un deceniu, abia reuşesc să-şi refacă viaţa.

Fără o viziune sociologică şi fără ascuţitul său simţ de percepere a realităţii, Era de Queiroz n-ar fi fost în măsură ca, prin intermediul unui asemenea subiect, să sondeze cu atâta profunzime drama unei întregi clase sociale, şi nici n-ar fi putut crea personaje care să fie adevărate simboluri ale unei epoci şi unei formaţii ideologice.

Despre Comedia umană a lui Balzac, Engels spunea că ea valora mai mult, ca sursă de date asupra vieţii din Franţa între anii ISlfi şi 1848, decât 4 na te compendiile istoricilor, economiştilor şi statisticienilor profesionişti ai epocii. Romanele lui Era de Queiroz – şi Familia Maia în primul rând – poartă aceeaşi amprentă de „inventar”, după expresia criticului João Gaspar Sinioes, al vieţii portugheze de la sfârşitul secolului trecut, de fiind, cum spune însuşi autorul lor, „un instrument de experimentare socială împotriva produselor trecătoare ce dăinuie dincolo de momentul care le-a justificat şi care, din forţe sociale, au

ajuns să devină piedici publice”.

Înaintea lui Era de Queiroz, literatura portugheză nu se adaptase încă la schimbările sociale, ea mulţumindu-se să ad» ple principiile rigide ale unei false legalităţi, aproape aservită aşa-numitei ordini stabilite. „E foarte frumos, proclamă romancierul cu sarcasm, să vorbeşti despre ordine, respectarea proprietăţii, sentimentul de ascultare a legii etc., dar când mii de oameni îşi văd familiile fără foc în sobă, fără o bucată de pâine, copiii murind de mizerie, şi în acelaşi timp îi văd pe patroni prosperi şi sătui, cumpărând proprietăţi, tablouri, pariind la curse şi dând baluri ce costă sute de livre... Dumnezeule, este greu să te duci să le vorbeşti nefericiţilor despre legile economici politice şi să-i convingi că, în virtutea celor mai mari autori ai ştiinţei economice, ei trebuie să mai continue câteva luni să mănânce vânt şi să se încălzească la pereţii goi”. (Imaginile de mai sus, înregistrate de Era de Queiroz la Londra „pe viu”, evocă precis dureroasa viaţă pe care a dus-o în acest oraş, în timpul războiului franco-prusian, eroina romanului Familia Maia, Maria Eduarda.)

Faţă de această poziţie avansată, umanitaristă, este şi mai regretabil faptul că opera lui Era de Queiroz, şi mai ales romanulpanoramă socială Familia Maia, nu reflectă mai consecvent şi mai aprofundat păturile largi ale populaţiei, cele care trăiesc, suferă şi luptă dincolo de clasele dominante supuse studiului.

Familia Maia este, aşadar, o panoramă a societăţii portugheze, cu diferitele ei laturi, investigate pe rând şi concomitent totodată, întrucât una din noutăţile introduse de Eça de Queiroz – după modelul marii literaturi engleze de ficţiune a unor Dickens, George

Eliot, Meredith – este succesiunea episoadelor cu naturaleţea şi inconsecvenţa vieţii, fără o înlănţuire logică,

fără a fi toate strict necesare desfăşurării intrigii.

Aşadar, pe rând şi concomitent totodată, cititorul ia cunoştinţă de aspecte ca: familia – viciată printr-un mod defectuos de constituire şi prin educaţia sentimentalizantă care poartă cu uşurinţă femeile pe panta aventurilor adulterine (Maria Monforte, Raquel Cohen contesa de Gouvarinho); politica – ţesătură de intrigi ale unor indivizi caracterizaţi prin ignoranţă, stupiditate, rapacitate (Gouvarinho, Sousa Neto); literatura – cu reprezentanţii ci ultraromantiei vesel inconştienţi (Alencar), sau lucizi, sarcastici ilar dezorientaţi şi nevertebraţi (Ega); jurnalismul – cu cele două laturi ale sale, presa politică (După-amiaza) şi presa de scandal (Goarna diavolului); educaţia – fatal romantică (Pedro da Maia), irsdobitociteare (Eusebio), sau, dimpotrivă, sănătoasa pedagogie engleză urmărind să formeze o minte echilibrată într-un trup robust (Carlos); ştiinţa – privită ca o ocupaţie de diletant, în ciuda unor prime intenţii de ambiţioase realizări (Carlos).

Pe fundalul acesta de analiză socială, Era de Queiroz trasează cu minuţiozitate diverse scene din viaţa curentă, pe care se detaşează portrete şi caricaturi remarcabile. El este fără doar şi poate convins că mulţi dintre amicii şi cunoscuţii săi se vor simţi „portretizaţi”, dar acest lucru nu pare să-l deranjeze... De fapt, nu ezită să se caricaturizeze chiar pe sine, după cum am mai spus, pe jumătate în João da Ega, cu ciudăţeniile, defectele, virtuţile, ironia şi chiar fizicul acestuia 1 – pe jumătate în Carlos Eduardo da Maia, receptacul al idealurilor lui în materie de literatură (ca reminiscenţe din vremurile de început ale Cenaclului de la Lisabona). De altfel, aproape toate personajele romanului sunt portrete, după cum mărturiseşte el însuşi: „Toate acestea sunt văzute, notate pe viu, şi chiar de mine trăite sur place f”.

5 Iată portretul pe care i-l face lui Eça de Queiroz criticul Alberto de Oliveira, în trăsături izbitor de asemănătoare cu ale lui João da Ega: „El era! înalt, deşirat, în doliu, cu o pălărie înaltă cu calota mare care-i alungea şi mai mult silueta, cu ochelari fumurii (în locul aşteptatului monoclu) mascându-i ochii, cu o paloare de fildeş vechi pe faţă, o armonie desăvârşită în îmbrăcăminte ca şi în liniile şi mişcările trupului, şi cu o ţinută în acelaşi timp olimpiană şi învinsă, dispreţuitoare şi resemnată, ironică şi melancolică, ce, în acea ocazie m-a dus cu gândul la răceala şi trufaşa tristeţe a chiparoşilor”.

A rămas legendară *Jitt* istoria literelor portugheze reacţia violentă a poetului Bulhão Pato, vexat de a se fi recunoscut în figura lui Alencar. Insultele, polemica ce a urmat, au făcut ocolul cafenelelor şi seratelor lisaboneze. „Portugalia era prea mică pentru aşa ceva, spune Gentil Marques, biograful lui Eça de Queiroz. Toţi se cunoşteau între ei, şi cel mai neînsemnat lucru lua proporţii înfricoşătoare.’4

Dar nu numai portretele, ci şi multe scene ca atare din roman au un suport real. Iată două exemple:

Pe când îşi ocupa postul administrativ în conciliul din Leina, Eça de Queiroz este invitat, în timpul Carnavalului, la un bal mascat în casa unei familii de vază. Costumul său de tirolez stârneşte senzaţie. La un moment dat, este surprins într-o cameră izolată, în semiobscuritate, sărutând o doamnă; scandalul izbucneşte, iar Don Juan-ul de ocazie se vede silit să plece precipitat (la fel cum şi Ega, îmbrăcat în Mefisto, este obligat să părăsească balul soţilor Cohen). Dată fiind poziţia sa în aparatul administrativ al Leinei, cazul a fost mult discutat în oraş, unii voind chiar să-l sesizeze pe guvernatorul civil. „Ceea ce i-a şocat pe oamenii aceia de treabă, avea să explice Eça de Queiroz mai târziu, evocând întâmplarea, n-au fost

excesele de care s-a făcut vinovată autoritatea administrativă, ci costumul de tirolez. Dacă aş fi fost surprins sărutând o doamnă în costum de canonic al Catedralei, toţi ar fi găsit că-i ceva foarte drăguţ!”

Altă întâmplare reală este reluată în savuroasa scenă a provocării la duel şi a scrisorii de retractare adresată de Dámaso Salcede lui Carlos da Maia, şi anume:

Cu prilejul apariţiei în Brazilia a publicaţiei Harpoanele scrisă de Eça de Queiroz şi Ramalho Ortigão. Editorul brazilian se substituie autorilor şi, ca atare, nu le oferă acestora niciun fel de drepturi băneşti. Faţă de acest „furt” calificat, Eça de Queiroz publică din partea respectivului editor o scrisoare imaginară, care începe astfel: „Subsemnatul, editor în oraşul Pernambuco al remarcabilei publicaţii intitulate Harpoanele, pe care o recomand Călduros protecţiei cititorilor, declar că i-am jefuit pe domnii Ramalho Ortigão şi Eça de Queiroz, unici redactori şi unici proprietari ai sus-menţionatei publicaţii…”

Este caracteristică pentru realismul lui Eça de Queiroz interacţiunea dintre ambianţa fizică şi om, mediul fiind adesea perceput conform dispoziţiei sufleteşti a personajului. Să dăm un singur exemplu: ploaia, care însoţeşte momentele mai dramatice prin care trec eroii: într-adevăr. Plouă când soseşte Pedro da Maia la conac, în pragul sinuciderii, plouă când Ega se întoarce, izgonit, de la balul soţilor Cohen, plouă de asemenea, dezolant, în timpul discuţiei finale, când Ega îi dezvăluie lui Carlos cumplitul adevăr.

Percepţia atât de personală şi inovatoare a lumii de către Eça de Queiroz trebuia în mod necesar să se plăsmuiască în forme stilistice accentuat personale. Prin proza sa artistică, el a deschis o nouă eră în arta de a scrie proză în limba portugheză şi a contribuit cel mai mult la

făurirea expresiei moderne în această limbă. Este ceea ce Gustave Lanson a numit la belle prose (spre deosebire de la bonne prose), şi care se serveşte de toate resursele poeziei, muzicii şi picturii, pentru a-şi obţine efectul. Înşelătoarea simplitate şi facilitate a stilului romancierului ascunde, de fapt, laborioasă complexitate a unui uriaş efort de creaţie. O spune de altfel chiar el: „În artă – când este viguroasă, rafinată, superioară – simplitatea rezultă întotdeauna dintr-un violent şi aproape dureros efort. Nu se poate ajunge la o coordonare de o eleganţă clară, nu se poate atinge o exprimare curgătoare, concisă şi armonioasă, fără îndelungi şi furtunoase lupte între spirit şi voinţă. Aşa se întâmplă şi în natură… Ce ne oferă ea mai simplu, o linie de orizont întinsă şi. Netedă, ascunde de fapt o învolburare nesfârşită de forţe şi forme. Şi există lumi nebănuit de tenebroase în apa cea mai limpede”.

Naturaleţea, simplitatea caracterizează şi dialogurile lui Eça de Queiroz, care introduce în literatură adevărata vorbire curentă a lisabonezilor. De remarcat este încă un procedeu tipic romancierului, care-i permite pe de o parte să aducă varietate dialogului, pe de alta să anime pasajele mai discursive: este vorba de alternarea dialogurilor cu fragmente în stil indirect care reproduc spuse de-ale personajelor în propriul lor limbaj.

Pentru Eça de Queiroz, „cuvintele sunt, cum se spune în pictură, valori: pentru a produce deci un anumit efect de forţă sau de graţie, important nu este să dispui de multe valori, ci să ştii să le grupezi bine pe e de trei sau patru necesare. Doar termenii simpli, uzuali, banali, corespunzând lucrurilor, sentimentelor, modalităţilor simple, nu îmbătrânesc niciodată. Omul. Mintal, gândeşte în rezumat şi simplu, folosind termenii cei mai banali şi uzuali. Termenii complicaţi sunt deja un efort de literatură – şi cu cât se pune mai puţină literatură într-o operă de

artă, cu atât ea va dura mai mult, prin aceea chiar că limba literară îmbătrâneşte şi doar cea omenească dăinuie”.

Iată deci unul dintre secretele farmecului ce se degajă din stilul romancierului. Nemulţumit, după cum am văzut, de Familia Maia, solidarizându-se, în pudoarea sa de artist neliniştit, cu Ega, scriitorul ratat creat de el şi care de asemenea urmărea în mod dureros idealul de neatins al operei perfecte, Eça de Queiroz era departe de a bănui că realizase, prin acest roman, cel mai valoros monument literar ce se scrisese pe pământul Portugaliei, de la Lusiada încoace.

MICAELA CHIŢBSCV

I Regină a Portugaliei, supranumită „Pioasa”, a domnit între anii 1777 şi 1816.

2 Esenţă lemnoasă de provenienţă braziliană.

I Celebru om de arme portughez din secolul al XV-lea, din vremea lui Alfonso al V-lea, „Africanul”.

2 Navigator şi conchistador portughez (1453 – 1515).

I Celebră bătălie (1139) în care Ai onso Henriques, primul rege al I’ortiikiiliei, i-a învins pe mauri.

Numele unei revolte politice din 1824, eşuate, prin care infantele Mlnuel i rekinn Carlota Joaquina au încercat să-l facă să abdice pe Inao al VI-lea şi să restabilească absolutismul.

nu! Sintra, pitorească regiune balneară.

I Frumuseţe (it. Poetic).

I Palton lung, de croială Irlandeză.

— Celebru club lisabonez.

I Mazăre à la Cohen (fr.).

I Localitate din Maroc unde, în anul 1578, portughezii au fost înfrânţi de mauri, mulţi dintre ei murind pe câmpul de luptă, iar infantele, Dom Sebastião, dispărând fără urmă.

I în străfundurile inimii (fr.).

I însemn de grad superior al unui ordin de cavalerie (fr.).

I Caracter propriu (fr.).

I Omule, de când nu te-am mai văzut! Uite că mi-am amintit de tine! Caramba, ce drăguţă eşti! (sp.)

I Alarmă, marinari, / Vântul se schimbă… (în

I *Blague*, glumă (fr.).

I îi a încântător, era foarte frumos (fr.).

2 Găsea asta fermecător (fr.).

1 Oh, Dumnezeule, am tras pe Minhoto, mârţoaga asta! (fr).

— V-o cumpăr, doamnă! (fr.)

„Ah! sunt pierdută… Alb! (fr.)

I A \ domnule, aveţi grijă… Cunoaşteţi proverbul: cine are noroc la joc… (fr.).

I Câine rău! Câine îngrozitor! (engl. J

I Joc de cuvinte intraductibil, *cabelos* însemnând „păr" în portugheză.

Dar, în sfârşit, au fost foarte drăguţi, foarte drăguţi! … (fr.).

Numai că… au făcut o mică greşeală… Au spus că am venit da Iii Southampton cu Royal Mail… Nu-i adevărat, nu! M-am îmbarcai la Bordeaux, în Mesagerii. M-am gândit chiar să-i scriu domnului Pinto, redactorul „Gazetei11, care este un băiat încântător… Pe urmă am mai reflectat, mi-am zis: „Dumnezeule, o să creadă că vreau să dau o lecţie de exactitate «Gazetei», e foarte grav…" Astfel că, iată, foarte prudent, am păstrat tăcerea… Dar, în fine, e o ureşeală; m-am îmbarcat la Bordeaux (fr.).

I Între 1889 şi 1892, Eça de Queiroz va conduce efectiv o revistă cu acest titlu şi acest program, la care vor colabora nume prestigioase ale literaturii şi gândirii portugheze.

I Obicei care mai dăinuie în unele sate portugheze,

ca, în mijlocul postului Paştelui, oamenii să meargă, grupuri-grupuri, la poarta femeilor în vârstă şi să se prefacă a le tăia cu ferăstrăul, glumind şi dându-le porecle.

I Părintele Talloux, ajutor de stareţ la Saint-Roch (fr.).

2 Arii populare andaluze, care însoţesc un fel de strigături de patru versuri.

I Sfinţenie prefăcută (fr.).

I Prima ediţie a fost publicată în două volume.